ROMANUL SECOLULUI XX

VIRGINIA WOOLF

noapte și zi

UNIVERS

VIRGINIA WOOLF

ROMANUL SECOLULUI XX

VIRGINIA WOOLF

Traducere de
VERONICA FOCȘENEANU

Prefață de
ȘTEFAN STOENESCU

Noapte și zi

Editura
UNIVERS
București ● 1987

VIRGINIA WOOLF
NIGHT AND DAY
Penguin Books, 1969

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS.

„Curajul de a merge puțin orbește în intuiția vieții"

GLOSĂRI LA UN „EXERCIȚIU ACADEMIC" AL VIRGINIEI WOOLF

I

A udiind primele două simfonii ale lui Beethoven încerci sentimentul reîntîlnirii cu maeștrii veacului luminilor, Haydn și Mozart. În același timp însă nu poți să nu surprinzi acele momente de învolburare și de densificare a materiei sonore pe care ne-am deprins să le recunoaștem ca fiind marca stilistică inconfundabilă a titanului de la Bonn. În mod similar, citind primele romane ieșite de sub pana Virginiei Woolf (1882—1941), te regăsești în compania clasicilor genului; totodată percepi însă rarefierile ce aveau să dea nota distinctivă etapei experimentale — Doamna Dalloway *(1925)*, Spre far *(1927)*, Valurile *(1931)* — *recunoscută a fi și cea mai semnificativă contribuție a autoarei la tezaurul artei moderniste. Așa cum Debussy s-a desprins de Wagner și de naturismul emfatic al plăsmuirilor sale, distilînd o muzică a diafanelor irizări cromatice, tot astfel Virginia Woolf s-a delimitat critic de naturalismul tern al generației eduardiene (Arnold Bennett, H. G. Wells, John Galsworthy), elaborînd un roman al sensibilității, al trăirilor afective, al poeticității stărilor de spirit.*

Romanul Noapte și zi (Night and Day, *1919*), *cel de al doilea din seria de opt cît a scris autoarea, intră în categoria operelor minore. A-l ignora este fără îndoială păgubitor atît pentru înțelegerea întregului, cît și în sine. Întotdeauna operele de început au un farmec aparte; ele trădează o oarecare timiditate, demonstrînd totodată o mai mare prospețime și spontaneitate. Imperfecțiunile unor atari opere au ceva din freamătul tatonărilor inerente oricărui început de drum. S-ar putea genera o adevărată propedeutică artistică pornind tocmai*

de la analiza unor asemenea opere. Şi în multe privinţe, lecţiile ce se desprind de pe acest teren relativ precar au o valoare practică inestimabilă atît pentru exersarea simţului critic cît şi pentru rodajul compoziţional-stilistic propriu-zis.

Vom privi aşadar romanul Noapte şi zi *dintr-o dublă perspectivă. Pe de o parte îl vom considera a posteriori ca pe un moment crucial în limpezirea viziunii artistice a scriitoarei, încercînd a-i justifica demersul în lumina capodoperelor ce au urmat. Pe de alta, îl vom considera din unghiul simbolisticii fundamentale, al dialecticii dintre umbră şi lumină, dintre regimul nocturn şi regimul diurn al personalităţii tinerilor protagonişti, în strădania lor de a se cunoaşte şi înţelege. Fireşte, cele două perspective se presupun întîlnindu-se în chiar punctul lor de origine — personalitatea autoarei, nici ea scutită, la data elaborării romanului în chestiune, de crize şi de tribulaţiile căutărilor de sine.*

Virginia Woolf descinde dintr-o familie cu vechi tradiţii intelectuale. Tatăl său, cunoscutul om de litere Leslie Stephen (1832—1904), este autorul între altele al unei lucrări fundamentale privind raţionalismul iluminist englez, English Thought in the Eighteenth Century *(1876—81). Proeminentul romancier victorian George Meredith l-a folosit drept model pentru personajul Vernon Withford din capodopera sa* Egoistul *(1879). Virginia Woolf la rîndu-i avea să-i evoce personalitatea în figura domnului Ramsay din* Spre far, *roman ce întruneşte evasitotalitatea sufragiilor drept creaţia de vîrf a artei sale.*

Imediat după moartea lui Sir Leslie, tinerii Stephen — Vanessa, Virginia, Adrian şi Thoby — se mută într-o casă din Gordon Square la nr. 46, în plin centru al Londrei, districtul Bloomsbury, unde se află situate Universitatea şi British Museum. Aşa-numita „Grupare din Bloomsbury" se înfiripă în momentul în care Thoby Stephen le prezintă surorilor sale pe cei hărăziţi să le devină soţi, respectiv Clive Bell, viitorul critic de artă şi Leonard Woolf, viitorul politolog, precum şi pe alţi

colegi ai săi de la Colegiul Trinity al Universității Cambridge, toți membri ai cercului „Apostolii", un vechi și reputat club studențesc. Printre ceilalți membri ai grupului s-au numărat John Maynard Keynes, celebrul economist, Lytton Strachey — logodnicul de o zi al Virginiei Stephen, cel ce avea să reformuleze canoanele biografiei ca artă, Roger Fry, teoretician al artelor plastice și promotor al expoziției „postimpresioniste" din noiembrie 1910 în cadrul căreia publicul londonez a luat contact cu pictura lui Gauguin, Cézanne, Van Gogh și Mattise, marcîndu-se astfel debutul modernismului ca stare de spirit în Anglia, E. M. Forster, romancier și critic de audiență internațională (avem în vedere romanul Călătorie în India, 1924 și sinteza de teorie literară, Aspecte ale romanului, 1927), Duncan Grant, care, asemenea Vanessei Bell, avea să-și împlinească destinul ca artist plastic, David Garnett, editorul și romancierul de mai tîrziu, o vreme prieten și susținător al lui D. H. Lawrence, și în fine Desmond MacCarthy, cronicar dramatic și eseist de talent. Lucrarea filosofului George Edward Moore (1873—1958), Principia Ethica (1903) a constituit cartea de căpătîi a membrilor grupării, datorită accentului pus pe valori precum amiciția și preocuparea pentru reperarea frumosului din natură și artă. Pe lîngă desfătarea estetică, însă, filosofia lui Moore cultiva rigoarea intelectuală, reclamînd uneori cu pedanterie definirea sensurilor fiecărei aserțiuni. Acestei sterilități intelectualiste nu o dată Virginia Woolf i-a opus lirismul său de tip intuiționist-imaginativ. După cum se știe, G. E. Moore a dat, alături de Bertrand Russell și de Ludwig Wittgenstein, o replică tăioasă idealismului englez, inaugurînd școala analitică în filosofia contemporană.

Identitatea Grupării din Bloomsbury s-a conturat deplin în jurul anului 1907, an în care la Paris Brâncuși desăvîrșea prima sa mare operă modernistă, Rugăciune, iar Pablo Picasso inaugura era cubismului analitic prin celebra lucrare Domnișoarele din Avignon. Gruparea din Bloomsbury n-a publicat vreun program, nici nu și-a consemnat schimbul liber de idei. A avut totuși, așa cum arăta René Wellek, o contribuție distinctă și nota-

bilă la critica secolului nostru, Virginia Woolf însăşi, prin puzderia eseurilor şi cronicilor sale, realizînd o autentică istorie critică a romanului englez. [1]

Ceea ce i s-a reproşat în epocă grupării a fost elitismul său afişat, incapacitatea de a se racorda la problematica stringentă din ajunul primului război mondial. În viziunea lui D. H. Lawrence, de pildă, bloomsburismul era o manifestare simptomatică a spiritului de castă, în stare doar de a genera un verbalism insipid şi confuz. În acest sens trebuie taxată şi reacţia prozatoarei Katherine Mansfield care, la apariţia romanului Night and Day, *deplîngea „minciuna" lumii ficţionale propusă de carte, plictiseala de conversaţii rafinate în maniera lui Jane Austen, de parcă sinistrul primului război mondial nu s-ar fi abătut niciînd asupra omenirii.*

În ciuda acestei opoziţii în epocă, Grupul din Bloomsbury — aflîndu-şi un corespondent în Montparnasse-ul interbelic parizian sau la noi în spiritul ce a animat cenaclul Sburătorul — a continuat să reprezinte unul din principalii afluenţi ai modernismului. După moartea lui Lytton Strachey, survenită în 1931, tonusul grupării s-a atenuat continuu pînă în preajma celui de al doilea război mondial. Şi, odată cu disoluţia grupării, se apropie de tragicul său sfîrşit şi existenţa Virginiei Woolf, asaltată periodic, încă din adolescenţă, de o gravă descumpănire nervoasă. Însemnările intime ale prozatoarei, date publicităţii de curînd, ne dezvăluie o copilărie şi o adolescenţă traumatizate ca urmare a comportamentului patologic al fraţilor săi vitregi, George şi Gerald Duckworth. De asemenea, biografii recente au scos la iveală tensiunile şi incompatibilităţile din cadrul mariajului Woolf ca şi raporturile deloc idilice dintre Virginia şi misoginismul funciar al membrilor grupării. Romanul Noapte şi zi *a reprezentat tentativa, încununată de izbîndă, de a ieşi dintr-o asemenea criză depresivă. Scrierea lui a constituit pentru scriitoare un soi de pariu făcut cu sine, mijlocul de a verifica capacitatea sa de redresare. Luciditatea romanului, caracterul său ludic şi comic, construcţia sa riguroasă în simetriile şi polarităţile ei*

acreditează aspectul deliberat al demonstrației în care s-a angajat autoarea. La fel, sîntem ispitiți a interpreta și tenta stenic-optimistă din finalul cărții (situație cu totul singulară în opera woolfiană) unde îngemănarea umbrelor amurgului prefigurează sentimul împlinirilor viitoare.[2]

Recursul la biografic înțeles poate clarifica după cum nici nu poate justifica totul. „Exercițiile academice" spre care s-a lăsat îmbiată — după propriile-i mărturisiri — Virginia Woolf, nu s-a vrut atît de ordonat-convențional, atît de disciplinat-tradițional cum ar putea părea la prima vedere. Dezamăgirea încercaților de unii critici (E. M. Forster știu, în spațiul cultural românesc, Mihail Sebastian), a avut, evident, motivații adînci, după cum și recuperările din creația woolfiană de dată recentă nu sînt simple elanuri gratuite. Într-adevăr, însuși statutul de a doua carte pe este de invidiat. Rareori un talent original izbutește imediat să repete performanța debutului. Și în cazul de față se produce, la prima vedere, o repliere pe poziții mai sigure, mai bine apărate. Virginia Woolf era, la data compunerii romanului, un scriitor care știa ce face. Apucase să publice zeci de recenzii la literatura momentului și elaborase chiar de pe atunci eseuri cu ambiții teoretice, precum Romanul modern (1919). Replierea pe poziții tradiționaliste nu poate fi așadar întîmplătoare. Avem într-adevăr credința că Virginia Woolf a urmărit să verifice pe viu, încă o dată, viabilitatea convențiilor narative, încercînd să salveze ce se mai putea eventual salva din repertoriul de procedee ale romanului realist clasic. Așa se face că romanul nostru stă bine înfipt pe picioarele lui și umblă fără poticneli. Joan Bennett, îl caracterizează chiar drept „o carte densă și fascinantă".[3] *Dar, așa cum ne-am propus, să amînăm puțin considerarea romanului ca atare, și să aruncăm o privire asupra ansamblului operei spre a-i surprinde tendința generală, anvergura și teleologia.*

Romanul englez realist clasic a cunoscut încă de la începuturi, din al cincilea deceniu al secolului al optisprezecelea, o dezvoltare pe două paliere : pe de o parte

romanul panoramic, zugrăvind, nu fără intenții satirice, cu precădere cadrul exterior, social sau, altfel spus, tradiția ce-l are cap de serie pe Henry Fielding, cu al său Tom Jones *(1749), iar pe de alta, romanul psihologic, de introspecție și analiză, care și-l revendică drept părinte fondator pe puritanul Samuel Richardson, cu a sa* Clarissa *(1747—49). O dihotomie de gen, masculin/feminin, pare să se fi instituit de la bun început. Întretăierile celor două tradiții, momentele de integrare și sinteză au loc la intervale mari prin opera lui Jane Austen sau în romanele de maturitate ale lui George Eliot, după cum a demonstrat într-o magistrală abordare structuralistă Robert Scholes.*[4] *Virginia Woolf aparține aproape exclusiv ramurii richardsoniene a romanului englez, cu toate că în* Noapte și zi, *după cum vom vedea, încearcă o reluare răsturnată a datelor și procedeelor romanului în formula lui Fielding. În această ordine de idei, este deosebit de revelatorie disocierea operată de Virginia Woolf însăși cu privire la cei doi poli în jurul cărora se organizează proza engleză: pe de o parte modalitatea lui Daniel Defoe (autor literalmente venerat de scriitoare) a cărui perspectivă asupra realității este reprezentațională și predominant virilă, iar pe de alta, modalitatea non-reprezentațională, predominant feminină practicată de Emily Brontë. Distribuirea acestor tipuri de abordare în opera woolfiană se face în părți aproape egale, dat fiind caracterul bipolar al sensibilității oricărui mare artist. Astfel, Nancy Topping Bazin conchide în studiul său consacrat viziunii androgine la Virginia Woolf că* Noapte și zi *întruchipează în gradul cel mai înalt perspectiva viril-reprezentațională în tradiția lui Defoe.*[5] *Abia romanele cvasirealiste din ultima perioadă a creației (*Anii *și* Între acte*) vor mai recurge la acest tip de abordare. Celelalte romane, simbolist-experimentale, se revendică ferm de la formula modernistă, care s-a cristalizat treptat ca o consecință firească a demersului jamesian.*

Începînd cu Henry James (care asimilase aportul „continentalilor" Flaubert și Turgheniev la arta romanu-

lui) asistăm la devenirea întru artă a romanului de expresie engleză. Raportarea la realitatea exterioară păleşte făcînd loc coerenţei interne. Apoi, influenţa unor filosofi precum William James şi Henri Bergson determină un mod nou de a percepe continuumul spaţio-temporal. Modernismul, de fapt, debutează odată cu deplasarea interesului aproape exclusiv asupra dinamicii proceselor mentale. S-a spus, şi pe bună dreptate, că aşa numita tehnică a „fluxului conştiinţei“ (stream-of-consciousness technique) *constituie modalitatea proprie secolului al douăzecilea de a îngloba obiectul în subiect, ceea ce revine la a rezolva impasul resimţit de romantici în faţa „lucrului în sine“ kantian. Refuzul acestuia de a se livra, îndîrjirea cu care se opune asaltului cognitiv al eului reduce la zero şansa abolirii tensiunii dintre subiect şi obiect. În mod similar, tehnica simbolului — definită de Mircea Eliade ca o „modalitate cognitivă autonomă“, realizată prin intervenţia intuiţiei — integrează, acum, în modernism, conştientul cu subconştientul, mai degrabă decît cu obiectul natural ca la romantici.*[6] *Aceste mutaţii în cîmpul percepţiei au generat un tip nou de realism, care renunţă la iluzionarea cititorului în favoarea unei dinamizări a înclinaţiilor reconstitutive ale acestuia, invitîndu-l la o conlucrare cu autorul. Literatura lui Proust, Joyce şi Woolf se revendică total de la această reorientare.*

Specificitatea modernismului woolfian rezidă în demersul fenomenologic la care aderă tot mai tranşant autoarea Valurilor, *anticipînd direcţia şi concluziile cercetărilor lui Maurice Merleau-Ponty. Opţiunea reiese pregnant din însuşi refuzul net de a contura o tramă romanelor sale, considerînd că prin aceasta perturbă avalanşa coincidenţelor din realitate, caracterul lor fortuit, haotic, firescul acelei ploi de atomi şi secunde ce bombardează placa foto-sensibilă a conştiinţei. Intriga într-un roman ar ucide viaţa ce trebuie lăsată să pulsezе liberă, în voie, fără imixtiuni logico-cauzale. Virginia Woolf nu înţelege să-şi construiască personajele. Mai curînd pare dispusă să le sape terenul de sub picioare.*

Ideea de personalitate stabilă, configurată cu migală, îi repugnă, așa cum îi repugnă și lui D. H. Lawrence, autorul tezei stărilor alotropice ale sinelui. Conștiința este pentru Virginia Woolf un conglomerat de stări, un palimpsest de tente sufletești translucide, pastelate, supuse neprevăzutului asociativ-imaginativ. Zumzetul vieții însoțește pretutindeni conștiința, ca un nimb luminiscent, ca un înveliș transparent, după cum se exprimă autoarea însăși. Apoi, se cuvine a remarca tendința de a substitui realității brute, exterioare, viața fanteziei. Reformulînd celebrul dicton stendhalian, Geoffrey H. Hartman observa că în romanele Virginiei Woolf oglinda este plimbată pe dinaintea imaginației.[7] *De aici nu e decît un pas pînă la verdictul potrivit căruia viața romanelor experimentale woolfiene se restrînge la perimetrul paginei, mai precis la tonusul generat de alăturarea cuvintelor. Malcolm Bradbury remarca în această ordine de idei că, spre deosebire de James Joyce, la care tehnica fluxului conștiinței are drept finalitate ultimă delimitarea identității personajelor și inteligibilitatea sensului în care acționează — o coerență de tip logic-tradițional la urma urmelor —, în cazul Virginiei Woolf obiectivarea nu se produce : dimpotrivă, toate datele se resorb la nivelul conștiinței auctoriale care reușește să învăluie ca într-o plasmă toate personajele, colorîndu-le în tenta momentului, împărtășindu-le din aura de poezie și de viziune extatică.*[8] *Liricizarea tinde astfel să oblitereze succesiunile cauzale, fapt ce suprimă logica raporturilor înlocuind-o cu o logică a metaforei. Omnisciența naratorului, așa cum a arătat J. Hillis Miller, este recuperată și repotențată (lucrul este valabil mai ales pentru ultimul roman* Între acte, *1941).*[9] *Mintea naratorului omniscient se exprimă în primul rînd pe sine, ea pre-existînd formulărilor sale. Hillis Miller vede aici dovada subiectivității de tip feminin a Virginiei Woolf. În opinia criticului deconstrucționist american, în aceasta rezidă de fapt justificarea de căpătîi a formulei romanești woolfiene. Miller pare dispus să racordeze acest experiment la exemplul paradigmatic furnizat de Laurence*

Sterne, care, în Tristram Shandy *(1759—67), operează tot la nivelul raporturilor intersubiective. De unde și tendința de a imprima romanelor o formă abstractă, arhitectural-muzicală, incluzînd, firește, distorsiunile subiective de rigoare, sau ceea ce Wolfgang Iser ar desemna prin „refracție".*[10]

În concluzie, distilatul cel mai pur al artei woolfiene, așa cum observa Hartman, are o fictivitate de tip funciarmente afirmativ. Ceea ce se afirmă este viața însăși și necesitatea de a o salvgarda și ocroti. Esteticul și raționalul se opun net în această privință, întruchipînd cele două antinomii fundamentale: sensibilitatea catalizatoare feminină și raționalitatea masculină, pozitiv-autoritară și agresiv reductivă (Dna. și Dl. Ramsay din romanul Spre far *ipostaziază pregnant această polaritate). Rarefierea maximă, diafanizarea în sens paterian, sau în sensul muzicii lui Debussy se realizează în* Valurile, *care, din punct de vedere formal, reprezintă culmea cea mai înaltă a polifonismului woolfian. Aici urzeala romanului se confundă cu însăși partitura vocilor. O atotcuprinzătoare compasiune, o caldă umanitate — emanînd din viziunea auctorială — asigură acea levitație de corp astral pe care o manifestă participanții la simpozion.*

Romanele Virginiei Woolf, așa cum demonstrează A. D. Moody într-o excepțională micromonografie, tind să se constituie într-o serie în care fiecare carte o prefigurează pe următoarea și totodată aduce în raport cu precedenta un plus de concentrare și de siguranță în manevrarea procedeelor.[11] *În evaluarea acestui remarcabil exeget al modernismului, atît* Valurile *cît și* Între acte *reprezintă adevăratele culmi ale artei woolfiene. F. R. Leavis, pe de altă parte, desemnează* Spre far *ca fiind cea mai temeinic articulată structură romanescă a autoarei (este, în trecăt fie spus, și părerea lui Mihail Sebastian), iar E. M. Forster — într-un fel cel mai simpatetic și mai avizat critic de întîmpinare de care s-a bucurat opera Virginiei Woolf — descoperă toate atributele capodoperei în* Doamna Dalloway. *După Jane Marcus, o redutabilă exegetă din ultimul val,* Spre far, Valurile

și Între acte *formează seria „romanelor tragic-vizionare".* [12] *De o receptare ceva mai anemică a avut parte* Camera lui Iacob *(1922), prima carte într-o manieră mai pronunțat experimentală, căreia însă Arnold Bennett i-a negat capacitatea de a propulsa caractere viabile. Această rezervă a declanșat memorabilul răspuns prin eseul* Dl. Bennett și Dna Brown *(1924) una dintre cele mai răspicat programatice luări de poziție în istoria modernismului britanic. Cît privește biografia fantastică* Orlando *(1928), aceasta n-a găsit ecou la un critic „incoruptibil" precum Leavis.*

Privind întregul arc al devenirii scriitoarei, atît Hartman cît și Moody disting trei faze bine conturate în alegerea metodei compoziționale : o perioadă realistă, a începuturilor, în care ar intra Călătoria (The Voyage Out, *1915 — debutul de excepție după cum l-a cotat Forster),* Noapte și zi, *și* Camera lui Iacob, *acesta din urmă în ciuda procentului ridicat de tehnici novatoare ; o perioadă experimentală — modernistă prin excelență — în care se cuprind cele trei romane din tradiția Bergson-Proust, amintite în deschiderea eseului de față, la care se adaugă și acea biografie* sui generis, Orlando — *atît de caracteristică propensiunilor autoarei ; și, în fine, o ultimă perioadă, „expresionistă", în care se includ* Anii (The Years, *1937) și* Între acte (Between the Acts, *apărut postum, în 1941— roman ce a înregistrat un mare succes de public în Franța anului 1986). În această ultimă etapă, Virginia Woolf revine la o seamă de repere tradiționale în tehnica romanului, cum ar fi intriga, ale cărei articulații sînt însă realizate prin continuități de tip expresionist.*

În cele ce urmează, vom zăbovi asupra romanului Noapte și zi *redat cu sensibilitate și acribie de Veronica Focșeneanu, care astfel se alătură acelor devotați interpreți ai literaturii woolfiene, transpunători de prestigiu precum Frida Papadache și Petru Creția. Versiunea Focșeneanu readuce romanul* Noapte și zi *în atenția publicului românesc, public ce acum o jumătate de veac lua pentru prima oară contact cu un roman de Virginia Woolf prin intermediul unei izbutite tălmăciri datorate*

lui George Sbârcea și apărută la Editura Socec (f.a.) sub titlul captivant-romantic dar excesiv de temerar, Din beznă spre soare. *Cele două versiuni, pe lîngă decalajele impuse de evoluția limbii române în acest răstimp, evită interferențele sau suprapunerile chiar și în cele mai banale dintre situații, demonstrînd implicit evaziautonomia traducerii ca artă interpretativă față de textul original, și totodată multiplele alternative în descifrarea intenționalității și reîntruchipării mesajului auctorial. Deși o analiză comparativă Sbârcea/Focșeneanu ar învedera probabil polaritatea romantic/clasic, să nu pierdem din vedere că însuși sensul receptării critice — un barometru creditabil al evoluției gustului și sensibilității — indică o deplasare dinspre acuza de sentimentalism înspre validarea sub semnul clasicizant al scenariilor ironic-melancolice. Instinctiv, cei doi transpunători s-au atașat intuițiilor și așteptărilor fiecăreia din epoci. Oricum, comparatiștii de mîine vor afla în opera de pionerat a lui George Sbârcea și în cea de fidelă reconstituire a Veronicăi Focșeneanu eșantioane de artă autentică susceptibile a fi supuse unei confruntări comparatiste echilibrate la, practic, toate nivelurile implicate în actul transpunerii.*

Dar să descindem în arena lecturilor critice propriuzise unde vom zăbovi mai întîi asupra uneia din piesele cheie ale dosarului, și anume asupra verdictului conținut în eseul lui E. M. Forster, Romanele de început ale Virginiei Woolf :

„Este romanul cel mai amplu pe care l-a scris și, în opinia mea, și cel mai puțin reușit. Foarte lung, foarte atent lucrat, se coboară pînă la multe din procedeele pe care ea cu atîta voioșie le ia în derîdere în eseul *Dl. Bennett și Dna. Brown.* Cele două personaje principale sînt dotate cu locuințe și cu rude, fapt ce le atestează corporalitatea ; sînt bine înșurubate în cartiere precum Chelsea și Highgate, după caz, și de la aceste baze fac deplasări spre a se întîlni în încăperi sau pe străzile unei metropole cu topografie minuțios indicată. După o serie de neînțelegeri se căsătoresc așteptîndu-i o căsnicie fericită. Avînd în vedere ce i-a precedat și ce avea să-i urmeze, *Noapte și zi* îmi pare a fi un exercițiu deliberat clasicizant. Conține tot ceea ce a caracte-

rizat în bine sau în rău proza romanescă engleză în ultimii o sută cincizeci de ani: încredere în relațiile personale, recursul la scene umoristice secundare, accentul pe diferențierile sociale nesemnificative. Chiar și stilul a fost normalizat, și deși mașinăria este modernă, forma rezultantă este tot atît de tradițională pe cît este *Emma* lui Jane Austen. Fără îndoială, scriitoarea se folosește de unelte care nu-i aparțin. Oricum, ea niciodată nu s-a mai atins de ele".[13]

Am citat această reacție întrucît provine de la un comentator de excepție în care autoarea avea imensă încredere și întrucît conține o apreciabilă încărcătură de adevăr dimpreună cu cel mai succint cu putință rezumat al acțiunii. Eseul lui Forster a apărut în 1925 și a fost adunat în volum unsprezece ani mai tîrziu.

Evoluția ulterioară a romancierei a confirmat doar parțial verdictele critice avansate. Și totuși, o coroborare neașteptată o primește Forster din partea unui om de litere român, posesor al unei întinse culturi literare, mai ales franceze, dar și al unei uluitoare acuități a percepției spațiului cultural de dincolo de Canalul Mînecii. Asemeni prietenului și colegului său de generație Mircea Eliade, Mihail Sebastian va recepta de timpuriu modernismul englez, așezîndu-l cu un deosebit discernămînt atît în contextul tradiției autohtone, cît și în context european. Atît Joyce cît și Virginia Woolf atrag luarea aminte tînărului cronicar literar care încă pe la finele anilor douăzeci publica în ziarele și revistele românești aprecieri critice avizate asupra acestor principali reprezentanți ai modernismului în romanul englez. Un prim articol intitulat simplu Virginia Woolf *(„Cuvîntul", 18 iulie 1930), scris la nici 22 de ani, recepta tocmai* Călătoria spre far, *fapt ce îl situa de la bun început în chiar miezul incandescent al operei woolfiene. Cu atît mai mare îi va fi dezamăgirea reîntîlnirii în 1935 cu romanul debutului, cum credea el că este* Noapte și zi. *Eseul* Notă la un roman englez [15] *prilejuiește autorului său o nesperată ocazie de a specula în sens comparatist carențele unei opere minore spre a așeza față în față tradiția anglo-saxonă în*

roman și tradiția galică, revelîndu-le specificitățile, complexitățile și contradicțiile, delimitîndu-le teritoriul și trasîndu-le limitele. Un veritabil tur de forță, demonstrînd o rară putere de sinteză și de disociere izvorîtă din lecturi temeinice, decantate în timp și ordonate sistematic dintr-o vocație critică devoratoare ce a premers și a subînțins întreaga sa activitate de romancier și dramaturg.[17]

Din lipsă de spațiu vom ilustra prin cîteva succinte extrase îndemnînd cititorul să caute eseul spre a putea beneficia integral de fascinanta derulare a intuițiilor și de eleganta dialectică a demonstrației. Sebastian începe ex abrupto :

„Eram într-o mică barcă ce ne ducea spre vapor, seara. Soarele apusese, luna se ridica. Pe valuri, erau adorabile reflexe argintii... Era viața, era moartea. Marea imensă ne înconjura.

Cine știe unde mergeam și de ce; nu știa nimeni nimic, decît că iubirea este credința noastră... iubirea...

Transcriu aceste rînduri oarecum la întîmplare, dintr-un roman de Virginia Woolf, recent cetit *(Night and Day*, traducere franceză la «Editions du Siècle»). Imaginați-vă un asemenea pasaj într-un roman românesc și gîndiți-vă dacă ar fi suportabil. Vi s-ar părea naiv, declamator, fals «poetic» în sensul cel mai rușinos al vorbei. Dela Vlahuță, cred că nimeni nu mai scrie la noi astfel. Platitudinea în literatura românească modernă, joacă mai mult pe cartea cinismului, decît pe a sentimentului. Care din romancierii noștri ar subscrie fraza de mai sus a Virginiei Woolf ? Poate nici unul. Ar risca să treacă drept sentimental, ceea ce, se știe, este un păcat de moarte[18].

După această sublimă punere la punct, întîlnim spre inima eseului următoarea recunoaștere revelatoare :

„Este astăzi o ideea curentă că inteligența e un rău instrument pentru roman. (Cazul Gide, romancier ratat de prea multă inteligență, a fost exploatat de toți criticii). Această explicație e seducătoare ca orice paradox, dar nu e cu totul lipsită de adevăr. În orice caz, în romanul francez inteligența, sau mai bine spus simțul critic, a făcut serioase ravagii. El este factorul ponderator al acestui roman, dar probabil, în același timp, și cauza sa de sterilitate.

Nu cred că se poate face un mare roman, cuprinzător de viață, de mari pasiuni și de mari catastrofe, fără curajul de a merge puțin orbește în inima vieții, din instinct, fără ezitări, fără rezerve, cu prețul ridicolului, al gafei sau al prostului gust, dar nu cu senzația de a trăi nemijlocit între oamenii pe care îi creezi. Acest curaj explică resursele romanului rus și în bună parte, pe cele ale romanului englez. E un curaj pe care literatura franțuzească l-a avut foarte rar — poate niciodată".

După acest verdict însă, Sebastian se simte dator să dea o explicație de ordin personal :

„S-ar părea că denigrez această artă a romanului francez. E nevoie să spun cît îmi e de scumpă ? Romancier și moralist sînt două calități contrarii, incompatibile în ultimă esență Romancierul se îndreaptă către oameni, moralistul către idei. Totuși aliajul lor în literatura franceză a dat opere de o adîncime, de o grație și de o demnitate, care răscumpără în alt sens tot ce simțul critic e obligat prin firea lui, să anuleze în arta romanului.

Englezii, a căror naivitate este inalterabilă, au păstrat însă romanul departe de orice avarii posibile. Ingenuitatea lor îi predestinează acestui gen literar".

Focalizîndu-și fascicolul luminilor critice iarăși asupra romanului Noapte și zi, *Sebastian face următoarea observație de mare interes :*

„Este în romanul Virginiei Woolf, dela care am pornit, o expresie ce mi se pare caracteristică pentru romanul britanic în genere : *a fi lacom de tragedie.* E o aptitudine de a lua mereu viața în serios, de a trăi fiecare clipă cu o gravitate aproape egală, de a crede în semnificația ultimului gest, a celui mai mărunt fapt. E un fel de onestitate ternă în fața existenței, un refuz permanent de a glumi cu ea, un sentiment de solemnitate a faptului de a trăi".

Exemplaritatea acestor pasaje nu mai trebuie demonstrată. Fiecare aserțiune are o acoperire teoretică și a dobîndit și una de ordin istoric, prin studiile și exegezele ce s-au acumulat cu trecerea anilor.

Ne putem acum întoarce la cîteva aspecte particulare ale romanului nostru, îmbogățiți de pertinența disocierilor eseistului român. Rostul criticii este de a prospecta și pînă la un punct de a explora. Pe urmele evaluărilor și judecăților ei, exegeza deschide adevărate șantiere menite exploatărilor intensive. Exegeza va reuși să recupereze uneori chiar și operele rebutate de critică. Exhaustivitatea analizelor și abordărilor descoperă în cele din urmă trasee secrete între reperele de interes, dovedind coerența și denișind nuanțele complementare ale textului. Opera „nedreptățită" este astfel redescoperită, recuperată și repusă în drepturi.

Tema iubirii, cum remarca Joan Bennett, predomină dintru început. Cinci îndrăgostiți împart între ei mai toate evenimentele tramei : Katharine Hilbery — modelată chipurile după Vanessa, William Rodney — o interpretare a datelor personale ale lui Lytton Strachey, Ralph Denham — schițat cu Leonard Woolf în minte, Mary Datchet — femeia devotată idealurilor moderne : socialism, pacifism, feminism, tot atîtea țeluri ce au animat-o și pe Virginia Woolf, și, în fine, Cassandra Otway — făptura naturală, necontaminată, ascultînd de chemarea instinctului. Atît Mary cît și Cassandra ne dezvăluie fațete contradictorii, impulsuri autentice resimțite de autoare însăși. Sinteza dureroasă, mereu amînată, a acestor tendințe, armonizarea și depășirea lor se realizează în personalitatea enigmatică a Katharinei, de fapt alter-ego-ul scriitoarei. Romanul aparține acestor personaje în sensul că acțiunea tinde să elucideze complicațiile ce se dezvoltă în raporturile dintre ele. La întrebarea clasică : „Ce se întîmplă mai departe ?" — observă Joan Bennett — se adaugă pe nesimțite întrebarea care va ocupa prim planul romanelor de mai tîrziu, și anume : „Ce este ?" — Ce este iubirea ? —, *întrebare ce și-o pun cele cinci temperamente cînd realizează ce li se întîmplă. Căci într-adevăr, nici Mary, nici Ralph, nici Katharine sau William nu înțeleg ce se petrece de fapt în sufletul lor, ce vor ei în fond și nici măcar ce-și doresc sau speră. Starea de confuzie este generată de ineditul experienței, de dificultatea ale-*

gerii, de incapacitatea de a comunica, de întrebările generației vîrstnice, în fine, de însăși noua mentalitate care pune stăpînire pe comportamentul tinerilor, structurînd-le sentimentele. Este și motivul pentru care cititorul se pomenește emițînd mereu pronosticuri, fără însă a se putea implica sau identifica cu unul sau altul dintre protagoniști. Cititorul rămîne un spectator fără prea mari complicații pînă spre mijlocul cărții.

În a doua jumătate a romanului ritmul se accelerează, capitolele se fac, se desfac și se refac oferind senzația unui dans într-o sală căptușită cu oglinzi. Lumea ficțiunii capătă inflexiuni pastoral-idilice și ludic-comice ca în A douăsprezecea noapte *de Shakespeare sau ca în* Flautul fermecat *de Mozart, sau, cum am mai menționat, ca într-un* Tom Jones *răsturnat și deconvenționalizat. Dialogurile — o trăsătură bloomsburiană — amintesc deopotrivă de scenele din romanele lui Jane Austen sau ale lui Henry James. Vivacitatea și ingeniozitatea desfășurărilor trădează o implicare fierbinte a autoarei, așa cum reiese și din consemnarea din Jurnal, purtînd data de Joi, 27 martie 1919 :*

„Cred că niciodată scrisul nu mi-a produs atîta plăcere ca atunci cînd am scris ultima parte a romanului *Noapte și zi*". ...iar dacă propria-ți dezinvoltură și interes prevestesc ceva bun, sper ca măcar unii vor afla o plăcere citindu-l".

Și anticipînd parcă reflecțiile lui Mihail Sebastian, Virginia Woolf continuă :

„Presupun că m-am expus acuzației de a-mi fi pierdut timpul cu emoții care nu au nici o însemnătate... Și totuși nu mă pot împiedica să gîndesc că literatura engleză fiind așa cum este, ca originalitate și sinceritate mă compar destul de bine cu cei mai mulți moderni. Leonard consideră filosofia romanului foarte melancolică... Totuși, dacă vrei să te ocupi de oameni pe o scară largă și să spui ceea ce crezi, cum poți evita melancolia ? Nu sînt de acord că aș fi lipsită de speranță, dar spectacolul este extrem de ciudat și, deoarece răspunsurile obișnuite nu mai satis-

fac, trebuie să cauți un răspuns nou, iar procesul renunțării la cele vechi, cînd nu ești de loc sigur ce să pui în locul lor, este trist".[16]

Răspunsurile noi priveau noile relații între sexe statornicite la începutul secolului al douăzecilea pe fundalul emancipării social-politice și cultural-economice a femeii. Noapte și zi *este la nivelul explicit al mesajului o carte feministă avînd-o pe Mary Datchet ca o posibilă eroină a timpurilor moderne, capabilă de abnegație pentru binele colectiv. Și deși ea este prima persoană care are revelația propriului destin, nici ea nu este scutită de neliniști și îndoieli. Tensiunea generată de însingurare și incomunicabilitate este un factor comun tuturor personajelor. Astfel, potrivit lui Jean Guiguet „însuși ritmul vieții lor interioare oscilează neîncetat dinspre comuniune înspre solitudine. Dificultatea de a comunica cu semenii reprezintă tema umbrei în roman care alternează necontenit cu tema luminii" — sau în termenii comparatismului literar : „Pe de o parte — o anume structură shakespeareană ; pe de alta — o anume calitate proustiană.* Noapte și zi *are o deschidere spre Swann și alta spre Guermantes : cîteiul și Tamisa, calea realului și calea visării".*[17]

Dihotomia văzută puțin altfel dramatizează, în opinia lui Daniel Albright, „sforțarea de a realiza coalescența între imaginea ideală despre ființa iubită și realitatea omenească cu toate scăderile și neajunsurile ei. ... Împăcarea reală între estetic și fizic nu poate ținti decît înspre realul palpabil — acea îndelung promisă întrepătrundere între două nimburi : comuniunea trupească".[18] *Roger Poole — autorul unei bulversante lucrări despre Virginia Woolf — nu subscrie unei atari soluții vitaliste. Dimpotrivă, morbul civilizației industriale și-a pus pecetea determinînd insurmontabile blocaje. Întreaga experiență de viață a autoarei în relațiile sale cu sexul opus pledează pentru o astfel de lectură. Tema centrală ar fi deci „problema afectivității ca atare — adică a modului în care te poți raporta cît de cît față de o altă persoană".*[19] *Tentativele stîngace ale Katharinei de a statornici raporturi viabile cu William iar mai apoi cu Ralph, susține Poole,*

evocă nu numai episodul frustrant al efemerei logodne cu Lytton Strachey ci și legătura lipsită, pare-se, de componenta atracției fizice dintre Virginia Stephen și Leonard Woolf. În această lumină, Noapte și zi *ar reprezenta doar preludiul la scepticismul bloomsburian din romanele de mai tirziu.*

Impasul dintre structurile psiho-mentale feminine și masculine este practic de nedepășit în societatea modernă. Conflictul acesta aparent ireductibil nu se mărginește la relativa lipsă de experiență a generației tinerilor. Ne-o demonstrează cît se poate de clar dramaturgul american Edward Albee în piesa sa cu titlu simbolic Cui îi este frică de Virginia Woolf ? *(1962).*

La nivelul ficțiunilor artei o soluție imaginativă devine mai ales un imperativ retoric. Realismul se repliază făcînd loc unei oaze a iubirii altruiste și a simpatiei dezinteresate, idilei și feericului — cum ar spune Mihai Sebastian. Doar aparent, prin multitudinea detaliilor, Noapte și zi *ni se înfățișează ca un roman social ; în structura sa de profunzime, însă, ni se revelează drept un roman psihologic. Așa se și explică prezența naturilor magice — zînele blinde precum doamna Hilbery care, inspirată de pelerinajul la mormîntul lui Shakespeare și în ciuda aparențelor care o recomandau a fi total inaptă să răspundă solicitărilor cotidiene, se dovedește a fi capabilă să panseze rănile celorlalți, să le asculte păsurile și fără aroganța raționamentelor infailibile, să restabilească armonia peste capul codurilor patriarhale. Poole se întîlnește aici cu Miller și cu Sebastian : ține de structura sufletească feminină să înțeleagă înainte de a argumenta, să cunoască înainte de a articula în cuvinte, să venereze actul trăirii în loc de a-l minimaliza.*

Dar acestea sînt înseși valorile promovate în comediile lui Shakespeare : încrederea în frumusețea vieții, în adevărul iubirii, în binele izvorît din a-tot-învăluitoarea armonie. După cum tot în romanul acesta cu tramă labirintică sînt exploatate multe din procedeele comediei elizabetane : deghizarea, identificarea eronată, coincidențele, deznodămîntul fericit realizat în ultimul moment.

Josephine O'Brian Schaefer întreprinde un studiu comparatist între Noapte şi zi *şi* A douăsprezecea noapte[20] *evidenţiind paralelismele situaţional-funcţionale între Orsino şi Olivia pe de o parte, şi William şi Ralph pe de alta : toţi patru încep prin a face declaraţii de amor unor persoane cu care nu au cum să se căsătorească pînă la urmă. Nefericitul Rodney face curte Cassandrei la adăpostul logodnei sale cu Katharine într-un mod care aminteşte de strădaniile Oliviei de a se apropia de Viola cînd în fapt ea vine ca emisar al lui Orsino. Numai că spre deosebire de subtextul amar shakespearean, în romanul Virginiei Woolf persistă un iz de pastişă care distonează subtil şi modern.*

Paralela cu Shakespeare nu e doar un „exerciţiu academic". După cum nu e doar un caz de intertextualitate. S-a afirmat că Noapte şi zi *ar fi o rescriere a romanului de debut* Călătoria. *Studii recente, mai toate datorate unor cercetătoare din ultimul val, mai toate scrise de pe poziţii afişat feministe (fapt ce n-ar putea decît să o încînte pe creatoarea lui Mary Datchet), demonstrează convingător condiţia de pluri-meta-text a romanului nostru. În afară de Shakespeare — Fielding, Dostoievski, Pope şi Mozart sînt fanioane implîntate în text, menite să semnalizeze o pîrtie obligatoriu de urmat, chiar dacă nebănuită. „Curajul de a merge puţin orbeşte în inima vieţii" se dovedeşte a fi un program judicios. Marcajele culturale jalonează textul discret şi aluziv : romanul lui Fielding oferit în lectură de Katharine părinţilor săi ca alternativă la literatura de ultimă oră (Fortescue = Forster ? !), partitura lui* Don Giovanni *ce zăboveşte pe glaful pianului lui William Rodney în prima jumătate a romanului spre a fi înlocuită în a doua parte cu cea a* Flautului fermecat, *muzica aceluiaşi Mozart ce răsună mereu sub degetele Cassandrei, recomandarea de a-l prefera pe Pope lui Dostoievski venită de la William, conferinţa susţinută de acesta asupra metaforei în poezia elizabetană, însuşi numele său care prin silabele iniţiale —* will *şi* rod *— trimite pieziş spre „bădăranul Will", cum ar zice V. Voiculescu, cu o ironie resemnată, recrutată parcă din feericmelancolica atmosferă a* Furtunii *(şi fiindcă veni vorba,*

numele autoarei însești e un paradoxal oximoronic, amestec de inocență — Virginia — și silnicie — Woolf) ; apoi toate proiectele auctoriale în care abundă paginile romanului — toți protagoniștii au în proiect pamflete, biografii, poeme dramatice, monografii. Parcă auzim zumzetul conversațiilor bloomsburiene din care se detașează inteligența atentă, sensibilă și binevoitoare față de cititor a Virginei Woolf, chiar dacă, cum susține Nancy Bazin, „din punct de vedere tehnic, autoarea n-a reușit să arunce o punte peste golul ce separă noaptea (viața interioară a personajelor sale) de zi (viața exterioară în familie și la ceaiuri) și mai mult încă, n-a rezolvat într-un mod mulțumitor nici tensiunea dintre subiectul modern (ce aruncă mănușa conceptiei tradiționale privitor la raporturile dintre bărbați și femei) și tipul elizabetan de intrigă". [21]

Nouă ni se pare că autoarea a fost conștientă de discrepanțe și că a încercat să le înlăture. În opinia noastră intriga de tip elizabetan se armonizează de minune cu fioriturile unei partituri de Mozart. Stilului rococo din muzică îi rimează perfect gestualitatea lejer-aristocratică a cuplului William — Cassandra. Mai departe, opțiunea în acest context pentru Alexander Pope — scânteietoarea până a stilului rococo în poezia veacului al optsprezecelea ni se pare o intuiție de un impecabil gust. Cât îl prețuește pe Dostoievski — autorul preferat al Virginiei Woolf — o aflăm din corespondența cu Lytton Strachey, în timp ce René Wellek ne atrage atenția că preocuparea romancierei pentru contrastul literar anglo-rus este concurată doar de obsesia conflictului ireductibil dintre bărbat și femeie — Dostoievski nu este folosit în roman ca marcaj negativ, dacă avem în vedere că balanța simpatiilor autoarei înclină în final către cuplul Katharine — Ralph. Katharine, așa cum observă și Nancy Bazin, este aceea care îl citează pe Ippolit din Idiotul după care sensul existenței e dat de continua ei procesualitate și de perpetua ei descoperire.

Pe acest dinamism implicit se grefează motivul romanului lui Fielding, care și el contribuie la structura elaborată și densă din punct de vedere evenimențial a intri-

gii. Numai că, așa cum anunțam la început, autorea răstoarnă sau revizuiește moralitatea și convențiile romanului cetățim clasic. Susan Merrill Squier, care s-a ocupat de această chestiune, atrage atenția asupra episodului lecturii din capitolul al șaptelea desemnându-l a fi scena metatextuală decisivă — o punere în abis — pentru adoptarea strategiei compoziționale-narative a acestui roman. [22] *Potrivit convențiilor clasice, orașul este loc de pierzanie în timp ce retragerea la țară are valoarea unei regenerări. În* Noapte și zi *modernismul și feminismul își dau mîna spre a reabilita orașul (în speță Londra). Cele trei personaje care au cultul muncii asidue se realizează în acest cadru. Este vorba, firește, în primul rînd de Mary și de Ralph, dar și de Katharine care, deși nu are nevoie să-și cîștige existența, se adîncește noaptea în studiul matematicilor superioare spre a se recupera moral și a se salva intelectual. Dimpotrivă, William și Cassandra, rafinați și egoiști, vor gravita spre domeniile si reședințele rurale. În viziunea Virginiei Woolf, conchide Squier, atît metropola cît și femeia devin simboluri ale autonomiei și împlinirii prin muncă, întruchipări ale utopiei moderne. Katharine își va alege viitorul tovarăș de viață în baza acestor valori, iar Mary va opta pentru cea mai îndrăzneață alternativă : singurătatea ca fruct al emancipării totale prin abnegație și muncă.*

Aceeași revanșă asupra ordinii patriarhale este surprinsă de Jane Marcus în admirabilul său studiu dedicat simetriilor cu opera Flautul fermecat :

Noapte și zi celebrează la modul clasic, indicat prin titlu, uniunea întru armonie a eternelor contrarii : noaptea și ziua, natura și rațiunea, datoria și libertatea, bărbatul și femeia. Un epitalam dulce și totodată comic, acest oratoriu de nuntă este deopotrivă ironic și melancolic. Cuplurile inițial rău rostuite sînt destrămate și reîmperecheate, binecuvîntate, inițiate și redate societății la fel ca în Mozart, maestrul clasic al proslăvirii valorilor umaniste, la care romanul face necontenit aluzie. În intervalul dintre toamna și primăvara unui an academic, poetul, nițelușcam pedant, William Rodney trece de la studiul partiturii lui *Don Giovanni* la *Flautul fermecat*" [23].

Dar mai mult decît această regie a ritualurilor inițiatice, ceea ce „șochează", potrivit lui Jane Marcus, este tonul *deplinei încrederi în sine care răzbate din vocea povestitorului, încredere ce ține de acea gravitate funciară a naturii feminine și care o revela și Mihail Sebastian.*

Cu același tact regizoral și cu aceeași mînă sigură, Povestitoarea *își transferă prerogativele eroinei sale, lăsîndu-i în seamă misiunea delicată de a sugera elucidări și valorizări ale simbolurilor fundamentale :*

„Oare de ce trebuie să existe, reflectă ea, această disparitate perpetuă între gînd și acțiune, între viața în solitudine și viața în societate, această uluitoare prăpastie pe un versant al căreia sufletul ți-a fost activ și-n amiaza mare, iar pe celălalt contemplativ și întunecat precum noaptea ? N-ar fi oare cu putință să se treacă de pe unul pe celălalt, așa, drept, fără vreo schimbare esențială ?"

Fenomenologia spiritului a parcurs un drum lung și sinuos în literatura engleză „de la epopeea Beowulf *la romanele Virginiei Woolf" și avem senzația că în pofida imperfecțiunilor și scăderilor inerente oricărui „exercițiu academic", romanul acesta al mulțumirilor și nemulțumirilor civilizației moderne nu este doar o furtună într-o călimară.*

ȘTEFAN STOENESCU

NOTE

1 *A History of Modern Criticism 1750—1950,* Vol. 5 *English Criticism, 1900—1950,* New Haven and London, Yale University Press, 1986.

2 Daniel J. Schneider, *Symbolism : The Manichean Vision. A Study in the Art of James, Conrad, Woolf and Stevens,* Lincoln, University of Nebraska Press, 1975.

3 *Virginia Woolf. Her Art as a Novelist*, 2nd Ed., Cambridge, At the University Press, 1964.

4 *Structuralism in Literature*, New Haven and London, Yale University Press, 1974.

5 *Virginia Woolf and the Androgynous Vision*, New Brunswick, Rutgers University Press, 1973.

6 *Images and Symbols*, New York, Sheed and Ward, 1969.

7 În eseul *Virginia's Web* din culegerea cu titlul *Beyond Formalism*, New Haven and London, Yale University Press, 1970.

8 Vezi capitolul *The Novel in the 1920's* din *Sphere History of Literature*, Bernard Bergonzi (Ed.), vol. 7, London, Sphere Books, 1970.

9 *Fiction and Repetition*, Cambrigde, Mass., Harvard University Press, 1982.

10 *The Implied Reader*, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press, 1974.

11 *Virginia Woolf*, Edinburgh and London, Oliver and Boyd, 1963.

12 În studiul *Enchanted Organs, Magic Bells. NIGHT AND DAY as Comic Opera* din volumul *Virginia Woolf. Revaluation and Continuity. A Collection of Essays.* Edited with an Introduction by Ralph Freedman, Berkeley, Los Angeles, London, University of California Press, 1980.

13 *The Early Novels of Virginia Woolf*, eseu publicat în culegerea *Abinger Harvest*, London, 1936.

14 *Revista Fundațiilor Regale*, București, Anul II, No. 1, Februarie 1935, p. 171—77 ; republicat în volumul Mihail Sebastian, *Escuri. Cronici. Memorial.* Ediție îngrijită și prefață de Cornelia Ștefănescu, București, Editura Minerva, 1972, p. 192—99. Articolul *Virginia Woolf* din 1930 este reprodus la p. 177—90.

15 Vezi Dorina Grăsoiu, *Mihail Sebastian sau ironia unui destin*, București, Editura Minerva, 1986.

16 Virginia Woolf, *Jurnalul unei scriitoare*, în românește de Mihai Miroiu, București, Editura Univers, 1980.

17 *Virginia Woolf et son Œuvre. L'Art et la Quête du Réel*, Grenoble, 1962.

18 *Personality and Impersonality. Lawrence, Woolf, and Mann*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1973.

19 *The Unknown Virginia Woolf*, Cambridge, Cambridge University Press, 1978.

20 *The Three-fold Nature of Reality in the Novels of Virginia Woolf*, studiu apărut în *Studies in English Literature*, The Hague, 1965, vol. VII, menționat în Bazin, *Op. cit.* (vezi nota 5 *supra*).

21 *Op. cit.* (vezi nota 5 *supra*).

22 *Virginia Woolf and London. The Sexual Politics of the City*, Chapel Hill, and London, The University of North Carolina Press, 1985.

23 *Op. cit.* (vezi nota 12 *supra*).

Era seara unei duminici de octombrie și Katharine Hilbery turna ceaiul, așa cum se cuvenea să se îndeletnicească tinerele aparținând clasei ei sociale. Se prea poate ca în felul acesta o cincime din mintea ei să fi fost preocupată, dar restul reușea să depășească bariera mărunță a zilei care se ridicase între dimineața de luni și această clipă liniștită, gata să ia în glumă lucrurile pe care le făcea în mod normal cu un efort de voință. Dar cu toate că nu scotea nici un cuvînt, era evident stăpînă pe situația atît de familiară, lăsînd-o să se desfășoare în voie pentru a șasea sută oară fără să solicite cîtuși de puțin celelalte facultăți mintale rămase libere. O singură privire te convingea că doamna Hilbery nu era lipsită de calitățile necesare de a transforma într-o reușită întîlnirile la ceai ale persoanelor virstnice și distinse și că dacă ocupația plictisitoare de a împărți ceștile și plinea cu unt ar fi fost lăsată în seama ei, putea să se descurce foarte bine și fără ajutorul fiicei.

Dacă ținem seama că micuțul grup se adunase în jurul mesei doar de douăzeci de minute, animația vizibilă de pe chipuri, precum și avalanșa de cuvinte produse simultan puteau fi atribuite solicitudinii gazdei. În mintea Katharinei răsări deodată ideea că dacă în acea clipă cineva ar fi deschis brusc ușa ar fi putut să-și închipuie că toată lumea se distra de minune. Probabil că s-ar fi gîndit : „Ce casă primitoare și plăcută !" Rise instinctiv și făcu o remarcă doar ca să sporească și mai mult zarva și ca să-și susțină afirmația în legătură cu casa, căci ea personal nu se simțea deloc veselă. Chiar în momentul acela, spre amuzamentul ei, ușa se deschise brusc și în cameră intră un

tînăr. Katharine îi întinse mîna, întrebîndu-se în sine: „Ei, ce zici, crezi că ne distrăm de minune ?"...

— Domnul Denham, mamă, rosti însă cu glas tare, sesizînd că mama ei uitase numele musafirului.

Lucrul fu remarcat şi de domnul Denham, ba chiar spori stînjeneala care însoţeşte în mod inevitabil apariţia unui străin într-o cameră plină de persoane care se simt la largul lor, gata să facă schimb de diverse replici. În acelaşi timp, domnului Denham i se păru că în urma lui se închid uşor o mie de uşi capitonate, interpunîndu-se între el şi stradă. În salonul uriaş şi destul de gol aveai senzaţia că pluteşte un abur uşor, o esenţă de ceaţă, încolăcindu-se argintiu în jurul luminărilor grupate pe masa de ceai şi tremurînd roşiatic lîngă focul din cămin. Salonul i se părea foarte îndepărtat şi static după atîtea omnibuze şi taxiuri care încă i se mai învîrteau în cap, iar pe trup simţea numai furnicături de la mersul grăbit pe jos, printre pietoni, croindu-şi drum prin circulaţia intensă ; chipurile celor vîrstnici apăreau îndulcite şi îndepărtate între ele, fiecare radiind în felul lui, din cauza aerului din salon, îngreunat de fulguirile albăstrui ale aerului. Domnul Denham sosise exact cînd domnul Fortescue, vestitul romancier, ajunsese la mijlocul unei propoziţii foarte lungi. Rămase cu vorbele în suspensie pînă cînd noul venit se aşeză, iar doamna Hilbery, adunînd cu dibăcie capetele rătăcite ale conversaţiei întrerupte, se aplecă spre el, remarcînd :

— Spuneţi-mi, dumneavoastră ce-aţi face dacă aţi fi căsătorit cu o ingineră şi ar trebui să locuiţi la Manchester, domnule Denham ?

— N-are decît să se apuce să înveţe persana, interveni un domn în vîrstă, slăbuţ. Nu există în tot Manchester-ul nici un profesor pensionar sau vreun om de litere care să predea persana ?

— O verişoară de-a noastră s-a căsătorit şi s-a mutat la Manchester, explică Katharine.

Domnul Denham mormăi ceva, ceea ce de fapt se şi aştepta din partea lui, iar romancierul continuă de unde se oprise. În sinea lui, domnul Denham blestema clipa în care abandonase libertatea străzii pentru acest salon sofisticat unde, pe lîngă alte lucruri neplăcute, nici măcar nu putea să apară într-o lumină favorabilă. Privi în jur şi văzu că

în afară de Katharine toți erau trecuți de patruzeci de ani și singura consolare consta în faptul că domnul Fortescue era o celebritate a zilei și nu se știe niciodată dacă nu-i va părea bine cîndva că l-a cunoscut.

— Dumneavoastră ați fost vreodată la Manchester ? o întrebă el pe Katherine.

— Niciodată, răspunse fata.

— Atunci de ce nu sînteți de acord ?

Katharine mestecă în ceai și păru că se gîndește dacă nu cumva ar fi trebuit să mai umple vreo ceașcă, așa după cum își închipuia Denham, căci în realitate se întreba cum ar trebui să procedeze ca tînărul acesta deosebit să se simtă în largul lui lîngă ceilalți. Îl văzu cum strînge puternic ceașca în mînă, gata-gata să spargă porțelanul. Simți că e nervos ; era și de așteptat ca un tînăr slab, cu chipul ușor îmbujorat de la vînt și cu părul puțin răvășit să fie nervos într-o asemenea societate. Ba chiar, nici să nu-i facă plăcere ; venise, probabil, doar din curiozitate, sau poate că dăduse doar curs invitației tatălui ei — oricum nu era ușor să-l armonizeze cu restul invitaților.

— Cred că la Manchester nu ai cu cine să schimbi o vorbă, aruncă ea într-o doară.

Domnul Fortescue o cercetă cîteva clipe, așa cum obișnuiesc romancierii să cerceteze chipurile, apoi zîmbi la replica rostită, transformînd-o într-un suport pentru o speculație ulterioară.

— În ciuda ușoarei tendințe spre exagerare, Katharine a pus fără îndoială degetul pe rană, spuse el și se lăsă pe spătarul scaunului, cu privirea contemplativă și opacă țintuită pe plafon. Își uni vîrfurile degetelor și începu să descrie mai întîi urîțenia străzilor Manchester-ului, apoi ținuturile mlăștinoase și sterpe de la periferia orașului, apoi căsuța pipernicită în care urma să locuiască verișoara, pe urmă profesorii și jalnicii studenți care aveau s-o viziteze, cufundați în cercetarea operelor istovitoare ale dramaturgilor tinerei generații, și cum încetul cu încetul ea o să se schimbe la înfățișare, și cum va veni într-un suflet la Londra, și cum Katharine va trebui s-o plimbe peste tot, așa cum duci cîinele nerăbdător în lesă pe lîngă anumite măcelării zgomotoase, biata ființă ..

— Vai, domnule Fortescue, exclamă doamna Hilbery, cînd acesta conteni, și eu care abia i-am scris ca să-i spun cît o invidiez ! N-aveam în gînd decît grădini spațioase și doamne vîrstnice, drăgălașe, cu mănuși, care citesc doar „Spectator" și rețează mușuroile de la lumînări. Chiar au dispărut *toate* acestea ? I-am scris că acolo o să găsească tot ce se găsește la Londra, cu excepția străzilor oribile care te deprimă la culme.

— Dar au Universitate acolo, spuse un domn pirpiriu, care ceva mai înainte insistase asupra ideii că trebuie să existe persoane care cunosc limba persană.

— Știu că sînt torenuri mlăștinoase pentru că am citit mai zilele trecute într-o carte, spuse Katharine.

— Mă întristează și mă surprinde ignoranța propriei mele familii, remarcă domnul Hilbery.

Era un bărbat în vîrstă, cu ochi migdalați, căprui, care aveau o neașteptată strălucire pentru vîrsta lui, îndulcindu-i astfel asprimea chipului. Se juca tot timpul cu o pietricică verde legată de lanțul de la ceas, punîndu-și în evidență degetele lungi și foarte fine ; avea obiceiul să-și miște capul cu multă agilitate, fără să schimbe poziția trupului destul de masiv, așa că impresia lăsată era că mînca numai ca să se amuze sau să poată face reflecții, totul cu o cheltuială minimă de energie. Nu era greu să-ți închipui că trăise cu toată ființa lui anii cînd ambițiile îi aparțineau, sau că și le îndeplinise după pofta inimii, iar acum își cheltuia deosebita perspicacitate pentru a observa și medita asupra altor persoane în loc să se străduiască să mai spună ceva în fapt.

În vreme ce domnul Fortescue mai clădea un edificiu de cuvinte rotunjite, Denham ajunsese la concluzia că domnișoara Hilbery semăna cu ambii părinți, iar elementele moștenite se întrepătrundeau ciudat. Avea mișcările iuți, impulsive ale mamei, buzele întredeschise, gata oricînd să rostească o replică, apoi cădea în muțenie ; ochii migdalați și închiși la culoare ai tatălui luceau cu o umbră de tristețe sau, întrucît era prea tînără ca să fi putut adopta o atitudine melancolică, n-aveai decît să consideri că la baza acelei priviri nu se afla tristețea ci mai degrabă o fire înclinată spre contemplare, dar perfect stăpînită. Judecînd după culoarea părului și a tenului, după trăsături, avea o

înfățișare remarcabilă, dacă nu chiar de-a dreptul frumoasă. Emana hotărîre și calm, o combinație de calități care dădea naștere unei firi cu totul aparte și care n-ar fi putut să-l determine pe tînărul cunoscut doar din vedere să se simtă în largul său. Cît despre rest, era înaltă, rochia avea o culoare blîndă, cu o garnitură de dantelă gălbuie, căreia licărirea unei bijuterii vechi îi conferea o singură apă roșiatică. Denham remarcă faptul că deși fata nu scotea nici un cuvînt, era îndeajuns de sigură pe situație ca să răspundă la solicitările mamei atunci cînd îi cerea ajutorul, deși era conștient că atenția de care dădea dovadă se situa undeva la pojghița minții. Îi trecu prin cap că locul ei printre persoanele vîrstnice de la masa de ceai era însoțit de o serie de neplăceri, așa că își înfrînă dorința de a o considera sau cel puțin de a-i considera atitudinea drept antipatică. După ce subiectul Manchester fu răsucit pe toate fețele, se trecu la altul.

— Era bătălia de la Trafalgar sau Invincibila Armada, Katharine ? întrebă mama ei.

— Trafalgar, mamă.

— A, da, Trafalgar, bineînțeles ! Ce prostie din partea mea ! Te rog să mai iei o ceașcă de ceai cu o felioară subțire de lămîie, dragă domnule Fortescue ; și, pe urmă, fii amabil și dezleagă pentru mine enigma asta absurdă ! E imposibil să nu remarci nasurile romane ale anumitor indivizi, dai peste ei în omnibuze...

Aici se interpuse domnul Hilbery, așa că Denham nu mai dădu atenție conversației ci îl ascultă cum pererează despre profesiunea de avocat precum și despre schimbările pe care le văzuse de-a lungul vieții sale. Într-adevăr, Denham îi împărtășea opiniile întru totul, mai ales că scrisese un articol cu privire la niște chestiuni avocățești, iar domnul Hilbery îl publicase în revista sa, dîndu-le astfel prilejul să facă cunoștință. Dar cînd peste o clipă fu anunțată sosirea doamnei Sutton Bailey, acesta se întoarse către ea, iar domnul Denham se pomeni lăsat de unul singur, tăcut, respingînd în minte diverse subiecte de discuție, alături de Katharine care tăcea și ea. Fiind amîndoi cam de aceeași vîrstă, sub treizeci de ani, nu aveau acces la un mare număr de formule de conveniență care lansează conversația pe făgașuri liniștite. Tăcerea se prelungi în conti-

nuare datorită îndărătniciei răutăcioase a lui Katherine care nu făcea nici un efort să-l ajute pe tînărul cu comportarea fermă și rece, ostil mediului ei, după cum simțise prin antenele feminine obișnuite. Prin urmare rămaseră muți, Denham înfrînîndu-și dorința de a rosti brusc ceva neașteptat care s-o șocheze și s-o redeștepte la viață. Dar doamna Hilbery, care sesiza imediat orice tăcere apăsătoare din salon, ca și cum ar fi remarcat o notă dintr-o partitură, se aplecă peste masă, și în felul ei detașat și ciudat de ambiguu, care făcea ca propozițiile rostite să se asemene cu fluturii zburătăcind dintr-o pată de soare în alta, remarcă :

— Știți, domnule Denham, îmi aduceți foarte bine aminte de dragul domn Ruskin... Oare de ce, Katharine ? Să fie din cauza lavalierei, a părului sau a felului cum stă pe scaun ? Vă rog să-mi spuneți domnule Denham, vă place Ruskin ? Mai zilele trecute cineva a afirmat, „Vai, doamnă Hilbery, dar noi nu-l citim pe Ruskin !" *Dumneavoastră* ce anume citiți, m-ar interesa să știu — pentru că este imposibil ca un om să-și cheltuiască tot timpul zburînd în aeroplane sau vîrîndu-se în măruntaiele pămîntului.

Îl privi mai întîi cu bunăvoință pe Denham, care nu rosti nimic inteligibil, apoi se uită la Katharine, zîmbitoare dar tăcută, așa că doamna Hilbery, brusc străfulgerată de o idee extraordinară, exclamă :

— Sînt convinsă că domnului Denham i-ar face plăcere să se uite la comoara noastră, Katharine. Pun pariu că nu seamănă cu tînărul acela groaznic, domnul Ponting, care mi-a spus că datoria noastră este să trăim exclusiv în prezent. La urma urmelor, ce anume *reprezintă* prezentul ? Jumătate din el îl constituie trecutul, adică jumătatea mai bună, cred eu, adăugă ea și se întoarse spre domnul Fortescue.

Denham se ridică, aproape convins că trebuie să plece, și că văzuse tot ceea ce era de văzut, dar Katharine se ridică și ea în aceeași clipă spunînd :

— Poate vreți să vă uitați la tablouri, și îl conduse prin salon spre o cameră alăturată mult mai mică.

Camera semăna cu o capelă într-o catedrală, sau cu o grotă într-o peșteră, căci zgomotul îndepărtat al circulației

de pe străzi sugera fîşîitul uşor al valurilor, iar oglinzile ovale cu suprafeţe argintate aduceau cu ochiurile adînci de apă, încreţindu-se sub lumina stelelor. Dar poate că asemănarea cu un templu închinat unei religii oarecare era mai potrivită, căci odăiţa era înţesată de relicve.

Pe măsură ce Katharine atingea diverse locuri, lumina izvora ici şi colo, dezvăluind un teanc de cărţi aşezate în formă de cub, cu coperţi roşii cu auriu, pe urmă, într-o vitrină lucioasă, o fustă albastru cu alb, pe o măsuţă de scris din lemn de mahon se aflau toate cele trebuincioase scrisului, aranjate într-o ordine perfectă şi, în cele din urmă, deasupra mesei, un tablou de formă pătrată, căruia îi erau rezervate lumini speciale. Cînd Katharine aprinse aceste ultime becuri, se dădu un pas înapoi, ca şi cum ar fi rostit : „Uite !“ Denham se pomeni în faţa ochilor scrutători ai marelui poet, Richard Alardyce, şi faptul îi provocă un mic şoc ; dacă ar fi avut pălăria pe cap probabil că şi-ar fi scos-o pe loc. Ochii îl priveau dintre tentele delicate de trandafiriu şi galben foarte prietenoşi, îl cuprindeau şi treceau dincolo de el, contemplînd întreaga omenire. Culorile se estompaseră atît de mult, încît, în toată acea masă informă, nu mai rămăseseră deslușiți decît ochii mari şi frumoşi.

Katharine îi lăsă răgazul să savureze din plin prima impresie, apoi spuse :

— Asta e măsuţa lui de scris. Se folosea de tocul acesta ; ridică o pană de gîscă şi o puse iar jos.

Masa de scris era mînjită de pete vechi de cerneală, iar tocul se tocise de atîta scris. Tot acolo se aflau şi ochelarii, cu rame uriaşe de aur, aşezaţi la îndemînă, iar sub masă era o pereche de papuci mari şi uzaţi ; Katharine ridică unul dintre ei :

— Cred că bunicul era cel puţin de două ori mai solid decît oricine din ziua de azi. Acesta, continuă ea pe un ton care lăsa impresia că ştie pe dinafară ce avea de spus, acesta este manuscrisul original de la *Odă iernii*. Poeziile mai timpurii sînt mult mai puţin retuşate decît cele ulterioare. Vreţi să vă uitaţi peste ele ?

În timp ce domnul Denham examina manuscrisul, fata ridică ochii către bunicul ei, şi pentru a mia oară căzu

într-o stare de reverie plăcută, în care se făcea că este interlocutoarea acelor oameni deosebiți, sau cel puțin că era din aceeași stirpe cu ei, iar clipa prezentă, neînsemnată, era făcută de ocară. Chipul fantomatic și impunător de pe pînză cu siguranță nu luase parte la toate banalitățile unei după-amieze de duminică, și părea că puțin îi pasă ce-și spuneau acești doi tineri din fața lui, căci pentru el ei nu erau decît niște oameni de duzină.

— Este un exemplar al primei salc ediții de poezie, continuă ea, fără să țină seama de faptul că domnul Denham încă mai era ocupat să răsfoiască manuscrisul. Conține cîteva poezii - netipărite, precum și unele corecturi. Se opri o clipă, pe urmă reluă ca și cum pauzele erau calculate.

— Doamna în albastru este străbunica mea, pictată de Millington. Aici este bastonul unchiului meu — nu sînt sigură că știți, era Sir Richard Warnurton, și a călărit alături de Havelock la eliberarea Lucknow-ului. Pe urmă, ia să văd, a, da, aici este primul Alardyce, 1697, întemeietorul averii familiei, împreună cu soția sa. Cineva ne-a oferit vasul acesta acum cîteva zile pentru că are pe el încrustate inițialele și coiful. Bănuim că le-a fost oferit în dar la sărbătorirea nunții de argint.

Făcu o pauză, nedumerită de faptul că domnul Denham nu spunea nimic. Cită vreme se gîndise la posesiunile familiei pierduse din vedere sentimentul că tînărul îi era ostil, acum însă îi reveni cu asemenea acuitate, încît se opri în mijlocul enumerării și-l privi. Mama ei, în dorința de a-l lega în mod onorabil de iluștrii răposați, îl comparase cu domnul Ruskin, iar comparația îi stăruia încă în minte și o făcea să-l judece mai aspru decît se cuvenea, căci un tînăr care vine în vizită îmbrăcat în frac este cu totul altceva decît o persoană observată în clipa sa cea mai expresivă, privind inflexibil de dinapoia sticlei ochelarilor, de fapt singura imagine care îi mai rămăsese din domnul Ruskin. Figura tînărului era aparte — clădită să exprime vioiciune și dîrzenie, în loc de contemplație profundă ; fruntea lată, nasul lung și proeminent, buzele neacoperite de mustață, ferme dar și sensibile, obrajii prelungi sub care se simțea zvîcnind sîngele roșu și îmbelșugat. Ochii, care acum exprimau obișnuita detașare

şi autoritate masculină, ar fi putut pune în evidenţă emoţii mai subtile, dacă împrejurările ar fi fost prielnice, căci erau mari, limpezi şi căprui, gata să ezite sau să facă speculaţii cînd te aşteptai mai puţin, dar Katharine îl privea numai ca să vadă dacă nu cumva ar fi putut să-l apropie mai mult de canoanele eroilor dispăruţi, în cazul în care i-ar fi adăugat o pereche de favoriţi. Pe obrazul slab şi prelung, cu toate că emana sănătate, văzu doar semnele unui suflet înăcrit şi colţuros. Vocea avea un uşor tremur sau o notă prelungită, remarcă ea ascultîndu-l în timp ce punea jos manuscrisul.

— Probabil că sînteţi foarte mîndră de familia dumneavoastră, domnişoară Hilbery.

— Da, sînt, răspunse Katharine, şi adăugă : Găsiţi ceva rău în asta ?

— Rău ? Cum adică rău ? Deşi e plictisitor să tot arăţi diverse lucruri oaspeţilor, adăugă el gînditor.

— Numai în cazul în care oaspeţilor nu le plac aceste lucruri.

— Nu e oare dificil să trebuiască să ţii pasul cu strămoşii ? continuă el.

— Fără îndoială că nu m-aş aventura să scriu poezie, răspunse Katharine.

— Categoric. Tocmai de aceea nu i-aş putea suferi. N-aş răbda ca bunicul să-mi taie această şansă. Dar, de fapt, continuă Denham privind ironic în jur, în vreme ce Katharine medita, nu numai bunicul se face vinovat de acest lucru. Cam toate şansele vă sînt tăiate. După cîte ştiu, vă trageţi din una din familiile cele mai distinse ale Angliei. Familia Warburton şi Manning, şi parcă vă înrudiţi şi cu familia Otway, dacă nu mă înşel. Am citit undeva, într-o revistă, adăugă el.

— Otway-ii sînt verişori cu mine, răspunse Katharine.

— Păi ! spuse Denham, cu o notă finală în voce, ca şi cum făcuse demonstraţia.

— Păi, reluă Katharine, nu văd ce anume aţi dovedit.

Denham zîmbi provocator. Era amuzat şi mulţumit să descopere că îi stătea în putinţă să-şi şicîie gazda înfumurată şi nepăsătoare, de vreme ce nu reuşise s-o impresioneze, cu toate că ar fi preferat a doua variantă.

Rămase tăcut, ţinînd în mînă nepreţuitul volum de poezii, încă nedeschis, iar Katharine continua să-l observe în timp ce ochii căpătaseră o expresie melancolică şi contemplativă în locul celei de agasare. Uitase de îndatoririle ce le avea.

— Păi, spuse iar Denham, deschizînd brusc volumul de poezii ca şi cum spusese tot ce dorise să spună sau ar fi putut spune atît cît îi îngăduia buna-cuviinţă. Dădu paginile hotărît, parcă apreciind cartea cu totul, litera şi hîrtia, felul în care era legată, conţinutul, apoi declarîndu-se mulţumit de cît văzuse — bun sau prost —, o puse pe măsuţa de scris şi începu să examineze bastonul din lemn de Malacca cu măciulie de aur, care aparţinuse soldatului.

— Dar dumneavoastră nu sînteţi mîndru de familia dumneavoastră ? întrebă Katharine.

— Nu, răspunse Denham. Noi n-am săvîrşit niciodată ceva de care să fim mîndri, cu excepţia poate a achitării tuturor notelor de plată, dacă asta poate constitui o mîndrie.

— Sună cam plat, remarcă Katharine.

— N-aveţi decît să vă închipuiţi că sîntem o familie extrem de plată, recunoscu Denham.

— Da, s-ar putea să vă consider ca atare, dar ridicoli nu cred că v-aş socoti, adăugă ea, ca şi cum Denham adusese această învinuire familiei ei.

— Nu, asta nu, pentru că nu sîntem cîtuşi de puţin ridicoli. Sîntem o familie respectabilă de burghezi, care locuieşte la Highgate.

— Noi nu locuim la Highgate, dar cred că sîntem tot burghezi.

Denham se mulţumi să zîmbească, puse la loc bastonul din lemn de Malacca şi scoase o sabie din teaca ei ornamentală.

— I-a aparţinut lui Clive, aşa credem noi, spuse Katharine, reluîndu-şi automat îndatoririle de gazdă.

— Şi de fapt nu e adevărat, nu ? se interesă Denham.

— E o tradiţie de familie. Nu ştiu dacă putem aduce dovezi.

— Ştiţi, la noi în familie nu există tradiţii, recunoscu Denham.

— Ce remarcă plată, observă Katharine pentru a doua oară.

— A, doar burgheză, replică Denham.

— Aşadar vă achitaţi notele de plată şi rostiţi adevăruri. Nu înţeleg atunci de ce ne-aţi dispreţui.

Domnul Denham vîrî cu grijă în teacă sabia despre care familia Hilbery susţinea că aparţinuse lui Clive.

— N-aş dori să fiu în locul dumneavoastră, asta e tot ce-am spus, răspunse el, ca şi cînd cuvintele exprimau sec gîndurile.

— Aşa este, dar de fapt nimeni nu-şi doreşte să fie în locul nimănui.

— Eu unul mi-aş dori. Mi-ar plăcea să fiu în locul multor oameni.

— Şi atunci de ce nu în locul nostru ? îl întrebă Katharine.

Denham o privi, aşezată în fotoliul bunicului ei, plimbîndu-şi uşor degetele peste bastonul din lemn de Malacca al fratelui bunicului ; în spate, fundalul era alcătuit din culori albastre şi albe vii, precum şi cărţi purpurii cu titlurile încrustate în auriu. Ţinuta plină de vitalitate şi reticenţă, asemănătoare unei păsări cu penaj lucios, oprită pentru o clipă înainte de a-şi lua zborul din nou, îi dădea ghes să-i arate cît de limitată soartă are. Atît de iute, atît de uşor va fi dat uitării.

— Nu veţi cunoaşte niciodată lucrurile direct, începu el, aproape cu sălbăticie. Totul vă este dinainte pregătit. Nu veţi avea bucuria să vă cumpăraţi ceva după ce aţi făcut economii pentru asta, sau nu veţi citi cărţi la prima mînă, sau nu veţi face descoperiri...

— Continuaţi, remarcă Katharine cînd el se opri, brusc cuprins de îndoială, la auzul propriei sale voci care proclama tare aceste fapte, chit că puteau să nu conţină nici un adevăr.

— Fără îndoială că nu ştiu cum vă petreceţi timpul, reluă el puţin cam rigid, dar bănuiesc că aveţi să arătaţi oaspeţilor toate aceste relicve şi scrieţi viaţa bunicului mi se pare ? Iar asta — făcu un semn din cap către cealaltă cameră de unde se auzeau torente de risete rafinate — probabil că vă răpeşte o groază de timp.

Katharine îl privi nerăbdătoare, ca și cum amîndoi s-ar fi ocupat cu împodobitul unei figurine ce avea înfățișarea ei și îl surprinsese ezitînd dacă să-i mai adauge o fundă sau o cingătoare.

— Aproape ați ghicit, răspunse ea, dar nu fac decît s-o ajut pe mama. Nu eu o scriu.

— Dumneavoastră personal cu ce vă ocupați ?

— Ce vreți să spuneți ? În orice caz nu plec de acasă la zece și mă întorc la șase.

— Nu la asta mă refeream.

Domnul Denham își recăpătase stăpînirea de sine ; din vorbele lui răzbătea o liniște care pe Katharine o făcea mai degrabă să dorească o explicație din partea lui, în același timp însă ar fi vrut să-l necăjească, să-l îndepărteze de lîngă ea cu o remarcă ușor satirică și batjocoritoare, așa cum era deprinsă să se comporte cu toți tinerii pe care tatăl său nu contenea să-i aducă acasă.

— În zilele noastre nimeni nu se mai ocupă de lucruri demne de atenție, observă ea. Priviți, spuse, bătînd cu degetul pe volumul de poezii al bunicului, nici măcar nu mai tipărim ca altădată, cît despre poeți, pictori sau romancieri — s-au dus cu toții ; așa că, cel puțin, nu sînt o excepție.

— Da, nu mai avem oameni mari, răspunse Denham. Și sînt bucuros că nu-i mai avem. Nu pot să înghit oamenii mari. Venerarea măreției în secolul al nouăsprezecelea mi se pare că explică nimicnicia acelei generații.

Katharine deschise gura și inspiră aerul ca și cum se pregătea să răspundă cu aceeași vehemență, cînd sunetul ușii care se închidea din camera alăturată îi atrase atenția și amîndoi deveniră conștienți că vocile care urcaseră și coborîseră în jurul mesei de ceai amuțiseră ; chiar și lumina părea mai scăzută. Peste o clipă doamna Hilbery se ivi în pragul camerei. Rămase uitîndu-se la ei cu un zîmbet de așteptare pe chip de parcă în fața ei se desfășura o scenă din teatrul tinerei generații. Doamna Hilbery avea o înfățișare remarcabilă : trecuse bine de șaizeci de ani, dar datorită trupului zvelt și ochilor vii, părea că fusese purtată pe deasupra timpului fără ca acesta să-i poată pricinui prea mult rău. Figura minionă și ascuțită care

ar fi putut lăsa impresia de duritate era îmblînzită de ochii mari și albaștri, în același timp candizi și pătrunzători, cu care privea lumea în dorința copleșitoare de a găsi noblețe în toate actele ei, și în credința absolută că dacă te străduiești, acest lucru se poate adeveri.

Cîteva cute pe fruntea lată și în jurul gurii sugerau că trecuse prin momente destul de dificile și chinuitoare în timpul vieții, dar ele nu-i distruseseră încrederea ; încă era gata să ofere în mod evident toate șansele de care ar fi avut nevoie cineva.

Semăna mult cu tatăl ei, și într-un anume fel, asemenea lui, te făcea să te gîndești la aerul proaspăt și orizonturile deschise potrivite unei lumi mai tinere.

— Ei, domnule Denham, v-au plăcut lucrurile noastre?

Domnul Denham se ridică, puse cartea jos, deschise gura, dar nu rosti nimic, gest pe care Katharine îl remarcă ușor amuzată.

Doamna Hilbery ridică de jos cartea.

— Există cărți care *trăiesc* cu adevărat, medită ea cu voce tare. Sînt tinere atîta vreme cît sîntem și noi tineri, pe urmă îmbătrînesc alături de noi. Vă place poezia, domnule Denham ? Dar ce întrebare prostească am putut să vă pun ! Adevărul este că dragul domn Fortescue m-a cam obosit. Este atît de elocvent și atît de plin de spirit, atît de perspicace și de profund, încît după aproximativ o jumătate de oră am senzația că trebuie să închid toate luminile. Ce crezi, Katharine, ar fi bine să dăm o mică petrecere în întuneric total ? Va trebui însă să avem și camere luminate, asta pentru cei plicticoși...

Aici, domnul Denham întinse mîna.

— Vai, dar avem tot felul de lucruri să vă arătăm ! exclamă doamna Hilbery, fără să observe gestul. Cărți, tablouri, porțelanuri, manuscrise și chiar scaunul pe care a stat Mary, regina scoțienilor, cînd a aflat de omorul lui Darnley. Trebuie să mă întind puțin în pat, iar Katharine trebuie să se schimbe, cu toate că și rochia asta este frumoasă ; și dacă nu vă supărați că vă lăsăm puțin singur, masa se servește la ora opt. Aș fi tentată să spun chiar că veți scrie o poezie. Ah, ador focul din cămin ! Nu-i așa că avem o cameră minunată ?

Se dădu înapoi şi-i rugă să contemple salonul gol, cu jocurile de lumini puternice şi sprinţare, în timp ce limbile focului se înlănţuiau şi dănţuiau.

— Lucrurile mele dragi ! exclamă ea. Dragele mele scaune şi mese. Cum seamănă cu prietenii de o viaţă — devotaţi şi tăcuţi. Şi asta mi-a adus aminte, Katharine, că micuţul domn Anning vine diseară, ah, şi Tite Street şi Cadogan Square... Nu uita să dai să pună alt geam la portretul fratelui bunicului. Mătuşa Millicent a observat că e crăpat cînd a fost ultima oară aici şi ştiu cît m-ar fi durut pe mine dacă l-aş fi văzut pe *tata* sub un geam spart.

Tînărul avea impresia că îşi croieşte drum rupînd un hăţiş de pînze de păianjen cu luciri de diamant, în timp ce încerca să scape şi să-şi ia la revedere, căci la fiecare mişcare, doamna Hilbery îşi mai amintea cîte ceva despre ticăloşiile celor care pun rame, sau despre încîntările oferite de poezie, şi la un moment dat chiar avu impresia că a fost hipnotizat şi făcea ceea ce i se spunea, pentru că îşi dăduse seama că prezenţa lui nu însemna nimic ; Katharine totuşi îi înlesni ocazia să plece, şi pentru asta îi rămase recunoscător, aşa cum poate fi recunoscătoare o persoană tînără alteia pentru că a înţeles-o.

TÎNĂRUL ÎNCHISE UŞA MAI PUTERNIC decît oricare alt vizitator din acea după-amiază şi porni cu paşi mari pe stradă, tăind aerul cu bastonul. Era bucuros că scăpase din salonul acela şi că putea să respire ceaţa umedă, să se lovească de oameni necizelaţi care nu doreau altceva decît bucata de asfalt care le revenea. Îi trecu prin minte că dacă ar fi fost însoţit de domnul sau doamna sau domnişoara Hilbery, i-ar fi făcut să simtă cumva că le este superior, pentru că încă îl mai irita amintirea frazelor stîngace, întrerupte, care nu reuşiseră să dea o idee a forţei sale nici măcar tinerei cu privire tristă dar ascuns ironică. Încercă să-şi amintească exact cuvintele uşoarei sale izbucniri, şi le suplimentă inconştient cu altele mult mai expresive, pe care iritarea provocată de insucces i le slăbise întrucîtva. Din cînd în cînd îl îmboldeau împunsături bruşte de adevăr total, căci prin fire nu era înclinat să ia uşor comportamentul de care dăduse dovadă, dar din cauza paşilor pe asfalt şi imaginilor trecătoare ivite printre perdelele uşor trase dînd la iveală bucătării, sufragerii şi saloane, prezentînd cu o forţă mută scene din vieţi diferite, propria sa experienţă nu mai părea atît de reală.

Şi propria experienţă suferi o schimbare stranie. Rări pasul, lăsă să-i cadă uşor bărbia către piept ; felinarele luminau din cînd în cînd un chip care devenise ciudat de împăcat. Era atît de cufundat în gînduri încît atunci cînd fusese nevoie să verifice numele unei străzi, se uită întîi de cîteva ori la ea pînă să apuce s-o citească ; cînd ajunse la o intersecţie, păru că vrea să se asigure de drum, pipăind mereu bordura cu bastonul, aşa cum fac orbii ; şi, ajungînd la staţia de metrou, clipi în cercul de lumină vie,

se uită la ceas, hotărî că încă mai putea să se lase învăluit de întuneric şi porni mai departe.

Cu toate acestea, gîndul era cel pe care-l avusese iniţial. Îi zbura în continuare la oamenii întîlniţi în acea casă ; dar în loc să-şi amintească, atît cît putea de precis, cum arătaseră şi ce vorbiseră, în mod conştient se abătuse de la adevăr. Un colţ al străzii, o cameră în care juca lumina focului, cine poate spune ce toană de lumină sau formă îi schimbase brusc viziunea interioară şi-l făcuse să murmure cu voce tare :

— Merge... Da, Katharine Hilbery merge... Am s-o iau pe Katharine Hilbery.

Îndată ce rosti aceste cuvinte, îşi încetini mersul, capul îi coborî mai mult şi privirea îi rămase fixă. Dorinţa de a se justifica, atît de presantă pînă acum, încetă să-l mai chinuie, ca şi cum ar fi fost eliberată, facultăţile sale, scăpate de constrîngere sau impunere, se avîntară oprindu-se printre altele asupra siluetei Katharinei Hilbery. Era de mirare cît de multe lucruri avea de admirat, avînd în vedere critica distrugătoare pe care Denham o făcuse în prezenţa ei. Farmecul ei, pe care încercase să-l nege în momentele în care se afla sub stăpînirea lui, frumuseţea, caracterul, răceala, toate izgonite spre a nu le simţi din plin, îi apărură acum în ochii minţii. Era conştient de ceea ce făcea, căci insistînd astfel asupra calităţilor domnişoarei Hilbery, parcă ar fi urmărit un fel de plan, ca şi cum ar fi avut nevoie să şi-o închipuie pentru un anume scop. Îi spori statura, îi mai întunecă puţin culoarea părului ; fizic, însă, nu avea multe de schimbat. Libertatea cea mai mare şi-o permise cu privire la inteligenţa ei, pe care, din motive cunoscute numai de el, o dorea să fie avîntată şi infailibilă şi de o asemenea independenţă, încît în cazul lui Ralph Denham se abătea din zborul ei înalt şi săgetat, dar cît îl privea, cu toate că la început fusese cam reticentă, în cele din urmă s-a coborît violent de la înălţimea ei pentru a-l încorona aprobatoare. Aceste amănunte, plăcute totuşi, urmau să fie încă elaborate în toate ramificaţiile posibile, atunci cînd va avea răgazul necesar ; acum, însă, un singur lucru conta — faptul că această Katharine Hilbery „mergea" ; poate săptămîni sau chiar luni. Adoptînd-o se înarmase cu ceva a cărui lipsă lăsase un loc

gol în mintea sa o bună bucată de vreme. Scoase un suspin de satisfacție ; mintea percepu iar locul unde se afla — undeva în vecinătatea lui Knightsbridge și nu peste mult timp își ocupă locul în trenul grăbit spre Highgate.

Deși ideea că se afla în posesiunea unei valori considerabile îi dădea un simțământ de siguranță, nu era pe deplin imun la gîndurile familiare pe care i le inspirau străzile periferice, arbuștii jilavi din fața grădinilor și numele absurde pictate în alb pe porțile acelor grădini. Ureă, și mintea se opri posomorită asupra casei de care se apropiase, în interiorul căreia urma să găsească șase sau șapte frați și surori, o mamă văduvă, și probabil vreo mătușă sau vreun unchi, așezați la o masă sărăcăcioasă sub o lumină extrem de puternică. Oare urma să pună în aplicare amenințarea pe care i-o smulsese cu vreo două săptămîni în urmă o adunare de felul acesta — amenințare îngrozitoare că dacă duminica ar fi venit cumva vreun oaspete, el personal se va duce să mănînce singur în camera lui ? O privire în direcția domnișoarei Hilbery îl botărî să-și exprime poziția chiar în această seară, și în consecință, după ce intră și se convinse de prezența unchiului Joseph după melon și umbrela foarte mare, dădu niște ordine servitoarei și urcă la el în cameră.

Treptele erau numeroase, și băgă de seamă, așa cum nu i se întîmplase de multe ori, cum carpeta devenea tot mai tocită, pînă cînd la un moment dat dispărea cu totul, cum pereții erau prost întreținuți, uneori asaltați de igrasie, alteori cu urme de la vechile tablouri, cum tapetul era scorojit pe la colțuri, iar din tavan picase o porțiune mare de tencuială. Și camera era neprimitoare pentru cineva care se întorcea la această oră nepotrivită. O canapea cu arcurile lăsate urma să fie transformată în pat spre seară ; una din mese ascundea un lavabou ; hainele și ghetele lui erau amestecate dezordonat cu niște cărți însemnate cu blazonul aurit al colegiului ; cît privește decorația, pe pereți atîrnau fotografii de poduri și catedrale, și grupuri mari, neatrăgătoare de tineri îmbrăcați sărăcăcios, așezați în rînduri, pe niște trepte dispuse în amfiteatru. Mobilele și draperiile aveau o înfățișare mizeră, prăfuită, și nicăieri nu deoscbeai un semn de eleganță sau de rafinament, doar dacă nu doreai să consi-

deri că volumele de opere clasice din bibliotecă, în ediții ieftine, ar reprezenta un efort în acea direcție. Singurul obiect care ilumina întrucîtva natura proprietarului încăperii era o stinghie mare, așezată în fereastră pentru a se bucura de soare și aer, pe care un corb îmblînzit și după cîte se părea, cam bătrîn, țopăia plictisit de colo colo. Pasărea, încurajată de un scărpinat după ureche, se așeză pe umărul lui Denham. Acesta aprinse focul și se instală răbdător și morocănos să-și aștepte cina. După ce rămase așa vreo cîteva clipe, în cameră își făcu apariția o fetiță care-i spuse :

— Mama a întrebat de ce nu vii jos, Ralph. Unchiul Joseph...

— O să iau masa aici, spuse Ralph categoric, iar fetița dispăru, lăsînd ușa întredeschisă în graba ei. După ce Denham așteptă cîteva clipe, timp în care nici el nici corbul nu-și luară ochii de la foc, trase o înjurătură, coborî în fugă scările, o căută pe servitoare și tăie o felie de pîine și niște carne rece. În timp ce se ocupa cu aceasta, ușa sufrageriei se deschise brusc ; și cineva strigă : „Ralph !" dar Ralph nu luă în seamă chemarea și dispăru pe scări cu farfuria. O așeză în scaunul din fața lui și începu să mănînce cu o furie care se datora parțial enervării și parțial foamei. Mama lui, prin urmare, își pusese în cap să nu-i respecte dorințele ; deci el nu reprezenta nimic în familia lui ; se trimitea după el și se comportau cu el de parcă ar fi fost copil. Medită cu un sentiment crescînd de jignire că aproape toate acțiunile pe care le făcuse începînd cu deschisul ușii camerei fuseseră adoptate conform sistemului familiei. După cum se cuvenea, ar fi trebuit să stea în sufragerie, să-și descrie aventurile din acea după-amiază altora, camera însăși, focul, fotoliul — pentru toate luptase ; pasărea nenorocită, cu penele aproape toate căzute și șchiopătînd din cauza unei pisici, fusese impusă după ce protestase ; dar lucrul la care familia se opunea cel mai mult, reflectă el, era dorința sa de intimitate. A mînca de unul singur sau a rămîne singur după masă erau socotite un fel de rebeliune fățișă, și trebuia să lupți cu orice fel de armă, pe față sau ascunsă. Ce anume îi displăcea mai mult — decepția sau lacrimile ? Oricum, de gînduri nu aveau cum să-l prade ; nu-l puteau obliga

să le spună unde fusese sau pe cine văzuse. Asta îl privea personal, şi era, fără îndoială, un pas făcut pe calea cea bună, aşa că, aprinzîndu-şi pipa, şi îmbucătăţind restul de mîncare pentru corb, Ralph îşi înăbuşi iritarea destul de serioasă şi se apucă să-şi treacă în revistă proiectele.

Mai ales această după-amiază fusese un pas pe calea cea bună — pentru că se integra în planul ce şi-l făcuse de a cunoaşte şi alţi oameni din afara cercului său de familie, aşa cum avea înscris în proiect şi învăţarea germană şi efectuarea reviziei cărţilor de legi pentru „Critical Review" a domnului Hilbery. Întotdeauna îşi făcuse planuri, încă de cînd era mic copil ; pentru că sărăcia şi faptul că era cel mai mare dintr-o familie numeroasă îl deprinseseră să se gîndească la primăvară şi vară, toamnă şi iarnă ca fiind tot atîtea etape ale unei campanii prelungite. Cu toate că încă nu împlinise treizeci de ani, acest obicei de a face previziuni îi lăsase două cute semicirculare deasupra sprîncenelor care, în clipa aceea, ameninţau să se încreţească. Dar în loc să înceapă să mediteze, se ridică, luă o bucăţică de carton pe care scria cu majuscule cuvîntul PLECAT şi-l atîrnă de clanţa uşii. După aceea îşi ascuţi un creion, aprinse veioza şi deschise o carte. Ezita însă să se aşeze. Mîngîie corbul, se duse la fereastră ; dădu la o parte draperiile şi privi în jur, către oraşul luminat prin ceaţă, de dedesubt. Privi aburul din direcţia Chelsea ; rămase o clipă cu ochii aţintiţi, apoi se întoarse la scaunul său. Dar impenetrabilitatea unui tratat de sfaturi înţelepte cu privire la Prejudicii nu-i absorbi toată atenţia. Printre pagini îi apărea salonul, pustiu şi uriaş ; auzea voci scăzute, vedea siluete feminine, putea chiar să simtă mirosul buştenilor de cedru pîlpîind în cămin. Mintea i se destinse şi se părea că acum îşi imagina ceea ce la vremea respectivă înregistrase fără să-şi dea seama. Îşi amintea cuvintele exacte ale domnului Fortescue, precum şi sublinierile cu care le rostise şi începu să repete ceea ce afirmase domnul Fortescue despre Manchester, în stilul lui propriu. Gîndurile începură să-i rătăcească prin toată casa, şi se întreba dacă mai existau şi alte camere asemănătoare cu salonul său, în consecinţă, cît de tihnită era viaţa acestor oameni bine întreţinuţi, care fără îndoială se aflau în aceeaşi ca-

meră, numai că își schimbaseră hainele, și tot acolo era și micuțul domn Anning, și mătușa care se necăjea dacă geamul de la tabloul tatălui ei era spart. Domnișoara Hilbery avea și ea altă rochie („cu toate că are una atît de drăgălașă" o auzi pe mama ei rostind) și stătea de vorbă despre cărți cu domnul Anning, care trecuse bine de patruzeci de ani, și mai era și chel. Ce liniște și deschidere simțeai în salonul acela ; și liniștea puse stăpînire pe el într-o asemenea măsură încît mușchii i se relaxară, cartea îi căzu din mînă și uită că ora de lucru se irosea clipă de clipă.

Fu trezit de un scîrțiit pe scară. Tresărind vinovat, se rec.. ese, se încruntă și privi concentrat la cea de a cincizeci și șasea pagină a volumului. La ușă pașii se opriră și-și dădu seama că persoana, oricare ar fi fost ea, chibzuia asupra tăbliței, ezitînd dacă să-i onoreze avertismentul sau nu. Fără îndoială, tactica îl sfătuia să rămînă nemișcat, într-o tăcere despotică, căci într-o familie nu se poate înfiripa o tradiție dacă nu se pedepsește sever orice încălcare a ei timp de șase luni sau mai bine. Dar Ralph simțea limpede dorința de a fi întrerupt și îl cuprinse nemulțumirea la auzul scîrțiitului în josul scărilor, ca și cînd vizitatorul se hotărîse să se retragă. Se ridică, deschise ușa cu o bruscheță inutilă și așteptă pe palier. Persoana se opri simultan, cîteva trepte mai jos.

— Ralph ? spuse vocea întrebătoare.

— Joan ?

— Am urcat dar am văzut biletul.

— Ei, hai sus.

Își ascunse dorința în spatele unui ton pe care se străduise să-l facă cît mai enervat.

Joan intră în cameră, dar avu grijă să pună în evidență faptul că venise cu un anume scop și că odată îndeplinit va pleca, așa că stătea în picioare, cu o mînă pe poliția de deasupra căminului.

Era mai mare decît Ralph cu trei-patru ani. Avea un chip rotund, dar trecut, care exprima o jovialitate toleranță însă neliniștită, atributul specific surorilor mai mari din familie. Ochii căprui, plăcuți semănau cu ai lui Ralph, în afară de expresie, căci pe cîtă vreme ai lui păreau că fixează atent un obiect, ai ei dădeau impresia că îl cîn-

tăresc din diverse puncte de vedere. Lucrul acesta sporea şi mai mult diferenţa de vîrstă dintre ei. Privirea i se opri o clipă pe corb. Rosti, fără nici o introducere :

— E vorba de oferta lui Charles şi a unchiului John... Am vorbit cu mama. Zice că nu mai poate să plătească pentru el în trimestrul următor. Zice că aşa stînd lucrurile va trebui să ceară o depăşire de sold.

— Asta nu-i adevărat, răspunse Ralph.

— Aşa e. Cred că da. Dar nu vrea să mă creadă.

Ralph, ca şi cum ar fi prevăzut tărăgănarea acestei dispute de familie, trase un scaun pentru sora lui şi se aşeză şi el.

— Sper că nu te deranjez ? întrebă ea.

Ralph dădu din cap şi o vreme nu scoaseră nici un cuvînt. Deasupra ochilor se arcuiră cutele posomorîte.

— Nu vrea să priceapă că omul trebuie să rişte, remarcă el, în cele din urmă.

— Cred că mama ar risca dacă ar şti că Charles e genul de pe urma căruia poţi trage un profit.

— Cap are, nu ? spuse Ralph. Glasul avea o uşoară urmă de sfadă care explica surorii de ce avea o asemenea atitudine. Se întreba însă care anume putea fi motivul, dar cînd îşi aminti, îi dădu dreptate.

— În alte privinţe însă este extrem de înapoiat, în comparaţie cu tine cînd aveai anii lui. Şi acasă e dificil. O face pe Molly să-l slugărească pînă cade frîntă.

Ralph articulă ceva care făcu să scadă din valoarea acelui amănunt. Era limpede pentru Joan că îl prinsese pe fratele său în una din fazele sale răutăcioase şi că avea de gînd să contrazică orice ar fi afirmat mama sa. O numea „ea", ceea ce era una din dovezi. Fata suspină involuntar, iar suspinul îl scoase pe Ralph din sărite şi exclamă nervos :

— E greu al naibii să vîri un băiat în slujbă la şaptesprezece ani !

— Nimeni nu vrea să-l vîre în slujbă, spuse ea.

Şi ea începuse să se enerveze. Îşi petrecuse toată după-amiaza discutînd cu mama amănunte plictisitoare legate de educaţie şi cheltuieli şi venise la fratele ei după ajutor, cu credinţa destul de nemotivată că îl va găsi, ştiind că el

fusese plecat toată după-amiaza ; nu știa și nici nu avea de gînd să-l întrebe unde.

Ralph ținea la sora lui, iar nervozitatea ei îl făcu să se gîndească ce nedrept este ca toate aceste poveri să-i fie puse ei în circă.

— Adevărul este, remarcă el posomorît, că ar fi trebuit să accept oferta unchiului John. La ora asta aș fi cîștigat șase sute pe an.

— Nici prin cap nu-mi trece așa ceva, răspunse iute Joan, căindu-se pentru enervarea anterioară. Eu îmi pun întrebarea dacă n-am putea să mai reducem cumva din cheltuieli.

— Să luăm o casă mai mică ?

— Poate mai puțini servitori.

Nici fratele nici sora nu vorbiseră cu multă convingere și după ce meditară o clipă la ce ar fi dus aceste propuneri de reformă în economisirea la sînge a trebuirilor gospodărești, Ralph anunță foarte hotărît :

— Nici nu se pune problema.

Nici nu se punea problema ca ea să se mai încarce cu alte îndatoriri casnice. Nu, greutățile trebuie să-i revină lui, căci era hotărît ca familia lui să aibă cît mai multe prilejuri să se remarce, cum făceau alte familii — familia Hilbery, de exemplu. În taină credea, cu destulă mîndrie, pentru că nu avea cum obține dovezi, că familia lui era cu totul remarcabilă.

— Dacă mama nu vrea să-și asume riscuri...

— Nu poți să-i ceri să vîndă totul.

— Ar trebui să considere treaba asta ca o investiție ; dar dacă nu vrea, trebuie să găsim altă soluție, asta e.

Afirmația conținea o amenințare, iar Joan știa, fără să întrebe, ce fel de amenințare era. Pe tot parcursul activității lui profesionale, care se întindea pe vreo șase-șapte ani, Ralph economisise, cu aproximație, trei sau patru sute de lire. Avînd în vedere toate sacrificiile pe care le făcuse ca să strîngă această sumă, Joan era întotdeauna uluită că el o folosea riscant, cumpărînd și vînzînd iar acțiuni, uneori sporind-o, alteori micșorînd-o, întotdeauna fiind pe muchia de a pierde totul într-o singură zi. Dar cu toate că era cuprinsă de mirare, nu se putea înfrîna să nu-l iubească și mai mult pentru acest ciudat amestec de autо-

stăpînire spartană și ceea ce ei i se păreau Ioane copilărești și romantice. Ralph o interesa mai mult decît oricine pe lume și, deseori, ea se oprea în mijlocul uneia din aceste discuții legate de treburile casei, în ciuda seriozității ei, pentru a medita asupra vreunui aspect nou al personalității fratelui.

— Cred că ai face o mare prostie dacă ți-ai risca banii pe săracul Charles, remarcă ea. Oricît aș ține la el, nu mi se pare că strălucește... În plus, de ce să fii tu cel sacrificat ?

— Draga mea Joan, exclamă Ralph, întinzîndu-se cu un gest de nerăbdare, nu-ți dai seama că toți trebuie să ne sacrificăm ? Ce rost are să te ascunzi după deget ? Și ce rost are să te zbați împotriva acestui lucru ? Așa a fost întotdeauna și așa va fi mereu. N-am avut și nu vom avea niciodată bani. O să ne măcinăm zilnic viața, rutinați, pînă o să cădem jos și o să murim sleiți de puteri, așa cum de fapt se întîmplă cu mai toată lumea, dacă stai să te gîndești.

Joan îl privi, deschise gura ca și cum ar fi vrut să spună ceva, pe urmă o închise la loc. Apoi, remarcă tatonînd terenul :

— Ești nefericit, Ralph.

— Da. Tu nu ești ? Poate sînt fericit în măsura în care sînt majoritatea oamenilor. Dumnezeu știe dacă sînt sau nu fericit. Ce este de fapt fericirea ?

În ciuda iritării sumbre, se uită spre sora lui schițînd un zîmbet. Fata arăta ca de obicei, ca și cum ar fi cîntărit pe rînd cele două talere ale balanței, apoi pe amîndouă odată, înainte de a se hotărî.

— Fericirea, spuse ea în cele din urmă, enigmatic, de parcă ar fi selectat cuvîntul, pe urmă tăcu. Nu scoase nici un sunet o bună bucată de vreme ca și cum ar fi cercetat fericirea pe toate fețele.

— Azi a trecut pe la noi Hilda, reluă ea brusc discuția, ca și cînd nici nu s-ar fi amintit vreodată de fericire. L-a adus și pe Bobbie — s-a făcut un băiețel minunat.

Ralph remarcă amuzat nuanța de ironie din replică și faptul că trecuse de la discuția unor subiecte personale spre unele de interes general și familial. Cu toate acestea, reflectă el, era singura din familie cu care considera că

poate discuta despre fericire, cu toate că putea foarte bine să discute subiectul și cu domnișoara Hilbery la prima lor întîlnire. O privi critic pe Joan, și parcă îi păru rău că arăta atît de provincială sau de la periferie în rochia verde cu garnitura decolorată, mult prea răbdătoare și aproape resemnată. Aproape că simți nevoia să-i povestească despre familia Hilbery ca să o poată jigni, căci în disputa măruntă care se iscă între două impresii de viață rapide, traiul familiei Hilbery depășea cu mult pe cel al familiei Denham, și dorea să se convingă că Joan avea o anume calitate care depășea cu mult pe cea a domnișoarei Hilbery. Simțea nevoia să i se pară că sora lui era mai originală, că avea mai multă vitalitate decît domnișoara Hilbery ; dar principala impresie despre Katharine acum era a unei persoane cu o mare vitalitate și reținere de sine ; și în clipa aceea nu vedea ce anume cîștigase sărmana Joan din faptul că era nepoata proprietarului unui magazin și că trăia din munca ei. Viața mizeră și nespus de monotonă îl apăsă, în ciuda credinței fundamentale că erau o familie deosebită.

— Vorbești tu cu mama ? întrebă Joan. Pentru că vezi, lucrurile trebuiesc rezolvate într-un fel sau altul. Charles trebuie să-i scrie unchiului John dacă se duce acolo.

Ralph suspină nerăbdător.

— De fapt, cred că nici nu contează prea mult, exclamă el. Oricum e sortit pînă la urmă mizeriei.

Joan se îmbujoră ușor.

— Știi că vorbești prostii, replică ea. Nu-i pică nimănui coroana dacă trebuie să-și cîștige existența. Eu sînt bucuroasă s-o fac.

Ralph era mulțumit s-o audă gîndind astfel și ar fi vrut s-o lase să continue, dar o întrerupse cu îndărătnicie.

— Nu cumva pentru că ai uitat cum e să te distrezi ? Niciodată n-ai timp să faci ceva ca lumea.

— Ca de exemplu ?

— Ei, uite, pentru plimbare sau pentru muzică, sau cărți, sau să cunoști oameni interesanți. Niciodată nu faci ceva care să merite cu adevărat. Exact ca mine.

— Cred că oricînd ai putea să mai înfrumusețezi camera asta dacă ai vrea, remarcă fata.

— Ce contează cum arată camera mea dacă sînt obligat să-mi petrec restul vieții întocmind documente într-un birou ?

— Acum două zile spuneai că avocatura este foarte interesantă.

— Așa e, dacă-ți poți permite să afli ceva despre ea.

— Asta e Herbert, abia acum se duce la culcare, interveni Joan, cînd o ușă de pe palier se închise cu zgomot. Și pe urmă nu se poate scula dimineața...

Ralph ridică privirea în tavan, strîngînd din buze. Oare de ce, se întreba el, nu se poate desprinde Joan nici o clipă de treburile vieții de familie. I se părea că se încurcă tot mai mult în rețeaua lor, și tot mai rar și mai puțin putea să zboare în lumea exterioară, cu toate că nu avea decît treizeci și trei de ani.

— Te mai duci în vreo vizită ? o întrebă brusc.

— Nu prea am timp. De ce mă întrebi ?

— Pentru că e bine să poți cunoaște oameni, de asta.

— Bietul Ralph ! spuse Joan brusc, zîmbind. Ai impresia că sora ta îmbătrînește și devine nesărată.

— Nici vorbă, spuse el îndîrjit, dar se îmbujoră. Dar duci o viață de cîine, Joan. Cînd nu lucrezi la birou, rezolvi problemele celor de acasă. Iar eu nu prea îți sînt de mare folos, din păcate.

Joan se ridică și rămase o clipă în picioare încălzindu-și mîinile, și aparent, gîndindu-se dacă să spună ceva sau nu. Un sentiment de mare intimitate îi unea pe cei doi frați, și cutele de deasupra sprîncenelor se netezir. Nu, nu mai aveau nici unul nimic de spus. Joan îl mîngîie ușor pe cap cînd trecu pe lîngă el, murmură noapte bună și ieși din cameră. Ralph rămase liniștit cîteva clipe, după ce ea plecă, cu capul sprijinit pe mînă, dar treptat privirile i se umplură de gînduri, iar cuta reapăru, pe măsură ce impresia plăcută de camaraderie și înțelegere se estompa și rămînea singur cu lumea lui.

După un timp deschise cartea și începu să citească atent, aruncîndu-și doar o dată sau de două ori ochii pe ceas, ca și cum își propusese să ducă la bun sfîrșit o sarcină impusă. Din cînd în cînd, auzea voci prin casă, pocnete de uși închise pe la dormitoare, care dovedeau că întreaga casă era locuită pînă în cele mai ascunse cotloane

din vîrful palierului. Cînd bătu miezul nopții, Ralph închise cartea și, cu lumînarea în mînă, coborî la parter să se convingă că erau stinse toate luminile și toate lacătele încuiate. Era o casă veche, părăginită, după părerea lui, ca și cum colocatarii uzaseră orice lux și înlesnire interioară pînă la limita decenței, iar noaptea, despuiată de viață, locurile golașe și vechile cusururi ieșeau nepăcut în evidență. Katharine Hilbery, gîndea el, ar condamna-o fără drept de apel.

DENHAM O ACUZASE PE KATHARINE HILBERY pentru faptul că aparţinea uneia dintre cele mai distinse familii din Anglia, iar dacă cineva s-ar fi deranjat să consulte *Geniul ereditar* al domnului Galton, ar fi descoperit că afirmaţia nu era departe de adevăr. Familiile Alardyce, Hilbery, Millington şi Otway par să dovedească că inteligenţa este un bun care poate fi transmis de la un membru la altul al grupului aproape la nesfîrşit şi în mod cert că harul unui spirit scînteietor este pogorît şi păstrat la loc sigur de nouă din zece reprezentanţi ai rasei privilegiate. Fuseseră vestiţi judecători şi amirali, avocaţi şi slujbaşi de stat ani mulţi înainte ca rodnicia pămîntului să producă cea mai rară floare cu care se poate mîndri orice familie — un scriitor, un poet eminent printre poeţii Angliei, un Richard Alardyce ; şi după ce l-au produs, încă o dată şi-au dovedit uluitoarele virtuţi ale rasei, şi-au văzut mai departe de sarcina obişnuită de a produce oameni de seamă. Navigaseră cu Sir John Franklin pînă la Polul Nord, şi călăriseră cu Havelock pînă la Eliberarea Lucknow-ului, şi cînd nu jucaseră roluri de faruri bine ancorate în stîncă pentru a oferi lumină generaţiei lor, fuseseră felinare neclintite şi rezistente, iluminînd camerele obişnuite ale vieţii cotidiene. Indiferent pe care profesiune ţi-ar fi căzut ochii, ai fi găsit pe undeva un Warburton sau un Alardyce, un Millington sau un Hilbery plin de autoritate şi vază.

Se poate într-adevăr afirma că societatea engleză, fiind ceea ce este, odată ce porţi un nume binecunoscut, nu cere cine ştie ce merit ca să te plaseze pe un loc unde în general e mai simplu să capeţi un renume decît să cazi în anonimat. Şi dacă acest lucru e valabil pentru fii, nici fiicele, chiar

în secolul nouăsprezece nu rămîn necunoscute — dacă sînt celibatare devin filantropice și pedagoge, iar dacă se căsătoresc ajung soții de oameni celebri. Este adevărat că au existat și niște excepții lamentabile de la această regulă în cadrul grupului Alardyce, ceea ce pare să arate că mezinii unor asemenea case se îndreaptă mai repede spre rău decît copiii unor părinți obișnuiți, ca și cum pentru ei ar fi o ușurare. Dar, în general, în acești primi ani ai secolului douăzeci, familia Alardyce și rudele lor se țineau bine deasupra apei. Îi găsim în pozițiile de vîrf ale diverselor profesiuni cu nume urmate de titluri ; stau în birouri publice luxoase, cu secretare particulare după ei ; scriu cărți voluminoase cu coperți închise la culoare, publicate de tipografia celor două mari universități, și cînd vreunul din ei moare, există toate șansele ca un altul să-i scrie biografia.

Acum, izvorul acestei nobilimi era, fără îndoială, poetul și descendenții săi imediați, prin urmare ei erau investiți cu o strălucire mai mare decît ramurile colaterale. Doamna Hilbery, în virtutea poziției pe care o deținea, ca unica fiică a poetului, era în mod spiritual capul familiei, iar Katharine, fiica ei, avea un rang superior printre ceilalți verișori și rubedenii, cu atît mai mult cu cît era singură la părinți. Membrii familiei Alardyce se căsătoriseră fie între ei sau cu străini, iar vlăstarele erau în general numeroase și aveau acest obicei de a se întîlni regulat la cîte unul dintre ei pentru celebrări de familie sau petreceri care căpătaseră un caracter semi-sacru, respectat cu sfințenie ca și zilele de post sau sărbătorile religioase.

Pe vremuri, doamna Hilbery cunoscuse toți poeții, toți romancierii, toate femeile frumoase și oamenii de vază ai timpului. Dar pentru că acum aceștia fie că muriseră, fie că erau claustrați în propria lor glorie neputincioasă, ea își transformase casa într-un loc de întîlnire pentru rude, în fața cărora deplîngea mărețele zile apuse ale secolului nouăsprezece, cînd fiecare sector al literelor și artelor era reprezentat în Anglia prin două sau trei nume ilustre. Unde erau oare succesorii lor ? își punea ea întrebarea, iar absența oricărui poet, pictor sau romancier actual de calibru adevărat era o idee asupra căreia medita înconjurată de amintiri duioase din care cu greu ar fi ieșit, dacă cumva

ar fi simțit nevoia. Dar ea era departe de a arunca vina acestei inferiorități asupra generației mai tinere. Din contră, îi primea în casa ei pe cei tineri cu brațele deschise, le istorisea fel de fel, le dădea bani și înghețată, sfaturi înțelepte și țesea în jurul lor idile care în general nu aveau nimic în comun cu realitatea.

Conștiința Katharinei captase din nenumărate surse încă înainte de a putea percepe orice altceva ideea descendenței ei cu totul remarcabile. Deasupra căminului din camera ei atîrna o fotografie a mormîntului bunicului, din Colțul Poeților, și i se spusese, în una din acele clipe de încredere totală, atît de extraordinar de impresionante pentru mintea unui copil, că bunicul fusese înmormîntat acolo pentru că fusese „un om bun și mare". Mai tîrziu, cu ocazia unei aniversări, mama ei o dusese într-o zi cețoasă la mormîntul lui într-o trăsură elegantă și îi dăduse să țină un buchet mare de flori frumos colorate și parfumate. Luminările din biserică, acordurile și răsunetul orgii erau toate, se gîndise ea, în cinstea bunicului. Era chemată mereu în salon pentru a primi binecuvîntarea cine știe cărui bătrînel extraordinar de distins pe care pînă și privirea ei copilărească îl observa că este mai distant, așezat în fotoliul tatălui ei, strîngînd rigid în mînă un baston și deosebindu-se de vizitatorii obișnuiți ; era și tatăl ei acolo, ușor schimbat, cam agitat și nespus de politicos. Aceste ființe bătrîne deosebite obișnuiau s-o ia în brațe, să i se uite foarte pătrunzător în ochi, pe urmă s-o binecuvînteze și să-i spună că trebuie să aibă grijă să fie cuminte, sau să-i descopere pe chip o asemănare cu Richard cînd era mic. Asta atrăgea asupra ei o îmbrățișare înfocată din partea mamei și era trimisă înapoi în camera ei, simțindu-se mîndră, cu senzația tainică că avea o atît de importantă și totuși nedeslușită situație, care, încetul cu încetul, trebuia să-i fie revelată.

Întotdeauna apăreau vizitatori — unchi și mătuși, verișori „din India", al căror grad de rudenie nu mai era de venerat, iar alții, aparținînd clasei solitare și deosebite, pe care părinții o îmboldeau „să nu-i uite cît va trăi". Din aceste motive, și pentru faptul că auzise constant discuții despre oameni importanți și despre operele lor, concepția timpurie pe care și-o formase despre lume se li-

mita la un cerc îngust de persoane numite Shakespeare, Milton, Wordsworth, Shelley şi aşa mai departe, care, pentru un anume motiv, erau mai înrudite cu familia Hilbery decît oricine altcineva. Ele formau un fel de hotar al viziunii ei asupra vieţii şi jucau un rol însemnat cînd era vorba să hotărască scara de valori a binelui şi răului în propriile sale probleme mărunte. Descendenţa ei dintr-una din aceste zeităţi nu o mira, ci îi dădea satisfacţii, dar pe măsură ce se scurgeau anii, privilegiile soartei pe care o împărtăşea au fost luate drept firești cu toate că îşi făcuseră apariţia şi anumite inconveniente. Poate că este puţin deprimant să moşteneşti nu pămînturi ci un exemplu de virtute intelectuală şi spirituală; poate că bilanţul unui strămoş măreţ este puţin descurajant pentru cei care riscă să fie comparaţi cu el. Se pare că după o asemenea înflorire uluitoare nu mai rămîne altceva de făcut decît să dezvolţi constant o tulpină viguroasă şi frunze sănătoase. Acestea erau printre altele motivele pentru care Katharine avea clipele ei de tristeţe. Trecutul glorios, în care bărbaţii şi femeile neamului ajunseseră la înălţimi nesăbuite, se amesteca prea mult în prezent şi-l micşora constant, descurajînd-o pe cea care urma să-şi ducă viaţa într-o epocă de rînd.

Era înclinată să mediteze asupra acestor probleme mai mult decît era firesc, în primul rînd datorită faptului că mama ei era complet absorbită de ele, iar în al doilea rînd pentru că o mare parte din timpul ei fusese petrecut în imaginaţie, alături de cei morţi, încă de cînd o ajuta să scrie viaţa marelui poet. La vîrsta de şaptesprezece sau optsprezece ani — adică cu vreo zece ani în urmă — mama ei anunţase plină de entuziasm că acum, avînd-o alături pe Katharine ca ajutor, biografia urma să vadă curînd lumina tiparului. Ziarele literare inseraseră notiţe de genul acesta, şi o vreme Katharine lucră cuprinsă de un sentiment de mare mîndrie şi realizare.

În ultimul timp, însă, avea impresia că nu progresaseră deloc, şi acest lucru era cu atît mai chinuitor pentru că nimeni, nici o persoană cu o umbră de temperament literar nu se putea îndoi că aveau la îndemînă materiale pentru una din cele mai măreţe biografii care s-a scris vreodată. Rafturile şi cutiile erau înţesate cu materiale preţioase,

Cele mai intime amănunte ale celor mai interesanți oameni zăceau legate în colete gălbejite — manuscrise cu caligrafie măruntă. Pe lîngă asta, doamna Hilbery avea în minte o viziune limpede a timpului, așa cum rămăsese el pentru cei care erau în viață, și putea să împace imaginile ei fugitive și vechile emoții într-o exprimare care să le confere aproape maximul de substanță și conținut necesar. Îi venea foarte ușor să scrie, și în fiecare dimineață umplea cîte o pagină la fel de ușor cum îi venea sturzului să cînte, dar cu toate acestea, avînd totul necesar imboldului și inspirației, precum și cea mai pioasă intenție de a sfîrși opera, cartea era încă nescrisă. Foile de hîrtie se adunau fără să facă lucrarea să avanseze, iar în clipele ei de deprimare, Katharine era roasă de îndoieli dacă vor reuși vreodată să producă ceva care să merite să fie prezentat publicului. Unde era greutatea ? Din păcate, nu materialele erau de vină, nici ambițiile lor, ci ceva mai profund, propria ei nepricepere și în primul rînd, temperamentul mamei sale. Katharine își făcu socoteala că n-o văzuse niciodată stînd mai mult de zece minute în șir să scrie. Ideile îi veneau mai ales dacă era în mișcare. Îi plăcea să se plimbe prin cameră cu o cîrpă de praf în mînă, se oprea să lustruiască copertele cărților care și așa luceau și cugeta căzînd în reverie. Brusc îi venea în minte expresia potrivită sau punctul de vedere cel mai convingător, așa că lăsa cîrpa din mînă și scria ca în transă cîteva clipe, cu respirația tăiată ; pe urmă din nou ieșea din starea respectivă și căuta iar cîrpa de praf și se apuca să lustruiască din nou cărțile. Aceste străluminări de inspirație nu ardeau constant ci licăreau pe deasupra uriașei cantități a subiectului la fel de capricios ca și focul rătăcitor. Katharine reușea să țină în ordine paginile manuscrisului mamei ei, dar ca să le mai și sorteze în așa fel ca cel de al șaisprezecelea an al vieții lui Richard Alardyce să urmeze pe cel de al cincisprezecelea îi era peste putință. Și totuși, aceste paragrafe erau atît de scînteietoare, atît de nobil aduse din condei, neașteptate, țîșnind ca fulgerul în lumina pe care o aruncau, încît aveai impresia că în cameră se înghesuiseră toți morții. Dacă le citeai continuu, produceau aproape o senzație de vertij, și se întreba cuprinsă de disperare ce urma să facă cu ele pînă la urmă. Mama ei refuza

în același timp să înfrunte întrebările fundamentale cu privire la ce urma să păstreze și la ce anume să renunțe. Nu era în stare să decidă cît anume se putea spune publicului despre despărțirea poetului de soția lui. Scrisese pasaje adecvate ambelor situații și pe urmă le îndrăgise atît de mult pe amîndouă încît nu se putea hotărî pe care să-l păstreze.

Dar cartea trebuia scrisă. Era o datorie față de omenire, iar Katharine considera că reprezenta chiar mai mult, căci dacă n-ar fi reușit s-o termine, nu mai aveau dreptul la poziția privilegiată. Respectul de care se bucurau devenea an de an tot mai puțin meritat. În plus, lumea trebuia să afle fără drept de tăgadă că bunicul ei fusese un om remarcabil.

Cînd ajunsese la vîrsta de douăzeci și șapte de ani, gîndurile acestea îi deveniseră extrem de familiare. Își făceau loc în cuget cînd stătea vis-à-vis de mama ei, dimineața, la o masă încărcată cu teancuri de scrisori vechi, creioane, foarfeci, sticluțe de gumarabică, banderole de lipit, plicuri mari și alte lucruri necesare alcătuirii cărților. Nu mult înainte de vizita lui Ralph Denham, Katharine se hotărîse să încerce să aplice niște reguli stricte obiceiurilor de compoziție literară profesate de mama ei. Urmau să se așeze la masă în fiecare dimineață la ora zece, avînd în față niște ore bune de lucru. Urmau să nu-și ridice ochii de pe hîrtii, și nici să nu găsească vreun subiect tentant de discuție, pînă cînd bătea ceasul pentru cele zece minute de relaxare permise. Dacă aceste reguli vor fi respectate an de an, socoti pe hîrtie, negreșit cartea va fi realizată, și ea supuse planul mamei cu sentimentul că mult din sarcina lor fusese ca și îndeplinită. Doamna Hilbery examină hîrtia foarte minuțios. Pe urmă bătu din palme, exclamînd plină de entuziasm :

— Bravo, Katharine ! Ce minte clară ai ! Am să țin foaia asta în fața mea, și în fiecare zi am să-mi fac cîte o mică însemnare în agendă, și în ultima zi — ia să vedem, ce vom face ca să sărbătorim această ultimă zi ? Dacă n-ar cădea într-o zi de iarnă am putea pleca într-o scurtă călătorie. Se spune că Elveția e foarte frumoasă cînd e zăpadă, numai că este frig. Dar, cum spuneai, important este să terminăm cartea. Ei, ia să văd...

După ce cercetară manuscrisele ei, pe care Katharine i le pusese în ordine, găsiră o stare de lucruri îmbucurătoare, aptă să le înalțe spiritele, chiar dacă nu s-ar fi hotărît asupra acelei schimbări. Dădură, de exemplu, peste o mare varietate de paragrafe extrem de impresionante și cu care urma să înceapă biografia. E adevărat că multe dintre ele erau neterminate și aduceau mai degrabă cu niște arcuri de triumf într-un picior, dar, după cum remarcă doamna Hilbery, în zece minute puteau fi foarte ușor rezolvate, dacă-și punea mintea cu ele. Pe urmă, era o relatare despre vechea casă a familiei Alardyce, sau mai bine spus, despre primăvară în Suffolk, care era scrisă normal, cu toate că pentru carte în sine nu era vitală. Totuși, Katharine adunase un șirag de nume și date, astfel încît poetul fusese adus pe lume într-un cadru adecvat, și se ajunsese la cel de al nouălea an de existență fără un alt inconvenient. După aceea doamna Hilbery dorea, din motive sentimentale, să introducă amintirile unei doamne în vîrstă, foarte vorbăreață, care fusese cresctută în același sat, dar Katharine hotărîse că nu-și avea rostul în carte. Era recomandabil să introducă acolo o schiță, aportul domnului Hilbery la poezia contemporană, prin urmare un fragment succint, într-un limbaj adecvat și care nu se potrivea deloc cu restul, dar doamna Hilbery socoti că era prea aridă și-ți dădea sentimentul că ești o fetiță cuminte în sala de conferințe, ceea ce nu se potrivea cu tatăl ei. Fu lăsat deoparte. Veni apoi rîndul perioadei adolescenței timpurii, cînd ar fi trebuit ca unele idile să fie amintite iar altele să fie trecute cu vederea ; din nou doamna Hilbery nu se putu decide ; prin urmare un teanc gros de manuscrise fu pus pe raft pentru o decizie ulterioară.

Cîțiva ani fură cu totul lăsați deoparte, pentru că doamnei Hilbery nu-i conveneau anumite lucruri din acea perioadă și preferase să insiste asupra propriilor sale amintiri din copilărie. După asta, lui Katharine i se păru că biografia devenise un fel de dans al focului rătăcitor fără formă sau continuitate, fără coerență chiar, sau vreo încercare de narațiune. Ba erau douăzeci de pagini care se ocupau de gustul bunicului pentru pălării, ba un eseu despre porțelanul contemporan, sau o relatare lungă a

unei excursii vara la țară, cînd pierduseră trenul, amestecate cu imagini disparate ale diverșilor bărbați și femei de seamă, care păreau parțial plăsmuite de fantezie și parțial autentice. În plus, erau mii de scrisori, și o grămadă de amintiri fidele adăugate de vechi amici, îngălbenite în plicurile lor, însă și ele trebuiau inserate pe undeva, ca nu cumva anumite sensibilități să se simtă lezate. De la moartea poetului fuseseră scrise atîtea volume, încît trebuiau să infirme și o mulțime de lucruri eronate, ceea ce presupunea cercetări minuțioase și multă corespondență. Uneori, se gîndea Katharine pe jumătate strivită de maldărele de hîrtii, uneori simțea că e necesar să se elibereze de trecut, pentru ea personal; alteori gîndea că trecutul înlocuise cu totul prezentul care, în clipa în care reluai viața reală după o dimineață petrecută printre cei dispăruți, se dovedea a fi inferior și extrem de meschin.

Cel mai rău lucru era că nu avea înclinații spre literatură. Nu-i plăceau frazările. Chiar resimțea o anume antipatie firească față de interesul de auto-examinare, acel efort continuu de a-ți înțelege propriile sentimente și de a le exprima într-o formă frumoasă, adecvată sau convingătoare; lucru care făcea parte integrantă din existența mamei ei. Ea, din contră, era o fire taciturnă, se ferea să se exprime și verbal, ca să nu mai vorbim de scris. Cum această înclinație era foarte convenabilă într-o familie predispusă la confecționarea de fraze și părea să stîrnească o capacitate corespunzătoare de acțiune, încă din copilărie fusese pusă să aibă grijă de treburile casei. Avea reputația de a fi cea mai practică dintre toți, și nimic din felul ei nu contrazicea acest lucru. Alcătuirea meniurilor, îndrumarea servitorilor, achitarea facturilor, și străduința ca fiecare ceas să arate aproape exact ora, iar un număr de vaze să fie întotdeauna pline cu flori — toate formau un fel de înzestrare firească a ei, și într-adevăr, doamna Hilbery deseori făcea remarca — lucrurile astea sînt poezie plasată greșit. Din fragedă copilărie de asemenea, dovedise și o altă înzestrare; trebuia să-și ajute și să-și sfătuiască mama, și în general să-i ofere sprijin. Doamna Hilbery ar fi fost capabilă să-și poarte de grijă dacă lumea nu ar fi fost așa cum era. Ar fi fost minunat adaptată la viața pe o altă planetă. Dar geniul înnăscut în dirijarea

idilelor nu-i era aici de nici un folos. De exemplu, pentru ea, ceasul reprezenta o sursă permanentă de surprize, iar la vîrsta de șaizeci și cinci de ani încă rămînea uluită de puterea pe care o aveau regulile și motivațiile asupra vieții altor persoane. Nu-și învățase lecția, și mereu era pedepsită pentru neștiința ei. Dar cum acea neștiință se cupla cu o firească introspecție subtilă care scotocea cele mai ascunse cute, atunci cînd reușea s-o facă, ar fi fost greșit s-o înscriem pe doamna Hilbery în rîndul celor nătăfleți ; dimpotrivă, avea un fel de a fi care o făcea să arate ca cea mai înțeleaptă persoană din încăperea respectivă. Dar, în general, i se părea absolut necesar să caute sprijin la fiica ei.

Astfel, Katharine ajunsese un membru al familiei de mare autoritate, care pînă în prezent încă nu se bucura de nici un titlu, nici de o recunoaștere prea mare, cu toate că munca din fabrici și uzine este poate la fel de aspră, iar rezultatele mai puțin folositoare întregii lumi. Viața ei se desfășura în cadrul casei și încă foarte bine. Oricine ar fi intrat în locuința de pe Cheyne Walk ar fi simțit că avea de-a face cu un loc ordonat, bine împărțit și supravegheat — un loc unde viața fusese exersată pentru a fi arătată în cea mai bună lumină, și, deși alcătuită din elemente diverse, să poată părea armonioasă și marcată de originalitate. Poate că izbînda principală a artei Katherinei se datora caracterului predominant al doamnei Hilbery. Domnul Hilbery și fiica lui păreau să alcătuiască un fundal generos pentru etalarea calităților evidente ale mamei.

Prin urmare, tăcerea fiind un element firesc pentru ea, dar în același timp și unul impus, singura remarcă pe care obișnuiau s-o facă prietenii mamei ei era că această tăcere nu era nici prostească nici indiferentă. Dar cărei anume calități își datora natura, pentru că avea fără îndoială o natură a ei, nimeni nu se mai sinchisea să întrebe. Era de la sine înțeles că o ajuta pe mama ei să scrie o carte valoroasă. Se știa de asemenea că ea conducea gospodăria. Fără îndoială că era frumoasă. Asta îi convenea mult. Dar poate oamenii ar fi rămas surprinși, și chiar și Katharine însăși, dacă vreun ceas fermecat ar

fi putut să-i numere clipele petrecute cu o ocupație total diferită de cea evidentă. Stătea cu paginile îngălbenite în față, simțindu-se implicată într-o mulțime de scene, cum ar fi îmblînzirea primilor sălbatici în preriile americane, sau mișcările unui vas uriaș în timpul uraganului, lîngă un promontoriu stîncos și întunecat, sau alte momente mai pașnice, dar purtînd pecetea ruperii ei totale de împrejurimile prezente, și fără discuție de meșteșugul neîntrecut în noua profesiune. Cînd se debarasa de amăgirea hîrtiei și tocului, de alcătuirea de propoziții și biografie, își îndrepta atenția într-o direcție mai legitimă, cu toate că, des ul de straniu, ar fi preferat să-și divulge mai degrabă cele mai nebunești vise cu uragane și prerii, decît faptul că, sus, la etaj, în camera ei, se trezea dis-de-dimineață sau stătea pînă noaptea tîrziu ca să... lucreze la matematică. Nici o putere de pe pămîntul ăsta n-ar fi putut s-o determine să mărturisească. Cînd se ocupa de asemenea activități, o făcea pe ascuns, cu simțurile încordate ca ale unui animal nocturn. Ajungea să audă doar niște pași pe scară, că imediat strecura foaia între paginile unui dicționar mare grecesc pe care îl adusese din camera tatălui ei cu acest scop. De fapt, numai noaptea se simțea în siguranță și putea să se concentreze la maximum.

Poate că natura lipsită de feminitate a științei o făcea să dorească instinctiv să-și ascundă dragostea pe care o resimțea. Dar motivul mai serios consta în faptul că matematica era, după ea, total opusă literaturii. Nu se gîndea să mărturisească cît de mult prefera exactitatea, cifrele comune și banale — confuziei, zarvei și incertitudinii prozei celei mai subtile. Opunîndu-se astfel tradițiilor familiei, avea impresia că săvîrșește ceva rușinos ; simțea cumva că greșește, și deci era mai hotărîtă să-și tăinuiască dorințele de priviri indiscrete și să le prețuiască cu adorație. Mereu mintea îi era asaltată de cîte o problemă de matematică cînd de fapt gîndurile ar fi trebuit să-i zboare către bunicul ei. Trezindu-se dintr-o asemenea transă, observa că și mama ei se lăsase pradă unui vis, la fel de vizionar ca al ei, căci persoanele care apăreau în el trecuseră de mult în lumea celor dispăruți. Dar, văzîndu-și propria stare sufletească răsfrîntă în chipul mamei, Katharine se redeștepta la realitate cu un sentiment

de iritare. Mama ei era ultima persoană cu care şi-ar fi dorit să semene, oricît de mult ar fi admirat-o. Bunul ei simţ se instala aproape cu brutalitate, iar doamna Hilbery privind-o în felul ei aparte, puţin pieziş, jumătate cu maliţiozitate şi jumătate cu gingăşie, obişnuia să o asemene cu „bătrînul şi afurisitul tău unchi, judecătorul Peter, care putea fi auzit pronunţînd sentinţe de condamnare la moarte, în baie. Slavă Cerului, Katharine, că eu n-am moştenit o fărîmă din el !"

CAPITOLUL 4

PE LA ORA NOUĂ SEARA, în fiecare a doua miercuri, domnişoara Mary Datchet lua aceeaşi hotărîrea — să nu mai pună camerele ei la dispoziţia celor care doreau să ţină diverse întruniri. Pentru că erau destul de spaţioase şi situate convenabil pe o stradă pe care se găseau birourile dincolo de Strand, oamenii care doreau să se întîlnească, fie ca să se distreze, fie ca să discute despre artă, sau reforma de stat, lăsau să se înţeleagă că Mary urma să fie rugată să le împrumute locuinţa. Întotdeauna primea cererea cu aceeaşi încruntătură care simula bine enervarea pentru ca imediat să se topească într-o ridicare din umeri puţin şăgalnică şi puţin morocănoasă, ca şi cîinele uriaş care se lasă hărţuit şi tras de urechi de copii. Le împrumuta locuinţa cu condiţia ca toate aranjamentele să fie făcute de ea. Întîlnirea aceasta din două în două săptămîni a unei societăţi pentru discuţii libere despre orice temă necesita o mulţime de schimbări ; trasul mobilelor şi aranjarea lor la perete, precum şi depozitarea lucrurilor fragile şi de valoare în locuri sigure. Domnişoara Datchet era în stare să ia în cîrcă şi o masă de bucătărie, dacă era cazul, căci, deşi bine proporţionată şi îmbrăcată corespunzător, înfăţişarea ei emana o putere şi o hotărîre ieşite din comun.

Avea cam douăzeci şi cinci de ani, dar arăta mai matură pentru că îşi cîştiga sau intenţiona să-şi cîştige existenţa şi prin urmare pierduse alura de spectator iresponsabil, adoptînd-o pe cea de oştean în armata lucrătorilor. Gesturile aveau un anume scop ; muşchii din jurul ochilor şi buzelor erau destul de încordaţi, gata parcă să răspundă oricărei solicitări. Căpătase două cute între sprîncene, nu din cauza grijilor ci a gîndurilor, şi era

cît se poate de limpede că toate instinctele feminine de a se face plăcută, de a alina și de a încînta erau contrazise de altele cu totul străine sexului ei. În rest, avea ochi căprui, era puțin stîngace în mișcări și sugera o origine rustică și strămoși respectabili, harnici, oameni de credință și integritate, nicidecum fanatici sau îndoielnici.

La capătul unei zile destul de grele este nevoie de un oarecare efort să faci curat în cameră, să tragi salteaua de pe pat și s-o întinzi pe deasupra, să umpli cana cu cafea rece și să cureți o masă lungă de platouri, căni și farfurii, cu piramide de biscuiți trandafirii pe ele; dar cînd termină de aranjat, Mary se simți cuprinsă de o ușurare sufletească, ca și cum se debarasase de niște ore împovărătoare și se acoperise cu o mantie de mătase ușoară și scînteietoare. Îngenunche în fața focului și privi prin cameră. Lumina cădea blînd, dar iradiind limpede peste petele galbene și albastre ale tapetului, iar camera, cu cele două canapele care din cauza contururilor nedeslușite semănau cu niște coline verzui, părea neobișnuit de mare și liniștită. Mary se duse cu gîndul la înălțimile unui deal din Sussex și la tabăra în formă de cerc — verde și acoperită — a unor războinici din vechime. Lumina lunii probabil aluneca lin de tot acolo, iar fata își imagină cărarea șerpuită de argint, de pe luciul boltit al mării.

— Și iată-ne, spuse ea, aproape cu voce tare și pe jumătate batjocoritor, totuși cu o mîndrie evidentă, iată-ne vorbind despre artă.

Trase un coș cu gheme de lînă de diverse culori și o pereche de ciorapi care aveau nevoie să fie țesuți și se apucă de lucru; mintea însă, oglindind moleșeala trupului, continua cu îndărătnicie să făurească imagini de singurătate și tihnă și se închipui că pune deoparte lucrul, coboară spre tăpșan și aude oile păscînd, în timp ce umbrele copacilor pitici se mișcă ușor încoace și încolo în lumina lunii, iar boarea adie printre ei. Dar era conștientă de situația prezentă și se bucura la gîndul că era în stare să-și găsească desfătare și în singurătate, și în prezența multor oameni atît de diferiți care acum se îndreptau

pe diverse căi spre locul din Londra unde ea se afla în această clipă.

În timp ce împungea şi trăgea acul cu firul de lînă, se gîndea la diferitele etape ale vieţii ei care făceau ca poziţia ei actuală să arate ca o culme a unor miracole succesive. Se gîndi la tatăl său, cu îndeletniciri clericale în parohia de ţară, şi la moartea mamei, la propria sa hotărîre de a căpăta o educaţie, la viaţa universitară, nu demult destrămată în minunatul labirint al Londrei, care încă i se părea, în ciuda echilibrului ei, ca o lumină electrică uriaşă radiind asupra a miliarde de bărbaţi şi femei buluciţi în jurul ei. Dar ea se afla în centrul acestui oraş, centrul acela care revenea constant în minţile celor din îndepărtatele păduri canadiene şi pe cîmpiile Indiei atunci cînd gîndurile li se îndreptau spre Anglia. Cele două bătăi molatece care o înştiinţară cît era ora, veneau chiar de la marele ceas al Westminster-ului. Cînd ultima bătaie se stinse, la uşă se auzi un ciocănit puternic şi ea se ridică să deschidă. Reveni în cameră cu o expresie de încîntare în ochi urmată de Ralph Denham cu care conversa.

— Eşti singură ? întrebă el ca şi cum ar fi fost plăcut surprins de constatare.

— Sînt singură cîteodată, îi răspunse.

— Dar aştepţi lume multă, am impresia, adăugă el privind în jur. Seamănă cu decorul unei camere pe o scenă. Cine conferenţiază astă seară ?

— William Rodney, despre folosirea metaforei în epoca elisabetană. Cred că va fi o prelegere serioasă, cu multe citate din clasici.

Ralph îşi încălzi mîinile la focul care dansa vioi în cămin, în vreme ce Mary se apucă din nou de lucru.

— Bănuiesc că eşti singura femeie din Londra care-şi cîrpeşte singură ciorapii, remarcă el.

— Sînt una dintre multe mii, zău, îi răspunse, cu toate că trebuie să recunosc că atunci cînd ai sunat mă lăsasem în voia unor gînduri foarte măgulitoare despre persoana mea. Acum însă, că eşti aici, nu mi se mai pare deloc că sînt deosebită. Ce groaznic poţi fi. Dacă stau şi mă gîndesc, eşti mult mai aparte decît mine. M-ai întrecut în o mulţime de lucruri.

— Dacă la asta meditezi, chiar că n-ai de ce să te mîndreşti, replică Ralph morocănos.

— Ei, fac şi eu reflecţia, ca şi Emerson, că nu contează ce faci ci ceea ce eşti.

— Emerson ? exclamă Ralph batjocoritor. Doar nu vrei să spui că l-ai citit ?

— Poate că nu pe el l-am citat, dar de ce te miri că l-am citit ? întrebă ea puţin neliniştită.

— Nu e nici un motiv. Numai combinaţia mi se pare ciudată, cărţi şi ciorapi. Combinaţia este de-a dreptul ciudată.

Dar tocmai această combinaţie părea că avea multe de spus. Mary rîse scurt, fericită, iar împunsăturile pe care le făcea acum i se păreau înzestrate cu graţie şi bucurie. Scoase ciorapul de pe ciupercă şi-l examină aprobator.

— Întotdeauna faci remarca asta, spuse ea. Te asigur că este o „combinaţie" obişnuită, cum o numeşti tu, în casa unui cleric. Singurul lucru straniu la mine este că amîndouă îmi fac plăcere — şi Emerson şi ciorapii.

Se auzi un ciocănit şi Ralph exclamă :

— Lua-i-ar să-i ia ! Nu puteau să stea acasă !

— E domnul Turner de la etajul de mai jos, spuse Mary, şi îi fu recunoscătoare domnului Turner pentru că îl alarmase pe Ralph şi în acelaşi timp că alarma era falsă.

— Vin mulţi ? întrebă după o vreme Ralph.

— Ade Morris şi Crashaw, Dick Osborne, Septimus şi toată trupa. Apropo, vine şi Katharine Hilbery, aşa spunea William Rodney.

— Katharine Hilbery ! exclamă Ralph.

— O cunoşti ? fu surprinsă Mary.

— Am fost invitat o dată în casă la ea.

Mary îl îndemnă să-i povestească totul, iar Ralph nu se lăsă mult înduplecat să-şi etaleze experienţa. Îi descrise scena făcînd nişte adăugiri şi exagerări care o fermecară pe Mary.

— Şi totuşi eu o admir, spuse ea. N-am văzut-o decît de vreo două ori, dar mi s-a părut că are personalitate.

— N-am vrut s-o prezint în culori negre, numai că am avut impresia că îi sînt antipatic.

— Se zice că se va căsători cu individul acela ciudat — Rodney.

— Cu Rodney ? Înseamnă că este şi mai mult în puterea amăgirilor decît mi s-a părut.

— Acum chiar că a venit cineva, exclamă Mary, punînd deoparte cu grijă ghemele, în timp ce ciocăniturile repetate reverberau inutil, însoţite de tropăituri şi rîsete. Peste o clipă camera se umplu de tineri şi tinere, purtînd pe chipuri o expresie de curiozitate, exclamînd „Ah !“ la vederea lui Denham şi pe urmă rămînînd locului, cu gurile căscate, întrucîtva prosteşte.

În cameră se adunară foarte curînd cam douăzeci, treizeci de persoane, care în cea mai mare parte îşi găsiră locuri pe jos, aşezîndu-se pe saltele şi sprijinindu-se unii de alţii în formaţii triunghiulare. Erau tineri toţi, iar unii păreau că erau dornici să se remarce prin îmbrăcăminte şi coafură, printr-o mimică posomorîtă şi dură faţă de genul obişnuit care trece neobservat în staţiile de metrou sau în omnibuze. Puteai să remarci că discuţiile se purtau în grupuri restrînse şi că la început erau aprinse şi rostite cu voci joase ca şi cum interlocutorii îşi suspectau vecinii.

Katharine Hilbery veni printre ultimii şi se aşeză pe jos sprijină de zid. Privi iute în jur, recunoscu cam vreo şase persoane pe care le salută dînd din cap, dar pe Ralph nu-l observă, sau poate nici nu mai făcea vreo legătură. Într-o secundă toate aceste elemente eterogene fură aduse la acelaşi numitor de vocea domnului Rodney, care se îndreptă brusc, cu paşi mari către masă şi începu să vorbească repede, pe un ton nespus de forţat :

„Abordînd tema folosirii metaforei în poezia elisabetană...“

Toate capetele se mişcară uşor şi se fixară într-o poziţie din care puteau să privească direct chipul lectorului, şi pe toate se imprimase aceeaşi expresie întrucîtva sobră. Dar, în acelaşi timp, pînă şi chipurile din rîndurile cele mai din faţă, deci cele mai supuse controlului, dădură brusc la iveală un tremur nestăpînit, care dacă n-ar fi fost bine ţinut în frîu, s-ar fi transformat într-un hohot de rîs. Prima impresie lăsată de domnul Rodney era de un comic grotesc irezistibil. Era foarte îmbujorat, fie din cauza serii reci de noiembrie sau din cauza nervozităţii şi fiecare mişcare, începînd cu felul în care îşi frîngea mîinile şi

pînă la modul cum își smucea capul în stînga și în dreapta de parcă o arătare îl ademenea fie spre ușă, fie spre fereastră, îi trăda extrem de neplăcuta senzație de a se afla în atenția atîtor priviri. Era îmbrăcat impecabil, iar perla din mijlocul cravatei îi conferea o notă de opulență aristocratică. Dar ochii ușor bulbucați și șuvoiul de vorbe bîlbîite care păreau să indice o avalanșă de idei reclamînd continuu o formă în exprimare și fiind continuu stăvilite de un acces de nervozitate, nu stîrneau mila, așa cum s-ar fi întîmplat cu o persoană mai impunătoare, ci dorința de a rîde, fără să fie totuși însoțită de maliție. În mod vizibil, domnul Rodney era atît de dureros conștient de ciudățenia înfățișării sale, iar congestionarea și zvîcnirile trupului mărturiseau asemenea stînjeneală, încît această impresionabilitate a lui îți stîrnea chiar mila, deși probabil cei mai mulți ar fi aprobat exclamația scoasă aparte de Denham : „Să te măriți cu asemenea figură !"

Conferința era scrisă îngrijit, dar în ciuda precauțiilor, domnul Rodney fără să vrea dădu două pagini în loc de una, selectă greșit propoziția cînd apăreau scrise cîte două, una sub alta, și nu reuși să-și descifreze propria caligrafie. Cînd ajungea la cîte un pasaj coerent, îl azvîrlea în obrazul ascultătorilor aproape agresiv, ca după aceea să orbecăiască după altul. După ce cercetă foaia cîteva clipe penibile, în fine îl descoperea și-l etapa în aceeași manieră, pînă cînd, ca urmare a atacurilor repetate, reuși să-și agite publicul așa cum nu se mai întîmplase vreodată la asemenea întruniri. E greu de spus dacă ascultătorii fuseseră stîrniți din entuziasmul arătat poeziei sau datorită chinurilor prin care trecea o ființă umană de dragul lor. În cele din urmă domnul Rodney se așeză nervos, la mijlocul unei propoziții, și după o pauză de buimăceală, audiența își manifestă ușurarea dînd frîu liber rîsetelor într-o cascadă de aplauze puternice.

Domnul Rodney luă cunoștință de acest fapt aruncînd în jur o privire fioroasă și în loc să aștepte să răspundă la întrebări, zvîcni în sus, își croi drum printre trupurile așezate, spre colțul unde stătea Katharine și exclamă foarte deslușit :

— Ei, Katharine, sper că m-am făcut destul de rîs și față de tine ! E groaznic ! Groaznic ! Groaznic !

— Sst ! Trebuie să răspunzi la întrebări, şopti Katharine, dorind să-l facă să tacă cu orice preţ. Şi lucru destul de ciudat, cînd oratorul nu se mai afla în faţa lor, cuvintele lui părură să aibă mult miez. În orice caz, un tînăr palid cu ochi trişti se şi ridicase, rostind un mic discurs perfect echilibrat şi scrupulos, într-o manieră impecabilă. William Rodney îl ascultă cu buza de sus ciudat ţuguiată, cu toate că întregul chip îi mai tremura uşor din cauza emoţiei.

— Idiotul ! exclamă el. N-a priceput nimic din tot ce-am spus !

— Atunci răspunde-i ! îi replică şoptit Katharine.

— Nici vorbă ! N-ar face decît să rîdă de mine. De ce te-am lăsat oare să mă convingi că pe oamenii ăştia îi interesează literatura ? continuă el.

Erau multe de spus şi pro şi contra prelegerii domnului Rodney. Fusese înţesată de afirmaţii cum că atare pasaje luate cu toptanul din engleză, franceză şi italiană reprezentau perle literare. În plus, îi plăceau metaforele cu care studiul era înţesat dînd senzaţia că pe măsură ce le citea pe sărite fie că erau puse cu furca acolo, fie că le înghesuise la întîmplare. Literatura este o ghirlandă proaspătă de flori de primăvară, spusese el, în care fructele de tisă şi nuanţele purpurii ale nopţii se contopesc cu diversele culori ale anemonelor ; şi într-un fel sau altul această ghirlandă încununa frunţi de marmură. Citise foarte prost cîteva citate minunate. Dar prin acest mod de abordare şi această limbă nedesluşită străbătuse un fior autentic care, pe măsură ce vorbea, născuse în rîndurile ascultătorilor cîte o idee căreia acum erau gata să-i dea glas. Majoritatea persoanelor de acolo se hotărîseră să-şi petreacă viaţa dedicîndu-se scrisului, fie picturii, şi privindu-i doar, reieşea clar că în timp ce îi ascultau pe domnul Purvis, apoi pe domnul Greenhalgh, îi cuprindea sentimentul că cei doi atacau un bun care le aparţinea. Unul cîte unul se ridicară şi, ca şi cum ar fi ţinut în mînă stîngaci cîte o toporişcă, încercau să mai cioplească puţin concepţia lui despre artă, şi se aşezau dînd impresia că, pentru un motiv sau altul, complet necunoscut lui, tot ce voise el să arate ieşise anapoda. Pe măsură ce se aşezau se întorceau aproape invariabil către vecin, rectificînd în continuare ceea ce afirmaseră public. Nu trecu mult deci şi grupurile de pe

saltele începură să comunice cu cele așezate pe scaune, iar Mary Datchet, care începuse din nou să cîrpească ciorapi, se aplecă și-i spuse lui Ralph :

— Asta înțeleg eu printr-o prelegere de prima mînă.

Amîndoi își întoarseră instinctiv privirile către cel care citise prelegerea. Stătea sprijinit de perete, aparent cu ochii închiși și cu bărbia lăsată peste guler. Katharine răsfoia paginile manuscrisului ca și cînd ar fi căutat un anume pasaj ce o impresionase și nu reușea să-l găsească.

— Hai să mergem să-i spunem ce mult ne-a plăcut, rosti Mary, sugerînd un lucru pe care Ralph abia aștepta să-l facă, deși fără ea nu s-ar fi dus, fiind prea mîndru, căci avea impresia că interesul lui pentru Katherine era mai mare decît al ei pentru el.

— Ați avut o dizertație foarte interesantă, începu Mary, fără nici un pic de sfială, așezîndu-se pe jos în fața lui Rodney și a Katharinei. Ați putea să-mi împrumutați și mie manuscrisul ca să-l citesc în tihnă ?

Rodney, care deschisese ochii la apropierea lor, o privi o clipă într-o tăcere suspicioasă.

— Spuneți asta numai ca să mascați eșecul meu ridicol ? întrebă el.

— Susține că nu-i pasă ce credem despre el, observă ea. E convins că nu ne pasă nici cît negru sub unghie de orice fel de artă.

— Eu îi cer să fie îndurătoare cu mine și ea mă tachinează ! exclamă Rodney.

— N-am de gînd să fiu îndurătoare cu dumneavoastră, domnul Rodney, rosti Mary cu blîndețe dar apăsat. Cînd dizertația e proastă nimeni nu are nimic de spus, pe cîtă vreme acum, ascultați-i numai.

Sunetele care umpluseră camera cu silabele scurte pripite, cu pauzele bruște și atacurile neașteptate, puteau fi comparate cu o păsărească însuflețită, pe cele mai înalte tonuri.

— Credeți că vorbesc despre prelegerea mea ? întrebă Rodney după ce ascultase puțin, cu chipul vizibil luminat.

— Bineînțeles, răspunse Mary. A fost cît se poate de semnificativă.

Se întoarse spre Denham pentru confirmare, iar el o susţinu.

— Cele zece minute de după prelegere dovedesc dacă a fost izbutită sau nu, spuse el. În locul dumitale, Rodney, aş fi foarte mîndru.

Această laudă păru să-l liniştească pe domnul Rodney pe deplin, şi începu să revizuiască mintal toate pasajele din prelegere care meritau să fie numite semnificative.

— Eşti de acord, Denham, cu ce-am spus despre folosirea imaginilor din ultima perioadă de creaţie a lui Shakespeare ? Mă tem că nu prea m-am făcut înţeles.

Spunînd acestea, se adună şi cu ajutorul a cîtorva smucituri ca ţopăitul broaştei, reuşi să se apropie de Denham.

Denham îi răspunse scurt pentru că în minte avea formulată o întrebare pentru altcineva. Dorise să-i spună Katharinei : „N-aţi uitat să puneţi geamul la tablou înainte de a veni mătuşa la cină ?“ dar, pe lîngă că trebuia să-i răspundă lui Rodney, nu era convins că remarca, dacă ar fi făcut-o, nu i s-ar fi părut fetei îndrăzneaţă, avînd în vedere nota de intimitate. Katharine asculta ce vorbea altcineva într-un grup. Între timp, Rodney atacă subiectul dramaturgilor elisabetani.

Era o persoană cu o înfăţişare ciudată căci, la prima vedere, mai ales dacă se întîmpla să vorbească plin de animaţie, părea întrucîtva ridicol ; dar, în clipa următoare, în repaos, chipul lui cu nasul mare, cu obrajii slabi şi buzele extrem de sensibile, aducea cumva cu un profil roman cu coroana de lauri, tăiat rotund în piatră roşiatică, semitransparentă. Avea prestanţă şi demnitate. Lucra ca funcţionar într-un birou guvernamental şi era unul din acele spirite martirizate pentru care literatura este în acelaşi timp şi o desfătare divină şi o enervare aproape de nesuportat. Nemulţumite doar să o îndrăgească, trebuiau să încerce să o practice, în general, fiind prea puţin înzestrate în arta compoziţiei. Condamnau orice produceau, mai mult, violenţa trăirilor fiind atît de mare, rarcori găseau o înţelegere pe măsură, şi pentru că erau foarte sensibilizaţi de cultivarea percepţiilor, simţeau un dispreţ constant şi faţă de propria persoană şi de lucrul adorat. Dar Rodney nu reuşea să judece nepărtinitor sim-

patia arătată de oricine, iar lauda lui Denham îi stimulase vanitatea şi aşa extrem de susceptibilă.

— Îţi aminteşti fragmentul chiar dinaintea morţii ducesei ? continuă el, apropiindu-se mai mult de Denham şi potrivindu-şi cotul pe genunchi într-un unghi de-a dreptul incredibil. În acea clipă, Katharine, care din cauza acestor manevre fusese complet izolată de ceilalţi, se ridică şi se aşeză pe pervaz, urmată de Mary Datchet. Cele două tinere puteau să privească acum toată adunarea. Denham le urmări cu privirea, prefăcîndu-se că smulge fire din covor. Dar cum îi apăru limpede, conform propriei concepţii, că dorinţele omului rămîn inevitabil frustrate, se concentră asupra literaturii şi se hotărî, în mod filozofic, să scoată din ea tot posibilul.

Katharine era plăcut emoţionată. I se deschideau o mulţime de posibilităţi. Cunoştea vag cîţiva oameni, şi oricînd, unul dintre ei putea să se ridice şi să vină să stea de vorbă cu ea ; pe de altă parte, putea ea însăşi să se fixeze asupra cuiva sau să intervină în discuţia lui Rodney, căreia îi dădea din cînd în cînd atenţie. Era conştientă de trupul lui Mary, aşezat lîngă ea, în acelaşi timp însă, îşi dădea seama că fiind amîndouă femei nu era obligată să intre în vorbă. Dar Mary, simţind, după cum spusese, că cea de lîngă ea era o „personalitate", dorea atît de mult să înceapă o discuţie încît nu rezistă decît cîteva clipe.

— Parcă ar behăi o turmă de oi, nu ? remarcă Mary, contemplînd zgomotul care se ridica din corpurile răspîndite prin cameră.

Katharine se întoarse şi zîmbi.

— Chiar, de ce fac atîta gălăgie ?

— Din cauza elisabetanilor, bănuiesc.

— Nu, nu cred că are vreo legătură cu elisabetanii. Auzi ! Parcă am auzit „poliţă de asigurare" ?

— Ce au oare de discutat bărbaţii întotdeauna despre politică ? meditâ Mary. Cred că dacă am fi avut şi noi dreptul la vot, am fi făcut acelaşi lucru.

— Cred că da. Şi dumneata, îţi petreci viaţa pentru a obţine acest drept pentru noi, femeile, nu-i aşa ?

— Da, răspunse Mary dîrz. În fiecare zi de la zece la şase.

Katharine îl privi pe Ralph Denham, care acum își croia drum prin metafizica metaforei alături de Rodney, și își aminti de ce discutaseră duminică după-amiaza. Făcu o slabă legătură între el și Mary.

— Am impresia că faci parte dintre cei care consideră că toată lumea trebuie să aibă cîte o meserie, spuse ea cam distant, de parcă își pipăia drumul printre nălucile unei lumi necunoscute.

— O, Doamne, nu, replică prompt Mary.

— Ei, eu una așa cred, suspină ușor Katharine. Trebuie întotdeauna să poți spune că ai făcut ceva ; aici însă, într-o mulțime ca aceasta, am un sentiment de tristețe.

— Mulțime ? De ce în mulțime ? întrebă Mary, adîncindu-și cele două cute dintre sprîncene și ridicîndu-se pe pervaz lîngă Katharine.

— Nu vezi cît de diferite sînt interesele oamenilor ăstora ? Și eu vreau să le-o iau înainte, adică, se corectă, vreau să mă remarc, și e greu dacă nu ai o profesiune.

Mary zîmbi, gîndindu-se că pentru domnișoara Katharine Hilbery era un fleac să le-o ia înainte oamenilor. Se cunoșteau atît de puțin încît acest început de intimitate, pe care îl inițiase Katharine vorbind despre sine, avea ceva solemn și tăcură, ca și cum ar fi decis dacă să continue sau nu. Tatonau terenul.

— Ei, dar eu îmi doresc să calc peste trupurile lor prosternate, anunță peste o clipă Katharine, rîzînd parcă de gîndul care o dusese la această concluzie.

— Nu e obligatoriu să calci pe trupurile oamenilor dacă ai o slujbă importantă, observă Mary.

— Nu. Probabil că nu, răspunse Katharine. Conversația încetează, iar Mary o observă pe Katharine uitîndu-se prin cameră cam morocănoasă, cu buzele strînse ; dorința de a vorbi despre ea sau de a iniția o prietenie, aparent, o părăsise. Mary rămase impresionată de capacitatea ei de a se stăpîni atît de ușor și de a se cufunda în propriile gînduri. Un obicei care vorbea de singurătate și de o minte învățată să judece singură. Cînd Katharine tăcu, Mary se simți ușor stînjenită.

— Da, seamănă bine cu ale, repetă ea, prosteşte.

— Şi totuşi sînt foarte deştepţi, adăugă Katharine, cel puţin cred că l-au citit cu toţii pe Webster.

— Şi consideri că asta e o dovadă de deşteptăciune ? Şi eu l-am citit pe Webster, şi pe Ben Jonson, dar nu mă socotesc deloc deşteaptă, sau cel puţin nu deosebită.

— Cred că eşti foarte deşteaptă, replică Katharine.

— De ce ? Pentru că am o slujbă ?

— Nu mă gîndeam la asta. Mă gîndeam că trăieşti singură aici şi organizezi întruniri.

Mary reflectă o clipă.

— Da, în primul rînd înseamnă să ai talentul să nu fii pe placul propriei familii. Se prea poate ca eu să-l am. N-am vrut să locuiesc acasă şi i-am spus şi tatălui meu. Nu i-a convenit... Dar, mai e ceva, am o soră, dumneata nu ai, parcă ?

— Nu, nu am surori.

— Scrii viaţa bunicului dumitale ? continuă Mary.

Katharine păru brusc confruntată cu un gînd familiar de care dorea să scape. Răspunse :

„Da, o ajut pe mama", pe un ton care pe Mary o descumpăni şi o reaşeză în poziţia pe care o avusese la începutul discuţiei. Avea senzaţia că puterea stranie a Katharinei de a se apropia şi apoi de a se retrage o umplea de emoţii diverse mai iute decît era firesc şi o ţinea într-o ciudată alertă. Mary simţi nevoia să o clasifice şi o etichetă cu termenul comod de „egoistă".

„E egoistă", îşi spuse în sinea ei, şi puse bine termenul într-un sertăraş al minţii ca să i-l ofere lui Ralph într-o bună zi, căci fără îndoială urmau să abordeze subiectul „domnişoara Hilbery".

— Doamne, ce dezordine o să fie mîine dimineaţă ! exclamă Katharine. Sper că nu dormi în camera asta, domnişoară Datchet ?

Mary rîse.

— De ce rîzi ? întrebă Katharine.

— Nu-ţi spun.

— Hai să ghicesc. Rîzi pentru că ai crezut că am să schimb subiectul ?

— Nu.

— Pentru că îţi închipui... Se opri.

— Dacă vrei să ştii, rîdeam de felul în care ai rostit „domnişoara Datchet".

— Atunci, Mary, Mary, Mary, Mary.

Spunînd acestea, Katharine aranja draperia, poate pentru a masca uşoara roşeaţă de plăcere provocată de apropierea sensibilă faţă de cineva.

— Mary Datchet, spuse Mary. Mi-e teamă că nu este un nume la fel de impunător cum e Katharine Hilbery.

Priviră amîndouă pe fereastră, mai întîi în sus, la luna argintie, oprită printre o puzderie de norişori albăstrui-cenuşii ; apoi mai jos, pe acoperişurile Londrei, cu coşurile lor drepte, şi sub ele la trotuarul pustiu, luminat de razele lunii şi la strada pe care se distingea clar cum se îmbină dalele. Pe urmă, Mary o văzu pe Katharine ridicîndu-şi privirile spre lună, contemplativ, ca şi cum o compara cu alte nopţi, păstrate în amintire. Cineva din cameră făcu o glumă despre uitatul la stele, stricîndu-le cheful, şi-şi întoarseră privirea din nou în interior.

Ralph pîndise acest moment şi spuse brusc :

— Domnişoara Hilbery n-aţi uitat oare să puneţi geamul la tablou ?

După ton îţi dădeai seama că întrebarea fusese pregătită.

„Ah, prostule", exclamă Mary, aproape cu voce tare, avînd sentimentul că Ralph spusese o mare tîmpenie. Suna ca şi cum după trei lecţii de gramatică latină, te apuci să corectezi elevul a cărui cunoştinţe n-au cuprins şi ablativul lui *mensa*.

— Portretul — ce portret ? întrebă Katharine. Ah, vă referiţi la duminică după-amiază, acasă. Asta a fost în ziua cînd a venit domnul Fortescue ? Da, parcă îmi aduc aminte.

Cei trei rămaseră o vreme într-o tăcere stînjenitoare, şi pe urmă Mary plecă de lîngă ei ca să verifice dacă cine turna din cafetieră era priceput, căci cu toată educaţia nu putea să nu se sinchisească de porţelanuri.

Ralph nu mai găsi nimic de adăugat ; dar dacă cineva ar fi putut da la o parte învelişul exterior, ar fi văzut că voinţa lui era concentrată asupra unui singur scop — ca domnişoara Hilbery să-i dea ascultare. Îşi dorea ca ea să rămînă acolo pînă cînd, într-un mod pe care nu-l cu-

noştea încă, îi va cîştiga interesul. Aceste stări de spirit se trădează deseori prin exprimare, iar Katharine simţea limpede că tînărul îşi fixase atenţia asupra ei. Îşi aminti brusc prima impresie pe care o avusese despre el, şi se văzu arătîndu-i relicvele de familie. Rememoră starea sufletească în care se despărţiseră duminică după-amiaza. Avea impresia că o judecase cu asprime. Argumentă firesc că dacă lucrurile stăteau în felul acesta, povara conversaţiei trebuia s-o poarte el. Încuviinţă în măsura în care rămase perfect nemişcată, cu privirea aţintită pe peretele din faţă şi cu buzele strînse, cu toate că tremurau uşor, gata să schiţeze un zîmbet.

— Cred că ştiţi cum se numesc stelele ? observă Denham şi după cum rostise cuvintele aveai impresia că punea la îndoială cunoştinţele atribuite lui Katharine.

Fata îşi păstră calmul vocii destul de greu.

— Ştiu să găsesc steaua polară, dacă mă rătăcesc.

— Nu cred că vi se poate întîmpla prea des.

— Nu. Mie nu mi se întîmplă niciodată ceva interesant.

— Am impresia că v-aţi făcut o tehnică din rostirea lucrurilor neplăcute, domnişoară Hilbery ; se întrerupse, căci mersese mai departe decît avusese intenţia. Probabil că este una din caracteristicile clasei dumneavoastră. Nu vorbiţi niciodată serios cu inferiorii.

Fie din cauza faptului că se întîlneau pe teren neutru în seara aceea, sau din cauză că haina cenuşie, veche, cu care era îmbrăcat Denham îi conferea o comportare lejeră, total absentă în ţinuta obişnuită, Katharine nu simţi deloc că el nu aparţine cercului special în care trăia ea.

— Şi cum anume îmi sînteţi inferior ? îl întrebă, privindu-l cu seriozitate, de parcă aştepta un răspuns cinstit.

Privirea ei îi făcu plăcere. Pentru prima oară se simţi pe picior de egalitate cu cea care dorea să-l judece apreciativ, cu toate că n-ar fi putut să explice de ce părerea ei, rea sau bună, conta atîta pentru el. Poate că, de fapt, nu-şi dorea decît s-o audă ca să poată să se gîndească acasă, în tihnă, la ceea ce spusese. Dar soarta n-a vrut să-l lase să profite de acest avantaj.

— Nu cred că înţeleg ce vreţi să spuneţi, repetă Katharine, dar fu obligată să se oprească şi să răspundă cuiva

care dorise să știe dacă le poate cumpăra bilete la operă cu preț redus. Fără îndoială că spiritul întrunirii înlesnea conversațiile dezorientate ; se discuta dezlînat și glumeț, iar persoane care abia se cunoscuseră își spuneau pe nume cu o cordialitate vizibilă, și ajunseseră la acel grad de îngăduință voioasă și prietenie totală la care pot ajunge englezii abia după ce stau împreună mai bine de trei ore, ca după prima rafală rece de pe stradă să fie iar aduși în starea de izolare înghețată. Se aruncau pe umeri pelerinele, se puneau pe cap pălăriile ; iar Denham înghiți umilința de a o vedea pe Katharine ajutată să se îmbrace de ridicolul Rodney. Întrunirea nu necesita luarea de rămas bun și nici chiar salutul persoanei cu care stătuseși de vorbă ; cu toate acestea, Denham rămase nemulțumit de plecarea prea bruscă a tinerei care își lăsase propoziția neterminată. O însoțea Rodney.

DENHAM N-AVEA DE GÎND S-O URMEZE pe Katharine, dar văzînd-o că pleacă, îşi luă pălăria şi coborî scările mai grăbit decît dacă fata n-ar fi fost înaintea lui. Ajunse din urmă un prieten, pe nume Harry Sandys, care avea acelaşi drum, şi merseră o vreme împreună, la cîţiva paşi în urma Katharinei şi a lui Rodney.

Noaptea era foarte liniştită şi în asemenea nopţi, cînd circulaţia se răreşte, trecătorul devine conştient de lumina lunii aruncată pe trotuar, ca şi cum draperiile cerului ar fi trase, iar bolta se dezgoleşte aşa cum se poate vedea undeva la ţară. Aerul era uşor răcoros, astfel că cei care pînă nu de mult şezuseră la vorbă înghesuiţi, găsiră cu cale să meargă puţin pe jos înainte de a face cu mîna unui omnibuz sau de a găsi iar lumina electrică în staţia de metrou. Sandys, care era avocat pledant cu o înclinaţie filozofică, îşi scoase pipa, o aprinse murmurînd „hmm" şi „ha", apoi tăcu. Perechea din faţa lor nu încetinise pasul, şi după cîte îşi dădea seama Denham văzîndu-i întorcîndu-se unul spre celălalt, erau prinşi într-o discuţie aprinsă şi lungă. Mai observă cum un trecător din sens opus îi obligă să se despartă, dar după aceea se apropiară iar. Fără intenţia de a-i spiona, nu pierdu din ochi eşarfa galbenă din jurul capului lui Katharine şi nici trenciul elegant care îl evidenţia pe Rodney în mulţime. În Strand crezu că se vor despărţi, dar ei traversară împreună şi coborîră pe una din străduţele înguste care duc prin vechile şcoli de avocatură spre rîu. Pe marile artere, printre pîlcurile de oameni, Rodney păruse să fie doar însoţitorul lui Katharine, dar acum, cînd trecătorii se răriseră şi paşii răsunau în liniştea nopţii, Denham nu putu să nu-şi închipuie că schimbaseră su-

biectul conversației. Efectul umbrei și al luminii care le sporea înălțimea le dădea și o înfățișare misterioasă și importantă, iar Denham nu resimțea nici o iritare pentru Katharine, ci o acceptare semivisătoare în desfășurarea treburilor omenirii. Da, bravo ei că visa despre — dar Sandys începuse brusc să vorbească. Era un singuratic care-și făcuse mulți prieteni la colegiu și li se adresa și acum ca și cum încă erau la internat și aveau vreo dispută, cu toate că în anumite cazuri între ultima propoziție și cea prezentă trecuseră multe luni sau chiar ani. Metoda era puțin mai neobișnuită dar foarte odihnitoare, căci aveai impresia că se trecea peste toate evenimentele vieții, iar peste abisuri se aruncau punți prin cîteva cuvinte.

De data asta începu să vorbească cînd se opriseră o clipă pe marginea Strand-ului.

— Am auzit că Bennett a renunțat la teoria adevărului.

Denham îi răspunse în consecință și începu să-i explice cum se ajunsese la această hotărîre, ce schimbări presupunea în filozofia acceptată de amîndoi. Între timp Katharine și Rodney își continuau drumul, iar Denham trimise după ei, dacă expresia este nimerită, pentru o acțiune involuntară una din antenele minții sale, în timp ce restul se străduia să priceapă ce spunea Sandys.

Cînd trecură prin vechile școli de avocatură tot vorbind astfel, Sandys puse vîrful bastonului pe una din pietrele care formau o boltă mîncată de vreme și o lovi gînditor de două, trei ori ca să ilustreze ceva extrem de nedeslușit despre natura complexă a perceperii lucrurilor. În timpul acestui răgaz, Katharine și Rodney dădură colțul și dispărură. O clipă, Denham se opri involuntar în mijlocul propoziției, apoi continuă cu sentimentul că a pierdut ceva.

Fără să-și dea seama că sînt observați, Katharine și Rodney ieșiseră pe Embankment. După ce traversară drumul, Rodney lovi cu mîna parapetul de deasupra rîului și exclamă :

— Promit să nu mai discut despre asta, Katharine ! Dar te rog să stai o clipă și să privești luna pe apă.

Katharine se opri, privi în susul şi-n josul rîului şi adulmecă aerul.

— Se simte marea, adie briza şi-i aduce mireasma, spuse ea.

Rămaseră tăcuţi cîteva clipe în vreme ce rîul se mişcă în matcă, iar luminile roşii şi argintii de pe faţa lui fură împrăştiate de curent, apoi strînse la loc. Foarte departe, în susul rîului, un vas şuieră cu un sunet dogit, nespus de trist, de parcă îşi trimitea chemarea din peregrinările sale însingurate şi învăluite de ceaţă.

— Ah! strigă Rodney şi lovi din nou cu mîna balustrada. Oare de ce nu putem exprima în cuvinte cît de frumos e totul ? De ce sînt eu cu Katharine condamnat veşnic să simt ceea ce nu pot da glas ? Iar ce pot spune, n-are rost să spun. Ai încredere în mine, Katharine, adăugă el grăbit, e ultima oară cînd mai declar acest lucru. Dar în prezenţa unei atari frumuseţi — priveşte irizările din jurul lunii !... simţi că... simţi că... Poate dacă te-ai căsători cu mine — sînt doar pe jumătate poet, după cum vezi, şi nu mă pot preface că nu simt ceea ce simt. Dacă aş putea să scriu — ei, atunci ar fi altceva. Atunci nu te-aş mai agasa cu cererea în căsătorie, Katharine.

Rosti aceste propoziţii disperate destul de brusc, privind cînd la lună cînd la rîu.

— Bănuiesc că mie îmi recomanzi să mă căsătoresc ? întrebă Katharine, cu ochii ţintă la lună.

— Fără discuţie. Nu numai ţie ci tuturor femeilor. Păi, fără căsătorie nu reprezinţi nimic ; trăieşti doar pe jumătate ; îţi foloseşti facultăţile mintale doar la jumătate din valoarea lor ; cred că şi tu eşti conştientă de lucrul ăsta. De aceea...

Tăcu şi porniră agale pe Embankment, cu luna în faţă.

„Ce trist ea urcă înspre cer,
Şi ce tăcut şi cu ce chip"

cită Rodney.

— În seara asta mi s-au spus o mulţime de lucruri neplăcute, rosti Katharine fără să-l ia în seamă. Domnul Denham are impresia că e dator să-mi ţină o predică,

deşi abia dacă-l cunosc. Apropo, William, tu îl ştii, spune-mi, ce fel de om e ?

William suspină profund.

— Putem noi să-ţi predicăm pînă ţi se face rău...

— Dă, da, dar ce fel de om e ?

— Şi-ţi dedic sonete ochilor tăi, fiinţă nemiloasă şi practică. Denham ? adăugă el, cînd Katharine nu răspunse. E băiat bun, cred. Mi se pare că ştie să aprecieze ce este de apreciat. Dar nu cu unul ca el ar trebui să te măriţi, totuşi. Te-a certat, aşa-i ? Ce ţi-a spus ?

— Uite cum stau lucrurile cu domnul Denham. Vine la ceai, fac tot ce pot să se simtă în largul său, iar el stă şi-mi aruncă reproşuri. Pe urmă îi arăt manuscrisele noastre. La vederea lor se înfurie de-a binelea şi-mi spune că n-am de ce să mă consider o exponentă a clasei de mijloc. Aşa că ne luăm rămas bun plini de ţină ; iar cînd ne întîlnim din nou, adică astă-seară, vine direct la mine şi-mi spune : „Du-te la naiba !" Genul de comportament pe care nu-l înghite mama. Aş vrea să ştiu şi eu ce înseamnă toate astea.

Se opri, încetini mersul şi privi trenul luminat care înainta uşor peste Hungerford Bridge.

— Înseamnă, cred eu, că te consideră rece şi neînţelegătoare.

Katharine rîse în hohote rotunjite şi disparate, cu adevărat amuzată.

— E vremea să sar într-un taxi şi să mă ferec la mine în odaie, exclamă ea.

— Mama ta ar avea obiecţii dacă ne-ar vedea împreună ? Nimeni n-ar putea să ne recunoască, ce zici ? întrebă Rodney puţin preocupat.

Katharine se uită la el şi văzînd că nu se prefăcea, rise iar, de data asta însă puţin ironic.

— N-ai decît să rîzi, Katharine, dar cu îţi spun că dacă vreunul dintre prietenii tăi ne-ar vedea împreună la ora asta s-ar apuca să vorbească şi nu mi-ar plăcea deloc. Dar de ce rîzi ?

— Nu ştiu. Probabil pentru că eşti un amestec atît de ciudat. Eşti jumătate poet şi jumătate fată bătrînă.

— Sînt conştient că ţi se par nespus de ridicol. Dar fără să vreau am moştenit anumite tradiţii şi încerc să le pun în practică.

— Prostii, William. Poţi să te tragi din cea mai veche familie a Devonshire-ului şi să nu ai nici un motiv să-ţi pese că poţi fi văzut singur cu mine pe Embankment.

— Sînt mai mare cu zece ani decît tine, Katharine şi cunosc lumea mai bine ca tine.

— În regulă. Pleacă şi lasă-mă singură.

Rodney se uită în urmă peste umăr şi observă că în urmă, la mică distanţă, îi urma un taxi care evident aştepta să fie oprit. Katharine îl zări şi ea şi exclamă :

— Nu-l opri, William. Merg pe jos.

— Prostii, Katharine, nici vorbă de aşa ceva. E aproape ora douăsprezece şi ne-am îndepărtat prea mult.

Katharine rîse şi grăbi pasul atît de mult, încît şi Rodney şi taxiul trebuiră să accelereze ca să o ajungă din urmă.

— Uite, William, dacă oamenii m-ar observa cum alerg pe Embankment fără îndoială că ar începe să vorbească. Mai bine ia-ţi rămas bun dacă nu vrei să pălăvrăgească lumea.

La acestea, William făcu un gest despotic către taxi, iar cu cealaltă mînă o opri pe Katharine.

— Nu-l lăsa pe şofer să vadă cum te smuceşti, pentru numele lui Dumnezeu, şopti el. Katharine rămase o clipă nemişcată.

— Ai mai mult dintr-o fată bătrînă decît dintr-un poet, remarcă ea tăios.

William închise uşa violent, dădu adresa şoferului şi se întoarse ridicîndu-şi pălăria pedant, foarte sus, în chip de rămas bun către tînăra care se făcea nevăzută.

Se uită după taxi bănuitor, de două ori, aşteptîndu-se aproape ca ea să oprească şi să se dea jos ; dar taxiul se îndepărtă grăbit şi curînd dispăru. William simţi nevoia să monologheze enervat căci Katharine izbutise să-l exaspereze în diverse moduri.

— Dintre toate creaturile neraţionale şi nepăsătoare pe care le-am întîlnit, ea e cea mai rea ! pufni în sinea lui întorcîndu-se pe Embankment cu paşi mari. Ferească

cerul să mă mai prostesc vreodată în fața ei. Păi, mai bine m-aș căsători cu fiica proprietăresei decît cu această Katharine Hilbery ! N-aș avea o clipă de liniște — și nu m-ar înțelege în veci, în veci, în veci !

Vorbind cu glas tare și vehement ca să poată fi auzit de stelele de pe cer, căci nici o ființă umană nu era prin împrejurimi, sentimentele răsunară absolut mulțumitor. Rodney se liniști și-și văzu de drum în tăcere, pînă cînd zări pe cineva apropiindu-se, care fie după mers, fie după haine părea să fie una din cunoștințele lui, însă nu știa exact cine anume. Era Denham, care se despărțise de Sandys în fața scărilor, și acum se îndrepta spre stația de metrou de la Charing Cross, cufundat în gîndurile sugerate de discuția cu Sandys. Uitase de întîlnirea din casa lui Mary Datchet, uitase de Rodney și de metafore și de teatrul elisabetan, și putea să jure că uitase și de Katharine Hilbery, cu toate că asta era încă discutabil. Mintea escalada înălțimile supreme ale munților săi, acolo unde nu se află decît zăpadă și lumina stelelor. Îl privi pe Rodney ciudat, în clipa în care se întîlniră sub felinar.

— Ha ! făcu Rodney.

Dacă Denham ar fi fost pregătit, probabil că ar fi trecut pe lîngă el, cu un salut. Dar neașteptata întrerupere îl făcu să se oprească și înainte de a-și da seama, se întorsese din drum și începuse să meargă alături de Rodney dînd curs invitației acestuia de a veni la el să bea ceva. Lui Denham nici prin gînd nu-i trecuse să bea cu Rodney, dar îl urmă destul de ascultător. Rodney fu măgulit de supunere. Se simțea înclinat să stea de vorbă cu acest bărbat tăcut, care poseda în mod evident toate calitățile masculine care i se părea că îi lipsesc atît de lamentabil lui Katharine.

— Bine faci, Denham, începu el impulsiv, că nu ai de-a face cu femei tinere. Îți ofer experiența mea — dacă le dai crezare, invariabil ai motive să-ți pară rău. Nu că aș avea eu acum, adăugă el pripit, să mă plîng. E un subiect care revine din cînd în cînd fără o motivație specială. Domnișoara Datchet, aș îndrăzni să afirm, face parte dintre excepții. Îți place domnișoara Datchet ?

Remarcile arătau limpede că nervii lui Rodney erau întinşi la culme şi lui Denham îi reveni dintr-o dată starea de lucruri de acum o oră. Îl văzuse pe Rodney însoţind-o pe Katharine. Îi părea rău că recunoscuse atît de nerăbdător aceste lucruri şi începuse să-l sîcîie cu vechile şi neînsemnatele nelinişti. Se desconsideră singur. Raţiunea îl îndemna să se despartă de Rodney, care în mod clar avea tendinţa să se confeseze, atîta vreme cît încă nu pierduse total legătura cu probleme de filozofie elevată. Privi de-a lungul drumului şi observă un felinar la vreo sută de iarzi mai departe ; hotărî să se despartă de Rodney cînd va ajunge lîngă el.

— Da, îmi place Mary ; nici nu văd cum nu poate plăcea cuiva, remarcă prevăzător, cu ochii aţintiţi pe felinar.

— Ei, Denham, eşti atît de deosebit de mine. Nu te trădezi niciodată. Te-am urmărit astă-seară cînd vorbeai cu Katharine Hilbery. Instinctul meu mă îndeamnă să am încredere în persoana cu care vorbesc. De aceea probabil rămîn mereu păcălit.

Denham păru să reflecteze asupra acestei afirmaţii dar, de fapt, aproape că nici nu lua în seamă nici pe Rodney, nici confesiunile lui ; îl preocupa doar să-l oblige să rostească numele lui Katharine înainte de a ajunge la felinar.

— Acum cine te-a păcălit ? Katharine Hilbery ?

Rodney se opri şi începu iar să bată un soi de ritm pe balustrada netedă, de piatră a Embankment-ului, de parcă ar fi creat un fragment dintr-o simfonie.

— Katharine Hilbery, repetă el, chicotind uşor şi straniu. Nu, Denham, nu-mi fac iluzii cu tînăra asta. Cred că astă-seară i-am dat de înţeles limpede. Dar rămîi cu vreo impresie greşită, continuă el nerăbdător, întorcîndu-se şi petrecîndu-şi braţul prin al lui Denham, ca şi cum l-ar fi împiedicat să scape ; şi, forţat astfel, Denham trecu de felinarul prevenitor, către care, grăbit murmură o scuză, căci nu mai era chip să se despartă acum de Rodney.

— Nu trebuie să-ţi închipui că îi port vreun resentiment, departe de mine acest lucru. Nici nu e vina ei pe

de-a-ntregul, biata copilă. Duce, după cum știi, o viață respingătoare, unde totul se învîrte în jurul ei, cel puțin cred că e respingătoare pentru o femeie; își hrănește mintea cu orice, conduce totul, își impune voința în casa ei... e răsfățată, într-un fel pentru că simte că toată lumea e la picioarele ei, și nu-și dă seama cît poate jigni... adică ce urît se poartă cu cei care nu se bucură de aceleași avantaje. Cu toate acestea, să fim cinstiți, nu e proastă, adăugă el, parcă prevenindu-l pe Denham să nu încerce să-și ia nasul la purtare. Are gust. E rațională. Te pricepe cînd îi vorbești. Dar e femeie și cu asta am spus tot, adăugă el, chicotind iar, și dîndu-i drumul lui Denham.

— Și astă-seară i-ai spus toate astea? întrebă Denham.

— Vai de mine, nu. Nici prin cap nu-mi trece să-i spun Katharinei adevărul despre ea. N-aș ajunge la nici un rezultat. Ca să te înțelegi cu ea trebuie să ai continuu o atitudine de adorație.

„Acum că am aflat că ea a refuzat să se mărite cu el, de ce nu plec eu acasă?" se întreba Denham în sinea lui. Dar continua să meargă alături de Rodney, și o vreme tăcură amîndoi, cu toate că Rodney fredona frînturi dintr-o operă de Mozart. În mintea cuiva care a ascultat o persoană vorbind nepremeditat și dezvăluindu-și simțămintele mai mult decît intenționase, se strecoară un sentiment de dezgust amestecat cu simpatie. Denham începu să-și pună întrebarea ce fel de persoană era Rodney, în vreme ce Rodney se întreba același lucru despre Denham.

— Salahorești ca și mine, probabil? întrebă el.

— Da, sînt avocat.

— Stau și mă întreb cîteodată de ce nu lăsăm baltă totul. De ce nu emigrezi, Denham? Cred că ai avea numai de cîștigat.

— Am familie.

— Și eu sînt deseori gata să plec. Și pe urmă îmi dau seama că nu pot trăi fără asta — făcu un semn cu mîna spre centrul Londrei, care în clipa aceea avea înfățișarea unui oraș decupat din carton albastru-cenușiu, lipit pe cerul de un albastru intens.

— Țin la vreo două persoane, și din cînd în cînd mai ascult muzică bună, sau văd niște tablouri — atît cît să te facă să mai zăbovești pe aici. Ah, n-aș fi în stare să trăiesc printre sălbatici! Îți plac cărțile? Muzica? Pictura? Ești amator de prime audiții? Am adunat la mine cîteva lucruri frumoase, cumpărate de ocazie, pentru că nu-mi pot permite să dau cît cer.

Ajunseră lîngă una dintre curțile mici ale caselor înalte din secolul optsprezece, în care locuia Rodney. Urcară o scară foarte abruptă prin ale cărei ferestre fără draperii se infiltra luna, luminînd balustradele și stîlpii lor răsuciți, vrafurile de farfurii din pervaz, și sticlele cu lapte pe jumătate pline. Apartamentul lui Rodney era micuț, dar geamul de la sufragerie dădea spre curtea interioară, pavată cu dale și cu un singur arbore, și spre fațadele netede din cărămidă roșie ale caselor de vis-à-vis; doctorul Johnson n-ar fi fost cîtuși de puțin surprins dacă ar fi ieșit din mormînt să facă o plimbare sub lună. Rodney aprinse lampa, trase draperiile, îi oferi lui Denham un scaun și aruncînd pe masă manuscrisul lucrării sale despre folosirea elisabetană a metaforei exclamă:

— O, Doamne, ce pierdere de vreme! Bine că s-a terminat, și nu ne mai gîndim la asta.

Pe urmă se apucă să aprindă focul cu multă îndemînare, scoase pahare, whisky, o prăjitură, cești și farfurioare. Îmbrăcă un halat roșu și o pereche de papuci grena, și veni spre Denham cu un păhărel într-o mînă și o carte cu coperți lucioase în cealaltă.

— Congreve, în ediția Baskerville, spuse Rodney întinzîndu-i cartea oaspetelui. N-am putut să-l citesc într-o ediție ieftină.

Cînd îl văzu înconjurat de cărți și lucruri de valoare, plin de solicitudine să-și facă oaspetele să se simtă comod, și mișcîndu-se cu grația și abilitatea unei pisici persane, Denham își îndulci atitudinea critică și se simți mai în largul său cu Rodney decît s-ar fi simțit alături de alți oameni pe care îi cunoștea mai bine. Camera lui Rodney vădea o persoană care-și satisface multe gusturi personale, apărîndu-le de răbufnirile vulgare ale publicului cu o atenție minuțioasă. Cărțile și lucrările erau aranjate în

movile colțuroase pe masă și pe dușumea, în jurul cărora se agita cu o grijă nervoasă ca nu cumva halatul să le deranjeze cît de cît. Pe un scaun era așezat un teanc de fotografii cu statui și tablouri, pe care avea obiceiul să le expună una cîte una timp de două zile. Cărțile de pe rafturi erau ordonate ca regimentele de soldați, iar coperțile străluceau ca aripile de bronz ale cărăbușilor ; cu toate că, dacă ai fi luat una, în spatele ei ai fi zărit un volum mai ponosit pentru că spațiul era restrîns. Deasupra căminului se afla o oglindă veche venețiană care reflecta tulbure în profunzimea ei pătată gălbuiul și roșiaticul unei glastre cu lalele așezată printre scrisori, pipe și țigări pe polița căminului. Un pian mic ocupa un colț al camerei cu partitura de la *Don Giovanni* deschisă.

— Ei, Rodney, spuse Denham, în timp ce-și umplea pipa și se uita în jur, e foarte plăcut și confortabil la tine.

Rodney întoarse capul pe jumătate și zîmbi, cu mîndria proprietarului, pe urmă se abținu să nu zîmbească.

— Destul de, murmură el.

— Și e bine că îți cîștigi singur existența.

— Dacă te referi la faptul că n-aș face mare lucru, că am mult timp liber, cred că ai dreptate. Dar aș fi de zece ori mai fericit să am o zi întreagă la dispoziție.

— Nu știu, zău, răspunse Denham.

Rămaseră tăcuți, și fumul de la pipe se contopi prietenos într-un abur albăstrui pe deasupra capetelor lor.

— Aș putea să-mi petrec trei ore pe zi citind din Shakespeare, remarcă Rodney. Și mai există și muzică și tablouri, ca să nu mai vorbesc de societatea celor cu care îți face plăcere să te întîlnești.

— Într-un an te-ai plictisi de moarte.

— A, te asigur că m-aș plictisi dacă n-aș avea ce face. Dar m-aș apuca să scriu piese.

— Hm !

— Aș scrie piese, repetă el. Am și scris trei sferturi dintr-una și aștept să vină vacanța s-o termin. Și nu e proastă — nu, o parte e chiar plăcută.

Denham își puse întrebarea dacă n-ar trebui să-i ceară să vadă și el piesa, așa cum probabil se aștepta și

Rodney. Îl privi pe furiș, în timp ce el întorcea cărbunii nervos cu vătraiul și aproape tremurînd, la propriu, de dorința de a vorbi despre piesă, gata să-și satisfacă vanitatea cît mai repede, cel puțin așa i se părea lui Denham. I se păru că reușise să-l convingă, iar din acest motiv Denham nu putu să nu-l aprecieze.

— Păi... vrei să-mi arăți și mie piesa ? întrebă Denham, iar Rodney păru că se liniștește brusc, totuși tăcu o clipă, ținînd vătraiul perfect ridicat în aer, uitîndu-se la el cu ochii săi ușor protuberanți, deschizînd și apoi închizînd gura.

— Chiar dorești s-o vezi ? întrebă el, pe un ton diferit de cel folosit pînă atunci. Și fără să mai aștepte răspuns, continuă destul de certăreț : Prea puțini sînt cei care se interesează de poezie. Am impresia că plictisește.

— Se prea poate, răspunse Denham.

— Atunci am să ți-o împrumut, anunță Rodney, punînd jos vătraiul.

Cînd Rodney se duse să aducă piesa, Denham întinse o mînă în raftul de lîngă el și luă primul volum pe care-l atinse. Din întîmplare era o ediție mică și foarte frumoasă a lui Sir Thomas Browne, care cuprindea *Urn Burial, Hydriotaphia, Quincunx Confuted* și *Grădina din Cyrus*, și deschizînd la un pasaj pe care aproape îl știa pe dinafară, Denham începu să citească, cufundîndu-se în lectură pentru o vreme.

Rodney își reluă locul, cu manuscrisul pe genunchi, și din cînd în cînd îl privea pe Denham, pe urmă își unea vîrfurile degetelor și-și trecea picioarele subțiri peste apărătoarea căminului ca și cum ar fi resimțit o mare plăcere. În cele din urmă Denham închise cartea, se ridică și, cu spatele la foc, articulă din cînd în cînd cîte un icnet care se părea că se referă la Sir Thomas Browne. Își puse pălăria pe cap și veni lîngă Rodney, încă tolănit pe scaun, cu vîrfurile pantofilor pe apărătoare.

— Mai trec pe aici, spuse Denham, la care Rodney întinse mîna cu manuscrisul fără să spună altceva decît : „Dacă vrei".

Denham luă manuscrisul și plecă. Peste două zile rămase uimit cînd găsi pe farfuria de la micul dejun un

pachețel care conținea exemplarul lui Sir Thomas Browne pe care-l studiase atît de intens acasă la Rodney. Din lene nu-i scrise pentru a-i mulțumi dar din cînd în cînd se mai gîndea la Rodney, fără să-l lege de Katharine, și-și puse în gînd să treacă într-o seară pe la el să fumeze împreună o pipă. Lui Rodney îi făcea plăcere să împartă daruri prietenilor pe care îi admira sincer. Biblioteca lui se micșora constant.

DINTRE TOATE ORELE UNEI SĂPTĂMÎNI obişnuite de lucru, care sînt cele mai plăcute ore — cele care au trecut, sau cele care vor veni? Dacă luăm un singur exemplu ca să înjghebăm o teorie, se poate spune că minutele între nouă douăzeci şi cinci şi nouă treizeci dimineaţa aveau un farmec special pentru Mary Datchet. Şi le petrecea într-o stare de spirit de invidiat; mulţumirea ei era aproape netulburată. Sus de tot, acolo unde avea apartamentul, cîteva raze ale soarelui de dimineaţă ajungeau la ea chiar în noiembrie, aşezîndu-se direct pe draperie, scaun şi covor, şi pictînd pe ele trei pete strălucitoare — verde, albastru şi roşiatic, care desfătau ochiul şi învăluiau trupul în căldură.

Puţine erau dimineţile în care Mary nu-şi ridica ochii în vreme ce-şi lega şireturile de la ghete, şi în vreme ce privirea îi aluneca de la vergeaua galbenă a draperiei spre masa cu micul dejun, de obicei suspina recunoscătoare că viaţa îi oferise asemenea clipe de bucurie adevărată. Nu atenta la bunul nimănui totuşi, căpăta atîta mulţumire din lucrurile simple, cum ar fi micul dejun de una singură în camera cu frumoase îmbinări de culori, curată, începînd de la marginile duşumelelor pînă la colţurile tavanului, şi se simţea atît de fericită, încît la început obişnuia să caute cu înfrigurare vreo hibă în toată situaţia asta, sau pe cineva faţă de care să se scuze. Se afla de şase luni la Londra, şi încă nu găsise nici o hibă, iar asta, conchidea ea invariabil cînd termina cu legatul şireturilor, se datora numai şi numai faptului că lucra. În fiecare zi, cînd ajungea la uşa apartamentului, cu valiza pentru corespondenţă în mînă, uitîndu-se încă o dată prin cameră ca să vadă dacă a lăsat totul în ordine, îşi

spunea în gînd ce bine este că pleacă, pentru că dacă ar fi trebuit să rămînă acolo toată ziua, cu atîta timp liber la dispoziție ar fi fost de nesuportat.

Cînd ieșea pe stradă îi plăcea să se considere unul dintre lucrătorii care la ora aceea se înșiruiau pe toate trotuarele, înaintînd rapid cu capetele ușor plecate, ca și cum își concentrau eforturile ca să-l urmărească pe cel din față cît mai îndeaproape ; astfel că Mary începuse să se considere un iepure care fuge glonț, urmat de pașii neșovăitori ai urmăritorilor. Îi făcea plăcere să creadă că se confunda cu ceilalți, iar cînd umezeala zilei o mîna spre stația de metrou sau omnibuz, dădea și lua partea ce i se cuvenea din aglomerație și umezeală alături de funcționari, dactilografe și comiși-voiajori, ajutînd și ea la importanta îndeletnicire de a răsuci arcul lumii ca să ticăie încă douăzeci și patru de ore.

Gîndind astfel, în dimineața aceea străbătu Lincoln's Inn Fields, ajunse la Kingsway, apoi pe Southampton Row pînă la biroul ei din Russell Square. Din cînd în cînd se oprea să privească în vitrina vreunei librării sau florării unde, la această oră matinală, abia se etalau exponatele, iar spațiile goale din spatele geamurilor dădeau la iveală dezordinea. Mary simpatiza cu vînzătorii sperînd că vor reuși să convingă trecătorii din timpul zilei să intre să facă cumpărături, căci la această oră socotea că se numără printre vînzătorii și funcționarii de bancă, considerîndu-i pe toți cei care se sculau tîrziu și aveau bani de cheltuială drept dușmani personali și o pradă firească. Îndată ce traversă drumul spre Holborn, gîndurile i se îndreptară firesc și constant asupra muncii ei, și uită că de fapt nu era decît o angajată amatoare, ale cărei servicii erau neplătite, și nu prea răsucea ea arcul lumii la treburile curente, întrucît lumea pînă acum arătase prea puțină dorință să profite de binefacerile oferite de societatea pentru votul femeilor din care făcea parte și Mary.

Gîndul îi zbura tot drumul spre Southampton Row la hîrtia de scrisori și hîrtia concept și cum s-ar putea face economie la hîrtie, bineînțeles fără s-o jignească pe doamna Seal, căci era convinsă că marii organizatori întotdeauna pornesc prin a se lega de fleacuri din acestea

şi-şi clădesc reformele încununate de succes pe baza unei trăinicii desăvîrşite; iar Mary Datchet, fără să recunoască, era hotărîtă să fie o mare organizatoare şi sortise deja societatea unei reconstrucţii de tipul cel mai radical. E adevărat că nu de mult, înainte de a intra în Russell Square, tresărise de vreo două ori, absolut conştientă, judecîndu-se aspru pentru că intrase într-o rutină, adică era în stare să se gîndească la acelaşi lucru în fiecare dimineaţă, la aceeaşi oră, astfel că Russell Square cu casele de cărămidă de culoarea castanei aveau o legătură neaşteptată cu propriile ei gînduri despre economia de la birou, în acelaşi timp slujind şi ca semnal să fie pregătită pentru întîlnirea cu domnul Clacton, sau doamna Seal, sau oricine ar fi putut ajunge înaintea ei la birou. Pentru că nu avea convingeri religioase, era cu atît mai scrupuloasă cu propria viaţă, examinîndu-şi atitudinile foarte serios din cînd în cînd, şi nimic n-o agasa mai mult decît să descopere vreun obicei din acesta neplăcut, care submina nestingherit partea valoroasă a fiinţei sale. La urma urmelor, la ce bun să fii femeie dacă nu te menţii receptivă şi-ţi împovărezi existenţa cu tot soiul de păreri şi experienţe? În felul ăsta, ori de cîte ori dădea colţul, scutura uşor din cap, şi de cele mai multe ori cînd ajungea la uşa biroului, fluiera o arie dintr-o baladă din Somersetshire.

Biroul sufragetelor se afla la etajul ultim al unei clădiri mari din Russell Square, anterior locuită de un negustor cu dare de mînă şi familia lui, acum însă, compartimentată între mai multe societăţi care etalau iniţiale diferite pe uşile cu sticle mate şi aveau fiecare cîte o maşină de scris care ţăcănea toată ziua. Vechiul imobil, cu scara sa interioară masivă, din piatră, răsuna sec de forfota comisionarilor şi a dactilografelor de la ora zece pînă la ora şase seara. Ecoul clapelor diferitelor maşini de scris care aşterneau părerile cu privire la protecţia raselor native sau valoarea cerealelor ca alimente impulsionau paşii lui Mary şi întotdeauna, indiferent de ora la care sosea, se pomenea alergînd pe ultimul şir de trepte care ducea la palierul ei ca să înscrie în concurs propria maşină de bătut.

Se așeză în fața scrisorilor ei și imediat dădu uitării toate aceste speculații ; între sprîncene se formară cele două cute pe măsură ce conținutul scrisorilor, mobilierul biroului și zgomotul activității din camera alăturată o cuprindeau treptat. Pe la ora unsprezece, atmosfera de concentrare era atît de puternic îndreptată pe un singur făgaș, încît orice gînd de altă natură n-ar fi avut șorți de izbîndă mai mult de o clipă. Sarcina pe care o avea era să organizeze o serie de reprezentări, ale căror cîștiguri să fie vărsate în beneficiul societății, cam în declin din cauza lipsei de fonduri. Era prima sa încercare de a organiza ceva pe scară mare și avea de gînd să facă ceva deosebit. Urma să se slujească de mecanismul greoi pentru a culege cîte ceva de aici, cîte ceva de dincolo, vreo persoană interesantă din talmeș-balmeșul lumii și să le planifice pe parcursul unei săptămîni într-o succesiune care nu se putea să nu atragă atenția Cabinetului de miniștri, iar acesta odată interesat, vechile argumente urmau să fie etalate cu o originalitate exemplară. Cam așa arăta planul în mare ; și cînd îl contempla se îmbujora toată, se emoționa și se forța să se gîndească la toate amănuntele care se interpuneau între ea și succes.

Ușa se deschise și domnul Clacton veni să caute cine știe ce broșură pe sub o piramidă de alte broșuri. Era un bărbat uscățiv, cu părul de culoarea nisipului, la vreo treizeci și cinci de ani ; vorbea cu accent *cockney* și avea o înfățișare pirpirie, ca și cum natura nu-l înzestrase cu nimic din belșug, lucru care-l împiedica să fie generos cu alții. După ce-și găsi broșura și aruncă cîteva remarci glumețe despre ordinea în care se țin lucrările, bătutul la mașină conteni brusc iar doamna Seal năvăli în cameră cu o scrisoare în mînă, cerînd lămuriri. Genul ăsta de întrerupere era și mai serios pentru că nu înțelegeai niciodată ce dorește rostind în același timp jumătate de duzină de rugăminți care mai de care mai aprinse și nici una limpede formulată. Îmbrăcată în diftină vineție, cu părul scurt, cărunt și avînd un chip care părea veșnic îmbujorat din cauza entuziasmului filantropic, era mereu grăbită și mereu nelămurită. Purta două crucifixe ale căror lanțuri groase de aur i se încurcau pe piept și pe care Mary le considera drept simbol al ambiguității ei mintale. Nu-

mai entuziasmul ei nestăvilit și venerarea față de doamna Mankham, unul dintre pionierii societății, o țineau în birou, căci nu avea nici o calificare serioasă.

Așa se scurse dimineața și teancul de scrisori spori, iar Mary simți în cele din urmă că forma ganglionul central al unei rețele de nervi extrem de fine, care cuprindea toată Anglia, iar într-una din zile cînd va atinge inima sistemului, va începe să simtă și să se agite și să emită minunata văpaie a focurilor de artificii revoluționare — căci metafora folosită redă ce simțea despre munca ei, cînd mintea era în plină activitate după trei ore de concentrare.

Nu mult înainte de ora unu, domnul Clacton și doamna Seal încetară lucrul și vechea glumă despre prînz care își făcea în mod constant apariția pe la ora aceasta se repetă aproape cu aceleași cuvinte. Domnul Clacton vizita cu regularitate un restaurant vegetarian, doamna Seal își aducea sandvișuri pe care le mînca pe sub platanii din Russell Square ; iar Mary se ducea de obicei la un local ieftin din apropiere, capitonat cu pluș roșu, unde spre dezaprobarea vegetarianului, puteai să mănînci o friptură groasă de cinci centimetri, sau o bucată de pui prăjit, așezat pe un platou cositorit.

— Crengile golașe profilate pe cer îți merg la inimă, afirmă doamna Seal, privind pe geam spre Russell Square

— Da, dar nu poți mînca din copac, Sally, spuse Mary

— Recunosc că nu știu cum o scoți la capăt, domnișoară Datchet, remarcă domnul Clacton. Eu unul aș dormi toată după-amiaza dacă aș mînca atît de greu la prînz

— Ce mai e nou prin literatură ? întrebă Mary, indicînd bine dispusă volumul cu coperți galbene de sub brațul domnului Clacton, căci acesta citea invariabil la ora prînzului un autor francez nou, sau dădea o fugă pînă la o galerie de pictură, echilibrîndu-și munca pe tărîm social cu o pasiune pentru cultură cu care se făIea într-ascuns, după cum intuise destul de repede Mary.

Așa că se despărțiră, iar Mary o porni agale, întrebîndu-se dacă nu cumva ghiciseră că într-adevăr dorea să scape de ei, totuși bănuind că nu ajunseseră la acel grad de subtilitate. Își cumpără ziarul de seară, pe care-l citi cît mîncă, privind peste el mereu la oamenii ciudați care

cumpărau prăjituri sau își împărtășeau secrete, pînă cînd apăru o tînără pe care o cunoștea și o strigă : „Eleanor, vino să stai lîngă mine" ; mîncară împreună și se despărțiră pe trotuarul îngust, înconjurate de traficul intens, cu sentimentul plăcut că păseau fiecare spre locurile lor în uriașul și veșnic mișcătorul tipar al vieții umane.

Dar, în loc să se întoarcă direct la serviciu, Mary se îndreptă spre Muzeul Britanic și străbătu galeria cu siluetele de piatră pînă găsi un loc chiar sub privirea statuilor de marmoră aduse de Lordul Elgin. Le privi și avu impresia, așa cum i se întîmpla de obicei, că e purtată de un val de exaltare. și emoție, și viața deveni dintr-o dată frumoasă și solemnă — impresie care se datora probabil solitudinii, frigului și liniștii din galerie dar și frumuseții autentice a statuilor. Trebuie totuși să presupunem, cel puțin, că emoția nu era pur estetică, pentru că după ce îl contemplă cîteva minute pe Ulise, începu să se gîndească la Ralph Denham. Se simțea atît de sigură în mijlocul acestor trupuri tăcute, încît aproape ceda impulsului de a spune cu voce tare : „M-am îndrăgostit de tine". Prezența frumuseții copleșitoare și inatacabile o făcea aproape îngrijorător de conștientă de dorința ce o stăpînea, în același timp însă, și mîndră de sentimentul pe care nu-l putea egala cu nimic din cîte se întîmplau în viața de zi cu zi.

Își înăbuși imboldul de a vorbi cu voce tare, se ridică și începu să hoinărească fără țintă printre statui, pînă se pomeni într-o altă galerie dedicată obeliscurilor gravate și taurilor înaripați asirieni, iar emoțiile apucară pe un alt făgaș. Se închipui împreună cu Ralph în țara unde acești monștri stăteau culcați în nisip. „Căci" își spuse ea, privind fix niște informații tipărite sub o bucată de sticlă, „lucrul minunat la tine este că ești gata de orice ; nu ești cîtuși de puțin convențional, ca majoritatea oamenilor deștepți".

Și își închipui o scenă în care ea se afla în deșert, cocoțată pe o cămilă, iar Ralph conducea un trib întreg de băștinași.

„Ești în stare de așa ceva", continuă ea, trecînd la următoarea statuie. „Întotdeauna îi determini pe oameni să facă ce vrei tu."

Spiritul îi fu cuprins de căldură, iar ochii i se umplură de strălucire. Totuşi, înainte de a pleca din Muzeu, starea de spirit era departe de cea în care afirmase, la adăpostul minţii, „M-am îndrăgostit de tine", iar această propoziţie putea foarte bine să nu fi fost alcătuită niciodată. Era într-adevăr cam necăjită că-şi permisese o asemenea încălcare nepotrivită a reticenţei, slăbindu-i puterea de rezistenţă dacă, după cum gîndea, acest impuls se va mai reîntoarce. Nu avea de gînd să se căsătorească. I se părea că era un gest de amatorism să aduci vorba de iubire într-o prietenie atît de cinstită, desăvîrşită, cum era cea cu Ralph, care, timp de doi ani, se bazase pe interese comune pentru subiecte impersonale, cum ar fi locuinţele pentru săraci sau taxele pe proprietăţi funciare.

Dar starea de spirit a după-amiezii era intrinsec diferită de cea a dimineţii. Mary se pomeni că urmăreşte zborul unei păsări sau că schiţează pe sugativă ramuri de platani. La domnul Clacton veniseră oameni cu diverse afaceri şi dinspre camera lui răzbătea un miros atrăgător de tutun. Doamna Seal se foia cu nişte tăieturi de ziar, care i se păreau fie „superbe", fie „prea mizerabile ca să mai necesite comentarii". Obişnuia să le lipească pe cărţi sau să le trimită prietenilor, după ce trăsese pe margine o linie groasă cu creionul albastru, procedeu care semnifica şi dezaprobarea profundă şi aprobarea necondiţionată.

Pe la ora patru a aceleiaşi după-amieze, Katharine Hilbery mergea pe Kingsway. Se apropiase vremea ceaiului. Felinarele fuseseră deja aprinse şi o clipă rămase nemişcată sub unul dintre ele, încercînd să se gîndească la vreun salon al unei case cunoscute din apropiere unde ar putea găsi un foc şi conversaţie pe măsura stării sale sufleteşti. Din cauza traficului ameţitor şi a vălului ireal al înserării nu se simţea în stare să întîmpine atmosfera de acasă. Poate că, de fapt, un local era locul cel mai potrivit să poţi păstra acest sentiment straniu de existenţă intensă. În acelaşi timp, dorea să stea de vorbă. Îşi aminti de Mary Datchet şi invitaţiile ei repetate ; traversă, o luă pe Russell Square şi începu să caute numărul casei, cuprinsă de un spirit de aventură care întrecea cu mult

fapta în sine. Se trezi într-un hol slab luminat, fără portar, și împinse prima ușă batantă. Băiatul de la ghișeu însă nu auzise de domnișoara Datchet. Era de la societatea S.R.F.R. cumva ? Katharine dădu din cap cu un zîmbet înfricoșat. O voce strigă : „Nu, e de la S. G. S., ultimul etaj".

Katharine urcă, trecînd pe lîngă nenumărate uși de sticlă cu inițiale pe ele, îndoindu-se tot mai mult de hotărîrea luată. Pe ultimul palier se opri să-și tragă sufletul și să-și adune gîndurile. Auzi mașina de scris și voci oficiale experimentate, pe care nu le putea asocia cu nici o persoană cunoscută. Apăsă butonul și ușa fu deschisă aproape simultan de Mary însăși. Expresia de pe chip i se schimbă complet la vederea lui Katharine.

— Dumneata ? ! exclamă ea. Am crezut că e tipograful. Tinca încă ușa deschisă cînd strigă peste umăr : Nu, domnule Clacton, nu e Penningtons. O să le telefonez din nou — 3388, Central. Măi, măi, ce surpriză. Poftește înăuntru, adăugă ea. Ai sosit chiar la ceai.

În ochii lui Mary se simți ușurarea. Plictiseala după-amiezii se risipi imediat la gîndul că fuseseră surprinși de Katharine într-un moment de activitate susținută, pentru că tipograful nu trimisese înapoi niște șpalturi.

Becul fără abajur arunca peste hîrtiile de pe masă o lumină puternică, iar Katharine rămase ușor buimăcită. După plimbarea în amurgul confuz și gîndurile disparate, viața din acest birou mărunt îi apărea extrem de intensă și luminoasă. Se întoarse instinctiv să privească pe fereastra fără perdele, dar Mary o readuse la clipa de față.

— Te-ai descurcat grozav dacă ne-ai descoperit, spuse ea, iar Katharine, în picioare, se întreba, simțindu-se o clipă total detașată și neintegrată în atmosferă, ce căuta ea acolo. Într-adevăr, lui Mary i se părea că face o figură foarte discordantă în biroul ei. O clipă, Mary se simți tulburată de silueta în pelerină lungă cu falduri adînci, de chipul cu o expresie de neliniște vizibilă ; i se părea că era o persoană sosită din altă lume, și prin urmare potențial subversivă propriei ei lumi. Brusc o apucă nerăbdarea s-o impresioneze pe Katharine cu universul ei atît de important, sperînd ca nici doamna Seal nici domnul Clacton să nu-și facă apariția pînă cînd n-ar fi ajuns

la acest rezultat. Dar n-avu parte de el. Doamna Seal năvăli în cameră cu ceainicul în mînă, pe care-l așeză pe sobă, pe urmă, cu o grabă stîngace, aprinse gazul care luă foc, făcu o mică explozie și se stinse.

— Întotdeauna același lucru, murmură ea. Kit Markham e singura persoană care știe să umble la el.

Mary trebui să-i sară în ajutor, și puseră amîndouă masa, scuzîndu-se pentru ceștile desperecheate și mîncarea frugală.

— Dacă am fi știut că vine domnișoara Hilbery am fi cumpărat o prăjitură, spuse Mary, la care doamna Seal o privi pe Katharine pentru prima oară, bănuitoare, avînd în vedere faptul că era o persoană care putea fi servită cu prăjituri.

În clipa aceea deschise ușa și domnul Clacton ; intră, în mînă cu o scrisoare dactilografiată, pe care o citea cu voce tare.

— S-a afiliat și Salford, spuse el.

— Bravo pentru Salford ! exclamă plină de entuziasm doamna Seal, lovind cu ceainicul masa în chip de aplauze.

— Da, da, centrele din provincie vin pînă la urmă să se înscrie, spuse domnul Clacton, iar Mary îl prezentă domnișoarei Hilbery și el o întrebă, într-o manieră foarte oficială, dacă o interesa „munca noastră".

— Și încă nu avem șpalturile, spuse doamna Seal, punîndu-și ambele coate pe masă și proptindu-și bărbia în mîini, în timp ce Mary începu să toarne ceaiul. Nu-i bine, nu-i bine deloc. În ritmul ăsta o să pierdem poșta pentru provincie. Apropo, domnule Clacton, nu credeți că ar trebui să trimitem în provincie ultimul discurs al lui Partridge ? Poftim ? Nu l-ați citit ? Vai, dar e cea mai bună luare de cuvînt din sesiunea actuală a Camerei. Pînă și Primul Ministru...

Dar Mary i-o tăie.

— La ceai nu discutăm probleme de serviciu, Sally, spuse ea ferm. O amendăm cu un penny ori de cîte ori uită, iar cu amenzile cumpărăm prăjitură cu prune, explică ea pentru a o pune pe Katharine la curent cu treburile biroului. Renunțase la orice speranță de a o mai impresiona.

— Îmi pare rău, îmi pare rău, se scuză doamna Seal. Din nefericire sînt o entuziastă, spuse ea, întorcîndu-se spre Katharine. Nici nu se putea altfel, doar sînt fiica tatălui meu. Cred că am lucrat în atîtea comitete, că nici nu le mai ţin minte. Copii fără adăpost, Acţiuni de salvare, Muncă în cadrul bisericii, C. O. S. — ramura locală — în afară de îndatoririle civice curente care sînt pe umerii oricărui cetăţean. Dar am renunţat la tot ca să vin să muncesc aici, şi nu-mi pare cîtuşi de puţin rău, adăugă ea. Simt că asta este problema fundamentală ; pînă cînd femeile nu vor avea dreptul la vot...

— Sally, azi plăteşti cel puţin şaisprezece penny, spuse Mary, lovind cu pumnul în masă. Cît despre femei şi voturile lor, ne-am plictisit pînă peste cap.

Doamna Seal o privi o clipă ca şi cum nu-i venea să-şi creadă urechilor, ţiţii dezaprobator privind cînd la Katharine cînd la Mary şi dînd din cap. Pe urmă, remarcă destul de confidenţial către Katharine şi făcu un semn uşor în direcţia lui Mary.

— Ea munceşte mai mult decît noi toţi pentru cauză. Îşi sacrifică tinereţea — of, Doamne ! cînd eram eu tînără, împrejurări familiale... suspină şi se opri brusc.

Domnul Clacton recurse rapid la gluma legată de masa de prînz şi explică cum se hrănea doamna Seal cu biscuiţi sub un copac, indiferent de vreme, iar Katharine trase concluzia că doamna Seal aducea întrucîtva cu un căţeluş care execută giumbuşlucuri ingenioase.

— Da, îmi iau punga de biscuiţi şi mă duc în scuar, spuse doamna Seal, simţindu-se vinovată ca un copil care-şi mărturiseşte greşeala în faţa celor vîrstnici. Sînt momente pline de îmbărbătare, iar crengile golaşe profilate pe cer îţi dau atîta *pace*. Dar va trebui să renunţ la obiceiul ăsta, continuă ea, încreţindu-şi fruntea. Ce nedreptate ! De ce să mă bucur eu de un scuar întreg, cînd sînt atîtea femei sărmane care au nevoie de odihnă şi n-au unde pune capul ? O privi aprig pe Katharine, scuturîndu-şi uşor buclele tunse scurt. E cumplit cît de tirani rămînem în ciuda tuturor eforturilor. Încerci să duci o viaţă corectă, dar e imposibil. Fără îndoială că dacă te gîndeşti bine îţi dai seama că absolut orice scuar ar trebui să fie la dispoziţia *tuturor*. Domnule Clacton,

există vreo societate care se ocupă de asta ? Dacă nu, ar trebui înființată degrabă.

— Un scop cît se poate de lăudabil, spuse domnul Clacton pe tonul său profesional. Totuși e păcat că există atîtea ramificații și branșe, doamnă Seal. Atîta efort irosit, ca să nu mai vorbim de lire, șilingi și penny. Cîte organizații filantropice credeți că există numai în City-ul Londrei, domnișoară Hilbery ? adăugă el încrețindu-și buzele într-un zîmbet ușor și sardonic ca și cum ar fi vrut să arate că întrebarea avea o latură ușuratică.

Katharine îi întoarse zîmbetul. Domnul Clacton, deși nu lipsit de darul observației, reușise în sfîrșit să-și dea seama cît de diferită era fata de toți ceilalți, și se întreba cine putea fi ; aceeași nepotrivire o stimulase ușor pe doamna Seal în încercarea sa de a o converti. Pînă și Mary părea că o imploră să risipească din încordarea care domnea. Căci Katharine nu dăduse nici cel mai mic semn că ar dori să o risipească. Abia dacă rostise cîteva cuvinte, iar tăcerea ei, deși gravă și contemplativă, lui Mary i se părea plină de reproșuri.

— Păi, în clădirea asta sînt o sumedenie de lucruri de care n-am avut vreodată idee, spuse ea. La parter vă ocupați cu protejarea cetățenilor, la primul etaj cu emigrarea femeilor și sfătuiți oamenii să mănînce nuci...

— De ce spui că *vă* ocupați cu astea ? o întrerupse Mary, destul de tăios. Nu răspundem de toate ideile aiurite ale celor care s-au nimerit să se stabilească în aceeași clădire cu noi.

Domnul Clacton își drese glasul și privi pe rînd la cele două tinere. Era impresionat de înfățișarea și manierele domnișoarei Hilbery, pe care o catalogase în mintea lui printre persoanele bogate și cultivate spre care viscle îl purtaseră de atîtea ori. Pe de altă parte însă, Mary era mai aproape de el, deși puțin cam prea înclinată să-i comande. Ciuguli niște firimituri de biscuiți uscați și le vîrî în gură cu o rapiditate uluitoare.

— Deci nu faceți parte din societatea noastră ? spuse doamna Seal.

— Nu, mă tem că nu, răspunse Katharine cu o naivitate atît de spontană, încît doamna Seal rămase buimacă și o privi cu o expresie contrariată, ca și cum nu reușea

s-o clasifice printre varietăţile tipurilor umane pe care le cunoştea.

— Dar nu mă îndoiesc..., începu ea.

— Doamna Seal este o entuziastă în probleme de genul acesta, spuse domnul Clacton, aproape scuzîndu-se. Uneori trebuie să-i reamintim că fiecare are dreptul să aibă păreri proprii chiar dacă nu concordă cu ale noastre... Revista „Punch" a publicat un desen extrem de nostim săptămîna asta, cu o sufragetă şi un agricultor. Aţi văzut „Punch"-ul de săptămîna asta, domnişoară Datchet ?

Mary rise şi negă.

Domnul Clacton le explică atunci în ce consta gluma, care, totuşi, îşi datora succesul expresiei surprinse de pictor pe chipurile personajelor. Doamna Seal rămase foarte serioasă în tot acest răstimp. În clipa în care domnul Clacton încheie, izbucni :

— Dar nu mă îndoiesc că dacă vă pasă cît de cît de soarta sexului nostru trebuie să doriţi dreptul la vot ?

— N-am afirmat niciodată că femeile nu trebuie să voteze, protestă Katharine.

— Atunci de ce nu v-aţi înscris în organizaţie ? Îi ceru socoteală doamna Seal.

Katharine mestecă în ceai de cîteva ori cu linguriţa, privi vîrtejul minuscul şi tăcu. Domnul Clacton, care între timp se gîndise la o întrebare, ezită puţin, apoi i se adresă lui Katharine.

— Sînteţi cumva rudă cu poetul Alardyce ? Fiica dumneaiui, mi se pare, s-a căsătorit cu un domn Hilbery.

— Da, sînt nepoata poetului, spuse Katharine, suspinînd uşor după o scurtă pauză ; o clipă tăcură iar cu toţii.

— Nepoata poetului ! repetă doamna Seal, aproape pentru sine, dînd din cap, ca şi cum asta ar fi explicat ceea ce altfel era de neexplicat.

În ochii domnului Clacton se aprinse o luminiţă.

— A. bineînţeles. Asta mă interesează grozav, spuse el. Îi sînt foarte îndatorat bunicului dumitale, domnişoară Hilbery. Pe vremuri puteam să-l recit aproape în întregime pe dinafară. Din păcate însă, cu timpul nu mai reuşeşti să citeşti poezie. Bănuiesc că nu vi-l amintiţi

Răspunsul Katharinei fu acoperit de o bătaie puternică în ușă. Doamna Seal ridică privirea cu o expresie nouă, de speranță, și strigă alergînd spre ușă :

— În fine, au sosit șpalturile ! Ah, nu, e domnul Denham ! exclamă ea, fără să încerce să-și ascundă nemulțumirea. După cîte bănuia Katharine, Ralph era un vizitator obișnuit, căci acesta nu socoti necesar să salute pe altcineva cu excepția ei, iar Mary explică imediat prezența ei neașteptată :

— Katharine a venit să vadă cum se conduce un birou.

Ralph se simți stînjenit la culme, cînd îi răspunse :

— Sper că Mary nu v-a convins că se pricepe să conducă o sucursală ?

— Cum adică ? chiar așa ? spuse Katharine, privind cînd la unul cînd la celălalt.

La această remarcă, doamna Seal începu să dea semne de neliniște, care se materializau într-o mișcare nervoasă a capului, iar cînd Ralph scoase din buzunar o scrisoare și puse degetul pe o anume propoziție, i-o luă înainte, exclamînd tulburată :

— Hai că știu ce-ai de gînd să spui, domnule Denham. Dar în ziua aia a trecut pe aici Kit Markham și știi cum zăpăcește ea pe toată lumea — are o vervă grozavă și mereu îi dă prin cap să facem cîte ceva, și chiar mi-am dat seama atunci că am încurcat datele. Mary n-are nici o vină, te asigur.

— Draga mea Sally, nu te mai scuza, spuse Mary rîzînd. Bărbații sînt grozav de tipicari — nu știu ce anume lucru este mai important și care este mai puțin.

— Ia vezi, Denham, sări în apărarea sexului nostru, spuse glumeț domnul Clacton care, ca majoritatea oamenilor de duzină, reacționa prompt cînd o femeie îi găsea vreun cusur, și atunci se referea la sine drept „un simplu bărbat". Cu toate acestea, dorea să înjghebe o conversație pe teme literare cu domnișoara Hilbery, așa că lăsă incidentul să treacă neobservat.

— Nu vi se pare ciudat, domnișoară Hilbery, spuse el, că francezii, cu toată abundența lor de nume ilustre, nu au totuși un poet pe măsura bunicului dumneavoastră ? Ia să vedem. Îl au pe Chénier și Hugo, pe Alfred

de Musset — niște oameni extraordinari, dar în același timp Alardyce are o bogăție, o prospețime...

În clipa aceea sună din nou telefonul și trebui să se scuze cu un zîmbet și o reverență care însemnau că deși literatura era un subiect încîntător, ea nu constituia o muncă în sine. Doamna Seal se ridică și ea, dar rămase sprijinită de masă și dădu drumul unei tirade împotriva partidului guvernamental.

— Dacă ar fi să spun ce cunosc eu despre intrigile de culise, și ce poate face banul, nu m-ai crede, domnule Denham, zău așa. De aceea simt că singura ocupație pentru fiica tatălui meu — și el a fost unul dintre pionieri, domnule Denham, și pe piatra lui funerară am scris versuri din psalmi despre sămînță și secerători... Și ce n-aș da să fie în viață și să vadă ce-o să vedem și noi... dar brusc îi apăru în minte că strălucirea viitorului depindea și de activitatea mașinii ei de scris, așa că își aranjă repede coafura și se grăbi să se retragă în izolarea cămărutei ei, de unde imediat izvorîră sunetele unei compuneri entuziaste dar în mod evident dezordonate.

Mary clarifică lucrurile fără întîrziere începînd un nou subiect de discuție, căci deși nu era străină de latura comică din firea colegei, nu intenționa s-o lase să fie ținta batjocurii nimănui.

— Standardul moralității mi se pare extrem de scăzut ; remarcă ea gînditoare, turnînd încă o ceașcă de ceai, mai ales la femeile care nu au o educație potrivită. Nu-și dau seama cît de importante sînt și lucrurile mărunte. și de aici începe dezordinea, și pe urmă ne pomenim în tot felul de neajunsuri — ieri aproape că mi-am ieșit din fire, continuă ea privindu-l pe Ralph ușor zîmbitoare ca și cum ar fi știut ce se petrecuse cînd ea își ieșise din fire. Minciunile mă scot din sărite — pe tine nu ? o întrebă ea pe Katharine.

— Dacă ținem seama că toată lumea minte, observă Katharine, privind prin cameră după umbrelă și pachet, căci Mary și Ralph se adresau unul altuia cu o intimitate care o făcea să dorească să plece. Mary, pe de altă parte era dornică, cel puțin în aparență, s-o mai rețină

pe Katharine și în felul ăsta să-i întărească hotărîrea de a nu se îndrăgosti de Ralph.

Ralph, punînd ceașca pe masă, își spuse în sine că dacă domnișoara Hilbery va pleca, o va însoți.

— Eu nu cred că mint și nici Ralph nu cred că spune minciuni, nu-i așa, Ralph ? continuă Mary.

Katharine rîse mai bine dispusă decît ar fi fost necesar, i se păru lui Mary. Pentru că, la urma urmelor, ce găsea de rîs ? Se prea poate ca subiectul să-l fi constituit chiar ei. Katharine se ridicase și se uita ici și colo la ziare și dulapuri și la toată aparatura biroului, ca și cum le îngloba pe toate în amuzamentul ei răutăcios, care o făcu pe Mary să o fixeze destul de aprig, ca și cum fata era o pasăre neastîmpărată cu penajul vesel colorat, gata oricînd să se așeze pe o crenguță și să ciugulească cea mai roșie cireașă cînd nu te așteptai. Nici că se puteau imagina două tinere mai deosebite, gîndea Ralph, privind cînd la una cînd la alta. În clipa următoare se ridică și el, și dînd din cap către Mary în timp ce Katharine își lua rămas bun, deschise ușa și o urmă.

Mary rămase nemișcată, fără să schițeze nici cea mai mică împotrivire. Cîteva secunde după ce se închise ușa, ochii îi rămaseră ațintiți pe ea, cu o expresie de-a dreptul neîmblînzită, dar în care se amestecă o oarecare nedumerire ; după o scurtă ezitare, puse ceașca jos și începu să strîngă masa.

Imboldul resimțit de Ralph fusese rezultatul unei gîndiri și poate că, de fapt, nici nu era un simplu imbold după cum păruse. Îi trecuse prin minte că dacă ar fi scăpat ocazia de a sta de vorbă cu Katharine, urma să înfrunte o nălucă înfuriată cînd ar fi rămas singur în camera lui, cerîndu-i o explicație pentru lașitatea nehotărîrii. Privit în mare, era mai bine să riște neplăcerea de față decît să-și irosească o seară făcînd schimb de scuze și clădind scene imposibile cu această parte a firii lui care nu se supunea nici unui compromis. Pentru că de cînd vizitase familia Hilbery, fusese aproape mereu la voia fantomei lui Katharine care îi reapărea cînd rămînea singur, îi răspundea așa cum dorea el să dea răspunsurile și se afla mereu alături de el ca să încununeze

diversele succese pe care le repurta aproape seară de seară, în scene imaginare, pe cînd trecea pe sub felinarele aprinse în drumul său de la birou spre casă. Să o însoţească pe Katharine în carne şi oase însemna fie să hrănească fantoma cu hrană proaspătă, lucru pe care toţi visătorii ştiu că trebuie să-l facă din cînd în cînd, sau să rafineze totul la un asemenea grad, încît aproape că nu mai era de nici un folos, şi aceasta iarăşi este uneori o schimbare binevenită pentru un visător. Şi tot timpul Ralph era conştient că esenţa Katharinei nu se înfăţişa niciodată în visele lui, aşa că atunci cînd o întîlnea rămînea descumpănit că ea nu avea nimic de a face cu imaginea care-i apărea lui în vis.

Odată ajunşi în stradă, Katharine observă că domnul Denham începuse să meargă alături de ea şi lucrul acesta o surprinse şi poate chiar o irită puţin. Şi ea avea o limită a imaginaţiei, iar în seara aceea activitatea în această zonă obscură a minţii necesita solitudine. Dacă ar fi fost după ea, ar fi parcurs foarte repede Tottenham Court Road, pe urmă ar fi sărit într-un taxi şi s-ar fi grăbit să ajungă acasă. Ceea ce i se dezvăluise în interiorul biroului era ca un vis. Ferecaţi acolo, îi compara pe doamna Seal, Mary Datchet şi domnul Clacton cu nişte oameni aduşi prin vrajă în turnul fermecat, unde de colţurile camerei atîrnau pînze de păianjen şi toate uneltele vrăjitorilor se aflau la îndemînă ; căci îi apăruseră nespus de îndepărtaţi şi rupţi de realitate, în acea clădire cu nenumărate maşini de scris, murmurîndu-şi incantaţiile şi mestecîndu-şi fierturile şi aruncîndu-şi pînzele lor fragile de păianjen peste torentul vieţii care năvălea pe străzile din afară.

Se prea poate să fi fost conştientă că imaginaţia o luase puţin razna, căci n-avea nici cea mai mică intenţie să i se destăinuie lui Ralph. Presupunea că pentru el Mary Datchet, aşezată printre maşinile ei de scris, compunînd pamflete pentru miniştrii plini, reprezenta tot ceea ce putea fi mai autentic şi mai interesant ; prin urmare, îi lăsă pe amîndoi în afara gîndurilor ei, îndreptate către strada aglomerată, cu colierul de lămpi, ferestre luminate şi grupurile de bărbaţi şi femei care o

dispuseră atît de mult, încît aproape că uită de însoțitorul ei. Mergea foarte repede și oamenii venind din direcția opusă îi dădeau o stare ciudată de amețeală și ei și lui Ralph, ceea ce îi îndepărtă și mai mult unul de celălalt. Dar Katharine își făcu datoria față de însoțitorul ei aproape inconștient.

— Mary Datchet își duce bine la îndeplinire îndatoririle... Ea răspunde de toate acolo, nu ?

— Da, ceilalți n-o ajută deloc... V-a convertit și pe dumneavoastră ?

— A, nu. Adică eram de mult convertită.

— Și nu v-a convins să lucrați pentru ei ?

— Vai de mine, nici vorbă ! Nu se pune problema.

Își văzură de drum pe Tottenham Road, apropiindu-se și despărțindu-se iar ; Ralph avea impresia că se adresa vîrfului unui plop în timpul unei vijelii.

— Ce-ar fi să luăm omnibuzul ? propuse el.

Katharine aprobă și urcară la etaj. Erau singuri.

— Dar în ce direcție mergeți ? întrebă Katharine, trezindu-se puțin din transa în care o aruncase agitația din mijlocul lucrurilor în mișcare.

— Spre Temple, răspunse Ralph, inventînd o destinație sub impulsul momentului. Simți schimbarea în atitudinea fetei în clipa în care omnibuzul se puse în mișcare. Și-o imagină contemplînd șoseaua din fața lor cu ochii aceia triști și sinceri care păreau că îl țin la o distanță apreciabilă. Dar adierea le răcori chipurile și-i ridică fetei o clipă pălăria, iar ea scoase acul și și-o potrivi la loc, un gest mărunt care nu știu de ce o făcu să pară mai vulnerabilă. Ah, dacă i-ar zbura pălăria de tot și ar rămîne cu părul răvășit, iar el ar prinde-o din zbor și i-ar oferi-o !

— Parcă am fi la Veneția, spuse ea, ridicînd mîna. Adică mașinile țîșnesc pe lîngă noi, cu farurile aprinse.

— N-am fost niciodată la Veneția, răspunse el. O păstrez împreună cu alte lucruri pentru bătrînețe.

— Care sînt celelalte lucruri ? întrebă ea.

— Veneția și India, și cred că și Dante.

Fata rîse.

— Să pui deoparte pentru bătrîneţe ! Şi chiar aţi refuza să vedeţi Veneţia dacă aţi avea ocazia ?

În loc să-i răspundă, se gîndi dacă ar trebui să-i dezvăluie ceva despre el ; şi tot gîndindu-se, îi spuse :

— De mic copil mi-am planificat viaţa pe porţiuni ca să o simt mai îndelungată. Ştiţi, mereu mi-e teamă că scap cîte ceva...

— Ca mine ! exclamă Katharine. Dar la urma urmelor, adăugă ea, de ce să scăpaţi ceva ?

— De ce ? Întîi pentru că sînt sărac, replică Ralph. Cred că dumneavoastră vă puteţi bucura de Veneţia, de India şi de Dante în fiecare zi, dacă vreţi.

Nu-i răspunse o clipă, ci rămase cu mîna, din care scosese mănuşa, aşezată pe spătarul din faţa ei, gîndindu-se la o mulţime de lucruri, dintre care unul era că acest tînăr ciudat îl pronunţase pe Dante aşa cum era ea obişnuită să-l audă pronunţat, iar altul, că tînărul, cu totul neaşteptat, avea un simţămînt al vieţii pe care-l încerca şi ea. Deci dacă l-ar cunoaşte mai bine, ar putea să fie o persoană interesantă şi, în timp ce-l plasa totuşi printre cei pe care n-ar dori să-i cunoască mai bine, gîndul fu suficient ca s-o facă să tacă. Îşi aminti în grabă cînd îl văzuse prima oară, în cămăruţa unde păstrau amintirile, şi trase o linie oblică peste impresiile schiţate ca şi cum ar fi anulat o propoziţie prost scrisă pentru că în minte îi venise o formulare mai bună.

— Dar faptul că aş putea să mă bucur de nişte lucruri nu schimbă cu nimic faptul că nu le am, spuse ea puţin nedumerită. Cum să mă duc eu în India, de exemplu ? În plus..., începu ea pripit, dar se înfrînă. Apăruse taxatorul şi-i întrerupse. Ralph aşteptă să-şi reia gîndul dar ea tăcu.

— Am un mesaj pentru tatăl dumneavoastră, remarcă el. Poate i-l puteţi transmite sau aş putea să trec eu...

— Da, veniţi, răspunse Katharine.

— Totuşi, nu văd de ce să nu vă duceţi în India, începu Ralph ca s-o mai reţină, cînd fata era gata să se ridice.

Dar ea se ridică în ciuda lui, își luă rămas bun în felul ei obișnuit, plin de hotărîre, și-l părăsi cu o grabă pe care Ralph o asocia cu toate manifestările ei. Privi în jos și o văzu pe trotuar, o siluetă impunătoare și alertă care aștepta momentul să traverseze, pe urmă trecu iute și tenace pe partea cealaltă. Gestul și mișcarea urmau să fie adăugate imaginii pe care și-o formase despre ea, dar în clipa de față femeia reală alungase total fantoma ei.

CAPITOLUL 7

— ŞI AUGUSTUS PELHAM CEL MĂRUNŢEL mi-a spus : „Tînăra generaţie bate la uşă", şi eu i-am răspuns : „Ei, generaţia tînără intră fără să bată, domnule Pelhalm". Nu era decît o glumă măruntă, ştii, dar oricum şi-a notat-o în carneţel.

— Să fim fericiţi că n-apucăm să-i vedem opera publicată, spuse domnul Hilbery.

Cuplul în vîrstă aştepta să sune clopoţelul pentru cină şi fiica lor să-şi facă apariţia. Fotoliile erau aşezate de o parte şi de alta a focului şi amîndoi stăteau uşor ghemuiţi cu privirea aţintită pe cărbuni cu expresia celor care au avut parte de suficiente experienţe iar acum aşteaptă destul de resemnaţi să se petreacă ceva. Domnul Hilbery îşi strămută atenţia pe un cărbune care alunecase prin grătar, şi-l repuse într-o poziţie favorabilă, printre cei care ardeau deja. Doamna Hilbery îl urmări tăcută, pe urmă zîmbetul i se schimbă pe buze ca şi cum în minte îi reveniseră iar evenimentele după-amiezii.

Cînd domnul Hilbery îşi termină strădania, îşi reluă poziţia ghemuită şi începu să se joace cu pietricica verde prinsă de lanţul de la ceas. Ochii migdalaţi şi profunzi fixau flăcările, dar dincolo de privirea de suprafaţă părea că lucrează un spirit pătrunzător şi excentric care dădea o vioiciune neobişnuită irisului căprui. Însă expresia de indolenţă, rezultat al scepticismului sau al unui gust mult prea pretenţios pentru a fi satisfăcut de izbînzile şi concluziile atît de uşor de repurtat îi dădea un aer aproape melancolic. După ce rămase aşa o vreme, păru că ajunse la un punct în gîndire care îi demonstra inutilitatea, suspină şi întinse mîna după o carte de pe masa de lîngă el.

In clipa în care se deschise uşa, o închise şi ochii celor doi părinţi se opriră asupra lui Katharine care se îndrepta spre ei. Apariţia ei păru că le oferă motivul care le lipsise pînă atunci. Aşa cum venea spre ei, în rochia de seară de culoare deschisă, li se păru nespus de tînără. iar înfăţişarea ei îi învioră doar şi pentru că pe lîngă tinereţea şi candoarea ei, experienţa lor de viaţă căpăta valoare.

— Singura scuză pe care o ai, Katharine, este că cina a întîrziat chiar mai mult ca tine, spuse domnul Hilbery, punînd jos ochelarii.

— Parcă nu-mi pare rău cînd întîrzie, dacă rezultatul este atît de încîntător, spuse doamna Hilbery, privindu-şi fiica cu mîndrie. Totuşi nu cred că îmi face plăcere să vii atît de tîrziu, Katharine, continuă ea. Sper că ai luat un taxi.

Cina fu anunţată în clipa aceea şi domnul Hilbery îşi conduse reverenţios soţia pe scări în jos, sprijinindu-i braţul de al său. Erau toţi îmbrăcaţi ca pentru cină şi fără îndoială că drăgălăşenia aranjamentului mesei merita întru totul complimentul. Masa nu avea faţă de masă, iar porţelanul închipuia cercuri simetrice de un albastru intens pe lemnul cafeniu lustruit. În mijloc trona un vas rotund cu crizanteme galbene, stacojii şi în centru una albă, imaculată şi atît de proaspătă încît petalele înguste se curbau în exterior alcătuind o minge compactă, albă. De pe pereţi urmăreau această întrunire chipurile a trei vestiţi scriitori victorieni, iar cărţi de vizită lipite sub ei adevereau cu scrisul marelui om că era „al dumneavoastră" cu sinceritate, sau afecţiune, sau pe veci. Tatăl şi fiica ar fi fost chiar mulţumiţi, aparent, să mănînce în tăcere sau cu cîteva remarci criptice exprimate telegrafic ca să nu poată fi înţelese de servitori. Dar pe doamna Hilbery tăcerea o deprima, şi fără să-i pese că erau de faţă servitoarele, li se adresa deseori, şi era întotdeauna conştientă de aprobarea sau dezaprobarea pe care o atrăgeau remarcile ei. Începu prin a-i lua martori că în cameră era mai întuneric ca de obicei şi ceru să se aprindă toate luminile.

— E mai vesel aşa, exclamă ea. Ştii, Katharine, că gînsacul ăla ridicol a venit la mine la ceai ? Ah, ce n-aş

fi dat să fii acasă ! A încercat tot timpul să facă epigrame, şi m-a scos atît de tare din sărite pentru că aşteptam să le aud, ştii cum e, încît am vărsat ceaiul şi pînă şi despre asta a făcut o epigramă !

— Care gînsac ridicol ? întrebă Katharine pe tatăl ei.

— Din fericire un singur gînsac face epigrame — Augustus Pelham, bineînţeles, spuse doamna Hilbery.

— Nu-mi pare rău că am fost plecată, spuse Katharine.

— Sărmanul Augustus ! exclamă doamna Hilbery. Sîntem toţi prea aspri cu el. Să nu uităm cît de devotat îi este obositoarei lui mame.

— Asta numai pentru că îi este mamă. Oricine are legătură cu el...

— Nu, nu, Katharine, eşti prea severă. Eşti... cum îi spune, adică, Trevor, e ceva latinesc lung, un gen de cuvînt pe care-l ştii şi tu Katharine...

Domnul Hilbery sugeră „cinic".

— Ei, merge şi ăsta. Nu sînt de acord ca fetele să fie trimise la colegiu dar lucruri de genul ăsta trebuiesc învăţate. Te fac să te simţi atît de demn, arunci o aluzie uşoară şi pe urmă treci pe neobservate la alt subiect. Dar nu ştiu ce m-a apucat, a trebuit să-l întreb pe Augustus cum o chema pe tînăra de care era îndrăgostit Hamlet, n-am avut ce face, tu erai plecată, Katharine, şi Dumnezeu ştie ce-ar fi putut să scrie despre mine în agenda lui.

— Aş fi vrut..., începu Katharine, apoi se controlă. Mama ei o stimula întotdeauna să gîndească şi să simtă într-un ritm alert, dar pe urmă îşi aminti că era prezent şi tatăl ei care asculta atent.

— Ce anume ai fi vrut ? întrebă el, cînd ea tăcu.

O surprindea deseori astfel şi o făcea să spună ceea ce nu intenţiona ; pe urmă, se ciondăneau, în timp ce doamna Hilbery îşi vedea de gîndurile ei.

— Aş fi vrut ca mama să nu fie o persoană celebră. Am luat ceaiul cu nişte cunoscuţi şi inevitabil s-a ajuns să se discute poezie.

— Şi-au închipuit că eşti o fire poetică, bănuiesc, şi... nu eşti ?

— Cine ţi-a vorbit despre poezie, Katharine ? întrebă doamna Hilbery, iar Katharine fu obligată să relateze părinţilor despre vizita la biroul sufragetelor.

— Au un birou la ultimul etaj al unei clădiri vechi din Russell Square. N-am mai văzut oameni atît de ciudaţi. Iar unul dintre ei a descoperit că sînt rudă cu poetul şi mi-a vorbit de poezie. Chiar şi Mary Datchet arată altfel în atmosfera aceea.

— Da, atmosfera de birou strică sufletul, spuse domnul Hilbery.

— Nu-mi amintesc să fi fost vreun birou în Russell Square pe vremuri, cînd locuia acolo Mamma, medită doamna Hilbery, iar eu nu pot să-mi închipui cum s-au putut transforma camerele acelea mari şi nobile în nişte birouri meschine şi sufocante pentru sufragete. Totuşi, dacă funcţionarii citesc poezie, nu sînt chiar de lepădat.

— Nu, pentru că ei citesc altfel decît noi, insistă Katharine.

— Dar e plăcut să te gîndeşti că îl citesc pe bunicul tău în loc să umple formulare înguste infecte cît e ziua de mare, insistă doamna Hilbery, imaginea despre viaţa de birou fiind formată de la o scenă întîmplătoare din spatele ghişeului de la bancă, în timp ce-şi vîra banii în portofel.

— Oricum, pe Katharine n-au convertit-o, şi mie de asta mi-era frică, observă doamna Hilbery.

— A, nu, replică foarte hotărîtă Katharine, n-aş lucra pentru ei pentru nimic în lume.

— Ciudat, continuă domnul Hilbery, aprobîndu-şi fiica, cum la vederea unor entuziaşti pentru o cauză întotdeauna cineva se simte sufocat. Pun în evidenţă greşelile cauzei mult mai clar decît o fac oponenţii. Poţi să fii entuziast în propriul tău birou, dar în clipa în care vii în contact cu oamenii care susţin pe cineva, piere toată strălucirea. Întotdeauna am observat lucrul ăsta, şi continuă să le spună, în timp ce-şi curăţa un măr, cum o dată, în tinereţe, s-a lăsat convins să ţină o cuvîntare la o întrunire publică şi cum se dusese plin de entuziasm pentru ideile pe care le susţinea, dar pe măsură ce liderii luaseră cuvîntul, se convinsese treptat că ocalalîă gîn-

dire era mai bună, dacă se putea numi gîndire, şi a trebuit să simuleze că e bolnav ca să nu se facă de rîs — o experienţă care îl scîrbise să mai participe la întrunirile publice.

Katharine asculta simţindu-se aşa cum se simţea de obicei cînd tatăl, şi într-o anume măsură mama, îşi descriau sentimentele ; îi înţelegea şi-i aproba, dar în acelaşi timp mai sesiza ceva ce lor le scăpase şi întotdeauna avea un sentiment de nemulţumire cînd ei nu se încadrau în viziunea ei, aşa cum se întîmpla de fiecare dată. Farfuriile se succedau rapid şi fără zgomot pe dinaintea ei, iar masa fu împodobită pentru desert şi, în timp ce discuţia se purta liniştit pe subiecte familiare, ea rămase acolo asemeni unui judecător, ascultîndu-şi părinţii, care erau într-adevăr extrem de mulţumiţi cînd o făceau să rîdă.

Viaţa cotidiană din casa în care se află şi tineri şi bătrîni este plină de ceremonii mărunte şi ciudate, de atenţii, care au loc cît se poate de punctual, cu toate că înţelesul lor este obscur, şi peste ele se aşază un mister care le conferă chiar un farmec superstiţios în clipa în care sînt aduse la îndeplinire. O asemenea ceremonie era cea a trabucului de seară şi a paharului de porto, aşezate unul la dreapta şi altul la stînga domnului Hilbery, şi în acecaşi clipă doamna Hilbery şi Katharine ieşiră din cameră. În toţi anii cît trăiseră împreună nu-l văzuseră niciodată pe domnul Hilbery fumîndu-şi trabucul sau bîndu-şi paharul de porto, şi li s-ar fi părut ciudat dacă din întîmplare l-ar fi surprins în acele momente. Aceste răgazuri scurte dar distincte în care se separau sexele erau întotdeauna folosite drept post-scriptum-uri intime la ceea ce se vorbise la cină, iar sentimentul că sînt doar între femei ieşea şi mai mult în evidenţă cînd sexul opus era izolat de ele parcă printr-un ritual religios. Katharine ştia pe dinafară starea pe care o resimţea în timp ce urcau spre salon, mama sprijinindu-se de braţul ei ; putea să anticipeze plăcerea cu care, după ce se aprindeau luminile, priveau amîndouă salonul, proaspăt măturat şi pus în ordine pentru ultima parte a zilei, cu papagalii roşii legănîndu-se pe draperiile de creton, şi fotoliile încălzindu-se la văpaia focului. Doamna Hilbery se opri în faţa

căminului, cu un picior pe apărătoarea căminului și fusta ușor ridicată.

— Ah, Katharine, exclamă ea, cum mi-ai mai adus aminte de Mamma și de vremea de demult din Russell Square ! Parcă văd candelabrele și învelitoarea de mătase verde de pe pian și pe Mamma așezată la fereastră, cu șalul de cașmir, fredonînd pînă cînd băieții zdrențăroși de afară se opreau să asculte. Papa m-a trimis în casă cu un buchet de violete în timp ce el aștepta după colț. Cred că era o seară de vară. Asta se petrecea înainte ca lucrurile să fi devenit de nerezolvat...

Pe măsură ce vorbea, pe chip i se întipări o expresie de regret, care probabil că revenea deseori, pentru că săpase adînc cutele din jurul gurii și ale ochilor. Căsătoria poetului nu fusese dintre cele fericite. Își părăsise soția, și după cîțiva ani de existență destul de nesăbuită, ca murise înainte de vreme. Nenorocirea aceasta dusese la mari lacune în educație, și se poate spuse chiar că doamna Hilbery nu avusese deloc parte de educație. În schimb fusese însoțitoarea tatălui ei la vremea cînd își scrisese cele mai frumoase dintre poezii. Stătuse pe genunchii lui în taverne și alte spelunci ale poeților beți, și de dragul ei, vorbea lumea, se vindecase de această meteahnă și devenise personajul literar ireproșabil pe care îl cunoșteau toți, dar inspirația îl părăsise. Pe măsură ce doamna Hilbery îmbătrînea, gîndurile îi fugeau tot mai des spre trecut, iar această nenorocire îndepărtată părea uneori s-o chinuie într-atîta, de parcă nu putea să moară fără să lase să se odihnească fantoma suferinței mamei ei.

Katharine dorea să-și aline mama, dar era greu s-o facă cum trebuie cînd însăși faptele erau de domeniul legendei. Casa din Russell Square de exemplu, cu camerele ei nobile și magnolia din grădină, cu sunetele delicate ale pianului și pașii de pe coridoare și alte bunuri romantice și însemnate avuseseră ele oare o existență reală ? Cu toate acestea, de ce locuia doamna Alardyce de una singură într-o locuință atît de uriașă, și dacă nu locuia singură, cu cine convietuia ? Lui Katharine aproape că îi plăcea povestea asta tragică, așa, de dragul poveștii, și ar fi fost încîntată să afle și alte amănunte și să le poată

discuta pe față. Dar lucrul devenea tot mai greu de realizat căci, deși doamna Hilbery revenea constant la acest episod, o făcea întotdeauna într-o manieră provizorie și agitată, ca și cum ar fi putut îndrepta lucrurile strîmbate cu șaizeci de ani în urmă, modificînd cîte o nuanță ici și colo. Era posibil chiar să nu mai fi cunoscut adevărul.

— Dacă ar fi trăit astăzi, conchise ea, simt că așa ceva nu s-ar fi putut întîmpla. Oamenii nu mai sînt atît de înclinați spre tragic cum erau odată. Dacă tata ar fi putut să facă o călătorie în jurul lumii, sau dacă ea s-ar fi dus la o cură, totul s-ar fi rezolvat. Dar eu ce pot să fac ? Și pe urmă, nici unul n-a avut prieteni adevărați, numai oameni care mai mult au stricat. Vai, Katharine, cînd te vei mărita, să ai mare grijă să-ți iubești soțul.

Ochii doamnei Hilbery se umplură de lacrimi.

În timp ce încerca s-o liniștească, Katharine se gîndi : „Asta nu pricep nici Mary Datchet, nici domnul Denham. Asta e situația în care mă găsesc veșnic. Ce simplu trebuie să fie să trăiești ca ei !“ Căci toată seara tînăra făcuse comparație între casa și părinții ei și biroul sufragetelor și oamenii de acolo.

— Dar, Katharine, continuă doamna Hilbery, schimbîndu-și brusc starea sufletească, cum îi stătea în fire, cu toate că Dumnezeu mi-e martor că nu vreau să te văd măritată, nu mă îndoiesc că dacă te iubește cineva cu adevărat, acela este William. Și are și un nume frumos, răsunător — Katharine Rodney, ceea ce din păcate nu înseamnă că are și bani, pentru că nu are.

Schimbarea produsă în legătură cu numele ei o enervă pe Katharine, și remarcă destul de tăios că nu avea de gînd să se căsătorească cu nimeni.

— E foarte plicticos că nu te poți mărita decît cu o singură persoană, fără discuție, reflectă doamna Hilbery. Întotdeauna mi-am dorit să fie voie să te căsătorești cu toți cei care te cer de soție. Poate că se va ajunge și la asta cu timpul, dar între timp îți mărturisesc că dragul de William...

În acel moment domnul Hilbery intră în salon și partea serioasă a serii începu. Ea consta din lectura făcută de Katharine cu voce tare a unor fragmente de proză, în vreme ce mama ei împletea fără întrerupere

un şal, pe andrele micuţe circulare, iar tatăl ei citea ziarul, nu atît de atent încît să nu comenteze cu umor din cînd în cînd pe marginea soartei eroului sau eroinei. Familia Hilbery era înscrisă la o bibliotecă care furniza cărţi în zilele de marţi şi vineri, iar Katharine făcea tot ce-i stătea în putinţă ca să stîrnească interesul părinţilor ei pentru operele unor scriitori apreciaţi contemporani, dar pe doamna Hilbery o tulbura numai cînd se uita la volumele subţiri, cu coperţi aurite şi se strîmba uşor ca şi cum ar fi avut un gust amar în timpul lecturii ; domnul Hilbery pe de altă parte lua modernii cam în zeflemea dar ciudat de sofisticat, aşa cum ai putea să citezi din antici pentru un copil care promite. Aşa că în seara aceea, după vreo cinci pagini din aceşti maeştri, doamna Hilbery protestă că totul era prea isteţ, ieftin şi prost ca să mai merite comentarii.

— Te rog, Katharine, citeşte-ne ceva autentic.

Katharine trebui să se ducă la bibliotecă, să aleagă un volum masiv în piele de viţel galbenă şi moale, care avu darul unui sedativ asupra părinţilor ei. Dar sosirea poştei de seară întrerupse lectura din Henry Fielding, iar Katharine descoperi că scrisorile primite reclamau întreaga ei atenţie.

CAPITOLUL 8

ÎŞI LUĂ SCRISORILE LA EA ÎN CAMERĂ, după ce-şi convinse mama să se culce imediat după ce domnul Hilbery ieşise, căci atîta vreme cît s-ar fi găsit în aceeaşi încăpere, doamna Hilbery putea oricînd să-i ceară să vadă corespondenţa. O privire rapidă printre atîtea misive îi arătase lui Katharine că printr-o coincidenţă atenţia îi fusese îndreptată simultan spre multe şi diferite motive de nelinişte. În primul rînd, Rodney îi descrisese cu multe amănunte starea sufletească în care se găsea, ilustrînd-o într-un sonet, şi cerea o reconsiderare a situaţiei în care se aflau, lucru care o tulbură pe Katharine mai mult decît ar fi dorit. Pe urmă mai erau două scrisori care trebuiau puse una lîngă alta şi comparate înainte de a se lămuri cu privire la adevărul conţinut în ele, şi chiar cunoscînd faptele tot nu se putea decide ce să aleagă, şi în fine, avea de meditat asupra unui mare număr de pagini de la un verişor care se pomenise într-o jenă financiară şi se văzuse obligat să se îndeletnicească cu o nepotrivită ocupaţie de a preda lecţii de vioară domnişoarelor din Bungay.

Cele două scrisori care relatau fiecare aceeaşi poveste în mod diferit constituiră sursa principală a nedumeririi ei. Era de-a dreptul şocată să citească negru pe alb că verişorul ei de-al doilea Cyril Alardyce trăia de patru ani cu o femeie care nu-i era soţie, care-i născuse doi copii şi care era pe punctul de a-i mai face unul. Lucrurile acestea fuseseră descoperite şi de doamna Milvain, mătuşa Celia, o cercetătoare înfocată în asemenea probleme şi a cărei scrisoare trebuia luată în considerare. Cyril, spunea ea, trebuie obligat să se însoare imediat cu femeia aceea, iar Cyril, pe bună dreptate sau

nu, se indigna la amestecul în propriile sale treburi şi nu considera că ar fi avut vreun motiv să se ruşineze. Care avea vreun motiv să se ruşineze, se mira Katharine, şi iar luă scrisoarea mătuşii.

„Nu uita", scria ea, într-o manieră înzorzonată şi autoritară „că poartă numele bunicului, iar copilul care se va naşte se va numi la fel. Bietul băiat nu este atît de condamnat pe cît este femeia care l-a amăgit, considerîndu-l un gentleman, şi pe bună dreptate, şi un om avut, ceea ce *nu* este."

„Oare ce-ar spune Ralph Denham de asta ?" se gîndi Katharine, străbătînd dormitorul în lung şi în lat. Smuci în lături draperiile, astfel că întorcîndu-se fu întîmpinată de beznă, iar privind afară, nu putu distinge decît ramurile unui platan şi luminile galbene de la ferestrele unei case.

„Oare ce-ar spune Mary Datchet şi Ralph Denham ?" reflectă ea, oprindu-se lîngă fereastră, şi pentru că noaptea era călduroasă, o deschise ca să simtă aerul pe chip şi să se contopească în necunoscutul nopţii. Dar odată cu aerul în cameră pătrunse şi murmurul îndepărtat al şoselelor aglomerate. Zumzetul continuu şi slab al circulaţiei părea să reprezinte pentru ea ţesătura solidă a propriei sale vieţi, căci existenţa îi era întreţesută cu desfăşurarea altor existenţe, încît propria ei desfăşurare nu putea fi percepută. Oamenii ca Ralph şi Mary, se gîndea ea, făceau ce pofteau, aveau în faţă un spaţiu liber, şi în vreme ce îi invidia, îşi făuri în minte imaginea unei ţărîni golaşe pe care toate aceste legături între bărbaţi şi femei, toată viaţa alcătuită din întretăieri repetate şi încurcături nu îşi găseau realitatea. Chiar şi acum, singură, noaptea, contemplînd masa informă a Londrei, era obligată să-şi amintească de un punct aici şi altul dincolo de care era legată. William Rodney, în clipa aceea, era aşezat într-o pată minusculă de lumină, undeva la est, iar mintea lui nu era ocupată cu cartea lui ci cu ea. Îşi dorea ca nimeni din toată lumea să nu se gîndească la ea. Cu toate acestea, nu aveai cum să scapi de semenii tăi, conchise ea, închise suspinînd fereastra şi se întoarse iar la scrisori.

Nu se îndoia că din tot ce-i scrisese pînă atunci William, scrisoarea de față era cea mai sinceră. Ajunsese la concluzia că nu mai putea trăi fără ea. Considera că o cunoaște și putea să-i ofere fericirea și că mariajul lor nu va semăna cu altele. Nici sonetul, în ciuda realizării, nu era lipsit de înflăcărare, iar Katharine, recitind paginile, simți în ce direcție ar trebui să-și îndrepte sentimentele, în eventualitatea că s-ar fi exteriorizat. Ar fi ajuns să încerce pentru el un fel de duioșie plină de umor, o grijă continuă pentru susceptibilitățile sale și la urma urmelor, medită ea, cu gîndul la părinți, ce este dragostea ?

Firește, cu chipul, situația și descendența ei, avusese de a face cu tineri care doriseră s-o ia de soție și îi făcuseră declarații de dragoste dar, poate fiindcă nu le răspunsese sentimentelor, pentru ea rămăsese un fel de spectacol. Lipsită de experiență, mintea îi fusese ocupată de cîțiva ani cu alcătuirea unei imagini a dragostei, a căsătoriei ca un rezultat al ei și al celui care o inspirase, dar asta punea în umbră toate exemplele pe care le avusese la îndemînă.

Fără ca rațiunea să-și spună cuvîntul, imaginația ei făurea cu ușurință tablouri, fundaluri minunate care aruncau o lumină generoasă, deși fantomatică asupra faptelor din primul plan. Minunată precum apa care se prăvale asurzitor din înalturile stîncilor, avîntîndu-se în adîncimile albastre ale nopții, era și iubirea la care visa, adunînd fiecare strop de tărie al vieții și aruncîndu-i care încotro în minunata catastrofă care înconjura totul și de unde nimic nu mai putea fi salvat. Bărbatul era și el un erou extraordinar, urcat pe un cal mîndru, la marginea mării. Porneau împreună călare prin codri, galopau pe țărmul mării. Dar trezindu-se, avea puterea să se gîndească la o căsătorie perfectă în care nu încăpea iubirea, așa cum se întîmplă în viață, căci este posibil ca cei care visează în felul acesta să fie tocmai cei care sînt implicați în cele mai prozaice lucruri.

În clipa aceea simțea nevoia să rămînă așa, înconjurată de noapte și să țească pînza ușoară a gîndurilor pînă cînd s-ar fi plictisit de inutilitatea lor și s-ar fi apucat de matematică ; dar după cum știa foarte bine, era ne-

cesar ca înainte de culcare să-l vadă pe tatăl ei. Cazul Cyril Alardyce trebuia discutat, iluziile mamei şi drepturile familiei trebuiau ocrotite. Nu prea îi era clar cum urma să procedeze, aşa că era nevoită să ceară sfatul tatălui. Luă scrisorile şi coborî. Trecuse de ora unsprezece iar ceasurile intraseră în activitate intensă, pendula din hol ticăia competitiv cu ceasul mic de pe palier. Biroul domnului Hilbery era separat de restul casei, la parter, un locuşor foarte liniştit, în care soarele, ziua, arunca doar o părere de lumină prin petecul de cer, peste cărţile şi masa mare acoperită de coli albe, care acum erau luminate de o veioză verde. Aici îşi concepea revista domnul Hilbery, sau clasifica diverse documente cu ajutorul cărora putea dovedi că Shelley scrisese „de" în loc de „şi", sau că hanul în care dormise Byron se numea „Nag's Head" şi nu „Turkish Knight", sau că numele creştin al unchiului lui Keats fusese John şi nu Richard, pentru că domnul Hilbery cunoştea probabil mai multe detalii despre aceşti poeţi decît oricare om din Anglia şi pregătea o ediţie *Shelley* în care se respecta cu stricteţe sistemul de punctuaţie al poetului. Îşi dădea seama de latura comică a acestor cercetări, ceea ce nu-l împiedica să le ducă la bun sfîrşit cu cea mai mare scrupulozitate.

Stătea tolănit pe spătarul unui fotoliu adînc, fuma un trabuc, şi rumega întrebarea fructuoasă, dacă cumva Coleridge intenţionase să se căsătorească cu Dorothy Wordsworth şi, dacă aşa ar fi stat lucrurile, care ar fi fost consecinţele pentru el în special şi pentru literatură în general. Cînd Katharine intră în cameră, îşi închipui că ştie motivul pentru care îl căuta fata, şi-şi însemnă ceva înainte de a vorbi cu ea. Apoi văzu că citeşte şi o observă cîteva clipe fără să spună nimic. Citea *Isabella şi Vasul de Basil*, iar mintea ei era înţesată cu dealuri italiene şi zile albastre, iar gardurile vii erau pestriţe cu rozete de trandafiri albi şi roşii, dar simţind că tatăl ei aştepta să vorbească, suspină şi spuse închizînd cartea :

— Am primit o scrisoare de la mătuşa Celia despre Cyril, tată... Se pare că e adevărat — cu căsătoria. Ce ne facem ?

— Cyril am impresia că se comportă de-a dreptul prostește, spuse domnul Hilbery cu modulațiile lui plăcute și căutate.

Lui Katharine îi veni greu să continue conversația, în timp ce tatăl ei își lovea atît de des vîrfurile degetelor, părînd că reține o sumedenie de gînduri numai pentru sine.

— Aș zice că e aproape compromis, continuă el. Fără să mai rostească altceva, luă scrisorile din mîna lui Katharine, își potrivi ochelarii și le citi.

În cele din urmă scoase un „Hmm !" și îi înapoie scrisorile.

— Mama nu știe nimic, remarcă Katharine. Ai să-i spui ?

— Da. Dar îi voi spune că nu putem face nimic.

— Dar căsătoria ? întrebă Katharine, puțin sfioasă.

Domnul Hilbery comentă și rămase cu ochii la foc.

— La ce anume s-a gîndit el cînd a făcut-o ? speculă el în cele din urmă, mai degrabă pentru sine decît pentru ea.

Katharine începu să recitească iar scrisoarea mătușii iar acum cită o propoziție „Ibsen și Butter... Mi-a trimis o scrisoare plină de citate — prostii, cu toate că sînt prostii cu tîlc".

— Ei, dacă tînăra generație dorește să-și ducă viața în felul ăsta, nu ne privește, remarcă el.

— Dar oare nu ne privește să-i determinăm să se căsătorească ? întrebă Katharine cam plictisită.

— De ce naiba apelează la mine ? întrebă tatăl ei, brusc iritat.

— În calitate de cap de familie...

— Dar nu sînt cap de familie. Alfred este capul familiei. Să apeleze la Alfred, spuse domnul Hilbery, lăsîndu-se iar în fotoliu. Katharine își dădu seama că atinsese un punct nevralgic cînd amintise de familie.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi poate să mă duc să-i văd, spuse ea.

— Nu te las nici să te apropii de ei, răspunse domnul Hilbery cu o autoritate și o hotărîre neobișnuită. Chiar

că nu pricep de ce te-au amestecat în toată povestea asta, nu văd ce legătură ai tu cu ei.

— Am fost întotdeauna prietenă cu Cyril, remarcă Katharine.

— Dar ţi-a spus ceva vreodată despre asta ? întrebă domnul Hilbery destul de tăios.

Katharine scutură din cap. Era, într-adevăr, destul de afectată că Cyril nu i se destăinuise — oare credea, aşa cum puteau crede şi Ralph Denham sau Mary Datchet, că pentru cine ştie ce motiv era neînţelegătoare, chiar ostilă ?

— Cît despre mama, spuse domnul Hilbery după o pauză în care păru că meditează la culoarea flăcărilor, mai bine îi spui cum stau lucrurile. E mai bine să afle înainte ca lumea să înceapă să vorbească, cu toate că nu înţeleg de ce ţine mătuşa Celia să vină. Şi cu cît sînt mai puţine discuţii, cu atît mai bine.

Fusese convinsă că bărbaţii foarte cultivaţi care ajung la vîrsta de şaizeci de ani şi au o experienţă bogată de viaţă se gîndesc la multe fără să vorbească despre ele, aşa că întorcîndu-se în camera ei, Katharine nu putea să nu fie puţin nedumerită de atitudinea tatălui. Cît de departe se găsea de toate astea ! Ce superficial trecuse peste aceste evenimente ca să le dea o formă cît de cît decentă şi să se armonizeze cu propria concepţie de viaţă ! Nici nu-şi pusese problema ce simţea Cyril, şi nici nu fusese tentat să cerceteze aspectele tainice ale cazului. Nu putea decît să considere, şi asta destul de indiferent, că Cyril se comportase prosteşte, pentru că alţii nu se comportau astfel. Parcă privea printr-un telescop la figurine mărunte aflate la sute de mile depărtare.

Neliniştea egoistă pe care o resimţea gîndindu-se că va trebui să-i relateze doamnei Hilbery cele întîmplate, o făcuse să-şi urmeze tatăl în hol a doua zi dimineaţa după micul dejun, ca să-l chestioneze.

— I-ai spus mamei ? întrebă ea. Atitudinea faţă de tatăl ei era aproape severă, iar în ochii întunecaţi păreau că zăbovesc abisuri de reflecţie.

Domnul Hilbery suspină.

— Draga mea copilă, pur și simplu mi-a ieșit din cap. Își netezi energic pălăria de mătase și brusc simulă graba. Am să-i trimit un bilețel de la birou... În dimineața asta sînt puțin în întîrziere și am o grămadă de spalturi de revăzut...

— Nu se poate în felul ăsta, ripostă hotărîtă Katharine. Trebuie să-i spună cineva — tu sau eu. Trebuia să-i fi spus de la început.

Domnul Hilbery își puse pălăria pe cap, și mîna pe clanță. În ochi îi apăru o expresie pe care Katharine o cunoștea bine din copilărie, cînd o ruga să-l ajute pentru că uitase vreo îndatorire ; se amestecau în ea maliție, oboseală, umor și iresponsabilitate. Dădu din cap semnificativ, deschise ușa cu o mișcare sigură și ieși cu o sprinteneală neașteptată pentru vîrsta lui. Îi făcu un semn cu mîna de rămas bun și dispăru. Rămasă singură, Katharine nu putu să nu rîdă, gîndindu-se că se lăsase iar păcălită de tatăl ei în treburile familiare și avea de rezolvat o problemă neplăcută care de fapt era de datoria lui.

CAPITOLUL 9

Lui KATHARINE îi displăcea din aceleaşi motive să-i spună mamei despre purtarea lui Cyril ca şi tatălui ei. Amîndoi erau crispaţi ca şi cei care urmînd să anunţe că pe scenă se află o armă, nu ştiu exact cît anume se divulgă în asemenea ocazie. În plus, Katharine nu era în stare să se hotărască ce să creadă despre atitudinea lui Cyril. Ca de obicei, sesiza ceva care scăpase părinţilor, iar acel ceva o determina să lase compartamentul lui Cyril suspendat undeva în minte, fără să-i aplice vreo calificare. Amîndoi puteau să-l eticheteze bun sau rău ; pentru ea faptul doar avusese loc.

Cînd Katharine ajunse în biroul ei, doamna Hilbery înmuiase deja tocul în cerneală.

— Katharine, spuse ea, ridicîndu-l în aer, am descoperit ceva ciudat, straniu, în legătură cu bunicul. Sînt cu trei ani şi şase luni mai mare decît era el cînd a murit. N-aş fi putut să-i fiu mamă, dar aş fi putut fi sora mai mare şi asta e o idee nemaipomenită. Am de gînd să pornesc cu puteri sporite în dimineaţa asta şi să lucrez pe rupte.

Oricum, îşi începu propoziţia, iar Katharine se aşeză la masa ei, desfăcu teancul de scrisori vechi la care lucra, le netezi distrată şi începu să descifreze scrisul îngălbenit. Peste o clipă îşi privi mama ca să vadă în ce stare de spirit se afla. Pacea şi fericirea i se aşternuseră pe întregul chip ; buzele erau întredeschise iar răsuflarea era uşoară şi stăpînită ca a unui copil care se înconjoară de o construcţie din cuburi şi se extaziază din ce în ce, pe măsură ce mai adaugă cîte unul. Tot aşa şi doamna Hilbery ridica în jurul ei boltele şi arborii trecutului cu fiecare trăsătură de pană, şi rechema vocile celor dispăruţi. Liniştită ca şi

încăperea în care se aflau, netulburată de sunetele momentului prezent, Katharine putea să-şi închipuie că se găseau într-un eleşteu adînc al trecutului, şi că împreună cu mama ei se lăsau scăldate în lumina de acum şaizeci de ani. Ce ar fi putut da prezentul, se întreba ea, ca să fie comparabil cu şiragul bogat de daruri oferite de trecut ? Avea la dispoziţie o dimineaţă de joi în plină desfăşurare ; fiecare secundă era îmbucătăţită constant de ceasul de pe consolă. Ciuli urechile şi putu să distingă departe claxonul unui automobil şi uruitul roţilor care se apropiau, apoi se îndepărtau, voci de bărbaţi strigînd „fiare vechi" şi „legume" pe una din străzile săracăcioase din spatele casei. Camerele, fără îndoială, adună impresii, şi oricare cameră în care cineva a desfăşurat o anume ocupaţie emană amintiri despre ideile, stările sufleteşti, atitudini care s-au desfăşurat între zidurile ei ; aşa că este aproape imposibil să încerci să faci o altă muncă acolo.

Katharine fără să-şi dea seama era afectată de toate aceste influenţe, ori de cîte ori intra în camera mamei ei ; se născuseră cu ani în urmă, pe cînd era copiliţă şi aveau ceva solemn şi plăcut şi erau legate de primele amintiri ale întunecimilor cavernoase şi ecourile sonore ale Catedralei unde fusese îngropat bunicul. Toate cărţile şi tablourile, chiar şi scaunele şi mesele îi aparţinuseră lui sau se legau de el ; pînă şi ciinii de porţelan de pe consolă şi micuţa păstoriţă cu oiţe fusese cumpărată pentru el cu un penny bucata, de la omul care stătea pe strada Kensington High în mînă cu o tavă cu jucării, după cum o auzise Katharine deseori pe mama ei povestind. Stătuse nu o dată în această casă, cu gîndul înrădăcinat atît de puternic în acele figuri dispărute, încît aproape că le putea vedea muşchii din jurul ochilor şi al gurii şi îi înzestrase pe fiecare cu voci, cu ticuri verbale, haine şi lavaliere. I se păruse deseori că se mişcă printre ei, nălucă invizibilă printre cei vii, că îi cunoaşte mai bine decît pe propriii prieteni, le ştia secretele şi avea o presimţire divină despre soarta lor. Avea impresia că fuseseră atît de nefericiţi, de încurcă-lume, de aiuriţi. Le-ar fi putut spune ce să facă şi ce nu. Era trist că nu-i dădeau nici un fel de atenţie şi erau destinaţi să guste din durere în felul lor bătrînesc. Comportarea lor era deseori grotesc de raţională, convenţiile monstruos de

absurde ; şi totuşi, cînd se gîndea la ei, se simţea atît de ataşată de toţi, încît era inutil să încerce să-i judece. Aproape că pierdea noţiunea că era o altă fiinţă, cu un viitor propriu. Într-o dimineaţă de uşoară deprimare cum era aceasta, încerca să găsească un fel de cheie pentru încîlceala din scrisorile lor învechite ; vreun motiv care să le facă valoroase pentru ei, vreun scop pe care l-ar fi avut în vedere constant — dar încercarea ei fu întreruptă.

Doamna Hilbery se ridicase de la masă şi stătea în picioare în faţa ferestrei, urmărind un şir de bărci care pluteau în susul rîului.

Katharine se uită la ea. Brusc doamna Hilbery se întoarse şi exclamă :

— Zău, dacă nu cred că mi s-au făcut vrăji ! N-am nevoie decît de trei propoziţii, ştii, ceva cît se poate de banal şi direct, şi mi-e imposibil să le alcătuiesc.

Începu să străbată camera de-a lungul şi de-a latul, înhăţînd cîrpa de praf ; dar era mult prea enervată ca să-şi poată găsi alinare în lustruirea coperţilor.

— În plus, spuse ea întinzîndu-i lui Katharine foaia pe care scrisese, cred că nici nu merge. Oare bunicul tău a vizitat vreodată insulele Hebride, Katharine ? Îşi privi fiica ciudat de rugător. Gîndul îmi tot zboară la Hebride şi n-am putut să nu aştern cîteva rînduri cu descrierea lor. Poate că o să le pot pune la un început de capitol. Ştii că deseori capitolele încep cu totul altfel decît continuă.

Katharine citi ce scrisese mama ei. Parcă era o profesoară care se pregătea să critice compunerea unui elev. Doamna Hilbery îi urmărea chipul cu nerăbdare dar nu putu desluşi nici o rază de speranţă.

— E foarte frumos, declară ea, dar vezi, mamă, ar trebui să începem cu un subiect şi să-l epuizăm şi pe urmă să trecem la altul...

— A, ştiu, exclamă doamna Hilbery. Şi tocmai asta nu reuşesc. În minte îmi vin tot felul de lucruri. Nu că n-aş şti totul sau n-aş simţi totul (dacă eu nu l-am cunoscut, mă întreb, atunci, cine oare ?) dar vezi că nu pot aşterne pe hîrtie nimic. Parcă mi se pune o pată, spuse ea atingîndu-şi fruntea, aici. Şi uneori cînd nu pot să dorm noaptea, mă gîndesc că am să mor fără să fi scris cartea.

De la exaltare trecuse la cea mai neagră deprimare pe care o stîrnise gîndul morții. Îi transmise deprimarea lui Katharine. Ce neputincioase erau amîndouă, tot vînturînd hîrtii, toată ziua ! Și ceasul bătuse de unsprezece și nu apucaseră să facă nimic ! O urmări pe mama ei care scotocea într-o cutie mare, legată în alamă, așezată pe masă, dar nu se duse s-o ajute. Bineînțeles, se gîndi Katharine, mama a pierdut cine știe ce foaie și acum o să iroseaască și restul dimineții ca s-o caute. Lăsă iar să-i cadă ochii pe hîrtie, enervată, și citi din nou propozițiile muzicale ale mamei despre pescărușii argintii, și rădăcinile floricelelor de culoare trandafirie spălate de izvoare limpezi, ceața albăstruie a inflorescențelor zambilelor — brusc fu conștientă de tăcerea mamei. Ridică privirea. Doamna Hilbery golise o mapă și pe masă zăceau răspîndite fotografii vechi, pe care le privea pe îndelete.

— Vai, Katharine, spuse ea, bărbații erau mult mai frumoși decît în ziua de azi, chiar dacă purtau favoriții aceia groaznici. Uită-te la bătrînul John Graham, în vesta albă, uită-te la unchiul Harley. Și ăsta cred că e Peter, valetul. Unchiul John l-a adus cu el din India.

Katharine își privi mama, dar nu se clinti și nici nu răspunse. Brusc devenise foarte nervoasă, o cuprinsese o iritare care se manifesta prin tăcere și de aceea era de două ori mai puternică și mai critică. Resimțea din plin toată nedreptatea pretenției pe care tacit mama ei o avea de la înțelegerea și timpul ei, iar ceea ce intra în posesiunea doamnei Hilbery, se gîndea Katharine cu amărăciune, se irosea. Pe urmă, o săgetă gîndul că nu-i spusese încă despre purtarea lui Cyril. Mînia i se risipi pe loc ; se sparse asemeni valului care s-a înălțat cu mult asupra celorlalte ; apele reveniseră iar în matca mării, iar Katharine se simți iar plină de solicitudine, calmă și dornică să-și cruțe mama de o suferință. Traversă camera instinctiv și se așeză pe brațul scaunului ei. Doamna Hilbery își sprijini capul de umărul fiicei.

— Ce poate fi mai nobil, medită ea, privind pe rînd fotografiile, decît să fii o femeie la care apelează toți, la supărare sau la necaz ? Ce au adăugat la asta tinerele din generația ta, Katharine... ? Parcă le văd și acum, trecînd pe pajiștile de la Melbury House, cu volănașe și horbote,

atît de liniştite şi maiestuoase şi impunătoare (urmate de micuţul pitic negru şi de maimuţică), ca şi cum în lumea asta nu era important decît să fii frumoasă şi bună. Uneori mă gîndesc că au făcut mai mult decît noi. *Existau* şi asta e mai mult decît a face ceva. Parcă ar fi nişte corăbii, nişte corăbii semeţe, care-şi văd de drum, fără să se înghesuie sau să se împingă, fără să se agite din cauza fleacurilor, ci plutind mai departe ca nişte corăbii cu pînze albe.

Katharine încercă să întrerupă discursul, dar nu se ivi prilejul şi nu putu să se stăpînească să întoarcă paginile albumului în care erau aşezate fotografiile. Chipurile femeilor şi bărbaţilor străluceau cu totul aparte faţă de talmeş-balmeşul chipurilor din viaţă şi păreau, după cum remarcase mama ei, să exprime un calm şi o demnitate desăvîrşite — ca şi cum îşi guvernaseră regatele lor cu dreptate şi meritau să fie iubite. Unii erau incredibil de frumoşi, alţii erau destul de urîţi, dar impuneau, nici unul însă nu era şters, plictisit sau neînsemnat. Cutele băţoase, minunate ale crinolinelor le veneau bine femeilor ; pelerinele şi pălăriile bărbaţilor erau pline de personalitate. Katharine simţi din nou în jurul ei adierea senină, şi părea prea departe ca să audă bătaia solemnă a mării de ţărm. Ştia însă că trebuie să lege prezentul de acest trecut.

Doamna Hilbery continua să divagheze de la o povestire la alta.

— Asta e Janie Mannering, spuse ea, arătînd cu degetul o doamnă încîntătoare cu părul alb, a cărei rochie de atlas părea cusută cu perle. Probabil că ţi-am povestit cum şi-a găsit bucătăreasa beată sub masa din bucătărie, tocmai cînd venea la cină Regina, şi şi-a suflecat mînecile de catifea (întotdeauna se îmbrăca de parcă era regină), a gătit totul şi pe urmă a apărut în salon ca şi cum toată ziua dormise pe un morman de trandafiri. Putea să facă orice cu mîna ei — de toate putea să facă — să înalţe o casă sau să brodeze o rochie. Iar asta e Queenie Colquhoun, continuă ea, dînd paginile, care şi-a luat cu ea în Jamaica sicriul plin cu şaluri fine şi bonete pentru că în Jamaica nu se găsesc sicrie şi-i era groază că va muri acolo (cum s-a şi întîmplat de altfel) şi va fi devorată de furnicile albe. Şi uite-o şi pe Sabine, cea mai drăgălaşă

dintre toate ; ah ! Cînd intra în cameră, semăna cu o stea care se ridică în înalturi. Şi asta e Miriam, cu pelerina de vizitiu şi tot felul de cape, şi purta pe dedesubt nişte cizme înalte. Voi, tinerii de azi, puteţi să vă făliţi că sînteţi neconvenţionali, dar în comparaţie cu ea nu valoraţi nimic.

Întoarse iar pagina şi dădu de poza unei doamne cu înfăţişare bărbătoasă, de o frumuseţe masculină, al cărei chip fotograful îl împodobise cu o coroană imperială.

— Ah, nemiloaso ! exclamă doamna Hilbery, ce tiranică bătrînă ai fost la vremea ta ! Cum ne mai ploconeam cu toţii pe dinainte-ţi ! „Maggie", avea obiceiul să spună, „dacă n-aş fi fost eu ce s-ar fi ales de tine ?" Şi ăsta era adevărul ; ea îi ţinea pe toţi uniţi, să ştii. I-a spus tatălui meu : „Ia-o de nevastă", şi el s-a conformat ; i-a spus sărmanei Clara : „Înclină-te şi preamăreşte-l", şi ea s-a conformat ; numai că bineînţeles pînă la urmă a ridicat capul. La ce puteai să te aştepţi ? Era o copiliţă — avea optsprezece ani — şi în plus era şi aproape moartă de frică. Dar bătrîna asta despotică nu s-a căit niciodată pentru ce făcuse. Obişnuia să spună că îi oferise trei luni desăvîrşite şi nimeni nu avea dreptul la mai mult ; şi să ştii, Katharine, că uneori chiar mă gîndesc că avea dreptate. Cei mai mulţi nu avem nici atît, numai că ne prefacem, lucru pe care nici unul din ei doi nu l-ar fi putut realiza. Stau şi mă gîndesc, continuă să mediteze doamna Hilbery, că pe vremea aceea exista un fel de sinceritate între bărbaţi şi femei, care azi, cu toate declaraţiile voastre făţişe, vă lipseşte.

Katharine încercă s-o întrerupă din nou. Dar doamna Hilbery îşi adunase resurse din amintiri şi era acum în plin avînt.

— Probabil că au fost buni prieteni, reluă ea, pentru că ea îi interpreta cîntecele. A, oare cum suna melodia ? Şi doamna Hilbery, care avea o voce extrem de plăcută, fredonă o piesă vestită de-a tatălui ei care fusese transpusă de un compozitor victorian timpuriu pe o melodie nespus de sentimentală şi de ridicolă.

— Vitalitate ! conchise ea, lovind cu pumnul în masă. Asta n-avem noi. Sîntem virtuoşi, cinstiţi, mergem la

întruniri, plătim salariile săracilor, dar nu mai trăim ca ei. De foarte multe ori tata nu se culca trei nopți din șapte, dar dimineața era întotdeauna proaspăt ca scos din cutie. Parcă-l aud cum urca scările spre dormitorul meu cîntînd, cum înfigea țepușa în feliile de pîine la micul dejun și cum plecam apoi la distracții — Richmond, Hampton Court, Surrey Hills. Ce-ar fi să mergem și noi, Katharine ? O să fie o zi minunată.

În clipa aceea, tocmai cînd doamna Hilbery cerceta starea vremii prin fereastră, se auzi o bătaie în ușă. O doamnă în vîrstă, slăbuță, intră în cameră, iar pe Katharine o apucă spaima : „Mătușa Celia !" Era îngrozită pentru că își închipuia de ce venise mătușa Celia. Fără îndoială ca să discute problema lui Cyril și a femeii care nu-i era soție, și din cauza amînării, doamna Hilbery era absolut nepregătită pentru confruntare. Nici că se putea să fii mai nepregătit. Tocmai făcuse propunerea ca toate trei să dea o raită pe la Blackfriars ca să cerceteze locul unde se înălțase teatrul lui Shakespeare pentru că vremea era prea schimbătoare ca să se aventureze într-o excursie la țară.

Doamna Milvain ascultă propunerea cu un zîmbet răbdător care arăta că acceptase înțelegătoare și filozofică ani de-a rîndul asemenea excentricități din partea cumnatei. Katharine își luă o poziție mai distantă, cu un picior pe apărătoarea de la foc, ca și cum în felul acesta putea să privească lucrurile mai bine. Dar în ciuda prezenței mătușii, era ciudat cît de ireală îi apărea întreaga poveste cu Cyril și moralitatea. Greutatea consta, avea ea impresia, nu să i se comunice vestea doamnei Hilbery cu menajamente, ci să fie făcută s-o priceapă. Cum se putea oare prinde cu lassoul mintea ei în continuă divagație, ca să fie legată de acest punct infim și neînsemnat ? Se părea că cea mai bună tactică era o afirmație simplă.

— Cred că mătușa Celia a venit să vorbim despre Cyril, mamă, spuse ea cam abrupt. Mătușa Celia a aflat că Cyril este căsătorit. Are soție și copii.

— Nu, *nu* este căsătorit, se amestecă doamna Milvain cu voce joasă, adresîndu-i-se doamnei Hilbery. Are doi copii și mai așteaptă unul.

Doamna Hilbery se uită cînd la una cînd la alta năucă.

— Am considerat că e mai bine să aşteptăm pînă avem dovezi şi pe urmă să-ţi spunem, adăugă Katharine.

— Dar l-am întîlnit acum două săptămîni pe Cyril la National Gallery ! exclamă doamna Hilbery. Nu cred nici o iotă, şi dădu din cap zîmbitoare către doamna Milvain, ca şi cum aproape că-i înţelegea greşcala, un lucru firesc pentru o femeie fără copii, al cărui soţ era o persoană extrem de plicticoasă care lucra la Ministerul Comerţului.

— Nici nu-ţi *cer* să crezi, Maggie, spuse doamna Milvain. Mult timp mi-a fost şi mie *imposibil* să cred. Dar acum am văzut cu ochii mei, şi *trebuie* să dau crezare.

— Katharine, rosti poruncitor doamna Hilbery, tata ştie de asta ?

Katharine aprobă din cap.

— Cyril căsătorit ! repetă doamna Hilbery. Şi nouă nu ne-a spus un cuvînt cu toate că a stat la noi în casă de cînd era copil — fiul distinsului William ! Nici nu-mi pot crede auzului.

Remarcînd că povara dovezilor fusese lăsată pe umerii ei, doamna Milvain îşi începu relatările. Era în vîrstă şi şubredă, dar faptul că nu avea copii se pare că întotdeauna îi impusese asemenea îndatoriri, să respecte familia şi s-o ajute, acestea ajunseseră principalele obiective ale vieţii ei. Relată faptele pe un ton scăzut, sacadat şi întrucîtva discursiv.

— De cîtva timp am bănuit că nu este fericit. I-au apărut alte cute pe frunte. Aşa că m-am dus la el acasă cînd ştiam că e ocupat la colegiul celor nevoiaşi. Ţine acolo nişte cursuri de drept roman, parcă, sau chiar grecesc. Proprietăreasa mi-a spus că domnul Alardyce nu se mai culcă acolo decît o dată la două săptămîni. Imediat mi-am dat seama că e ceva. Am suit în camera lui şi pe cămin am văzut un plic şi o scrisoare cu adresa Seton Street, dincolo de Kensington Road.

Doamna Hilbery se foi cam agitată şi fredonă frînturi din melodie, ca şi cum ar fi vrut s-o întrerupă.

— M-am dus în Seton Street, continuă fără şovăială mătuşa Celia. Un loc de proastă calitate — pensiuni, ştiţi voi, din acelea cu canari la ferestre. Numărul şapte era ca toate celelalte. Am sunat, am bătut ; n-a apărut

nimeni. M-am plimbat prin jurul casei. Sînt sigură că înăuntru erau copii, un leagăn. Dar nu mi-a răspuns nimeni, nimeni.

Suspină, şi privi drept înainte cu o expresie sticloasă în ochii albaştri pe jumătate umbriţi.

— Am stat în stradă, reluă ea, ca să văd dacă n-aş putea zări pe vreunul dintre ei. A trecut o veşnicie. După colţ se auzeau nişte mitocani cîntînd într-o cîrciumă. În cele din urmă uşa s-a deschis şi cineva, cred că era chiar femeia, a trecut pe lîngă mine. Între noi era numai cutia de scrisori.

— Şi cum arăta ? întrebă poruncitor doamna Hilbery.

— Îţi dai seama imediat cum a fost amăgit bietul băiat, a fost tot ceea ce doamna Milvain a catadixit să descrie.

— Sărmana ! exclamă doamna Hilbery.

— Sărmanul *Cyril* ! spuse doamna Milvain accentuînd uşor numele.

— Dar n-au din ce trăi, continuă doamna Hilbery. Dacă ar fi venit la noi ca un bărbat şi ar fi spus : „Am fost un prost", ne-ar fi fost milă de el. Am fi încercat să-l ajutăm. La urma urmelor nu este nimic atît de ruşinos — dar toţi anii ăştia s-a prefăcut, ne-a făcut să credem că e neînsurat. Şi sărmana lui soţie părăsită...

— Nu îi este soţie, o întrerupe Mătuşa Celia.

— N-am auzit ceva mai odios, sări ca arsă doamna Hilbery, lovind cu pumnul în braţul scaunului. Pe măsură ce-şi dădea seama de fapte o cuprindea tot mai mult dezgustul, cu toate că probabil se simţea mai jignită de tăinuirea păcatului decît de păcatul însuşi. Cînd era indignată şi stîrnită arăta splendid ; iar Katharine simţi o uşurare şi o mîndrie nespusă pentru mama ei. Era limpede că indignarea era autentică iar gîndurile erau perfect concentrate asupra faptelor mai mult chiar decît ale mătuşii Celia, care părea că dă tîrcoale cu timiditate şi cu o plăcere morbidă prin aceste unghere neplăcute. Ea şi mama ei vor lua taurul de coarne şi-i vor face o vizită lui Cyril ca să vadă despre ce e vorba.

— În primul rînd trebuie să ştim care este punctul de vedere al lui Cyril, spuse ea, adresîndu-se direct mamei ca unei persoane de vîrsta sa, dar înainte de a încheia ce

avea de spus, afară se auzi altă zarvă și în cameră își făcu apariția verișoara Caroline, verișoara nemăritată a doamnei Hilbery. Cu toate că prin naștere era o Alardyce, iar mătușa Celia o Hilbery, încrengăturile de familie făcuseră ca fiecare dintre ele să fie în același timp verișoară primară și de a doua, și în felul acesta mătuși și verișoare ale vinovatului Cyril, astfel că proasta lui purtare o privea în aceeași măsură și pe verișoara Caroline și pe mătușa Celia. Verișoara Caroline era o doamnă foarte impunătoare ca înălțime și circumferință, dar în ciuda masivității și a tuturor podoabelor, ceva în expresia ei dădea senzația de libertate neconstrînsă, ca și cum veri de-a rîndul pielea subțire și roșie, nasul coroiat și rîndurile de bărbi care o făceau să semene cu profilul unui papagal fuseseră expuse la orice fel de vreme ; era, fără îndoială, o fată bătrînă ; dar, după cum avea obiceiul să spună, „își făcuse singură un mod de viață", și astfel era îndreptățită să i se dea ascultare și respect.

— Afacerea asta nefericită, începu ea, gîfîind ca întotdeauna. Dacă aș fi prins trenul în gară, ajungeam mai devreme. Probabil că Celia v-a povestit. Ești de acord cu mine, Maggie ? Trebuie obligat să se însoare imediat, de dragul copiilor...

— Cum, refuză să se însoare ? întrebă doamna Hilbery, din nou năucită.

— A scris o scrisoare absurdă și ticăloasă, toată plină de citate, pufni verișoara Caroline. Are impresia că face un lucru grozav, cînd vede oricine ce nebunie e... Fata e la fel de orbită ca și el, și tot el e de vină.

— Ea a pus gheara pe el, interveni mătușa Celia, cu o netezime ciudată în glas, care te făcea să te gîndești la iețele întrețesute dintr-o plasă aruncată peste victimă.

— N-are rost să discutăm acum cine are sau nu dreptate, Celia, replică destul de caustic verișoara Caroline, pentru că se considera singura persoană practică din toată familia, și regreta că din cauza ceasului din bucătărie care rămăsese în urmă, doamna Milvain o și zăpăcise pe scumpa și săraca Maggie cu versiunea incompletă a faptelor deținută de ea. Răul s-a săvîrșit și e cît se poate de condamnabil. Dar acum lăsăm și cel de-al treilea copil să se nască din flori ? (Îmi pare rău că trebuie să rostesc în fața ta,

Katharine, asemenea lucruri.) Va purta numele tău, Maggie — numele tatălui tău, nu uita.

— Să sperăm că va fi fată, spuse doamna Hilbery.

Katharine, care n-o slăbise din ochi pe mama ei cîtă vreme celelalte tocaseră, observă că expresia de indignare aprinsă se stinsese ; era limpede că mama căuta în minte vreo cale de scăpare, sau vreun punct luminos, sau vreo idee neașteptată care să arate spre satisfacția tuturor că ceea ce se petrecuse în mod miraculos dar incontestabil era spre binele familiei.

— E odios, absolut odios ! repetă ea, dar tonul nu mai avea aceeași siguranță ; pe urmă chipul i se lumină de un zîmbet, care la început era doar schițat, apoi deveni aproape sigur. În ziua de azi, oamenii nu mai judecă atît de aspru lucruri de genul ăsta, începu ea. Le va fi foarte greu uneori, dar dacă sînt copii curajoși și deștepți, cum nu mă îndoiesc că vor fi, cred că pînă la urmă vor ajunge oameni deosebiți. Robert Browning obișnuia să spună că toți oamenii mari au sînge de evreu și noi trebuie să-i privim în această lumină. Și la urma urmelor, Cyril a acționat după un anume principiu. Putem să nu fim de acord cu principiul ales, dar, cel puțin, putem să-l respectăm — așa cum facem cu Revoluția franceză, sau cu Cromwell cînd a tăiat capul regelui. Unele dintre cele mai îngrozitoare lucruri din istorie au fost săvîrșite în numele unui principiu, conchise ea.

— Din păcate eu am altă părere despre principii, remarcă verișoara Caroline acră.

— Principii ! repetă mătușa Celia, cu aerul de a critica aspru cuvîntul în asemenea combinație. Mîine mă duc la el, adăugă ea.

Plictisită, Katharine se întoarse spre fereastră și rămase în picioare, învăluită de faldurile draperiei, lipită de pervaz și uitîndu-se nefericită la rîu, aproape ca un copil necăjit de vorbăria de neînțeles a adulților. Era foarte nemulțumită de atitudinea mamei — și de a ei personal. Smuci transperantul care fugi în sus cu un pocnet — semn că era agasată. Se simțea mînioasă, totuși n-avea putere să-și manifeste mînia sau să-și dea seama pe cine se mîniase. Cum mai vorbeau și moralizau și născoceau povești care să se potrivească cu propria lor versiune, și

în taină își lăudau tactul și devotamentul ! Nu ; locuiau în ceață, hotărî ea ; la sute de mile depărtare — depărtare de ce ? „Poate ar fi mai bine să mă căsătoresc cu William", se gîndi ea brusc, și gîndul păru să se profileze în ceață ca o stîncă. Rămase acolo, în picioare, meditînd la propriul destin, iar doamnele în vîrstă își văzură de discuții, pînă cînd ajunseră la concluzia s-o invite pe tînăra femeie la masa de prînz, și să-i spună, foarte prietenește, cum privesc asemenea atitudine doamnele ca ele, care cunosc rosturile lumii. Și atunci doamna Hilbery fu străfulgerată de o idee mai bună.

DOMNII GRATELEY ŞI HOOPER, AVOCAŢII FIRMEI la care era angajat Ralph Denham, îşi aveau biroul în Lincoln's Inn Fields, iar Ralph Denham îşi făcea apariţia acolo extrem de punctual în fiecare dimineaţă la ora zece. Punctualitatea sa, alături de alte calităţi, îl făcea să se remarce printre ceilalţi funcţionari, şi fără îndoială că se putea pune rămăşag că în aproximativ zece ani urma să se afle în postul cel mai înalt, dacă n-ar fi existat ceva care uneori caracteriza tot ceea ce se găsea în jurul lui drept nesigur şi periculos. Pe sora lui, Joan, o neliniştea deja pasiunea lui de a-şi juca economiile la jocuri de noroc. Îl observase mereu cu un ochi afectuos şi sesizase o îndărătnicie stranie în firea lui care o punsese pe gînduri şi poate că ar fi fost chiar mai tulburată dacă n-ar fi simţit în propria sa fire germenii aceleiaşi înclinaţii. Putea să şi-l închipuie pe Ralph foarte bine sacrificîndu-şi brusc întreaga carieră pentru cine ştie ce închipuire fantastică : pentru vreo cauză sau idee sau chiar (îi şopteau gîndurile sale rătăcitoare) pentru vreo femeie, pe care o zărise din tren întinzînd rufe într-o curte interioară. În clipa în care ar fi descoperit frumuseţea acestei cauze, era convinsă că nici o forţă nu l-ar mai fi putut opri din drum. Avea nişte bănuieli şi în legătură cu Orientul şi întotdeauna o apuca neastîmpărul cînd îl zărea cu vreo carte de călătorii în India, ca şi cum fiecare pagină îi transmitea miracolul contagios. Pe de altă parte, dacă s-ar fi pus problema, nu-şi făcea nici un fel de iluzie că Ralph ar fi fost amestecat într-o poveste amoroasă banală. În imaginaţia ei, Ralph era destinat unei soarte cu totul deosebite, încununate de succes sau eşec, nici ca nu ştia ce anume.

Totuşi nimeni n-ar fi putut munci mai cu rîvnă sau n-ar fi reuşit mai bine în tot ceea ce putea întreprinde un tînăr decît Ralph, iar Joan se vedea nevoită să adune motive de temeri din flecuştetele sesizate în comportamentul fratelui, care de altfel scăpau oricui altcuiva. Era firesc să-şi facă griji. Viaţa fusese pentru toţi atît de dificilă chiar de la început, încît nu putea să nu se înspăimînte la gîndul că era posibil ca el să-şi slăbească strînsoarea asupra cîştigurilor de pînă atunci, cu toate că ştia din trecerea în revistă a propriei vieţi că uneori este absolut imposibil să te împotriveşti impulsului de a lăsa baltă disciplina şi corvoada. Dar Ralph, dacă scăpa, era convinsă, n-ar fi făcut-o decît ca să se vîre în nişte chingi şi mai strînse ; şi-l închipuia trudind prin deşerturile acoperite de nisip, sub un soare tropical, ca să dea de urma vreunui izvor sau de ascunzişul vreunei insecte, şi-l închipuia trăind de pe urma muncii de salahor în vreo mahala a unui oraş, victima uneia dintre teoriile înspăimîntătoare care se vehiculau, despre dreptate şi nedreptate ; şi-l închipuia prizonierul pe viaţă în casa femeii care-l sedusese prin nefericirile avute. Gînduri de genul acesta îi treceau prin minte provocîndu-i aproape mîndrie dar şi angoasă, cînd stăteau amîndoi pînă noaptea tîrziu, discutînd lîngă soba din dormitorul lui Ralph.

Se prea poate ca Ralph să nu-şi fi recunoscut propriul vis despre viitor în prezicerile care tulburau liniştea surorii. Nu încape discuţie că dacă vreunul dintre ele i-ar fi fost aşternut în faţă, l-ar fi îndepărtat rîzînd, ca pe un fel de existenţă care nu-l atrăgea. N-ar fi fost în stare să explice cum de iscase asemenea idei absurde în mintea sorei lui căci se mîndrea că se angrenase serios într-o viaţă care presupunea o muncă asiduă şi despre care nu-şi făcea nici un fel de iluzii. Viziunea despre propriul viitor, spre deosebire de multe asemenea speculaţii, putea s-o facă publică în orice clipă, fără să roşească ; îşi revendica o minte sănătoasă şi avea în vedere un loc în Camera Comunelor pe la vîrsta de cincizeci de ani, o avere moderată şi, cu ceva noroc, o slujbă modestă în cadrul guvernului liberal. Nu era nimic extravagant într-un vis de felul acesta şi fără îndoială nimic ruşinos. Cu toate acestea, după cum ghicise sora lui, Ralph avea

nevoie de întreaga voință cuplată cu imboldul împrejurărilor pentru a-l împinge să meargă înainte pe cărarea care ducea într-acolo. Era mai cu seamă nevoie să repete continuu ideea că împărtășea o soartă obișnuită, că o considera cea mai bună și nu-și dorea altceva ; și tot repetînd asemenea precepte reușise să fie punctual și să aibă anumite deprinderi de lucru, și putea demonstra foarte plauzibil că slujba de funcționar într-un birou de avocatură era cea mai bună dintre toate și că alte ambiții erau deșarte.

Dar, ca mai toate credințele care nu sînt apărate cu adevărat, și aceasta depindea considerabil de cît erau de dispuși ceilalți s-o accepte și, cînd era singur, scăpat de apăsarea opiniei publice, Ralph se lăsa ușor dus departe de realitate, călătorind în locuri ciudate pe care s-ar fi rușinat să le descrie. În visele acestea, bineînțeles că el era prezent în episoadele romantice și atitudinile nobile, dar autoglorificarea nu era singura lor cauză. Ele lăsau libere un anume spirit care în lumea reală nu-și găsea trebuință, căci din cauza pesimismului pe care soarta îl imprimase asupra lui, Ralph hotărîse că în lumea în care trăim nu au ce căuta ceea ce el numea destul de disprețuitor „visele". Uneori avea impresia că acest spirit era cea mai prețioasă comoară a lui, se gîndea că prin ea ar fi putut înflori terenuri aride, ar fi putut vindeca multe rele sau ar înălța frumusețe acolo unde nu există ; era în același timp un spirit puternic și dîrz care numai atingînd cu buzele cărțile prăfuite și pergamentele din rafturile de pe pereții biroului de avocatură le-ar devora și l-ar lăsa într-o clipă singur în mijlocul lui, numai să dorească acest lucru. De ani de zile străduania lui fusese să stăpînească spiritul, iar la vîrsta de douăzeci și nouă de ani considera că se putea mîndri că dusese o viață severă împărțită în ore de lucru și ore de visare ; cele două laturi coexistau cît se poate de pașnic. De fapt, efortul acesta de a se disciplina fusese susținut și de pasiunea pentru o meserie grea, dar vechea concluzie la care ajunsese Ralph cînd terminase școala încă îi revenea în minte și îi colora părerile cu credința tristă că majoritatea oamenilor sînt forțați de viață să-și exerseze calitățile inferioare și să-și irosească harurile pînă

cînd sînt determinaţi să recunoască că ceea ce li s-a părut a întruchipa cele mai nobile trăsături moştenite are prea puţine virtuţi şi prea puţine foloase.

Denham nu era deloc simpatizat nici la birou nici în familie. La acest stadiu în cariera sa, era prea ferm în ceea ce privește dreptatea sau nedreptatea, prea mîndru de autostăpînirea de care dădea dovadă şi, aşa cum se întîmplă cu cei care sînt nefericiţi sau nu au o situaţie bună, părea dispus să-şi manifeste disprețul faţă de cel care avea asemenea slăbiciuni. La birou, eficienţa sa destul de ostentativă îi sîcîia pe cei care luau munca mai uşor, iar dacă aceştia îi prevedeau o avansare, nu o făceau deloc cu plăcere. Părea să fie un tînăr destul de dur şi de îngîmfat, cu o fire ciudată şi maniere tranşante şi nepoliticoase, ros de dorinţa de a-şi face un rost în lume, lucru care, gîndeau critic colegii, este firesc la un om fără avere, dar nu neapărat atrăgător.

Tinerii de la birou erau îndreptăţiţi să aibă asemenea păreri pentru că Denham nu dădea nici cel mai mic semn că le-ar fi căutat prietenia. Îi erau simpatici, dar se izola de toţi prin acel comportament de viaţă dedicat lucrului. Într-adevăr, pînă acum nu i se păruse greu să-şi ordoneze viaţa la fel de metodic cum îşi ordona cheltuielile, dar sosise timpul unor experienţe greu de clasificat. Mary Datchet începuse să-i tulbure ordinea cu doi ani în urmă cînd izbucnise în rîs la o remarcă de a lui, exact cînd făcuseră cunoştinţă. Cînd o cunoscuse îndeajuns ca să-i poată spune cum îşi petrecuse lunea, miercurea şi duminica, ea se amuzase şi mai mult ; rîse pînă cînd a început să rîdă şi el fără să ştie de ce. I se păruse foarte caraghios că el cunoştea atîtea amănunte despre creşterea buldogilor cît oricare om din Anglia ; că avea o colecţie de flori sălbatice culese din împrejurimile Londrei, iar vizita sa săptămînală la bătrîna doamnă Trotter la Ealing, o autoritate în ştiinţa heraldicii, întotdeauna îi provoca rîsul. Mary vroia să afle totul, pînă şi cu ce prăjitură îl servea bătrîna doamnă în asemenea ocazii ; iar excursiile din timpul verii la bisericile din vecinătatea Londrei ca să cumpere pastă pentru lustruit alămurile deveniseră cele mai însemnate sărbători din cauza interesului pe care îl arăta ea. În şase luni, Mary aflase

mai multe despre prieteniile sale străini și despre pasiunile lui decît aflaseră frații și surorile după o viață petrecută împreună ; iar Ralph resimțea multă plăcere, deși îl scosese din ordinea obișnuită, căci propria imagine despre sine fusese extrem de sobră.

Fără îndoială că era foarte plăcut să te găsești în compania lui Mary Datchet și în clipa în care se închidea ușa să devii o altă persoană, excentrică și simpatică, total diferită de cea pe care o cunoșteau majoritatea oamenilor. Și acasă era mai puțin grav și poruncitor pentru că parcă o auzea pe Mary rîzînd de el și spunîndu-i, cum făcuse nu numai o dată, că nu se pricepe la nimic. Îl determinase de asemenea să se preocupe de problemele publice, pentru care avea o înclinație înnăscută ; și aproape îl trecuse de la Tory la radicali, după o serie de întruniri publice, care începuseră prin a-l plictisi la culme și sfîrșiseră prin a-l stîrni mai mult decît pe ea.

Dar era rezervat ; cînd îi veneau idei, le împărțea automat în unele care puteau fi discutate cu Mary și altele pe care trebuia să le păstreze doar pentru sine. Ea știa acest lucru și i se păru interesant, pentru că era obișnuită să întîlnească tineri dispuși să discute despre ei, și ajunsese să-i asculte așa cum asculți copiii, fără să se mai gîndească la ea. Cu Ralph însă pornirea aceasta maternă dispărea aproape total și în consecință avea un sentiment mult mai profund al propriei ei individualități.

Într-o după-amiază, tîrziu, Ralph pornise pe Strand la o întrevedere cu un avocat pentru o afacere. Era aproape seară și lumina artificială își trimitea deja dîrele gălbui și verzui într-un aer care pe ulițele satului era probabil îndulcit la acea oră de fumul focului cu lemne ; pe ambele trotuare, vitrinele erau înțesate de lanțuri scînteietoare și casete de piele lucioase, aranjate pe rafturi din sticlă groasă. Denham nu remarcă separat nici unul din aceste obiecte, dar toate împreună îi dădură o stare de voioșie și agitație. Și atunci o observă pe Katharine Hilbery îndreptîndu-se spre el ; o privi direct ca și cum tînăra nu era decît o ilustrare a unei argumentări ce se desfășura în mintea lui. În această stare de spirit

sesiză expresia hotărîtă a ochilor şi mişcarea uşoară, pe jumătate conştientă a buzelor care, împreună cu silueta şi distincţia rochiei, lăsau impresia că mulţimea grăbită o stînjenea, iar drumul ei era total opus celorlalţi. Remarcă totul calm; dar brusc, cînd trecu pe lîngă ea, mîinile şi genunchii începură să-i tremure şi inima îi zvîcni nebuneşte. Ea nu-l observă, şi-şi văzu de drum repetînd pentru sine nişte rînduri care i se întipăriseră în minte: „Viaţa contează, nimic altceva decît viaţa — procesul descoperirii — procesul veşnic şi perpetuu, nicidecum descoperirea". Astfel preocupată, nu-l zări pe Denham, iar el nu avu curajul s-o oprească. Dar pe dată, întreaga scenă de pe Strand căpătă acea înfăţişare ciudat de ordonată şi plină de semnificaţie pe care o capătă cele mai eterogene lucruri cînd se aud acordurile muzicii, iar acea impresie fu atît de plăcută, încît se bucură că pînă la urmă n-o oprise. Impresia se estompă încetul cu încetul, dar nu înainte de a pleca din biroul judecătoresc.

Cînd se încheie întrevederea se făcuse prea tîrziu ca să se mai înapoieze la serviciu. Întîlnirea cu Katharine îi mutase în mod ciudat gîndul de la o scenă petrecută acasă. Unde ar putea să se ducă? Să străbată oare străzile Londrei pînă ar ajunge la casa Katharinei, să se uite la fereastră şi să şi-o închipuie în spatele ei — o clipă i se păru că ar fi posibil; pe urmă respinse planul aproape îmbujorîndu-se, cu conştiinţa împărţită ciudat în două tabere, aşa cum culegi cu dragoste o floare şi o arunci îmbujorîndu-te pentru că ai cules-o. Nu, se va duce s-o vadă pe Mary Datchet. La ora asta ar trebui să se fi întors acasă.

Mary rămase o clipă descumpănită cînd îl văzu pe Ralph apărînd pe neaşteptate în camera ei. Frecase cuţitele la spălător, şi după ce-i deschise, se întoarse, dădu drumul la apă rece cu putere, pe urmă o închise la loc. „Ei", îşi zise în sinea ei, strîngînd tare robinetul, „n-am de gînd să-mi vîr în cap asemenea gărgăuni...". „Nu crezi că domnul Asquith merită să fie spînzurat?" strigă spre salon, şi cînd veni lîngă el, scuturîndu-şi mîinile, începu să-i povestească despre ultima eschivare din partea guvernului cu privire la dreptul la vot al femeilor. Ralph n-avea chef să vorbească de politică, dar nu putea să

n-o respecte pe Mary că arată atîta interes pentru problemele sociale. O privi cum se apleca înainte, scormonind în foc şi exprimîndu-se foarte limpede în fraze care aveau o notă de oratorie, şi se gîndi : „Ce absurd m-ar găsi Mary dacă ar şti că eram aproape hotărît să bat tot drumul pînă în Chelsea ca să mă uit la geamurile lui Katharine. N-ar înţelege, dar îmi place foarte mult aşa cum e ea".

O vreme discutară cum ar fi mai bine să procedeze şi pe măsură ce Ralph se lăsa sincer furat de problemă, Mary, inconştient, îşi slăbi atenţia, stăpînită de marea dorinţă de a vorbi cu Ralph despre propriile ei sentimente ; sau cel puţin, despre ceva personal, ca să poată să-şi dea seama ce simţea el faţă de ea ; dar rezistă dorinţei. Cu toate acestea nu-l putu împiedica să observe lipsa ei de interes pentru ce-i spunea, şi treptat tăcură amîndoi. Lui Ralph îi trecură prin minte tot felul de gînduri, dar toate erau într-un fel sau altul legate de Katharine, sau de sentimente vagi de aventuri romantice pe care tot ea le inspira. Cu Mary nu putea discuta asemenea lucruri ; şi lui i se făcu milă că ea nu-şi închipuia nimic din ce simţea el. „Aici", gîndi el „ne deosebim noi de femei ; nu au simţul romantic."

— Ei, Mary, rosti el în cele din urmă, de ce nu spui nimic amuzant ?

Tonul era limpede provocator, dar de regulă, Mary nu putea fi uşor provocată. În seara aceea, însă, răspunse cam tăios :

— Probabil pentru că nu am nimic amuzant de spus.

Ralph se gîndi o clipă, apoi făcu remarca :

— Munceşti prea mult. Nu mă refer la sănătate, adăugă el, cînd ea rîse batjocoritor. După mine, te ambalezi prea mult.

— Şi ce-i rău în asta ? întrebă ea, ducîndu-şi palma deasupra ochilor.

— Este, replică el scurt.

— Acum o săptămînă afirmai contrariul.

Tonul fetei era sfidător dar ea deveni extrem de deprimată. Ralph nu observă şi se folosi de ocazie ca să-i facă morală, expunîndu-şi ultimele opinii despre comporta-

mentul adecvat în viață. Ea îl asculta, dar avu impresia că Ralph se întîlnise cu cineva care-l influențase. Îi spunea că ar trebui să citească mai mult și că există și alte puncte de vedere care merită aceeași atenție ca și al ei. În mod firesc, pentru că ultima oară cînd îl văzuse plecase din biroul ei în compania lui Katharine, îi atribui ei schimbarea ; era foarte probabil ca tînăra, părăsind scena pe care o disprețuise atît de evident, să fi adus asemenea critici, sau să le fi sugerat doar prin atitudinea ei. Știa însă că Ralph nu va recunoaște niciodată că fusese influențat de cineva.

— Nu citești suficient, Mary, îi spuse el. Ar trebui să citești mai multă poezie.

Era adevărat că lecturile lui Mary se limitaseră la cărțile pe care era nevoită să le cunoască pentru examene ; iar la Londra, timpul afectat cititului era extrem de limitat. Nu știu de ce, dar nimănui nu-i face plăcere să i se spună că nu citește destulă poezie, dar nemulțumirea fetei se exteriorizâ doar în felul în care își schimbă poziția mîinilor și în privirea fixă. Pe urmă își spuse în sinea ei : „Mă comport exact cum am spus că n-am să mă comport", la care se relaxă total și remarcă în felul ei cuminte :

— Spune-mi atunci ce-ar trebui să citesc.

Fără să-și dea seama, Ralph fusese iritat de Mary, iar acum pronunță cîteva nume de mari poeți care constituiră textul unui discurs pe marginea imperfecțiunilor firii și a felului de viață al lui Mary.

— Îți duci viața alături de niște oameni inferiori, spuse el, înflăcărîndu-se pe măsură ce vorbea, așa cum știa că o să se întîmple. Și intri într-un fel de rutină pentru că, privită în ansamblu, este o rutină plăcută. Și încet, încet uiți de ce te afli acolo. Ai obiceiul femeiesc de a te preocupa de detalii. Nu vezi cînd lucrurile contează și cînd nu. Și asta duce de ripă toate organizațiile de felul ăsta. Din acest motiv sufragetele n-au obținut nimic pînă acum. Ce rost au întîlnirile de salon și bazarurile ? Ai nevoie de idei, Mary ; apucă-te de ceva în stil mare ; n-are importanță dacă faci greșeli, dar nu te ocupa cu fleacuri. De ce nu lași totul baltă pentru un an de zile să călătorești ? — vezi ceva din lumea

asta. Nu te mulțumi să trăiești alături de o jumătate de duzină de oameni într-o fundătură din viață. Dar știu că n-o vei face, conchise el.

— Și eu am ajuns să gîndesc cam la fel, adică despre mine, spuse Mary, surprinzîndu-l prin accentuare. Aș vrea să plec undeva departe.

O clipă tăcură amîndoi. Apoi Ralph spuse :

— Uite ce e Mary, doar n-ai luat-o în serios, ce zici ?

Lui îi trecuse enervarea și starea depresivă, dar vocea ei încă le trăda, și Ralph se simți brusc plin de remușcări că o jignise.

— N-ai să pleci, nu ? întrebă el. Iar cum ea nu răspunse, adăugă : Ah, nu, nu pleca.

— Nu știu exact ce voi face, îi răspunse. Rămase așa la marginea unei discuții despre planurile ei dar nu primi nici o încurajare. Ralph căzuse într-una din mutențiile lui ciudate care lui Mary i se păru, în ciuda tuturor precauțiilor, că are legătură cu ceea ce nici ea nu-și putea înfrîna — sentimentele împărtășite și relațiile dintre ei. Simți că cele două moduri de gîndire sfredeleau lungi tunele paralele, foarte apropiate dar niciodată unindu-se.

După ce plecă, iar pînă la plecare el nu întrerupse tăcerea decît atît cît era nevoie să spună noapte bună, fata se așeză o vreme, trecînd în revistă spusele lui. Dacă dragostea însemna un foc devastator care topește întreaga ființă într-un șuvoi rapid, Mary nu era îndrăgostită de Denham mai mult ca de vătrai sau clește. Dar probabil că aceste pasiuni extreme sînt foarte rare, iar starea de spirit descrisă astfel aparține ultimelor etape ale iubirii, cînd puterea de rezistență a fost măcinată zi de zi sau săptămînă de săptămînă. Ca majoritatea oamenilor inteligenți, Mary era întrucîtva egoistă, în măsura în care dădea mare importanță simțămintelor, iar prin fire era îndeajuns de moralistă ca să-i facă plăcere din cînd în cînd să se convingă că sentimentele ei erau demne de laudă. După plecarea lui Ralph se gîndi la starea ei de spirit și ajunse la concluzia că n-ar fi rău să învețe o limbă — să zicem italiana sau germana. Se duse la un sertar pe care trebui să-l descuie și scoase din el niște pagini de manuscris cu multe adnotări. Se apucă să le

citească, ridicînd din cînd în cînd ochii și gîndindu-se intens cîteva secunde la Ralph. Făcu tot ce-i stătu în putință să verifice calitățile care îi stîrniseră emoții în suflet; și se convinse că toate erau justificate rezonabil. Pe urmă se uită iar pe manuscris și decise că cel mai greu lucru din lume este să scrii corect gramatical proză engleză. Dar gîndurile i se întorceau mai des la ea decît spre proza engleză corectă gramatical sau la Ralph Denham, și prin urmare se poate discuta dacă era îndrăgostită, și dacă lucrurile stăteau așa, din care ramură a familiei își trăgea asemenea pasiuni.

„VIAȚA CONTEAZĂ, NIMIC ALTCEVA DECÎT VIAȚA — procesul descoperirii, veșnicul și perpetuul proces", își spunea Katharine, trecînd pe sub galeria acoperită care dădea în King's Bench Walk, „nicidecum descoperirea în sine". Ultimele cuvinte fură însoțite de o privire aruncată spre geamurile lui Rodney, care în onoarea ei după cîte știa, aveau o nuanță ușor roșiatică, cu ape. Katharine însă se găsea în starea în care aproape fizic este neplăcut să-ți întrerupi șirul gîndurilor, așa că se mai plimbă de cîteva ori pe sub copacii din fața casei, înainte de a se apropia de intrare. Îi plăcea să-și facă rost de cîte o carte pe care n-o citiseră nici mama nici tatăl ei, și să-i rumege conținutul în solitudine, să mediteze la mesajul ei fără să-l comenteze cu altcineva, sau să decidă de una singură dacă volumul avea vreo valoare sau nu. În seara aceea interpretase cuvintele lui Dostoievski după starea sufletească în care se găsea — fatalistă — și proclamase că procesul descoperirii era viața și că, probabil, țelul pe care ți-l propui nu are nici o importanță. Se așeză pe o bancă pentru cîteva clipe ; se simți dusă de vîrtejul multor idei ; hotărî brusc, cum îi stătea în fire, că era timpul să arunce peste bord toate gîndurile, se ridică, uitînd pe locul unde stătuse un coș cu cumpărături de la pescărie. Peste două minute bătu autoritar la ușa lui Rodney.

— Ei, William, spuse ea, am impresia că am întîrziat.

Chiar așa și era, dar el era atît de bucuros s-o vadă, încît îi trecu toată supărarea. De mai bine de o oră tot punea lucrurile la punct în așteptarea ei, iar acum se simțea răsplătit pe măsură ce Katharine, scoțîndu-și pelerina, privea mulțumită în dreapta și în stînga, cu toate

că nu rostise un cuvînt. Avusese grijă ca focul să ardă bine; pe masă erau diverse dulcețuri, apărătoarele de metal din fața căminului luceau, iar confortul sărăcăcios al camerei fusese valorificat la maximum. Rodney era îmbrăcat în vechea lui haină de casă roșie, decolorată ici colo, cu petice noi aprinse la culoare, ca și iarba care are din cînd în cînd porțiuni mai estompate dacă a crescut pe sub pietre. Turnă ceaiul, iar Katharine își scoase mănușile și-și încrucișă picioarele cu un gest puțin bărbătesc, atît de degajată fu mișcarea. Nu vorbiră mult pînă își aprinseră țigările și se așezară lîngă foc, cu ceștile de ceai între ei, jos, pe podea.

Nu se mai întîlniseră de cînd schimbaseră scrisorile despre relațiile dintre ei. Răspunsul trimis de Katharine la protestul lui fusese concis și logic. Era înșirat pe o jumătate de filă căci nu avusese să-i spună decît că nu-l iubea, prin urmare nu putea deveni soția lui, dar că spera ca prietenia lor să continue ca și înainte. Adăugase și un post-scriptum în care declarase: „Îmi place foarte mult sonetul pe care l-ai scris".

În ceea ce-l privea pe William, degajarea aparentă de care dădea dovadă era numai o mască. În după-amiaza aceea se îmbrăcase de trei ori în frac și de trei ori renunțase la el în favoarea hainei de casă vechi; de trei ori își aranjase acul cu perlă și de trei ori îl scosese, avînd ca martoră a acestor schimbări micuța oglindă din cameră. Întrebarea era ce anume ar prefera Katharine în această după-amiază specială de decembrie? Mai citi o dată răspunsul ei, și post-scriptum-ul în legătură cu sonetul definitivă problema. Era limpede că ceea ce ea admira la el era talentul poetic; și cum, în mare, asta era și părerea lui, se hotărî să riște, dacă ar fi fost cazul, adoptînd o ținută mai sărăcăcioasă. Și comportamentul fusese premeditat; vorbea puțin, și numai despre chestiuni oarecare; dorea s-o facă să înțeleagă că vizita ei, pentru prima oară neînsoțită, nu însemna nimic deosebit, deși, ca să fim cinstiți, nu era prea sigur dacă lucrurile stăteau chiar așa.

Katharine, fără îndoială, nu părea să fie tulburată de nici un fel de gînduri; și dacă Rodney ar fi fost stăpîn

pe sine ar fi putut să se plîngă că tînăra era cam absentă. Degajarea, familiaritatea situației de a se găsi singură cu el, printre ceşti de ceai şi lumînări, aveau un efect mai mare asupra ei decît se putea vedea. O rugă să se uite la cărţile lui, apoi la reproduceri. În clipa în care luă în mînă o fotografie cu subiect grecesc, exclamă, impulsivă, aproape strident :

— Stridiile. Am avut un coş, explică ea, şi l-am lăsat pe undeva. Unchiul Dudley vine diseară la masă. Ce Dumnezeu am putut să fac cu el ?

Se ridică şi începu să se plimbe prin cameră. William se ridică şi el şi rămase în picioare în faţa căminului, murmurînd : „Stridii, stridii, coşul tău cu stridii !" Şi cu toate că aruncă vagi priviri prin cameră, ca şi cum stridiile ar fi putut să fie în vîrful bibliotecii, ochii îi rătăceau mereu spre Katharine. Fata trase draperia şi privind prin frunzişul rar al platanilor, începu să-şi facă socoteala :

— În Strand l-am avut ; pe urmă am stat puţin jos. Ei, nu-i nimic, conchise ea, întorcîndu-se brusc. Bănuiesc că vreun moşneguţ are parte de el acum.

— N-aş fi spus că poţi uita ceva vreodată, remarcă William, cînd se aşezară.

— Asta face parte din mitul ce mă înconjoară, ştiu, replică Katharine.

— Şi mă întreb, continuă William destul de precaut, care este de fapt adevărul ? Dar ştiu că asta nu te interesează, adăugă el grăbit, cu o notă de iritare.

— Nu, nu prea mă interesează, răspunse ea candid.

— Atunci despre ce vrei să vorbim ? întrebă el.

Fata privi capricioasă prin cameră.

— Oricum am începe, pînă la urmă ajungem la acelaşi subiect — adică la poezie. Nu ştiu dacă-ţi dai seama, William, că eu nu l-am citit nici măcar pe Shakespeare ? E nemaipomenit cum am reuşit eu să ţin pasul toţi anii ăştia.

— Ai ţinut minunat pasul zece ani, cel puţin în ceea ce mă priveşte, spuse el.

— Zece ani ? Chiar atît de mult ?

— Şi nu cred că te-am plictisit întotdeauna.

Katharine privi în foc tăcută. Trebuia să recunoască că William, așa cum era el, nu-i tulbura niciodată sentimentele ; dimpotrivă, era convinsă că ar fi reușit să facă față la orice situație. El îi dădea liniștea în care gîndurile îi puteau zbura departe de ceea ce discutau. Chiar acum, cînd era atît de aproape de ea, mintea ei hoinărea de colo-colo. Brusc, fără nici un efort, se văzu pe sine chiar în acest apartament ; ca și cum venise de la o conferință, cu un teanc de cărți în brațe, cărți științifice, cărți de matematică și astronomie pe care le studiase. Le-a pus pe masa de acolo. Imaginea aparținea timpului cînd ar fi fost căsătorită cu William, la diferență de doi, trei ani de la acea dată ; numai că imaginea dispăru.

Nu putea face abstracție total de prezența lui William căci, în ciuda eforturilor lui de a para, devenise evident cît era de agitat. În asemenea ocazii, ochii îi erau mai protuberanți, iar chipul, mai mult ca oricînd, părea acoperit de o pieliță fragilă prin care fiecare firișor de sînge zburdalnic își făcea apariția. În clipa aceea adunase atîtea formulări de propoziții pe care apoi le respinsese, simțise atîtea impulsuri și și le înfrînse, încît căpătase o culoare uniformă purpurie.

— N-ai decît să spui că nu citești, rosti el, dar, oricum, le cunoști. În plus, cine te vrea învățată ? Lasă-le în seama celor pîrliți care n-au altceva mai bun de făcut. Tu... tu... hmm !...

— Atunci de ce nu-mi citești ceva înainte de a pleca ? spuse ea, uitîndu-se la ceas.

— Abia ai venit, Katharine ! Ia stai să vedem ce ar trebui să-ți arăt ?

Se ridică și începu să răsfoiască hîrtiile de pe masă ca și cum era hotărît ; pe urmă, ridică un manuscris și după ce-l întinse pe genunchi, netezindu-l, ridică privirea spre ea, suspicios. O surprinse zîmbind.

— Cred că mi-ai cerut să-ți citesc numai din amabilitate, izbucni el. Hai să găsim alt subiect de conversație. Pe cine ai mai văzut în ultima vreme ?

— În general nu cer lucrurile din amabilitate, remarcă ea ; dar, dacă nu vrei să citești, nici nu-i nevoie.

William pufni exasperat şi deschise iar manuscrisul cu toate că n-o slăbi din ochi în tot acest timp. Nici un alt chip n-ar fi putut fi mai senin şi mai nepărtinitor.

— Sînt gata să accept şi lucruri mai puţin plăcute, spuse el, netezind pagina, dregîndu-şi glasul şi citind întîi o jumătate de strofă în gînd. Hm ! Prinţesa se rătăceşte în codru şi aude chemarea cornului. (Toate astea ar fi foarte bune pe scenă, dar aici nu prea au efect.) Mă rog, Sylvano îşi face apariţia, însoţit de ceilalţi curteni ai lui Gratian. Îţi citesc de unde monologhează.

Scutură uşor din cap şi începu.

Cu toate că abia negase orice priceperе în ale literaturii, Katharine ascultă atentă. Cel puţin, primele 25 de versuri le ascultă cu atenţie, pe urmă se încruntă. Atenţia îi fu iarăşi atrasă cînd Rodney ridică un deget — semn că urma să schimbe ritmul, după cîte ştia ea.

Conform teoriei lui Rodney, fiecare stare era reprezentată printr-o anume cadenţă. Stăpînea la perfecţie toată metrica ; şi dacă frumuseţea pieselor în versuri ar fi depins de varietatea sistemului de versificaţie în care vorbeau personajele, atunci piesele sale probabil că ar fi concurat cu cele ale lui Shakespeare. Faptul că ea habar n-avea de Shakespeare, n-o împiedica să simtă aproape cu certitudine că piesele nu sînt menite să producă asupra publicului impresia de indiferenţă rece, aşa cum o simţea ea pe măsură ce versurile erau citite, unele lungi, altele scurte, însă întotdeauna rostite cu aceeaşi cadenţă care dădea impresia că fiecare rînd este ţintuit cu putere într-un loc precis al minţii ascultătorului. Totuşi, se gîndi ea, asemenea talente sînt aproape exclusiv masculine ; femeile nici nu le practică, nici nu ştiu cum să le preţuiască ; şi dacă soţul este eficient în această privinţă, în mod legitim îşi atrage un respect sporit, pentru că mistificarea constituie o bază bună pentru respect. Nimeni nu se putea îndoi că William era un cărturar. Lectura se sfîrşi odată cu încheierea actului ; Katharine îşi pregătise un mic discurs.

— Mi se pare grozav de bine scris, William, cu toate că, bineînţeles, nu cunosc prea multe ca să pot intra în amănunte.

— Deci abilitatea versurilor te impresionează... nu emoția ?

— Într-un fragment ca ăsta bineînțeles că te izbește tehnica.

— Atunci, poate... mai ai timp să mai asculți un mic fragment ? Scena între cei doi îndrăgostiți ? Cred că acolo ai să găsești trăiri reale. Denham o consideră partea cea mai bună.

— I-ai citi și lui Ralph Denham ? întrebă Katharine, surprinsă. Se pricepe mai bine ca mine. Ce-a spus ?

— Draga mea Katharine, exclamă Rodney, nu-ți cer o apreciere de om de litere. După mine, sînt doar vreo cinci oameni în toată Anglia ale căror păreri despre opera mea m-ar mișca cît de cît. Eu îți dau crezare în privința sentimentelor. Descori m-am gîndit la tine cînd scriam scenele acelea. Mă tot întrebam : „Oare lui Katharine i-ar plăcea așa ceva ?" Întotdeauna mă gîndesc la tine cînd scriu, Katharine, chiar și atunci cînd sînt lucruri pe care nu le cunoști. Și aș dori... da, sînt convins că aș dori... ca tu, mai presus decît oricine altcineva, să apreciezi ce scriu.

Remarca era un tribut atît de sincer al încrederii în ea, încît Katharine fu mișcată.

— În general îmi acorzi prea multă importanță, William, spuse ea, uitînd de fapt că nu avusese intenția să spună așa ceva.

— Nu, Katharine, nu-i adevărat, răspunse el, punînd la loc manuscrisul în sertar. Îmi face bine cînd mă gîndesc la tine.

Un răspuns atît de potolit, fără să fi fost urmat de vreo exprimare a dragostei, ci doar de o simplă remarcă cum că era gata s-o însoțească pînă în Strand dacă dorește să plece, și că dacă îl așteaptă cîteva clipe, își va schimba haina, îi stîrni unul dintre cele mai calde sentimente de afecțiune pentru el. Cîtă vreme el se îmbrăca în camera alăturată, ea rămase în picioare lîngă bibliotecă ; scoase diverse cărți, le deschise, dar nu citi nici un rînd.

Era convinsă că se va căsători cu Rodney. Cum s-ar fi putut evita asta? Cine ar fi putut să-i găsească vreo vină? Suspină și abandonînd gîndul căsătoriei, căzu într-o reverie în care deveni o altă persoană și întreaga lume păru transformată. Fiind o vizitatoare frecventă a acelei lumi, își găsi drumul fără șovăială. Dacă ar fi încercat să-și analizeze impresiile, ar fi spus că lumea aceea era populată de realitățile aparențelor pe care ni le imaginăm în lumea noastră; atît de directe, puternice și libere erau acolo senzațiile ei, în comparație cu cele experimentate în viața reală. Acolo sălășluiau lucrurile pe care le-am fi simțit dacă am fi avut de ce; fericirea desăvîrșită din care gustăm aici doar frînturi; frumusețea pe care o vedem aici doar în strălucirări. Fără îndoială că mult din mobilierul acestei lumi a fost adus direct din trecut, ba chiar din Anglia epocii elisabetane. Oricît s-ar fi schimbat podoabele acestei lumi imaginare, ea ar fi păstrat mereu două calități. Era un loc unde sentimentele erau eliberate de constrîngerea pe care lumea reală o aplică asupra lor; iar procesul de trezire era întotdeauna marcat de resemnare și un fel de acceptare stoică a faptelor. Nu întîlnea acolo nici o cunoștință transfigurată în chip miraculos, așa cum făcea Denham; nu interpreta nici un rol măreț. Dar fără îndoială că iubea un oarecare erou mărinimos, și în timp ce treceau împreună prin lumea necunoscută printre copacii cu frunzișul plecat, împărtășeau aceleași sentimente care se rostogoleau mereu noi, asemeni valurilor la țărm. Dar clipele ei de libertate erau numărate; chiar și printre ramurile pădurii răzbăteau zgomotele obiectelor mișcate de Rodney pe măsuța de toaletă; iar Katharine se trezi din reverie, închizînd cartea pe care o ținea și punînd-o înapoi în bibliotecă.

— William, spuse ea, vorbind mai întîi destul de slab, ca și cum cineva ar fi trimis o voce din somn pentru a ajunge la cei treji. William, repetă ea ferm, dacă mai vrei să te căsătorești cu mine, sînt de acord.

Poate că nimeni nu se așteaptă ca cea mai importantă întrebare a vieții lui să i se pună pe un ton atît de plat, șters, lipsit de bucurie sau vlagă. Oricum, William nu răspunse. Ea aștepta stoică. Peste o clipă el întră vioi

în cameră și-i spuse că dacă dorea să mai cumpere stridii știa el unde ar mai putea găsi deschisă o pescărie. Katharine răsuflă ușurată.

Extras dintr-o scrisoare trimisă de doamna Hilbery către sora ei, doamna Milvain, cîteva zile mai tîrziu :

„...Ce prostie din partea mea să uit să trec numele în telegramă. E un nume englezesc atît de frumos, de sonor, și în plus, are toate harurile unui intelectual ; a citit practic *totul*. I-am spus lui Katharine că am să-l așez întotdeauna în dreapta mea la masă, ca să-l am lîngă mine cînd pornesc discuțiile despre personajele shakespeariene. Nu vor fi bogați, dar vor fi foarte, foarte fericiți. Într-o seară, tîrziu, stăteam în camera mea și mă gîndeam că mie n-o să mai mi se întîmple nimic frumos vreodată, cînd am auzit-o pe Katharine pe coridor și m-am gîndit atunci : «S-o chem ?» și pe urmă mi-am spus (așa cum îi fug cuiva gîndurile plictisite și fără speranță cînd focul e stins și ziua de naștere a trecut.) «De ce s-o mai împovărez și pe *ea* cu necazurile mele ?» Dar stăpînirea mea de sine și-a primit răsplata, căci în clipa următoare a bătut la ușă și a intrat, s-a așezat pe covoraș, și cu toate că nici una dintre noi n-a spus nimic, m-am simțit atît de fericită pentru o secundă, încît n-am putut să nu strig. «Ah, Katharine, cînd vei fi de vîrsta mea, îți doresc să ai și tu o fiică !» Știi ce tăcută e Katharine. A tăcut și atunci, atît de mult timp, încît în starea mea prostească, agitată, m-am temut de ceva, fără să știu exact de ce anume. Și pe urmă, mi-a spus cum pînă la urmă se hotărîse. Îi scrisese. Îl aștepta a doua zi. La început nu m-am bucurat deloc. Nu doream să se mărite cu nimeni ; dar cînd mi-a spus : «Nu are nici o importanță. Tot la tine și la tata voi ține cel mai mult», atunci am văzut cît de egoistă am fost și i-am spus că trebuie să-i dea totul, totul, totul ! I-am spus că i-aș fi recunoscătoare dacă aș veni pe locul al doilea. Dar de ce oare, cînd totul iese așa cum speri că va ieși, de ce nu poți face altceva decît să plîngi, decît să te simți o femeie bătrînă, părăsită, a cărei viață a fost un eșec, și care acum se află aproape la capătul vieții, și vîrsta este atît de crudă. Dar Katharine mi-a spus : «Sînt

fericită, foarte fericită». Şi pe urmă, m-am gîndit că deşi totul părea atunci jalnic, Katharine spusese că era fericită, şi o să am un fiu şi lucrurile vor lua o altă întorsătură, mai minunată decît ne-am putea imagina, căci deşi nu stă scris aşa în predici, sînt convinsă că viaţa a fost concepută ca să fim fericiţi. Mi-a spus că vor locui destul de aproape de noi şi că ne vor vizita zilnic ; şi că va continua să lucreze la Biografie şi că o vom termina aşa cum ne-am propus. Şi la urma urmelor, ar fi fost şi mai groaznic să nu se căsătorească — sau dacă cumva s-ar fi căsătorit cu cineva pe care să nu-l înghiţim ? Dacă s-ar fi îndrăgostit de cineva care era deja căsătorit ?

Şi cu toate că niciodată nu eşti convins că cel la care ţii are parte de cineva pe măsură, băiatul are cele mai bune şi mai curate înclinaţii, sînt convinsă, şi deşi îl consider o fire cam agitată şi o persoană care nu ştie să se impună, astea îmi vin în minte numai pentru că este Katharine la mijloc. Şi acum, pentru că tot am pomenit, mă gîndesc tot timpul că el nu are ce are Katharine. Ea ştie să domine şi nu e agitată ; pentru ea, e ceva firesc să conducă şi să dirijeze. E vremea ca ea să lase treburile astea în seama altcuiva care să aibă nevoie de ea cînd noi nu vom mai fi decît cu spiritul, pentru că indiferent ce ar spune oamenii, sînt convinsă că am să mă înapoiez în această lume minunată unde eşti atît de fericit şi de nenorocit, unde şi acum, parcă, mă văd întinzînd mîinile după un alt dar din marele Copac Fermecat ale cărui ramuri tot mai sînt încărcate cu jucării încîntătoare, cu toate că probabil sînt mai puţine şi printre ramuri nu mai zăreşti cerul albastru ci stelele şi vîrfurile munţilor.

Parcă e posibil să ştii vreodată ? Nu sîntem în posesiunea a nici unui fel de sfaturi pentru copii. N-avem decît să sperăm că şi ei vor avea aceeaşi imagine şi putere de a crede, fără de care viaţa ar fi lipsită de înţeles. Asta le cer eu, lui Katharine şi soţului ei".

CAPITOLUL 12

— DOMNUL HILBERY SAU DOAMNA HILBERY sînt acasă ? întrebă Denham pe fata în casă peste o săptămînă, în Chelsea.

— Nu, domnule. Dar este domnişoara Hilbery acasă, răspunse fata.

Ralph anticipase multe răspunsuri, dar nu acesta, şi acum i se arătase neaşteptat de limpede că ceea ce îl îmboldise tot drumul spre Chelsea era speranţa că ar putea s-o vadă pe Katharine, deşi pretinsese că venea de fapt la tatăl ei.

Se prefăcu că stă puţin în cumpănă, pe urmă fu condus sus, în salon. Ca şi prima dată, cu cîteva săptămîni mai înainte, uşa se închise ca şi cum o mie de uşi se închideau uşor izolîndu-l de lumea din afară, şi din nou Ralph avu impresia unei camere pline de umbre adînci, focul din cămin, flăcările drepte ale luminărilor în sfeşnice de argint, şi spaţii goale care urmau să fie străbătute înainte de a ajunge la masa rotundă din mijlocul camerei, cu povara sa fragilă de tăvi de argint şi ceşti de porţelan. De data asta însă, Katharine era singură ; cartea din mînă arăta că nu aştepta oaspeţi.

Ralph spuse ceva despre dorinţa de a-l fi găsit pe tatăl ei.

— Tata e plecat, îi răspunse fata. Dar dacă puteţi să aşteptaţi, cred că va veni în curînd.

Se prea poate ca numai politeţea să fi fost de vină, dar Ralph simţi că îl primise aproape cordial. Poate era plictisită să bea ceaiul de una singură şi să citească ; oricum, aruncă pe divan cartea cu un gest de uşurare.

— E cumva unul dintre modernii pe care îi dispreţuiţi ? întrebă el zîmbind la gestul nepăsător.

— Da, avcam impresia că pînă şi dumneavoastră îi disprețuiți.

— Pînă şi eu ? repetă el. De ce pînă şi eu ?

— Spuneați că vă plac lucrurile moderne ; eu am susținut că le urăsc.

Poate nu era o redare foarte precisă a conversației pe care o avuseseră înconjurați de relicve, dar Ralph se simți măgulit că ea şi-o mai amintea.

— Sau am mărturisit cumva că nu sufăr nici o carte ? continuă ea, observînd că el ridică privirea întrebător. Am uitat...

— Nu suferiți nici o carte ? întrebă el.

— Ar fi absurd să afirm că nu sufăr nici un fel de carte cînd nu am citit decît, probabil, vreo zece ; dar... Se opri brusc.

— Da ?

— Ei bine, nu sufăr cărțile, continuă ea. De ce e neapărat nevoie să vorbim despre sentimentele noastre ? Asta nu înțeleg eu. Iar poezia nu se învîrtește decît în jurul sentimentelor, romanele la fel.

Tăie hotărîtă în bucăți o prăjitură şi după ce aranjă o tavă cu pîine cu unt pentru doamna Hilbery, care era în camera ei, răcită, se ridică să se ducă într-acolo.

Ralph îi ținu uşa, pe urmă rămase în picioare, în mijlocul camerei, cu mîinile încrucişate. Ochii îi străluceau, şi nu ştia exact dacă în ei se oglindeau vise sau realități. Imaginea Katharinei îl obsedase tot drumul, în fața uşii de la intrare şi cît urcase scările ; în pragul camerei o abandonase ca să nu aibă parte de o ciocnire prea violentă între ceea ce visase despre ea şi ce va găsi în realitate. În cinci minute însă ea umpluse cochilia vechiului vis cu substanța vieții ; ochii nălucii îl priveau acievea. Tînărul se uită în jur, buimăcit că se află printre scaunele şi mesele ei ; erau reale, căci apucă vîrtos spătarul scaunului pe care stătuse Katharine ; şi cu toate acestea, erau ireale ; atmosfera era cea a unui vis. Îşi puse în mişcare întreg arsenalul facultăților mintale pentru a cuprinde tot ceea ce îi ofereau minutele ; şi din străfundurile minții se ridică liberă o recunoaştere bucuroasă a adevărului că

firea umană depășește în frumusețe pînă și ce ar putea născoci chiar cele mai îndrăznețe vise ale noastre.

Katharine intră în cameră o clipă mai tîrziu. O urmări cum se apropia de el și avu impresia că este mai frumoasă și mai necunoscută decît îi apăruse în vis, căci adevărata Katharine putea rosti cuvinte care păreau să se adune îndărătul frunții și în adîncimile privirii, și fiecare propoziție, oricît de banală, era străfulgerată de această lumină divină. Depășea marginile visului : observă că era catifelată ca și penele unei păsări albe uriașe : pe deget avea un rubin.

— Mama m-a rugat să vă spun că speră că ați început să scrieți poezia. Susține că toată lumea ar trebui să scrie versuri... Toate rudele mele scriu, continuă ea. Uneori nu suport să mă mai gîndesc la asta, pentru că nu aduce nici un folos, bineînțeles. Și atunci nu-i nevoie să citești...

— Nu mă încurajați să scriu o poezie, spuse Ralph.

— Dar dumneavoastră nu sînteți poet, nu ? întrebă ea, întorcîndu-se spre el, rîzînd.

— Credeți că ar trebui să vă spun, dacă aș fi ?

— Da. Pentru că am impresia că nu mințiți, spuse ea, scrutîndu-l cu o privire aproape impersonal de directă, ca și cum ar fi vrut să găsească o dovadă. Ce ușor este, se gîndi Ralph, să venerezi o ființă atît de îndepărtată și totuși atît de directă ca fire ; e ușor să i te supui fără să mai cugeți, fără să te mai gîndești la durerea ce va urma.

— Sînteți poet ? întrebă ea.

Ralph avu senzația că în spatele ei se ascundea un înțeles extrem de important ca și cum ar fi căutat un răspuns la o întrebare nerostită.

— Nu. De ani de zile n-am mai scris nici un fel de poezie, răspunse el. Oricum, nu sînt de aceeași părere cu dumneavoastră. Cred că este singurul lucru care merită să fie făcut.

— De ce ? întrebă ea, aproape nerăbdătoare, atingînd de cîteva ori lingurița de marginea ceștii.

— De ce ? Ralph se agăță de primele cuvinte care îi veniră în minte. Pentru că am impresia că în felul acesta se mai păstrează un ideal care altfel ar pieri.

Pe chipul ei apăru o schimbare, ca și cum flacăra minții ii fusese micșorată ; îl privi ironic, cu o expresie pe care mai înainte o numise tristă, în lipsa unui cuvînt mai potrivit.

— Nu știu dacă are rost să avem idealuri, spuse ea.

— Dar dumneavoastră aveți, răspunse el energic. De ce să le numim idealuri ? E un cuvînt prostesc. Vise, poate...

Îl urmări cu gura ușor întredeschisă ca și cum urma să răspundă îndată ce el ar fi terminat ; dar cînd el spuse : „Vise, poate", ușa de la salon se trînti brusc și rămase așa o fracțiune de secundă. Tăcură amîndoi, ea tot cu buzele ușor întredeschise.

Auziră foșnet de fuste. Pe urmă posesoarea fustei apăru în prag, aproape umplînd cadrul, și cît pe ce acoperind silueta unei doamne mult mai mărunțele care o însoțea.

— Mătușile mele ! murmură Katharine în șoaptă. Tonul ei avea o notă tragică, dar nu mai mult decît o cerea situația, se gîndi Ralph. Se adresă doamnei corpolente cu „mătușa Millicent" ; celei mai pirpirii cu „mătușa Celia", doamna Milvain, care își asumase de curînd sarcina de a-l căsători pe Cyril cu soția lui. Amîndouă doamnele, dar mai ales doamna Cosham (mătușa Millicent), aveau acea ținută a unei existențe lejere, fără griji, trandafirie, specifică doamnelor în vîrstă care fac vizite pe la ora cinci după-amiaza prin Londra. Portretele lui Romney, văzute prin sticlă, au ceva din înfățișarea lor blîndă, trandafirie, din moliciunea lor înfloritoare, așa cum atîrnă caisele pe un zid roșu în soarele de după-amiază. Doamna Cosham era atît de împopoțonată cu fel de fel de lanțuri, zdrăngănele și draperii atîrnate, încît era imposibil să distingi o formă umană în grămada neagră-cafenie care umplea fotoliul. Doamna Milvain era mult mai suplă ; dar Ralph fu la fel de îndoit cu privire la linia precisă a conturului ei în vreme ce le scruta cu o presimțire mohorîtă. Ce remarcă a lui ar ajunge la aceste personaje absurde și imaginare ? — căci era ceva extraordinar de ireal în bițiielile și legănările stranii ale doamnei Cosham, ca și cum ar fi fost dotată cu un arc uriaș. Vocea avea o notă stridentă și gîngurită ; prelungea cuvintele și apoi le tăia

brusc, încît limba engleză nu mai părea adecvată scopurilor obișnuite. Într-un moment de nervozitate, după cum i se păru lui Ralph, Katharine aprinsese nenumărate becuri. Dar doamna Cosham luase avînt (se prea poate ca toate mișcările ei ondulatorii să fi avut în vedere tocmai acest lucru) și nu mai contenea cu vorba ; acum se adresa lui Ralph, foarte pretențios și greoi.

— Vin de la Woking, domnule Popham. Ați putea să-mi puneți întrebarea de ce tocmai Woking ? iar eu vă răspund, poate pentru a suta oară, din cauza apusurilor de soare. Ne duceam acolo pentru apusurile de soare, dar asta se întîmpla acum douăzeci și cinci de ani. Unde sînt azi apusurile de soare ? Ah ! Nu mai există apus de soare decît pe coasta de sud.

Exprimarea romantică și înzorzonată era însoțită de fluturarea unei mîini lungi, albe, care atunci cînd se mișca scînteia de lucirile diamantelor, rubinelor și smaragdelor. Ralph nu se putea decide dacă semăna mai mult cu un elefant cu capișonul bătut în nestemate sau cu un cacadu superb, bițiindu-se nesigur pe stinghie și ciugulind capricios o bucată de zahăr.

— Unde s-au dus apusurile de soare ? repetă ea. Dumneavoastră, domnule Popham, mai găsiți apusuri de soare ?

— Locuiesc în Highgate, răspunse Ralph.

— În Highgate ? Da, Highgate are farmecele lui. Unchiul tău John locuia în Highgate, zvîcni ea în direcția lui Katharine. Apoi lăsă să-i cadă pe piept capul ca pentru un moment de meditație, care odată consumat, o făcu să-l ridice și să remarce :

— Știu că sînt străduțe foarte frumoase în Highgate. Mi-aduc aminte, Katharine, cum mă plimbam cu mama ta pe străzile pline de arbuști de gherghină înfloriți. Și astăzi, unde mai este gherghina ? Probabil că vă amintiți descrierea aceea desăvîrșită a lui De Quincey, domnule Popham ? — dar am uitat că dumneavoastră, generația dumneavoastră, cu atîtea activități și cultură de-a dreptul uluitoare... — aici făcu un gest cu ambele ei mîini minunat de albe — nu-l citiți pe De Quincey. Îl aveți pe Belloc al dumneavoastră, pe Chesterton și pe Bernard

Shaw al dumneavoastră — de ce l-aţi mai citi şi pe De Quincey ?

— Eu îl citesc mai mult decît pe Belloc şi Chesterton, oricum, protestă Ralph.

— Nu zău ! exclamă doamna Cosham, cu un gest în care se împleteau surpriza şi uşurarea. Prin urmare sînteţi o *rara avis* a generaţiei dumneavoastră. Sînt încîntată să întîlnesc orice persoană care îl citeşte pe De Quincey.

Spunînd acestea, îşi plie mîna în chip de paravan şi aplecîndu-se spre Katharine, întrebă într-o şoaptă foarte clară pentru cei din jur : „Prietenul tău *scrie* ?"

— Domnul Denham, răspunse Katharine cu mai multă feminitate şi siguranţă decît de obicei, scrie pentru Revistă. Este avocat.

— Mustaţa rasă complet ca să arate expresia gurii ! Imediat am recunoscut semnul. Întotdeauna mă simt în largul meu în compania avocaţilor, domnule Denham...

— Pe vremuri veneau deseori pe la noi, interveni doamna Milvain, notele fragile, argintii ale vocii alunecînd precum sunetul delicat al unui vechi clopoţel.

— Spuneaţi că locuiţi în Highgate, continuă ea. Nu ştiu, aveţi idee dacă mai există o casă veche numită Tempest Lodge — o casă veche albă cu grădină ?

Ralph clătină din cap iar doamna suspină.

— A, nu ; probabil că a fost demolată odată cu toate celelalte case vechi. Pe vremuri erau nişte străduţe nespus de drăgălaşe. Ştii, aşa a întîlnit-o pe mătuşa Emily unchiul tău, se adresă ea lui Katharine. Se duceau amîndoi spre casă pe una din străduţele acelea.

— Avea la pălărioară o ramurică înflorită, exclamă meditativă doamna Cosham.

— Iar în duminica următoare el avea violete la butonieră. Şi noi am ghicit ce se petrece.

Katharine rîse. Îl privi pe Ralph. Privirea era gînditoare şi ea se întrebă ce găsea el oare în flecăreala asta de bătrîne ca să-i facă plăcere să mediteze. Simţi, fără să-şi poată explica, o milă stranie pentru el.

— Unchiul John — da, „sărmanul John", cum îi spuneaţi voi întotdeauna. De ce ? întrebă ea ca să le facă

să-şi continue discuţia, ceea ce, de fapt, nici nu era necesar.

— Aşa-i spunea bătrînul Sil Richard, tatăl lui. Sărmanul John, sau prostul familiei, se grăbi doamna Milvain să-i încunoştinţeze. Ceilalţi băieţi erau atît de inteligenţi, iar el n-a fost în stare să-şi ia examenele, aşa că l-au trimis în India — pe vremea aceea era o călătorie lungă — sărmanul de el. E adevărat, aveai camera ta, ştii, îţi făceai singur ordine. Dar cred că va obţine pensia şi rangul de cavaler, spuse ea întorcîndu-se spre Ralph, numai că nu e Anglia.

— Nu, confirmă şi doamna Cosham. Nu e Anglia. Pe atunci consideram funcţia de judecător în India cam egală cu cea a unui judecător de comitat aici. Domnul judecător — un titlu frumos, totuşi nu vîrful piramidei. Oricum, suspină ea, dacă ai soţie şi şapte copii, şi în ziua de azi oamenii uită foarte repede numele tatălui — ei, iei şi tu ce poţi, conchise ea.

— Eu cred, reluă doamna Milvain discuţia, coborîndu-şi vocea aproape confidenţial, că John ar fi realizat mai multe dacă n-ar fi fost la mijloc soţia lui, mătuşa ta Emily. Era o femeie foarte bună, dedicată, fără discuţie, dar n-avea ambiţii pentru el, şi dacă soţia nu este ambiţioasă pentru soţ, mai ales într-o profesiune ca avocatura, clienţii află curînd. În tinereţea noastră, domnule Denham, obişnuiam să spunem că ştiam care dintre prietenii noştri urmau să devină judecători după fetele cu care se căsătoreau. Aşa a fost şi cred că aşa va fi întotdeauna. Consider, adăugă ea, rezumînd remarcile disparate, că nici un bărbat nu poate fi cu adevărat fericit pînă nu reuşeşte în profesiunea lui.

Doamna Cosham, din locul ei de la masă, aprobă sentinţa cu o violiciune greoaie, întîi prin clătinarea capului, apoi remarcînd :

— Nu, bărbaţii sînt altfel decît femeile. Mi se pare că Alfred Tennyson a spus nişte adevăruri despre asta ca şi despre multe altele. Ce bine ar fi fost să mai fi trăit ca să scrie *Prinţul* — continuarea la *Prinţesa !* Mărturisesc că aproape mă plictisesc Prinţesele. Vrem ca cineva să ne arate şi cum poate fi un bărbat adevărat. Le avem

pe Laura și Beatrice, Antigona și Cordelia, dar nu avem eroi. Dumneavoastră, domnule Denham, ca poet, cum vă explicați acest lucru ?

— Eu nu sînt poet, spuse Ralph bine dispus. Nu sînt decît avocat.

— Dar scrieți și dumneavoastră ? întrebă îndîrjită doamna Cosham, temîndu-se să nu-i fie răpită nemaipomenita descoperire pe care tocmai o făcuse — un tînăr cu adevărat dedicat literaturii.

— În timpul liber, o liniști Denham.

— În timpul dumneavoastră liber ! repetă doamna Cosham. Asta este într-adevăr o dovadă de devotament.

Închise pe jumătate ochii și se lăsă în voia unei imagini fascinante a unui avocat fără clientelă care locuiește într-o magherniță și care scrie la lumina unui muc de lumînare romane ce vor dăinui peste veacuri. Dar aura romantică cu care învăluia chipurile marilor scriitori și lumina paginile lor nu era o iradiație falsă în cazul ei. Avea la ea întotdeauna ediția *Shakespeare* de buzunar și dădea piept cu viața întărită de cuvintele poetului. Cît de mult îl investi pe Denham cu imaginație și cît de mult îl confundă cu vreun erou de ficțiune ar fi greu de spus. Literatura pusese stăpînire pînă și pe amintirile ei. Se prea poate însă să-l fi asemănat cu anumite personaje din vechile romane căci, după o pauză, reveni :

— Hm... hm... Pendennis — Warrington — n-aș putea s-o iert vreodată pe Laura, rosti ea hotărîtă, că nu s-a căsătorit totuși pînă la urmă cu George. Și George Eliot a procedat exact la fel ; iar Lewes era un omuleț cu chip de broască și manierele unui profesor de dans. Pe cînd Warrington avea totul de partea lui, inteligența, pasiunea, romantismul, distincția, iar legătura lui nu era decît o ieșire nebunească de adolescent. Arthur, trebuie să mărturisesc, mi s-a părut întotdeauna cam filfizon ; nu pot să înțeleg cum de a putut Laura să se căsătorească cu el. Dar dumneavoastră, domnule Denham, spuneți că sînteți avocat. Aș avea vreo cîteva lucruri să vă întreb — despre Shakespeare.

Scoase greu volumul mic și tocit, îl deschise și-l flutură în aer.

— Astăzi se spune că Shakespeare a fost judecător. Așa s-ar explica cunoștințele lui despre natura umană. Aveți aici un exemplu minunat, domnule Denham. Studiați-vă clienții, tinere domn, și lumea va fi mai înstărită într-o bună zi, sînt sigură. Spuneți-mi, acum cum vi se pare lumea — mai bună sau mai rea decît v-ați imaginat-o ?

Chemat astfel să-și dea verdictul despre natura umană în cîteva cuvinte, Ralph răspunse fără să șovăie :

— Mai rea, doamnă Cosham, mult mai rea. Tare mă tem că omul de rînd este un ticălos...

— Dar femeia de rînd ?

— Nu, nici femeia de rînd nu-mi place...

— Vai, dragă, nu mă îndoiesc că e adevărat, foarte adevărat. Doamna Cosham suspină. Cred că Swift v-ar fi dat dreptate oricum...

Îl privi gîndindu-se că pe frunte se puteau zări semne ale unei forțe deosebite. Ar face bine, își spuse ea, să se dedice satirei.

— Charles Lavington, poate îți amintești, era avocat, interveni doamna Milvain, aproape enervată de pierderea de timp pe care o implica discuția despre oameni imaginari cînd se putea foarte bine vorbi despre persoane reale. Tu, Katharine, nu cred că-l mai ții minte.

— Domnul Lavington ? A da, mi-l amintesc, spuse Katharine, desprinzîndu-se cu o tresărire de propriile gînduri. Vara în care am stat lîngă Tenby. Mi-aduc aminte de cimp și de eleșteul cu mormoloci și cum făceam căpițe de fin cu domnul Lavington.

— Are dreptate. Era un eleșteu cu mormoloci, confirmă doamna Cosham, Millais a făcut acolo schițe pentru Ofelia. Unii susțin că este cel mai bun tablou al lui...

— Mi-aduc aminte și de cîinele legat la lanț, din curte și de șerpii morți atîrnați în șopronul cu unelte.

— La Tenby te-a fugărit taurul, continuă doamna Milvain. Dar asta n-ai cum să-ți amintești, cu toate că e foarte adevărat că erai o minune de copil. Avea niște ochi, domnule Denham ! Îi spuneam tatălui ei : „Ne urmărește și ne caracterizează în mintea ei". Pe atunci aveau o doică, își continuă ea povestirea adresîndu-se lui

Ralph cu o solemnitate plină de farmec, o femeie cumsecade, dar logodită cu un marinar. În loc să aibă grijă de copil, ochii îi rătăceau pe ape. Iar doamna Hilbery a permis acestei fete, o chema Susan, să-l cheme pe băiat să locuiască în sat. Au abuzat de bunătatea ei, îmi pare rău s-o spun, şi cînd ei se plimbau pe uliţe, au lăsat căruciorul singur pe cîmp, unde era taurul. Animalul s-a înfuriat din cauza unei pături roşii din căruţ şi Dumnezeu ştie ce s-ar fi întîmplat dacă un domn n-ar fi apărut la timp acolo şi ar fi salvat-o pe Katharine luînd-o în braţe.

— Cred că taurul nu era decît o vacă, mătuşă Celia, spuse Katharine.

— Draga mea, era un taur uriaş roşu de Devonshire şi la cîteva zile după aceea şi-a vîrît coarnele într-un om şi l-a ucis, aşa că a trebuit să fie omorît. Iar mama ta a iertat-o pe Susan — eu n-aş fi făcut aşa ceva pentru nimic în lume.

— Maggie avea toată înţelegerea pentru Susan şi marinarul ei, asta e, spuse doamna Cosham cam acră. Cumnata mea s-a lăsat în mîinile Providenţei în orice încercare a vieţii, iar Providenţa, trebuie să recunosc, pînă acum a răspuns nobil.

— Da, spuse Katharine rîzînd, căci îi plăcea nechibzuinţa mamei ei care scotea din sărite întreaga familie. Taurii mamei se transformă întotdeauna în vaci în momentele critice.

— Ei, spuse doamna Milvain, mă bucur că acum există cineva care să vă apere de tauri.

— Nu mi-l pot imagina pe William în stare să ne apere de tauri, spuse Katharine.

Întîmplarea făcu că doamna Cosham scoase din nou volumul *Shakespeare* şi-l consulta pe Ralph cu privire la un pasaj obscur din *Măsură pentru măsură*. Nu prinse imediat înţelesul vorbelor lui Katharine şi ale mătuşii ei, închipuindu-şi că William era vreun verişor mai mic, căci acum ea îi apăruse în chip de fetiţă cu şorţuleţ ; totuşi, era atît de zăpăcit, încît aproape că nu putea să urmărească cuvintele pe pagină. O clipă mai tîrziu le auzi vorbind limpede despre un inel de logodnă.

— Îmi plac rubinele, o auzi pe Katharine spumnd.
„Să fii întemnițat de vînturi oarbe
Și-mpins cu furie nestăpînită-n jurul
Întregii lumi ce-atîrnă..."

Doamna Cosham scandă; în aceeași clipă cuvîntul „Rodney" se suprapuse în mintea lui Ralph peste cuvîntul „William". Simțea fără tăgadă că erau logodiți. Primul impuls a fost de furie violentă pentru că îl amăgise pe tot parcursul vizitei sale, îl hrănise cu poveștile unor bătuțe simpatice, îl lăsase să și-o imagineze în chip de copilaș zburdînd pe pajiște, își împărtășise tinerețea cu el, în timp ce de fapt ea îi era pe deplin străină, logodită pentru a se căsători cu Rodney.

Dar cum era posibil? Fără îndoială că nu putea fi posibil. Pentru că în ochii lui, ea era încă o copilă. Ochii îi rămaseră atît de mult timp asupra cărții, încît doamna Cosham avu răgazul să privească peste umăr și să-și întrebe nepoata:

— Și v-ați hotărît în privința casei, Katharine?

Întrebarea îl convinse de adevărul acelei idei oribile. Privi în sus brusc și spuse:

— Da, e un fragment greu.

Vocea i se schimbase atît de mult, vorbea atît de scurt și cu un asemenea dispreț, încît doamna Cosham îl privi nedumerită. Din fericire făcea parte dintr-o generație care se aștepta să întîlnească lipsă de educație la bărbați, și lucrul n-o făcu decît să fie convinsă că acest demn Denham era foarte, foarte deștept. Luă înapoi *Shakespeare*-ul, întrucît se părea că Denham nu mai avea nimic de adăugat și-l făcu să dispară iar misterios, cu resemnarea nespus de patetică a celor vîrstnici.

— Katharine s-a logodit cu William Rodney, spuse ea, ca să umple tăcerea ce se ivise; un vechi prieten de-al nostru. În plus, cunoaște literatura la perfecție — la perfecție! Dădu vag din cap. Ar trebui să faceți cunoștință.

Singura dorință a lui Denham era să plece din casa aceea cît mai curînd posibil; dar doamnele în vîrstă se ridicaseră anunțîndu-și dorința de a-i face doamnei Hilbery o vizită în dormitor, așa că orice mișcare din partea

lui era imposibilă. În acelaşi timp, ar fi vrut să-i spună ceva numai lui Katharine, dar nu ştia ce anume. Fata îşi conduse mătuşile la etaj şi se întoarse, venind spre el cu acelaşi aer de nevinovăţie şi prietenie care-l buimăci.

— Tata ar cam trebui să sosească acasă, spuse ea. Nu vreţi să luaţi loc ? spuse ea rîzînd ca şi cum în clipa aceea îi lega o prietenie veselă şi desăvîrşită la o ceaşcă de ceai.

Dar Ralph nu schiţă nici un gest că ar vrea să se aşeze.

— Trebuie să vă felicit, spuse el. N-am ştiut.

O văzu că se schimbă la faţă, dar numai ca să-şi ia o expresie mai serioasă ca înainte.

— Logodna ? întrebă ea. Da, mă voi căsători cu William Rodney.

Ralph rămase în picioare cu mîna pe spetează scaunului, într-o tăcere absolută. Între ei se părea că se căscaseră hăuri în beznă. O privi, dar chipul arăta că nu la el îi zburau gîndurile. N-o tulburau nici regretul nici conştiinţa greşelii.

— Ei, trebuie să plec, spuse el în cele din urmă.

Fata păru că vrea să spună ceva, pe urmă se răzgîndi şi adăugă doar :

— Sper să mai veniţi. Am impresia că mereu..., ezită puţin, sîntem întrerupţi.

El se înclină şi ieşi din cameră.

Ralph străbătu Embankment-ul cu o iuţeală extraordinară. Fiecare muşchi era încordat şi gata să reziste parcă oricărui atac din afară. În clipa aceea avea impresia că atacul urma să fie îndreptat asupra trupului său, şi astfel creierul era în alertă, dar fără să priceapă. După cîteva clipe, descoperind că nu se mai afla sub observaţie, şi nu avea parte de nici un atac, încetini pasul, durerea i se răspîndi în tot corpul, instalîndu-se în fiecare punct principal, şi nu întîmpină nici un fel de rezistenţă din cauza extenuării după primul efort de apărare. Porni fără tragere de inimă de-a lungul rîului, mai degrabă îndepărtîndu-se de casă decît apropiindu-se de ea. Se afla la dispoziţia lumii. Nu distingea nimic din imaginile întîlnite. Se simţea, aşa cum şi-i închipuise de multe ori

pe alții, ca dus de curent, fără putință de a-l stăpîni, un om care nu-și mai dă seama de realități. Avea senzația că făcea parte din tagma bătrînilor jerpeliți care dau tîrcoale bodegilor, și simțea așa cum probabil simțeau și ei, un amestec de invidie și ură față de cei cu care își încrucișa drumul și care mergeau rapid, și fără îndoială, aveau un scop precis. Și ei vedeau lucrurile nedeslușit si estompat și erau azvîrliți de colo-colo de cea mai slabă suflare de vînt. Căci lumea reală, cu perspectiva ei de șosele care duc spre distanțe invizibile, îi alunecase printre degete de cînd aflase de logodna Katharinei. Acum putea să-și vadă limpede viața, cărarea dreaptă și îngustă care se sfîrșea curînd. Katharine era logodită ; și ea îl înșelase. Căuta unghere încă neatinse de nenorocire, dar șuvoiul prăpădului nu avusese zăgazuri ; nu-i mai rămăsese nimic neatins. Katharine îl înșelase ; o cuprinsese în fiecare gînd al lui, și fără ca toate gîndurile părreau acum false, rușinoase. Viața i se părea nemăsurat de sărăcită.

În ciuda ceții înghețate care acoperea celălalt mal, lăsîndu-i luminile spînzurate peste o masă albă, se așează pe una din bănci și lăsă marea deziluzie să-i năpădească trupul. Toate punctele luminoase ale viții lui erau întunecate : toate piscurile nivelate. La început se forță să creadă că fata se purtase urît cu el și se alină cu gîndul că, odată rămasă singură, își va aminti acest lucru și se va gîndi la el cu gingășie, în tăcere, sau cel puțin îi va părea rău. Dar grăuntele de alinare dispăru în cîteva clipe căci, după ce reflectă puțin, trebui să recunoască faptul că ea nu-i datora nimic. Katharine nu promisese nimic, nu luase nimic ; visele lui nu reprezentau nimic pentru ea. Iar asta era fără îndoială cea mai cumplită limită a disperării. Dacă cele mai frumoase sentimente nu înseamnă nimic pentru persoana căreia îi sînt adresate sentimentele, ce altă realitate ne mai rămîne ? Vechea idilă care-i luminase zilele, gîndurile despre Katharine care-i coloraseră fiecare oră ajunseseră acum să pară stupide și fără vlagă. Se ridică și privi la rîul ale cărui ape cenușii alergînd neîncetat părcau chiar esența zădărniciei și uitării.

„Atunci în ce mai poți crede ?“ se gîndi el, cum stătea așa aplecat. Se simțea atît de slăbit și imaterial, încît repetă cuvintele cu voce tare.

„Atunci în ce mai poți crede ? Nici în bărbați, nici în femei. Nici în visele despre ei. Nu ne rămîne nimic — nimic, absolut nimic.“

Denham avea acum posibilitatea să afle că dacă dorea, putea foarte bine să nască și să întrețină o furie teribilă. Rodney constituia o țintă bună pentru acel sentiment. Și totuși, în clipele acelea, Rodney, ba chiar și Katharine păreau niște năluci fără trup. Abia dacă și-i mai putea închipui. Mintea i se afunda tot mai mult. Căsătoria lor nu avea pentru el nici un fel de importanță. Toate lucrurile erau fantomatice ; întreaga masă a lumii nu era decît un abur imaterial în jurul scînteii solitare din mintea lui, al cărui punct incandescent putea doar aminti, căci era stins. Avusese odată o credință, iar Katharine întruchipase această credință, iar acum ea pierise. N-o condamna ; nu condamna pe nimeni și nimic ; vedea adevărul. Vedea goana apelor cenușii și țărmul alb. Dar viața este puternică ; timpul trăiește, și trupul, fără îndoială îi dictă cugetarea care îl puse în mișcare, și anume că trebuie să se lepede de formele ființei umane și totuși să păstreze pasiunea care pare inseparabilă de existența lor materială. Acum această pasiune ardea la orizontul său, așa cum soarele de iarnă alcătuiește un ochi de geam verzui la apus, printre norii dezlînați. Ochii îi erau ațintiți pe ceva nespus de îndepărtat ; dacă s-ar lua după acea lumină, simțea că va trebui să-și găsească drumul. Dar ăsta era singurul lucru care îi mai rămăsese dintr-o lume supraaglomerată, înțesată de oameni.

CAPITOLUL 13

DENHAM ÎȘI CHELTUI CU MÎNCAREA doar parțial ora de prînz la birou. Indiferent de vreme, cea mai mare parte a acestui răgaz și-l petrecea bătînd aleile cu pietriș din Lincoln's Inn Fields. Copiii ajunseseră să-i recunoască silueta, iar vrăbiuțele deveneau nerăbdătoare să primească firimituri de pîine. Fără îndoială că de vreme ce nu o dată dăduse cîte un bănuț și aproape întotdeauna răspîndise un pumn de firimituri, nu era chiar atît de insensibil la împrejurimile locului pe cît își închipuise.

Se gîndi că aceste zile de iarnă și le petrecea aplecat deasupra hîrtiilor albe lucind de la lumina lămpii, ore în șir ; și de asemenea în intervale scurte pe străzile învăluite de ceață. Cînd se întorcea înapoi la lucru după pauza de prînz, ducea cu el imaginea Strand-ului, presărat cu omnibuze, și a frunzelor ruginii culcate pe pietriș, ca și cum ochii săi ar fi fost continuu ațintiți în pămînt. Mintea îi lucra necontenit, dar gîndurile purtau atît de puțină bucurie, încît nu le chema de bunăvoie ; își vedea totuși de drum, cînd într-o direcție, cînd în alta ; acasă, ajungea încărcat de cărți cu coperți întunecate împrumutate de la bibliotecă.

Mary Datchet, venind dinspre Strand la ora prînzului, îl văzu într-o zi cum dă colțul, încheiat de sus pînă jos la palton, și atît de cufundat în gînduri, de parcă ar fi fost în camera lui.

Fu cuprinsă de un sentiment asemănător venerației la vederea lui ; pe urmă, se simți îndemnată să rîdă, cu toate că pulsul i se acceleră. Trecu pe lîngă el, dar el n-o observă. Fata se întoarse și-l bătu pe umăr.

— Doamne, Mary ! exclamă el. Ce m-ai speriat !

— Da. Arăți de parcă ai merge în somn, spuse ea. Nu cumva rezolvi cazul unei iubiri teribile ? Trebuie să împaci un cuplu disperat ?

— Nu mi-erau gîndurile la lucru, răspunse Ralph, destul de grăbit. În plus, chestiile astea nici nu țin de resortul meu, adăugă el cam mohorît.

Dimineața era frumoasă și mai aveau cîteva minute bune pînă să se întoarcă la lucru. Nu se mai întîlniseră de vreo două-trei săptămîni, și Mary avea multe să-i povestească lui Ralph ; însă nu era sigură dacă era dorită compania ei. Cu toate acestea, după ce merseră puțin, timp în care îi spuse cîteva lucruri, Ralph propuse să se așeze, iar ea stătu lîngă el. Vrăbiuțele coborîră și ele în zbor lîngă ei, și Ralph scoase din buzunar o jumătate de corn pe care nu-l mîncase la prînz. Le aruncă cîteva firimituri.

— N-am văzut niciodată vrăbiuțe atît de blînde, zise Mary ca să spună ceva.

— Așa e. Vrăbiuțele din Hyde Park sînt mai sperioase. Dacă nu facem nici o mișcare, ademenesc una să mi se așeze pe braț.

Mary era dornică să abandoneze subiectul despre îmblînzirea păsărilor, dar văzînd că Ralph, din cine știe ce motiv, se mîndrea cu vrăbiuțele lui, făcu pariu cu el pe șase penny că nu va reuși.

— S-a făcut ! spuse el ; și în ochii pînă atunci mohorîți licări o scînteiere. Conversația lui era acum îndreptată integral spre vrăbioiul chel care părea mai îndrăzneț decît celelalte ; iar Mary se folosi de ocazie să-l studieze pe Ralph. Nu fu mulțumită ; chipul lui îi era tras și expresia aspră. Un copil cu cercul își făcu apariția dînd iama prin stolul de vrăbiuțe, iar Ralph aruncă ultimele firimituri spre tufișuri, răsuflînd nervos.

— Așa mi se întîmplă mereu — tocmai cînd să pun mîna pe el. Uite șase penny, Mary. I-ai cîștigat însă doar din cauza bestiei ălcia de băiat. N-ar trebui să li se dea voie să se joace cu cercul aici...

— Să nu li se dea voie să se joace cu cercul ! Dragul meu Ralph, ce prostii !

— Altceva nu știi să spui, se plînse el ; și nici măcar nu e prostie. Ce rost mai are grădina dacă nu poți să

privești păsările ? Poți să te joci foarte bine cu cercul și pe stradă. Și dacă mamele n-au curaj să-și lase copiii pe străzi, n-au decît să și-i țină acasă.

Mary nu răspunse, în schimb se încruntă.

Se lăsă pe spătarul băncii și privi în jur la casele înalte care înțepau cu coșurile lor cerul molatec albăstrui-cenușiu.

— Ei, spuse ea, e minunat să locuiești la Londra. Cred că aș putea să stau zile întregi să mă uit la oameni. Îmi iubesc semenii...

Ralph suspină nerăbdător.

— Da, probabil, atunci cînd ajungi să-i cunoști, adăugă ea, ca și cum dezaprobarea lui ar fi fost exprimată în cuvinte.

— Mie tocmai atunci nu-mi mai plac, răspunse el. Totuși nu văd de ce n-ai păstra asemenea iluzii, dacă așa îți place.

Vorbea fără să pună patimă nici în dezaprobarea nici în aprobarea pe care o exprima. Părea împietrit.

— Trezește-te, Ralph ! Ești pe jumătate adormit ! strigă Mary întorcîndu-se și trăgîndu-l de mînecă. Ce-ai făcut cu tine ? Esti întors pe dos ? Ai muncit ? Disprețuiești lumea, ca de obicei ?

Cum el nu făcu altceva decît să dea din cap și să-și umple pipa, ea continuă :

— E un gen de poză, nu ?

— Nu mai mult ca majoritatea lucrurilor, spuse el.

— Ei, am multe să-ți spun, dar trebuie să plec — avem o întrunire de comitet.

Se ridică, dar șovăind îl privi cu seriozitate.

— Nu pari prea fericit, Ralph, spuse ea. S-a întîmplat ceva, sau nu e nimic ?

Nu-i răspunse pe loc, dar se ridică și el și merse alături de ea spre poartă. Ca de obicei, nu-i răspundea mai înainte de a cîntări dacă ceea ce avea de gînd să spună făcea parte dintre lucrurile care i se puteau spune.

— Sînt cam tulburat, spuse el în cele din urmă. Parțial din cauza lucrului, și parțial din cauza problemelor de familie. Charles s-a purtat ca un prost. Vrea să plece în Canada să se facă fermier.

— Ei, sînt şi avantaje în treaba asta, spuse Mary ; trecură de poartă şi porniră să înconjoare iar agale Fields-ul, discutînd despre greutăţile care, de fapt, nu erau atît de grave în familia Denham şi fuseseră aduse în prim plan doar ca să potolească compasiunea lui Mary, care totuşi îl linişti pe Ralph mai mult decît îşi dădu el seama. Cel puţin Mary îl îndrumă spre problemele reale, în sensul că li se puteau găsi soluţii ; iar cauza adevărată a tristeţii sale, care nu avea parte de o asemenea rezolvare, se afundă mai mult în umbrele minţii.

Mary era atentă ; era îndatoritoare. Ralph nu putea să nu simtă că îi este recunoscător, cu atît mai mult poate, cu cît nu-i mărturisise adevărul despre starea lui sufletească, şi cînd ajunseră iar la poartă, simţi nevoia să facă o remarcă afectuoasă la plecare. Dar afecţiunea lui luă forma mai puţin delicată a protestului în legătură cu munca ei.

— La ce-ţi trebuie să faci parte din comitet ? întrebă el. Îţi pierzi timpul, Mary.

— Sînt de acord că o plimbare în aer liber ar fi mai folositoare, spuse ea. Uite ce e, adăugă ea brusc, n-ai vrea să vii la noi de Crăciun ? E cea mai frumoasă perioadă a anului.

— Să vin la voi la Disham ? repetă Ralph.

— Da. O să te lăsăm în pace. Poţi să-mi dai răspunsul mai tîrziu, spuse ea grăbită, şi pe urmă porni în direcţia Russell Square. Îl invitase sub impulsul momentului, în clipa în care imaginea unei plimbări în aer liber îi venise în minte ; se enervase însă că procedase astfel, pe urmă se enervase pentru că se enervase.

„Dacă nu sînt în stare să mă stăpînesc cînd mă plimb singură cu Ralph, raţionă ea, atunci mai bine îmi cumpăr o pisică şi mă duc să locuiesc în Ealing, ca Sally Seal — şi de fapt, nici n-o să vină. Sau a vrut să spună că *va veni* ?"

Scuturâ din cap. Pur şi simplu nu ştia ce voise el să spună. Niciodată nu era sigură ; dar de data asta era mai nedumerită ca oricînd. Îi ascundea cumva un anumit lucru ? Se purtase ciudat ; fusese impresionată de cît de distrat era ; exista ceva la el ce nu putea înţelege, iar taina firii sale revărsa asupra ei o vrajă care o înfrînjenea.

Mai mult, nu se putea stăpîni să nu facă ceea ce deseori criticase la alte fete — să-şi înzestreze prietenul cu un fel de foc ceresc şi să-i aştearnă propria-i viaţă pe dinainte pentru a-şi da verdictul.

În faţa acestor gînduri, comitetul aproape că păli ca importanţă ; sufragetele se estompară ; jură să înveţe mai cu tragere de inimă italiana ; îşi puse în cap să se apuce de studiul păsărilor. Dar programul acestei vieţi ameninţa să devină atît de absurd, încît curînd îşi dădu seama că o apucase pe o linie greşită, aşa că în clipa în care zidurile de cărămidă cafenie din Russell Square îşi făcură apariţia, Mary repeta discursul pe care urma să-l ţină în faţa comitetului. Într-adevăr, nici nu le băgă în seamă. Alergă pe scări ca de obicei, revenind total la realitate la vederea doamnei Seal, pe palier, în faţa biroului unde dusese un cîine foarte mare să bea apă dintr-un vas rotund.

— Domnişoara Markham a şi sosit, spuse doamna Seal cu gravitatea necesară, şi ăsta e cîinele dumneaei.

— Un cîine foarte frumos, remarcă Mary, mîngîindu-l pe cap.

— Da. O creatură splendidă, consimţi doamna Seal. Un fel de Saint Bernard, mi-a spus. Ce-aş vrea să aibă şi Kit un Saint Bernard ! Îţi păzeşti bine stăpîna, Sailor, nu-i aşa ? Ai grijă să nu pătrundă oamenii răi în cămară cînd stăpîna e la lucru... unde îi ajută pe cei săraci, care şi-au pierdut busola... Dar am întîrziat, trebuie să începem ! Şi împrăştiind restul apei pe podea, se grăbi alături de Mary să intre în camera unde se afla comitetul.

DOMNUL CLACTON JUBILA. MECANISMUL pe care-l pusese la punct şi-l stăpînea urma să dea naştere produsului său bilunar, o şedinţă de comitet ; iar mîndria pe care o resimţea la aceste întruniri perfect programate era nemăsurată. Îndrăgea limbajul camerelor unde se ţineau întrunirile de comitet ; îndrăgea felul în care se auzea deschizîndu-se uşa cînd ceasul anunţa ora stabilită, dînd ascultare celor cîteva trăsături de condei pe care le aşternuse pe o foaie de hîrtie ; iar cînd uşa se deschisese suficient de des, îi făcea plăcere să apară din cealaltă cameră, ţinînd în mînă documente, vizibil importante, cu o expresie preocupată pe chip care s-ar fi potrivit unui Prim-ministru în drum spre întîlnirea cu Cabinetul său. După cum dăduse ordin, masa fusese prevăzută dinainte cu şase foi de sugativă, şase tocuri, şase călimări, o cană cu apă şi un pahar, un clopoţel, şi din respect pentru gustul doamnelor din comitet, o glastră cu crizanteme înfoiate. Îndreptase pe furiş sugativele faţă de călimări, iar acum stătea în picioare în faţa căminului, susţinînd o conversaţie cu domnişoara Markham. Ochii însă urmăreau uşa, iar cînd Mary intră împreună cu doamna Seal, rîse scurt şi se adresă celorlalţi răspîndiţi prin cameră :

— Cred, doamnelor şi domnilor, că sîntem gata să începem.

Spunînd acestea, luă loc în capul mesei şi aşezînd un teanc de hîrtii la dreapta şi altul la stînga, îi ceru domnişoarei Datchet să citească procesul verbal al şedinţei anterioare. Mary se supuse. Un observator atent şi-ar fi pus întrebarea de ce era nevoie ca secretara să încrunte din sprîncene atît de aprig deasupra relatărilor relativ

prozaice. Oare ar fi putut avea vreo îndoială dacă se hotărîse să se trimită circulare în provincie cu Broşura numărul 3, sau să se publice o diagramă statistică la proporţia dintre femeile căsătorite şi celibatare din Noua Zeelandă ; sau că profiturile nete obţinute de pe urma Bazarului doamnei Hipsley atinseseră totalul de 5 lire, 8 şilingi, patru penny şi jumătate.

Putea oare s-o tulbure cît de cît îndoiala cu privire la corectitudinea şi bunul simţ al acestor informaţii ? Nimeni n-ar fi ghicit după înfăţişare nici măcar că era tulburată. Niciînd nu fusese văzută într-o sală de şedinţe de comitet o femeie mai echilibrată şi mai plăcută decît Mary Datchet. Părea un amestec de frunze de toamnă şi soare de iarnă ; sau vorbind mai puţin poetic, dădea dovadă şi de bunătate şi de fermitate, o promisiune tulbure de instinct matern protector, combinat cu adaptarea perfectă la o muncă cinstită. Cu toate acestea, îi venea foarte greu să-şi stăpînească gîndurile să n-o ia razna ; citea fără convingere ca şi cum (şi într-adevăr aşa stăteau lucrurile) pierduse puterea de a vizualiza ce citea. În clipa în care termină, gîndul i se întoarse la Lincoln's Inn Fields şi la fluturarea aripioarelor nenumăratelor vrăbii. Tot îl mai ademenea Ralph pe vrăbioiul chel să i se aşeze pe mînă ? Reuşise ? Va reuşi vreodată ? Vroise să-l întrebe cum se face că vrăbiile de la Lincoln's Inn Fields sînt mai puţin sperioase ca cele din Hyde Park — poate pentru că trecătorii sînt mai rari şi ele ajung să-şi recunoască binefăcătorii. În prima jumătate de oră a şedinţei de comitet, Mary trebui deci să se lupte cu prezenţa sceptică a lui Ralph Denham, care ameninţa să facă ce poftea. Mary încercă cîteva metode ca să scape de el. Ridică vocea, rosti lucrurile răspicat, privi hotărîtă spre chelia domnului Clacton, începu să facă nişte însemnări. Spre agasarea ei, creionul schiţă o formă mică, rotundă, pe sugativă care, fără cea mai mică îndoială, arăta exact ca şi capul chel al vrăbioiului. Privi din nou spre domnul Clacton ; da, era chel, la fel ca şi vrăbioii. Niciînd nu mai fusese o secretară hărţuită de atît de multe idei nepotrivite, care nu mai conteneau să apară. Dumnezeule ! atît de pline de ridicol şi grotesc, încît în orice clipă ar fi putut să-i stîrnească cine ştie ce

neserîozitate care să-i şocheze pe colegi pentru totdeauna. Gîndul la ce i-ar putea ieşi pe gură o făcu să-şi muşte buzele, ca şi cum buzele puteau s-o protejeze.

Dar toate aceste sugestii nu reprezentau decît nişte epave plutitoare, nişte obiecte aruncate peste bord de către o tulburare mult mai profundă care, imposibil de judecat în clipa de faţă, îşi manifesta existenţa prin aceste încuviinţări din cap şi din priviri. Cînd şedinţa va lua sfîrşit va trebui neapărat să stea şi să chibzuiască. Între timp, se comporta ruşinos ; se uita pe fereastră şi se gîndea la culoarea cerului, la decoraţiile Hotelului Imperial, cînd ar fi trebuit să se alăture colegilor şi să se gîndească la problema ce se discuta. Nu se simţea în stare s-o facă nici pe una nici pe alta. Ralph spusese... uite, nu se putea înfrîna să nu ia în seamă vorbele lui, dar el nu ştiu cum se debarasase de faptele oricărei realităţi. Şi pe urmă, fără vreun efort conştient, printr-o scamatorie a minţii, se trezi că se preocupă de planul organizării unei campanii prin ziare. Trebuiau să fie scrise anumite articole ; anumiţi redactori trebuiau contactaţi. Ce linie era bună de urmat ? Se pomeni că îl dezaprobă cu tărie pe domnul Clacton. Îşi exprimă părerea că sosise vremea măsurilor de forţă. În clipa în care rosti acest lucru, avu senzaţia că dăduse peste fantoma lui Ralph ; aşa că deveni tot mai hotărîtă şi nerăbdătoare să-i facă pe ceilalţi să adopte punctul ei de vedere. Încă o dată, ştia cu exactitate şi indiscutabil ce era corect şi ce era greşit. Ca şi cum ar fi apărut dintre ceţuri, vechii duşmani ai binelui public se profilară în ziare — capitaliştii, proprietarii de ziare, antisufragetele şi — într-un fel — cei mai primejdioşi dintre ei, masele care nu se interesează de nimic — printre care, în clipa de faţă, putea distinge limpede trăsăturile lui Ralph Denham. Într-adevăr, cînd domnişoara Markham o rugă să-i sugereze numele a cîtorva prieteni de-ai ei, se exprimă cu o amărăciune neobişnuită :

— Prietenii mei consideră lucrurile de genul acesta nişte inutilităţi.

Avu sentimentul că i se adresa astfel chiar lui Ralph însuşi.

— A, deci așa ? spuse domnișoara Markham, rîzînd scurt ; și cu puteri renăscute, armatele lor atacară dușmanul.

Mary fusese deprimată cînd intrase în sală, acum însă moralul îi era considerabil ridicat. Cunoștea ea rosturile acestei lumi ; era un loc ordonat și armonios, știa exact cum arătau și lucrurile drepte și cele nedrepte ; iar sentimentul că era în stare să dea o lovitură zdravănă dușmanilor îi încălzea inima și-i strălumina privirea. Într-unul din acele momente de imaginație, care nu-i erau caracteristice dar în acea după-amiază o asaltaseră obositor, se închipui sus, pe un podium, lovită fără cruțare cu ouă stricate, iar Ralph implorînd-o slab să coboare. Dar...

„Ce importanță mai am eu pe lîngă cauză ?" își spuse, pe lîngă multe alte lucruri. Spre lauda ei, oricît era de hărțuită de gînduri prostești, reuși să-și păstreze la suprafață atenția și echilibrul, și o converti pe doamna Seal cu foarte mult tact de mai multe ori, cînd ceru : „Acțiune ! Pretutindeni ! Imediat !" — așa cum îi stătea bine fiicei tatălui ei.

Ceilalți membri ai comitetului, care erau cu toții destul de în vîrstă, rămaseră foarte impresionați de Mary și înclinară să-i țină partea și să se războiască între ei, parțial probabil pentru că era tînără. Senzația că îi avea pe toți sub control o umplu pe Mary de un sentiment al puterii ; simți că nici o altă muncă nu putea fi atît de importantă, sau atît de palpitantă, ca munca de a-i face pe oameni să procedeze cum dorești. Și fără îndoială că în clipa în care își impuse punctul de vedere, o cuprinse un ușor dispreț pentru cei care îi cedaseră.

Comitetul se ridică, își adună hîrtiile, le îndreptă, le puse în serviete, le închise bine și se grăbi să plece, căci cei mai mulți dintre membrii lui trebuiau să prindă diverse trenuri ca să ajungă la alte întîlniri, cu alte comitete, toți fiind oameni ocupați. Mary, doamna Seal și domnul Clacton rămaseră singuri ; se făcuse cald, și camera avea un aspect neglijent, bucăți de sugativă trandafirie zăceau răspîndite pe masă, iar paharul era pe jumătate plin cu apă, ceea ce însemna că cineva își turnase și uitase să bea.

Doamna Seal începu să pregătească ceaiul, iar domnul Clacton se retrase în camera lui să sorteze documentele proaspăt aduse. Mary era prea agitată ca s-o ajute pe doamna Seal la aşezarea ceştilor şi farfurioarelor. Se duse la fereastră şi rămase aşa, privind afară. Felinarele erau deja aprinse ; iar prin ceaţa care învăluia piaţa se puteau vedea siluete mărunte grăbindu-se să traverseze şi să-şi continue drumul pe trotuarul celălalt. În starea ei absurdă de aroganţă nemăsurată, Mary privi siluetele gîndind : „Dacă aş vrea aş putea să vă fac să intraţi acolo sau să vă opriţi brusc ; aş putea să vă fac să mergeţi în şir indian sau doi cîte doi ; pot să fac ce vreau cu voi".

Pe urmă doamna Seal veni lîngă ea.

— N-ar trebui să-ţi pui ceva pe umeri, Sally ? întrebă Mary, pe un ton condescendent, simţind un fel de milă pentru femeia mărunţică şi zadarnic de entuziastă. Dar doamna Seal nu dădu atenţie sugestiei.

— Ei, ţi-a plăcut ? întrebă Mary rîzînd uşor.

Doamna Seal trase adînc aer în piept, îl ţinu o clipă, pe urmă răsufla, privind şi ea în Russell Square, Southampton Row, şi la trecători.

— Ah, dacă i-am putea aduce aici cinci minute pe oamenii ăştia şi să-i facem să priceapă ! Dar *nu se poate* ca într-o bună zi să nu vadă adevărul... Dacă ar putea cineva să le deschidă ochii...

Mary ştia că este mult mai înţeleaptă decît doamna Seal, iar cînd doamna Seal spunea cîte ceva, chiar dacă Mary era de acord, în gînd automat îşi construia contraargumente. De data asta sentimentul arogant că ar putea direcţiona întreaga lume păli.

— Hai să bem ceaiul, spuse, întorcîndu-se de la fereastră şi lăsînd transperantul. A fost o întîlnire satisfăcătoare, nu crezi, Sally ? aruncă ea remarca întîmplător, cînd se aşezară la masă. Nu se putea ca doamna Seal să nu-şi fi dat seama că Mary fusese extraordinar de eficientă.

— Da, dar înaintăm ca melcul, spuse Sally, dînd din cap nerăbdătoare.

Mary izbucni în rîs, şi toată aroganţa i se risipi.

— Tu poţi să rîzi, spuse Sally, dînd iarăşi dezaprobator din cap. Eu una nu pot. Am cincizeci şi cinci de ani

şi cred că o să fiu oale şi ulcele cînd o să se rezolve cauza noastră, dacă se va întîmpla şi asta.

— A, nu, n-o să fii oale şi ulcele, spuse Mary cu blîndeţe.

— Va fi o zi extraordinară, spuse doamna Seal, scuturîndu-şi buclele. O zi măreaţă nu numai pentru noi, ci pentru civilizaţie. Eu aşa simt cînd sînt la întrunirile astea. Fiecare din ele reprezintă un pas în marele marş al umanităţii, ştii. Vrem ca oamenii care vor veni după noi să profite mai mult şi mulţi nu văd acest lucru. Stau şi mă întreb : cum e posibil ?

Aducea din dulap cești şi farfurii pe măsură ce vorbea, aşa că propoziţiile, mai mult ca oricînd păreau disparate. Mary nu-şi putea înfrîna o oarecare admiraţie pentru ciudata şi mărunţica preoteasă a umanităţii. Cîtă vreme ea se gîndise numai la sine, doamna Seal se gîndise doar la viziunea ei.

— Nu trebuie să te extenuezi, Sally, dacă vrei să apuci ziua cea măreaţă, spuse ea, ridicîndu-se şi încercînd să ia din mîinile doamnei Seal o farfurie cu biscuiţi.

— Draga mea copilă, la ce altceva ar mai putea sluji trupul meu bătrîn ? exclamă ea, ţinînd mai strîns farfuria de biscuiţi. Să nu fiu mîndră că pot da totul în slujba acestei cauze ? pentru că eu nu am inteligenţa ta. Au existat împrejurări de familie... într-una din zile am să-ţi povestesc... aşa că debitez prostii. Ştii că îmi pierd capul. Adică tu nu ştii. Domnul Clacton nu ştie nici el. Mare greşeală să-ţi pierzi capul. Slavă Domnului că inima e la locul ei. Ce bine îmi pare că are Kit un cîine zdravăn, pentru că am impresia că e cam bolnav.

Băură ceaiul şi trecură în revistă multe din problemele ridicate de comitet, discutîndu-le în amănunt, acum că acest lucru era posibil ; şi amîndouă avură plăcutul sentiment că se aflau undeva în culise ; că în mîna lor existau fire care, odată trase, vor schimba total imaginea prezentată zilnic celor care citesc piesa. Deşi aveau păreri diferite, acest sentiment le unea şi le făcea aproape prietene.

Mary, totuşi, se ridică să plece destul de repede pentru că dorea să fie singură şi să asculte muzică la Que-

en's Hall. Intenționa să-și folosească singurătatea pentru a se gîndi la poziția ei față de Ralph ; dar cu toate că străbătu Strand-ul cu acest scop, mintea îi era înțesată de tot felul de gînduri, într-o direcție sau alta, și care-i dădeau un sentiment neplăcut. Păreau chiar să-și ia substanța din strada respectivă pe care o străbătea. Astfel viziunea asupra umanității îi apăru într-un fel legată de Bloomsbury, apoi pieri cînd traversă drumul principal ; pe urmă, un flașnetar întîrziat din Holborn îi răvăși gîndurile ; cînd ajunse să străbată piața cea mare și cețoasă de la Lincoln's Inn Fields, se simțea iar deprimată, înfrigurată și îngrozitor de clarvăzătoare. Bezna îndepărtă stimulentul frăției umanității și pe obraz îi șiroi chiar o lacrimă care însoțea convingerea bruscă din ea că îl iubea pe Ralph, iar el n-o iubea. Aleea pe care merseseră dimineață era întunecată și pustie, iar vrăbiile stăteau tăcute în copacii golași. Luminile din imobilul ei o îmbărbătară însă curînd ; toate aceste stări diferite erau cufundate într-un șuvoi de dorințe, gînduri, percepții și conflicte care inundau continuu adîncul ființei ei, pentru ca pe rînd să urce în importanță atunci cînd lumea de deasupra lor le oferea condiții prielnice. Amînă ora de limpezire a gîndurilor pînă la Crăciun, spunîndu-și în sine, în vreme ce-și aprindea focul, că în Londra e imposibil să-ți triezi gîndurile ; și fără îndoială, Ralph nu va veni de Crăciun, iar ea va face plimbări lungi în inima regiunii și va hotărî ce e de făcut cu această problemă, precum și cu altele care o frămîntau. Între timp, totuși, își spuse ea, punînd picioarele pe apărătoarea de la cămin, viața se arăta plină de complicații ; viața trebuie îndrăgită pînă în cea mai neînsemnată fibră a ei.

Rămase așa vreo cinci minute și gîndurile avură suficient răgaz să se estompeze, cînd se auzi soneria. Ochii îi străluciră ; era convinsă că Ralph venise s-o vadă. În consecință, așteptă o clipă pînă să deschidă ușa ; dorea să știe că mîna nu-i tremură pe hățurile legate de toate emoțiile pe care vederea lui Ralph le-ar putea stîrni. Se stăpînise inutil, totuși, căci nu era Ralph, ci Katharine împreună cu William Rodney. Prima impresie a fost că amîndoi erau extraordinar de bine îmbrăcați. Se simțea ponosită și șleampătă alături de ei, și nu știa cum

ar trebui să-i trateze, nici nu-şi închipuia de ce veniseră. Nu auzise nimic de logodna lor. Dar după primele clipe de nemulţumire, se bucură, pentru că simţi pe dată personalitatea puternică a lui Katharine, şi mai mult, nu mai era necesar acum să se stăpînească.

— Treceam pe aici şi am văzut lumină la fereastră, aşa că am urcat, explică Katharine, aşa cum stătea în picioare în faţa ei, părînd foarte înaltă, distinsă şi uşor distrată.

— Am fost să vedem nişte tablouri, spuse William. O, Doamne, exclamă el, privind în jur, camera asta îmi aminteşte de cele mai cumplite ore ale existenţei mele — cînd mi-am citit lucrarea, şi toţi stăteaţi în jur şi mă luaţi în zeflemea. Katharine a fost cea mai răutăcioasă. Simţeam cum exultă la fiecare greşeală. Domnişoara Datchet a fost amabilă. Domnişoara Datchet, mi-a-duc aminte, m-a ajutat s-o scot la capăt.

Se aşeză, îşi scoase mănuşile galbene şi începu să-şi lovească genunchii cu ele. Lui Mary, vitalitatea pe care o răspîndea în jur i se păru plăcută, cu toate că o făcea să rîdă. Şi înfăţişarea lui o amuza. Ochii destul de protuberanţi priveau cînd pe una cînd pe cealaltă dintre tinere, iar buzele schiţau mereu cuvinte care rămîneau nerostite.

— Am fost la Grafton Gallery să-i vedem pe vechii maeştri, spuse Katharine, aparent fără să-i dea importanţă lui William şi acceptînd ţigara oferită de Mary. Se lăsă pe speteaza scaunului, iar rotocoalele de fum părură s-o distanţeze şi mai mult de ceilalţi.

— Puteţi să credeţi, domnişoară Datchet, continuă William, că lui Katharine nu-i place Tiţian? Nu-i plac caisele, nu-i plac piersicile, nu-i place mazărea verde. Îi plac în schimb statuile de marmoră Elgin şi zilele mohorîte. Este un exemplu tipic de fire rece, nordică. Eu mă trag din Devonshire...

Oare se certaseră, se întreba Mary, şi poate de aceea căutaseră refugiu în casa ei, sau erau logodiţi, sau Katharine tocmai îl respinsese? Era total dezorientată.

Katharine reapăru din pala de fum, scutură ţigara în cămin şi-l privi cu o expresie ciudat de preocupată pe tînărul nervos.

— Ce-ar fi, Mary, spuse ea, cu titlul de încercare, să ne dai niște ceai, te superi ? Am vrut să intrăm undeva să bem, dar era plin de lume, și în altă parte cînta o orchestră ; și să știi, William, că majoritatea tablourilor erau totuși foarte plictisitoare.

Vorbise cu un fel de blîndețe prevăzătoare.

Mary, în consecință, se retrase în oficiu să facă pregătirile necesare.

„Ce naiba urmăresc ?" puse ea întrebarea propriei reflexii din oglinjoara atîrnată acolo. N-avea să se mai frămînte mult, căci, întorcîndu-se în cameră cu serviciul de ceai, Katharine îi aduse la cunoștință, la îndemnul lui William, după toate probabilitățile, că erau logodiți.

— William, spuse ea, s-a gîndit că poate n-ai aflat. Urmează să ne căsătorim.

Mary se pomeni că strînge mîna lui William felicitîndu-l, ca și cum Katharine era inaccesibilă ; de fapt, tînăra pusese mîna pe ceainic.

— Prin urmare, spuse Katharine, mai întîi se pune apă fierbinte în cești, parcă ? Tu ai o metodă a ta, William, la pregătitul ceaiului, nu ?

Mary fu tentată să creadă că lucrurile fuseseră spuse doar ca să ascundă nervozitatea, și dacă era așa, masca fusese desăvîrșită. Subiectul căsătoriei fu abandonat. Katharine parcă tronа în propriul salon și făcea față unei situații care nu punea probleme minții ei exersate. Spre surprinderea ei, Mary se trezi că face conversație cu William despre vechile picturi italiene, în vreme ce Katharine turna ceaiul, tăia prăjitura, îl servea pe William, fără să participe la discuție mai mult decît era necesar. Parcă pusese stăpînire pe camera lui Mary și împărțea cestile ca și cum ar fi fost ale ei. O făcea însă atît de firesc, încît Mary nu-i purtă nici un fel de pică ; dimpotrivă, se pomeni la un moment dat că-și așază mîna o clipă pe genunchiul lui Katharine, cu un gest afectuos. Faptul că își luase aceste responsabilități avea vreo legătură cu sentimentul matern ? Și gîndindu-se la Katharine ca la cineva care se va căsători în curînd, aceste manifestări materne îi umplură cugetul lui Mary cu o nouă gingășie, ba chiar cu venerație. Katharine părea mult mai matură și mai experimentată decît ea.

Între timp Rodney continua să perorcze. Chiar dacă înfăţişarea îi era aparent potrivnică, avea avantajul că adăuga meritelor de necontestat elementul de surpriză. Îşi făcuse însemnări pe caiete ; cunoştea o sumedenie de lucruri despre tablouri. Putea să compare diverse exemple din galerii diferite, iar răspunsurile lui competente la întrebări subtile, simţea Mary, lăsau o impresie foarte bună, în vreme ce aranja cu uşurinţă şi precizie cărbuni în foc. Mary era impresionată.

— Ceaiul, William, spuse tandru Katharine.

William tăcu, bău ceaiul ascultător şi apoi continuă.

În clipa aceea, lui Mary îi trecu prin cap că în umbra pălăriei cu borurile late, în mijlocul rotocoalelor de fum şi în obscuritatea caracterului ei, Katharine probabil că nu surîdea cîtuşi de puţin în spirit matern. Nu rostise decît nişte cuvinte foarte simple, şi chiar şi acel „Ceaiul, William" suna gingaş şi prudent, la fel cum păşeşte o pisică persană printre obiecte de porţelan. Pentru a doua oară în acea zi, Mary se simţi dezorientată de ceva nedesluşit în sufletul unei persoane de care se simţea foarte atrasă. Se gîndi că dacă ea ar fi fost logodită cu Katharine, şi ea ar fi pus foarte curînd acele întrebări arţăgoase cu care William îşi sîciia în mod evident logodnica. Cu toate acestea vocea Katharinei suna supusă.

— Stau şi mă întreb cum reuşeşti să-şi faci timp să afli atîtea despre tablouri şi despre cărţi ? întrebă ea.

— Cum îmi fac timp ? William răspunse la acest mărunt compliment încîntat, după cum i se păru lui Mary. Păi, întotdeauna am la mine un carnetel. Şi primul drum pe care-l fac dimineaţa este la galeria de tablouri. Pe urmă, cînd mă întîlnesc cu alte persoane, stau de vorbă cu ele. La mine la birou este cineva care ştie totul despre Şcoala flamandă. Îi povesteam domnişoarei Datchet despre Şcoala flamandă. Am învăţat multe de la omul ăsta — aşa sînt unii bărbaţi — îl cheamă Gibbons. Trebuie să ţi-l prezint. O să-l invităm la un prînz. Iar povestea asta cu nepăsarea în faţa artei, îi explică lui Mary, întorcîndu-se spre ea, e una din pozele adoptate de Katharine, domnişoară Datchet. Ştiaţi că pozează ? Pretinde că n-a citit nimic din Shakespeare. Şi de ce ar citi Shakespeare, dacă ea însăşi este Shakespeare — ştiţi, Rosalind.

Chicoti scurt și ciudat, cum îi stătea în obicei. Întrucîtva acest compliment părea nespus de demodat și aproape de prost gust. Mary simți că-i năvălește roșeața în obraji, ca și cum el rostise cuvîntul „sex" sau „WC". Constrîns probabil de iritare, Rodney continuă în aceeași manieră.

— Știe suficient... suficient pentru toate subiectele care merită să fie abordate. Ce nevoie mai aveți voi, doamnele, de studii cînd aveți atîtea alte lucruri... aș spune, totul... totul. Lăsați-ne și nouă cîte ceva, ce zici, Katharine ?

— Să vă lăsăm cîte ceva ? spuse Katharine, aparent revenindu-și din visare. Mă gîndeam că ar trebui să mergem...

— Lady Ferrilby vine astă-seară la masă. Da, nu trebuie să întîrziem, spuse Rodney, ridicîndu-se. Cunoașteți familia Ferrilby, domnișoară Datchet ? Sînt proprietarii mănăstirii Trantem, adăugă el, punînd-o în temă, pentru că îl privise întrebător. Iar dacă astă-seară Katharine va fi fermecătoare, s-ar putea să ne lase să ne petrecem acolo luna de miere.

— Recunosc că acesta ar fi un motiv. Altfel, doamna este nespus de plicticoasă, răspunse Katharine. Cel puțin, adăugă ea ca să-și explice bruscheța exprimării, mie îmi vine foarte greu să stau de vorbă cu ea.

— Pentru că așteptți întotdeauna ca altcineva să-și asume tot efortul. Am văzut-o stînd tăcută și o seară întreagă, spuse el întorcîndu-se spre Mary, așa cum procedase de multe ori pînă atunci. Dumneavoastră nu aveți aceeași impresie ? Uneori cînd sîntem doar noi doi, am socotit după ceas..., scoase un ceas mare de aur și ciocăni cu degetul pe geam, timpul între o remarcă și alta. O dată am numărat zece minute și 20 de secunde, și nu știu dacă puteți crede, n-a rostit decît : „Hmm !"

— Zău, îmi pare rău, se scuză Katharine. Știu că e un obicei prost, dar vezi, acasă...

Restul scuzei se pierdu, cel puțin în ceea ce o privea pe Mary, căci ușa se închise. Și-l închipui pe William cum îi reproșează altceva în timp ce coborau scările. Peste o clipă, sună iar soneria, iar Katharine își făcu din nou apariția pentru că își uitase geanta. O găsi imediat, și spuse, oprindu-se în prag o clipă și vorbind cu totul altfel, acum că erau singure :

— Cred că logodna strică deprinderile.

Scutură geanta pînă se auzi zornăind monezile, ca şi cum făcea aluzie la acest exemplu de uitucenie. Dar pe Mary o nedumeri remarca ; avea impresia că se referea la cu totul altceva ; iar în clipa în care William nu mai fusese alături, atitudinea lui Katharine era atît de ciudat de diferită, încît nu putea să-şi dezlipească ochii de la ea căutînd o explicaţie. Părea aproape severă, aşa că Mary, care se străduia să-i zîmbească, nu reuşi decît să producă o privire tăcută şi întrebătoare.

După ce uşa se închise pentru a doua oară, se aşeză pe jos în faţa focului, încercînd să pună cap la cap impresiile culese, acum că ei nu se mai aflau acolo să-i distragă atenţia. Şi cu toate că se mîndrea că nu dăduse greş cu nimeni cînd fusese vorba de evaluat caracterele, de data asta nu era sigură deloc care erau resorturile care o împingeau pe Katharine Hilbery în viaţă. Ceva o ducea uşor, fără efort, făcînd-o inaccesibilă... ceva, da, dar ce anume ?... ceva care lui Mary îi amintea de Ralph. Straniu totuşi că el îi dădea aceeaşi senzaţie, şi în ceea ce-l privea, se simţea la fel de dezorientată. Straniu, pentru că nu existau doi oameni mai deosebiţi ca ei, conchise ea grăbită. Şi totuşi, amîndoi posedau acest impuls ascuns, această forţă nemăsurată... acest ceva care le era drag şi despre care nu discutau... ah, ce anume era oare ?

SATUL DISHAM SE ÎNTINDE UNDEVA pe un teren cultivat şi deluros, din vecinătatea Lincoln-ului, nu prea departe de mare, încît în nopţile de vară sau cînd furtunile de iarnă împing valurile pe plaja lungă, poţi să auzi murmurul apelor. Biserica, şi mai ales turnul bisericii sînt atît de mari în comparaţie cu străduţa bordată de case care alcătuieşte tot satul, încît călătorul este tentat să se gîndească la Evul Mediu, singura perioadă în care se putea da atîta importanţă sentimentului religios. În zilele noastre nu mai întîlneşti atît de multă încredere în cele sfinte, şi astfel, călătorul ajunge să creadă că fiecare sătean a atins limita extremă a vieţii umane. Cam astea ar fi cugetările unui călător superficial, iar imaginea sătenilor, reprezentaţi prin doi-trei oameni săpînd într-un cîmp de rapiţă, un copilaş ducînd o cană, o femeie tînără scuturînd un preş în faţa casei, nu-l vor face să creadă că Disham-ul de azi nu urmează încă tiparul medieval. Locuitorii de pe aici, cu toate că par a fi destul de tineri, arată atît de necivilizaţi şi grosolani, încît îţi amintesc de desenele miniaturale pictate de călugări în interiorul literelor mari ale manuscriselor. Nu înţelegi decît pe jumătate ce spun şi de aceea eşti tentat să te adresezi tare şi răspicat pentru că ai impresia că vocea trebuie să străbată o sută şi mai bine de ani ca să ajungă la urechea lor. Mai degrabă îl pricepi pe cine ştie ce locuitor al Parisului sau Romei, Berlinului sau Madridului decît pe aceşti ţărani care trăiesc de două mii de ani la nu mai departe de două sute de mile de centrul Londrei.

Parohia se află cam la o jumătate de milă dincolo de sat. Este o casă masivă, şi de cîteva secole s-a tot extins constant în jurul marii bucătării, cu ţigle roşii, înguste,

după cum dorește parohul să-i lămurească pe oaspeți în prima seară a venirii lor, ținînd în mînă opaițul de aramă și poftindu-i să urce sau să coboare scările cu atenție și să remarce grosimea nemaipomenită a zidurilor, grinzile vechi care traversează tavanul, scările abrupte, podurile cu acoperișurile înclinate ca laturile unui cort, în care vin să se hrănească rîndunicile și chiar cîte o bufniță albă. Adăugirile aduse de diverși parohi însă nu i-au sporit nici farmecul nici atracția.

Casa, totuși, era înconjurată de o grădină care constituia mîndria parohului. Pajiștea din fața ferestrelor camerei avea culoarea verde intens pe toată suprafața ei, întreruptă doar de o singură margaretă, iar de partea cealaltă, două cărări drepte duceau pe lîngă răzoare de flori înalte și rezistente spre o alee înverzită, pe care pastorul Wyndham Datchet o străbătea de la un cap la altul în fiecare dimineață la aceeași oră, avînd drept ajutor la măsurarea timpului o floarea-soarelui. De cele mai multe ori ținea în mînă o carte pe care-și mai arunca ochii, pe urmă o închidea și repeta restul versurilor din memorie. Știa aproape tot Homer-ul pe dinafară și își făcuse obiceiul să asocieze această alee cu anumite ode pe care le repeta corect, în același timp observîndu-și florile și oprindu-se din cînd în cînd să le curețe de vreo frunză uscată sau o inflorescență trecută. Obiceiul îi intrase atît de mult în sînge, încît pe vreme ploioasă se ridica de pe scaun la aceeași oră, străbătea biroul în același interval de timp, se oprea din cînd în cînd să mai îndrepte cîte o carte în bibliotecă sau să schimbe poziția celor două crucifixe de alamă așezate pe două postamente de piatră striată de pe poliță căminului. Copiii lui îi purtau un respect deosebit, și-l credeau mai învățat decît era în realitate, avînd grijă pe cît posibil să nu-i tulbure tabieturile. Ca majoritatea celor care fac lucrurile metodic, parohul însuși era mai înzestrat cu tenacitate și putere de sacrificiu decît cu inteligență sau originalitate. În nopțile reci, cu vînt tăios, străbătea călare mile întregi fără să crîcnească ca să viziteze pe cei bolnavi care ar fi avut nevoie de ajutorul lui ; și pentru că își îndeplinea îndatoririle cu punctualitate, era foarte solicitat în diverse comitete, comisii locale sau consilii, și la vîrsta lui (avea șaizeci și opt de ani)

începuse să fie compătimit de doamnele miloase și în vîrstă pentru înfățișarea pe care o avea căci, după cum susțineau dumnealor, în loc să stea acasă liniștit, în fața focului, își zdruncina sănătatea pe drumuri. Fiica sa mai mare, Elizabeth, locuia împreună cu el și avea grijă de casă, și începuse deja să-i semene mult în ceea ce privea sinceritatea rigidă și gîndirea metodică ; dintre cei doi fii, Edward era agent de vînzări și cumpărări de bunuri imobiliare, celălalt, Christopher, studia avocatura. La Crăciun, în mod firesc, se întîlneau cu toții ; pregătirile pentru săptămîna Crăciunului începuseră să preocupe de multă vreme pe stăpînă și slujnica ei, care se mîndreau în fiecare an tot mai mult cu măiestria aranjamentului. Răposata doamnă Datchet lăsase un dulap cu rufărie de cea mai bună calitate, care-i revenise lui Elizabeth la vîrsta de nouăsprezece ani, cînd murise mama ei și îndatoririle familiei căzuseră tot pe umerii fiicei mai mari. Avea cîteva găinușe aurii o minune, desena puțin, și cei cîțiva arbuști de trandafiri din grădină erau îngrijiți numai de ea ; și uite așa, cu îndatoririle față de casă, îndatoririle față de găini și îndatoririle față de cei săraci, abia dacă-și mai găsea cîte o clipă liberă. O onestitate a minții dusă pînă la extrem, și nu vreun alt har, făcuseră ca vorbele ei să aibă greutate în familie. Cînd Mary îi scrisese să-i spună că-l invitase pe Ralph Denham, adăugase din respect pentru Elizabeth că era cumsecade, deși avea o fire destul de ciudată și muncise pînă la surmenare în Londra. Elizabeth trase imediat concluzia că Ralph era îndrăgostit de Mary dar nici prin cap nu i-ar fi trecut să discute așa ceva cu sora ei, cu excepția poate a faptului că cine știe ce catastrofă ar fi făcut subiectul de neevitat.

Mary se duse la Disham fără să știe dacă Ralph intenționa să vină și el ; dar cu două-trei zile înainte de Crăciun, primi o telegramă de la el în care o ruga să-i rețină o cameră în sat. Telegrama a fost urmată de o scrisoare în care îi explica ce plăcere i-ar fi făcut să ia mesele împreună cu ei ; dar liniștea absolut necesară lucrului pe care-l avea de rezolvat îl obliga să doarmă în altă parte.

Mary se plimba în grădină cu Elizabeth inspectînd trandafirii cînd sosi scrisoarea.

— Dar e absurd, spuse hotărîtă Elizabeth, cînd i se explicară intenţiile tînărului. Mai sînt încă cinci camere libere, chiar cînd sînt şi băieţii acasă. În afară de asta, în sat nu va găsi nici o cameră. Iar dacă este surmenat n-ar trebui să mai muncească.

„Poate nu vrea să ne vadă în fiecare clipă", îşi spuse Mary, cu toate că făţiş o aprobă pe Elizabeth, şi se simţi recunoscătoare pentru că o susţinea în ceea ce era fără îndoială propria ei dorinţă. Tăiau trandafiri şi-i puneau unul lîngă altul într-un coş scund.

„Dacă ar fi aici Ralph, ce plictisitoare ar găsi această ocupaţie", se gîndi Mary puţin enervată, ceea ce o făcu să aşeze greşit trandafirul în coş. Între timp ajunseseră la capătul aleii, iar Elizabeth îndreptă cîteva flori şi le propti sîrmele ajutătoare. Mary se uită la tatăl ei care îşi făcea plimbarea cu mîinile la spate şi capul plecat, cufundat în meditaţie. Supunîndu-se unui impuls care izvorîse din dorinţa de a întrerupe această mărşăluială metodică, Mary păşi pe poteca cu iarbă şi îl luă de braţ.

— O floare să ţi-o pui la butonieră, tată, spuse ea, oferindu-i un trandafir.

— Ei, draga mea, spuse domnul Datchet, luînd floarea şi ţinînd-o aproape de ochi ca s-o vadă, fără să se oprească din plimbare.

— De unde vine tînărul ăsta ? Unul din trandafirii lui Elisabeth — sper că i-ai cerut voie. Nu-i place să i se culeagă trandafiri fără voia ei, şi are dreptate.

Avea obiceiul, observă Mary pentru prima oară foarte limpede, să lase fiecare propoziţie să se prelungească într-un murmur continuu, după care se cufunda într-o detaşare pe care copiii lui o considerau ca fiind o meditaţie prea profundă pentru a fi exprimată în cuvinte.

— Poftim ? spuse Mary, întrerupîndu-l poate pentru prima oară în viaţă, cînd murmurul încetă. Nu-i răspunse. Îşi dădea seama că dorea să fie lăsat în pace, dar ca se ţinea scai de el la fel cum n-ai slăbi vreun somnambul pe care doreşti să încerci să-l trezeşti încetul cu încetul. Nu-i veni nimic în minte cu care să-l stimuleze în afară de :

— Grădina arată foarte frumos, tată.

— Da, da, da, spuse domnul Datchet, înşiruindu-şi cuvintele în aceeaşi manieră detaşată şi lăsîndu-şi capul şi

mai mult pe piept. Şi brusc, cînd începuseră să păşească pe drumul de întoarcere, exclamă :

— Ştii, circulaţia s-a făcut mult mai intensă. E nevoie şi de mai mult material rulant. Eu singur am numărat ieri patruzeci de vagoane la trenul de douăsprezece şi un sfert. L-au scos pe cel de nouă şi trei minute şi au pus unul la opt şi jumătate — e mai convenabil pentru comercianţi, ştii. Ieri, am impresia că ai venit cu vechea cursă de trei şi zece, nu ?

Ea îi răspunse „da" pentru că avea impresia că îi aşteaptă confirmarea, pe urmă el se uită la ceas şi coborî poteca spre casă, ţinînd trandafirul în aceeaşi poziţie cum îl luase. Elizabeth se dusese în spatele casei unde erau puii, aşa că Mary se pomeni singură, cu scrisoarea lui Ralph în mînă. Era neliniştită. Tot amînase momentul cînd să-şi pună în ordine gîndurile, iar acum că Ralph într-adevăr venea a doua zi, nu putea să-şi imagineze ce impresie va face familiei. Probabil, tatăl ei va discuta cu el problema transportului căilor ferate ; Elizabeth va fi plină de spirit şi logică, şi va ieşi mereu din cameră ca să dea instrucţiuni servitorilor. Fraţii promiseseră deja să-l ia o zi la vînătoare. Mary era mulţumită că nu trebuia să se ocupe de Ralph şi de băieţi, fiind convinsă că tinerii găsesc imediat un teren comun şi se înţeleg ca între bărbaţi. Dar despre *ea* ce va crede ? Îşi va da seama că nu seamănă cu nici unul din familie ? Plănuise să-l ducă în camera ei, şi cu dibăcie să îndrepte discuţia spre poeţii englezi, care ocupau un loc important în micuţa ei bibliotecă. Mai mult, ar putea să-i dea de înţeles, în particular, că şi ea găsea că familia ei este puţin bizară — da bizară, dar cîtuşi de puţin searbădă. Asta era stînca pe lîngă care era hotărîtă să-l direcţioneze. Se gîndea cum o să-i atragă atenţia asupra pasiunii lui Edward pentru Jorrocks şi asupra entuziasmului care-l făcuse pe Christopher să colecţioneze molii şi fluturi, cu toate că avea acum douăzeci şi doi de ani. Poate schiţele lui Elizabeth, dacă nu-i arăta şi cele cu fructe, ar fi putut colora efectul general pe care dorea să-l obţină cu familia ei, limitată şi excentrică, tot ce e posibil, dar cîtuşi de puţin searbădă. Observă că Edward se dădea de-a rostogolul pe pajişte, ca să facă mişcare ; văzîndu-l însă aşa, cu obrajii îmbujoraţi

ochii mici căprui şi semănînd cu un căluţ stîngaci cafeniu, uşor prăfuit, lui Mary i se făcu teribil de ruşine de planul ei ambiţios. Îl iubea aşa cum era, fără îndoială, îi iubea pe toţi ; şi cum îl urmărea făcînd tumbe şi ridicîndu-se, simţul ei moral, sănătos învinse pornirea ei romantică şi vană stîrnită de amintirea lui Ralph. Era convinsă că, şi-n bine şi-n rău, era la fel ca şi restul familiei.

Din colţul lui, în compartimentul de clasa a treia, a doua zi după-amiaza, Ralph puse cîteva întrebări comis-voiajorului de vizavi. Toate se refereau la satul numit Lampsher, după cîte înţelesese el, cam la vreo trei mile de Lincoln ; exista cumva vreo casă mai mare în Lampsher, întrebă el, locuită de un domn pe nume Otway ?

Călătorul nu cunoştea amănunte, dar rosti gînditor numele Otway, iar la auzul lui, Ralph se simţi nespus de recunoscător. Îi prilejui scuza de a scoate din buzunar scrisoarea ca să verifice adresa.

— Stagden House, Lampsher, Lincoln, citi el.

— O să găsiţi pe cineva să vă arate drumul spre Lincoln, îi răspunse vecinul de compartiment, iar Ralph îi mărturisi că nu era necesar să ajungă acolo în seara aceea.

— Trebuie să mă duc pe jos acolo din Disham, spuse el, iar în sinea lui nu se putea minuna cîtă plăcere resimţea că-l făcuse pe negustorul ambulant să creadă ceea ce el nu credea. Căci scrisoarea, cu toate că era semnată de tatăl lui Katharine, nu conţinea nici o invitaţie sau iluzie care te-ar fi putut duce cu gîndul că tînăra era şi ea acolo ; singurul lucru pe care-l spunea era că timp de două săptămîni aceasta era adresa domnului Hilbery. Cînd se uită însă pe fereastră, imaginea lui Katharine îi reveni în minte ; probabil şi ea urmărise cu privirea cîmpiile acestea cenuşii, şi fusese pe panta împădurită, unde acum lucea o lumină gălbuie, apoi se stingea, la poalele dealului. Îşi închipui că lumina venea din ferestrele unei case vechi, mohorîte. Se lăsă pe spătarul banchetei şi uită cu totul de comis-voiajor. Procesul vizualizării lui Katharine se opri brusc în faţa conacului vechi şi posomorît ; instinctul îl avertiza că dacă ar fi continuat, realitatea şi-ar fi spus cuvîntul ; nu putea să facă total abstracţie de William Rodney. Din ziua în care auzise din gura lui Katharine de

logodnă, se abținuse să mai cerceteze visul în care apărea ea, combinîndu-l cu amănunte reale. Dar lumina după-amiezei tîrzii licărea verzuie îndărătul copacilor și deveni un simbol al ei. Lumina părea că-i lărgește inima. Katharine plutea peste cîmpiile cenușii și era alături de el în vagon, gînditoare, tăcută și nespus de gingașă ; dar viziunea tindea să-l prindă prea mult în mreje și trebui gonită, căci trenul începuse să încetinească. Smuciturile lui îl treziră din reverie și în timp ce trăgea la peron, o văzu pe Mary Datchet, o siluetă robustă, în cafeniu, cu ceva roșu. Un tînăr înalt care o însoțise, dădu mîna cu el, îi luă valiza și-l conduse mormăind cîteva vorbe.

Nicicînd nu răsună vocile mai frumoase ca în serile de iarnă, cînd amurgul aproape ascunde trupul și ele par să izvorască din neant, cu o notă de intimitate pe care rareori o poți auzi în timpul zilei. Așa suna vocea lui Mary cînd îl întîmpină cu cuvintele de bun venit. Avea impresia că în jurul ei atîrnau vălurile pe care iarna le așază pe gardurile de merișor, și claritatea bobițelor roșii dintre frunze. Simți că pășește brusc pe pămîntul solid al unui alt univers, dar nu dorea să cedeze imediat acestei desfătări. I se oferea posibilitatea sau să fie condus acasă de Edward cu trăsurica, sau să meargă pe jos cu Mary — după cum îi explicase ea, destul de mult, dar merita. Se hotărî să meargă pe jos, conștient fiind că prezența fetei era liniștitoare. Care să fie motivul voioșiei ei, se întreba Ralph pe jumătate ironic, pe jumătate invidios, în timp ce trăsurica trasă de ponei se îndepărtă zglobie, iar amurgul se interpuse între privirile lor și silueta înaltă a lui Edward, în picioare, cu hățurile într-o mînă și biciușca în cealaltă. Oamenii din sat, care fuseseră la tîrg, urcau acum în cabriolete sau porneau pe jos în grupuri mici. Mulți o salutau pe Mary, ea le răspundea zgomotos, adăugînd și numele celui căruia se adresa. Curînd însă trecură un pîrleaz și ajunseră pe o cărare bătătorită, ceva mai închisă la culoare decît verdele întunecat dimprejur. În față se vedea cerul, roșu-gălbui, ca o lespede semilucioasă în spatele căreia ardea o lampă, în vreme ce un pîlc de copaci negri își profilau ramurile în lumină, ascunsă într-o parte de o ridicătură de pămînt ; în rest cîmpia se întindea plată pînă se întîlnea cu cerul. Una dintre păsările de noapte

ale iernii, tăcută și rapidă, păru să-i însoțească, rotindu-se la cîteva picioare în fața lor, apărînd și dispărînd întruna.

Mary străbătuse drumul acesta de sute de ori pînă atunci, de obicei singură, și în diferite locuri fantomele vechilor stări sufletești îi năvăleau în minte cu întregul lor cortegiu de gînduri, în clipa în care vedea copacii dintr-un anume unghi, sau cînd auzea fazanul cloncănind în vreun șanț. În seara aceea însă, împrejurările erau suficient de importante ca să îndepărteze orice amintire ; privea cîmpia și arborii cu o intensitate involuntară, ca și cum pentru ea nu puteau stabili nici un fel de asociație.

— Ei, Ralph, spuse ea, parcă e mai bine decît la Lincoln's Inn Fields, nu ? Uite, ai și o pasăre ! A, ți-ai adus binoclul ? Edward și Christopher vor să te ia la vînătoare. Știi să tragi cu pușca ? Nu cred că...

— Știi ceva, trebuie să-mi dai niște explicații, spuse Ralph. Cine sînt tinerii ăștia ? Unde voi sta eu ?

— Stai la noi, bineînțeles, spuse ea curajoasă. Bineînțeles că stai la noi... nu te superi, nu ?

— Dacă m-aș fi supărat n-aș fi venit, spuse el hotărît.

Merseră în tăcere ; Mary avu grijă să n-o întrerupă o vreme. Dorea ca Ralph să simtă, așa cum probabil și făcea, toate desfătările pămîntului și văzduhului. Avea dreptate. Într-o clipă, spre ușurarea ei, el își exprimă încîntarea.

— Chiar așa mi-am închipuit regiunea ta, Mary, spuse el împingîndu-și pălăria pe ceafă și privind în jur. Un ținut rustic autentic, un domeniu de gentleman.

Trase aer în piept, și simți cu plăcere, așa cum nu i se mai întîmplase de săptămîni întregi, fiecare fibră a corpului.

— Acum va trebui să trecem prin gardul viu, spuse Mary.

Într-una din despărțituri, Ralph, fără să vrea, rupse lațul unei capcane de iepuri pusă de braconieri.

— E și firesc să facă braconaj, spuse Mary, urmărindu-l cum trăgea de sîrmă. Oare a cui o fi, a lui Alfred Duggins sau a lui Sid Rankin ? Cum să nu se preteze la așa ceva, cînd cîștigă numai cincisprezece șilingi pe săptămînă ? Cincisprezece șilingi pe săptămînă, repetă ea, trecînd de partea cealaltă a gardului, și-și trecu mîna prin

păr ca să se scuture de rămuricile agățate de ea. Eu aș putea să trăiesc cu cincisprezece șilingi pe săptămînă... fără probleme.

— Oare ? ! spuse Ralph. Nu cred, adăugă el.

— A, ba da. Ai de bine de rău o căsuță și o grădină în care poți crește legume. N-ar fi chiar atît de rău, spuse Mary cu o gravitate care îl impresionă grozav pe Ralph.

— Dar te plictisești pînă la urmă, insistă el.

— Uneori cred că este singurul lucru de care n-ajungi să te plictisești, îi răspunse fata.

Ideea unei căsuțe unde cultivi propriile legume și trăiești din cincisprezece șilingi pe săptămînă îl umplu pe Ralph de un simțămînt extraordinar de pace și mulțumire.

— Dar s-ar putea ca această căsuță să fie așezată pe drumul principal, sau alături de o femeie cu șase copii țipînd întruna, și care-și atîrnă mereu rufele la uscat peste grădina ta ?

— Căsuța la care mă gîndesc este chiar în mijlocul unei livezi mici.

— Și cu sufragetele cum rămîne ? întrebă el, încercînd să fie caustic.

— A, mai sînt și alte lucruri pe lumea asta în afară de sufragete, răspunse ea, puțin nonșalant, ceea ce îi dădea o nuanță misterioasă.

Ralph tăcu. Îl enerva că avea planuri de care el nu știa nimic ; simțea însă că nu avea dreptul să-i mai pună alte întrebări. Gîndurile i se opriră la ideea viețuirii într-o casă de țară. Nu putea să judece în amănunt, dar era de înțeles că ideea oferea posibilități uriașe ; soluția multor probleme. Vîrî vîrful bastonului în pămînt și scrută regiunea prin lumina amurgului.

— Știi să determini punctele cardinale ? întrebă el.

— Cum să nu, răspunse Mary. Drept cine mă iei ? Un londonez ca tine ?

Pe urmă îi arătă exact în ce parte era nordul și în ce parte sudul.

— Aici m-am născut, spuse ea. Nu mă rătăcesc nici legată la ochi.

Ca și cum și-ar fi susținut lauda, grăbi pasul, încît lui Ralph îi veni greu să nu rămînă în urmă. În același timp se simțea atras de Mary ca niciodată pînă atunci,

parțial, fără îndoială, pentru că era mai independentă de el decît la Londra și părea să fie legată strîns de o lume unde el nu avea loc. Întunericul se lăsase atît de mult, încît o urma orbește, și chiar a trebuit să-i pună mîna pe umăr cînd au sărit peste un troian ca s-o apuce pe o potecă foarte îngustă. Se simți ciudat de rușinat cînd Mary începu să strige cu mîinile făcute pîlnie spre o pată de lumină care înainta în ceață, pe cîmpul învecinat. Strigă și el, și lumina stătu loculuí.

— E Christopher, se întoarce și el ; s-a dus să dea de mîncare la pui, spuse ea.

I-l prezentă lui Ralph, care nu distinse decît o siluetă înaltă, în șoșoni, ridicîndu-se dintr-un cîrd de trupuri cu pene, zburătăcite, peste care lumina cădea în cercuri tremurătoare, dezvăluind fie o pată galbenă-intens, fie una verzui-închis, împestrițată cu roșu. Mary își vîrî mîna în găleata pe care o ținea Christopher și brusc fu și ea înconjurată de găini ; și pe măsură ce arunca grăunțele, se adresa și lor și fratelui ei, cu aceeași voce aproape de neînțeles, ca și cloncănitul păsărilor, după cum i se păru lui Ralph, care stătea în paltonul lui negru, departe de aripile fluturătoare.

Ajunși acasă, se așezară la cină, și deși nu mai avea paltonul pe el, făcea totuși notă discordantă cu ceilalți. Viața de țară și educația imprimaseră în ei toți o expresie pe care Mary șovăia s-o numească inocentă sau tinerească, comparîndu-se între ei, așa cum erau adunați cu toții în jurul mesei ovale, luminați blînd de flacăra lumînării, și totuși asta era expresia, da, chiar și în cazul Parohului. Cu toate că întregul chip era ușor brăzdat de riduri, tenul era trandafiriu iar ochii albaștri aveau privirea pașnică și pătrunzătoare a celor învățați să zărească unde cotește drumeagul, sau cît de departe lucește lumina în ploaie sau în bezna iernii. Se uită la Ralph. Niciodată nu i se păruse mai concentrat și mai hotărît ; ca și cum, îndărătul frunții se adunase atîta experiență, încît putea oricînd să selecteze ce parte să arate tuturor și ce parte să păstreze numai pentru el. În comparație cu înfățișarea lui severă și întunecată, chipurile fraților ei, aplecate mult deasupra farfuriilor cu supă, nu arătau decît ca niște rotocoale de carne trandafirie, nemodelată.

— Ați venit cu trenul de trei și zece, domnule Denham ? întrebă reverendul Wyndham Datchet, vîrîndu-și colțurile șervetului în spatele gulerului, astfel că întregul trup părea că se ascunde după un romb alb, uriaș. În general, sînt corecți cu noi. Dacă ținem seama de traficul sporit, sînt corecți cu noi, zău. Uneori, din curiozitate, număr vagoanele trenurilor de marfă și ajung și la peste cincizeci — chiar peste cincizeci, la vremea asta a anului.

Bătrînul domn fusese plăcut impresionat de prezența acestui tînăr atent și bine informat, lucru evident în grija cu care își încheia propozițiile, precum și în ușoara exagerare a numărului de vagoane. Fără îndoială că principala povară a discuției o luase asupra lui, și se descurcase într-o manieră care-i făcuse pe fiii lui să-l privească admirativ din cînd în cînd ; căci ei față de Denham se simțeau stingheri și se bucurau că nu era nevoie să vorbească. Bagajul de informații despre prezentul și trecutul acestui colțișor din Lincolnshire pe care domnul Datchet îl dezvălui îi surprinse cu adevărat pe copiii săi, pentru că deși știau că are asemenea cunoștințe, uitaseră cît de vaste erau, așa cum uitaseră probabil cîte farfurii avea serviciul familiei depozitat în dulap, pînă cînd cine știe ce sărbătorire l-ar fi scos de acolo.

După cină, treburile parohiei îl reținură pe domnul Datchet în birou, iar Mary propuse să meargă în bucătărie.

— De fapt nu este bucătărie, se grăbi să explice Elizabeth oaspetelui, dar noi o numim așa.

— E cea mai plăcută cameră din toată casa, spuse Edward.

— Mai păstrează și azi vechile rasteluri de lîngă cămin unde își propteau pușlile bărbații, spuse Elizabeth, conducîndu-i prin coridor cu un opaiț de aramă în mînă. Arată-i scara domnului Denham, Christopher... Cînd au fost aici acum doi ani, membrii Comisiei ecleziaste au spus că asta este cea mai interesantă parte a casei. Cărămizile înguste demonstrează că au cinci sute de ani vechime — da, cinci sute de ani — dar se prea poate să fi spus șase sute.

Și ea simțea imboldul să exagereze vechimea cărămizilor la fel cum tatăl ei exagerase numărul vagoanelor.

Din centrul tavanului atîrna o lampă, care împreună cu un foc minunat din bușteni, luminau o încăpere spațioasă și înaltă, cu grinzi pe toată lungimea peretelui, podeaua din dale de culoare roșie, și un cămin uriaș făcut din cărămizi roșii înguste care, după cum spunea, aveau cinci sute de ani vechime. Cîteva covorașe și fotolii transformaseră vechea bucătărie într-un salonaș. După ce arătă rastelurile pentru puști și cîrligele pentru afumatul șuncii, precum și alte dovezi incontestabil de vechi, și după ce explică faptul că Mary fusese cu ideea să transforme camera în salonaș — anterior puneau acolo rufe la uscat iar bărbații își lăsau hainele de vînătoare — Elizabeth consideră că-și făcuse datoria de gazdă și se așeză într-un scaun cu spătarul înalt, chiar sub lampă, lîngă o masă de stejar, lungă și îngustă. Își puse o pereche de ochelari de corn și trase spre ea un coșuleț cu ațe și lînă. În cîteva minute, pe chip îi apăru un zîmbet care n-o părăsi toată seara.

— Veniți cu noi la vînătoare? întrebă Christopher care, în mare, își formase o impresie bună asupra prietenului surorii sale.

— Eu nu vînez, dar vin cu voi, spuse Ralph.

— Nu vă place vînătoarea? întrebă Edward, care nu învățase încă să-și ascundă bănuielile.

— N-am vînat niciodată, spuse Ralph, întorcîndu-se și privindu-l, pentru că nu era sigur cum urma să fie primită această mărturisire.

— Probabil că la Londra nu prea aveți ocazia, spuse Christopher. Dar n-o să vă plictisiți dacă ne priviți doar?

— Am să privesc păsările, răspunse Ralph, zîmbind.

— Pot să vă arăt un loc de unde să urmăriți păsările, spuse Edward, dacă asta vă face plăcere. Cunosc pe cineva care vine de la Londra cam în perioada asta să le urmărească. Un loc ideal pentru gîște sălbatice și rațe. L-am auzit pe omul acesta spunînd că este cel mai bun punct de observație din regiune.

— E unul din cele mai bune din Anglia, răspunse Ralph.

Fură cu toții mulțumiți să audă cum li se laudă ținutul; iar Mary avu plăcerea să audă cum, în ceea ce-i

privea pe fraţii ei, scurtele întrebări şi răspunsuri îşi pierd substratul de investigaţie suspicioasă şi se transformă într-o discuţie despre obiceiurile păsărilor şi apoi despre obiceiurile avocaţilor, discuţii la care abia dacă era necesar să ia parte. Era mulţumită că fraţii ei îl plăceau pe Ralph, adică se străduiau pe măsura posibilităţilor să-l facă să-şi păstreze părerea bună. Era însă imposibil să-şi dea seama după atitudinea lui amabilă dar experimentată dacă şi el îi plăcea. Din cînd în cînd Mary mai punea cîte o buturugă pe foc, şi pe măsură ce camera se umplea de căldura plăcută, uscată a lemnului ars, toţi, cu excepţia lui Elizabeth, care nu stătea în raza focului, erau tot mai puţin atenţi la impresia pe care trebuiau s-o lase, decît la tentaţia de a merge la culcare. În clipa aceea, la uşă se auzi un zgrepţănat puternic.

— Piper ! Ia-l-ar să-l ia ! Trebuie să mă ridic, mormăi Christopher.

— Nu e Piper, e Pitch, pufni Edward.

— Oricum, tot trebuie să mă ridic, bombăni Christopher.

Dădu drumul cîinelui şi rămase o clipă lîngă uşa dinspre grădină, ca să se învioreze puţin în aerul întunecat şi plin de stele.

— Intră şi închide uşa ! strigă Mary, pe jumătate întorcîndu-se pe scaun.

— Mîine o să fie o zi minunată, declară Christopher mulţumit ; se aşează pe podea, la picioarele lui Mary şi se sprijini de genunchii ei, întinzîndu-şi picioarele lungi spre foc — toate acestea fiind semne că nu se mai simţea stînjenit în prezenţa străinului. Era cel mai mic din familie şi preferatul lui Mary, în parte pentru că semănau la fire, aşa cum Edward semăna cu Elizabeth. Mary îşi potrivi genunchii ca să-i fie comod şi-i trecu degetele prin păr.

„Ce plăcut ar fi să mă mîngîie şi pe mine aşa Mary", se gîndi brusc Ralph şi-l privi pe Christopher aproape afectuos pentru că solicitase dezmierdarea surorii. Deodată gîndul îi zbura la Katharine, gîndul că era învăluită de întinderi noptatece şi văzduh ; iar Mary, observîndu-l, văzu cum i se adîncesc cutele pe frunte. Ralph întinse mîna şi puse un butuc pe foc, străduindu-se să-l aşeze

cu grijă pe grătarul înroșit, și în același timp să-și limiteze gîndurile între cei patru pereți ai camerei.

Mary încetase să-și mai alinte fratele ; el mișcă nerăbdător capul ca un copilaș și ea începu imediat să-i potrivească buclele roșcate, cînd într-o parte, cînd în alta. Dar sufletul fusese cuprins de o înflăcărare mai puternică decît ar fi putut stîrni fratele, și văzîndu-l pe Ralph că-și schimbă expresia, mîna ei continuă automat să se miște, dar mintea îi rătăcea disperată pe malurile alunecoase, în căutarea unui punct de sprijin.

KATHARINE HILBERY PRIVEA acum în aceeaşi noapte întunecată, ba chiar aproape în acelaşi crîmpei de cer înstelat, deşi nu pentru a recunoaşte semnele unei zile propice vînătorii. Străbătea în sus şi în jos aleea de pietriş din grădina de la Stogdon House, iar cerul îl zărea din cînd în cînd printre arcurile unei pergole uşor desfrunzite. Aşa se făcea că o rămurică de viţă albă astupa complet Casiopeea, sau ascundea cu formele sale întunecate miliarde de mile ale Căii Lactee. La capătul pergolei, totuşi, se afla o bancă de piatră de unde puteai vedea cerul în toată splendoarea lui, fără întreruperi pămîntene, afară poate de şirul de uluci din dreapta, împestriţat cu minunate stele alături de o clădire masivă, joasă al cărei coş trimitea în văzduh trîmbe argintii tremurătoare. Era o noapte fără lună, dar lumina stelelor lăsa să se desluşească silueta tinerei şi chipul ei privind cu seriozitate, aproape chiar cu severitate către bolta înstelată. Ieşise afară, în noaptea de iarnă, destul de blîndă de altfel, nu atît pentru a privi stelele cu interes ştiinţific, cît pentru a încerca să scape de anumite nemulţumiri pur pămîntene. La fel cum, în acelaşi împrejurări, un literat ar începe să scoată din bibliotecă distrat volum după volum, tot aşa ea venise în grădină să aibă stelele aproape, chiar dacă nu se uita la ele. După cîte îşi dădea seama, motivul nemulţumirii care începuse aproape chiar de cînd sosiseră, în urmă cu două zile, era că nu se simţea fericită, deşi toată lumea avea impresia că era mai fericită decît ar putea fi vreodată ; gîndul părea atît de insuportabil încît simţise nevoia să se ridice de la petrecerea de familie şi să vină aici să se poată gîndi în voie. De fapt, nu ca se considera nefericită, ci verişorii ei o găsiseră astfel. Casa

era plină de verişori, de vîrsta ei sau chiar mai tineri, şi unii aveau priviri teribil de agere. Păreau să caute mereu ceva între ea şi Rodney, ceea ce se aşteptau să găsească şi totuşi nu găseau ; iar cînd îşi începeau căutarea, Katharine devenea conştientă că dorea un lucru pe care-l dorise şi în Londra, cînd era singură numai cu William şi părinţii, şi de care nu-şi dăduse seama atunci. Sau, dacă nu şi-l dorise, oricum îi lipsea. Iar această stare de lucruri o deprima, pentru că fusese întotdeauna obişnuită să aibă cîştig de cauză, iar instinctul de autoconservare era puţin iritat. Ar fi vrut să-şi depăşească reticenţa ei obişnuită ca să-şi poată justifica logodna faţă de cineva ale cărui păreri le aprecia. Nimeni nu rostise o vorbă dezaprobatoare, dar o lăsau mereu singură cu William ; nu că ar fi contat, dar prea se retrăgeau politicoşi ; şi poate că nici asta n-ar fi avut importanţă dacă n-ar fi fost toţi bizar de tăcuţi, aproape respectuoşi în prezenţa ei, ceea ce, simţea ea, era egal cu o dezaprobare.

Privind cerul din cînd în cînd, trecu în revistă numele verişorilor ; Eleanor, Humphrey, Marmaduke, Silvia, Henry, Cassandra, Gilbert şi Mostyn — Henry, verişorul care preda lecţii de vioară tinerelor din Bungay, era singurul căruia i se putea destăinui, şi pornind iar să străbată de la un capăt la celălalt aleea, pe sub arcadele pergolei, îşi începu un mic discurs pentru el, care suna astfel :

„În primul rînd, ţin foarte mult la William. Asta nu poţi să negi. Îl cunosc mai bine decît toţi aproape. Dar mă căsătoresc cu el, în parte, recunosc — uite, sînt cinstită cu tine şi aş vrea să rămînă între noi — în parte pentru că *vreau* să mă căsătoresc. Vreau să am casa mea. La noi acasă, e imposibil. Ţie ce-ţi pasă, Henry ; poţi să faci ce vrei. Eu trebuie să fiu mereu prezentă. În plus, ştii şi tu cum e la noi. Nici tu n-ai fi fericit dacă n-ai avea o ocupaţie. Nu că n-aş avea timp acasă, dar e vorba de atmosferă".

Aici îşi închipui probabil că verişorul, care o ascultase cu înţelegerea lui obişnuită şi plină de inteligenţă, ridica puţin din sprîncene intervenind :

„Bine, şi ce vrei să faci ?"

Pînă şi în acest dialog imaginar lui Katharine îi veni greu să-şi destăinuie ambiţia interlocutorului fantomatic.

„Aş vrea, începu ea, şi ezită mult timp înainte de a se forţa să adauge, cu vocea schimbată, să studiez matematica, să cercetez lumea stelelor."

Henry rămase de-a dreptul uluit, dar prea amabil ca să-şi exprime toate îndoielile ; spuse numai ceva despre greutăţile matematicii şi observă că se cunosc foarte puţine lucruri despre astre.

La care Katharine continua să-şi susţină punctul de vedere.

„Nu-mi pasă prea mult dacă voi ajunge vreodată să ştiu ceva — dar vreau să lucrez cu cifrele — ceva care să nu aibă legătură cu fiinţele umane. Nu-mi doresc în mod deosebit oameni. În anumite privinţe, Henry, sînt o impostoare — adică nu sînt ceea ce crezi. De fapt, nu sînt nici ataşată căminului, nici foarte practică şi nici logică. Şi dacă aş putea să fac calcule să mă folosesc de un telescop, să trebuiască să lucrez cu cifre şi să ştiu exact unde am greşit, aş fi extraordinar de fericită, şi cred că i-aş da lui William ceea ce-şi doreşte."

Ajungînd aici, instinctul o avertiză că depăşeşte punctul în care sfaturile lui Henry ar fi putut să-i fie de folos ; şi eliberîndu-şi mintea de o supărare minoră, se aşeză pe banca de piatră, ridică privirea fără să-şi dea seama şi se gîndi la problemele mai profunde cărora ea singură trebuia să le găsească rezolvare. Oare cu adevărat îi va oferi lui William ceea ce îşi dorea ? Ca să se poată decide, trecu în revistă repede micuţa colecţie de vorbe, priviri, complimente şi gesturi semnificative care caracterizaseră clipele petrecute împreună în aceste ultime zile. William fusese agasat din cauza unei cutii care conţinea nişte haine alese special pentru ea şi fusese transportată la altă gară pentru că ea completase neglijent eticheta. Cutia ajunsese însă la timp, iar el făcuse remarca, în timp ce ea cobora scările în prima seară, că niciodată nu arătase mai frumoasă. Le punea în umbră pe toate verişoarele. Tot el descoperise că ea nu făcea niciodată gesturi dizgraţioase ; că forma capului ei, spre deosebire de a majorităţii femeilor, îi dădea posibilitatea să-şi poarte părul lăsat pe spate. De două ori îi reproşase că nu scosese nici un cuvînt la cină ; şi o dată nu fusese atentă la ce-i spusese. Fusese surprins de accentul ei franţuzesc desăvîrşit,

dar considera că fusese un gest egoist din partea ei că nu voise să-şi însoţească mama într-o vizită la familia Middleton, pentru că erau vechi prieteni de familie şi nişte oameni foarte drăguţi. În mare, balanţa era în echilibru ; şi trăgînd un fel de concluzie în minte, ca şi cum ar fi scris rezultatul sumei prezentului, cel puţin, schimbă direcţia privirii şi nu mai văzu decît stelele.

Păreau ţintuite pe pînza albastră şi trimiteau asemenea valuri de lumină în priviri, încît îi trecu prin minte că în seara aceea stelele erau fericite. Fără să ştie sau să-i pese prea mult de ritualurile bisericeşti, la fel ca şi alţi tineri de vîrsta ei, Katharine nu putea să privească cerul la vremea Crăciunului fără să aibă sentimentul că la această sărbătoare, cerul se apleacă cu înţelegere asupra pămîntului şi-i arată prin lumina sa nemuritoare că şi el ia parte la bucuria lui. Într-un fel i se părea că în clipa aceea văzduhul urmăreşte pelerinajul regilor şi înţelepţilor pe un anume drum într-un loc îndepărtat de pe pămînt. Şi totuşi, după ce se mai uită puţin, stelele îşi desăvîrşiră îndeletnicirea lor obişnuită, menită să cuprindă mintea, transformînd în scrum toată scurta noastră istorie a umanităţii şi reducînd trupul omenesc la un fel de formă îmblănită, asemănătoare maimuţelor, chircindu-se prin vegetaţia unui bulgăre de lut primitiv. Această etapă fu urmată curînd de o alta în care în univers nu mai rămaseră decît astrele şi lucirile lor ; privind în sus, pupilele ochilor se măriră într-atîta din cauza luminii stelelor, încît ea toată păru că se topeşte în argint şi stropii săi sar mereu peste marginile lor, călătorind prin spaţiu, la nesfîrşit. Întrucîtva simultan, cu toate că fără armonie, călărea alături de un erou nobil pe ţărm sau pe sub codri, şi drumul nu s-ar fi sfîrşit dacă trupul nu ar fi readus-o violent la realitate, căci, mulţumit de starea în care se găseşte el, nu mai permite minţii să facă nici o încercare de a o schimba. I se făcu frig, se scuturâ, se ridică şi intră în casă.

La lumina stelelor, Stogdon House părea estompată şi romantică, şi cam de două ori mai mare decît în realitate. Fusese construită de un amiral care ieşise la pensie la începutul secolului nouăsprezece ; ferestrele din faţă arcuite, luminate roşiatic-gălbui, sugerau un vas uriaş cu trei punţi, străbătînd mările pe întinderile cărora delfinii şi

narvalii care zburdă la marginea vechilor hărți erau răspîndiți de o mînă nepărtinitoare. Cîteva trepte scunde așezate în semicerc duceau la o ușă masivă, pe care Katharine o lăsase întredeschisă. Șovăi, se uită la fațada casei, observă că într-una din ferestrele mici de la etaj ardea o lumină, și deschise ușa. O clipă rămase în holul pătrat, printre o mulțime de capete de cerbi atîrnate pe pereți, globuri pămîntești îngălbenite, picturi în ulei crăpate, și bufnițe împăiate, ezitînd parcă dacă să deschidă ușa din dreapta prin care răzbătea zgomot de voci. Ascultă o clipă și auzi ceva care se pare că o hotărî să nu intre ; unchiul ei, sir Francis, era la partida obișnuită de whist ; după toate aparențele, pierdea.

Urcă scara cotită care reprezenta o încercare de ceremonial într-o locuință de altfel destul de părăginită, și străbătu coridorul pînă ajunse la camera unde văzuse lumina din grădină. Bătu, și i se spuse să intre. Un tînăr, Henry Otway, citea, cu picioarele sprijinite pe apărătoarea de la cămin. Avea un cap frumos, cu fruntea boltită în tăietura elisabetană, dar privirea blîndă și cinstită era oarecum mai mult sceptică decît iluminată de vigoarea epocii. Dădea impresia că încă nu găsise un ideal pe măsura firii sale.

Se întoarse, lăsă cartea jos și o privi. Observă că era destul de palidă, zgribulită, iar mintea încă îi mai rătăcea prinsă de diverse gînduri. Îi vorbise deseori despre problemele lui și acum bănuia, ba chiar spera, că poate și ea avea nevoie de el. Cu toate acestea, Katharine ducea o viață atît de independentă, încît nu prea îi venea să creadă că ar fi putut să-i facă vreo confidență.

— Deci ai șters-o și tu ? întrebă Henry, punînd cărbuni pe foc, trăgînd încă un scaun lîngă foc și luîndu-i pelerina. Indiferența ei față de asemenea amănunte îl obligase deseori pe Henry să adopte rolul pe care în general îl au femeile. Și ăsta constituia unul dintre lucrurile care îi legau.

— Mulțumesc, Henry, spuse ea. Te deranjez ?

— Nici nu sînt aici, sînt la Bungay. Dau lecții de muzică lui Harold și Julie. De asta a trebuit să mă ridic de la masa doamnelor — îmi petrec seara acolo și nu mă întorc pînă în ajunul Crăciunului.

— Ce-aș vrea și eu..., începu Katharine, și se opri brusc. Cred că petrecerile astea sînt total nepotrivite, adăugă ea scurt și suspină.

— A, oribile ! consimți el ; și amîndoi tăcură.

Suspinul ei îl făcu s-o privească. Oare ar trebui să se aventureze s-o întrebe de ce suspinase ? Oare reticența ei în legătură cu problemele personale era la fel de inviolabilă cum îi fusese deseori avantajos unui tînăr destul de egoist să creadă ? De cînd se logodise cu Rodney, sentimentele lui Henry pentru ea deveniseră destul de încîlcite ; era rupt între două porniri — s-o jignească și să fie blînd cu ea ; și tot timpul îl răcîia ciudatul sentiment că fata se îndepărta încet de el dusă pe mări necunoscute. În clipa în care se găsi în prezența lui și vraja stelelor dispăru, Katharine își dădu seama că orice legătură între oameni este extrem de subiectivă ; din întreaga masă de sentimente, numai unul sau două puteau fi alese pentru a fi supuse criticii lui Henry ; prin urmare suspinase. Pe urmă se uită la el și privirile li se încrucișară ; între ei existau mult mai multe lucruri comune decît păreau posibile. Oricum, aveau un bunic comun ; între ei se stabilise un anume gen de loialitate întîlnită uneori la rudele care nu au alte motive să se simpatizeze, așa cum erau aceștia doi.

— Ei, pe cînd nunta ? întrebă Henry, al cărui impuls răutăcios nu pierise încă.

— Cred că în martie, răspunse ea.

— Și pe urmă ?

— Probabil vom lua o casă, undeva în Chelsea.

— Foarte interesant, remarcă el, aruncîndu-i încă o privire furișă.

Katharine se lăsase pe spătarul fotoliului, cu picioarele pe partea ei de grătar, ținînd în față, probabil ca să-i ascundă privirea, un ziar din care culegea din cînd în cînd cîte o propoziție sau două. Observînd-o, Henry făcu remarca :

— Poate căsătoria te va umaniza mai mult.

Katharine coborî ziarul cîțiva centimetri, dar nu răspunse. Ba chiar rămase tăcută mai bine de un minut.

— Cînd începi să te gîndești la alte lucruri, cum ar fi stelele, treburile noastre nu par să mai conteze, nu crezi ? spuse ea, brusc.

— Nu prea mă gîndesc vreodată la lucruri de-astea, cum sînt stelele, îi răspunse Henry. Dar am impresia că ți-am dat o explicație, adăugă el, fără s-o scape din ochi.

— Nici nu cred că există explicații, îi răspunse ea grăbită, fără să înțeleagă exact ce vroia el să spună.

— Poftim ? Nimic nu are explicație ? întrebă el, zîmbind.

— Ei, lucrurile se întîmplă doar și cam asta e totul, lăsă ea să cadă remarca în felul ei hotărît și nepăsător. „Da, asta explică fără îndoială unele acțiuni ale tale", gîndi Henry.

— Și unele și altele sînt la fel de bune și omul trebuie să facă ceva, spuse ea cu voce tare, folosindu-i intonația și exprimînd ceea ce i se părea a fi atitudinea ei. Se prea poate ca fata să-i fi surprins imitația, căci îl privi blînd și spuse ironic :

— Ei, Henry, dacă așa crezi, înseamnă că viața e simplă.

— Numai că eu nu cred în așa ceva, spuse el tăios.

— Nici eu, îi răspunse ea.

— Și atunci cum rămîne cu stelele ? După cîte înțeleg, îți orînduiești viața conform astrelor.

Nu răspunse, fie că nu dorea să dea curs întrebării, fie că nu-i plăcuse tonul.

Tăcu o vreme apoi îl întrebă ironică :

— Dar *tu* înțelegi întotdeauna de ce faci anumite lucruri ? S-ar cuveni oare să înțelegem ? „Oameni ca mama înțeleg", cugetă ea. Cred că ar trebui să cobor să văd ce fac.

— Ce-ar putea să facă ? protestă Henry.

— Poate vor să alcătuiască vreun plan, răspunse ea vag, coborînd picioarele, și proptindu-și bărbia în mîini și privind focul gînditoare cu ochii ei mari, întunecoși.

— Și pe urmă este și William, adăugă ea, ca și cum ar fi dat o explicație întîrziată.

Lui Henry aproape îi veni să rîdă, dar se abținu.

— Oare cei de jos știu din ce sînt alcătuiți cărbunii, Henry ? întrebă ea peste o clipă.

— Din coada mînzului, presupun, se aventură el.

— Ai fost vreodată într-o mină ? continuă ea.

— Hai să nu ne apucăm să vorbim despre mine, Katharine, protestă el. Se prea poate să nu ne mai vedem. Cînd ai să fii căsătorită...

Rămase aproape încremenit cînd văzu lacrimi în ochii ei.

— De ce mă tachinaţi cu toţii ? spuse ea. Nu e frumos.

Henry nu putu să se prefacă a fi total neştiutor de ce vroia să spună fata, cu toate că habar nu avusese cît o deranja că este tachinată. Înainte însă de a găsi ceva de spus, ochii i se limpeziseră iar, şi fisura neaşteptată era gata să fie acoperită.

— Oricum, nu e uşor, afirmă ea.

Supunîndu-se unui imbold de afecţiune reală, Henry spuse :

— Promite-mi, Katharine, că dacă ai nevoie de ajutorul meu, ai să mi-l ceri.

Fata păru să se gîndească, privind din nou în focul viu şi se hotărî să se abţină să dea vreo explicaţie.

— Da, îţi promit, spuse ea, în cele din urmă, iar Henry se simţi recunoscător pentru francheţea ei totală şi începu să vorbească despre minele de cărbuni, satisfăcîndu-i aviditatea de a afla lucruri noi. Într-adevăr, curînd avură impresia că se aflau într-un lift mic, coborînd spre abataj; auzeau tîrnăcoapele minerilor, un zgomot care aducea cu rosăturile şobolanilor, undeva în pămînt, sub ei, cînd uşa se deschise brusc, fără ca cineva să fi ciocănit.

— Ei, uite unde erai, exclamă Rodney. Şi Katharine şi Henry se întoarseră brusc, simţindu-se întrucîtva vinovaţi. Rodney era îmbrăcat în ţinută de seară. Se vedea că era iritat.

— Deci aici ai fost tot timpul, repetă el, uitîndu-se la Katharine.

— Sînt aici doar de zece minute, răspunse ea.

— Draga mea Katharine, ai plecat din salon de mai bine de o oră.

Ea nu răspunse.

— Chiar are vreo importanţă ? întrebă Henry.

Lui Rodney îi veni greu să se arate lipsit de raţiune în prezenţa altui bărbat şi nu spuse nimic.

— Nu le place, spuse el. Nu e politicos faţă de oamenii mai în vîrstă să-i laşi singuri — cu toate că nu mă îndoiesc că este mult mai amuzant să vii aici să stai de vorbă cu Henry.

— Vorbeam despre minele de cărbuni, spuse Henry politicos.

— Da. Dar înainte de asta am discutat despre lucruri mult mai interesante, interveni Katharine.

După hotărîrea vizibilă de a-l jigni cu care vorbise Katharine, Henry avea sentimentul că va asista imediat la o răbufnire din partea lui Rodney.

— Înţeleg perfect, spuse Rodney, chicotind uşor, aplecîndu-se peste spătarul scaunului şi atingînd lemnul sculptat. Tăcură cu toţii, iar liniştea deveni extrem de stînjenitoare, cel puţin pentru Henry.

— A fost plictisitor, William ? întrebă deodată Katharine, schimbînd total tonul şi făcînd un gest uşor cu mîna.

— Bineînţeles că a fost plictisitor, răspunse William morocănos.

— Bine, stai tu aici şi vorbeşte cu Henry, şi cobor eu, spuse ea.

Se ridică în timp ce vorbea, şi cînd se întoarse să iasă din cameră îşi lăsă mîna pe umărul lui Rodney, cu un gest alintător, ciudat. Brusc, Rodney îi prinse mîna într-a lui, atît de tulburat încît Henry se simţi prost şi deschise destul de ostentativ o carte.

— Vin şi eu cu tine, spuse William, cînd ea îşi retrase mîna şi dădu să treacă pe lîngă el.

— A, nu, îi răspunse ea grăbită. Stai aici şi vorbeşte cu Henry.

— Da, sigur, spuse Henry, închizînd iar cartea. Invitaţia era politicoasă, fără însă să fie foarte cordială. Rodney şovăi vizibil neştiind ce să facă, dar văzînd-o pe Katharine la uşă, exclamă :

— Nu. Vreau să vin cu tine.

Katharine se uită înapoi şi spuse pe un ton poruncitor, şi cu o expresie autoritară pe chip :

— N-are rost să vii. În zece minute mă duc la culcare. Noapte bună.

Dădu din cap spre amîndoi, dar lui Henry nu-i scăpă faptul că ultima înclinare îi era adresată lui. Rodney se așeză la loc destul de greoi.

Umilința lui era atît de vizibilă încît lui Henry nu-i făcea nici o plăcere să deschidă conversația făcînd o remarcă despre un personaj literar. Pe de altă parte, dacă nu-l ținea din scurt, Rodney ar fi putut să înceapă discuția despre propriile sentimente, iar a le da frîu liber putea fi, cel puțin în perspectivă, extrem de jenant. Prin urmare adoptă o cale de mijloc ; adică, scrise o propoziție pe forzațul cărții care suna „Situația devine cît se poate de neplăcută". O decoră apoi cu fel de fel de înfloriturî și desene care izvorăsc unele din altele în asemenea situații ; și în vreme ce se îndeletnicea cu asta, se gîndea că indiferent ce greutăți ar fi avut Katharine, ele nu-i îndreptățeau purtarea. Vorbise cu un fel de brutalitate care sugera să fie voit, fie în mod firesc, femeile au o anume opacitate la sentimentele bărbaților.

Timpul în care mîzgălise însemnarea îi oferise lui Rodney răgazul să se reculeagă. Poate că era un om trufaș, se simțea și mai jignit pentru că Henry îl văzuse pus la punct decît pentru admonestarea în sine. O iubea pe Katharine, iar vanitatea nu i se micșorase, ci fusese sporită de dragoste, mai ales am putea spune, în prezența persoanelor de același sex. Dar Rodney gusta curajul izvorît din defectele hilare și comice, și după ce-și stăpîni primul impuls, și anume să se dea în spectacol cine știe cum, își găsi inspirația privindu-și ținuta de seară desăvîrșită. Alese o țigară, o bătu pe dosul mîinii, își etală pantofii impecabili pe marginea grătarului și făcu apel la respectul față de sine.

— Aveți cîteva moșii mari pe aici, Otway, începu el. Se vînează bine ? Oare ce haite ar exista ?

— Sir William Budge, magnatul trestiei de zahăr, are cea mai mare moșie. A cumpărat-o de la sărmanul Stanham care a dat faliment.

— Care Stanham, Verney sau Alfred ?

— Alfred... Eu nu vînez. Dumneavoastră sînteți mare vînător, nu ? Aveți reputația de bun călăreț, oricum, adăugă el, dorind să-l ajute pe Rodney în încercarea de a-și recăpăta liniștea.

— A, ador călăria, răspunse Rodney. Oare aș putea face rost de un cal aici ? Ah, ce prostie ! Am uitat să-mi aduc costumul. Totuși nu știu de unde ați aflat că știu să călăresc.

— Ca să spunem adevărul, Henry resimțea aceeași greutate ; nu dorea să amintească numele lui Katharine, și prin urmare răspunse neclar cum că întotdeauna se vorbise de Rodney ca de un bun călăreț. De fapt, nu prea auzise de el în nici un fel, și-l acceptase ca o figură undeva în fundul casei mătușii lui, și inevitabil, deși inexplicabil, logodit cu verișoara lui.

— Nu mă omor după vînătoare, continuă Rodney ; dar trebuie să te ocupi și de așa ceva ca să nu fii exclus cu totul. Aveți niște locuri foarte frumoase prin împrejurimi. Pe vremuri am stat la Bolham Hall. Tînărul Cranthorpe era și el pe acolo, parcă ? S-a căsătorit cu fiica bătrînului lord Bolham. Oameni foarte drăguți... în felul lor.

— Nu frecventez societatea lor, remarcă destul de brutal Henry.

Dar Rodney, intrat acum pe făgașul unei reflecții plăcute, nu putu rezista tentației să n-o continue. Se considera o persoană deprinsă cu buna societate și cunoștea suficiente lucruri despre valorile adevărate ale vieții ca să se situeze deasupra lor.

— A, dar ar trebui s-o frecventați, continuă el. Merită să stați acolo, măcar o dată pe an. Te fac să te simți foarte bine, iar femeile sînt încîntătoare.

„Femeile ?“ se gîndi Henry dezgustat. „Ce-ar putea să vadă la tine femeile ?“ Își pierdea repede răbdarea, totuși nu putea să nu-l placă pe Rodney, și asta i se părea ciudat, pentru că era cusurgiu, și în mintea lui asemenea cuvinte rostite de altcineva l-ar fi condamnat pe vorbitor iremediabil. Pe scurt, începu să-și pună întrebarea ce fel de creatură ar putea fi omul acesta care urma să se căsătorească cu verișoara lui. Oare cine altcineva, cu excepția acestui personaj unic, ar fi fost în stare să-și permită să se comporte atît de ridicol de infatuat ?

— Nu cred că m-aș descurca într-o asemenea societate, răspunse el. N-aș ști ce să-i spun lui lady Rose dacă aș întîlni-o.

— Dar nu e nici o greutate, chicoti Rodney. Cu ei se vorbește despre copii, dacă au vreunul, sau despre preocupările lor — pictura, grădinăritul, poezia — sînt nemaipomenit de înțelegători. Serios, cred că merită întotdeauna să ceri părerea unei femei despre poezie. Nu le pretinde motivații, dar întreabă-le de sentimente. Katharine, de exemplu.

— Katharine, spuse Henry, accentuînd numele, ca și cum nu suporta să fie rostit de Rodney, Katharine e total diferită de majoritatea femeilor.

— Într-adevăr, admise Rodney. Este... Era cît pe ce să înceapă s-o descrie, dar ezită o vreme. Arată foarte bine, enunță el, sau aproape întrebă pe un ton diferit de cel care vorbise. Henry înclină capul.

— Dar cei din familia voastră sînt cam stăpîniți de toane, așa-i ?

— Katharine nu, răspunse Henry hotărît.

— Katharine nu, repetă Rodney, ca și cum ar fi cîntărit cuvintele. Da, probabil că aveți dreptate. Dar logodna a schimbat-o. E firesc, adăugă el, te poți aștepta la așa ceva.

Tăcu lăsîndu-l pe Henry să-i confirme afirmația, dar el nu scoase nici un cuvînt.

— Katharine a avut în anumite privințe o viață grea, continuă el. Sper că această căsătorie să o ajute. Are mari posibilități.

— Mari, spuse Henry, hotărît.

— Da, dar în ce direcție credeți că sînt îndreptate acum ?

Rodney abandonase total poza omului de lume și părea că-i cere ajutorul lui Henry într-o anume problemă.

— Nu știu, șovăi Henry prevăzător.

— Credeți că o gospodărie... copii, lucruri de genul ăsta... credeți că ar mulțumi-o ? Vă rog să rețineți, eu sînt plecat toată ziua.

— Fără discuție că ar fi foarte prieceută, începu Henry.

— A, da, e nemaipomenit de prieceută, spuse Rodney. Dar... eu mă cufund în poezia mea. Ei bine, Katharine nu simte nici o atracție spre versuri. Îmi admiră creațiile, știți, dar credeți că asta ajunge ?

— Nu, spuse Henry. Tăcu. Cred că aveți dreptate, adăugă el, ca și cum i-ar fi rezumat gîndurile. Katharine nu s-a descoperit încă. Pentru ea, viața nu este încă reală... cred uneori...

— Da ? întrebă Rodney, ca și cum era nerăbdător să-l audă în continuare pe Henry. Și eu..., reluă el, pentru că Henry tăcuse, dar nu apucă să-și termine propoziția, căci în clipa aceea, ușa se deschise și fură întrerupți de fratele mai mic al lui Henry, Gilbert, spre ușurarea lui Henry, pentru că și așa spusese mai mult decît ar fi dorit.

CAPITOLUL 17

CÎND SOARELE STRĂLUCEA ÎN ÎNĂLTURI, cu o putere neobișnuită în acea săptămînă de Crăciun, dădea la iveală multe lucruri care fie că se uzaseră, fie că fuseseră bine întreținute la Stogdon House sau pe terenurile ei. Adevărul este că sir Francis ieșise la pensie din serviciul guvernul Indici, plătit fiind, după părerea sa, mult prea puțin în comparație cu serviciile aduse, și fără îndoială nu pe măsura ambițiilor sale. Cariera sa nu răspunsese așteptărilor, și cu toate că acum era un bărbat în vîrstă, foarte chipeș, cu favoriți albi și piele arămie, care avea la activ lecturi serioase și povestiri amuzante, nu puteai să nu sesizezi că cine știe ce furtună le răvășise și le înverșunase; avea o amărăciune a lui. Amărăciunea data din anii de la mijlocul secolului trecut, cînd, din cauza unei intrigi de serviciu, meritele sale fuseseră neglijate în mod jignitor în favoarea altuia, mai tînăr decît el.

Latura corectă sau incorectă a povestirii, presupunînd că ar fi fost reală, nu mai era clar cunoscută de soția și copiii lui, dar această decepție jucase un rol important în viața lor și otrăvise viața lui sir Francis la fel cum se spune că o decepție în dragoste poate otrăvi întreaga viață a unei femei. Tot meditînd la insuccesul său, socotindu-și și resocotindu-și meritele și eșecurile neașteptate, sir Francis se transformase într-un egoist, iar cînd ieșise la pensie, devenise cîrtitor la culme și foarte greu de suportat.

Soția se opunea acum atît de puțin toanelor lui încît practic nu-i mai era de nici un folos. Pe fiica lui, Euphemia, o transformase în confidenta sa numărul unu, și floarea tinereții îi fusese veștejită alături de tatăl ei. Ei îi dictase memoriile care urmau să-i răzbune amintirile, și ea trebuia să-l asigure neîncetat că lumea se purtase cu el

în mod infam. Nu avea decît treizeci şi cinci de ani, dar obrajii îi păliseră ca şi mamei, numai că ea nu avea amintirile soarelui şi rîurilor indiene, precum şi gălăgia copiilor din creşă ; nu avea multe lucruri importante la care să se gîndească cînd nu-şi găsea altceva de făcut, aşa cum stătea acum lady Otway, împletind lînă albă, cu ochii aproape continuu aţintiţi pe aceeaşi pasăre brodată de pe aceeaşi aparătoare din faţa focului. Dar lady Otway era unul dintre oamenii pentru care fusese inventat marele joc al prefăcătoriei vieţii sociale engleze ; îşi petrecea cea mai mare parte a timpului simulînd faţă de ea şi de vecini că era o persoană demnă, importantă, foarte ocupată, cu o poziţie socială însemnată şi o avere frumuşică. Avînd în vedere starea reală de fapt, jocul reclama multă dibăcie ; şi probabil că la vîrsta pe care o atinsese — avea peste şaizeci de ani — juca mai mult ca să se amăgească pe sine decît pe altcineva. Mai mult, armura se cam tocise ; uita să salveze aparenţele tot mai des.

Porţiunile uzate din covoare şi aspectul ponosit al salonului, unde de ani de zile nu mai fusese reînnoit un scaun sau o husă, nu se datorau numai pensiei mizere, ci şi faptului că cei doisprezece copii, dintre care opt erau băieţi, le tociseră pînă la refuz. Cum se întîmplă adesea în familiile numeroase, se putea observa o linie de demarcaţie netă, cam pe la jumătatea numărului de moştenitori, acolo unde banii alocaţi educaţiei se terminaseră, şi cei şase copii mai mici erau mult mai chibzuiţi decît ceilalţi. Dacă băieţii erau isteţi, cîştigau burse şi mergeau la şcoală ; dacă nu, luau ceea ce le ofereau legăturile de familie. Fetele acceptau diverse slujbe ocazionale, dar întotdeauna una sau două rămîneau acasă, să îngrijească de animalele bolnave, să crească viermi de mătase sau să cînte la flaut în dormitoarele lor. Diferenţa între copiii mai mari şi cei mai tineri corespundea aproape diferenţei între clasa sus pusă şi cea de rînd, căci avînd la dispoziţie numai o educaţie sporadică şi bani insuficienţi, copiii mai mici se deprinseseră cu anumite apucături, prietenii şi puncte de vedere care nu-şi găseau locul între pereţii unei şcoli publice sau ai unui birou guvernamental. Între cele două grupări exista destulă ostilitate, cei mari încercînd să-i trateze de sus pe cei tineri, şi cei tineri refuzînd să le

acorde respect ; exista însă un sentiment care-i unea şi care făcea imposibilă vreo ruptură — credinţa comună în superioritatea propriei familii faţă de oricare alta. Henry era cel mai vîrstnic din grupul celor tineri, şi conducătorul lor ; cumpăra cărţi ciudate şi se alăturase unor societăţi bizare ; umblase un an întreg fără cravată şi-şi comandase şase cămăşi din flanel negru. Refuzase de mult să lucreze fie într-un birou comercial maritim fie într-un antrepozit pentru vînzări de ceaiuri şi insistase, în ciuda dezaprobării unchilor şi mătuşilor, să exerseze şi la pian şi la vioară, cu rezultatul că nu putea să aibă performanţe profesionale la nici unul dintre cele două instrumente. Într-adevăr, la cei treizeci şi doi de ani pe care îi avea nu se putea mîndri decît cu manuscrisul unei jumătăţi de partituri a unei opere. Katharine îl susţinuse întotdeauna în acest protest al lui, şi cum ea era în general socotită o persoană foarte cu picioarele pe pămînt şi îmbrăcată prea bine pentru a fi excentrică, sprijinul ei fusese de oarecare folos. Cînd venea acolo de Crăciun, obişnuia să-şi petreacă mult timp discutînd cu Henry şi cu Cassandra, cea mai mică dintre fete, care creştea viermi de mătase. Cei tineri o considerau pe Katharine o fată cu bun simţ şi apreciau în ascuns ceea ce numeau „să cunoşti lumea" — adică felul în care gîndesc şi se comportă oamenii venerabili care se duc la club şi mănîncă la masă cu miniştri. Nu o dată jucase rolul de ambasadoare între lady Otway şi copiii ei. Biata doamnă, de exemplu, îi ceruse sfatul cînd într-o zi, deschizînd uşa de la dormitorul Cassandrei din curiozitate, dăduse peste frunzele de dud atîrnate de tavan, ferestrele astupate cu cutii şi mesele încărcate cu maşinării artizanale pentru confecţionarea rochiilor de mătase.

— Tare aş vrea s-o ajuţi să se preocupe de lucrurile care îi interesează şi pe alţii, Katharine, remarcă ea aproape plîngăreţ, explicîndu-i necazurile ei. Numai Henry e de vină, ştii, că a făcut-o să renunţe la petreceri şi s-a apucat de insectele astea scîrboase. Nu înseamnă că dacă un bărbat poate face un lucru, o femeie îl poate face şi ea neapărat.

Dimineaţa era îndeajuns de luminoasă pentru ca scaunele şi canapelele din salonaşul personal al lady-ei Otway

să pară deosebit de jerpelite, iar bărbaţii curajoşi, fraţii şi verişorii ei, care apăraseră imperiul britanic şi-şi lăsaseră osemintele la multe frontiere, priveau lumea printr-o ceaţă gălbuie pe care lumina dimineţii părea s-o fi aşezat peste fotografii. Lady Otway suspină, probabil din cauza relicvelor decolorate, şi se întoarse resemnată la ghemele ei de lînă, care, curios şi tipic, nu erau albe ca fildeşul ci aveau o nuanţă gălbejită, fără luciu. O chemase pe nepoată să stea puţin de vorbă cu ea. Avusese întotdeauna încredere în ea, iar acum avea mai mult ca niciodată de cînd cu logodna ei cu Rodney, care lui lady Otway i se părea extrem de potrivită şi exact ceea ce ai fi putut să-ţi doreşti pentru o fiică. Katharine, inocentă, îi spori părerea bună pentru că îi ceru şi ea nişte andrele.

— Este atît de plăcut, spuse lady Otway, să împleteşti în timp ce stai de vorbă. Şi acum, draga mea Katharine, povesteşte-mi despre planurile tale.

Emoţiile din seara precedentă, pe care şi le înfrînase astfel încît nu reuşise să închidă ochii pînă în zori, o lăsaseră pe Katharine un pic epuizată, şi prin urmare mai prozaică decît de obicei. Era gata să discute planurile — case şi chirii, servitori şi economie — fără să considere că o priveau prea mult. În timp ce vorbea şi împletea metodic, lady Otway remarcă mulţumită comportamentul responsabil, integru al nepoatei, căreia perspectiva căsătoriei îi dăduse o oarecare seriozitate, cît se poate de potrivită unei mirese, cu toate că în zilele de azi, foarte rară. Da, logodna Katharinei o schimbase puţin.

„Ce fiică sau noră desăvîrşită !“ îşi spuse ea în gînd şi nu putu să n-o compare cu Cassandra, înconjurată în dormitorul ei de nenumăraţi viermi de mătase.

„Da“, continuă ea, privind-o pe Katharine, cu ochii ei rotunzi, verzui, la fel de inexpresivi ca două pietricele umede, „Katharine seamănă cu fetele din tinereţea mea. Luam în serios lucrurile serioase.“

Dar tocmai cînd acest gînd îi dădea satisfacţie şi se adăuga la înţelepciunea adunată de care, ah, ce păcat ! nici una dintre fetele ei nu părea să aibă nevoie, uşa se deschise şi doamna Hilbery îşi făcu apariţia, sau mai bine zis rămase în prag zîmbind ; în mod evident greşise uşa.

— Întotdeauna mă răţăcesc în casa asta ! exclamă ea. Mă duceam spre bibliotecă ; nu vreau să vă întrerup. Staţi puţin de vorbă amîndouă ?

Prezenţa cumnatei o stînjeni oarecum pe lady Otway. Cum ar fi putut să continue ce începuse cu Maggie de faţă ? căci era ceva ce nu-i spusese niciodată nici lui Maggie.

— Îi povesteam lui Katharine cîteva banalităţi despre căsătorie, spuse ea, rîzînd scurt. Nici unul dintre copii mei n-are grijă de tine, Maggie ?

— Căsătoria, spuse doamna Hilbery, intrînd în cameră şi dînd din cap o dată sau de două ori, întotdeauna am susţinut că mariajul este o şcoală. Şi nu capeţi nici un premiu pînă nu mergi la şcoală. Charlotte a cîştigat toate premiile, adăugă ea, mîngîindu-şi uşor cumnata, ceea ce o făcu pe lady Otway să se simtă şi mai stînjenită. Rîse cu jumătate de gură murmurînd ceva şi sfîrşi cu un suspin.

— Mătuşa Charlotte spunea că nu e bine să te căsătoreşti dacă nu te supui soţului, spuse Katharine, dînd cuvintelor mătuşii o formă mult mai precisă decît avuseseră de fapt ; şi, rostite astfel, nu mai păreau deloc demodate. Lady Otway o privi tăcută o vreme.

— Ei, nu sfătuiesc nici o femeie care vrea să-şi impună punctul de vedere să se mărite, spuse ea, începînd destul de sofisticat o nouă discuţie.

Doamna Hilbery cunoştea cîte ceva din împrejurările care, după ea, inspiraseră această remarcă. Într-o clipă, chipul îi fu umbrit de compasiunea pe care nu prea ştia cum s-o exprime.

— Ce ocară ! exclamă ea, uitînd că s-ar fi putut ca ascultătoarele ei să nu-i urmărească gîndurile. Dar, Charlotte, ar fi fost mult mai rău dacă Frank s-ar fi purtat ruşinos. Şi nu e vorba de ce *capătă* soţii noştri ci de ce *sînt*. Pe vremuri şi eu visam cai albi şi palanchine ; totuşi îmi plac mai mult călimările. Şi cine ştie ? conchise ea, privind-o pe Katharine, s-ar putea ca tata să fie făcut mîine baronet.

Lady Otway, care era sora domnului Hilbery, ştia prea bine că, în particular, familia Hilbery îl numea pe sir Francis „bătrînul tiran", şi cu toate că nu urmărise şi-

rul remarcilor doamnei Hilbery, știa ce anume le provocase.

— Dar dacă-ți poți lăsa soțul să aibă ultimul cuvînt, spuse ea, adresîndu-se lui Katharine, ca și cum ele două ar fi avut o înțelegere aparte, o căsătorie fericită este cel mai minunat lucru din lume.

— Da, spuse Katharine, numai că...

Nu intenționa să-și termine propoziția, ci numai să le facă pe mamă și mătușă să vorbească despre căsătorie pentru că avea sentimentul că alții ar putea să-i fie de ajutor dacă ar dori. Continuă să împletească, dar degetele lucrau cu o hotărîre ciudat de deosebită față de unduirea calmă și contemplativă a mîinilor plinuțe ale lady-ei Otway. Din cînd în cînd își ridica ochii spre mama ei, pe urmă spre mătușă. Doamna Hilbery ținea o carte în mînă, și după cîte presupunea Katharine, se ducea spre bibliotecă să mai adauge încă un paragraf la acel amestec de paragrafe intitulat *Viața lui Richard Alardyce*. În mod normal, Katharine s-ar fi grăbit să coboare împreună cu mama ei și să vegheze să nu o distragă nimic. Cu toate acestea, în atitudinea ei față de viața poetului intervenise o schimbare, alături de celelalte schimbări ; și era mulțumită să lase baltă lucrul ore întregi. Doamna Hilbery era și ea încîntată în taină. Se simțea ușurată că nu trebuia să plece și îndulgența cu care o trata Katharine îi dădea o stare de spirit minunată, manifestată printr-o serie de priviri piezișe ușor amuzate către fiica ei. Chiar i se dădea voie să stea și să vorbească ? Ce plăcut era să stai într-o cameră frumoasă, plină cu tot felul de fleacuțețe interesante la care nu se mai uitase de un an întreg, cel puțin, în loc să cercetezi fel de fel de date contradictorii din dicționare.

— Toate avem niște soți desăvîrșiți, conchise ea cu generozitate, iertîndu-i greșelile lui sir Francis de-a valma. Nu cred că a fi arțăgos reprezintă un defect la bărbați. De fapt, nu vreau să spun arțăgos, se corectă ea, privind limpede în direcția lui sir Francis, mai degrabă o fire pripită, nerăbdătoare. Majoritatea, de fapt *toți* oamenii mari au avut firi arțăgoase... în afară de bunicul tău, Katharine ; suspină și-și exprimă gîndul că poate ar trebui să se ducă în bibliotecă.

— Dar e necesar să cedezi în faţa soţului într-o căsătorie fericită ? întrebă Katharine, fără să ia în seamă sugestia mamei, neobservînd nici deprimarea care pusese stăpînire pe ea la gîndul că inevitabil va trebui să moară.

— Eu una aşa cred, spuse lady Otway, cu o hotărîre care nu-i stătea în obişnuinţă.

„Atunci trebuie să te gîndeşti bine înainte de a te căsători", cugetă Katharine părînd că nu se adresează nimănui.

Pe doamna Hilbery n-o prea interesau aceste remarci, care păreau să aibă o înclinaţie melancolică, şi ca să învesclească puţin atmosfera, recurse la un remediu infailibil — privi pe fereastră.

— Ia uitaţi-vă la pasărea aceea superbă albastră ! exclamă ea, scrutînd cerul senin cu o plăcere nespusă, apoi ochii îi alunecară pe arbori, pe cîmpul verde ce se vedea dincolo de ei, şi pe ramurile golaşe din jurul trupuşorului albăstrui. Dragostea ei pentru natură era totală.

— Majoritatea femeilor ştiu din instinct dacă pot să se supună sau nu, reveni iute lady Otway, cu o voce destul de scăzută, ca şi cum ar fi vrut să rostească aceste lucruri cît vreme atenţia cumnatei era îndreptată în altă parte. Iar dacă nu pot... ei bine, sfatul meu este — să nu se căsătorească.

— Vai, dar căsătoria este tot ce poate fi mai minunat pentru o femeie, spuse doamna Hilbery, prinzînd cuvîntul „căsătorească", cînd privirile îi reveniră în cameră. Pe urmă, se gîndi la ce afirmase.

— Este tot ce poate fi mai *interesant*, se corectă ea.

Îşi privi fiica cu un fel de spaimă. Era privirea scrutătoare a unei mame care te face să te gîndeşti că privindu-şi fiica, de fapt se observă pe sine. Nu fu deloc mulţumită ; dar în mod voit nu făcu nici o încercare să încalce reţinerea fiicei pe care o socotea ca fiind una din calităţile de admirat la ea, un adevărat punct de sprijin. În clipa în care mama ei afirmase că mariajul este tot ce poate fi mai interesant, Katharine simţise, aşa cum i se întîmpla uneori pe neaşteptate, fără vreun motiv special, că se înţelegeau una pe alta, în ciuda celorlalte deosebiri. Cu toate acestea înţelepciunea celor vîrstnici pare să se aplice mai mult sentimentelor pe care le avem în comun

cu restul rasei umane decît sentimentelor noastre ca indivizi, iar Katharine ştia că numai cineva de aceeaşi vîrstă cu ea putea s-o înţeleagă. Amîndouă femeile vîrstnice de faţă păreau să se fi mulţumit cu mult prea puţină fericire, iar în clipa aceea, nu avea destulă putere să se convingă că nici una dintre ele nu avusese parte de o căsătorie fericită. La Londra, fără discuţie, această atitudine cumpătată faţă de propria ei căsătorie i se păruse corectă. De ce se schimbase oare acum ? De ce acum o deprima ? Nu-i trecuse niciodată prin minte că propriul ei comportament ar putea constitui o enigmă pentru mama ei, sau că oamenii în vîrstă sînt la fel de afectaţi de cei tineri cum sînt cei tineri de ei. Şi totuşi era adevărat că iubirea — pasiunea — oricum ar numi-o ea, jucase un rol mult mai mic în viaţa doamnei Hilbery decît ar fi fost de crezut, judecînd după temperamentul ei entuziast şi imaginativ. Întotdeauna o interesaseră mai mult alte lucruri. Lady Otway, oricît de ciudat ar părea, ghicise mult mai precis starea de spirit a Katharinei decît propria ei mamă.

— De ce nu locuim cu toţii la ţară ? exclamă doamna Hilbery, privind din nou pe fereastră. Sînt convinsă că dacă am sta la ţară nu ne-am gîndi decît la lucruri frumoase. N-ar mai fi case de periferie care să ne deprime, nici tramvaie, nici maşini, iar oamenii de aici arată toţi atît de sănătoşi şi plini de voie bună. Nu există pe lîngă voi vreo căsuţă, Charlotte, care să ni se potrivească, şi care să aibă poate şi o cameră de rezervă în caz că am invita cîte un prieten ? Şi am economisi şi bani cu care am face călătorii...

— Da. Ţi-ar plăcea o săptămînă sau două, nici nu mă îndoiesc, spuse lady Otway. Dar la ce oră vrei să ai trăsura ? continuă ea, atingînd soneria.

— Să decidă Katharine, spuse doamna Hilbery, pentru că nu era în stare să prefere o oră alteia. Şi tocmai vroiam să-ţi spun, Katharine, cum azi dimineaţă cînd m-am trezit aveam totul atît de limpede în cap că dacă aş fi avut un creion cred că aş fi putut să scriu un capitol lung. Cînd ieşim la plimbare am să mă uit după o casă. Să aibă cîţiva copaci în jur, o grădiniţă, un eleşteu cu o raţă chinezească, un birou pentru tata, unul pentru mine, un salon pentru Katharine, pentru că va fi soţie la casa ei atunci.

Auzind acestea Katharine se cutremură puțin, se trase mai lîngă foc și-și încălzi mîinile, întinzîndu-le foarte aproape de cărbunii încinși. Ar fi vrut să readucă în discuție subiectul căsătoriei ca să mai audă părerile mătușii Charlotte, dar nu știa cum trebuie să procedeze.

— Dă-mi să mă uit la inelul tău de logodnă, mătușă Charlotte, spuse ea, observîndu-l pe al ei.

Luă inelul cu pietricele verzi și-l întoarse pe toate fețele, dar nu-i mai veni nimic ce ar putea să spună.

— Sărmanul inel, nu mi-a plăcut deloc cînd l-am primit, rosti lady Otway meditativă. Pusesem ochii pe unul cu diamant, dar firește că asta nu i-am spus lui Frank. Mi l-a cumpărat la Simla.

Katharine mai răsuci o dată inelul și-l înapoie mătușii fără să vorbească. Și cîtă vreme îl privise, buzele i se strînseseră cu dîrzenie și avu senzația că și ea putea să-l mulțumească pe William așa cum își mulțumiseră soții aceste femei ; putea să se prefacă, da, că-i plac smaraldele mai mult decît diamantele. După ce-și puse la loc inelul, lady Otway le atrase atenția că era frig, deși nu mai mult decît te-ai fi așteptat în acest anotimp. De fapt, ar fi trebuit să fie mulțumite că apare soarele, și le sfătui pe amîndouă să se îmbrace gros pentru plimbare. Katharine avea uneori sentimentul că șirul de banalități debitat de mătușă era venit cu bună știință să umple clipele de tăcere și nu avea nimic comun cu gîndurile personale. În momentul acela, însă, păreau perfect adaptate propriilor ei concluzii, așa că reluă împletitul și ascultă, mai ales pentru a se autoconvinge că a fi logodit cu cineva pe care nu-l iubești este un pas într-o lume în care existența pasiunii nu este decît un basm incredibil, izvorît din adîncurile pădurilor și povestit atît de rar încît înțelepții se îndoiesc că basmul ar putea fi vreodată fondat. Făcu tot ce-i stătu în putință să-i dea ascultare mamei care se interesa de John, și mătușii care-i răspundea cu povestea reală a logodnei Hildei cu un ofițer din armata indiană, dar mintea ei rătăcea din cînd în cînd spre cărările pădurii, puzderia de stele și paginile așternute îngrijit cu formule matematice. Cînd gîndurile apucau pe acest făgaș, căsătoria îi apărea doar ca o arcadă pe sub care trebuia să treci ca să-ți poți

împlini dorința. În acele clipe, șuvoiul firii ei umplea făgașul lui adînc și îngust cu mare forță și cu o alarmantă lipsă de considerație pentru sentimentele celorlalți. Tocmai cînd cele două doamne terminaseră de trecut în revistă perspectivele familiei, iar lady Otway anticipa cu nervozitate o afirmație generală a cumnatei cu privire la viață și moarte, Cassandra dădu buzna în cameră anunțînd că trăsura era la scară.

— De ce n-a venit Andrews să anunțe ? spuse lady Otway arțăgoasă, criticîndu-și servitorii că nu sînt în stare să se comporte conform idealurilor ei.

Cînd doamna Hilbery și Katharine ajunseră în hol, gata îmbrăcate pentru plimbare, discuția obișnuită despre ce urma să facă restul familiei era în curs de desfășurare. Ca dovadă, se deschideau și se închideau nenumărate uși, doi-trei oameni rămaseseră nehotărîți pe scări, cînd urcînd, cînd coborînd cîteva trepte, iar apariția lui sir Francis, care ieșise din birou, cu „The Times" sub braț plîngîndu-se de gălăgie și de curentul de la ușa deschisă, avu cel puțin efectul că îi strînse ciorchine pe cei care nu vroiau să intre în trăsură, iar pe cei care nu doreau să rămînă închiși în camere îi trimise afară. Se hotărî ca doamna Hilbery, Katharine, Rodney și Henry să meargă la Lincoln, iar ceilalți care ar fi dorit să-i însoțească să ia bicicletele sau trăsurica cu ponei. Oricine stătea la Stogdon House trebuia să întreprindă această expediție la Lincoln, dînd ascultare părerii lady-ei Otway cu privire la cea mai bună metodă de a-și distra musafirii, părere formată în urma citirii ziarelor mondene care se ocupau de desfășurarea petrecerilor de Crăciun în casele ducilor. Caii de la trăsură erau și grași și bătrîni, cu toate că mai trăgeau ; trăsura era incomodă și cu droturile stricate, dar pe laterale se mai deslușea blazonul familiei Otway. Lady Otway stătea pe ultima treaptă înfășurată într-un șal alb, făcînd semn cu mîna aproape mecanic pînă dădură colțul pe sub tufișurile de laur, și cînd se retrase cu sentimentul că își îndeplinise rolul, suspină la gîndul că nici unul dintre copiii ei nu considera necesar să-l îndeplinească pe al lor.

Trăsura mergea lin pe drumul ușor cotit. Doamna Hilbery căzuse într-o stare plăcută, detașată, în care

sesiza şirurile verzi, grăbite, de arbuşti, arăturile şi cerul senin albăstrui, care după primele cinci minute îi slujiră drept fundal pastoral pentru tragedia vieţii omeneşti ; şi pe urmă gîndul îi zbură la o căsuţă cu grădină, cu cîteva narcise galbene unduindu-se lîngă apa albastră ; şi tot potrivind aceste imagini diferite şi alcătuind cîteva fraze frumoase, nu observă că tinerii din trăsură aproape nu vorbeau. Henry fusese luat împotriva dorinţei lui şi se răzbuna observîndu-i pe Katharine şi Rodney cu o privire decepţionată ; Katharine îşi impusese o stare reţinută care rezultase într-o apatie totală. Cînd Rodney îi spunea ceva, ea îi răspundea fie doar prin „Hm !“ sau accepta atît de pasivă încît următoarea remarcă îi era adresată mamei ei. Pentru doamna Hilbery respectul arătat de el era încîntător, iar manierele exemplare ; şi cînd turla bisericii şi coşurile fabricii din oraş apărură la orizont, se smulse din toropeală şi începu să-şi depene amintirile acelei veri frumoase din 1853, care se potriveau de minune cu ceea ce visa în viitor.

ÎNTRE TIMP ÎNSĂ DE LINCOLN SE APROPIAU și alți călători venind pe alte căi, pe jos. Un tîrgușor atrage pe străzile sale locuitorii tuturor parohiilor, fermelor, conacelor și caselor lăturalnice pe o rază de cel puțin zece mile, o dată sau de două ori pe săptămînă, iar printre ei, de data asta, se aflau Ralph Denham și Mary Datchet. Dispreţuiau drumurile și apucaseră direct peste cîmpuri ; și totuși, după înfățișare, nu părea să le pese că bătuseră atîta cale cîtă vreme șoseaua nu-i prinsese în mrejele ei. Cînd porniseră de la Parohie, începuseră o discuție care le împingea pași atît de ritmic încît străbătuseră drumul cu peste patru mile pe oră și nu văzuseră nimic decît arbuști, arătura vălurită sau cerul senin albăstrui. În minte însă li se perindau imaginile clădirii Parlamentului și oficiile guvernamentale din Whitehall. Amîndoi aparţineau clasei care consideră că și-a pierdut dreptul cîștigat prin naștere de a intra în aceste clădiri uriașe și căuta să construiască un alt tip de clădire care să adăpostească propria sa noțiune de lege și guvern. Dinadins, poate, Mary nu era de acord cu Ralph ; îi făcea plăcere să-și folosească mintea pentru a i se opune și să fie sigură că nu-și proteja nici un pic judecata ei de femeie contra mușchilor de bărbat. Ralph părea să se războiască cu ea de parcă Mary era fratele lui. Cu toate acestea, amîndoi se asemănau în credința că era de datoria lor să acționeze serios pentru a repara și reconstrui structura Angliei. Căzuseră de acord că natura nu fusese generoasă cînd îi înzestrase pe consilierii țării. Inconștient, iubeau amîndoi cîmpia noroioasă pe care pășeau, cu ochii micșorați din cauza concentrării. În cele din urmă își traseră răsuflarea, lăsară discuția să urce undeva

alături de alte discuții folositoare, și aplecîndu-se peste o poartă, pentru prima oară ochii lor întîlniră realitatea. Picioarele îi începau de la sîngele cald care năvălea în ele, respirația trimitea aburi în jurul lor. Efortul îi făcuse pe amîndoi să pară mai apropiați și mai puțin timizi decît de obicei, iar Mary chiar se simțea cuprinsă de un fel de neastîmpăr care îi dădea sentimentul că nu mai conta ce avea să se întîmple. Într-adevăr, totul avea atît de puțină importanță, încît fu pe punctul să-i spună lui Ralph :

„Te iubesc ; n-am să mai iubesc pe nimeni altcineva. Căsătorește-te cu mine sau pleacă ; crezi ce vrei despre mine — nu-mi pasă cîtuși de puțin".

În clipa aceea, totuși, tăcerea sau vorba păreau fără importanță, așa că bătu doar din palme și privi prin aburii propriei respirații pădurea din depărtare cu vîrfurile ca de rugină pe coroanele cafenii și peisajul colorat în verde și albastru. Stătea în dubiu dacă să spună „Te iubesc" sau să spună „Iubesc fagii" sau numai „Ah iubire... Iubesc".

— Știi, Mary, o întrerupse brusc Ralph, m-am hotărît.

Indiferența ei probabil că fusese superficială, căci dispăru pe dată. Într-adevăr, în vreme ce el continua să vorbească, Mary nu mai văzu copacii dar își observă mîna extraordinar de distinct pe ultimul drug al porții.

— M-am hotărît să renunț la slujbă și să vin să locuiesc aici. Vreau să-mi mai povestești despre căsuța aceea. Bănuiesc că nu e greu să găsești una, nu ?

Vorbea cu nepăsare ca și cum se aștepta ca ea să-l dezaprobe.

Mary nu spuse nimic lăsîndu-l să-și continue gîndurile ; era convinsă că așa, pe ocolite, se apropia de subiectul căsătoriei lor.

— Nu mai suport serviciul, continuă el. Nu știu ce vor spune ai mei ; dar eu sînt convins că nu greșesc. Tu ce crezi ?

— Să stai aici de unul singur ? întrebă ea.

— O să angajez vreo bătrînică, bănuiesc. M-am săturat de tot, continuă el, și deschise brusc poarta. Începură să traverseze cîmpia din față, unul lîngă altul.

— Ascultă la mine, Mary, te distrugi pur și simplu tot lucrînd zi de zi la ceva pe care oamenii nu dau doi bani. Eu fac treaba asta de opt ani de zile și n-am de gînd să continui. Bănuiesc că-ți pare o nebunie, nu ?

Între timp Mary își recăpătase stăpînirea de sine.

— Nu. Mi-am închipuit că ești nefericit, spuse ea.

— Și de ce, mă rog ? o întrebă el, întrucîtva surprins.

— Nu mai ții minte dimineața aceea de la Lincoln's Inn Fields ?

— Ba da, spuse Ralph, încetinindu-și pașii și aducîndu-și aminte de Katharine și de logodna ei, de frunzele ruginii de pe alee, hîrtia albă lucind sub lumina electrică și zădărnicia care părea că înconjoară toate aceste lucruri.

— Ai dreptate, Mary, spuse el, făcînd aproape un efort, cu toate că nu știu cum ai băgat de seamă.

Fata tăcu, sperînd că el ar putea să-i împărtășească adevăratul motiv al nefericirii lui, căci scuzele de atunci n-o convinseseră.

— Eram nefericit... foarte nefericit, repetă el.

Îl despărțeau șase săptămîni de acea după-amiază cînd stătuse pe Embankment privindu-și visurile dispărînd în ceață în vreme ce apa curgea lin pe lîngă ele, iar sentimentul singurătății îl făcea încă să se cutremure. Nu-și revenise deloc din deprimare. Iar acum se ivise ocazia să-i facă față, așa cum simțea că se cuvine ; căci devenise fără îndoială doar o umbră sentimentală, pe care era mai înțelept s-o chinuie expunînd-o unor priviri ca ale lui Mary, decît s-o lase să-i submineze toate gîndurile și faptele așa cum se întîmplase de cînd o văzuse pentru prima oară pe Katharine Hilbery turnînd ceaiul. Trebuia totuși să înceapă prin a-i aminti numele, iar așa ceva îi era imposibil. Se forță să expună lucrurile cinstit, fără să-i rostească numele ; se obligă să creadă că sentimentele lui nu aveau aproape nimic comun cu ea.

— Nefericirea este o stare de spirit, spuse el, vreau să spun că nu trebuie neapărat să fie rezultatul unei anume cauze.

Începutul acesta destul de bombastic nu-l mulțumi, și îi apărea tot mai limpede că, orice ar spune, nefericirea lui fusese provocată direct de Katharine.

— Am început să-mi găsesc viața total nesatisfăcătoare, începu el din nou. Mi se părea fără sens.

Se opri iar ; simțea că cel puțin asta era adevărat și că putea continua pe linia asta.

— Toată goana asta să faci bani, să muncești cîte zece ore pe zi, la ce bun ? Cînd ești tînăr, vezi, ai mintea plină de visuri, așa că nu-ți pasă ce faci. Și dacă ești ambițios, totul e nemaipomenit ; ai un motiv să mergi înainte. Acum însă motivele au încetat să mă mai mulțumească. Poate nici nu le-am avut vreodată. Probabil că abia acum mi-a venit în minte asta. (Și totuși, ce motive ar exista ?) Oricum, este imposibil, după o anume vîrstă, nu te mai poți lăsa așa ușor păcălit. Și știu ce m-a împins înainte — îi venise în minte o motivație serioasă — am vrut să fiu salvatorul familiei mele și povești de-astea. Am vrut să răzbească în lume. N-a fost decît o minciună, bineînțeles — și un fel de autoglorificare. Ca majoritatea oamenilor, bănuiesc că am trăit înconjurat total de amăgiri, și acum mă aflu în momentul penibil în care le descopăr. Îmi trebuie o altă amăgire să pot continua. Asta e nefericirea mea, Mary.

Două motive o făcuseră pe Mary să nu spună nimic pînă atunci, și să dea naștere la niște cute pe chipul ei. În primul rînd, Ralph nu pomenise nimic de căsătorie, iar în al doilea rînd nu spusese adevărul.

— Nu cred că e greu de găsit o căsuță, spuse ea forțîndu-se să fie voioasă și ignorînd tot discursul lui. Ai ceva bani puși deoparte, bănuiesc. Da, conchise ea, nu văd de ce n-ar fi un plan bun.

Traversară cîmpul fără să scoată nici un cuvînt. Ralph era surprins de remarca ei și puțin jignit, cu toate că în mare, se simțea destul de mulțumit. Se convinsese că este imposibil să-i prezinte adevărul lui Mary, și în taină, era ușurat că nu-și dezvăluise visul. Mary era, așa cum o considerase întotdeauna, o prietenă loială, rațională, o fată pe care te puteai baza ; pe a cărei înțelegere putea să se bizuie dacă nu depășea anumite limite. Îi făcu plăcere să descopere că acele limite erau clar conturate. După ce trecură de următorul gard viu, Mary îi spuse :

— Da, Ralph, e timpul să faci o schimbare. Şi eu am ajuns la aceeaşi concluzie. Numai că pentru mine, nu e vorba de o casă la ţară, ci de America ! strigă ea. Acolo e locul meu ! O să mă înveţe cîte ceva despre cum se organizează o mişcare şi am să mă întorc să-ţi arăt cum se face.

Dacă avusese conştient sau inconştient intenţia să zdruncine izolarea şi siguranţa oferite de o casă de ţară, nu reuşi, căci hotărîrea lui Ralph era sinceră. Îl făcu însă să şi-o închipuie pe Mary cum era în realitate, aşa că o privi repede, cum mergea puţin în faţa lui pe arătură ; pentru prima oară în acea dimineaţă o văzu detaşată de el sau de preocuparea lui pentru Katharine. I se păru că o vede în fruntea unui marş, o siluetă destul de stîngace dar plină de forţă şi independentă, pentru al cărei curaj avea cel mai mare respect.

— Nu pleca, Mary ! exclamă el, şi se opri.

— Tu singur ai spus asta mai înainte, Ralph, îi replică ea, fără să-l privească. Vrei să pleci dar pe mine nu vrei să mă vezi plecînd. Nu prea e logic, nu ?

— Mary ! strigă el, sfîşiat de amintirea felului despotic şi cîrtitor în care se purtase cu ea. Ce brută am fost cu tine !

Fetei îi trebui toată puterea ca să-şi stăpînească lacrimile ; şi să nu dea drumul pornirii că era gata să-l ierte pînă în ziua Judecăţii de apoi dacă aşa vroia el. Numai un fel de respect pentru sine o împiedică să acţioneze astfel, respect care se afla la temelia firii ei şi-i interzicea supunerea, chiar în clipele de pasiune copleşitoare. Acum, cînd în jur nu avea decît furtună şi talazuri uriaşe, ştia ţărmul unde soarele străluceşte senin peste gramatici italiene şi dosare cu hîrtii puse în ordine. Cu toate acestea, după paloarea fantomatică a pămîntului şi stîncile care îi brăzdau suprafaţa, ştia că viaţa ei va fi cumplit de aspră şi singuratică. Merse drept încă puţin în faţa lui, peste arătură. Ajunseră la marginea unei pădurici, pe o pantă abruptă. Privind printre trunchiurile copacilor, Ralph văzu o pajişte netedă, de un verde intens, care se întindea la poalele dealului, un conac micuţ, cenuşiu, cu iazuri, terase şi garduri vii tunse, şi lîngă ea o clădire, probabil a unei ferme şi în spate o

perdea deasă de brazi semeți. În spatele casei dealul se înălța din nou, iar copacii de pe creasta opusă se profilau pe cerul, aparent mai albastru, văzut printre ramurile lor. Mintea îi fu dintr-o dată invadată de senzația că lîngă el se află Katharine; casa cenușie și cerul albastru intens îl făceau să creadă că ea era alături. Se sprijini de un copac, îngînîndu-i numele:

„Katharine, Katharine", spuse el cu voce tare, apoi, privind în jur, o văzu pe Mary îndepărtîndu-se ușor de el, desprinzînd o bucată de pe un copac. Contrasta atît de vizibil cu viziunea lui încît cu un gest de nerăbdare se grăbi să și-o readucă în minte.

„Katharine, Katharine", repetă el, și i se păru că sînt împreună. Pierdu simțul realității înconjurătoare; toate lucrurile esențiale — ora din zi, ce am făcut și ce avem de gînd să facem, prezența altora și sprijinul căpătat de încrederea lor într-o realitate comună — toate acestea îi alunecaseră printre degete. Probabil ar fi simțit la fel dacă ar fi pierdut pămîntul de sub picioare, și în jur ar fi atîrnat albastrul pustiu, iar acrul ar fi fost îmbibat de prezența unei femei. Ciripitul unui prihor pe o rămurică de deasupra lui îl trezi, iar deșteptarea fu însoțită de un sprijin. Aici se afla lumea în care trebuia să trăiască: aici erau cîmpul arat, șoseaua ceva mai departe și Mary, desprinzînd iedera de pe copaci. Cînd o ajunse din urmă, o luă de braț și spuse:

— Ei, Mary, ce poveste mai este și asta cu America?

În voce avea o apropiere frățească și lui Mary i se păru un gest mărinimos cînd se gîndi că îi întrerupse brusc explicațiile și nu arătase prea mult interes pentru planurile lui. Îi arătă motivele pentru care credea că o asemenea călătorie îi va fi folositoare, omițînd singurul motiv care le punea pe toate celelalte în acțiune. El o ascultă cu atenție și nu făcu nici o încercare să-i schimbe părerea. Adevărul era că Ralph se pomenise că dorește ciudat de mult să se convingă de bunul ei simț, și accepta fiecare nouă dovadă a lui cu satisfacție, ca și cum asta l-ar fi ajutat să ia și el o hotărîre. Mary uitase de suferința pe care i-o provocase el și în schimb deveni conștientă că între ei vibrau constant urări de bine care se armonizau perfect cu sunetul pașilor pe pămîntul

uscat și brațul de care se sprijinea. Alinarea era cu atît mai plăcută cu cît părea să fie răsplata hotărîrii ei de a se comporta cu el firesc și fără să încerce să pară altfel decît era. În loc să-și arate interesul pentru poeți, evită subiectul din instinct și insistă destul de mult pe natura practică cu care era înzestrată.

În felul ei practic îi ceru amănunte despre casa de țară care abia se înjghebase în mintea lui, și-i corijă neclaritatea.

— Trebuie să ai grijă să aibă apă, insistă ea, cu un interes exagerat.

Evită să-l întrebe ce avea de gînd să facă în căsuța aceea, și în cele din urmă, după ce amănuntele practice fură răsucite pe toate fețele, o răsplăti cu o afirmație mai intimă.

— Una dintre camere, Mary, spuse el, trebuie să fie biroul, pentru că știi, am să scriu o carte.

Spunînd acestea, își retrase brațul dintr-al ei, își aprinse pipa și continuară să păşească într-un fel de tovărăşie plăcută, cea mai desăvîrşită din cîte atinseseră de cînd erau prieteni.

— Și despre ce va fi vorba în carte? întrebă ea îndrăzneață, ca și cum cînd era vorba de cărți n-ar fi putut vreodată să-l supere pe Ralph.

El îi răspunse pe dată că intenționa să scrie o istorie a satului englez din vremea saxonilor pînă în prezent. Avea în minte de cîțiva ani sămînța unui asemenea proiect; iar acum că se hotărîse într-o secundă să renunțe la profesie, sămînța crescuse în vreo douăzeci de minute înaltă și bogată. Îl mira și pe el precizia cu care vorbea. Era același lucru ca și problema cu casa. Și aceasta apăruse tot într-o formă neromantică — o casă albă, pătrată, la marginea drumului principal, bineînțeles, cu o vecină care creștea un porc și o duzină de copii gălăgioși; căci aceste planuri erau dezbrăcate în mintea lui de orice romantism, iar plăcerea pe care o resimțea gîndindu-se la ele era zăgăzuită în clipa în care trecea de o limită foarte cumpătată. În același mod, un om rațional care a scăpat șansa unei moșteniri frumoase poate ieși din granițele înguste ale locuinței sale ca să se asigure că viața este suportabilă în cadrul moșiei dimprejur, numai că trebuie să

cultive napi și varză în loc de pepeni și rodii. Fără îndoială că Ralph se mîndrea cu resursele minții sale, și încrederea lui Mary în el îl îndreptățea să judece astfel fără să-și dea seama. Răsuci iedera în jurul bastonului din mînă și pentru prima oară de multe zile de cînd se afla singură cu Ralph, nu mai trimise iscoade pe urma motivelor, sentimentelor și vorbelor ei, ci se lăsă cu totul în voia unei fericiri absolute.

Tot stînd de vorbă astfel, întrerupîndu-se din cînd în cînd pentru a admira în voie perspectiva de dincolo de gardul viu și pentru a cădea de acord cărei specii îi aparține păsărica cenușie țopăind printre rămurele, ajunseră la Lincoln, și după ce se plimbară cîtăva vreme pe strada principală, se hotărîră să meargă la un local ale cărui ferestre rotunde sugerau mîncare îmbelșugată ; nu se înșelaseră. De peste o sută cincizeci de ani, jamboane fierbinți, cartofi fierți, legume verzi și budinci de mere erau așezate în fața generațiilor de moșieri ; iar acum, în fața unei mese de lîngă o fereastră boltită, Ralph și Mary își savurau partea din ospățul interminabil. Privind prin local, pe la jumătatea mesei, Mary se întreba dacă Ralph va ajunge vreodată să semene cu ceilalți oameni de acolo. Va fi oare de nerecunoscut printre chipurile durdulii, îmbujorate, cu o umbră de barbă albă, cu pulpele strînse în piele cafenie lucioasă, costume în carouri alb cu negru, răspîndite prin toată încăperea ? Aproape că spera să se întîmple astfel ; după ea, se deosebea numai în felul de a gîndi. Și nu dorea să fie mult prea deosebit de ceilalți. Plimbarea le adusese și lor roșeața în obraji, și ochii lui erau luminați de o strălucire sinceră și neșovăitoare care n-ar fi putut să-l facă pe nici un fermier să se simtă prost, sau nu i-ar fi sugerat nici celei mai devotate fețe bisericești că ar încerca doar să ia în derîdere religia. Îndrăgea curbura puternică a frunții și o compara cu fruntea unui tînăr călăreț grec care-și strunește calul atît de strașnic încît aproape-l îngenunche. Întotdeauna Ralph îi apăruse ca un călăreț pe un bidiviu aprig. Fiind cu el, se simțea înflăcărată pentru că exista riscul ca el să nu poată ține pasul cu ceilalți. Stînd în fața lui, la măsuța de lîngă geam, o cuprinse din nou starea de exaltare nepăsătoare care o biruise și cînd se opriseră lîngă poartă, dar acum

era însoțită de un sentiment de siguranță și rațiune pentru că simțea că au în comun aceleași trăiri care nu aveau nevoie să fie îmbrăcate în cuvinte. Cît de tăcut era ! își sprijinea fruntea în palmă din cînd în cînd, și se uita fix și grav la spatele celor doi oameni așezați la masa alăturată, cu atîta detașare, încît aproape putea să urmărească cum clădește cu grijă un gînd peste altul ; avu impresia chiar că-l simte gîndind prin umbra degetelor, și că poate anticipa cu exactitate clipa cînd își va sfîrși contemplarea, se va întoarce puțin în scaun și va rosti : „Ei, Mary ?“, invitînd-o să apuce firul gîndurilor acolo unde-l lăsase el.

Și chiar în clipa aceea, el se întoarse și spuse :

— Ei, Mary ? cu nuanța de sfială pe care ea o îndrăgea atît.

Mary rîse, și sub impulsul momentului, își motivă rîsul prin înfățișarea oamenilor de pe stradă. Se vedea o mașină cu o bătrînică înfășurată în voaluri albastre, și pe scaunul opus, o servitoare în brațe cu un spaniel ca al regelui Charles ; o țărancă împingea un căruț plin cu vreascuri prin mijlocul drumului ; un vătaf în jambiere discuta despre tîrgul de vite cu un preot disident — după cum explică ea.

Îi trecu pe toți în revistă fără să se teamă că însoțitorul ei o va considera banală. Într-adevăr, fie că de vină era căldura sau friptura gustoasă, fie că Ralph trecuse prin procesul numit a te decide, dar renunțase să mai testeze bunul simț, natura independentă sau inteligența conținută în remarcile ei. Construise una din acele îngrămădiri de gînduri, la fel de șubrede și ireale ca o pagodă chinezească, pe jumătate din cuvintele prinse în zbor de la oamenii în jambiere, și jumătate din ideile dezordonate din minte despre vînătoarea de rațe și istoria dreptului, despre ocupația romană, despre orășelul Lincoln și relațiile moșierilor cu soțiile lor, cînd deodată din această învălmășeală se ridică gîndul că o va cere în căsătorie pe Mary. Ideea era atît de spontană încît părea să se modeleze în fața ochilor săi de bună voie. Atunci se întoarse și folosi una din vechile lui expresii care-i veneau mașinal în minte :

— Ei, Mary... ?

Așa cum îi apăruse, ideea era atît de nouă și interesantă încît îi era greu s-o formuleze în fața lui Mary, fără să o discute puțin. Instinctul său firesc de a-și împărți gîndurile cu grijă în două categorii înainte de a i le expune, birui și de data asta. Dar privind-o cum se uita pe fereastră și descria bătrînica împingînd la căruț, vătaful și preotul disident, ochii i se umplură involuntar de lacrimi. Ar fi vrut să-și lase capul pe umărul ei și să plîngă în suspine, iar ea să-și treacă mîinile prin părul lui alinîndu-l și spunîndu-i :

„Hai, hai. Nu mai plînge ! Spune-mi de ce plîngi..." și amîndoi să se țină îmbrățișați, și ea să-l cuprindă ca o mamă. Simțea că e foarte singur și că se temea de ceilalți oameni din local.

— Ce grozăvie e totul ! exclamă el brusc.

— Ce tot îndrugi acolo ? întrebă ea, destul de vag, fără să-și ia ochii de pe fereastră.

Îl deranjă faptul că Mary nu-i acorda toată atenția, chiar nu-l băga în seamă mai mult decît credea, și în minte îi veni gîndul că nu peste mult timp ea va fi în drum spre America.

— Mary, spuse el. Vreau să-ți vorbesc. N-am terminat masa ? De ce nu strîng farfuriile ?

Mary îl simți că este agitat, fără să se întoarcă spre el ; era convinsă că știe exact ce vrea să-i spună.

— Toate la timpul lor, spuse ea, și simți nevoia să-și arate calmul desăvîrșit ridicînd o solniță și curățind-o de cîteva firimituri de pîine.

— Vreau să-mi cer scuze, continuă Ralph, fără să știe exact ce vrea să spună, dar simțind un imbold straniu de a se angaja total într-o mărturisire și a nu lăsa să-i scape acest moment de intimitate.

— Cred că m-am purtat foarte urît cu tine. Adică, ți-am înșirat tot felul de minciuni. Ai ghicit că te-am mințit. O dată la Lincoln's Inn Fields, și astăzi din nou, pe drum. Sînt un mincinos, Mary. Știai ? Crezi că mă cunoști ?

— Presupun că da.

În clipa aceea chelnerul veni să schimbe farfuriile.

— E adevărat că nu vreau să pleci în America, spuse el, fixînd fața de masă. De fapt, sentimentele mele față

de tine par să fie total condamnabile, spuse el energic, cu toate că se străduia să nu ridice glasul. „Dacă n-aș fi o brută egoistă, ți-aș spune să mă lași în plata Domnului!" Și totuși, Mary, deși cred în ceea ce spun, mai cred de asemenea că e minunat că ne cunoaștem — lumea e așa cum prea bine vezi... făcu un semn din cap spre oamenii din jur, pentru că sînt convins că într-o stare de lucruri ideală, chiar într-o comunitate decentă, n-ar trebui nici să te uiți la mine, zău.

— Uiți că nici eu nu sînt perfectă, spuse Mary, cu aceeași voce scăzută și foarte sinceră, cu toate că această precauție provocase o atmosferă concentrată la masa lor care era ușor de sesizat de ceilalți consumatori, care din cînd în cînd le mai aruncau cîte o privire în care se amestecau în mod ciudat amuzamentul, înțelegerea și curiozitatea.

— Sînt mult mai egoistă decît arăt, și sînt ceva mai practică... oricum, mai mult decît îți închipui tu. Îmi place să dau ordine... poate ăsta e defectul meu cel mai mare. Eu nu-ți împărtășesc pasiunea... aici ezită o clipă, se uită la el ca și cum ar fi vrut să se convingă ce anume pasiune avea... pentru adevăr, adăuga ea, ca și cum găsise ceva de netăgăduit.

— Ți-am spus că sînt un mincinos, repetă Ralph încăpățînat.

— A, poate în fleacuri, spuse ea nerăbdătoare. Dar nu în lucrurile mari, și asta e important. Se poate să fiu mai corectă decît tine în privința mărunțișurilor. Dar n-aș putea să fiu..., rămase surprinsă că rostise cuvîntul și trebui să se forțeze să continue, ...la cineva care ar minți așa. Iubesc adevărul destul de mult... într-o măsură considerabilă... dar nu așa cum îl iubești tu.

Vocea îi scăzu pînă nu se mai distinse, și tremură ca și cum abia se putea abține să izbucnească în lacrimi.

„Doamne sfinte!", exclamă Ralph în sinea lui. „Mă iubește! Cum de n-am văzut pînă acum? E gata să plîngă; nu, dar nu poate vorbi."

Certitudinea îl copleși într-o asemenea măsură încît nu mai știu ce face; sîngele îi năvăli în obraji și cu toate că se hotărîse s-o ceară de soție, certitudinea că ea îl iubea păru să schimbe atît de mult situația încît îi fu

imposibil s-o pună în fapt. Nu îndrăznea s-o privească. Dacă cumva va începe să plîngă, nu știa ce trebuie să facă. I se părea că se petrecuse ceva îngrozitor, care răvășise totul. Chelnerul le schimbă iar farfuriile.

În agitația lui, Ralph se ridică, se întoarse cu spatele la Mary și privi pe fereastră. Oamenii de pe stradă i se păreau niște particule negre alcătuind tipare schimbătoare de caleidoscop ; pentru moment ele reprezentau foarte bine procesul involuntar al simțămintelor și gîndurilor lui, modelîndu-se, apoi dispărînd într-o succesiune rapidă. O clipă, triumfă la gîndul că Mary era îndrăgostită de el ; în clipa următoare, i se părea că el nu are nici un sentiment pentru ea ; dragostea ei era respingătoare. Ba era îmboldit să se căsătorească pe loc cu ea, ba să dispară pentru totdeauna. Ca să-și poată stăpîni acest vălmășag de gînduri se obligă să citească firma de la farmacia de pe trotuarul opus ; pe urmă examină obiectele expuse în vitrine, apoi își concentră privirea pe un grup restrîns de femei care priveau la geamurile mari ale unui magazin de stofe. Disciplina astfel impusă îl făcu oarecum stăpîn pe el și era gata să se întoarcă și să ceară chelnerului nota de plată, cînd privirea surprinse o siluetă înaltă și grăbită pe vis à vis — o siluetă înaltă, dreaptă, întunecată și impunătoare, detașîndu-se mult de tot ceea ce o înconjura. Ținea mănușile în stînga, fără să le fi tras pe mînă. Ralph observă, enumeră și recunoscu totul înainte de a ataşa și numele — Katharine Hilbery. Tînăra părea în căutarea cuiva. De fapt, ochii cercetau ambele trotuare, și o clipă îi ridică spre fereastra arcuită în care stătea Ralph ; brusc privi în altă direcție fără să dea vreun semn că l-a văzut. Această apariție neașteptată avu un efect total ieșit din comun asupra lui. Totul se petrecuse ca și cum gîndurile lui stăruiseră atît de mult asupra ei încît se materializaseră, nicidecum că ea ar fi existat acolo în carne și oase. Și totuși nu se gîndise deloc la ea. Impresia era atît de puternică încît nu o putea îndepărta, nici măcar nu se putea hotărî dacă o văzuse cu adevărat sau doar și-o închipuise. Se așeză imediat pe scaun și spuse scurt și bizar, aproape fără să i se adreseze lui Mary.

— A trecut Katharine Hilbery.

— Katharine Hilbery ? Ce vrei să spui ? întrebă ea, aproape neînțelegînd din atitudinea lui dacă o văzuse sau nu.

— Katharine Hilbery, repetă el. Acum nu se mai vede.

„Katharine Hilbery !" se gîndi Mary, și într-o clipă i se făcu lumină în cap : „Am știut întotdeauna că e Katharine Hilbery !" Înțelegea acum totul.

Rămase o clipă cu ochii plecați, complet năucită, apoi îi ridică, se uită intens la Ralph și-i surprinse privirea visătoare și fixă, îndreptată undeva dincolo de tot ce-i înconjura, într-un punct pe care ea nu-l atinsese niciodată de cînd se cunoșteau. Observă că buzele îi erau întredeschise, degetele ușor crispate și întreaga atitudine de reverie cădea asemenea unei perdele între ei doi. Îl observă cu amănunțime ; dacă ar mai fi existat și alte semne de înstrăinare față de ea le-ar fi căutat și pe acelea pentru că simțea că numai adunînd un adevăr după altul mai putea să reziste să rămînă acolo, dreaptă. Adevărul părea că îi oferă un sprijin ; privindu-i chipul, văzu limpede că lumina adevărului lucea departe de el ; lumina adevărului, părea să spună alcătuirea de cuvinte formată în timp ce se ridica, lucește asupra unui univers care nu se zdruncină din pricina nefericirilor personale.

Ralph îi întinse haina și bastonul. Ea le luă, se încheie la toți nasturii și apucă bastonul cu putere. Iedera era încă încolăcită în jurul măciuliei ; putea să facă un sacrificiu în numele sentimentalismului și personalității, și rupse două frunze din rămurică, le puse în buzunar și aruncă restul. Apucă bastonul de mijloc și își potrivi bine căciula de blană, ca și cum urma să facă o plimbare lungă prin viscol. Apoi, se opri în mijlocul drumului, scoase o bucățică de hîrtie din geantă și citi cu voce tare o listă de cumpărături pe care urma să le facă — fructe, unt, sfoară etc : nici o clipă nu i se adresă sau nu-l privi direct pe Ralph.

Ralph auzea cum făcea comenzile, vorbind cu diverși vînzători îndatoritori, cu obrajii roșii și șorțuri albe, și în ciuda propriei preocupări, se gîndi cît de autoritar știa să ceară ce dorea. Încă o dată începu în mod automat să-i treacă în revistă caracteristicile. Stătea așa, observînd lucrurile în treacăt și răscolind gînditor rumegușul de pe

dușumea cu vîrful ghetei, cînd fu trezit la realitate de o voce cunoscută și melodioasă, venind din spatele lui, însoțită de o atingere ușoară pe umăr.

— Nu cumva mă înșel ? Sînteți domnul Denham ? V-am zărit paltonul prin fereastră și am fost convinsă că sînteți dumneavoastră. Nu ați văzut-o pe Katharine sau pe William ? Mă plimb prin Lincoln în căutare de ruine.

Era doamna Hilbery ; intrarea ei creă oarecare vîlvă în magazin ; multă lume se întoarse s-o privească.

— În primul rînd, spuneți-mi unde mă aflu, ceru ea, dar observînd privirea vînzătorului atent, făcu apel la el. Ruinele... grupul meu mă așteaptă la ruine. Ruinele romane... sau grecești, domnule Denham ? Orașul dumneavoastră are o mulțime de lucruri frumoase, dar parcă sînt prea multe ruine. N-am văzut niciodată borcănele atît de încîntătoare cu miere cum sînt acestea — e miere produsă de albinele dumneavoastră ? Vă rog să-mi dați un borcănel și să-mi spuneți cum pot ajunge la ruine.

— Și acum, continuă ea, după ce primise informațiile și borcanul cu miere și după ce fusese prezentată lui Mary și insistase ca amîndoi s-o însoțească la ruine, pentru că... orașul are atît de multe cotituri, priveliști, atîția băieței încîntători pe jumătate goi în mijlocul fîntînilor arteziene, asemenea canale venețiene, asemenea porțelanuri vechi albastre în magazinele de antichități, încît era imposibil ca o persoană singură să găsească singură drumul pînă la ruine.

— Și-acum, exclamă ea, vă rog să-mi spuneți ce faceți aici, domnule Denham — pentru că *sînteți* domnul Denham, nu ? întrebă ea privindu-l brusc și îndoindu-se de propria exactitate. Tînărul eminent care scrie pentru Revistă, vreau să spun. Chiar ieri îmi povestea soțul meu că sînteți unul dintre cei mai inteligenți tineri pe care i-a cunoscut. Cu siguranță că sînteți trimisul Providenței pentru mine, căci altfel nu sînt sigură că aș mai fi ajuns vreodată la ruine.

Ajunseseră la bolta romană cînd doamna Hilbery își zări grupul, așezați cu toții ca santinelele pe tot drumul ca s-o observe dacă cumva rămăsese țintuită în vreun magazin, după cum se așteptau.

— Am găsit ceva mult mai bun decît ruinele! exclamă ea. Am găsit doi prieteni care mi-au spus cum să vă găsesc, căci fără ei n-aş fi reuşit. Trebuie să vină neapărat să bea ceaiul cu noi. Ce păcat că tocmai au mîncat de prînz.

Oare n-ar putea cumva să treacă peste masa aceea?

Katharine care făcuse cîţiva paşi în josul străzii şi cercetase vitrina unei fierării, ca şi cum mama ei ar fi putut să se ascundă printre secerătoare şi maşini de tăiat iarbă, se întoarse brusc auzindu-i vocea şi se îndreptă spre ei. Fu foarte surprinsă să-i vadă pe Denham şi Mary Datchet. Fie că afecţiunea cu care salută era doar o surpriză firească pentru o întîlnire la ţară, fie că era într-adevăr bucuroasă să-i vadă, oricum exclamă cu o plăcere neobişnuită, strîngîndu-le mîna:

— N-am ştiut că staţi aici. De ce n-aţi spus, am fi putut să ne vedem. Staţi la Mary? continuă ea întorcîndu-se spre Ralph. Ce păcat că nu ne-am întîlnit pînă acum.

Pus acum faţă în faţă, nu mai departe de cîţiva metri, cu fiinţa reală pe care o visase în atîtea milioane de vise, Ralph se simţi descumpănit; încercă să se stăpînească; sîngele îi urca sau îi fugea din obraji, nici el nu ştia exact; dar era hotărît să-i ţină piept şi să scotocească în lumina rece a dimineţii orice urmă de adevăr care ar putea exista în închipuirile sale obsedante. Nu reuşea să articuleze nici un cuvînt. Mary fu cea care vorbi pentru amîndoi. Ralph amuţise văzînd-o pe Katharine total deosebită; cumva straniu, faţă de ceea ce păstrase el în amintire, aşa că trebuia să îndepărteze vechea imagine ca s-o poată accepta pe cea nouă. Vîntul îi zburătăcise eşarfa roşie pe chip; şi îi răvăşise părul, desfăcîndu-i-l şi aducîndu-i o şuviţă peste colţul unuia dintre ochii mari, întunecaţi, care, după cum ştia el, păreau trişti; acum însă erau luminoşi, ca şi marea cînd e atinsă de o rază vie; totul în jurul ei părea plin de mişcare, fragmentat, într-un fel de accelerație. Brusc îşi dădu seama că n-o văzuse niciodată pînă atunci ziua.

Între timp, se hotărîse că era prea tîrziu să mai cerceteze ruinele aşa cum avuseseră de gînd, şi tot grupul se îndreptă spre grajduri, unde fusese lăsată trăsura.

— Știți, spuse Katharine, mergînd ceva mai în față împreună cu Ralph, am avut impresia că v-am zărit azidimineață, în fața unei ferestre. Dar mi-am spus că e imposibil să fiți dumneavoastră. Și totuși probabil că dumneavoastră erați.

— Da, și mie mi s-a părut că vă văd... dar nu erați dumneavoastră, răspunse el.

Această remarcă, precum și tensiunea sensibilă în voce, îi amintea lui Katharine de multe alte discuții greoaie și întîlniri nereușite, încît brusc se pomeni înapoi la Londra, în salon, printre relicvele de familie și la masa de ceai ; în același timp își aminti de niște remarci neterminate sau întrerupte pe care dorise să le audă de la el sau să le facă ea, nu mai știa exact.

— Bănuiesc că eu eram, spuse ea. O căutam pe mama. De fiecare dată cînd venim la Lincoln se întîmplă așa. De fapt, nu cred că mai există o familie care să nu-și poată purta de grijă, cum este a noastră. Nu că ar conta prea mult pentru că întotdeauna apare cineva exact la momentul oportun să ne scoată din încurcătură. Odată, cînd eram copil m-am pierdut pe cîmp — dar unde am lăsat trăsura ? Pe strada asta sau pe cealaltă ? Cred că pe următoarea.

Se uită în urmă și văzu că ceilalți îi urmează supuși, dînd ascultare unor amintiri despre orășelul Lincoln depănate de doamna Hilbery.

— Dar de fapt ce faceți aici ? îl întrebă ea.

— Cumpăr o căsuță. Am de gînd să mă stabilesc aici... îndată ce voi găsi o căsuță, iar Mary spune că nu e nici o problemă.

— Atunci, exclamă ea, aproape rămînînd locului din cauza surprizei, înseamnă că renunțați la avocatură ?

Îi trecu prin minte că probabil se logodise cu Mary.

— A, biroul de avocatură ? Da, renunț la el.

— Dar de ce ? întrebă ea. Își dădu răspunsul singură imediat, schimbînd ciudat tonul, dintr-unul vioi într-unul melancolic. Cred că procedați foarte înțelept. Veți fi mult mai fericit.

În clipa aceea, exact cînd vorbele ei păreau să-i croiască un drum pentru viitor, intrară în curtea unui han unde văzură trăsura familiei Otway, la care era deja

înhămat un cal lucios, iar cel de al doilea era scos afară din grajd de un îngrijitor.

— Nu știu ce se înțelege prin fericire, spuse el repede, păşind în lături ca să evite un grăjdar cu o găleată. De ce credeți că aș fi fericit ? Nu mă aștept cîtuşi de puțin să am parte de aşa ceva. Mă aștept să fiu ceva mai mult decît nefericit. Am să scriu o carte şi am să-mi ocărăsc menajera — dacă asta se poate numi fericire. Ce credeți ?

Nu-i putu răspunde pentru că imediat apărură şi ceilalți membri ai grupului — doamna Hilbery, Mary, Henry Otway şi William.

Rodney se duse imediat lîngă Katharine şi-i spuse :

— Henry merge acasă cu mama ta cu trăsura şi eu propun să ne lase şi pe noi pe la mijlocul drumului ca să mergem pe jos.

Katharine dădu din cap. Îl privi cu o expresie de-a dreptul furişă.

— Din păcate avem direcții opuse, altfel v-am fi luat cu trăsura, continuă el adresîndu-i-se lui Denham.

Se comporta neobişnuit de poruncitor ; dădea impresia că era nerăbdător să grăbească plecarea, iar Katharine se uita la el din cînd în cînd, după cum observă Denham, pe jumătate întrebătoare, pe jumătate agasată. Într-o clipă îşi ajută mama să se înfăşoare în pături şi-i spuse lui Mary :

— Aş dori să te mai văd. Te întorci imediat la Londra ? Am să-ți scriu.

Îi zîmbi în trecere lui Ralph, dar privirea îi era uşor umbrită de un gînd, şi peste cîteva minute trăsura familiei Otway ieşi din curtea hanului şi apucă pe drumul care ducea la satul Lampsher.

Drumul înapoi fu aproape la fel de tăcut ca şi drumul de dimineață ; doamna Hilbery se lăsă pe spătarul banchetei în colțul ei, cu ochii închişi, şi fie că adormi sau se prefăcu că doarme, după cum îi stătea în obicei să facă în perioadele dintre activități intense, sau îşi continuă povestea pe care o începuse să şi-o spună în dimineața aceea.

Cam la două mile de Lampsher, drumul se întindea peste creasta gîrbovită a landei, un loc singuratic marcat

printr-un obelisc de granit, exprimînd mulțumirea cine știe cărei doamne din secolul optsprezece care fusese încolțită chiar acolo de tîlhari și scăpase de moarte exact cînd pierduse orice speranță. Vara era un loc plăcut, căci pădurile dese de ambele părți murmurau, iar landa, care creștea bogată în jurul piedestalului de granit, dădea adierii ușoare un gust dulceag ; iarna, suspinele copacilor erau transformate în vaiere, iar landa era la fel de cenușie și aproape la fel de singuratică ca și turma golașă de nori de deasupra.

În acest loc, Rodney opri trăsura și o ajută pe Katharine să coboare. Și Henry îi dădu mîna, și avu impresia că ea i-o strînge la despărțire ca și cum ar fi vrut să-i transmită un mesaj. Trăsura însă se puse imediat în mișcare, fără a o trezi pe doamna Hilbery, iar cei doi rămaseră lîngă obelisc. Katharine știa prea bine că Rodney era supărat pe ea și se folosise de această ocazie să-i vorbească ; nu-i părea nici bine nici rău că sosise această clipă, și nici nu știa la ce să se aștepte, așa că tăcu. Trăsura se îndepărta tot mai mult pe drumul învăluit în amurg, dar Rodney continua să tacă. Se gîndi că probabil aștepta ca trăsura să dispară după cotul drumului ca să fie absolut singuri. Ca să acopere tăcerea, citi ce scria pe obelisc, și pentru asta fu nevoită să-i dea ocol. Silabisi cîteva cuvinte din mulțumirile pioasei doamne, cînd Rodney se apropie. Porniră în tăcere pe urmele de roți care înconjurau marginea pădurii.

Rodney ar fi vrut să spargă tăcerea și totuși nu știa cum era mai bine. Cînd nu erau singuri, era mult mai ușor s-o abordeze pe Katharine ; cînd rămîneau doar ei doi răceala și forța caracterului îi zădărniceau toate metodele lui firești de atac. Era încredințat că se purtase foarte urît cu el, dar fiecare secvență separată a comportamentului ei era prea măruntă ca să fie adusă în discuție între ei doi.

— Nu-i nevoie să alergăm așa, se plînse el în cele din urmă ; fata încetini imediat pasul și merse agale ca să fie ajunsă. Spusese primul lucru care-i venise în minte, disperat, supărat și fără să mai facă introducerea demnă pe care o intenționase.

— Nu-mi place vacanța asta.

— Nu ?

— Nu. Mă bucur că mă întorc înapoi la lucru.

— Sîmbătă, duminică, luni... nu mai sînt decît trei zile, numără ea.

— Nimănui nu-i convine să fie făcut de rîs în faţa altora, izbucni el, căci pe măsură ce ea vorbea, se enerva mai mult, uitînd de respectul datorat, ceea ce îl scotea şi mai mult din minţi.

— Bănuiesc că asta se referă la mine, spuse Katharine calmă.

— De cînd sîntem aici, în fiecare zi ai făcut cîte ceva ca să apar ridicol, continuă el. Bineînţeles că din moment ce te amuză, totul e minunat ; dar să nu uităm că ne vom duce viaţa împreună. Nu mai departe de azi-dimineaţă te-am rugat, de exemplu, să vii în grădină cu mine să facem o plimbare. Te-am aşteptat zece minute dar n-ai venit. M-a văzut toată lumea cum aşteptam. Şi băieţii de la grajduri m-au văzut. Mi-a fost atît de ruşine că am intrat în casă. Pe urmă, pe drum aproape că nici n-ai vorbit cu mine. A observat şi Henry. Toată lumea observă... Cu toate că nu ţi-e greu deloc să stai de vorbă cu Henry.

Katharine înregistră plîngerile şi se hotărî filozofic, să nu răspundă la nici una, cu toate că ultima o enervă la culme. Ar fi vrut să descopere cît de grav era jignit.

— Mie nu mi se pare că tot ce mi-ai înşirat are vreo importanţă, spuse ea.

— Prea bine, atunci. Pot foarte bine să şi tac, răspunse el.

— Mie nu mi se par că au vreo importanţă în sine, dar dacă pe tine te jignesc, bineînţeles că sînt lucruri serioase, se corectă ea cu scrupulozitate.

Tonul plin de consideraţie îl mişcă, şi merse o vreme fără să mai comenteze.

— Şi am putea să fim atît de fericiţi, Katharine ! exclamă el impulsiv, şi-şi trecu braţul pe sub al ei. Ea se trase brusc.

— Cîtă vreme ai să te laşi în voia unor asemenea sentimente, nu vom fi niciodată fericiţi, spuse ea.

Duritatea pe care o observase Henry se simţea din nou, evidentă, în atitudinea ei. William tresări şi tăcu.

Sesizase constant în ultimele cîteva zile asemenea severitate, însoțită de ceva nespus de rece și impersonal în manifestările ei și întotdeauna cînd se afla în compania altora. Recompensase prin cine știe ce exibiție vanitoasă care, știa prea bine, îl punea și mai mult la dispoziția ei. Acum, cînd erau singuri, nu mai exista nici un stimulent din afară care să-i distragă atenția de la jignire. Se străduí din răsputeri să-și impună tăcerea și să distingă care anume parte din durerea lui se datora vanității, și care certitudinii că nici o femeie îndrăgostită nu ar fi putut să-i vorbească astfel.

„Ce sentimente am eu față de Katharine?" se întreba el. Era limpede că era o figură distinsă și dorită, stăpîna absolută a micii ei fărîme de lume; dar mai mult decît atît, era singura persoană dintre toți cei cunoscuți care i se părea că-și conduce singură viața, femeia a cărei judecată era în mod înnăscut dreaptă și nesovăielnică, așa cum el nu reușise să aibă, în ciuda culturii pe care o poseda. Și pe urmă, nu putea să și-o închipuie intrînd în cameră fără să aducă cu ea un fluturat de veșminte, flori deschise, valurile roșiatice ale mării și toate celelalte lucruri frumoase și schimbătoare la suprafață, dar pasionate în străfundul lor.

„Dacă ar fi fost dură cu mine tot timpul și și-ar fi rîs de mine continuu, n-aș mai fi avut aceleași sentimente", se gîndi el. „Doar nu sînt neghiob. Nu se poate să mă fi înșelat în toți acești ani. Și totuși, cînd îmi vorbește în felul ăsta! Adevărul este, se gîndi el, că am atîtea defecte groaznice încît nu se poate abține nimeni să nu-mi vorbească astfel. Katharine are dreptate. Totuși nu astea sînt sentimentele mele adevărate, și ea știe bine. Cum să mă schimb? Cum s-o fac să țină la mine?"

Era extrem de tentat să întrerupă acum tăcerea cerîndu-i lui Katharine să-i spună în ce privințe ar putea să se schimbe ca să-i facă pe plac; în schimb își căută alinarea, trecîndu-și în revistă calitățile și harurile dobîndite, cunoașterea limbii latine și grecești, cunoștințele de artă și literatură, măiestria de a face versuri și sîngele strămoșesc din ținutul vestic. Dar sentimentul care se găsea la baza tuturor acestora și care-l descumpănea profund și-l făcea să nu rostească un cuvînt era că o

iubea pe Katharine cu toată intensitatea de care era capabil. Şi totuşi ea îi vorbea în felul ăsta ! Puţin năucit îşi dădu seama că pierduse orice dorinţă de a vorbi şi că ar fi fost gata să abordeze orice subiect pentru care l-ar fi ales Katharine. Ea însă rămase tăcută.

O privi, cu gîndul că expresia ei ar fi putut să-l ajute să-i înţeleagă atitudinea. Ca de obicei, grăbise pasul fără să-şi dea seama şi acum îl depăşise puţin ; în ochii ei însă nu putea citi prea multe, căci priveau neîntrerupt ierburile cafenii, iar cutele adînci de pe frunte nu-i spuneau mare lucru. Şi pentru că habar nu avea ce gînduri îi treceau ei prin cap şi nu vroia cu nici un chip să taie orice legătură, începu din nou să-i vorbească despre ce-l supărase, totuşi fără prea multă convingere.

— Dacă nu simţi nimic pentru mine, n-ar fi mai bine să-mi spui lucrurile astea între patru ochi ?

— Ah, William, izbucni ea, ca şi cum îi întrerupsese şirul gîndurilor, ce tot dai zor cu sentimentele ! Ce bine ar fi să nu mai vorbeşti atît, să nu te mai frămînţi mereu pentru nişte fleacuri care n-au nici o importanţă.

— Tocmai asta e problema, exclamă el. Vreau să-mi spui tu că n-au importanţă. Există momente cînd pari că nu te interesează nimic. Sînt vanitos, am o mie de cusururi ; dar tu ştii că mai există şi alte lucruri ; ştii că ţin la tine.

— Şi dacă eu îţi spun că ţin la tine, mă crezi ?

— Spune-o, Katharine ! Spune-o ca şi cum simţi lucrul ăsta ! Fă-mă să înţeleg că ţii la mine !

Katharine nu putu să rostească ceva. Ierburile începeau să-şi piardă contururile în jurul lor, iar orizontul era estompat din cauza ceţurilor lăptoase. Să-i ceară pasiune sau certitudini i se părea la fel cum ar fi cerut acelei perspective jilave să arunce limbi de foc sau cerului decolorat să devină albastru-sinceală ca în luna iunie.

Continua acum să-i declare dragostea lui în cuvinte care şi pentru simţul ei critic purtau pecetea adevărului ; dar n-o atinse nimic pînă cînd ajungînd la o poartă ale cărei balamale erau ruginite, el se opinti s-o deschidă cu umărul, continuînd să vorbească întruna fără să bage de seamă efortul. Bărbăţia gestului o impresionă ; şi totuşi, în mod normal nu punea nici un preţ pe puterea

de a împinge porțile. Forța mușchilor n-are nimic de a face cu tăria sentimentelor ; cu toate acestea, simți brusc o preocupare pentru această forță care urma să se irosească de dragul ei și care, combinată cu dorința de a ține în stăpînire acea putere masculină ciudat de atrăgătoare, o făcu să se deștepte din amorțeală.

De ce să nu-i spună pur și simplu adevărul — adică faptul că-l accepta așa cum se simțea acum, fără gînduri limpezi, cînd nimic nu avea o formă sau o mărime definită ? că era regretabil, dar dacă lucrurile se judecau la rece, nici nu mai putea fi vorba de căsătorie. Nu dorea să se căsătorească cu nimeni. Vroia să-și ducă viața de una singură, de preferat în cine știe ce ținut nordic mlăștinos și cenușiu, și acolo să studieze matematica și știința astronomiei. În douăzeci de cuvinte putea să-i explice toată situația. William tăcuse ; îi mai spusese o dată cît o iubea și de ce. Își luă inima în dinți, își fixă privirea pe un frasin despicat de un fulger și aproape ca și cum ar fi citit o însemnare de pe un trunchi, începu :

— Am greșit că m-am logodit cu tine. N-am să te fac niciodată fericit. Nu te-am iubit niciodată.

— Katharine ! protestă el.

— Nu, niciodată, repetă ea cu încăpățînare. Nu așa cum trebuie. Nu vezi, nici n-am știut ce fac.

— Iubești pe altcineva ? i-o tăie el scurt.

— Absolut pe nimeni.

— Henry ? întrebă el.

— Henry ? N-aș fi crezut William ca tocmai tu...

— Există altcineva, insistă el. În ultimele săptămîni te-ai schimbat total Katharine, este de datoria ta să fii cinstită cu mine.

— Dacă aș putea aș fi, răspunse ea.

— Atunci de ce mi-ai spus că ai să te căsătorești cu mine ? întrebă el.

Chiar, de ce ? O clipă de pesimism, o convingere de moment că viața este netăgăduit de prozaică, pierderea iluziei care susține tinerețea între cer și pămînt, o încercare disperată de a se împăca cu faptele — nu putea să-și amintească, ca și cînd s-ar fi deșteptat dintr-un vis, decît clipa care i se părea că fusese gestul ei de supunere.

Dar cine ar putea să motiveze astfel faptele ei ? Dădu din cap cu multă tristețe.

— Dar nu ești copil... nu ești o femeie cu toane, insistă Rodney. N-ar fi trebuit să mă accepți dacă nu mă iubeai ! strigă el.

O cuprinse aproape copleșitor un sentiment al propriei greșeli, pe care reușise să-l îndepărteze de ea prin sesizarea mai acută a defectelor lui Rodney. Care erau defectele lui în comparație cu faptul că o iubea ? Și care erau virtuțile ei în comparație cu faptul că ei nu-i păsa de el ? Într-o străfulgerare, gîndul cel mai intim fu înfierat de convingerea că nepăsarea este cel mai complicat păcat ; și se simți însemnată pe veci.

El îi luase brațul și-i prinsese mîna strîns într-a sa, fără ca ea să mai poată ține piept la ceea ce i se părea acum puterea lui net superioară. Foarte bine ; se va supune, așa cum făcuseră și mama ei, și mătușa ei, și majoritatea femeilor, probabil ; totuși își dădea seama că fiecare secundă de asemenea supunere în fața forței lui reprezintă o secundă de trădare.

Cum nici unul din cuvintele ei nu i se păreau potrivite să exprime ce simțea, le repetă și le sublinie fără să-și dea seama ce efect ar fi putut avea asupra celui care o iubea... Rămase complet descumpănită cînd simți că nu mai are de cine-și sprijini mîna ; pe urmă îi văzu chipul ciudat de crispat ; nu cumva rîdea, îi trecu ei prin minte ? În clipa următoare văzu că el izbucnise în lacrimi. O clipă rămase îngrozită și pierdută în fața unei asemenea scene. Disperată la gîndul că această jalnică priveliște trebuie oprită cu orice preț, îl înconjură cu brațele, îi trase capul pe umărul ei și-l ținu așa, murmurîndu-i cuvinte de alinare pînă cînd el suspină adînc. Se țineau strîns îmbrățișați ; și ei îi curgeau lacrimile pe obraji ; amîndoi tăceau. Observînd ce greu mergea, și simțind că și ea înainta anevoie, sugeră să se odihnească puțin în locul din spatele unui stejar unde feriga era cafenie și ofilită. El consimți. Suspină din nou, își șterse ochii cu inocența unui copil și începu să vorbească fără vreo urmă din supărarea anterioară. Katharine se gîndi că semănau cu cei doi copii din poveste care se pierduseră

în pădure, şi privi frunzele moarte împrăştiate în jurul lor pe care vîntul le adunase în movilițe mici, ici şi colo.

— De cînd ai început să simți astfel, Katharine ? spuse el ; pentru că nu poți să afirmi că așa ai fost întotdeauna. Recunosc că în prima seară m-am purtat neraţional cînd am descoperit că nu sosiseră lucrurile tale. Totuşi, cu ce-am greşit ? Aş putea să-ți promit că n-am să mă mai amestec niciodată în bagajele tale. Recunosc că m-am supărat cînd te-am găsit sus la Henry. Poate am fost prea direct. Dar nici asta nu e de condamnat cînd eşti logodnic. Întreab-o pe mama ta. Şi acum, lucrul ăsta oribil... Se întrerupse, fără să fie în stare să continue. Spui că ai ajuns la o hotărîre... ai mai discutat cu altcineva. De exemplu, cu mama ta, sau cu Henry ?

— Nu, nu, bineînțeles că nu, spuse ea, răvăşind frunzele cu mîna. Dar nu înțelegi, William...

— Fă-mă să înțeleg...

— Adică nu înțelegi care sînt adevăratele mele sentimente ; şi nici nu ştiu cum ai putea. Şi eu abia acum le-am privit în faţă. Dar nu simt ceea ce se numeşte... dragoste... sau nu ştiu cum să-i spun..., se uită într-o doară spre orizontul cufundat în ceaţă..., dar, oricum, fără aşa ceva, căsătoria n-ar fi decît o farsă...

— Cum adică ? o farsă ? Genul ăsta de analiză e dezastruos ! izbucni el.

— Ar fi trebuit să o fac mai demult, spuse ea, mohorîtă.

— Te obligi să crezi nişte lucruri, continuă el, începînd să facă diverse gesturi cu mîinile, aşa cum îi stătea în obicei. Crede-mă, Katharine, înainte de a sosi aici, eram fericiți la culme. Îți făcuseşi fel de fel de planuri pentru casa noastră... huse, nu mai ții minte ?... la fel ca orice altă femeie care urmează să se mărite. Şi acum, fără nici un motiv, începi să te agiți în legătură cu sentimentele tale şi ale mele, şi răspunsul este clar. Te asigur, Katharine, că şi eu am trecut prin aşa ceva. A fost o vreme cînd îmi puneam nişte întrebări absurde care nu duceau la nici un rezultat. Ceea ce-ți lipseşte, dacă pot să spun, este o ocupaţie oarecare care să te scoată din starea asta oribilă care te cuprinde uneori. Dacă n-aş fi avut poezia, te asigur că şi eu aş fi fost deseori cam în

aceeaşi situaţie. Ca să-ţi împărtăşesc o taină, continuă el, chicotind uşor, aproape sigur pe el, deseori, după ce te-am văzut într-o stare din asta, m-am înapoiat acasă şi m-am obligat să scriu o pagină sau două ca să mi le pot scoate din minte. Întreabă-l pe Denham, o să-ţi spună cum m-a întîlnit într-o seară ; o să-ţi povestească în ce stare eram.

Katharine tresări neplăcut impresionată cînd numele lui Ralph fu pomenit. Gîndul unei discuţii cu Denham în care subiectul fusese comportarea ei îi stîrni mînia ; dar simţi imediat că nu avea dreptul să-i reproşeze lui William că-i folosise numele, avînd în vedere cît greşise ea faţă de el de la început pînă la sfîrşit. Şi totuşi Denham ! Şi-l închipui în chip de judecător. Parcă ar fi cîntărit clipele ei de frivolitate în această instanţă judecătorească masculină alcătuită pentru moralitatea feminină, şi o respingea cu asprime şi pe ea şi familia ei cu o sentinţă pe jumătate sarcastică, pe jumătate îngăduitoare care, în ceea ce-l privea, îi pecetluia soarta pentru totdeauna. Pentru că îl întîlnise de curînd, resimţea cu putere prezenţa lui. Gîndul nu era uşor pentru o femeie mîndră, dar mai avea încă de învăţat să-şi stăpînească mimica. Privirea aţintită în pămînt şi sprîncenele încruntate alcătuiau pentru William imaginea ciară a resentimentului pe care ea se obliga să-l învingă. În iubirea lui pentru ea încăpuse întotdeauna un anume grad de teamă care din cînd în cînd cuimina cu un fel de spaimă şi care spre surprinderea lui se amplificase odată cu apropierea lor înlesnită de logodnă. Îndărătul suprafeţei severe, fără cusur, pulsa vena pasiunii care lui i se părea cînd perversă, cînd total iraţională, căci niciodată nu intra pe făgaşul firesc al preamăririi lui sau a faptelor sale ; şi întotdeauna, aproape că prefera înţelepciunea practică specifică relaţiilor anterioare dintre ei, decît o legătură mai romantică. Dar nu putea să nege că era lipsită de pasiune, şi pînă acum se străduise în gîndurile lui să şi-o închipuie că şi-o revarsă asupra copiilor care urmau să se nască.

— Va fi o mamă desăvîrşită... o mamă de băieţi, se gîndea el ; dar văzînd-o cum stătea acolo, tăcută şi posomorîtă, începu să se îndoiască şi de asta. „O fărsă, o

farsă" își spunea. „A declarat că mariajul nostru va fi o farsă", și brusc își dădu seama că stăteau pe jos, printre frunze veștede, la nici cincizeci de iarzi depărtare de drum, încît era imposibil să nu fie văzuți și recunoscuți de oricine ar fi trecut pe acolo. Își trecu mîna peste față ca și cum ar fi vrut să îndepărteze orice urmă de emoție nepotrivită. Dar îl tulbura mai mult înfățișarea Katharinei, așa cum stătea cu gîndurile duse și ochii în pămînt ; ceva nu era în regulă în această abandonare a ei. Era un bărbat de obicei atent la convențiile societății, iar în ceea ce privea femeile, era strict tradițional, mai ales dacă erau cumva legate de persoana lui. Observă necăjit că o șuviță de păr negru îi atingea umărul, iar două-trei frunze moarte de fag i se agățaseră de rochie ; era însă imposibil să-i atragă atenția asupra acestor amănunte în împrejurările de față. Katharine stătea acolo, părînd că nu-și dă seama de nimic. Bănui că-și face reproșuri ; ar fi dorit însă ca ea să se gîndească la ținuta ei și la frunzele de fag care lui i se păreau mai importante acum decît orice altceva. Și chiar așa era, aceste fleacuri îi abăteau propria lui atenție de la starea de spirit neplăcută și îndoielnică ; căci ușurarea, amestecîndu-se cu durerea, dezlănțui un zbucium cît se poate de ciudat în sufletul lui, aproape ascunzînd prima dezamăgire profundă, copleșitoare și înnegurată. Ca să scape de acest neastîmpăr și să pună capăt scenei siciitoare și dezordonate, se sculă brusc și o ajută pe Katharine să se ridice. Ea zîmbi ușor la grija meticuloasă cu care o curăță de frunze și totuși, în clipa în care el își scutură paltonul, Katharine tresări, pentru că gestul i se păru a fi al unui om singuratic.

— William, spuse ea, am să mă căsătoresc cu tine. Am să încerc să te fac fericit.

DUPĂ-AMIAZA APROAPE CĂ TRECUSE cînd ceilalți doi călători, Mary și Ralph Denham, ieșiră la drumul principal, dincolo de periferia orășelului Lincoln. Drumul, simțeau amîndoi, era mai potrivit călătoriei de întoarcere decît poteca peste cîmpuri, și cam o milă, amîndoi vorbiră foarte puțin. Ralph avea în minte drumul străbătut de trăsura Otway spre casă; pe urmă rememoră cele cinci sau zece minute pe care le petrecuse cu Katharine și examină fiecare cuvînt cu migala cu care cărturarul se apleacă asupra neregularităților unui text prăfuit. Era hotărît ca strălucirea, romantismul, atmosfera acestei întîlniri să nu influențeze lucrurile serioase pe care va trebui să le judece în viitor. Mary, pe de altă parte, tăcea, nu pentru că avea la ce să se gîndească, ci tocmai pentru că mintea îi era golită de gînduri așa cum inima îi era golită de sentimente. Numai prezența lui Ralph, după cîte știa, îi păstra această amorțeală, căci putea să prevadă vremea singurătății cînd va fi copleșită de tot felul de chinuri. În clipa de față se chinuia să păstreze ce mai era în stare din epava respectului de sine, căci așa i se părea acea strălucire a dragostei ei arătată involuntar lui Ralph. În lumina rațiunii nu avea probabil prea mare importanță, dar instinctul îi spunea să fie atentă cu propria viziune, care fusese ciuntită de mărturisirea pe care o făcuse. Înserarea cenușie care acoperea ținutul sosea ca o binecuvîntare; se gîndi că într-una din zile o să-și găsească liniștea cînd se va așeza singură sub un arbore. Privi prin întuneric și desluși ridicătura de pămînt și copacul. Ralph o făcu să tresară în clipa în care rosti brusc:

— Am vrut să-ți spun cînd ne-am întîlnit la masă că dacă pleci în America, vin și eu. Nu poate fi mai greu

să-ţi cîştigi pîinea acolo decît aici. Totuşi, nu asta este esenţialul. Esenţialul este, Mary, că vreau să mă căsătoresc cu tine. Ei, ce spui ?

Vorbise hotărît, aştepta un răspuns şi o luă de braţ.

— Acum mă cunoşti aşa cum sînt, şi bun şi rău, continuă el. Mă ştii cum sînt cînd am toane. Ţi-am arătat cusururile mele. Ei, ce spui, Mary ?

Ea nu spuse nimic, dar asta nu-l miră.

— În multe privinţe, cel puţin în cele importante, după cum ai spus şi tu, ne cunoaştem şi gîndim la fel. Cred că eşti singura persoană din lume cu care aş putea trăi fericit. Şi dacă şi tu ai aceleaşi sentimente... pe care le ai, nu, Mary ?... vom fi fericiţi.

Se opri şi nu păru să se grăbească în aşteptarea unui răspuns ; ba chiar parcă îşi continuă gîndurile.

— Da, dar mă tem că nu pot accepta, spuse Mary în cele din urmă. Felul destul de grăbit şi nepăsător cu care vorbi, împreună cu faptul că ea spunea exact inversul a ceea ce aştepta el, îl descumpăni atît de mult încît instinctiv slăbi strînsoarea braţului şi ea şi-l retrase uşurel.

— Nu poţi să accepţi ? întrebă el.

— Nu mă pot căsători cu tine, răspunse ea.

— Nu ţii la mine ?

Ea nu răspunse.

— Vai, Mary, spuse el cu un rîs bizar, probabil că sînt un neghiob de mîna întîi pentru că eu aşa am avut impresia.

Mai merseră în tăcere încă un minut şi brusc el se întoarse spre ea, o privi şi exclamă :

— Nu te cred, Mary. Nu-mi spui adevărul.

— Sînt prea obosită să mai discut, Ralph, îi răspunse ea întorcîndu-şi capul. Te rog să crezi ce-ţi spun. Nu mă pot căsători cu tine ; nu vreau să mă căsătoresc cu tine.

Rostise totul cu vocea cuiva îngrozitor de chinuit, aşa că Ralph nu avu altceva de făcut decît să i se supună. În clipa în care ea tăcu şi surpriza lui se estompă, se pomeni încredinţat că ea spusese adevărul, pentru că nu era un om vanitos, şi nu peste mult timp refuzul ei i se păru ceva firesc. Trecu prin toate gradele de melancolie pînă ajunse la cea mai neagră deznădejde. Viaţa lui părea însemnată de eşec ; dăduse greş cu Katharine şi acum cu

Mary. Brusc gîndul la Katharine apăru din nou, şi odată cu el un sentiment de libertate triumfătoare, dar se înfrînă pe dată. Din partea lui Katharine nu avusese decît de suferit ; toate legăturile cu ea fuseseră alcătuite din vise ; şi cînd se gîndea cît de puţină realitate existase în aceste vise, începu să dea vina pe vise pentru nenorocirea prezentă.

„Nu m-am gîndit întotdeauna la Katharine cînd eram cu Mary ? Aş fi putut s-o iubesc pe Mary dacă n-aş fi fost atît de idiot. Odată a ţinut la mine, sînt sigur, dar am chinuit-o atîta cu hachiţele mele încît am lăsat să-mi scape ocazia şi acum nu vrea să rişte să se căsătorească cu mine. Asta am făcut cu cu viaţa mea — nimic, nimic, nimic."

Bocănitul ghetelor pe drumul uscat nu părea să sublinieze nimic, nimic, nimic. Mary se gîndi că această tăcere era tăcerea uşurării ; puse melancolia lui pe seama faptului că o văzuse pe Katharine şi se despărţise de ea, lăsînd-o în compania lui William Rodney. Nu-l putea învinovăţi că o iubeşte pe Katharine ; dar că, iubind o alta, îi cerea ei să-i devină soţie... asta i se părea cea mai cruntă trădare. Vechea lor prietenie şi temelia solidă de calităţi indestructibile ale caracterului se sfărîmaseră, şi tot trecutul părea o prostie, ea însăşi o fire slabă, iar Ralph numai învelişul unui om cinstit. Ah, trecutul... atît de mult alcătuit din Ralph, şi acum, după cum vedea, alcătuit din ceva ciudat şi fals, şi altfel decît şi-l închipuise. Încercă să-şi amintească o frază pe care şi-o construise în acea dimineaţă în chip de suport moral, cînd Ralph achitase nota de plată ; dar mai limpede îl vedea pe el plătind decît putea să-şi amintească fraza. Parcă era ceva legat de adevăr ; marele noroc pe care-l putem avea în lumea asta este cum să recunoaştem adevărul.

— Dacă nu vrei să te căsătoreşti cu mine, începu iar Ralph fără să se repeadă, chiar cu sfială, nu înseamnă că nu ne vom mai vedea, nu ? Sau crezi că pentru moment ar trebui să ne ţinem departe unul de celălalt ?

— Să ne ţinem departe ? Nu ştiu... trebuie să mă mai gîndesc.

— Spune-mi, Mary, reluă el ; am făcut ceva care te-a determinat să-ţi schimbi părerea despre mine ?

Era nespus de tentată să cedeze încrederii pe care o avea în el, îmboldită de tonul profund şi melancolic al vocii lui, să-i spună că îl iubeşte şi ce anume o făcuse să se răzgîndească. Dar cu toate că nu peste mult timp probabil o să-i treacă supărarea pe el, certitudinea că n-o iubea, confirmată de fiecare cuvînt al cererii în căsătorie, o împiedicau să vorbească. Să-l audă vorbind şi ea să nu fie în stare să răspundă sau să fie reţinută în răspunsuri devenise un chin şi începu să tînjească după vremea cînd va fi singură. O femeie mai docilă ar fi profitat de ocazie ca să dea o explicaţie, oricare ar fi fost riscurile implicate ; dar cineva cu firea hotărîtă şi neclintită ca Mary considera că uitarea de sine însemna o înjosire ; oricît de mult s-ar fi ridicat valurile emoţiei, nu putea închide ochii în faţa a ceea ce ea considera a fi adevărul. Tăcerea ei îl nedumeri pe Ralph. Îşi răscoli memoria după cuvinte sau fapte care ar fi putut s-o facă să gîndească urît despre el. În starea în care se găsea, exemplele sosiră repede, şi peste toate, această dovadă supremă a josniciei lui — că o ceruse de soţie cînd temeiurile unei asemenea cereri erau egoiste şi fără bază.

— Nu e nevoie să-mi răspunzi, spuse el întunecat. Ştiu că sînt suficiente motive. Dar trebuie să pun capăt prieteniei noastre, Mary ? Lasă-mă cel puţin să rămîn cu atît.

„Ah", se gîndi ea, brusc simţind neliniştea care ameninţa să-i distrugă respectul faţă de sine, „la asta am ajuns... la asta... cînd puteam să am totul !"

— Da, mai putem rămîne prieteni, spuse ea, cu cîtă demnitate mai avea.

— Am să am nevoie de prietenia ta, spuse el. Adăugă : Dacă e posibil, dă-mi voie să te văd cît mai des. Cu cît mai des, cu atît mai bine. Am să am nevoie de ajutorul tău.

Îi făgădui că-l va vedea şi continuară să vorbească liniştiţi despre lucruri care nu aveau nici o legătură cu sentimentele lor — discuţie care din cauza constrîngerii devenise îngrozitor de tristă pentru amîndoi.

Tîrziu, seara, cînd Elizabeth se dusese la ea în cameră, iar cei doi fraţi plecaseră să se culce, răpuşi de oboseală, după o zi întreagă de vînătoare, discuţia se mai învîrti încă o dată în jurul subiectului respectiv.

Mary își trase scaunul mai aproape de foc, căci bucăți ardeau molcom, și la ora aceea tîrzie nu mai era cazul să pună alții. Ralph citea, dar îl observă că din cînd în cînd, în loc să se uite pe pagină, privea undeva dincolo de ea cu o mîhnire atît de profundă, că i se strînse inima. Nu cedase în hotărîrea ei, căci reflectînd asupra lucrurilor ajunsesese la amara certitudine că dacă ar fi cedat nu rezolva decît o dorință a ei, nicidecum a lui. Era hotărîtă însă că dacă el suferea din cauza reticenței ei, n-avea rost să-i provoace suferință. Prin urmare, cu toate că era dureros, deschise discuția :

— M-ai întrebat dacă mi-am schimbat părerea despre tine, Ralph. Cred că ceva s-a întîmplat. Cînd m-ai cerut de soție nu cred că ai spus-o din tot sufletul. Și asta m-a înfuriat... pe moment. Înainte îmi spuneai întotdeauna adevărul.

Cartea lui Ralph alunecă pe genunchi apoi căzu pe podea. Își sprijini fruntea în mînă și privi în foc. Încerca să-și amintească cu precizie cuvintele cu care formulase cererea în căsătorie.

— Nu am spus că te iubesc, spuse el în cele din urmă.

Mary clipi ; dar îl respectă pentru ce-i spusese, pentru că la urma urmei, reprezenta o parte de adevăr după care jurase să-și rînduiască viața.

— Iar mie, căsătoria fără dragoste mi se pare fără rost, spuse ea.

— Bine, Mary. N-am să te mai plictisesc, spuse el. Înțeleg că nu vrei să te căsătorești cu mine. Dar dragostea... care nu îndrugăm toți verzi și uscate despre ea ? Ce reprezintă ea pentru fiecare ? Cred că țin la tine mai sincer decît țin nouă bărbați din zece la femeile de care sînt îndrăgostiți. Iubirea nu e decît un basm pe care și-l făurește fiecare în minte în legătură cu o persoană, și nu se îndoiește nici o clipă că e ireal. Bineînțeles că-și dă seama ; numai că omul întotdeauna are grijă să nu-și distrugă iluziile. Are grijă să nu le cerceteze prea des, să nu rămînă prea mult timp singur în compania lor. Este o iluzie plăcută, dar dacă te gîndești la riscurile căsătoriei, mi se pare că riscul de a te căsători cu cineva pe care-l iubești este enorm.

— Nu cred un cuvînt din ce spui, şi nici tu nu crezi, răspunse ea enervată. Oricum, nu ne potrivim ; am vrut să înţelegi acest lucru.

Se întoarse ca şi cum ar fi vrut să plece. Dorinţa instinctivă de a o împiedica să iasă din cameră îl făcu pe Ralph să se scoale în picioare în clipa aceea şi să străbată bucătăria aproape goală în lung şi-n lat, înfrînîndu-şi de fiecare dată cînd ajungea la uşă dorinţa s-o deschidă şi să iasă în grădină. Un moralist ar fi tras concluzia că ajunsese la punctul cînd conştiinţa îi era încărcată de remuşcări pentru chinul pe care-l provocase. Or el, dimpotrivă, era nervos la culme, mînia neputincioasă şi nedesluşită a celui care se trezeşte frustrat la culme din senin. Era încolţit de lipsa de logică a vieţii umane. Obstacolele din calea dorinţei lui erau pur şi simplu artificiale, şi totuşi nu vedea nici o cale să le îndepărteze. Cuvintele lui Mary, chiar tonul vocii, îl întăritau pentru că ea nu vroia să-l ajute. Făcea parte din talmeş-balmeşul sminţit al lumii care stăvileşte viaţa normală. Ar fi vrut să trîntească uşa sau să frîngă picioarele unui scaun, căci în mintea lui, obstacolele luaseră o formă ciudat de materială.

— Nu cred că există fiinţă umană care să înţeleagă o alta, spuse el, oprindu-se din mers şi înfruntînd-o pe Mary la o depărtare de cîteva picioare.

— Şi de fapt cum ar fi posibil, cînd sîntem toţi nişte nenorociţi de mincinoşi ? Dar putem măcar să încercăm. Dacă nu vrei să te măriţi cu mine, nu te mărita ; dar atitudinea pe care o iei faţă de dragoste, şi faptul că ar trebui să nu ne mai vedem... asta nu e sentimentalism curat ? Consider că m-am purtat oribil, continuă el cum ea nu rosti nici un cuvînt. Bineînţeles că mă port urît ; dar nu poţi judeca oamenii după fapte. Nu poţi trece prin viaţă măsurînd binele şi răul cu cîntarul de farmacie. Şi tu asta faci mereu, Mary ; asta faci şi acum.

Fata se văzu în Biroul sufragetelor, împărţind judecată dreaptă, separînd răul de bine, şi i se păru că acuzaţia lui era întrucîtva justificată, cu toate că nu afecta cu nimic atitudinea pe care o luase.

— Nu sînt supărată pe tine, spuse ea rar. Am să continui să te văd, aşa cum am spus.

Era adevărat că ea îi și promisese acest lucru, și-i venea greu să-i mărturisească că avea nevoie de mai mult — o intimitate oarecare, un fel de ajutor împotriva nălucii lui Katharine, ceva ce știa că nu are dreptul să ceară ; și totuși, lăsîndu-se din nou în scaun și privind iar în focul aproape stins, i se păru că fusese învins, nu atît de Mary cît de viață. Se simți aruncat înapoi la începutul vieții, unde totul avea să fie iar de cucerit ; cînd ești foarte tînăr, însă, există o speranță oarbă. Acum nu mai era atît de sigur că va reuși.

CAPITOLUL 20

DIN FERICIRE CÎND SE ÎNTOARSE la birou, Mary Datchet află că printr-o manevră necunoscută a Parlamentului, votul scăpase iarăşi din mîinile femeilor. Doamna Seal se găsea într-o stare învecinată cu nebunia. Duplicitatea miniştrilor, trădarea omenirii, insulta la adresa femeilor, regresul civilizaţiei, ruina muncii ei de o viaţă — toate acestea erau subiecte discutate pe rînd, iar biroul era împînzit de tăieturi din ziare subliniate cu albastru, dacă erau cu două înţelesuri, ca semne ale nemulţumirii ce o stăpînea. Mărturisi că nu ştiuse să aprecieze natura umană.

— Simplele acte elementare de justiţie, spuse ea, agitîndu-şi mîna spre fereastră şi arătînd către trecătorii şi omnibuzele de pe partea cealaltă a Russell Square-ului, îi depăşesc ca întotdeauna. Noi, Mary, ne putem socoti nişte deschizătoare de drumuri în junglă. N-avem decît să le punem în faţă răbdătoare adevărul. Nu *ei* sînt de vină, continuă ea, prinzînd avînt la vederea circulaţiei din stradă, ci cei care îi conduc. Domnii ăia care stau în Parlament şi scot patru sute pe an din banii oamenilor. Dacă ar fi să ridicăm problema noastră în faţa poporului, s-ar face numaidecît dreptate. Totdeauna am crezut în popor şi încă mai cred. Dar...

Dădu din cap vrînd să spună că le mai dă o şansă, şi dacă nu vor şti să profite, ea nu răspundea de consecinţe.

Atitudinea domnului Clacton era mai filozofică şi mai bine fundamentată pe statistici. Intră în cameră după izbucnirea doamnei Seal şi arătă, cu ilustraţii istorice, că asemenea răsturnări s-au întîmplat în fiecare campanie politică mai importantă. La drept vorbind, moralul lui se îmbunătăţise datorită dezastrului. Duşmanul, argumenta el, preluase ofensiva ; iar acum stătea în puterea

Societății să-l biruie. Îi dădu de înțeles lui Mary ca ie evaluase viclenia și se și pusese pe lucru, care, după cite își dădea seama, depindea numai de el personal. Ajunsese să creadă, invitată fiind la el în birou pentru o discuție în doi, că depindea de revizuirea sistematică a cartotecii, de publicarea anumitor broșuri noi de culoarea lămîii în care faptele erau prezentate din nou, foarte bătător la ochi, și de o hartă a Angliei la scară mare, punctată cu ace împodobite cu ciucuri diferit colorați în funcție de poziția geografică. Fiecare district, după noul sistem, își avea steagul lui, sticla lui de cerneală, teancul lui de documente catalogate și aranjate într-un sertar, astfel că dacă te uitai la literele M sau S, după cum era cazul, puteai găsi toate faptele cu privire la organizațiile sufragetelor din acel district, cît ai bate din palme. Și asta cerea muncă, nu glumă.

— Trebuie să încercăm să ne reorganizăm după modelul centralei telefonice... ca să putem centraliza ideile, domnișoară Datchet, spuse el ; și pentru că îi plăcuse imaginea, o dezvoltă. Ar trebui să ne considerăm centrul unui sistem uriaș de fire care ne pun în legătură cu fiecare comitat. Trebuie să simțim pulsul comunității ; avem nevoie să cunoaștem ce gîndesc oamenii de pe tot cuprinsul Angliei ; avem nevoie să-i punem pe făgașul corect.

Sistemul, bineînțeles, nu era decît plănuit în mare — schițat, de fapt, în timpul sărbătorilor Crăciunului.

— Trebuia să vă odihniți și dumneavoastră, domnule Clacton, spuse Mary îndatoritoare, dar vocea îi era obosită și plată.

— Ne învățăm să rezistăm și fără sărbători, domnișoară Datchet, spuse domnul Clacton, cu o scînteie de mulțumire în ochi.

Dorea în mod special să-i ceară părerea cu privire la broșurile de culoarea lămîii. După cum plănuise el, urmau să fie distribuite imediat în cantități uriașe ca să stimuleze și să provoace. „să provoace și să stimuleze", repetă el, „gînduri potrivite în întreaga țară, înainte ca Parlamentul să se întrunească".

— Trebuie să-l luăm pe dușman prin surprindere, spuse el. El nu stă cu mîinile încrucișate. Ai citit discur-

sul lui Bingham în fața alegătorilor ? Ne dă o idee cam ce avem de înfruntat, domnișoară Datchet.

Îi întinse un teanc uriaș de tăieturi din ziare și o rugă să-i comunice părerea ei despre broșura gălbuie pînă la prînz, apoi se întoarse plin de zel la foile lui de hîrtie și la diferitele sticluțe cu cerneală.

Mary închise ușa, așeză documentele pe masă și-și ținu capul între mîini. Mintea îi era golită de orice fel de gînduri. Își ascuți auzul, ca și cum, poate, ascultînd ar fi reușit să se integreze în atmosfera biroului din nou. Din camera alăturată răzbăteau sunetele spasmodice ale mașinii de scris la care bătea dezordonat doamna Seal ; fără îndoială că se și pornise să ajute poporul Angliei să gîndească corect după cum se pronunțase domnul Clacton ; „provocare și stimulare", astea au fost cuvintele lui. Doamna Seal dădea o lovitură dușmanului, bineînțeles, care nu stătea cu brațele încrucișate. Cuvintele domnului Clacton se repetau cu acurateță în mintea ei. Mary împinse obosită hîrtiile pe partea cealaltă a mesei. Nu-i folosi totuși la nimic ; ceva se petrecuse în mintea ei... Atenția îi era concentrată în altă parte, astfel că lucrurile la îndemînă deveniseră din nou nesesizabile. I se mai întîmplase o dată același lucru, își aminti, după ce-l întîlnise pe Ralph în grădinile de la Lincoln's Inn Fields ; pe tot parcursul ședinței de comitet gîndurile îi zburaseră la vrăbii și culori, pînă cînd, aproape de sfîrșit, îi reveniseră vechile convingeri. Reveniseră însă, își aminti ea dispreţuindu-se pentru slăbiciune, numai pentru că dorise să le folosească în lupta contra lui Ralph. La drept vorbind nici nu erau convingeri. Nu putea să vadă lumea separată în compartimente de oameni buni și oameni răi, așa cum nu putea să creadă fără rezervă în justețea dorinței ei de a face întreaga populație a insulelor britanice să gîndească ca ea. Privi broșura gălbuie și aproape invidie pe cei care puteau să-și găsească tihna publicînd asemenea documente ; ca, personal, ar fi fost mulțumită să nu mai vorbească despre cauză niciodată dacă ar fi avut parte de fericire personală. Citi declarația domnului Clacton, judecînd-o la rece, remarcîndu-i verbozitatea pompoasă și fără substanță pe de o parte și, în același timp,

simţind că această credinţă, credinţa într-o iluzie, poate, sau oricum, credinţa în ceva era unul dintre darurile cele mai de invidiat. Era fără îndoială o iluzie. Se uită curioasă în jurul ei, la mobila din birou, la aparatura de care odată fusese atît de mîndră, şi se minună că pe vremuri maşinile de copiat, cartoteca, dosarele cu documente fuseseră toate învăluite, acoperite cu un fel de ceaţă care le dădea unitate şi un scop mare şi o demnitate independentă de semnificaţia lor individuală. Acum n-o mai impresiona decît mobila urîtă şi greoaie. Cînd maşina de scris din camera alăturată îşi încetă activitatea, devenise melancolică şi nepăsătoare. Imediat se trase lîngă masă, puse mîinile pe un plic nedeschis şi-şi luă o expresie care să-i ascundă starea de spirit faţă de doamna Seal. Un instinct de decenţă o obliga să n-o lase pe doamna Seal să-i vadă chipul. Cu mîna umbrindu-şi privirea, o urmări cum trage un sertar după altul, în căutarea unui plic sau a unei broşuri. Era tentată să lase mîna jos şi să strige :

„Stai jos, Sally, te rog, şi spune-mi cum reuşeşti... cum reuşeşti să te agiţi atît de încrezătoare în necesitatea lucrurilor pe care le faci, cînd mie mi se par la fel de inutile ca fîsîitul unei sticle răsuflate ?"

Totuşi nu spuse nimic şi simularea unei preocupări cît timp doamna Seal rămase în cameră îi sluji să-şi pună în mişcare mintea, aşa că rezolvă treburile din cursul dimineţii aproape ca de obicei. La ora unu fu surprinsă să descopere cît de eficient lucrase toată dimineaţa. Cînd îşi aranja pălăria, se hotărî să ia masa în Strand, ca să pună în mişcare cealaltă parte a mecanismului — trupul. Dacă mintea şi trupul lucrează, atunci poţi ţine pasul cu mulţimea fără să fi descoperit că nu eşti decît un mecanism gol, căruia îi lipseşte lucrul esenţial, şi anume că nu este conştient că există.

Se gîndi la situaţia ei cînd cobora Charing Cross Road. Îşi puse o mulţime de întrebări. Oare, de exemplu, i-ar fi păsat dacă roţile vreunui omnibuz ar fi strivit-o, omorînd-o ? Nu, cîtuşi de puţin ; sau dacă ar avea o aventură cu bărbatul acela cu înfăţişare neplăcută care dădea tîrcoale la intrarea în staţia de metrou ? Nu ; nu putea să-şi

imagineze teama sau emoţia. O îngrozea suferinţa de orice fel ? Nu, suferinţa nu era nici bună, nici proastă. Dar acest lucru esenţial ? În ochii fiecăruia observa o flacără ; ca şi cum scînteia din minte se aprindea spontan la contactul cu lucrurile întîlnite şi-i mîna mai departe. Fetele tinere care se uitau în vitrinele modistelor aveau acea privire în ochi ; şi bărbaţii în vîrstă răsfoind cărţile din anticariat şi aşteptînd cu nerăbdare să audă cît costă — preţul cel mai scăzut — şi ei o aveau. Dar ei puţin îi păsa de haine sau de bani. De cărţi se ferea pentru că erau prea mult legate de Ralph. Înainta hotărîtă printre oameni, faţă de care se simţea atît de străină ; îi vedea cum se dădeau la o parte făcîndu-i loc să treacă.

Trecătorul care străbate străzile aglomerate la întîmplare, fără nici o destinaţie, e invadat de gînduri ciudate, la fel cum mintea alcătuieşte tot felul de forme, soluţii şi imagini cînd rătăceşte însoţită de un fundal muzical. De la o acută conştiinţă de sine ca individ, Mary trecu la gîndul unei ordonări a lucrurilor în care şi ea, ca fiinţă umană, trebuia să aibă un rost. Aproape că avu o viziune ; viziunea se contură, apoi dispăru. Tare mult ar fi dorit să aibă un creion şi o bucată de hîrtie care s-o ajute să dea formă acestei idei care se năştea pe măsură ce paşii străbăteau Charing Cross Road. Dar dacă ar fi vorbit cu cineva, ideea ar fi putut să-i scape. Viziunea părea să-i proiecteze viaţa pînă în ziua morţii într-o manieră care îi satisfăcea simţul ei de armonie. Nu era nevoie decît de un efort permanent de gîndire, stimulat în mod bizar de mulţime şi zgomot, pentru a urca pe culmile existenţei şi a o vedea întinzîndu-se dedesubt limpede. Suferinţa ei ca individ rămăsese în urmă. În tot acest proces, care pentru ea implica atît de mult efort, cuprinzînd străfulgerări alerte de gîndire intensă, împingînd-o din culme în culme, în vreme ce-şi modela concepţia despre viaţă, îi scăpară numai două cuvinte, murmurate în şoaptă : „Nu fericire — nu fericire".

Se aşeză pe o bancă pe Embankment în faţa statuii unuia din eroii Londrei şi rosti cuvintele cu voce tare. Pentru ea, ele reprezentau o floare rară sau o aşchie de piatră aduse de un alpinist pentru a dovedi că se căţă-

rase pînă acolo și rămăsese o clipă cel puțin pe cel mai înalt pisc al muntelui. Urcase pînă acolo și văzuse lumea întinzîndu-se pînă la orizont. Era necesar ca acum să-și schimbe întrucîtva drumul, să-l adapteze noii sale hotărîri. Locul ei era într-unul din acele cătune mizere, îndepărtate, pe care oamenii fericiți le ocolesc în mod firesc. Își aranjă în minte amănuntele noului plan, fără a-și putea învinge o grimasă de satisfacție.

„Iar acum", își spuse ea, ridicîndu-se, „am să mă gîndesc la Ralph."

Unde urma să-l așeze în noua ordonare a vieții ? Starea de exaltare îi dădea sentimentul că poate rezolva problema ușor. Dar se alarmă cînd descoperi cît de repede pasiunea apăru în prim plan în clipa în care abordase această linie de gîndire. Cînd se identifica cu el și revenea asupra gîndurilor lor cu o abandonare totală ; cînd, abătută, pornea împotriva lui și-l înfiera pentru cruzime.

„Dar refuz — refuz să urăsc pe oricine", spuse ea cu voce tare ; alese momentul să traverseze cu precauție drumul și peste zece minute lua masa în Strand, își tăia carnea în bucățele mici, fără însă a oferi celorlalți meseni motivul de a o considera excentrică. Monologul ei se cristalizase în scurte propoziții care se iveau brusc din vîltoarea gîndurilor, mai ales cînd trebuia să acționeze într-un fel, fie să se miște, să numere banii sau să aleagă drumul. „Să cunoști adevărul... să accepți fără amărăciune" — astea erau probabil cele mai deslușite cuvinte rostite căci nimeni nu putea pricepe o iotă din mormăitul straniu în fața statuii lui Francis, ducele de Bedford, în afară de faptul că numele Ralph se auzea deseori legat în mod ciudat de diverse lucruri, ca și cum, după ce-l rostea, ar fi dorit în taină să-l anuleze adăugînd un alt cuvînt care lăsa propoziția cu numele Ralph fără nici un sens.

Apărătorii cauzei femeilor, domnul Clacton și doamna Seal, nu observară nimic aparte în comportarea lui Mary, cu excepția faptului că întîrziase cu o jumătate de oră mai mult ca de obicei cînd se întorsese la birou. Din fericire, propriile îndeletniciri îi țineau ocupați, așa că scăpă privirilor lor scrutătoare. Dacă ar fi luat-o prin surprindere ar fi găsit-o aparent pierdută în contemplarea hotelului

uriaș de vis à vis de piață căci, după ce scrisese cîteva cuvinte, lăsase tocul să zacă pe hîrtie și mintea să-i rătăcească printre ferestrele învăpăiate de soare și bancurile de ceață purpurie din fața geamului biroului. Într-adevăr, tot acest fundal se potrivea perfect gîndurilor ei. Se străduia să privească întinderile nesfîrșite, dincolo de lupta de pe pămînt, și reușise, căci renunțase la propriile ei pretenții, și fusese favorizată să privească o perspectivă mai largă, să ia parte la marile suferințe și dorințe ale omenirii. Fusese prea de curînd și prea aspru stăpînită de fapte ca să mai guste din plăcerea tihnită ce zace în alinarea adusă de renunțare ; simțea că o asemenea mulțime vine numai din descoperirea că după ce ai renunțat la tot ce poate face viața fericită, ușoară, minunată, unică, nu-ți mai rămîne decît o realitate dură, impasibilă la propriile experiențe, îndepărtată ca și astrele, la fel de nepotolită ca și ele.

Cîtă vreme Mary Datchet experimenta această ciudată transformare, de la particular la universal, doamna Seal își aminti de îndatoririle pe care le avea în legătură cu ceainicul și reșoul. Fu puțin surprinsă să descopere că Mary își trăsese scaunul lîngă fereastră și, după ce aprinse focul, se îndreptă de mijloc și o privi. Cel mai limpede motiv pentru o asemenea atitudine la o secretară este o stare proastă. Dar Mary, revenindu-și cu un efort, neagă că ar fi fost prost dispusă.

— Mi-e o lene teribilă în după-amiaza asta, adăugă ea, privind spre masă. Zău că e cazul să-ți iei neapărat o altă secretară, Sally !

Cuvintele trebuiau să fie luate în glumă, dar ceva din tonul cu care fuseseră rostite stîrni temerile geloase care stăteau mereu de veghe în pieptul doamnei Seal. Era groaznic de înfricoșată că într-una din aceste zile Mary, tînăra care simboliza atîtea idealuri entuziaste și destul de sentimentale, care avea un fel de existență vizionară înveșmîntată în alb și cu un buchet de crini în mînă, îi va anunța, așa, nepăsătoare și veselă, că urma să se căsătorească.

— Chiar ai de gînd să ne părăsești ? întrebă ea.

— N-am hotărît nimic, spuse Mary... o observaţie care putea fi luată foarte bine drept generalizare.

Doamna Seal scoase ceştile din dulap şi le puse pe masă.

— Nu te căsătoreşti, nu ? întrebă, pronunţînd cuvintele nervos şi repezit.

— De ce pui asemenea întrebări absurde în după-amiaza asta, Sally ? răspunse Mary cam şovăitor. Chiar toată lumea trebuie să se căsătorească ?

Doamna Seal scoase un chicotit cu totul aparte. O clipă păru să ia cunoştinţă de teribila latură a vieţii care include emoţii, vieţi personale, sexe, pe urmă se adăposti cît mai iute în umbra propriei virginităţi speriate. Întorsătura discuţiei o făcuse să se simtă atît de prost, încît se vîrî aproape cu totul în dulap şi începu să scotocească după un vas de porţelan din fundul unui raft.

— Avem munca noastră, spuse ea scoţînd capul la lumină, etalînd nişte obraji mult mai îmbujoraţi ca de obicei, şi trînti pe masă un borcan cu dulceaţă. Pentru moment însă, îi era imposibil să se avînte cu încîntarea dintotdeauna într-o tiradă entuziastă, deşi inconsecventă despre libertate, democraţie, drepturile omului şi nedreptăţile guvernului. O amintire din trecutul ei sau din al altcuiva de acelaşi sex îi apăruse în minte şi o făcea să se simtă prost. Se uită pe furiş la Mary, care încă mai stătea în faţa ferestrei, cu braţul pe pervaz. Observă cît de tînără era şi plină de promisiunea feminităţii. Imaginea o stînjeni într-atît, încît răvăşi ceştile pe farfurioare.

— Da... suficientă muncă să ne ajungă o viaţă întreagă, spuse Mary, ca şi cum conchidea un şir de gînduri.

Doamna Seal se lumină toată. Deplînse propria lipsă de pregătire ştiinţifică şi deficienţa în procesele logicii, dar se hotărî să se apuce imediat de lucru ca să facă perspectivele cauzei cît mai ademenitoare şi mai importante. Se avîntă într-o predică moralizatoare în care puse multe întrebări retorice dar le răspunse lovindu-şi un pumn de celălalt.

— Să ne ajungă o viaţă întreagă ? Draga mea copilă, va dura cît toate vieţile noastre. Cînd va cădea unul, un altul îi va lua locul. Tatăl meu, care a fost un iniţiator în

generația lui... eu, care i-am urmat, fac tot ce pot. Ei, Doamne. Oare se poate face mai mult ? și acum voi, tinerele... în voi ne e speranța... viitorul vă așteaptă. Vai, draga mea, dacă aș avea o mie de vieți, pe toate le-aș închina cauzei. Cauzei femeilor ? ai să întrebi. Iar eu îți răspund : cauzei umanității. Și sînt unii... privi aprig pe fereastră... care nu văd nimic ! Unii care sînt mulțumiți să trăiască așa, an de an, refuzînd să recunoască adevărul. Și noi care avem viziunea... dă pe-afară ceaiul ? Nu, nu, lasă că văd eu, noi care cunoaștem adevărul, continuă ea, gesticulînd cu ceainicul și strecurătoarea în mînă.

Probabil din cauza acestor piedici pierdu șirul vorbelor și conchise, destul de melancolică :

— Totul este atît de *simplu*.

Se referea la o problemă care constituie o permanentă sursă de nedumerire pentru ea — uriașa incapacitate a rasei umane de a deosebi binele de rău într-o lume în care ele erau atît de clare, precum și punerea în fapt prin niște hotărîri parlamentare a ceea ce se cuvenea să se facă și care în scurt timp ar fi schimbat radical soarta umanității.

— Ai fi crezut, spuse ea, că oamenii cu educație universitară, cum este domnul Asquith... ai fi crezut că vor rămîne surzi la un apel la rațiune ? Dar rațiunea, reflectă ea, ce e rațiunea fără Realitate ?

Repetă ultima propoziție încă o dată în chip de omagiu adus ideii, iar domnul Clacton care tocmai ieșise din biroul lui o auzi ; pentru a treia oară propoziția fu repetată, de astă dată de el, în maniera doamnei Seal, sec și cu o intonație umoristică. Domnul Clacton era totuși mulțumit de omenire și observă măgulitor că i-ar face plăcere să o tipărească cu litere de o șchiopă la începutul broșurii.

— Dar doamnă Seal, trebuie să avem în vedere o combinație judicioasă a celor două, adăugă el ca un magistrat, încercînd să domolească entuziasmul exagerat al femeilor. Realitatea trebuie să fie aleasă de rațiune înainte de a se face simțită. Punctul slab al tuturor acestor agitații, domnișoară Datchet, continuă el, ocupîndu-și

locul la masă și întorcîndu-se către Mary, cum făcea de obicei cînd avea intenția să-și expună cugetările mai profunde, este că nu se bazează pe temeiuri suficient de intelectuale. După părerea mea, asta e o greșeală. Publicului britanic îi place să găsească un dram de rațiune într-un borcan de elocință — un dram de rațiune în budinca sentimentală, spuse el, aducînd ideea la un grad satisfăcător de precizie literară.

Ochii îi rămaseră pe broșura gălbuie din mîna lui Mary cu un fel de vanitate a autorului. Ea se ridică, își ocupă locul în capul mesei, turnă ceaiul pentru toți și începu să comenteze broșura. Tot așa mai turnase ceaiul pînă atunci de sute de ori ; și tot așa mai criticase și broșurile domnului Clacton ; dar acum avea senzația că o făcea altfel ; se înrolase în armată, nu mai era voluntară. Renunțase la ceva și acum nu mai era... cum ar fi putut să exprime ?... „în vîltoarea vieții". Totdeauna știuse că domnul Clacton și doamna Seal nu erau „în vîltoare", și dincolo de prăpastia care îi despărțea îi văzuse sub forma unor umbre, intrînd și ieșind în fugă din rîndurile celor vii — niște ființe excentrice, nedezvoltate, din a căror măduvă le fusese extirpată o parte esențială. Niciodată n-o izbise atît de limpede această idee ca în după-amiaza aceea, cînd simți că soarta ei era strîns legată de a lor. O fire mai nestatornică, după o perioadă de deznădejde, ar fi ajuns la concluzia că în clipa în care „o perspectivă a lumii" s-a cufundat în beznă, lumea se va învîrti iar și-i va arăta o altă față, poate mai frumoasă. „Nu, se gîndea Mary cu o loialitate de nezdruncinat, față de ceea ce i se părea adevărata perspectivă, cînd ai pierdut ce era mai bun, nu trebuie să te prefaci că oricare altă perspectivă îi poate lua locul. Orice s-ar întîmpla, nu am de gînd să umblu cu amăgiri în viață." Chiar cuvintele ei aveau o claritate pe care uneori o produce o durere fizică, acută. Spre încîntarea ascunsă a doamnei Seal, regula care interzicea discuția despre lucru în timpul ceaiului fu dată uitării. Mary și domnul Clacton își disputau ceva — nu prea înțelegea ea exact ce anume — cu convingere și străşnicie. Doamna Seal era foarte agitată ; își încurcă lănțișoarele de la crucifixe și făcu o adîncitură destul de

mare în masă cu vîrful creionului ca să sublinieze cele mai importante idei ale discuției ; și chiar că nu știa cum ar putea Cabinetul de miniștri să reziste la asemenea pledoarii.

Abia reuși să-și amintească de propriul ei instrument de împărțire a dreptății — mașina de scris. Sună telefonul și în timp ce se grăbea să răspundă unui apel care întotdeauna părea să fie important în sine simți că exact în acest punct de pe suprafața globului se întîlnesc toate firele subterane ale gîndirii și progresului. Cînd se întoarse, cu un mesaj de la tipograf, observă că Mary își punea hotărîtă pălăria pe cap ; în atitudinea ei se simțea ceva imperios și dominator.

— Uite, Sally, spuse ea, scrisorile astea trebuiesc rebătute. La asta nu m-am uitat. Problema recensămîntului mai trebuie încă cercetată atent. Eu mă duc acum acasă. Noapte bună, domnule Clacton ; noapte bună, Sally.

— Avem mare noroc cu secretara noastră, domnule Clacton, spuse doamna Seal, așezîndu-și mîna pe hîrtii, cînd ușa se închise în urma lui Mary. Și pe domnul Clacton îl impresionase ceva nedeslușit în atitudinea lui Mary față de el. Chiar își imagină că va veni timpul cînd va fi necesar să-i spună că într-un birou nu încăpeau doi șefi — dar Mary era, fără îndoială, capabilă, foarte capabilă și avea legături cu un grup de tineri extrem de inteligenți. Fără îndoială că acești tineri îi sugeraseră unele din ideile ei noi.

Dădu din cap aprobator către doamna Seal, dar remarcă privind spre ceasul care arăta doar cinci și jumătate :

— Dacă ar lua munca în serios, doamnă Seal... dar nu toate domnișoarele dumitale istețe fac acest lucru.

Spunînd acestea se întoarse în biroul lui, iar doamna Seal, după ce ezită o clipă, se înapoie grăbită la lucrul ei.

MARY STRĂBĂTU DISTANȚA PÎNĂ LA STAȚIA cea mai apropiată și ajunse acasă într-un timp incredibil de scurt, atît cît avea nevoie o minte inteligentă să înțeleagă știrile din toată lumea după cum le anunța „Westminster Gazette". La cîteva minute după ce închisese ușa, se afla angrenată în munca asiduă a acelei seri. Descuie un sertar și scoase un manuscris doar de cîteva pagini, pe care stătea scris apăsat *Cîteva aspecte ale statului democratic*. Aspectele se terminau chiar în mijlocul unei propoziții la sfîrșitul unor înșiruiri mîzgălite și șterse, sugerînd că autorul fusese întrerupt sau se convinsese de inutilitatea activității, rămînînd cu tocul în aer... A, da, Ralph venise tocmai atunci. Își aruncă ochii peste foaie, apucînd-o rapid și, alegîndu-și una nouă, încercă să aștearnă în viteză o generalizare asupra structurii societății umane, într-o manieră mult mai îndrăzneață decît de obicei. Ralph îi spusese odată că nu era în stare să scrie în engleză, lucru care explica nenumăratele ștersături și adăugiri ; dar își scoase din minte acest gînd și continuă să aștearnă cuvintele așa cum îi veneau, pînă cînd umplu o jumătate de pagină și putu să facă o binevenită pauză. În clipa în care se opri, se opri și cu gîndirea și începu să asculte. Un băiat care vindea ziare striga undeva pe stradă ; un omnibuz încetini, apoi porni din nou cu povara sa în spate ; sunetele soseau înfundate, ceea ce însemna că se lăsase ceața de cînd venise, dacă într-adevăr ceața are puterea să înăbușe sunetele, lucru de care nu putea fi sigură în clipa aceea. Ralph Denham ar fi știut. Oricum, nu era treaba ei și era gata să îmmoaie pana în cerneală, cînd la ureche îi ajunse zgomotul unor pași care urcau scara de piatră. Îi urmări trecînd dincolo

de apartamentul domnului Chippen ; dincolo de al domnului Gibson ; de al domnului Turner ; după care, își dădu seama că zgomotul venea către apartamentul ei. Poștașul, spălătoreasa, vreo reclamă, vreo notă de plată — toate aceste posibilități logice îi trecură prin minte, dar spre surprinderea ei, mintea le respinse pe rînd nerăbdătoare, chiar neliniștită. Pașii se încetiniră, după cum era firesc, în vîrful scării abrupte, iar Mary, în așteptarea sunetului care trebuia să sosească la intervale regulate, deveni nemaipomenit de iritată. Sprijinindu-se de masă, simți bătăile inimii împingîndu-i trupul înainte și înapoi — o stare de nervi surprinzătoare și reprobabilă la o femeie echilibrată. Închipuiri grotești începură să prindă formă. Ea, singură, la ultimul etaj și o persoană necunoscută care se apropie tot mai mult, tot mai mult... cum să scape ? Nu avea nici o scăpare. Nu știa nici măcar dacă semnul alungit de pe acoperiș reprezenta de fapt un chepeng spre acoperiș sau nu. Și dacă ar fi ajuns pe acoperiș — păi, ar fi trebuit să sară vreo șaizeci de picioare pînă în stradă. Rămase nemișcată și cînd se auzi bătaia la ușă, se ridică imediat și se duse să deschidă fără cea mai mică șovăire. Văzu o siluetă înaltă cu o privire cam amenințătoare.

— Ce doriți ? spuse ea, fără să recunoască chipul în lumina slabă de pe hol.

— Mary ? Sînt Katharine Hilbery !

Stăpînirea de sine îi reveni aproape exagerat și primirea fu vizibil rece, ca și cum ar fi trebuit să compenseze ridicolul exces emotiv. Mută lampa cu abajur verde de pe masă și acoperi *Cîteva aspecte ale statului democratic* cu o foaie de sugativă.

„De ce nu mă lasă în pace ?" se gîndea ea cu amărăciune, legînd-o pe Katharine de Ralph ca într-o conspirație care-i fura și această oră de studiu solitar, și această slabă pavăză împotriva omenirii. Și în timp ce netezea foaia de sugativă deasupra manuscrisului, se înarmă să-i țină piept lui Katharine, a cărei prezență o descumpănise, nu numai prin forța pe care o degaja ca de obicei, ci prin ceva asemănător unei amenințări.

— Lucrezi ? spuse ea, şoväind, remarcind că nu era binevenită.

— Nimic important, răspunse Mary trăgînd în faţă cel mai bun scaun şi răscolind în foc cu vătraiul.

— N-am ştiut că mai trebuie să lucrezi şi după ce pleci de la birou, spuse Katharine, pe un ton care lăsa impresia că se gîndea la cu totul altceva, ceea ce era de fapt adevărat.

Îşi însoţise mama în cîteva vizite, şi între ele, doamna Hilbery se repezise prin magazine şi cumpărase la întîmplare feţe de perne şi tampoane de sugative pentru viitoarea gospodărie a lui Katharine. Katharine avusese sentimentul că în calea ei se adună tot felul de piedici. Pînă la urmă o lăsase singură şi venise să cineze cu Rodney, după cum stabiliseră acasă la el. Dar n-avea de gînd să ajungă la el înainte de şapte, aşa că-i rămăsese timp suficient să străbată distanţa de la Bond Street pînă la Temple dacă ar fi avut chef. Torentul de chipuri care se scurgeau pe lîngă ea îi crease o stare de melancolie profundă, la care contribuia şi gîndul că-şi va petrece seara singură cu Rodney. Erau din nou prieteni buni, chiar mai buni, susţineau amîndoi, decît fuseseră vreodată. În ceea ce o privea era foarte adevărat. Avea mai multe calităţi decît bănuise pînă cînd emoţia le pusese în evidenţă — tărie, afecţiune, înţelegere. Se gîndea la ele şi privea chipurile ce i se perindau prin faţa ochilor observînd cît de asemănătoare erau şi cît de îndepărtate, nimeni nu simţea nimic, asemeni ei, şi distanţa, îşi spunea, se întindea chiar între cei mai apropiaţi, iar intimitatea era cel mai mizerabil fariseism dintre toate. Căci : „Ah, doamne", se gîndea ea, privind în vitrina unei tutungerii, „nu-mi pasă de nici unul dintre ei şi nu-mi pasă de William, iar oamenii spun că asta contează cel mai mult şi eu nu pricep ce vor să spună."

Privi disperată pipele lucioase şi stătu în cumpănă — să pornească pe jos prin Strand sau pe lîngă Embankment ? Nu era uşor de răspuns căci implicaţia nu consta în diferenţa dintre străzi ci în cea dintre gînduri. Dacă ar fi luat-o prin Strand şi-ar fi impus să se gîndească la problema viitorului sau la vreo problemă de matematică ; dacă ar fi luat-o pe lîngă rîu fără îndoială că ar fi început să se gîndească la lucruri inexistente — pădurea, plaja

occanului, singurătatea, umbroasă, eroul măreț. Nu, nu, nu ! De o mie de ori nu ! — nu era cazul ; parcă în clipa de față asemenea gînduri ar fi avut ceva respingător ; trebuie să apuce altă cale ; în clipa de față nu împărtășea nimic din acea stare de spirit. Și pe urmă gîndul îi zbură la Mary ; îi dădu încredere, chiar un fel de desfătare tristă, ca și cum triumful lui Ralph și al lui Mary dovedea că eșecul ei își avea rădăcinile în ea însăși, nu în viață. O idee neclară că dacă ar vedea-o pe Mary i-ar fi de folos, amestecată cu încrederea firească în ea, îi sugeră să-i facă o vizită ; fără îndoială că plăcînd-o pe Mary însemna că îi făcea plăcere și să fie alături de ea. După ce ezită o clipă se hotărî să-și ia inima în dinți, cu toate că rareori acționa din impuls ; apucă pe o stradă lăturalnică și ajunse la casa lui Mary. Primirea însă nu se dovedi încurajatoare ; era limpede că Mary nu dorea s-o vadă, n-avea de oferit nici un fel de ajutor, iar dorința abia conturată de a i se destăinui se stinse imediat. Era ușor amuzată de propria ei amăgire, părea puțin împrăștiată și-și scutură de cîteva ori mănușile ca și cum și-ar fi împărțit cu economie și precizie minutele pînă cînd avea să-și ia rămas bun.

Cele cîteva minute puteau fi foarte bine cheltuite, cu întrebări despre situația exactă a legii votului femeilor, sau cu expunerea propriei ei atitudini foarte raționale cu privire la acest lucru. Dar vocea avea o anume inflexiune, părerile o anume nuanță iar mănușile o anume zvîcnire care nu făcură decît s-o înfurie pe Mary Datchet stîrnind-o să fie din ce în ce mai directă, tăioasă și chiar contradictorie. Simțea că dorește s-o facă pe Katharine să-și dea seama de însemnătatea acestei munci, despre care ea discuta atît de rece, ca și cum ar fi sacrificat în numele ei tot ceea ce sacrificase Mary. Încetă să mai agite mănușile și după zece minute, Katharine începu să facă gesturi preliminare plecării. Văzîndu-le, Mary fu conștientă — în seara aceea era anormal de conștientă de toate — că posedă o altă dorință puternică ; Katharine nu trebuia lăsată să plece, să dispară în lumea liberă, fericită a indivizilor irresponsabili. Trebuia să i se deschidă capul, să fie forțată să simtă.

— Nu prea înțeleg, spuse ea, ca și cum Katharine o provocase să fie explicită, cum se poate ca știind cum stau lucrurile, să nu fie toată lumea în stare să ajute cît de cît.

— Da. Dar cum stau *de fapt* lucrurile ?

Mary strînse din buze și zîmbi ironic ; o avea pe Katharine la mînă ; dacă dorea, putea să-i verse în cap vagoane întregi de dovezi revoltătoare ale actualei stări de lucruri, nebăgate în seamă de observatorul detașat al vieții, cinic, amator și insensibil. Și totuși șovăi. Ca de obicei, cînd stătea de vorbă cu Katharine, începu să experimenteze schimbări rapide de păreri despre ea, împunsături emotive care pătrundeau ciudat prin învelișul personalității ce în mod convențional ne protejează de semenii noștri. Ce egoistă și ce distantă se purtase. Și totuși, nu în cuvinte poate, dar în voce, pe chip, în atitudinea ei, erau semne ale unui spirit calm, meditativ, ale unei sensibilități vii, profunde, care plana asupra gîndurilor și faptelor și confereau întregii ei purtări o blîndețe lipsită de stridență. Argumentele și frazele domnului Clacton erau neputincioase în fața unei asemenea platoșe.

— Ai să te căsătorești și vei avea alte lucruri la care să te gîndești, spuse ea într-o doară, cu o urmă de condescendență. Nu mai avea de gînd s-o facă pe Katharine să priceapă într-o clipă, așa cum s-ar fi cuvenit, tot ceea ce ea învățase cu prețul unei asemenea suferințe. Nu, Katharine trebuia să fie fericită ; Katharine trebuia să rămînă neștiutoare ; Mary avea să păstreze toate experiențele unei vieți șterse numai pentru ea. Gîndul la renunțarea din acea dimineață îi îmboldea conștiința și încercă încă o dată să ajungă la situația impasibilă care era atît de îndepărtată și invulnerabilă. Trebuia să-și înfrîneze dorința de a fi iar o persoană aparte, ale cărei dorințe intrau în conflict cu cele ale altor oameni. Se căi pentru amărăciunea resimțită.

Katharine își reînnoi gesturile de rămas bun ; își trăsese una din mănuși și privi în jurul ei ca și cum ar fi căutat să motiveze o banalitate rostită la plecare. Nu era nicăieri un tablou, sau un ceas, sau un scrin pe care să-l remarce ? ceva pașnic și prietenos cu care să pună capăt neplăcutei întrevederi ? Lampa cu abajur verde din colț lumina cărțile, tocurile și sugativa. Imaginea îi stîrni gîn-

dul că Mary este liberă ca pasărea cerului ; într-o cameră ca asta poţi să lucrezi — poţi să ai o viaţă proprie.

— Cred că eşti foarte norocoasă, remarcă ea. Te invidiez, trăieşti singură şi ai lucrurile tale... şi mai eşti şi legată de un ţel pasionant, fără să-ţi trebuiască faimă sau să te lege vreo verighetă, adăugă ea în gînd.

Buzele lui Mary se întredeschiseră. Nu putea să-şi imagineze de ce anume o invidia Katharine, după cum îi spusese cu atîta sinceritate.

— Nu cred că ai motive să mă invidiezi, spuse ea.

— Se prea poate ca întotdeauna să-i invidiem pe alţii, remarcă vag Katharine.

— Bine, dar tu ai tot ce-ţi doreşti.

Katharine tăcu. Privi tăcută la foc, fără să-şi dea seama de ce face. Ostilitatea pe care o sesizase în tonul lui Mary dispăruse complet, şi uită că se pregătea să plece.

— Da, probabil că am, spuse ea în cele din urmă. Şi totuşi, uneori am impresia... Se opri ; nu ştia cum să exprime ce simţea. Mai zilele trecute mi-a venit în minte cînd eram în metrou, reluă ea zîmbind : ce-i îndeamnă pe oameni să apuce o cale în loc de alta ? Nu dragostea ; ăsta nu e un motiv ; probabil că trebuie să existe vreo idee. Poate, Mary, afecţiunea noastră este umbra unei idei. Poate că nici nu există afecţiune...

Vorbea uşor batjocoritor, punînd întrebarea, pe care abia îşi bătuse capul s-o formuleze, nu lui Mary, şi de fapt nimănui în mod special.

Cuvintele însă îi apăreau lui Mary Datchet superficiale, dispreţuitoare, reci şi cinice în acelaşi timp. Toate instinctele i se răzvrăteau împotriva lor.

— Eu una, gîndesc exact pe dos, spuse ea.

— Da, ştiu, răspunse Katharine, privind-o ca şi cum probabil acum se hotărîse să-i explice ceva foarte important.

Mary nu putu să nu sesizeze simplitatea şi buna credinţă dindărătul cuvintelor ei.

— Cred că afecţiunea reprezintă singura realitate, spuse ea.

— Da, consimţi Katharine aproape tristă.

Înțelegea că Mary se gîndea la Ralph și i se părea imposibil s-o forțeze să mărturisească mai mult din această stare de exaltare ; nu putea decît să recunoască faptul că în cîteva cazuri rare, viața a pus totul la punct și pe urmă și-a văzut de drum. Se ridică în consecință în picioare. Dar Mary exclamă, cu o sinceritate totală, că nu trebuie să plece ; că se întîlnesc atît de rar ; că dorea să-i vorbească atît de mult... Katharine rămase surprinsă de sinceritatea cu care vorbea. Îi făcea impresia că dacă ar pomeni numele lui Ralph n-ar comite nici o indiscreție.

Așezîndu-se înapoi „doar pentru zece minute", spuse :

— Apropo, domnul Denham mi-a spus că vrea să renunțe la avocatură și să se stabilească la țară. A plecat ? N-a apucat să-mi spună tot pentru că ne-a întrerupt cineva.

— Are de gînd, răspunse scurt Mary. Se împurpură brusc.

— Ar fi o idee grozavă, spuse Katharine în felul ei hotărît.

— Crezi ?

— Da, pentru că ar face ceva care să merite ; ar scrie o carte. Tata îmi spune mereu că este cel mai bun dintre tinerii care colaborează la revista lui.

Mary se aplecă spre foc și întoarse cărbunii cu vătraiul. Faptul că ea pomenise numele lui Ralph îi stîrnise dorința aproape irezistibilă de a-i explica adevărata situație dintre ea și Ralph. Își dăduse seama după tonul vocii că nu-l amintise pe Ralph ca să scormonească în tainele lui Mary sau să insinueze ceva în legătură cu ea. Mai mult, Katharine îi era simpatică ; avea încredere în ea ; simțea că o respectă. Primul pas al mărturisirii era destul de ușor ; dar, pe măsură ce Katharine vorbea, se ajunse la o altă mărturisire, grea de tot, și totuși, impunîndu-se ca o necesitate ; trebuia să-i spună ceea ce habar nu avea... trebuia să-i spună lui Katharine că Ralph o iubea.

— Nu știu ce are de gînd să facă, spuse ea, grăbită, căutînd să cîștige timp, presată de propria convingere. Nu l-am mai văzut de la Crăciun.

Lui Katharine i se păru ciudat ; se prea poate ca pînă la urmă să fi înțeles greșit. Avea obiceiul să recunoască

că totuşi nu percepea nuanţele fine ale sentimentelor şi consideră prezenta greşeală drept o altă dovadă că era o persoană practică cu o gîndire abstractă, mai potrivită cifrelor decît sentimentelor specifice bărbaţilor şi femeilor. Oricum, aşa susţinea William Rodney.

— Ei, acum... spuse ea.

— Ah, te rog, nu pleca ! exclamă Mary, întinzînd mîna s-o oprească.

In clipa în care Katharine se mişcase, o copleşise sentimentul nedesluşit că nu putea s-o lase să plece. Dacă pleca, singura ei şansă de a vorbi ar fi fost pierdută ; singura ei şansă de a spune ceva extraordinar de important ar fi fost pierdută. Cîteva cuvinte ar fi fost suficiente să-i stîrnească atenţia şi să pună capăt plecării şi incomunicabilităţii ulterioare. Dar deşi cuvintele îi veneau pe buze, gîtul i se usca şi le izgonea înapoi. La urma urmelor, se gîndi ea, de ce-ar vorbi ? Pentru că aşa e corect, îi spunea instinctul ; corect să se dezvăluie fără rezervă în faţa altor fiinţe umane. Gîndul o înfioră. Cerea prea mult de la cineva care şi aşa fusese lăsat fără nimic. Trebuia să ţină ceva şi pentru ea. Şi presupunînd că ar fi ţinut ceva doar pentru ea ? Imediat îşi imaginâ o viaţă împrejmuită de ziduri, continuînd o perioadă imensă de timp, aceleaşi sentimente supravieţuind veşnic, nici atenuîndu-se nici schimbîndu-se în interiorul aceloraşi pereţi de piatră. Gîndul acestei singurătăţi o înspăimîntă şi totuşi îi era peste putinţă să vorbească încă — să-şi piardă singurătatea, căci devenise deja unul din lucrurile îndrăgite.

Mîna atinse poalele fustei lui Katharine, şi trecînd-o peste o şuviţă de blană, se aplecă de parcă dorea s-o examineze.

— Îmi place blana asta, spuse ea. Îmi place cum te îmbraci. Şi nu trebuie să-ţi închipui că am să mă căsătoresc cu Ralph, continuă ea, pe acelaşi ton, pentru că nu ţine nici un pic la mine. Ţine la altcineva.

Rămase cu capul plecat şi cu mîna pe fustă.

— E o rochie veche şi ponosită, spuse Katharine, şi singurul semn că ar fi auzit cuvintele lui Mary fu că le rosti puţin sacadat.

— Nu te superi că ţi-am spus ? spuse Mary, ridicîndu-se.

— Nu, nu, răspunse Katharine ; dar cred că te înşeli, nu ?

Se simţea într-adevăr îngrozitor de jenată, demoralizată, chiar deziluzionată. Nu-i plăcea deloc întorsătura pe care o luase discuţia. O tulbura necuviinţa ei. Suferinţa pe care o simţise în ton o înspăimîntă. O privi pe Mary pe furiş, cu o expresie plină de teamă. Dar dacă sperase că acele cuvinte fuseseră rostite fără nici o noimă, rămase dezamăgită. Mary se lăsă pe spătarul scaunului, se încruntă uşor şi arătă, îi trecu lui Katharine prin cap, ca şi cum trăise încă cincisprezece ani în cele cîteva minute.

— Nu crezi că există anumite lucruri asupra cărora nu te poţi înşela ? întrebă Mary liniştită şi aproape distantă. Asta mă nedumereşte în legătură cu problema iubirii. Întotdeauna m-am mîndrit că sînt o fiinţă rezonabilă, adăugă ea. Nu m-am gîndit că aş putea să simt... adică dacă celălalt nu simte. Am fost o proastă. M-am lăsat în voia amăgirilor.

Se opri.

— Vezi, Katharine, continuă, revenindu-şi şi vorbind mai energic. *Sînt* îndrăgostită. Nu încape nici o îndoială... Sînt îndrăgostită la culme... de Ralph.

Dădu uşor din cap, şi bucla care se mişcă, împreună cu roşeaţa îi dădură o înfăţişare mîndră şi în acelaşi timp sfidătoare.

Katharine îşi spuse în sine : „Deci aşa se simte". Ezită, avînd sentimentul că nu trebuie să vorbească ; pe urmă spuse cu voce scăzută :

— Asta e.

— Da, spuse Mary ; asta e. Nu trebuie să *nu* te îndrăgosteşti... Dar nu despre asta vroiam să vorbesc ; vroiam numai să ştii. Şi mai este ceva ce doresc să-ţi spun...

Se opri.

— Nu am nici o permisiune de la Ralph să-ţi spun ; dar sînt sigură... că te iubeşte pe tine.

Katharine o privi iar, ca şi cum prima oară nu văzuse bine căci, fără îndoială, trebuia să existe un semn clar că Mary vorbea sub impulsul unei emoţii, sau tulburări, sau închipuiri. Nu ; era încă încruntată, ca şi cum îşi căuta drumul printre argumentele unei discuţii dificile, dar

încă arăta ca o persoană care raționează nu ca una care simte.

— Asta dovedește că greșești... greșești total, spuse Katharine, vorbind și ea rezonabil. N-avea nevoie să verifice greșeala trecindu-și în revistă amintirile căci avea clar întipărit în mintea ei că singurele sentimente ale lui Ralph față de ea erau de ostilitate critică. Nu se mai gîndi la asta, iar Mary, pentru că enunțase faptul, nu mai încercă să-l demonstreze, ci căută să-și explice sieși, și nu lui Katharine, motivele pentru care îl enunțase.

Își impusese să săvîrșească ceea ce îi ceruse un instinct puternic și imperios ; peste sufletul ei trecuse un talaz uriaș.

— Ți-am spus aceste lucruri, răspunse Mary, pentru că vreau să mă ajuți. Nu vreau să fiu geloasă pe tine. Și totuși sînt... sînt îngrozitor de geloasă. Singura cale am considerat că este să-ți mărturisesc.

Ezită și bîjbîi încercînd să-și clarifice sentimentele față de ea însăși.

— Dacă-ți spun, atunci putem vorbi ; și cînd sînt geloasă, îți pot spune. Și dacă sînt tentată să fac un lucru nemaipomenit de meschin, aș putea să-ți spun ; poți să mă faci să-ți spun. Mi se pare atît de greu să vorbesc ; dar mă înspăimîntă singurătatea. Ar trebui s-o zăvorăsc în mintea mea. Da, de asta mă tem. Să am toată viața ceva care nu se schimbă în gîndurile mele. Mi se pare atît de greu să schimb ceva. Cînd mi se pare că ceva nu e bine continui să mă gîndesc că nu e bine, și... Ralph avea dreptate, înțelegi, cînd spunea că nu există bine și rău : nu există așa ceva, adică, atunci cînd judecăm oamenii...

— A spus Ralph Denham asta ? întrebă Katharine indignată la culme. I se părea că o asemenea suferință a lui Mary nu putea fi decît rezultatul unei cruzimi maxime. I se părea că el se debarasează de prieteni, cînd îi convine, aruncînd niște teorii filozofice false care îi umbreau și mai mult caracterul. Era cît pe ce să spună aceste lucruri, cînd Mary o întrerupse brusc.

— Nu, nu, nu înțelegi. Dacă există vreo vină, este numai a mea ; la urma urmelor, dacă accepți să riști...

Vocea îi tremură și tăcu. Îi trecuse prin minte cît de mult riscase și pierduse, pierduse cu desăvîrșire, încît nu

mai avea dreptul, vorbind despre Ralph, să-şi închipuie că cele cunoscute despre el înlocuiau orice altă cunoaştere. Nu mai poseda complet iubirea ei, deoarece partea lui era îndoielnică ; iar acum, ca lucrurile să aibă un gust şi mai amar, viziunea ei limpede a felului în care urma să ţină piept vieţii devenise nesigură şi şovăitoare, pentru că exista un martor. Simţind că tînjea după vechea intimitate solitară cu atîta acuitate încît nu-şi putea opri lacrimile, se ridică, se duse la celălalt capăt al camerei, desfăcu draperiile şi rămase o clipă acolo, copleşită. Durerea însă nu era înjositoare ; veninul consta în faptul că se lăsase tîrîtă în acest act de trădare a propriei persoane. Încolţită, înşelată, prădată, mai întîi de Ralph şi pe urmă de Katharine, i se păru că se topeşte în umilinţă, şi că este văduvită de tot ce ar fi putut numi al ei. Lacrimile de slăbiciune îi urcară în ochi şi i se rostogoliră pe obraji. Dar lacrimile cel puţin le putea stăpîni, şi chiar asta făcu în acea clipă, pe urmă, întorcîndu-se, putea să o privească pe Katharine şi să-şi regăsească ceea ce mai era de regăsit din curajul pierdut.

Se întoarse. Katharine nu se mişcase ; se aplecase puţin în faţă şi privea focul. Ceva din atitudinea ei îi amintea de Ralph. Aşa obişnuia să stea şi el, puţin aplecat înainte, privind destul de fix în faţă, în vreme ce mintea pornea să hoinărească, explorînd, speculînd, pînă în clipa în care se întrerupea cu : „Ei, Mary ?“ şi tăcerea, care ei i se păruse atît de romantică, lăsa locul unei discuţii dintre cele mai plăcute pe care le avusese vreodată.

Ceva necunoscut în atitudinea siluetei tăcute, ceva nemişcat, solemn, semnificativ o făcu să-şi ţină respiraţia. Se opri. Nu avea gînduri urîte. O surprindea chiar propria ei linişte şi încredere. Veni tăcută înapoi şi se aşeză din nou lîngă Katharine. Mary nu avea intenţia să vorbească. În tăcere avea impresia că-şi pierde sentimentul izolării ; era în acelaşi timp şi cel care suferea şi spectatorul înduioşat al suferinţei ; era mai fericită ca oricînd ; ea era cea privată ; ea era cea respinsă şi ea era nespus de binevoitoare. Încercarea de a-şi exprima senzaţiile fu inutilă şi, mai mult, nu putea să-şi închipuie că ele puteau fi împărtăşite fără nici un cuvînt din partea ei. Şi astfel stătură tăcute multă vreme, una lîngă alta, în vreme ce Mary îşi trecea degetele prin şuviţa de blană a vechii rochii.

CAPITOLUL 22

FAPTUL CĂ AVEA SĂ ÎNTÎRZIE LA ÎNTÎLNIREA cu William nu era singurul motiv pentru care Katharine începu aproape să alerge prin Strand în direcţia locuinţei lui. Putea să fie punctuală dacă ar fi luat un taxi, dar prefera aerul curat care să-i aprindă scînteia aruncată de vorbele lui Mary. Căci printre toate impresiile lăsate de discuţiile din seara aceea, una era revelatoare şi le făcea pe celelalte nesemnificative. Aşa arătai ; aşa vorbeai ; aşa era dragostea.

S-a îndreptat, m-a privit şi pe urmă a spus : „Sînt îndrăgostită" ; Katharine meditä, încercînd să însufleţească întreaga scenă. Imaginea cerea atîta atenţie plină de uimire, încît nu-i trezea nici o fărîmă de milă ; era o flacără aprinsă brusc în întuneric ; la lumina ei, Katharine observă mult prea limpede ca să-i mai tihnească mediocritatea, ba chiar tot caracterul fictiv al sentimentelor ei în măsura în care pretindeau că seamănă cu cele ale lui Mary. Se hotărî să acţioneze brusc înarmîndu-se cu ce aflase, şi-şi reaminti uluită scena din cap, cînd acceptase cererea în căsătorie, dumnezeu ştie de ce, pentru nişte motive acum inexistente. La fel poate cineva în plină zi să-şi întoarcă gîndurile spre locul unde a bîjbîit în ceaţă, s-a întors şi s-a lăsat în voia unei buimăceli totale.

„E atît de simplu", îşi spuse ea. „Nici nu poate încăpea vreo îndoială. Nu trebuie decît să vorbesc acum. Nu trebuie decît să vorbesc", continuă ea, ţinînd ritmul paşilor şi uitînd cu totul de Mary Datchet.

William Rodney, care se întorsese acasă de la serviciu mai devreme decît se aşteptase, se aşeză să aleagă bucăţile pentru pian din *Flautul fermecat*. Katharine întîrzie, dar asta nu era ceva nou, şi cum ei nu-i plăcea ceva anume,

și el avea chef de așa ceva, probabil că nu avea importanță. Acest defect al Katharinei era cu atît mai ciudat, reflectă William, pentru că, de regulă, femeile din familia ei erau neobișnuit de muzicale. Verișoara ei, Cassandra Otway, de exemplu, avea un gust extrem de rafinat pentru muzică, și păstrase amintiri încîntătoare cu ea cîntînd la flaut, într-o atitudine fantastic de degajată, în salonul de dimineață din Stogdon House. Își aminti cu plăcere felul caraghios în care nasul ei, lung ca toate nasurile familiei Otway, părea că se unește cu flautul, de parcă ar fi fost o specie grațioasă inimitabilă de cîrtiță muzicală. Tabloul minuscul sugera foarte bine temperamentul ei melodios și pasional. Pe William îl mișca entuziasmul unei tinere cu o educație aleasă, și-i sugera o mie de modalități prin care, cu experiența și talentele sale, ar fi putut să-i fie de folos. Ar fi trebuit să i se dea șansa să asculte muzică bună, așa cum este ea interpretată de cei care au moștenit marea tradiție. Mai mult, din una sau două remarci pe parcursul conversației, deduse că fata avea ceea ce Katharine declara că-i lipsește, o apreciere pasionantă, chiar dacă autodidactică, a literaturii. Îi împrumutase piesa lui. Între timp, cum Katharine întîrzia cu siguranță, iar *Flautul fermecat* nu e același lucru fără partea vocală, se simți înclinat să-și petreacă timpul cît mai avea de așteptat scriindu-i o scrisoare Cassandrei, recomandîndu-i să-l citească pe Pope în locul lui Dostoievski, pînă cînd își va mai dezvolta gustul pentru formă. Se așeză să aștearnă acest sfat într-o frazare jucăușă și ușoară, și totuși să nu aibă un efect negativ asupra unei cauze atît de dragă lui, cînd auzi pașii lui Katharine pe scară. Peste o clipă, se convinse că greșise ; nu era Katharine ; dar nu se mai putu așeza să scrie. Starea i se schimbase dintr-una liniștită și tihnită — care îl desfătase atît de mult, într-una de neliniște și așteptare. Adusese cina și trebuise s-o pună lîngă foc ca să nu se răcească. Trecuse un sfert de oră peste timpul convenit. Se gîndi la o veste care îl mîhnise în prima parte a zilei. Din cauza bolii unuia dintre colegii săi probabil că nu va avea concediu pînă spre sfîrșitul anului, ceea ce însemna o amînare a căsătoriei. Dar această posibilitate, la urma urmelor, nu era atît de neplăcută pe cît posibilitatea care se impunea cu fiecare ticăit al ceasu-

lui, că logodnica lui uitase complet de întîlnire. Asemenea lucruri se petrecuseră mai rar, de la Crăciun încoace, dar dacă cumva urmau să se repete ? Dacă mariajul lor se va transforma, după cum spusese chiar, ea într-o farsă ? N-o învinui de orice dorință de a-l răni fără motiv, dar ceva din caracterul ei o împingea să jignească oamenii. Era rece ? Era preocupată de sine ? Încercă s-o încadreze în fiecare din aceste descrieri, dar trebui să recunoască că îl nedumerea.

„Sînt atît de multe lucruri pe care nu le înțelege", reflectă el, privind la scrisoarea pentru Cassandra pe care o începuse și o lăsase deoparte. Ce-l împiedica să termine scrisoarea de care atît de mult se bucurase s-o aștearnă ? Motivul era că în orice clipă Katharine ar fi putut intra în cameră. Gîndul, implicînd aservirea lui față de ea îl enervă grozav. Îi trecu prin cap să lase scrisoarea deschisă s-o vadă și că se va sluji de ocazie ca să-i spună că-i trimisese Cassandrei piesa, supunînd-o criticii ei. Posibil, dar în nici un caz sigur, lucrul acesta o va deranja — și tocmai cînd ajunse la această slabă mîngîiere în chip de concluzie, se auzi o bătaie în ușă și Katharine intră în cameră. Se sărutară cu răceală, iar ea nu se scuză că a întîrziat. Totuși, numai prezența ei îl emoționa în mod ciudat ; dar era hotărît să nu se lase intimidat, mai ales cînd își propusese să ia o hotărîre mai fermă față de ea ; să înțeleagă adevărul despre ea. O lăsă să-și aranjeze hainele și-și văzu de lucru cu farfuriile.

— Am o veste pentru tine, Katharine, spuse el imediat ce se așezară la masă. N-o să am vacanță în aprilie. Va trebui să ne amînăm căsătoria.

Trîntise propozițiile cu un fel de bruschețe. Katharine rămase puțin cu privirea fixă, ca și cum anunțul îi tulburase gîndurile.

— Nu are importanță, nu ? Adică, nu am semnat pentru închiriere, răspunse ea. Dar de ce ? Ce s-a întîmplat ?

El îi explică într-o doară cum unul dintre colegi se îmbolnăvise și s-ar putea să lipsească cîteva luni, chiar șase, și atunci vor trebui să se gîndească din nou la situația lor. Rostise totul pe un ton care o izbi, ca fiind nepăsător la culme. Îl privi. Nu arăta în nici un fel supărat pe ea. Oare se îmbrăcase frumos ? Avea impresia că sufi-

cient de frumos. Poate pentru că întîrziase ? Căută cu privirea la ceas.

— Atunci e bine că n-am luat casa, repetă ea gînditoare.

— Asta mai înseamnă că o perioadă îndelungată nici n-am să mai fiu la fel de liber ca pînă acum, continuă el. Katharine avu timp să reflecteze că prin asta cîştiga ceva, cu toate că era prematur să-şi dea exact seama ce anume. Dar lumina care radiase cu atîta intensitate în drumul spre el, fu brusc umbrită şi de atitudinea lui şi de vestea pe care i-o dăduse. Se aşteptase să găsească o rezistenţă oarecare şi asta era simplu de înfruntat în comparaţie cu... nu ştia ce anume avea de înfruntat. Masa se scurse în discuţii liniştite, stăpînite, despre lucruri indiferente. Muzica era un subiect despre care ea nu cunoştea nimic, dar îi plăcea să-l asculte povestind ; putea oare, ascultîndu-l, îi trecu ei prin cap, să-şi imagineze serile vieţii conjugale petrecute astfel, lîngă foc ; petrecute astfel, sau cu o carte, poate, căci atunci ar fi avut timp să-şi citească cărţile ei, şi să perceapă cu fiecare părticică a minţii ei nefolosite ceea ce tînjea de mult să afle. Atmosfera era foarte destinsă. Brusc William o întrerupse. Katharine îl privi neliniştită, îndepărtînd asemenea gînduri, agasată.

— Unde aş putea să adresez o scrisoare pentru Cassandra ? o întrebă el. Era limpede că în seara aceea William avea de gînd să-i dea de înţeles ceva sau se afla într-o stare cu totul specială. Ne-am împrietenit, adăugă el.

— Cred că acasă, răspunse Katharine.

— Ai ei o ţin prea mult în casă, spuse William. De ce n-o inviţi la tine, şi-i oferi ocazia să audă muzică bună ! Aş vrea să termin ce începusem să-i scriu, dacă nu te superi, pentru că aş dori tare mult s-o primească mîine.

Katharine se lăsă înapoi în scaun, iar Rodney puse foaia de hîrtie pe genunchi şi-şi continuă propoziţia. „Stilul, să ştii, este ceea ce avem tendinţa să neglijăm..." ; dar era mult mai conştient de privirea Katharinei aţintită asupra lui decît de ceea ce spunea despre stil. Îşi dădea seama că îl priveşte, dar nu ştia dacă privirea exprima indiferenţă sau iritare.

Adevărul este că alunecase binişor în capcana lui ca să se simtă sîciită şi puţin enervată, fără să se poată concentra

asupra rîndurilor din față. Atitudinea asta indiferentă, chiar ostilă a lui William făcea despărțirea definitivă, completă și dușmănoasă. Se gîndi că starea lui Mary era infinit mai mult de preferat ; era un lucru simplu de făcut și-l făcea. De fapt, nu putea să-și alunge din minte gîndul că prietenii și familia ei se remarcau prin rafinament, rezervă și subtilități emoționale, toate însă atinse de o anume meschinărie a naturii. De exemplu, deși o plăcea destul de mult pe Cassandra, felul ei aiurit de a trăi i se părea de-a dreptul frivol ; ba era socialismul, ba viermii de mătase, ba muzica — aceasta din urmă probabil constituise motivul interesului brusc arătat de William. Niciodată pînă atunci nu-și irosise timpul William în compania ei scriind scrisori. Cu un ciudat sentiment al unei deschideri luminoase acolo unde pînă acum cîteva clipe fusese totul opac, i se năzări că de fapt, tot ce e posibil, da, probabil, ba ce mai, sigur, devotamentul pe care-l luase de bun exista într-o măsură mult mai redusă decît bănuise, sau poate nici nu exista. Îl privi atentă ca și cum această descoperire ar fi trebuit să fie însemnată cumva pe chipul lui. Niciodată pînă atunci nu văzuse atîtea lucruri demne de respect în înfățișarea lui, atîta sensibilitate și inteligență, cu toate că sesiza aceste calități ca și cum ar fi aparținut unui străin și prin urmare te impresionau fără să-ți implice și sentimentele. Fruntea aplecată asupra foii de hîrtie, gînditoare ca de obicei, avea o liniște care părea să-l așeze undeva la depărtare, asemeni unui chip văzut printr-un geam.

Scria fără să-și ridice privirea. Ar fi vrut să spună ceva, dar nu se putea hotărî să-i ceară un semn de afecțiune pe care nu avea dreptul să-l ceară. Convingerea că el era atît de înstrăinat de ea o umplu de melancolie și-i demonstră fără urmă de îndoială nesfîrșita singurătate a ființei umane. Niciînd nu mai simțise atît de acut acest adevăr. Privi din nou la foc ; avu impresia că nici măcar material nu se aflau suficient de aproape ca să se facă auzită ; iar spiritual, fără îndoială că nu exista nici o ființă umană pe a cărei prietenie s-ar fi putut baza ; nici un vis care s-o mulțumească ca pe vremuri ; nu rămăsese nimic în realitatea în care putea crede cu excepția acelor idei abstracte — cifre, legi, stele, fapte, de care însă cu

greu se putea simți unită din lipsă de cunoștințe și un fel de jenă.

Cînd Rodney își recunoscu absurditatea acestei tăceri prelungite precum și meschinăria unei asemeni tactici, și privi în sus gata să găsească un pretext pentru a trage o porție bună de rîs, sau să deschidă o discuție, rămase nedumerit de ceea ce văzu. Katharine părea că uitase cu totul ceea ce era bun sau rău la el. Expresia ei sugera o concentrare asupra unui lucru aflat departe de ce-i înconjura. Nepăsarea din atitudinea ei părea mai degrabă masculină. Imboldul de a întrerupe stingherealа dintre ei dispăru brusc și, încă o dată exasperat de propria sa neputință, se retrase în scris. Nu putea să n-o compare pe Katharine cu imaginea atrăgătoarei și capricioasei Cassandra ; dar Katharine, neexteriorizată, nepăsătoare, tăcută era totuși atît de remarcabilă, încît de fiecare dată se simțea îmboldit să-i ceară părerea.

Peste o clipă se întoarse spre el ca și cum în clipa în care-și terminase șirul gîndurilor devenise conștientă de prezența lui.

— Ai terminat de scris ? îl întrebă.

William surprinse în tonul ei o urmă ușoară de amuzament, nicidecum de gelozie.

— Nu, dar astă seară nu mai scriu, spuse el. Nu mă simt în stare dintr-un anume motiv. Nu pot să spun ce am de spus.

— Cassandra tot n-o să-și dea seama dacă e scrisă bine sau prost, observă Katharine.

— Nu sînt atît de convins. Aș zice că are mult simț literar.

— Se prea poate, răspunse Katharine indiferentă. Și fiindcă veni vorba, în ultima vreme mi-ai cam neglijat educația. Aș vrea să-mi citești ceva. Stai să aleg o carte.

Spunînd acestea, se duse spre bibliotecă și începu să se uite la întîmplare prin rafturi. Orice, își spunea în gînd, era mai bun decît să se ciorovăiască sau să păstreze tăcerea aceea stranie care-i amintea ce departe erau unul de celălalt. În vreme ce trăgea afară o carte sau alta se gîndea cu ironie cît de sigură fusese cu o oră în urmă ; cum într-o clipă dispăruse, cum nu făcea decît să cîștige timpul neștiind deloc în ce relații se mai aflau, ce simțeau, sau

dacă William o mai iubea. Situaţia lui Mary i se părea tot mai minunată şi mai de invidiat — dacă într-adevăr era aşa cum şi-o imagina — dacă, într-adevăr, simplitatea era atribuită vreuneia dintre fiicele femeilor.

— Swift, spuse ea, luînd la întîmplare un volum ca să pună capăt celei puţin acestei ezitări. Hai să citim din Swift.

Rodney luă cartea, o ţinu în faţa lui, ţinu un deget la pagina aleasă, dar nu spuse nimic. Pe faţa lui se putea citi o ciudată expresie de deliberare, ca şi cum cîntărea diverse lucruri şi pînă cînd nu se hotăra nu avea intenţia să vorbească.

Katharine îşi trase scaunul lîngă el, remarcînd tăcerea ; îl privi brusc neliniştită. N-ar fi putut să spună ce spera sau de ce îi era teamă ; dorinţa nebunească şi copleşitoare de a primi o oarecare asigurare a afecţiunii lui o obseda probabil. Era obişnuită ca el să fie arţăgos, să cîrtească, să o contrazică cu pedanterie, dar atitudinea aceasta de liniştе imperturbabilă, care probabil provenise din conştiinţa unei puteri interioare, o nedumerea. Nu ştia ce avea să se petreacă în clipa următoare.

În cele din urmă William vorbi.

— Cred că e puţin cam straniu, nu ? spuse el cu o voce gînditoare şi distantă. Vreau să spun că pe majoritatea oamenilor i-ar fi deranjat mult dacă ar fi trebuit să-şi amîne căsătoria cu şase luni. Pe noi însă nu ne afectează ; tu cum îţi explici ?

Îl privi şi observă că atitudinea critică se ţinea deoparte de emoţii.

— Eu cred că se datoreşte faptului, continuă el fără să aştepte vreun răspuns, că nici unul dintre noi nu este romantic faţă de celălalt. Asta poate fi explicat parţial, fără îndoială, pentru că ne cunoaştem de atîta timp ; dar eu înclin să cred că e mult mai mult. E ceva care ţine de temperament. Am impresia că eşti o idee prea rece şi bănuiesc că eu sînt o idee prea egocentric. Şi dacă lucrurile stau aşa nu ne trebuie mult să explicăm ciudata noastră lipsă de iluzii în legătură cu noi. Nu vreau să spun că cele mai satisfăcătoare căsătorii nu se pot baza şi pe acest gen de înţelegere. Dar azi-dimineaţă, cînd Wilson mi-a spus vestea, mi s-a părut ciudat că nu m-am simţit aproape

deloc supărat. Apropo, eşti sigură că nu ne-am luat nici un angajament cu casa aceea ?

— Am păstrat scrisorile şi am să mă uit peste ele mîine dimineaţă ; dar sînt sigură că avem mînă liberă.

— Mulţumesc. Cît despre problema psihologică, continuă el ca şi cum chestiunea îl interesa doar detaşat, nu există îndoială că fiecare dintre noi este în stare să simtă ceea ce pentru a simplifica lucrurile voi numi afecţiune romantică pentru o a treia persoană — cel puţin, în cazul meu lucrurile sînt sigure.

Probabil era pentru prima oară, după cîte îşi aducea ea aminte că William făcea declaraţii despre propriile sentimente de bună voie şi fără pic de emoţie. De obicei descuraja asemenea discuţii intime prin cîte o frîntură de rîs sau schimbînd subiectul, remarcînd că bărbaţii, sau bărbaţii cu experienţă le consideră o prostioară de un gust îndoielnic. Dorinţa lui evidentă de a explica ceva o nedumeri, o făcu curioasă şi-i închise rana deschisă pe orgoliul ei. Pentru un motiv oarecare şi ea se simţea mai în largul ei cu el ca de obicei ; sau poate că stingherceala dispăruse pentru că acum erau pe picior de egalitate — nu putea să nu-i treacă şi asta prin cap. Remarcile lui o interesau prea mult pentru lumina pe care o aruncau asupra propriilor ei probleme.

— Ce este de fapt acest romantism ? întrebă ea.

— A, da, aceasta-i întrebarea. N-am ajuns încă la o definiţie care să mă mulţumească, cu toate că există unele foarte bune — privi în direcţia cărţilor.

— Probabil că nu reprezintă deloc cunoaşterea celeilalte persoane... este de fapt neştiinţă, se hazardă ea.

— Anumite autorităţi susţin că este o chestiune de distanţă — adică în ceea ce priveşte ideile în literatură...

— Se prea poate, în cazul artei. Dar în cazul oamenilor s-ar putea să fie... Ezită.

— Tu nu ai nici o experienţă personală ? o întrebă, lăsîndu-şi pentru o clipită privirea asupra ei.

— Cred că m-a influenţat enorm, spuse ea, pe tonul cuiva absorbit de posibilităţile unei imagini abia înfăţişate lor ; dar viaţa mă cam îngrădeşte, adăugă ea.

Trecu în revistă îndatoririle zilnice, solicitările continui făcute bunului simţ, autocontrolului şi preciziei, într-o casă în care se afla o mamă romantică. A, dar romantismul ei nu era de genul *acela*. Era o dorinţă, un ecou, un sunet ; putea să-l îmbrace în culoare, să-l vadă modelat, să-l audă în muzică, dar nu în cuvinte ; nu, niciodată în cuvinte. Suspină, sîcîită de dorinţe atît de incoerente, atît de incomunicabile.

— Dar nu e ciudat, reluă William, că tu nu-l simţi faţă de mine şi eu faţă de tine ?

Katharine consimţi că era ciudat — foarte ; dar şi mai ciudat i se părea că discuta această problemă cu William. Punea în evidenţă nişte posibilităţi de deschidere a unei noi perspective în relaţiile dintre ei. I se părea că întrucîtva el o ajuta să înţeleagă ceea ce nu înţelesese niciodată ; şi în recunoştinta ei era conştientă că doreşte şi ea să-l ajute, ca o soră — da, ca o soră, cu excepţia părerii de rău, pe care nu prea putea să şi-o învingă că pentru el era o persoană lipsită de romantism.

— Cred că ai putea fi foarte fericit alături de cineva care să te iubească astfel, spuse ea.

— Presupui că romantismul supravieţuieşte unei cunoaşteri mai intime a persoanei pe care o iubeşti ?

Pusese întrebarea pe un ton pedant ca să se apere de nuanţarea de care îi era groază. Întreaga situaţie cerea o atenţie deosebită ca nu cumva să degenereze într-un recital degradant şi neplăcut cum fusese scena de pe cîmp, printre frunzele moarte, la care nu putea niciodată să se gîndească fără să nu fie copleşit de ruşine. Şi totuşi fiecare propoziţie îi aducea alinare. Ajunsese să înţeleagă cîte ceva despre propria sa dorinţă, pînă acum nedefinită, sursa neînţelegerii cu Katharine. Dorinţa de a o jigni care îl stîrnise să înceapă îl părăsise acum şi simţea că numai Katharine putea să-l ajute acum să fie sigur. Nu trebuia să se pripească. Existau atîtea lucruri pe care nu le putea rosti decît cu mare greutate — cum era, de exemplu, numele acela, Cassandra. Nici privirea nu şi-o putea muta dintr-un anume loc, o ravină incandescentă înconjurată de piscuri muntoase din inima cărbunilor încinşi. Aşteptă încordat să continue Katharine. Spusese că el ar putea fi fericit cu cineva care l-ar fi iubit astfel.

— Nu văd de ce nu ar supraviețui un atare sentiment în cazul tău, reluă ea. Îmi pot imagina o asemenea persoană... ; se opri ; era conștientă că el o asculta cu cea mai mare atenție și că pedanteria lui nu era decît masca unei anume neliniști îngrozitoare. Prin urmare, *acea* persoană exista — o femeie — cine ar fi putut să fie ? Cassandra ? A, tot ce se poate...

— O persoană, adăugă ea, vorbind pe tonul cel mai degajat pe care-l putea folosi, cum ar fi Cassandra Otway, de exemplu. Cassandra este cel mai interesant membru al familiei Otway — cu excepția lui Henry. Dar chiar și așa, mie îmi place Cassandra mai mult. Nu este numai deșteaptă. Este o personalitate — un caracter aparte.

— Insectele alea oribile ! izbucni William cu un tic nervos și Katharine observă că îl trece un mic fior. Prin urmare *Cassandra* era. Răspunse automat, sec.

— Poți să susții că s-a limitat la... la... altceva... Dar muzica îi place ; bănuiesc că scrie și versuri ; și fără îndoială, are un farmec personal...

Tăcu, ca și cum încerca să-și explice în ce consta acest farmec personal. După o clipă de tăcere, William izbucni.

— Deci eu o consider o persoană afectuoasă ?

— Nespus de afectuoasă. Îl divinizează pe Henry. Dacă te gîndești în ce casă stă — unchiul Francis mereu cu toanele lui...

— Doamne, Doamne, murmură William.

— Și aveți atîtea lucruri în comun.

— Draga mea Katharine ! exclamă William, zvîrlind înapoi pe scaun și dezlipindu-și privirea de pe locul din foc. Nu înțeleg ce vorbești... Te asigur că...

Se simți total zăpăcit.

Își retrase degetul de pe pagina cărții cu Culliver, deschise cartea și privi cuprinsul, ca și cum vroia să aleagă capitolul cel mai potrivit. Privindu-l, Katharine simți că o cuprind și pe ea simptomele preliminare propriei lui spaime. În același timp, era convinsă că dacă el ar fi găsit pagina, și-ar fi scos ochelarii, și-ar fi dres glasul și ar fi deschis gura, amîndoi ar fi pierdut o șansă care n-ar mai fi revenit niciodată în viața lor.

— Vorbim despre lucruri care ne interesează foarte mult pe amîndoi, spuse ea. N-ai vrea să continuăm şi să-l lăsăm pe Swift pentru altă dată ? N-am chef de Swift şi e păcat să citim doar aşa... mai ales din Swift.

Pretextul unei speculaţii literare înţelepte, după cum îşi închipuie Katharine, îi redase lui William încrederea în sine ; puse înapoi cartea pe raft, întorcîndu-se cu spatele la ea şi folosindu-se de acest avantaj pentru a-şi aduna gîndurile.

Dar o secundă de introspecţie avu alarmantul rezultat că-i puse în evidenţă faptul că mintea lui, privită din interior, nu se mai afla pe un teren cunoscut. Simţea, ca să spunem aşa, ceea ce niciodată nu mai simţise în mod conştient pînă atunci ; fusese descoperit propriilor priviri drept un altul decît era deprins să se considere ; plutea pe o mare de posibilităţi necunoscute şi învolburate. Făcu cîţiva paşi prin cameră şi pe urmă se trînti pe scaunul de lîngă Katharine. Niciodată nu mai simţise aşa ceva ; se lăsă total în mîinile ei ; se debarasă de orice responsabilitate. Aproape exclamă cu voce tare :

„Tu ai stîrnit toate aceste emoţii oribile şi violente, iar acum tot tu trebuie să faci ceva".

Totuşi, prezenţa ei îl liniştea şi-l îmbărbăta ; nu era conştient decît de o încredere implicită între ei, cumva, că era în siguranţă alături de ea, că îl va scoate la liman, va descoperi ce-şi doreşte şi tot ea îi va aduce acel lucru.

— Am să fac tot ce-mi spui, rosti el. Mă las cu totul în mîinile tale, Katharine.

— Ar trebui să-mi spui ce simţi, răspunse ea.

— Draga mea, în fiecare secundă simt o mie de lucruri. Sînt sigur că nu ştiu ce simt. În după-amiaza aceea, pe cîmp... atunci... atunci...

Se întrerupse ; nu-i spuse ce se petrecuse atunci.

— Bunul tău simţ imbatabil ca de obicei m-a convins... pentru o clipă... dar care anume este adevărul, numai Dumnezeu ştie ! exclamă el.

— Nu cumva adevărul este, sau ar putea fi, că eşti îndrăgostit de Cassandra ? spuse ea cu blîndeţe.

William plecă fruntea. După o clipă de tăcere, şopti :

— Cred că ai dreptate, Katharine.

Ea suspină involuntar. Sperase tot acest timp, cu o intensitate ce sporise cu fiecare secundă, că ceea ce spusese nu era adevărat, că nu se va ajunge aici. După un moment de suferință neașteptată, își adună tot curajul ca să-i poată spune că ar dori să-l ajute și chiar își formulă primele cuvinte, cînd la ușă se auzi un ciocănit, îngrozitor și înspăimîntător pentru cei aflați într-o stare de surescitare.

— Katharine, te venerez, izbucni el aproape șoptit.

— Da, răspunse ea, retrăgîndu-se cu un fior, dar trebuie să deschizi ușa.

CAPITOLUL 23

CÎND RALPH DENHAM INTRĂ ÎN CAMERĂ o văzu pe Katharine din spate şi simţi în atmosferă o schimbare, aşa cum un călător o simte cînd, uneori, pe drum, mai ales după apusul soarelui, trece fără veste din răcoarea umedă într-o undă de căldură în care pluteşte dulceaţa fînului şi a aracilor de fasole, ca şi cum soarele încă ar mai străluci, cu toate că luna e sus, pe cer. Ezită ; se înfioră ; se duse agale spre fereastră şi-şi puse haina alături. Îşi legănă bastonul cu multă grijă lîngă faldurile draperiei. Preocupat astfel de propriile senzaţii şi pregătiri, nu prea avu timp să observe ce simţeau ceilalţi doi. Asemenea simptome de agitaţie pe care le remarcase, paloarea obrajilor şi strălucirea ochilor, i se păreau potrivite actorilor participanţi în marele teatru al vieţii cotidiene a Katharinei Hilbery. Se gîndi că frumuseţea şi pasiunea erau substanţa întregii ei fiinţe.

Ea abia îi luă în seamă prezenţa, sau numai în măsura în care o obliga să adopte o atitudine reculcasă, ceea ce era departe de ce simţea. William, totuşi, era şi mai agitat decît ea, şi prima ei încercare de a-l ajuta, după cum promisese, luă forma unei banalităţi cu privire la vîrsta clădirii sau numele arhitectului, ceea ce îi oferi prilejul să scotocească într-un sertar după nişte schiţe, pe care le puse pe masă, între ei trei.

E greu de spus care dintre ei urmărea mai cu atenţie schiţele, dar este sigur că nici unul nu găsi momentul de a face vreun comentariu. Anii de practică serioasă a conversaţiilor de salon sosiră în cele din urmă în ajutorul lui Katharine, şi ea spuse ceva potrivit, în aceeaşi clipă retrăgîndu-şi mîna de pe masă pentru că observase că tremura. William aprobă cu volubilitate ; Denham întări

şi ei ideea, vorbind pe un ton cam ridicat ; dădură deoparte planurile şi se traseră mai aproape de cămin.

— Dintre toate locurile Londrei, aici mi-ar plăcea să locuiesc, spuse Denham.

„Iar eu nu am unde să trăiesc", se gîndi Katharine, în vreme ce încuviinţa cu voce tare.

— Dacă doreşti, poţi să-ţi găseşti un apartament aici, replică Rodney.

— Dar eu plec din Londra pentru totdeauna... am luat casuţa de care vă spuneam.

Anunţul păru că nu spune prea mare lucru nici unuia dintre ei.

— Da ?... Trist... Trebuie să-mi dai adresa. Doar n-ai să te izolezi total, cred...

— Bănuiesc că şi tu te muţi, observă Denham.

William rămase atît de încurcat, încît Katharine se adună şi întrebă :

— Unde este căsuţa pe care v-aţi luat-o ?

Ca să-i răspundă, Denham se întoarse spre ea şi o privi. Cînd privirile li se încrucişară, Katharine îşi dădu seama pentru prima oară că vorbea cu Ralph Denham, şi-şi aminti, fără amănunte, că nu demult vorbise despre el, şi că avea motive să nu aibă o impresie prea bună despre el. Nu-şi amintea ce-i spusese Mary, dar simţea că în minte adunase un bagaj de informaţii pe care nu avusese timp să-l inspecteze — informaţii care acum se găseau de partea cealaltă a abisului. Ţulburarea ei însă lumina la întîmplare fragmente ciudate din trecutul ei. Trebuia să revizuiască ce avea în minte şi pe urmă, în linişte, să mediteze asupra lucrurilor. Se forţă să urmărească ce spunea Ralph. Îi povestea că luase o căsuţă în Norfolk, iar ea îi răspundea că ştie, sau nu cunoaşte acea regiune. După o clipă de atenţie, gîndurile îi zburară la Rodney, şi avu senzaţia cu totul nouă şi neobişnuită că ei doi comunicau şi-şi împărtăşeau gîndurile. Dacă Ralph n-ar fi fost acolo, ar fi cedat pe loc dorinţei de a lua mîna lui William, pe urmă de a-şi lăsa capul pe umărul lui, căci în clipa aceea îşi dorea acest lucru mai mult decît orice, cu excepţia poate, da, dorea mai mult decît orice să fie singură — da, asta îşi dorea. Era sătulă pînă peste cap de aceste discuţii ; se cutremură gîndindu-se ce efort

i se cere ca să-şi dea la iveală sentimentele. Uitase să răspundă. Vorbea William.

— Dar cu ce vă veţi ocupa timpul la ţară ? întrebă ca la întîmplare, intervenind într-o conversaţie pe care abia o auzise, într-o asemenea manieră că şi Rodney şi Denham o priviră surprinşi. În clipa în care preluă conversaţia, fu rîndul lui William să tacă. Imediat uită să mai fie atent la ce se vorbea, deşi din cînd în cînd intervenea nervos cu cîte un : „Da, da". Pe măsură ce se scurgeau minutele, prezenţa lui Ralph îi devenea tot mai greu de suportat, pentru că avea atîtea să-i spună lui Katharine ; în momentul în care n-a mai putut să-i vorbească, i se adunaseră în minte îndoieli îngrozitoare şi întrebări fără răspuns, care trebuiau aşternute în faţa ei, căci numai ea putea să-l ajute acum. Dacă nu va putea s-o vadă între patru ochi, îi va fi imposibil să mai doarmă sau să afle ce spusese într-o clipă de nebunie, care de fapt nu era de nebunie, sau era ? Dădu din cap şi spuse nervos : „Da, da", o privi pe Katharine şi se gîndi cît de frumoasă era ; nu exista alta în lume pe care s-o admire mai mult. Pe chip avea oglindită o emoţie care îi dădea o înfăţişare nebănuită. Pe urmă, tot răsucind în minte posibilităţile pe care le avea ca să stea de vorbă cu ea între patru ochi, ca se ridică în picioare, iar el fu luat de nepregătite, căci se bazase pe faptul că va mai rămîne după plecarea lui Denham. Prin urmare, singura lui şansă de a-i spune ceva aparte, era s-o conducă puţin. Cît timp ezită, stăpînit de greutatea de a-şi exprima un gînd simplu în cuvinte, cînd toate gîndurile îi erau răvăşite, şi toate erau prea intense pentru a fi puse în cuvinte, amuţi din cauza unui lucru şi mai neaşteptat. Denham se ridicase de pe scaun, o privise pe Katharine şi rostise :

— Şi eu plec. Vreţi să vă însoţesc ?

Şi înainte ca William să întrevadă un mijloc de a-l reţine... sau poate era mai bine s-o reţină pe Katharine ? — Denham îşi luase pălăria şi bastonul şi ţinea uşa deschisă pentru Katharine. Tot ce putu William să facă a fost să rămînă în capul scărilor şi să le spună noapte bună. Nu putea să se ofere să-i însoţească. Nu putea să insiste ca ea să rămînă. O urmări cum coboară, destul de încet, pentru că lumina era cam slabă, şi mai văzu o dată capetele lui

Denham și al lui Katharine, alături, lîngă lambriuri, cînd brusc îl cuprinse o gelozie cumplită, și dacă n-ar fi fost conștient că avea papucii în picioare, ar fi alergat sau ar fi strigat după ei. Așa cum era, însă, nu se putea mișca din acel loc. La cotul scării, Katharine se întoarse să privească în urmă, încredințată că această ultimă privire va pecetlui buna lor prietenie. În loc să-i răspundă printr-o încuviințare tăcută, William avu o grimasă și ochii sclipiră reci din cauza sarcasmului sau a furiei.

Katharine se opri împietrită o clipă, pe urmă coborî încet pînă în curte. Se uită în dreapta și în stînga, și încă o dată spre cer. Era conștientă de Denham ca de un bolovan care-i apăsa gîndurile. Cîntări distanța pe care o mai avea de străbătut pînă va rămîne singură. Dar cînd ajunseră în Strand, nu apăru nici un taxi, iar Denham rupse tăcerea :

— Am impresia că nu sînt taxiuri. Vreți să mergem puțin pe jos ?

— Foarte bine, consimți ea, fără să-i acorde atenție, conștient că ea e preocupată, sau fiind absorbit de propriile gînduri, Ralph nu mai spuse nimic ; merseră în tăcere o vreme prin Strand. Ralph făcea tot ce-i stătea în putere să-și pună gîndurile în asemenea ordine ca să ajungă la relaxarea și hotărîrea necesare unei exprimări lăudabile, așa că amînă clipa cînd urma să vorbească, pînă cînd avea să găsească exact cuvintele și chiar locul potrivit. Strand-ul era prea aglomerat. În plus, riscul de a găsi un taxi gol era prea mare. Fără un cuvînt de lămurire, o luă la stînga, pe una din străzile lăturalnice care duceau la rîu. Nu trebuiau să se despartă sub nici un motiv pînă cînd nu se petrecea ceva extrem de important. Știa perfect ce vroia să spună, și-și potrivise nu numai conținutul, ci și ordinea în care urma să vorbească. Totuși, acum cînd era singur cu ea, nu numai că-i era aproape imposibil să rostească un cuvînt, dar era conștient că îl deranja faptul că o persoană cu toate avantajele pe care le avea ea putea să-i arunce în față aceste năluciri și abisuri care îl tulburau într-atîta. Era hotărît s-o chestioneze la fel de sever cum s-ar fi chestionat pe sine ; și să rezolve o dată pentru totdeauna problema — fie să-i justifice de ce pusese stăpînire pe el sau să renunțe la ea.

Dar pe măsură ce mergeau așa de unii singuri, se simțea tot mai tulburat de prezența ei. Vîntul îi învolbura fusta ; penele de pe pălărie unduiau ; uneori o avea în față, cu un pas, doi, alteori trebuia s-o aștepte să-l ajungă din urmă.

Tăcerea se prelungi, și pînă la urmă o făcu să fie atentă la el. La început se enervase că nu găsise nici un taxi ca să scape de compania lui ; pe urmă, își aminti vag de ceva ce-i spusese Mary care o făcuse să gîndească rău despre el ; nu-și amintea exact ce anume, dar amintirea, combinată cu felul lui dominator — de ce mergea atît de repede pe strada asta lăturalnică ? — o făcu să-și dea din ce în ce mai mult seama de omul cu o personalitate accentuată, deși neplăcută, care pășea lîngă ea. Se opri și uitîndu-se după un taxi, zări unul în depărtare. Ralph fu nevoit să se grăbească.

— V-ați supăra dacă am mai merge puțin pe jos ? întrebă el. Aș dori să vă spun ceva.

— Prea bine, răspunse ea, ghicind că rugămintea lui avea o legătură cu Mary Datchet.

— E mai multă liniște pe malul rîului, spuse el, și brusc traversă. Vreau să vă cer doar atît, începu el. Tăcu însă atît de mult timp încît ea avu răgazul să-i studieze chipul proiectat pe fundalul cerului ; ovalul prelung al obrazului și nasul mare, puternic. Cîtă vreme tăcu, îi veniră în minte cuvinte total diferite de cele pe care intenționase să le spună.

— De cînd v-am văzut, ați ajuns să reprezentați pentru mine un exemplu. Vă visez ; nu mă gîndesc la altceva decît la dumneavoastră ; pentru mine reprezentanți singura realitate.

Vorbele lui și vocea ciudat de gîtuită cu care le rostise dădeau impresia că nu se adresa tinerei de lîngă el ci altcuiva, foarte departe.

— Iar acum lucrurile au ajuns atît de departe încît, vă spun deschis, am impresia că am să înnebunesc. Vă consider cel mai frumos și cel mai autentic lucru din această lume, continuă el, cuprins de o exaltare și simțind că nu mai era nevoie acum să-și aleagă cuvintele cu o precizie pedantă, căci ceea ce dorea să-i spună îi deveni brusc extrem de limpede.

— Vă văd pretutindeni, în stele, în rîu, pentru mine sînteţi totul ; singura realitate. Vă spun că fără dumneavoastră viaţa nu înseamnă nimic. Şi acum aş vrea...

Pînă atunci Katharine îl ascultase avînd impresia că-i scăpase un cuvînt care dădea înţeles celorlalte. Nu mai putea să audă această vorbărie neinteligibilă fără să încerce să-l înfrîneze. Avea impresia că trage cu urechea la nişte vorbe care nu-i erau destinate ei.

— Nu înţeleg, spuse ea. Rostiţi lucruri pe care nu le credeţi.

— Cred absolut orice cuvînt rostit, replică el cu tărie. Îşi întoarse capul către ea. Katharine redescoperi cuvintele pe care le căutase cîtă vreme el vorbise. „Ralph Denham este îndrăgostit de tine". Îi reveniseră în minte cu vocea lui Mary Datchet. Simţi că mînia începe să o sufoce.

— Am fost pe la Mary Datchet azi după-amiază, exclamă ea.

El făcu o mişcare ca şi cum fusese luat prin surprindere sau era mirat ; dar răspunse imediat.

— V-a spus probabil că am cerut-o de soţie ?

— Nu ! exclamă uluită Katharine.

— Totuşi am cerut-o. În ziua în care v-am văzut la Lincoln, continuă el. Avusesem intenţia să-i cer mîna şi pe urmă m-am uitat pe fereastră şi v-am văzut. După aceea n-am mai vrut să cer mîna nimănui. Totuşi asta am făcut ; iar ea şi-a dat seama că mint şi m-a refuzat. Atunci am avut impresia, şi o mai am şi acum, că ţine la mine. M-am purtat foarte urît. Nu-mi caut scuze.

— Nu, spuse Katharine. Sper că nu. Nu există nici una. Dacă există comportare urîtă, a dumneavoastră este fără îndoială.

Vorbea cu o energie îndreptată mai degrabă împotriva ei însăşi decît a lui.

— Mi se pare, continuă ea cu aceeaşi energie, că oamenii trebuie să fie cinstiţi. O asemenea comportare nu are scuze.

Lui Katharine îi apăru limpede în faţa ochilor expresia aşternută pe chipul lui Mary Datchet. După o pauză scurtă, Ralph spuse :

— Nu v-am spus că sînt îndrăgostit de dumneavoastră. Nu sînt îndrăgostit de dumneavoastră.

— Nici nu m-am gîndit la așa ceva, răspunse ea, conștientă că a rămas puțin nelămurită.

— Nu v-am spus nici un cuvînt pe care să nu-l cred, adăugă el.

— Spuneți-mi atunci ce anume credeți, spuse ea în cele din urmă.

Ca și cum s-ar fi supus unui instinct comun, se opriră amîndoi și se aplecară ușor peste balustradă, privind la apa mișcătoare.

— Spuneați că trebuie să fim cinstiți, începu Ralph. Foarte bine. Am să încerc să vă expun faptele ; dar vă previn că mă veți socoti nebun. Totuși este un fapt că de cînd v-am văzut prima oară, acum patru sau cinci luni, am făcut din dumneavoastră, în mod cu totul absurd, idealul meu. Îmi este aproape rușine să vă spun cît de departe am ajuns. Este lucrul care contează cel mai mult în viața mea.

Se înfrînă.

— Fără să vă cunosc altfel decît că sînteți frumoasă și alte lucruri de genul ăsta, am ajuns să cred că avem un fel de înțelegere ; că amîndoi căutăm ceva ; că vedem ceva... mi-am luat obiceiul să vă chem în închipuirile mele ; mereu mă gîndesc la ce ați spune sau ați face ; merg pe stradă vorbindu-vă ; vă visez. Este doar un obicei prost, de școlar, visez cu ochii deschiși ; este o experiență comună ; jumătate din prietenii oricui procedează în același mod ; ei bine, astea sînt faptele.

Simultan, amîndoi începură să meargă agale.

— Dacă m-ați cunoaște n-ați mai simți nimic din toate astea, spuse ea. Nu ne cunoaștem... întotdeauna am fost... întrerupți... Aveați de gînd să-mi spuneți aceste lucruri în ziua în care au venit mătușile mele ? întrebă ea, amintindu-și întreaga scenă.

Ralph plecă fruntea.

— În ziua în care mi-ați spus de logodnă, răspunse el.

Lui Katharine îi trecu prin gînd, tresărind, că nu mai era logodită.

— Nu sînt de acord că dacă v-aș cunoaște aș avea alte sentimente, continuă el. Aș avea probabil o bază rațională... altă. N-aș mai debita absurdități ca în seara asta...

Dar n-au fost absurdităţi. A fost purul adevăr, spuse el încăpăţînat. Asta este important. Mă puteţi obliga să vorbesc ca şi cum aceste sentimente pentru dumneavoastră ar fi halucinaţii, dar toate sentimentele noastre sînt aşa. Cele mai bune dintre ele sînt semi-iluzii. Totuşi, adăugă el ca şi cum îşi argumenta sieşi, dacă n-ar fi vorba de nişte sentimente reale, nu mi-aş schimba toată viaţa din cauza dumneavoastră.

— Ce vreţi să spuneţi ? întrebă ea.

— Ce v-am spus. Îmi iau o căsuţă la ţară. Renunţ la profesiune.

— Din cauza mea ? întrebă ea, uluită.

— Da, din cauza dumneavoastră, răspunse el. Nu explică mai departe.

— Dar nu vă cunosc nici pe dumneavoastră nici situaţia dumneavoastră, spuse ea în cele din urmă şi tăcu.

— Nu aveţi nici un fel de părere despre mine ?

— Ba da, cred că mi-am format o părere... ezită ea.

Ralph îşi înfrînă dorinţa să-i ceară o explicaţie, şi spre marea lui bucurie, ea continuă, părînd că îşi răscoleşte mintea.

— M-am gîndit că mă criticaţi... poate că nu mă suferiţi. V-am considerat o persoană care judecă...

— Nu ; sînt o persoană care simte, spuse el cu voce scăzută.

— Atunci, spuneţi-mi ce v-a determinat să faceţi acest pas ? întrebă ea, după o pauză.

Îi spuse în ordine ceea ce dorise să-i spună de la început, demonstrînd că se pregătise cu amănunţime ; în ce raporturi se afla cu fraţii şi surorile ; ce spusese mama lui şi ce se abţinuse să spună sora lui, Joan, exact cîte lire avea în contul lui la bancă ; ce perspective de trai avea fratele lui în America ; cît din venitul lor se ducea pe chirie, şi alte amănunte pe care le ştia pe dinafară. Ea asculta de parcă ajungînd la Waterloo Bridge ar fi putut să reproducă totul ; şi totuşi ascultase la fel cum ar fi numărat dalele de pe drum. Se simţea mai fericită ca oricînd. Dacă Denham ar fi putut să vadă cît de limpede îi apăreau în faţă simboluri algebrice, pagini umplute cu semne, puncte, liniuţe, linii frînte, în vreme ce păşeau pe

Embankment, probabil că bucuria resimțită de el văzînd-o atentă s-ar fi risipit. Katharine continua să meargă spunînd :

— Da, înțeleg... dar asta cum vă ajută ? Fratele dumneavoastră a trecut examenul ? Rostise totul atît de logic, încît el trebui mereu să-și verifice gîndurile ; dar în tot acest timp, ea privea în imaginație printr-un telescop la discurile albe, pe jumătate acoperite de umbră, care reprezentau alte lumi, pînă cînd simți că se dedublează ; o parte mergea alături de Denham pe marginea rîului, cealaltă se concentrase pe un glob de argint suspendat în spațiul frumos, albastru, deasupra vălătucilor de aburi care acopereau lumea vizibilă. Privi din nou cerul și văzu că nici o stea nu avea atîta putere să penetreze prin masele de nori apoși care pluteau cu repeziciune în fața vîntului de apus. Privi din nou în jos, grăbită. Nu exista nici un motiv pentru acest sentiment de fericire, se asigură ea ; nu era liberă ; nu era singură ; încă era legată de pămînt printr-un milion de fire ; fiecare pas o apropia de casă. Cu toate acestea, se simțea transfigurată de fericire, ca niciodată. Aerul era mai proaspăt, luminile mai puternice, piatra rece a parapetului mai înghețată și mai dură, cînd din întîmplare sau dinadins o atinse cu mîna. Nu mai rămăsese nimic din sentimentul de agasare în compania lui Denham ; nu-i împiedica deloc nici un zbor pe care avea chef să-l facă, fie în direcția cerului sau înspre casă ; dar habar nu avea dacă această stare se datora lui sau celor spuse de el.

Se aflau acum în apropiere de șirul de taxiuri și omnibuze care veneau și se duceau spre Surrey ; zgomotul circulației, claxoanele mașinilor și clinchetul clopotelor de tramvai răsunau tot mai distinct, și apropiindu-se, tăcură amîndoi. Cu un instinct comun, încetiniră pasul, ca și cum ar fi dorit să lungească răgazul de semi-izolare de care aveau parte. Pentru Ralph, plăcerea acestor ultimi iarzi străbătuți alături de Katharine era atît de mare, încît nu putea să-și imagineze clipa cînd ea nu mai va fi lîngă el. Nu dorea să folosească ultimele momente ale tovărășiei lor adăugînd alte cuvinte la cele deja rostite. De cînd tăcuseră, ea devenise pentru el nu atît o persoană reală, cît

femeia visurilor lui ; dar visurile sale nu-i produseseră niciodată o asemenea acuitate a senzațiilor așa cum se petrecea în prezența ei. El însuși era ciudat de transfigurat. Își stăpînea perfect toate facultățile. Pentru prima oară se afla în posesia întregii sale energii. Perspectivele care se deschideau în fața ochilor lui nu atingeau limite perceptibile. Dar starea în care se găsea nu avea nimic în comun cu neliniștea sau dorința de a adăuga o desfătare la alta, așa cum pînă acum cele mai încîntătoare din închipuirile sale fuseseră însemnate și întrucîtva umbrite. Era o stare care limpezea atît de mult situația vieții umane încît apariția unui taxi alunecînd tăcut nu-l tulbură cîtuși de puțin, și fără să se frămînte observă că-l văzuse și Katharine și se întoarse spre el. Pașii încetiniți dovedeau intenția de a opri taxiul ; se opriră amîndoi deodată și-i făcură semn.

— Atunci îmi veți spune ce ați hotărît îndată ce veți putea ? întrebă el, cu mîna pe portieră.

Katharine ezită o clipă. Nu putea să-și amintească imediat care anume era problema pe care trebuia s-o hotărască.

— Am să scriu, spuse ea vag. Nu, adăugă după o clipă gîndindu-se mai bine la dificultățile implicate în luarea unei hotărîri în scris într-o problemă căreia nu-i acordase nici o atenție. Nu știu cum am să fac.

Rămase cu privirea ațintită pe Denham, cugetînd și ezitînd, cu piciorul pe scara mașinii. El ghici cît îi este de greu ; într-o secundă înțelese că ea nu auzise nimic ; știu tot ce simțea Katharine.

— Nu cunosc decît un singur loc unde se pot discuta lucrurile cum trebuie, spuse el repede, la Kew.

— Kew ?

— Kew, repetă el, cu o hotărîre decisivă. Închise portiera și-i dădu adresa șoferului. Într-o clipă, Katharine dispăru din fața lui, și taxiul se alătură șirului întortocheat de vehicole, fiecare însemnat cu cîte o lumină și confundabil unul cu altul. Rămase privind pentru o clipă, și pe urmă, ca și cum ar fi fost împins cu violență de pe locul unde stătuseră împreună, se întoarse, traversă drumul cu pași iuți și dispăru.

Continuă să meargă sub acest impuls de exaltare aproape supranaturală pînă ajunse la o stradă îngustă, la ora aceea lipsită de forfota mașinilor sau a pietonilor. Aici, fie din cauza magazinelor cu vitrinele acoperite de obloane, a trotuarului de lemn, ușor arcuit, neted și lucios, sau din cauza unei revărsări firești a simțămintelor, exaltarea se scurse încet-încet și dispăru. Rămase conștient de pierderea care urmează unei revelații ; pierduse ceva vorbind cu Katharine căci, la urma urmelor, era Katharine pe care o iubea aceeași cu Katharine cea adevărată ? De cîteva ori o întrecuse, categoric ; rochia îi unduise în adiere, pana se legănase, vocea rostise cuvinte ; da, dar cît de îngrozitoare era uneori pauza dintre vocea din vis și vocea care provine de la obiectul visat ! Simți un amestec de dezgust și milă pentru impresia lăsată de ființele umane cînd se străduiesc să pună în practică ceea ce au putere să viseze. Cît de mici păruseră și el și Katharine cînd își făcuseră apariția din norul gîndirii care-i învăluia ! Își aminti cuvintele banale, inexpresive, mărunte cu care încercaseră să comunice între ei ; și le repetă în minte. Și repetînd vorbele lui Katharine, în cîteva clipe fu copleșit de prezența ei, încît o veneră mai mult ca oricînd. Dar ea era logodită, gata să se mărite, își aminti el, tresărind. Într-o secundă forța trăirilor lui îi fu revelată ; îl cuprinse o furie irezistibilă și un sentiment de frustrare. Imaginea lui Rodney îi apărea odată cu fiecare fior de nebunie și indignare. Profesorașul ăsta de dans cu obrajii trandafirii să se căsătorească cu Katharine ? Prostănacul ăsta fanfaron cu mutră de maimuțoi de flașnetă ? Filfizonul ăsta îngîmfat, sec și capricios ? cu tragediile și comediile lui, cu înciudările lui fără număr, cu ambiția și meschinăria lui ? Dumnezeule ! să se căsătorească cu Rodney ! Probabil că era la fel de nătîngă ca și el. Îl cuprinse amărăciunea, și cum stătea într-un colț, în metrou, luă întruchiparea perfectă a severității înghețate. Îndată ce ajunse acasă, se așeză la masă și începu să-i scrie Katharinei o scrisoare lungă, nebunească, înfocată, cerșindu-i pentru amîndoi să rupă logodna cu Rodney, implorînd-o să nu facă pasul care ar distruge pe veci singura

frumusețe, singurul adevăr, singura speranță ; să nu fie trădătoare, să nu dezerteze — căci dacă așa va face... încheie cu o declarație temperată și scurtă ; că orice va face sau va lăsa nefăcut, pentru el va fi perfect și va accepta cu recunoștință. Așternu pagină după pagină, și cînd se duse la culcare se auzeau primele căruțe care porneau spre oraș.

CAPITOLUL 21

PRIMELE SEMNE DE PRIMAVARĂ, chiar şi cele care se fac simţite spre mijlocul lui februarie, nu numai că dau la iveală floricele albe şi violete în colţurile mai adăpostite ale crîngurilor şi grădinilor, dar nasc în minţile bărbaţilor şi femeilor gînduri şi dorinţe asemănătoare petalelor gingaş colorate şi suav mirositoare. Vieţile, care pînă acum au avut o carapace tare, îngheţată de vîrstă, potrivnică oricărei reflectări sau acumulări, devin în acest anotimp maleabile şi fluide, reflectînd formele şi culorile prezentului, precum şi formele şi culorile trecutului. În cazul doamnei Hilbery, aceste zile timpurii de primăvară o tulburau în măsura în care îi accelerau toate puterile emoţionale — iar în ceea ce privea trecutul, acestea nu se diminuaseră niciodată. Era obsedată de năluciri de fraze. Se lăsa în voia unei desfătări senzuale provocată de combinaţia cuvintelor. Le căuta în paginile autorilor preferaţi. Le aşternea pe bucăţele de hîrtie şi le rostogolea pe vîrful limbii cînd nu ai fi crezut că există vreo ocazie pentru asemenea elocinţă. În aceste pelerinaje era susţinută de certitudinea că nici un limbaj nu putea să depăşească minunata amintire a tatălui ei, şi cu toate că aceste eforturi nu o ajutaseră să înainteze cu biografia, trăia totuşi sub impresia că în acele clipe se afla, mai mult decît alţii, în umbra lui. Nimeni nu poate scăpa de sub vraja limbajului, ca să nu mai vorbim de cei de origine engleză educaţi din copilărie, cum era cazul doamnei Hilbery, în spiritul aflării bucuriei, fie în anglo-saxona simplă, fie în bogata latină, înţesaţi de amintirile vechilor poeţi, aşa cum era ea, căldîndu-se în deliciile nenumăratelor vocabule. Pînă şi Katharine se simţea uşor influenţată să nu dea ascultare judecăţii ei corecte din

cauza entuziasmului mamei. Nu se punea problema că judecata ei ar fi acceptat cu totul necesitatea studierii Sonetelor lui Shakespeare înainte de a trece la capitolul cinci din biografia bunicului. Totul a pornit de la o glumă măruntă în care doamna Hilbery lansase teoria cum că Anne Hathaway printre altele, ar fi scris și Sonetele lui Shakespeare ; ideea prinsese la un grup de profesori, care îi oferiră cîteva îndreptare Shakespeare, tipărite pe banii lor, ca să se poată edifica în scurt răstimp, și astfel se pomenise total angrenată într-un șuvoi de literatură elisabetană ; ajunsese să creadă pe jumătate în propria glumă, care, după cîte susținea, era cel puțin la fel de bună ca oricare altă întîmplare, și pentru o vreme imaginația ei fusese concentrată asupra orașului Stratford-on-Avon. Cînd, mai tîrziu ca de obicei, Katharine intră în cameră, în dimineața imediat următoare plimbării pe malul rîului, doamna Hilbery îi spuse că avea de gînd să viziteze mormîntul lui Shakespeare. Orice fapt în legătură cu poetul devenise pentru moment mult mai interesant pentru ea decît prezentul imediat, iar certitudinea că în Anglia exista un petec de pămînt pe care Shakespeare stătuse în carne și oase, și unde se odihneau chiar la picioarele vizitatorului relicvele lui, o absorbise atît de mult în acea clipă, încît își întîmpină fiica exclamînd :

— Crezi că a trecut pe lîngă casa asta ?

Pentru un moment, Katharine avu senzația că întrebarea se referea la Ralph Denham.

— Adică în drum spre Blackfriars, continuă doamna Hilbery, pentru că știi ultima descoperire — a avut o casă acolo.

Katharine tot mai privea nedumerită, iar doamna Hilbery adăugă :

— Și asta dovedește că n-a fost atît de sărac precum s-a spus uneori. Aș vrea să cred că a fost înstărit, cu toate că n-aș dori deloc să-l știu bogat.

Pe urmă, observînd expresia de buimăceală a fiicei, doamna Hilbery izbucni în rîs.

— Draga mea, nu vorbesc de William *al tău*, deși asta e încă un motiv să-l îndrăgesc. Vorbesc, mă gîndesc, visez la William *al meu* — William Shakespeare, bineîn-

ţeles. Nu ţi se pare ciudat, cugetă ea, lîngă fereastră, lovind uşurel cu degetele pervazul, că în ciuda tuturor acestor lucruri, bătrînica aceea drăgălaşă cu bonetă albastră care traversează strada cu coşul pe braţ n-a auzit niciodată că ar fi existat o asemenea persoană ? Da, lumea îşi vede de treabă ; avocaţii se grăbesc la lucru, vizitiii se sfădesc pentru preţuri, băieţaşii se joacă cu cercul, fetiţele aruncă firimituri pescăruşilor, ca şi cum n-ar fi existat un Shakespeare pe lume. Mi-ar face plăcere să stau la răscrucea drumurilor cît e ziua de lungă şi să spun : Oameni buni, citiţi-l pe Shakespeare !

Katharine se aşează la masa ei şi deschise un plic lung şi prăfuit. Cum pe parcursul scrisorii Shelley era amintit de parcă se afla încă în viaţă, scrisoarea devenea deosebit de preţioasă. Sarcina ei imediată era să hotărască dacă trebuia tipărită scrisoarea integral sau numai paragraful în care se amintea numele lui Shelley, şi se întinse după toc, ţinîndu-l pregătit să aştearnă pe hîrtie ceea ce era corect. Tocul, însă, rămase suspendat în aer. Aproape pe furiş, puse în faţa ei o foaie albă, iar mîna coborîtă începu să schiţeze cutii pătrate, înjumătăţite, apoi tăiate pe sfert cu linii drepte, pe urmă cercuri care trecură prin acelaşi proces de disecţie.

— Katharine ! Mi-a venit o idee excepţională ! exclamă doamna Hilbery. Ce-ar fi să cheltuim vreo sută de lire sau cam aşa ceva ca să cumpărăm exemplare Shakespeare şi să le dăm muncitorilor. Ar putea să ne ajute citiva dintre prietenii aceia deştepţi ai tăi care ţin întruniri, Katharine. Şi am putea să ajungem chiar să înjghebăm un teatru, unde toţi să interpretăm cîte un rol. Tu ai fi Rosalind — dar ai în fire o sumedenie de lucruri de-alc bătrînii doice. Tatăl tău ar fi Hamlet, ajuns bine-înţeles la maturitate ; şi eu... păi, eu sînt cîte puţin din toţi, am destul din bufoni, numai că bufonii lui Shakespeare spun lucruri înţelepte. Ei, dar William cine ar putea să fie ? Un erou ? Hotspur ? Henric al V-lea ? Nu, William are şi el ceva din Hamlet. Îmi închipui că William monologhează cînd e singur. Ah, Katharine, ce lucruri frumoase vă spuneţi probabil cînd sînteţi împre-

ună ! adăugă ea visătoare, aruncînd o privire fiicei, care nu-i povestise nimic despre cina din seara trecută.

— Ei, vorbim şi noi tot felul de fleacuri, spuse Katharine, ascunzînd hîrtia, căci mama venise lîngă ea, şi aşezase vechea scrisoare despre Shelley în faţa ei.

— Peste zece ani n-o să ţi se mai pară fleacuri, spuse doamna Hilbery. Crede-mă, Katharine, ai să-ţi aduci aminte de zilele astea ; toate nimicurile pe care le-ai rostit or să-ţi vină în memorie şi ai să descoperi că întreaga ta viaţă a fost clădită pe ele. Cea mai frumoasă parte a vieţii este clădită pe ceea ce spunem cînd sîntem îndrăgostiţi. Nu sînt fleacuri, Katharine, insistă ea, sînt adevăruri, unicul adevăr.

Katharine era pe punctul de a-şi întrerupe mama, ca apoi să i se destăinuie. Uneori ajungeau să fie ciudat de apropiate. Dar cîtă vreme ezită căutînd o explicaţie mai ocolită, mama ei se reîntoarse la Shakespeare şi dînd filă după filă, se porni să caute un anume citat despre dragoste în care gîndurile ei erau exprimate de mii de ori mai bine decît ar fi putut s-o facă ea. În consecinţă, Katharine nu făcu altceva decît să umple unul din cercuri cu creionul negru, şi cînd se afla pe la mijlocul acestei operaţii, sună telefonul şi trebui să iasă din cameră ca să răspundă.

Cînd se întoarse, doamna Hilbery nu găsise citatul dorit, ci altul de o frumuseţe desăvîrşită după cum tocmai remarcase, privind-o o clipă pe Katharine ca s-o întrebe cine sunase.

— Mary Datchet, răspunse scurt Katharine.

— Ah,... aproape că îmi doresc să te cheme Mary, dar nu s-ar mai fi potrivit cu Hilbery, şi n-ar fi mers nici cu Rodney. Uite ăsta nu e pasajul pe care-l caut. Niciodată nu găsesc ce caut. Dar e primăvară ; sînt narcise ; sînt cîmpuri înverzite ; sînt păsări.

Fu întreruptă din citat de o sonerie puternică a telefonului. Katharine ieşi din nou din cameră.

— Draga mea copilă, ce oribile sînt izbînzile ştiinţei ! exclamă doamna Hilbery cînd tînăra se înapoie. Mai urmează să ne facă legătura cu luna... dar cine a fost ?

— William, răspunse Katharine şi mai scurt.

— Lui William îi iert totul pentru că sînt sigură că pe lună nu există asemenea indivizi. Sper că vine la prînz ?

— Vine la ceai.

— Ei, tot mai bine decît deloc, şi promit să vă las singuri.

— Nu e nevoie, spuse Katharine.

Îşi trecu mîna peste foaia îngălbenită şi se trase aproape de masă ca şi cum ar fi refuzat să mai piardă timpul. Gestul avu efect asupra mamei. Îi arăta că în caracterul fetei ei exista o anume severitate şi depărtare care o îngheţa la fel ca şi imaginea sărăciei, a beţiei sau a logicii cu care domnul Hilbery uneori considera că era bine să-i distrugă credinţa într-un mileniu apropiat. Se înapoie la masa ei, îşi puse ochelarii cu o expresie ciudată de umilinţă tăcută şi se apucă pentru prima oară în acea dimineaţă de lucrul pe care-l avea dinainte. Şocul unei lumi neînţelegătoare o remontă. Hărnicia ei întrecu de data asta pe cea a fiicei. Katharine nu putea reduce lumea la acea perspectivă anume în care Harriet Martineau, de exemplu, era o persoană deosebit de importantă, şi întreţinea legături autentice cu cutare sau cutare personalitate. În mod cu totul bizar, soneria ascuţită a telefonului încă îi mai răsuna în auz, iar trupul şi mintea se aflau într-o stare de tensiune de parcă în orice clipă ar fi putut auzi o altă chemare, mult mai interesantă decît tot secolul nouăsprezece. Nu-şi dădea seama limpede ce fel de chemare ar fi trebuit să fie, dar cînd urechea se deprinde cu ascultatul, continuă să fie atentă în mod involuntar, şi astfel Katharine petrecu cea mai mare parte a dimineţii sesizînd o mulţime de sunete venind de pe străzile dosnice din Chelsea. Probabil pentru prima oară în viaţa ei dorea ca doamna Hilbery să nu fie atît de preocupată de lucru. N-ar fi stricat cîte un citat din Shakespeare. Din cînd în cînd auzea cîte un suspin dinspre masa mamei, dar acesta era singurul semn că ea era acolo, iar Katharine nu se gîndea că ar fi avut vreo legătură cu propria ei poziţie rigidă de la masa de lucru căci altfel probabil că ar fi azvîrlit tocul şi i-ar fi mărturisit mamei motivul neliniştei ei. Nu reuşi în dimineaţa aceea decît să aştearnă o singură scrisoare, adresată ve-

rișoarei ei Cassandra Otway — o scrisoare cam dezlînată dar în același timp lungă, afectuoasă, jucăușă și poruncitoare. Îi cerea Cassandrei să-și dea creaturile în grija unui servitor și să vină la ei pentru o săptămînă sau mai mult. Se vor duce amîndouă să asculte muzică bună. Faptul că nu-i plăcea societatea rațională, spunea Katharine, era doar o poză care trecea repede în prejudecată și care pînă la urmă o va izola de toți oamenii și îndeletnicirile interesante. Terminase de scris cînd în auz îi sosi sunetul pe care îl anticipase tot timpul. Sări ca arsă și trînti ușa atît de puternic încît doamna Hilbery tresări. Unde plecase Katharine ? Fusese atît de absorbită încît nu auzise clopoțelul.

Nișa din capul scărilor, unde era așezat telefonul, avea o draperie de catifea roșie ca să ofere intimitate. Întrîndul conținea fel de fel de fleacuri existente în majoritatea caselor care adăpostesc amintirile a trei generații. Fotografii ale fraților bunicului, vestiți pentru vitejia lor în răsărit, atîrnau deasupra ceainicelor de porțelan, cu marginile pictate în aur, iar ceainicele prețioase erau așezate pe etajere cu ediții complete ale lui William Cowper și Sir Walter Scott. Lui Katharine i se părea că vocea din telefon era întotdeauna colorată de ambianța în care sosea. De data asta a cui voce urma să se integreze sau să distoneze cu ambianța ?

„A cui voce ?" se întrebă iar, auzind vocea unui bărbat hotărît, care se interesa dacă numărul este corect. Glasul necunoscut o ceru pe domnișoara Hilbery. Din tot noianul de voci care se îngrămădeau la capătul firului, din uriașul șirag de posibilități, a cui voce, ce posibilitate era aceasta ? O pauză îi oferi răgazul să-și pună întrebarea. Într-o clipă primi răspunsul.

— Am căutat trenul... Mi-ar conveni devreme sîmbătă după-amiaza... sînt Ralph Denham... dar am să scriu...

Mai mult ca oricînd, Katharine se simți împinsă spre vîrful unei baionete. Răspunse :

— Cred că pot veni. Să mă uit puțin ce program am... Numai o clipă.

Lăsă să-i cadă receptorul și se uită fix la fotografia fratelui bunicului, care nu încetase să privească cu un aer de autoritate binevoitoare la o lume care, pînă acum, nu dăduse încă semne de vreo Răscoală indiană. Și totuși, balansîndu-se ușor lîngă perete, venind dinspre firul negru, se auzea o voce care nu avea tangență nici cu Unchiul James, nici cu ceainicele de porțelan, sau draperiile de catifea roșie. Privea cum se leagănă receptorul și deveni conștientă de individualitatea casei în care trăia; auzea sunetele ușoare ale unei existențe normale pe scările și etajul de deasupra, prin perete, mișcările din camera alăturată. Nu și-l putea închipui limpede pe Denham cînd ridică telefonul spre buze; răspunse că după toate probabilitățile simbătă era liberă. Spera ca el să nu închidă imediat, deși nu aștepta cu febrilitate să asculte ce avea de spus; ba chiar, în timp ce vorbea, gîndurile îi zburară la camera ei, un etaj mai sus, plină de cărți, hîrtii vîrîte între paginile dicționarelor, și masa care urma să fie curățată ca să se apuce de lucru. Puse gînditoare receptorul în furcă; nu mai era neliniștită; termină scrisoarea pentru Cassandra fără nici o problemă, scrise adresa pe plic și lipi timbrul cu mișcările obișnuite, bruște și hotărîte.

După ce sfîrșiră prînzul, doamna Hilbery se entuziasmă în fața unui buchet de anemone. Albastrul, purpuriul și albul vazei, așezată într-o undă de lumină cu ape pe masa lustruită Chippendale, lîngă fereastra salonului, o făcură să se oprească brusc cu o exclamație de încîntare.

— Cine e bolnav la pat, Katharine? întrebă ea poruncitor. Care dintre prietenii noștri are nevoie de îmbărbătare? Cine simte că a fost uitat sau trecut cu vederea și nu-l mai dorește nimeni? Cine a rămas în urmă cu plata apei și pe cine a lăsat baltă bucătăreasa care n-a mai așteptat nici să-și ia salariul? Parcă era cineva cunoscut..., conchise ea, dar în clipa aceea îi scăpă numele acestei cunoștințe necesare. Cea mai bună reprezentantă a celor dați pradă uitării, a cărei zi urma să fie înveselită de buchetul de anemone era, după părerea lui Katharine, văduva unui general care locuia în Cromwell Road. În

lipsa celor înfometați și nevoiași cu adevărat, pe care i-ar fi preferat fără îndoială, doamna Hilbery era obligată să recunoască și nevoile ei, căci deși era destul de înstărită, era grozav de plictisitoare, searbădă, legată de literatură într-o manieră oarecum colaterală, iar într-o după-amiază, cînd i-a făcut o vizită, aproape că izbucnise în lacrimi.

Din întîmplare, doamna Hilbery avea o altă întîlnire, așa că sarcina de a duce florile în Cromwell Road căzu pe umerii lui Katharine. Luă cu ea scrisoarea pentru Cassandra pentru că vroia s-o pună la prima cutie poștală întîlnită. Cu toate acestea, ajungînd pe stradă, cu toate că nenumăratele cutii o invitau să vîre plicul în deschizăturile lor roșii, ezită. Găsea pretexte absurde, ba că-i era greu să traverseze drumul, ba că fără îndoială va mai trece pe lîngă un oficiu poștal mai în centru. Totuși, cu cît ținea mai mult scrisoarea în mînă, cu atît mai insistent îi apăreau în minte anumite întrebări, ca și cum răsăriseră niște glasuri în văzduh. Oamenii aceștia nevăzuți doreau să fie informați dacă mai era logodită cu William Rodney sau dacă rupsese logodna ? Era corect, întrebau ei, s-o invite pe Cassandra în vizită, iar William Rodney era îndrăgostit de ea sau gata să se îndrăgostească ? Pe urmă, anchetatorii tăcură o clipă ca să reia întrebările peste cîteva clipe de parcă deslușiseră o altă latură a problemei. Ce vroise să spună Ralph Denham aseară ? Crezi că e îndrăgostit de tine ? Este corect să accepți o plimbare solitară cu el, și ce sfat ai de gînd să-i dai pentru viitor ? Are motive William Rodney să fie gelos pe tine, și ce-ai de gînd să faci cu Mary Datchet ? Tu ce ai de gînd să faci ? Cum își cere onoarea să te comporți ? repetau ei.

„Doamne iartă-mă !" exclamă Katharine, după ce ascultă toate remarcile, „cred că ar trebui să mă hotărăsc".

Dar dezbaterea se încinsese acum oficial, un răgaz ca să-și tragă sufletul. Ca toți oamenii crescuți în tradiție, Katharine era în stare ca în aproximativ zece minute să reducă orice dificultate morală la forma ei tradițională și s-o rezolve prin răspunsuri tradiționale. Cartea înțelepciunii stătea deschisă, dacă nu pe genunchii mamei, cel puțin pe genunchii multor unchi și mătuși. Nu avea decît să-i consulte, și imediat ar fi găsit pagina

corectă și ar fi citit răspunsul potrivit pentru cineva în situația ei. Regulile care ar trebui să guverneze comportamentul unei femei necăsătorite sînt scrise cu cerneală roșie, gravate în marmoră, dacă, dintr-un capriciu al naturii, se întîmplă ca femeia necăsătorită să nu aibă aceleași lucruri înscrise în propria-i inimă. Era gata să creadă că anumiți oameni sînt îndeajuns de fericiți ca să respingă, să accepte, să se resemneze sau să-și aștearnă viețile pe dinaintea autorității tradiționale; puteai să-i invidiezi, dar în cazul ei, întrebările se transformau în fantome în clipa în care încerca din greu să găsească un răspuns, ceea ce dovedea că ei răspunsul tradițional nu-i putea fi de folos. Cu toate acestea slujise pe atîta lume, se gîndi ea, privind șirurile de case, de pe ambele trotuare, unde locuiau familii ale căror venituri ar trebui să fie între o mie și o mie cinci sute pe an și care probabil angajau cîte trei servitori, și-și împodobeau ferestrele cu draperii, întotdeauna groase și de obicei îmbîcsite, și care, se gîndea ea, probabil că țineau camerele întunecoase, pentru că nu zăreai decît cîte o oglindă lucind deasupra unei servante pe care trona un platou cu mere. Întoarse însă capul, considerînd că asta nu era o metodă să te gîndești la problema respectivă.

Singurul adevăr pe care-l putuse descoperi era adevărul pe care îl simțea — o rază plăpîndă în comparație cu lumina bogată, izvorîtă din ochii tuturor celor care acceptă să se vadă; dar după ce a respins glasurile vizionare, n-avu decît să se slujească de el ca de singurul îndrumător prin masele întunecate care o învăluiau. Încercă să-și urmărească raza ei, avînd pe chip o expresie care l-ar fi făcut pe orice trecător să creadă că este detașată de tot ce o înconjura în mod condamnabil și aproape ridicol. Chiar te-ai fi temut ca nu cumva această tînără remarcabilă să nu aibă vreo atitudine ieșită din comun. Dar frumusețea ei o salvă de la situația neplăcută care se poate abate asupra unui trecător; oamenii o priveau însă fără să rîdă. Căutarea unui sentiment real în haosul lipsei de sentimente sau falselor simțiri ale vieții, recunoașterea lui în clipa în care-l găsești și acceptarea consecințelor descoperirii, toate lăsau cute și pe cea mai

neted㠠frunte, dar sporeau lumina în ochi ; este căutarea care pe rînd te uimeşte, te înjoseşte şi te exaltă, iar pe măsură ce Katharine îşi dădea iute seama, descoperirile ei îi ofereau un motiv egal şi pentru surpriză, ruşine şi neliniştе profundă. Ca de obicei, multe depindeau de interpretarea cuvîntului dragoste ; iar cuvîntul răsărea mereu, indiferent dacă se gîndea la Rodney, Denham, Mary Datchet, sau la ea însăşi ; şi de fiecare dată căpăta un alt sens şi totuşi reprezenta ceva inconfundabil şi peste care nu se poate trece cu vederea. Căci cu cît privea mai mult la încurcătura de vieţi care, în loc să curgă în paralel, brusc s-au intersectat, cu atît se convingea mai mult că asupra lor nu cădea o altă lumină decît aceasta iluminaţie stranie şi că nu exista o altă cărare decît cea pe care cădeau razele ei. În cazul lui Rodney, orbirea ei, încercarea de a-i potrivi sentimentele lui reale cu cele ale ei, false, rezultase într-un eşec pe care nu reuşea niciodată să-l condamne îndeajuns ; într-adevăr, nu putea decît să-şi plătească tributul de a păstra această bornă dezvelită şi neagră, imposibil de îngropat prin orice încercare de a uita sau de a se scuza.

Pe lîngă umilinţă era însă şi multă exaltare. În minte îi veneau trei scene diferite : şi-o închipuia pe Mary stînd dreaptă şi spunînd : „Sînt îndrăgostită... sînt îndrăgostită" ; şi-l închipuia pe Rodney pierzîndu-se cu firea, aşezat printre frunzele veştede şi vorbind, nestăvilit ca un copil ; şi-l închipuia pe Denham sprijinindu-se de parapetul de piatră şi vorbind cu ochii pe cerul îndepărtat, încît avusese impresia că era nebun. Gîndurile îi rătăceau de la Mary la Denham, de la William la Cassandra, şi de la Denham la ea — dacă, deşi se îndoia, starea de spirit a lui Denham era legată de ea ; păreau să urmărească liniile unui tipar simetric oarecare, o anume ordonare a vieţii care dădea, dacă nu ei, cel puţin celorlalţi, nu numai interes ci un fel de frumuseţe tragică. Avu o imagine fantastică a lor ţinînd pe spinările aplecate palate încîntătoare. Ei erau purtătorii de lanterne, a căror lumină, împrăştiată prin mulţime, alcătuia un tipar care se dezlîna, se aduna, şi se întîlnea din nou într-o altă combinaţie. Creionîndu-şi la repezeală asemenea idei în

vreme ce mergea iute pe străzile mohorîte ale South Kensington-ului, se hotărî că indiferent de alte lucruri obscure, trebuie să continue scopurile lui Mary, Denham, William şi Cassandra. Calea nu era vizibilă. Nici o cale de acţiune nu i se părea absolut corectă. Tot cugetînd, reuşise să conchidă cu convingere doar că într-un asemenea caz, riscul nu era prea mare ; şi că, departe de a-şi face orice reguli pentru ea sau pentru alţii, va lăsa greutăţile acumulate fără soluţie şi va lăsa situaţiile să-şi caşte gurile nesăţioase, cîtă vreme ea va păstra o poziţie de independenţă absolută şi neînfricată. Aşa ar fi putut sluji cel mai bine pe cei pe care îi iubea.

Citise în lumina acestei exaltări cuvintele scrise de mama ei pe cartea de vizită ataşată buchetului de anemone ; apăreau cu un nou înţeles. Uşa casei din Cromwell Road se deschise ; fu întîmpinată de perspectiva întunecată a coridorului şi a scării ; lumina slabă părea că se concentrează pe tava de argint cu cărţile de vizită, ale căror chenare negre sugerau că prietenii văduvei trecuseră prin aceeaşi nenorocire. Servitoarei nu i se putea pretinde să intuiască înţelesul tonului grav cu care tînăra oferi florile, odată cu dragostea doamnei Hilbery, şi uşa se închise înghiţind oferta.

Imaginea unui chip, trîntitul unei uşi, amîndouă pot distruge virtual exaltarea ; şi, înapoindu-se spre Chelsea, Katharine începu să se îndoiască de succesul hotărîrilor luate. Dacă nu poţi fi sigur de oameni, totuşi poţi să te prinzi zdravăn de cifre, şi într-un fel sau altul, gîndul despre asemenea probleme, după cum era obişnuită, se armoniză în mod fericit cu vieţile prietenilor ei. Ajunse destul de tîrziu acasă la ceai.

Observă pe scrinul vechi olandez una sau două pălării, haine şi bastoane, iar cînd ajunse în faţa uşii salonului auzi sunet de voci. Cînd intră în cameră, mama ei tocmai scotea o exclamaţie ; o exclamaţie care pentru Katharine însemna că întîrziase, că ceştile şi cana de lapte erau în dezordine şi că ea trebuia să-şi ocupe pe dată locul în capul mesei şi să toarne ceaiul pentru oaspeţi. Augustus Pelham, autorul cronicii zilnice la un ziar, îndrăgea atmosfera liniştită în care putea să-şi depene

povestirile ; îi plăcea să i se dea ascultare ; îi plăcea să afle fapte mărunte, istorioare despre marii dispăruți de la asemenea persoane distinse ca doamna Hilbery, pe care să le folosească pentru ziar, de dragul căruia freventa întîlnirile la ceai și digera anual enorme cantități de pîine prăjită cu unt. Prin urmare, o întîmpină pe Katharine ușurat, iar ea nu trebui decît să dea mîna cu Rodney și să salute pe americanca venită să vadă suvenirurile rămase de la poet, după care discuția se porni iar pe linia generală a amintirilor și conversațiilor atît de familiare ei.

Totuși, chiar și cu acest văl gros între ei, nu reușea să-și ia ochii de la Rodney, ca și cum în felul ăsta ar fi putut să observe ce se întîmplase cu el de cînd nu-l mai văzuse. Dar totul era în zadar. Hainele lui, chiar și vesta albă, perla din eravată, păreau să-i atragă atenția și să dovedească zădărnicia unor asemenea cercetări întreprinse asupra unui gentleman discret, politicos, care-și ridicase felia de pîine cu unt și-și proptise ceașca de ceai pe marginea farfurioarei. Nu i se uita în ochi, dar asta se putea explica prin faptul că era ocupat cu mîncatul și servitul, și prin zelul politicos cu care răspundea întrebărilor vizitatoarei americane.

Salonul oferea, fără îndoială, o priveliște descurajantă pentru orice persoană sosită cu capul plin de teorii despre dragoste. Glasurile inchizitorilor nevăzuți fură întărite de scena din jurul mesei și răsunau cu o uluitoare încredere în sine, ca și cum ar fi fost susținute de bunul simț a douăzeci de generații, împreună cu aprobarea promptă a domnului Augustus Pelham, doamna Vermont Bankes, William Rodney, și poate a doamnei Hilbery personal. Katharine strînse din dinți, nu chiar în sens metaforic, căci mîna ei, supunîndu-se impulsului de a acționa, puse ferm pe masă, lîngă ea, un plic pe care îl strînsese în tot acest timp, uitînd complet de el. Adresa era scrisă sus, și văzu că ochii lui William se opresc pe plic în clipa în care el se ridicase să-și facă de lucru cu o farfurie. Expresia chipului se transformă subit. Rezolvă ce avusese de gînd să facă și pe urmă se uită la Katharine cu o privire care lăsă să se întrevadă suficient de mult

din tulburare pentru ca ea să-şi dea seama că în spatele aparenţelor se ascundea altceva. Peste cîteva clipe, se poticni la un răspuns datorat doamnei Vermont Bankes, iar doamna Hilbery sesizînd tăcerea cu perspicacitatea ei obişnuită, sugeră că probabil venise timpul ca doamna Bankes să vadă „obiectele noastre". [illegible]

În consecinţă, Katharine se ridică şi îi conduse în cămăruţa interioară cu tablouri şi cărţi. Rodney o urmă pe doamna Bankes.

Aprinse luminile şi începu să vorbească direct pe tonul ei jos şi plăcut : „Masa aceasta este masa de scris a bunicului. Majoritatea poeziilor din ultima perioadă au fost compuse aici. Iar aceasta este tocul lui, ultimul pe care l-a folosit". Îl luă în mînă şi tăcu cele cîteva momente necesare : „Aici", continuă ea, „este manuscrisul original al *Odei iernii*. Manuscrisele timpurii sînt mult mai puţin retuşate decît cele din ultima perioadă, după cum vă veţi convinge singură... A, dar vă rog s-o luaţi", se adresă ea doamnei Bankes care întrebase pe un ton copleşit de evlavie dacă i se permitea să ridice cartea şi începuse să-şi descheie mănuşile albe de şevro.

— Semănaţi minunat cu bunicul dumneavoastră, domnişoară Hilbery, remarcă americanca, uitîndu-se de la Katharine la portret, mai ales la ochi. Hai, spuneţi-mi, nu-i aşa că şi dumneaei scrie poezie ? întrebă ea pe un ton glumeţ, întorcîndu-se către William. Este absolut idealul unui poet, nu-i aşa, domnule Rodney ? Nici nu vă pot spune ce onorată mă simt că stau aici, alături de nepoata poetului. Trebuie să vă anunţ, domnişoară Hilbery, că în America îl apreciem foarte mult pe bunicul dumneavoastră. Avem societăţi literare unde facem lecturi cu voce tare din opera dumnealui. Vai ! Chiar papucii dumnealui !

Lăsă deoparte manuscrisul şi înşfăcă grăbită vechile încălţări ; rămase mută în contemplarea lor.

Cîtă vreme Katharine îşi văzu de îndatoririle ei de ghidă, Rodney examină atent un şir de mici desene pe care le cunoştea de fapt pe dinafară. Starea lui sufletească răvăşită îl obliga să profite de aceste scurte răgazuri, ca şi cînd s-ar fi aflat în bătaia vîntului şi ajungînd în pri-

mul adăpost își punea în ordine ținuta. Era numai aparent liniștit, după cum își dădea prea bine seama; pe sub cravată, vestă, cămașă, această stare lipsea cu desăvîrșire.

În dimineața aceea cînd se dăduse jos din pat, se hotărîse să nu ia în considerație ce se discutase cu o seară înainte; fusese convins, în clipa în care-l văzuse pe Denham, că o iubea cu pasiune pe Katharine, iar cînd vorbise cu ea la telefon în cursul dimineții, dorise să-i dea să înțeleagă prin glasul voios dar autoritar că după o seară nebunească se aflau la fel de strîns legați. Dar cînd ajunsese la birou, fusese din nou cuprins de frămîntări. Găsise o scrisoare de la Cassandra. Îi citise piesa și se folosise de prima ocazie ca să-i scrie și să-i spună părerea ei. Știa că lauda ei nu însemna mare lucru; cu toate acestea, nu se culcase toată noaptea; după ea, piesa se prezenta astfel și astfel; era entuziasmată la culme și se exprimase destul de întortocheat pe alocuri, dar în alte părți dăduse suficient frîu liber admirației ca să măgulească teribil vanitatea lui William. Era suficient de deșteaptă să nu se aventureze prea mult cu lauda ei, în chip fermecător, să facă doar aluzie la asemenea lucruri. Îi povestise despre muzica ei, despre întrunirea sufragetelor la care o dusese Henry și afirmase, pe jumătate în glumă, că învățase alfabetul grecesc care i se părea „fascinant". Cuvîntul era subliniat. Oare o pufnise rîsul cînd așternuse acel rînd? Era vreodată serioasă? Nu era scrisoarea aceea un amestec minunat de entuziasm, duh și capricii, toate convergînd într-o flacără de năstrușnicie adolescentină, care în tot restul dimineții pîlpîi jucăușă ca un foc rătăcitor pe toată întinderea peisajului lui Rodney? Nu putu rezista tentației de a începe un răspuns pe loc, acolo. I se păru o adevărată încîntare să aducă din condei fraze care să exprime curtenie, galanterie, avansuri și retrageri, atît de caracteristice uneia din multele milioane de legături dintre bărbați și femei. Cu Katharine nu ajunsese niciodată la asemenea lucruri, nu se putu abține să nu se gîndească; Katharine — Cassandra; Cassandra — Katharine — toată ziua se succedară în mintea lui. Era cît se poate de firesc să te îmbraci grijuliu, să-ți compui o expresie și să pornești punctual

la ora patru și jumătate spre o vizită la ora ceaiului din Cheyne Walk, dar cerul îi era martor că nu-și putea închipui cum se va termina, iar atunci cînd Katharine, după ce stătuse tăcută și imobilă ca de obicei, scoase ca din senin din buzunar o scrisoare adresată Cassandrei și o puse pe masă, sub ochii lui, stăpînirea de sine îl lăsă. Ce vroia să spună prin asta ?

Ridică iute privirea de pe șirul de desene înrămate. Katharine o concedia pe americancă mult prea nonșalant. Precis că și victima își dădea seama cît de prostesc apărea entuziasmul ei în ochii nepoatei poetului. Katharine nu făcea niciodată nici cea mai mică încercare să cruțe sentimentele oamenilor, reflectă el ; și fiind el însuși foarte sensibil la toate nuanțele de tihnă și stingherealâ, întrerupse pomelnicul pe care Katharine îl înșiruia tot mai distrată și o luă pe doamna Vermont Bankes sub oblăduirea lui, cu un ciudat sentiment de tovărășie într-ale suferinței.

Dar peste cîteva minute americanca își terminase inspecția și înclinîndu-și capul ușor în chip de rămas bun către poet și papucii lui, coborî scările însoțită de Rodney. Katharine rămase singură în cămăruță. Ceremonia preamăririi strămoșilor i se păruse mai chinuitoare ca de obicei. Mai mult, camera devenise mult prea înțesată de diverse lucruri. Chiar în dimineața aceea sosise o coală de corectură de la un colecționar australian cu o asigurare foarte serioasă, în care se afla o frază vestită pe care poetul o schimbase, și prin urmare, se impunea să fie înrămată și expusă. Dar oare mai aveau unde ? S-o agațe pe scară, sau să fie pusă în locul vreunei alte amintiri ? Nu se simți în stare să decidă, așa că se uită la portretul bunicului, ca și cum i-ar fi cerut părerea. Pictorul care făcuse tabloul nu mai era la modă, și pentru că îl tot arăta întruna vizitatorilor, Katharine aproape că încetase să mai vadă altceva decît o pată ușor trandafirie și alte cîteva cafenii, cuprinse într-un chenar de frunze de laur de aur. Tînărul care era bunicul ei se uita vag peste capul ei. Buzele senzuale erau ușor întredeschise și dădeau chipului expresia că ar fi zărit ceva frumos sau miraculos în depărtare, fie abia apărînd sau dispărînd

complet. Expresia se repetă în mod curios și pe chipul Katharinei în timp ce privea tabloul. Erau de aceeași vîrstă, sau aproape. Katharine se întreba : oare el ce căutase în viață ? și pentru el se spărseseră valurile la țărm iar eroii călătoriseră prin pădurile umbroase ? Căci probabil pentru prima oară în viață se gîndea la el ca la un om — tînăr, nefericit, năvalnic, plin de dorințe și păcate ; și pentru prima oară și-l închipuia singur, fără amintirile mamei. Se gîndi că ar fi putut să-i fie frate. I se părea că se aseamănă prin acea misterioasă înrudire de sînge care face posibil să se interpreteze cele văzute de cei morți cu acuitate, sau chiar să se creadă că alături de noi ei ne privesc bucuriile și necazurile noastre. Se gîndi brusc că el ar fi înțeles totul ; și în loc să-i aducă pe altar florile ei ofilite, îi puse propriile nelămuriri — probabil dacă morții ar fi conștienți de ofrande, un dar mai prețios decît florile, tămîia și adorația. Privi în sus, și simți că îndoielile, întrebările și nemulțumirile i s-ar potrivi mai bine decît omagiul adus, și dacă l-ar fi făcut părtaș la suferințele și izbînzile ei, era sigură că ar fi fost dispus să preia puțin din ele. Profunzimea propriei mîndrii și iubiri era la fel de clară pentru ea ca și sentimentul că cei dispăruți nu cereau nici flori, nici regrete, ci o părticică din viața pe care i-o dăduseră, viața pe care ei înșiși o trăiseră.

Rodney o găsi cîteva clipe mai tîrziu, așezată în fața portretului bunicului. Katharine puse mîna pe scaunul de lîngă ea și-i spuse prietenește :

— Vino să stai aici, William. Ce bine mi-a părut că te-am găsit la noi ! Simt că devin tot mai nepoliticoasă !

— Nu te pricepi să-ți ascunzi sentimentele, îi replică el sec.

— Ah, nu mă mai certa... am avut o după-amiază groaznică.

Îi povesti cum dusese florile doamnei McCormick și cum South Kensington îi lăsase impresia de „rezervație" a văduvelor de ofițeri. Îi descrise, cum fusese deschisă ușa, și ce coridor mohorît cu busturi, ficuși și umbrele îi întîmpinase privirea. Vorbea ușor și reuși să-l facă să se simtă bine dispus. Ba chiar, ajunse prea bine dispus ca să mai continue situația de neutralitate voioasă. Simți

că îl părăsește toată morga. Katharine făcea lucrurile să pară atît de fireşti, era atît de normal să-i ceară ajutorul sau să-l sfătuiască, să spună exact ce gîndea. Simţea scrisoarea de la Cassandra în buzunar ca plumbul. Dar mai era şi cealaltă scrisoare pentru Cassandra, pe masa din camera alăturată. Atmosfera părea îmbibată de Cassandra. Dar dacă n-ar fi deschis Katharine discuţia despre ea, el n-ar fi putut să facă nici măcar o mică aluzie — ar fi trebuit să o ignore cu desăvîrşire ; era rolul lui de gentleman să-şi păstreze ţinuta, atît cît era în stare, ţinuta de îndrăgostit absolut. Suspina din cînd în cînd. Vorbi mai pripit ca de obicei despre posibilitatea ca în vară să fie puse în scenă cîteva opere de Mozart. Primise un anunţ, îi spuse, şi imediat scoase o agendă înţesată cu hîrtiuţe, şi începu să răsfoiască prin ele. Ridică un plic, ţinîndu-l între două degete, ca şi cum anunţul de la operă devenise cumva inseparabil legat de el.

— O scrisoare de la Cassandra ? spuse Katharine, pe cea mai calmă voce din lume, privind peste umărul lui. Tocmai i-am scris şi eu s-o invit la noi, dar am uitat s-o pun la poştă.

El îi dădu plicul fără să scoată o vorbă. Katharine îl luă, scoase scrisoarea şi o citi.

Rodney avu impresia că cititul scrisorii nu se mai termina.

— Da, spuse ea în cele din urmă, o misivă fermecătoare.

Rodney îşi întorsese faţa ca şi cum se simţea ruşinat. Observîndu-i profilul lui Katharine aproape că îi veni să pufnească în rîs. Se mai uită o dată peste pagini.

— Nu văd nici un rău, izbucni William, dacă aş ajuta-o... la greacă, de exemplu... dacă într-adevăr apreciază aşa ceva.

— N-are nici un motiv să nu aprecieze, răspunse Katharine, aruncîndu-şi din nou ochii peste pagini. De fapt... a, uite aici... „Alfabetul grecesc este absolut *fascinant*". E limpede că apreciază.

— Păi, greaca ar fi poate cam mult. De fapt, mă gîndeam în primul rînd la engleză. Aprecierile la piesa

mea, cu toate că sînt prea generoase, în mod evident imature... cred că nu are mai mult de douăzeci şi doi de ani... arată clar ce fel de înclinaţii posedă ; simte cu adevărat poezia, o înţelege, cu toate că încă nu e formată, dar are bază. Crezi că aş greşi dacă i-aş împrumuta nişte cărţi ?

— Nu. Absolut deloc.

— Dar dacă... hm... asta ar duce la o corespondenţă ? Vreau să spun, Katharine, adică, fără să intru în nişte chestiuni care mi se par puţin cam morbide... se încurcă el... tu, din punctul tău de vedere, consideri cumva că nu este totul în regulă ? Dacă aşa stau lucrurile, te rog numai să-mi spui şi am pus punct.

Katharine rămase surprinsă cît de puternic simţea dorinţa ca el să pună punct. O clipă i se păru imposibil să cedeze altei femei o intimitate care se prea poate să nu fi fost legată de iubire, ci, fără îndoială, legată de o prietenie reală. Cassandra nu-l va înţelege niciodată... nu era suficient de bună pentru el. Scrisoarea ei i se părea linguşitoare... făcînd apel la slăbiciunea lui, şi faptul că această slăbiciune era cunoscută şi de altcineva o înfuria la culme. Pentru că de fapt William nu era slab ; avea rara calitate de a face ce promitea... nu avea decît să-i ceară şi nu se va mai gîndi niciodată la Cassandra.

Nu scoase un cuvînt. Rodney bănui motivul. Era uluit.

„Mă iubeşte", se gîndi el. Femeia pe care o admira cel mai mult din lume îl iubea, iar el pierduse speranţa că ea îl va iubi vreodată. Acum, pentru prima oară, cînd era sigur de dragostea ei, o respingea. O simţea ca pe o cătuşă, o piedică, ceva care-i făcea ridicoli pe amîndoi, dar mai ales pe el. Se afla total în puterea ei, dar ochii îi erau deschişi şi nu se mai simţea nici sclavul şi nici neghiobul ei. Pe viitor, el va fi stăpînul. Clipa se prelungea pe măsură ce Katharine îşi dădea seama de puternica dorinţă de a rosti cuvintele care să-l reţină pe William pentru totdeauna, de josnicia tentaţiei care o cuprinsese să facă un gest, sau să spună o vorbă, atît de des implorată de el, şi pe care acum ea aproape că o trăia. Katharine ţinea scrisoarea în mînă. Stătea tăcută.

În clipa aceea, în camera alăturată se auzi un zgomot ; vocea doamnei Hilbery anunța salvarea șpalturilor, datorită providenței miraculoase, din statele distrugătoare australiene ; draperia care separa o cameră de alta fu trasă într-o parte, iar doamna Hilbery și Augustus Pelham apărură în prag. Doamna Hilbery se opri brusc. O privi pe fiica ei și pe omul cu care urma să se căsătorească fiica ei cu zîmbetul care întotdeauna părea că tremură pe muchea ironiei.

— Cele mai prețioase comori ale mele, domnule Pelham ! exclamă ea. Nu te ridica, Katharine, stai liniștit, William. Domnul Pelham va veni altădată.

Domnul Pelham se uită, zîmbi, se înclină, și cînd gazda se întoarse, o urmă fără să scoată un cuvînt. Draperia fu din nou lăsată jos, fie de el sau de doamna Hilbery.

Într-un fel, mama rezolvase problema. Katharine nu mai avea dubii.

— După cum ți-am spus și ascară, începu ea, cred că este de datoria ta, dacă există șansa să-ți pese de Cassandra, să descoperi ce fel de sentimente ai pentru ea. Este datoria ta față de ea, cît și față de mine. Dar trebuie să-i spunem mamei. Nu ne mai putem preface.

— Asta rămîne absolut la latitudinea ta, bineînțeles, răspunse Rodney, adoptînd iar atitudinea protocolară a unui om de onoare.

— Prea bine, spuse Katharine.

În clipa în care el va pleca, se va duce la mama ei și o va lămuri că logodna s-a rupt... sau n-ar fi mai bine să meargă împreună ?

— Dar Katharine, începu Rodney nervos, încercînd să vîre înapoi în plic foile Cassandrei ; dacă Cassandra... dacă cumva Cassandra... ai invitat-o pe Cassandra la tine ?

— Da ; dar n-am pus scrisoarea la poștă.

Își așeză un picior peste celălalt într-o tăcere stînjenitoare. După toate canoanele lui, era imposibil să-i ceară unei femei cu care tocmai rupsese logodna să-l ajute să se cunoască mai bine cu o altă femeie cu scopul de a se îndrăgosti de ea. Dacă se va anunța că au rupt logodna, inevitabil va urma o despărțire totală ; în asemenea

împrejurări, scrisorile și darurile erau înapoiate ; după ani de separare, fostul cuplu s-ar putea întîlni poate la o petrecere și ar da mîna stînjeniți și ar schimba două-trei cuvinte indiferente. Va fi izolat total ; va trebui să se bizuie pe propriile lui resurse. Nu va putea niciodată s-o mai amintească pe Cassandra în fața Katharinei ; luni, fără îndoială ani de zile n-o va mai vedea pe Katharine ; și în absența lui se putea întîmpla orice.

Katharine era aproape la fel de conștientă de frămîntările lui pe cît era el. Își dădea seama în ce direcție îi făcea semn mărinimia absolută ; dar mîndria birui căci a rămîne logodită cu Rodney și a-i acoperi experimentele rănea ceva mai nobil în ea decît simpla vanitate.

„Urmează să renunț la libertatea mea pentru o perioadă nesfîrșită de timp", se gîndi ea, „ca William s-o poată vedea pe Cassadra în voie. N-are curajul să pornească totul pe cont propriu — e prea laș ca să-mi spună deschis ce vrea. Urăște ideea rupturii făcută publică. Vrea să ne țină pe amîndouă."

Cînd ajunse la acest punct, Rodney băgă scrisoarea în buzunar și se uită cu multă atenție la ceas. Cu toate că gestul însemna că renunțase la Cassandra, căci știa cît e de neajutorat și nu avea pic de încredere în sine, și o pierduse și pe Katharine, pentru care sentimentele lui erau profunde însă nesatisfăcătoare, avea impresia că nu-i mai rămăsese de făcut altceva. Era obligat să plece, să lase la latitudinea Katharinei, după cum spusese chiar el, felul în care își va anunța mama că rupseseră logodna. Dar săvîrșirea celor reclamate de datorie de la un om de onoare necesita un efort care doar cu o zi, două în urmă i se păruse de neconceput. Ca între el și Katharine să existe o asemenea relație pe care o dorise, cu două zile în urmă i s-ar fi părut lui, în primul rînd, un lucru absolut condamnabil. Acum însă, viața lui se schimbase ; atitudinea i se schimbase ; sentimentele erau diferite ; i se arătaseră noi țeluri și posibilități, iar acestea posedau o forță și o atracție aproape irezistibilă. Experiența unei vieți de treizeci și cinci de ani nu îl lăsase vulnerabil ; încă mai era stăpîn pe propria lui demnitate ; se ridică, cu gîndul să-și ia un rămas bun irevocabil.

— Prin urmare, te las, spuse el, rămînînd în picioare și întinzîndu-i mîna cu un efort care-i luă toată culoarea din obraji dar care îi dădu demnitate, să-i spui mamei tale că logodna s-a rupt la dorința ta.

Ea îi întinse mîna și i-o ținu.

— Nu ai încredere în mine ? spuse ea.

— Ba da, totală, replică el.

— Nu. Nu ai încredere că te pot ajuta... te-aș putea ajuta ?

— Sînt pierdut fără ajutorul tău ! exclamă el pasionat dar își retrase mîna și se întoarse cu spatele. Cînd o privi iar, Katharine avu impresia că pentru prima dată îl privea fără ca el să mai poarte o mască.

— N-are rost să mă prefac că nu pricep ce-mi oferi, Katharine. Recunosc ce-ai spus. Ca să fiu absolut cinstit, cred că în clipa asta o *iubesc* pe verișoara ta ; există șansa ca, avînd ajutorul tău, să pot... dar nu, se întrerupse, este imposibil, e greșit... sînt de condamnat că am lăsat să se ajungă la o asemenea situație.

— Stai lîngă mine. Hai să ne gîndim logic...

— Din cauza logicii tale ne despărțim..., gemu el.

— Accept responsabilitatea.

— Ah, dar am eu voie să te las ? exclamă el. Ar însemna... căci trebuie să privim lucrurile în față, Katharine... să lăsăm să continue logodna aparent ; de fapt, fără discuție, ai fi total liberă.

— Și tu la fel.

— Da, amîndoi vom fi liberi. Să zicem că aș vedea-o pe Cassandra o dată, de două ori, în aceste condiții ; și pe urmă, dacă totul se va dovedi o himeră, îi vom spune imediat mamei tale. Dar de ce să nu-i spunem acum chiar, și s-o rugăm să țină secret ?

— De ce ? În zece minute ar ști toată Londra, și în plus, n-ar înțelege cîtuși de puțin.

— Atunci să-i spunem tatălui tău ? Taina asta este oribilă... dezonorantă.

— Tata ar înțelege și mai puțin decît mama.

— Ah, la cine să te poți aștepta de fapt să înțeleagă ? gemu Rodney. Dar trebuie să privim lucrurile din punctul tău de vedere. Nu numai că îți cer prea mult, dar te pun și

într-o situație... o situație în care n-aș suporta să-mi văd nici propria soră.

— Nu sîntem frate și soră, replică ea nerăbdătoare și dacă noi nu putem hotărî, atunci cine? Nu vorbesc prostii, continuă ea. Am făcut tot ce mi-a stat în putință să judec lucrurile din fiecare unghi și am ajuns la concluzia că sînt riscuri pe care trebuie să ni le asumăm, deși nu neg că dor groaznic.

— Katharine, te afectează? Te vor afecta mult prea mult.

— Nu, răspunse ea dîrză. O să mă afecteze dar sînt pregătită; am să răzbesc pentru că mă vei ajuta. Mă veți ajuta amîndoi. De fapt, ne vom ajuta reciproc. Asta e doctrina creștină, nu?

— Mie mi se pare mai degrabă păgînă, gemu iar Rodney, în vreme ce revizuia situația în care doctrina ei creștină îi aruncase.

Și totuși, nu putea să nege că îl cuprinsese o ușurare divină, și că viitorul, în loc să poarte o mască de plumb, înflorea acum în o mie de bucurii și emoții diferite. De fapt, urma s-o vadă pe Cassandra într-o săptămînă sau chiar mai puțin, și era mai nerăbdător să afle data cînd va sosi decît ar fi îndrăznit să-și mărturisească. I se părea o josnicie că era atît de înnebunit să culeagă fructul exemplarei generozități a Katharinei și a propriei sale josnicii demne de dispreț. Și totuși, deși folosise aceste cuvinte automat, acum ele nu mai aveau nici un înțeles. Nu se simțea înjosit în propriii săi ochi, cît despre lauda adusă lui Katharine, nu erau ei parteneri conspiratori, oameni porniți în aceeași căutare, și prin urmare lauda adusă urmăririi unui țel comun ca act de generozitate devenea ilogică. Îi luă mîna într-a lui, i-o strînse, nu atît în chip de mulțumire cît într-un extaz al camaraderiei.

— Ne vom ajuta reciproc, spuse el, repetîndu-i cuvintele, căutîndu-i în privire entuziasmul prieteniei.

Ochii fetei erau serioși dar întunecați de tristețe cînd îl privi. „E dus deja", se gîndi ea, „departe... nu se mai gîndește la mine". Și cum stăteau unul lîngă altul, mînă în mînă, în minte îi veni imaginea țărînei curgînd undeva de sus pentru a înălța o barieră între ei, astfel că stînd

acolo, secundă de secundă erau despărțiți de un zid de nepătruns. Acest proces, care pentru ea însemna un fel de izolare totală și veșnică de orice camaraderie cu persoana la care ținea cel mai mult, se sfîrși în cele din urmă, și de comun acord își desprinseră mîinile, Rodney atingînd-o pe a ei cu buzele, în vreme ce draperia era trasă și doamna Hilbery se ivi în cadrul ușii cu expresia ei binevoitoare și sarcastică, pentru a întreba dacă nu cumva Katharine mai ținea minte dacă era marți sau miercuri și dacă cinase în Westminster.

— Dragul meu William, spuse ea, oprindu-se ca și cum nu putea rezista plăcerii de a încălca pentru o clipă acest univers al iubirii, încrederii și romantismului. Dragii mei copii, adăugă ea, dispărînd cu un gest impulsiv, de parcă se forțase să tragă o cortină peste o scenă pe care se stăpînise cu greu să n-o tulbure.

LA ORA TREI ŞI UN SFERT DUPĂ-AMIAZA în sîmbăta următoare, Ralph Denham se afla pe ţărmul lacului din Kew Gardens, împărţind cu degetul cadranul ceasului în sferturi. Natura dreaptă şi neiertătoare a timpului i se reflecta pe chip. Parcă ar fi compus un imn închinat marşului neodihnit şi precis al acelei divinităţi. Părea să întîmpine trecerea fiecărui minut cu o acceptare sumbră a ordinii inevitabile. Expresia lui era atît de severă, atît de senină, atît de imobilă, încît se părea că există clar, cel puţin pentru el, o măreţie în timpul care se scurgea şi pe care nu trebuia să-l tulbure cu nici un fel de iritare personală, cu toate că acelaşi timp care se scurgea îi măcina şi nişte speranţe mari păstrate în străfundurile sufletului.

Chipul înregistra fidel trăirile interioare. Era într-o stare de spirit prea exaltată ca să mai ia în seamă trivialităţile vieţii cotidiene. Nu putea concepe ca o doamnă să întîrzie cincisprezece minute la o întîlnire fără ca să vadă în acest incident o frustrare a întregii linişti. Privindu-şi ceasul, părea că priveşte în adîncimile resorturilor existenţei umane, şi la lumina a ceea ce zări acolo drumul i se îndreptă spre nord şi spre miezul nopţii... Da, călătoria trebuie întreprinsă fără însoţitori, printre gheţuri şi ape întunecate... către ce ţintă ? Aici puse degetul pe jumătatea de oră şi hotărî ca în clipa în care minutarul va ajunge acolo să plece, în acelaşi timp răspunzînd la întrebarea rostită de una dintre nenumăratele voci ale conştiinţei, că exista fără îndoială o ţintă, dar că va fi nevoie de cea mai asiduă energie ca să nu se abată din acea direcţie. Totuşi emul înainteză, părea să-l asigure ticăitul secundelor, cu demnitate, cu ochii deschişi, cu hotărîrea să nu accepte nimic de mîna a doua, să nu fie tentat

de evrednicie, să nu cedeze, să nu facă compromisuri. Trei şi douăzeci şi cinci de minute arăta acum ceasul. Lumea, se încredinţa el, de vreme ce Katharine Hilbery întîrziase acum cu o jumătate de oră, nu oferă fericire, nici răgaz în luptă, nici siguranţă. Într-un plan alcătuit prost de la început, singura nebunie de neiertat este cea a speranţei. Ridicîndu-şi pentru o clipă privirea de pe cadranul ceasului, se uită pe ţărmul opus, cu gîndurile duse şi cu un anume dor, ca şi cum severitatea expresiei ar fi putut să-i aducă alinarea. Curînd ochii se umplură de o profundă satisfacţie, cu toate că pentru o clipă nu făcu nici o mişcare. Urmări o tînără care mergea grăbită, şi totuşi ezitînd uşor, pe cărarea străjuită de iarbă care ducea spre el. Ea nu-l observase. Distanţa îi sporea înălţimea, şi părea învăluită într-un farmec aparte datorită voalului roşiatic unduindu-i pe umeri şi ridicîndu-se din cauza aerului uşor.

„Uite-o cum vine, ca o corabie cu pînzele întinse", se gîndi el, amintindu-şi un vers dintr-o piesă sau o poezie unde eroina îşi făcea apariţia întîmpinată de adiere şi cu pene tremurînd în jur. Ierburile şi siluetele înalte ale copacilor o înconjurau ca şi cum ar fi salutat-o. Se ridică şi ea îl zări ; exclamaţia scurtă dovedi că se bucura că-l găsise, şi pe urmă se învinovăţi că întîrziase.

— De ce nu mi-aţi spus ? N-am ştiut niciodată că există, spuse ea, făcînd aluzie la acel loc cu spaţiul deschis înverzit, panorama copacilor, panglica aurie încreţită a Tamisei în depărtare şi castelul Ducal de pe pajişte. Leul castelului, cu coada sa rigidă, fu obiectul rîsului ei neîncrezător.

— N-aţi mai fost la Kew ? o întrebă Denham.

Se părea că venise odată, pe cînd era doar o fetiţă şi cînd geografia locului era cu totul alta, iar fauna includea cu siguranţă păsări flamingo şi, probabil, cămile. Porniră la plimbare, remodelînd aceste grădini legendare. Simţea că tînăra se bucura să hoinărească ici şi colo lăsîndu-şi imaginaţia să poposească pe orice i s-ar fi oprit privirile — un tufiş, un paznic, o gîscă frumos colorată — ca şi cum relaxarea o liniştea. Căldura după-amiezii, prima din acea primăvară, îi îmbie să se aşeze pe o bancă într-un

pîle de fagi, alcile pădurii întinzîndu-se verzi într-o parte și într-alta în jurul lor. Suspină adînc.

— E atîta liniște, spuse ea, ca și cum dorea să-și explice suspinul.

Nu se vedea nici țipenie de om iar foșnetul vîntului printre ramuri, acel sunet atît de rar auzit de londonezi, i se părea purtat pînă la ea dinspre îndepărtatele și nesfîrșitele oceane de aer înmiresmat.

Cîtă vreme Katharine inspira profund și privea, Denham se preocupase să aducă la lumină cu vîrful bastonului cîteva mlădițe verzi pe jumătate înnăbușite de frunzele moarte. Străduania purta amprenta specifică unui botanist. Numele plantei, pe care i-l spuse, era latinesc, în felul acesta deghizînd o floare familiară chiar și în Chelsea, și făcînd-o să se mire pe jumătate amuzată de cunoștințele lui. Mărturisi că propria ei neștiință era foarte mare. Cum se numea de exemplu copacul de colo, dacă ar fi catadicsit cineva să-l numească pe englezește ? Fag sau ulm sau sicomor ? Din întîmplare, avînd ca dovadă o frunză veștedă, era stejar ; și puțină atenție acordată diagramei pe care Denham se apucase s-o schițeze pe un plic o făcu pe Katharine să-și dea seama de deosebirile fundamentale dintre copacii specifici britanici. Pe urmă îl rugă să-i vorbească despre flori. Pentru ea, ele erau diferite ca formă, cu petale colorate, înălțîndu-se pe tulpinile verzi foarte asemănătoare în diverse anotimpuri ; pentru el însă, ele reprezentau în primul rînd bulbi sau semințe, iar după aceea, ființe vii, înzestrate cu sex, și pori, și cu sensibilități care se adaptau în toate felurile, care mai de care mai ingenioase, pentru a trăi și a zămisli viață, pitice, cu înfățișări comice, purpurii sau pale, simple sau bălțate, ca urmare a unor procese care ar putea pune în valoare secretele existenței umane. Denham vorbea din ce în ce mai pasionat despre această îndeletnicire care fusese de mult taina lui. Nici un alt discurs n-ar fi putut să stîrnească mai multă apreciere din partea Katharinei. De săptămîni întregi nu mai auzise o asemenea muzică plăcută. Deștepta ecouri în cele mai ascunse unghere ale citadelei ființei ei, unde singurătatea domnise atîta timp netulburată.

Își dorea ca el să nu se mai oprească cu explicațiile despre plante, să-i arate că știința nu umbla orbește după

legea care guvernează nesfîrșitele variații. O lege care se prea poate să fi fost de nepătruns dar care, în acea clipă, pentru ea era de extremă importanță, căci nu putea găsi nimic altceva la ființa umană cu care s-o poată compara. Împrejurările o obligaseră demult, așa cum le obligă pe majoritatea femeilor în floarea tinereții, să aibă în vedere, atent și dureros, acea parte a vieții care este în mod evident dezordonată ; trebuise să țină cont de stări sufletești și dorințe, grade de simpatie sau antipatie și efectul lor asupra soartei oamenilor pe care-i îndrăgea ; fusese obligată să-și renege orice contemplare a acelei părți a vieții unde gîndul clădește un destin independent de ființele umane. Pe măsură ce Denham vorbea, ea îi urmărea cuvintele și le filtra prin minte cu ușurință, ceea ce demonstra o capacitate de mult timp încătușată și nefolosită. Chiar și copacii verzi care se contopeau cu depărtarea azurie deveniră simboluri ale vastei lumi exterioare etalînd prea puțin fericirea, căsătoriile sau morțile indivizilor. Ca să poată exemplifica, Denham o conduse întîi la grădina de pe stînci și pe urmă la sera de orhidee.

Se simțea în siguranță pe panta pe care o apucase discuția. Accentuările pe care le făcea veneau probabil de la sentimente mai personale decît cele stîrnite în el de știință, dar știa să le îmbrace într-o altă haină și în mod firesc îi venea ușor să explice și să comenteze. Cu toate acestea, cînd o văzu pe Katharine printre orhidee, cu frumusețea ei subliniată puternic de uluitoarele plante care păreau să se înțească și să o contemple de la înălțimea capișoanelor striate și a gîturilor cărnoase, înfocata pledoarie pentru botanică slăbi, cedînd locul unui sentiment complex. Ea tăcu. Orhideele păreau să sugereze reflectare profundă. Încălcînd instrucțiunile, întinse o mînă fără mănușă și atinse una. Vederea rubinelor de pe degete îl izbi atît de neplăcut pe Ralph, încît tresări și se întoarse. În clipa următoare însă se controlă ; observă cum prinde în priviri pe rînd fiecare formă ciudată, ca o persoană care chibzuiește nu atît la ceea ce se afla în fața ei, ci tatonează întinderile de dincolo. Nu era cîtuși de puțin conștientă de acrul detașat al privirilor. Denham se îndoia chiar dacă nu cumva ea uitase de prezența lui. Putea fără îndoială să se facă simțit printr-un cuvînt sau un gest — dar ce rost

avea ? Era mai fericit așa. Nu avea nevoie de nimic din ceea ce ar fi putut el să-i ofere. Și poate și pentru el era mai bine să se țină deoparte, să știe doar că ea există, să păstreze la fel ceea ce avusese — desăvîrșit, îndepărtat și netulburat. O privea cum stătea printre orhidee în căldura serei, însuflețind o scenă pe care și-o închipuise doar în solitudinea propriei camere. Priveliștea, contopită cu amintirea, îl făcu să nu rostească nici un cuvînt cînd ușa se închise și-și continuară plimbarea.

Dar cu toate că nu vorbea, Katharine avu sentimentul stînjenitor că tăcerea ei era o formă de egoism. Ar fi fost egoistă să continue, așa cum își dorea de altfel, discuția despre subiecte nu prea îndepărtate de ființa umană. Își impuse să judece poziția lor exactă pe harta tulburată a emoțiilor. A, da... se punea întrebarea dacă ar fi înțelept să locuiască la țară și să scrie o carte ; se făcea tîrziu și era necesar să se grăbească. Cassandra urma să sosească la cină în seara aceea ; tresări și se adună, descoperind că ar fi trebuit să aibă ceva în mînă. Dar n-avea nimic. Desfăcu brațele, exclamînd :

— Mi-am lăsat undeva poșeta... unde ?

Grădinile nu aveau puncte cardinale, în ceea ce o privea pe ea. Merseseră cea mai mare parte a plimbării pe iarbă — atît își aducea aminte. Chiar și drumul spre sera de orhidee se despărțea în trei. În seră însă nu era nici o geantă. Grăbiră pașii ca oamenii preocupați care se gîndesc la un lucru pierdut. Cum arăta poșeta ? Ce conținea?

— Un portofel... un bilet... cîteva scrisori, hîrtii, enumeră Katharine, agitîndu-se mai mult pe măsură ce-și amintea. Denham o luă repede înaintea ei și-l auzi strigînd că o găsise pînă să fi ajuns și ea la bancă. Ca să fie sigură că totul era în ordine, întinse pe genunchi lucrurile din geantă. Ciudată colecție, se gîndi Denham, privind cu un interes profund. Monede de aur disparate, încîlcite într-o șuviță îngustă de dantelă, scrisori care cumva sugerau o intimitate absolută ; două sau trei chei, și o listă de comisioane, bifate ici colo. Dar nu se declară mulțumită pînă cînd nu găsi o anume hîrtie, atît de strîns împăturită, încît lui Denham îi fu imposibil să ghicească conținutul. Ușurată și recunoscătoare începu imediat să spună că se gîndise la planurile lui.

O întrerupse :

— Să nu mai discutăm despre treaba asta plictisitoare.

— Dar credeam...

— E o chestiune plictisitoare. N-ar fi trebuit să vă necăjesc niciodată...

— Prin urmare v-aţi hotărît ?

Ralph scoase un sunet de nerăbdare.

— E un lucru fără importanţă.

Katharine nu putu decît să rostească destul de plat : „Ah !"

— Vreau să spun că are importanţă pentru mine, nu pentru altcineva. Oricum, continuă el mai cu bunăvoinţă, nu văd de ce v-aţi bate capul cu problemele altora.

Katharine avu impresia că îl lăsase să observe prea limpede cît o plictisea această latură a vieţii lui.

— Tare mă tem că am fost cam distrată, începu ea, amintindu-şi cît de des o acuzase William de acest lucru.

— Aveţi de ce să fiţi distrată, replică el.

— Da, răspunse ea, îmbujorîndu-se. Adică nu, se contrazise. Nimic special, vreau să spun. Dar mă gîndeam la plante. Îmi făcea plăcere. De fapt, rareori m-am bucurat mai mult de o după-amiază ca astăzi. Dar aş vrea să ştiu ce aţi hotărît.

— A, totul e stabilit, răspunse el. Mă voi duce în această casă imposibilă ca să scriu o carte de doi bani.

— Cît vă invidiez, răspunse ea, cu o sinceritate totală.

— Păi, casele astea le poţi ţine şi cu cincisprezece şilingi pe săptămînă.

— Le poţi ţine... da, răspunse ea. Problema este... Katharine se înfrînă. Nu mi-aş dori decît două camere, continuă ea, suspinînd ciudat. Una unde să mănînc şi una unde să dorm. Ah, dar de fapt mi-aş mai dori una mai mare, la mansardă, şi o grădiniţă unde să cresc flori. O potecă... aşa... care să ducă la rîu, sau în pădure, şi marea destul de aproape ca să pot auzi valurile noaptea. Vasele care dispar la orizont... Se întrerupse. Veţi sta aproape de mare ?"

— Ideea mea de fericire absolută, începu el, fără să-i răspundă la întrebare, este să trăiesc aşa cum v-aţi închipuit.

— Păi, acum veţi putea. Bănuiesc că veţi munci, continuă ea ; veţi munci toată dimineaţa şi din nou după cea-

iul de după-amiază, şi poate chiar noaptea. Nu veţi avea tot timpul vizitatori care să vă întrerupă.

— Oare cît poate trăi un om singur ? întrebă el. Aţi încercat vreodată ?

— O dată, timp de trei săptămîni, îi răspunse ea. Tata şi mama erau în Italia ; a intervenit ceva şi n-am putut să plec şi eu. Am stat absolut singură trei săptămîni, şi singura persoană cu care am vorbit a fost un necunoscut, în restaurantul unde am mîncat — un individ cu barbă. Pe urmă m-am întors la mine în cameră şi... ei, am făcut ce-am vrut. Din păcate incidentul ăsta nu mă prezintă în culori prea favorabile, adăugă ea, dar nu suport să trăiesc alături de alţii. Un om cu barbă, o dată, e interesant ; e o persoană detaşată ; mă lasă să fac ce poftesc, şi ştiu că nu ne vom mai revedea. Prin urmare, sîntem absolut sinceri — lucru care nu e posibil cu prietenii.

— Prostii, răspunse brusc Denham.

— De ce „prostii" ? întrebă ea.

— Pentru că nu credeţi ce spuneţi, protestă el.

— Sînteţi foarte categoric, spuse ea uitîndu-se la el şi rîzînd.

Cît de arbitrar, năbădăios şi poruncitor mai era ! Îi ceruse să vină la Kew să-l sfătuiască ; pe urmă îi spusese că îşi rezolvase deja problema ; pe urmă începuse s-o învinovăţească. Era exact opusul lui William Rodney, îi trecu ei prin cap ; avea hainele ponosite, prost cusute, şi nu era obişnuit cu înlesnirile oferite de viaţă ; îşi găsea cu greu cuvintele şi se simţea atît de stînjenit încît reuşea să-şi mistifice propriul caracter. Cînd tăcea se simţea prost ; cînd accentua ceva o făcea cu stîngăcie. Şi totuşi lui Katharine îi plăcea.

— Nu cred ce spun, repetă ea bine dispusă. Ei... ?

— Stau şi mă întreb dacă sinceritatea absolută reprezintă metrul dumneavoastră etalon în viaţă, răspunse el semnificativ.

Ea se înroşi. El îi dibuise imediat punctul slab... logodna, şi în cele ce spunea, avea dreptate. Cel puţin acum lucrurile nu mai stăteau chiar aşa, îşi aminti ea bucuroasă; dar asta nu putea să-i spună şi-i răbdă insinuările cu toate că de pe buzele cuiva care s-a comportat cum se comportase

el forța lor nu era prea mare. Totuși, ceea ce afirmase avea forță, se gîndi ea ; parțial pentru că părea cu desăvîrșire inconștient de propria-i greșeală în cazul lui Mary Datchet, și astfel îi zădărnicea ei intuiția ; și parțial pentru că întotdeauna vorbea apăsat, de ce anume, încă nu era sigură.

— Sinceritatea totală este destul de dificilă, nu credeți ? întrebă ea, ușor ironică.

— Există și asemenea oameni, răspunse el cam vag. Îi era rușine de propria cruzime de a o jigni, și totuși nu dorea s-o jignească, departe de el acest gînd, ci doar să se umilească singur pentru impulsul incredibil de nesăbuit de a se lăsa în voia stării care, din cînd în cînd, simțea că-l suprinde, împingîndu-l spre limitele nesfîrșitului. Îl tulbura dincolo de cel mai îndrăzneț vis pe care și l-ar fi putut făuri. Părea să observe că sub aparenta ei liniște, care aproape se afla patetic de la îndemînă, și în calea tuturor cerințelor obișnuite ale vieții cotidiene, se găsea un spirit pe care îl păstrase sau îl înăbușise în clipele de singurătate sau... oare era posibil ?... de iubire. Îi fusese dat lui Rodney s-o vadă fără mască, nereținută, fără grija îndatoririlor ? o ființă cu o pasiune nemăsurată și o libertate instinctivă ? Nu ; refuza să creadă acest lucru. Numai în singurătate putea să fie nereținută. „M-am întors la mine în cameră și am făcut... ce-am vrut." Îi spusese acest lucru, și asta îl făcuse să întrezărească posibilități nebănuite. Chiar încrederea, ca și cum el ar fi putut împărtăși alături de ea singurătatea, dar numai gîndul la așa ceva îi înteți bătăile inimii și-l făcu să amețească. Se înfrînă cît putu de violent. O văzu că se înroșește, și în ironia răspunsului îi simți revolta.

Începu să-și desfacă de pe lănțișor ceasul de argint din buzunar, sperînd că într-un fel asta l-ar putea ajuta să revină la starea liniștită și fatalistă pe care o avusese cînd privise țărmul lacului, căci de fapt acea stare trebuia să caracterizeze întîlnirea lui cu Katharine, cu orice risc. Îi vorbise de recunoștință și acceptare în scrisoarea pe care nu i-o trimisese niciodată, iar acum, în prezența ei, trebuia să adeverească acele făgăduințe cu toată forța caracterului său.

Ea, pe de altă parte, fiind astfel provocată, încercă să-şi definească punctul de vedere. Dorea ca Denham s-o înţeleagă.

— Nu vă daţi seama că dacă nu ai relaţii cu oamenii este mai uşor să fii cinstit cu ei ? întrebă ea. Asta am vrut să spun. Nu e nevoie să-i amăgim prin linguşiri ; nimeni nu are obligaţii faţă de ei. Nu mă îndoiesc că şi dumneavoastră aţi descoperit în propria familie că este imposibil să discutaţi ce vă interesează în primul rînd pentru că sînteţi adunaţi cu toţii, pentru că formaţi un fel de conspiraţie, pentru că poziţia nu este cea corectă...

Argumentaţia ei rămase uşor neconcludentă, căci subiectul era complex, iar ea nu ştia dacă Denham avea sau nu familie. Denham îi dădu dreptate, în privinţa stricăciunilor pe care le poate produce sistemul familiei, dar nu dorea să discute despre asta acum.

Abordă un subiect care îl interesa mai mult.

— Sînt convins, spuse el, că există cazuri în care este posibilă o sinceritate absolută — cazuri în care nu există nici un fel de legături, deşi oamenii locuiesc împreună, dacă vreţi, unde fiecare este liber, unde nimeni nu are obligaţii faţă de celălalt.

— O vreme... poate, admise Katharine, uşor nemulţumită. Dar obligaţiile apar întotdeauna. Trebuie să se ţină seama de sentimente. Oamenii nu sînt simpli, şi deşi doresc să fie raţionali, sfîrşesc... (vroia să spună ca mine, — dar adăugă stîngaci)... prin a se încurca de tot.

Pentru că nu se fac înţeleşi de la început. Eu aş putea să mă angajez, chiar în clipa asta, spuse Ralph, cu o intonaţie stăpînită care făcea cinste stăpînirii de sine, într-o prietenie respectînd anumite condiţii şi care ar fi absolut sinceră şi deschisă.

Era curioasă să audă condiţiile dar, în afara sentimentului că subiectul ascundea primejdii cunoscute mai bine de ea decît de el, tonul cu care vorbise Ralph îi aminti de ciudata declaraţie abstractă făcută pe Embankment. Orice aluzie la dragoste o speria deocamdată ; îi provoca aceeaşi durere ca şi atingerea unei răni deschise.

Dar Ralph continuă fără să aştepte vreo invitaţie din partea ei.

— În primul rînd, o asemenea prietenie nu trebuie să se bazeze pe afecțiune, sublinie el. Cei doi parteneri trebuie să înțeleagă cel puțin că dacă vreunul din ei se îndrăgostește, el sau ea face acest lucru pe propriul risc. Nici unul nu are vreo obligație față de celălalt. Trebuie să fie liberi să rupă sau să schimbe prietenia cînd poftesc. Și mai trebuie să fie în stare să afirme tot ce gîndesc. E nevoie ca toate astea să fie bine înțelese.

— Și ar cîștiga ceva care să merite ? întrebă ea.

— E un risc... bineînțeles că este un risc, răspunse el. Cuvîntul fusese folosit de Katharine deseori în ultima vreme cînd își argumenta singură diverse atitudini.

— Dar este singura cale... în cazul în care consideri că merită să ai prietenii, conchise el.

— Poate în aceste condiții ar putea fi, spuse ea gînditoare.

— Păi, acestea sînt propunerile mele pentru prietenia pe care intenționez să v-o ofer.

Katharine știuse că asta va urma, totuși simți un mic fior, pe jumătate de mulțumire, pe jumătate de împotrivire, cînd auzi declarația oficială.

— Aș dori, dar... începu ea.

— Crezi că Rodney s-ar supăra ?

— A, nu, răspunse ea grăbită. Nu, nu din cauza asta, continuă ea, și din nou se opri. Fusese mișcată de felul direct și totuși ceremonios în care făcuse ceea ce numea el oferta de propuneri, dar dacă el era generos, pentru ea era cu atît mai necesar să fie prudentă. Începu să speculeze ideea că se vor pomeni în situații dificile ; dar, ajungînd la acest punct, ceea ce nu însemna la urma urmelor că înaintase prea mult pe drumul prudenței, prevederea o părăsi. Căută imaginea unei catastrofe în care urmau să se avînte amîndoi. Dar nu-i veni nici una în minte. Avea impresia că aceste catastrofe erau niște amăgiri ; viața continua — viața era total diferită de ce spuneau oamenii. Și nu numai că se găsea la capitolul resurselor de prevedere, dar i se păru brusc inutilă. Fără îndoială că dacă exista o persoană care știa să-și poarte de grijă, acela era Ralph Denham ; îi spusese că n-o iubește. Și în plus, medita ea, mergînd pe sub fagi și balansîndu-și umbreluța, dacă în gînduri era obișnuită să se bucure de libertate to-

tală, de ce ar aplica mereu o altă măsură comportamentului ei în practică ? De ce, se gîndi ea, să existe continuu această divergenţă între raţionament şi acţiune, între viaţa în singurătate şi cea în societate, această genune cumplită care are pe o latură sufletul în acţiune, în plină zi, şi latura cealaltă e contemplativă şi întunecată ca şi noaptea ? Nu era posibil să păşeşti de la una la cealaltă, dreaptă şi fără transformări esenţiale ? Oare nu era asta o şansă pe care el i-o oferea — şansa rară şi minunată a prieteniei ? În cele din urmă, îi spuse ea lui Denham, cu un suspin în care el simţi şi nerăbdare şi uşurare, că este de acord ; considera că el avea dreptate ; era dispusă să-i accepte condiţiile prieteniei.

— Şi acum, spuse Katharine, hai să luăm un ceai.

De fapt, în clipa în care aceste principii fuseseră enunţate, amîndoi se simţiră cu inima împăcată. Amîndoi erau convinşi că fusese stabilit un lucru de o importanţă covîrşitoare şi acum puteau să-şi îndrepte atenţia asupra ceaiului şi grădinilor. Hoinăriră prin sere, admirară nuferii plutind pe eleştee, respirară parfumul a mii de garoafe şi-şi comparară gusturile cu privire la copaci şi lacuri. În timp ce vorbeau numai despre cele ce le apăreau în faţa ochilor, încît putea oricine să asculte discuţia, simţeau că apropierea lor devine mai strînsă şi mai profundă datorită atîtor persoane care trecînd pe lîngă ei nu bănuiau cîtuşi de puţin acest lucru. Povestea cu casa la ţară şi viitorul lui Ralph nu mai fură niciodată amintite.

CAPITOLUL 26

CU TOATE CA VECHILE DILIGENȚE, CU UȘILE lor pictate și cornul vizitiului, cu buna dispoziție care domnea și vicisitudinile drumului, s-au contopit demult cu țărîna, în măsura în care erau materie, și s-au păstrat pe pagina tipărită a romancierilor noștri, în măsura în care comunicau cu spiritul, o călătorie la Londra cu expresul poate încă să reprezinte o aventură foarte plăcută și romantică. Cassandrei Otway, la vîrsta de douăzeci și doi de ani îi era imposibil să-și închipuie un lucru mai plăcut. Sătulă de lunile pline de cîmpii verzi, primul șir de vile ale artizanilor de la periferia Londrei i se păru că are ceva sobru, care sporea simțitor importanța fiecărei persoane din compartiment, și chiar, sub imperiul minții ei impresionabile, accelera viteza trenului și dădea o notă de autoritate gravă șuieratului locomotivei. Se îndreptau spre Londra ; trebuia să li se dea întîietate față de orice alt trafic cu altă destinație. Era necesară o ținută aparte cînd va coborî pe peronul din Liverpool Street și se va amesteca printre cetățenii preocupați și grăbiți pentru ale căror interese nenumărate taxiuri, omnibuze și metroul așteptau să fie solicitate. Se străduí să pară demnă și preocupată, dar cînd taxiul se puse în mișcare fără să șovăie, alarmînd-o ușor, uită că trebuia să pară o locuitoare a Londrei și începu să se uite cînd pe o fereastră, cînd pe alta, fixîndu-și privirea fie pe o clădire de partea asta fie pe o scenă de pe trotuar de partea cealaltă ca să-și satisfacă profunda curiozitate. Și totuși, pe toată durata călătoriei cu taxiul nici o persoană nu i se păruse reală, nimic nu fusese obișnuit ; lumea, clădirile guvernamentale, valurile de bărbați și femei care se perindau prin fața ma-

rilor vitrine erau toate niște mase uriașe și o impresionau ca și cum le-ar fi văzut pe scenă.

Toate aceste sentimente erau susținute, și parțial inspirate, de faptul că drumul o dusese tocmai în centrul celui mai romantic univers al ei. De o mie de ori cînd se găsea în mijlocul peisajului ei pastoral gîndurile o purtaseră exact pe acest drum, apoi era primită în casa din Chelsea, și urca scările direct în camera lui Katharine unde, pe nevăzute, savura intimitatea camerei acestei stăpîne misterioase și încîntătoare. Cassandra își adora verișoara ; adorația putea ușor să alunece în ridicol, dar firea schimbătoare a Cassandrei o salva de la acest exces, împrumutîndu-i un farmec cuceritor. Adorase o mulțime de lucruri și de oameni în decursul celor douăzeci și doi de ani ; fusese pe rînd mîndria și disperarea dascălilor ei. Preamărise arhitectura și muzica, științele naturii și cele umaniste, literatura și arta, dar întotdeauna, cînd se găsea în culmea entuziasmului, însoțit de o strălucită transpunere în practică, se răzgîndea și-și cumpăra pe furiș un alt îndreptar. Rezultatele îngrozitoare pe care le prevăzuseră guvernantele, ca urmare a unei asemenea nestatornicii mintale, erau acum, la această vîrstă, evidente, căci Cassandra nu dăduse nici un examen, și zilnic demonstra că este tot mai puțin capabilă să treacă vreunul. Pînă și prezicerea mai sumbră că nu va fi niciodată în stare să-și cîștige existența se verifica întru totul. Dar din toate aceste șuvițe scurte ale diverselor înzestrări Cassandra își împletise o atitudine, un tipar al minții care, chiar dacă erau inutile, anumite persoane le găseau pline de vioiciune și prospețime, două calități de invidiat. Verișoarele păreau să aibă în comun o mulțime de calități care nu se pot găsi niciodată unite într-o singură persoană și rareori chiar la șase persoane. Pe cîtă vreme Katharine era simplă, Cassandra era complexă ; Katharine era directă și robustă, Cassandra era vagă și evazivă. Pe scurt, reprezentau foarte bine laturile feminine și masculine ale naturii femeii, și ca bază, exista profunda legătură de sînge dintre ele. Cassandra o adora pe Katharine, dar era incapabilă să adore pe cineva fără să-și reîmprospăteze spiritul cu crîmpeie de zeflemea și critică, iar Katharine îi îndrăgea și rîsul și respectul pe care i-l purta.

În clipa de față respectul era primul gînd din mintea Cassandrei. Logodna lui Katharine îi apăru așa cum prima logodnă în cercul unor cunoscuți poate apărea în mintea celorlalți ; era solemnă, frumoasă și misterioasă ; dădea celor doi parteneri aerul important al celor care fuseseră inițiați într-un ritual pe care ceilalți din grup încă nu-l cunosc. De dragul lui Katharine, Cassandra îl considera pe William o persoană cît se poate de distinsă și interesantă și-i socotise mai întîi conversația și pe urmă manuscrisul ca niște semne de prietenie care o flataseră și o delectaseră.

Cînd ajunse la Cheyne Walk, Katharine încă nu se întorsese. După ce-și salută unchiul și mătușa și primi, ca de obicei, un cadou de doi sovereign „ca să-și plătească taxiurile și să aibă de cheltuială" din partea unchiului Trevor a cărui nepoată preferată era, se schimbă și se duse la Katharine în cameră s-o aștepte. Ce mare oglindă avea Katharine, se gîndi ea, și ce matură i se părea ordinea de pe măsuța de toaletă față de cea de la ea de-acasă. Privind în jur, îi trecu prin minte că notele de plată înfipte într-o țepușă de lemn, așezată ca ornament pe polița căminului, semănau izbitor cu Katharine. Nicăieri nu se zărea vreo fotografie de-a lui William. Camera cu amestecul ei de lux și ascetism, cu halatele de mătase și papucii purpurii, covorul uzat și pereții goi, emana ceva din aerul propriu verișoarei sale ; stătea în mijlocul camerei savurînd senzațiile primite ; și pe urmă, dorind să răsfoiască ce obișnuia probabil să răsfoiască verișoara ei, Cassandra începu să scoată cărțile așezate pe raftul de deasupra patului. În majoritatea caselor, acest raft este locul pe care se odihnesc ultimele relicve religioase, ca și cînd, seara tîrziu, în inima singurătății, oamenii care în cursul zilei sînt niște sceptici, își găsesc consolarea sorbind vechea vrajă contra durerilor și neliniștilor, țesută, în ascunzișurile lor din întuneric. Dar printre cărțile lui Katharine nu se găsea nici o carte de rugăciuni. După coperțile tocite și conținutul enigmatic, Cassandra avu impresia că erau vechi manuale de-ale unchiului Trevor, păstrate de fiica lui cu evlavie, cu toate că atitudinea era cam excentrică. Cît de neașteptată era întotdeauna Katharine ! Cîndva și ea făcuse o pasiune pentru geometrie, și ghemuindu-se pe

pat. se cufundă în lectură, încercînd să afle cît uitase din ceea ce știuse odată. Katharine, care sosi puțin mai tîrziu, o găsi adîncită în studii.

— Draga mea, exclamă Cassandra, agitînd cartea spre verișoara ei, din clipa asta mi s-a schimbat tot cursul vieții ! Trebuie să-mi notez imediat autorul ca să nu-l uit...

Ce autor, ce carte, ce viață schimbată, se întreba Katharine. Începu să-și scoată grăbită pelerina, căci întîrziase.

— Pot să stau cu tine cît te dezbraci ? întrebă Cassandra, închizînd cartea. Eu m-am schimbat mai demult.

— A, ești gata, deci ? spuse Katharine întorcîndu-se pe jumătate spre ea, și privind-o cum stătea ținîndu-se cu mîinile de genunchi, pe marginea patului.

— Au sosit invitații la cină, spuse ea, reconsiderînd ținuta Cassandrei. După o clipă remarcă distincția și farmecul aparte al chipului cu nasul lung și ascuțit, ochii ovali și strălucitori. Părul era cam zburlit pe frunte, dar dacă ar fi fost dată pe mîinile unor coafeze și croitorese, silueta subțirică ar fi putut să semene cu cea a unei franțuzoaice distinse din secolul optsprezece.

— Cine vine la cină ? întrebă Cassandra, anticipînd alte posibilități de extaziere.

— William, și cred că mătușa Eleanor cu unchiul Aubrey.

— Ce mă bucur că vine William. Ți-a spus că mi-a trimis manuscrisul ? Cred că e minunat... cred că aproape te merită, Katharine.

— Ai să stai lîngă el și ai să-i spui părerile tale.

— Nu îndrăznesc, rosti Cassandra.

— De ce ? Doar nu ți-e frică de el ?

— Puțin... pentru că e legat de tine.

Katharine zîmbi.

— Păi atunci, cu binecunoscuta ta fidelitate, știind că rămîi aici două săptămîni, cînd ai să pleci n-o să-ți mai faci iluzii despre mine. Îți dau o săptămînă, Cassandra. Puterea îmi va slăbi zi de zi. Acum este la apogeu ; dar de mîine va începe să pălească. Oare cu ce să mă îmbrac ? Găsește-mi rochia albastră, Cassandra, acolo, în garderobul lung.

Vorbea dezordonat, dădea cu pila și pieptănul, trăgea sertărașele de la măsuța de toaletă și le lăsa deschise. Cassandra, așezată pe pat, lîngă ea, îi privi chipul răsfrînt în oglindă. Era gravă și concentrată, aparent preocupată de alte lucruri pe lîngă făcutul unei cărări drepte, care-i străbătea părul negru și care era la fel de dreaptă ca și un drum roman. Pe Cassandra o impresionă din nou maturitatea Katharinei, și în vreme ce ea își trăsese rochia albastră care umplu aproape întreaga suprafață a oglinzii alungite de o lumină azurie, transformînd-o într-o ramă de tablou, reflectînd nu numai chipul aproape nemișcat al frumoasei fete, ci și contururile și culorile obiectelor din fundal, Cassandra se gîndi că nici o altă imagine nu i se păruse pînă atunci atît de romantică. Se încadra perfect în atmosfera camerei, a casei și a orașului care le înconjura ; căci nu încetase să perceapă murmurul îndepărtat al roților.

Coborîră scările destul de tîrziu, în ciuda grabei lui Katharine. Pentru Cassandra, zumzetul vocilor din salon aducea cu acordatul instrumentelor dintr-o orchestră. Avu senzația că erau o sumedenie de oameni, toți necunoscuți, frumoși, îmbrăcați cu cel mai mare rafinament, deși se dovediră a fi în marea lor majoritate rude de-ale lor, iar rafinamnetul hainelor, pentru observatorul imparțial, se limita la vesta albă cu care era îmbrăcat Rodney. Toți se ridicară însă simultan, lucru care impresionă, și toți exclamară, dădură mîna și fu prezentată domnului Peyton : ușa se deschise brusc, masa fu anunțată și porniră în șir, William Rodney îi oferi brațul său învesmîntat în negru, ușor înclinat, după cum ea sperase în taină. Pe scurt, dacă scena ar fi fost privită numai prin ochii ei, ar fi putut fi descrisă drept de o strălucire magică. Desenele de pe farfuriile adînci, șervețelele aprețate și împăturite, care se ridicau lîngă ficcare farfurie în formă de rodul pămîntului, piinișoarele lunguiețe legate cu fundă roz, platourile de argint și paharele de șampanie, cu picioarele stropite cu virgulițe de aur și sticla de culoarea mării — toate aceste amănunte, împreună cu un miros ciudat de persistent de mănuși de șevro contribuiau la exaltarea pe care o simțea, dar care trebuia înfrînată pentru că acum era adultă iar lumea nu mai avea chiar atîtea minunății.

Lumea nu mai avea chiar atîtea minunăţii, e adevărat ; dar oamenii aveau, şi pentru Cassandra, fiecare persoană era posesoarea unei particele pe care ea o numea în sinea ei. „realitate". Era un dar care dacă li s-ar fi cerut, l-ar fi oferit, şi astfel petrecerile nu mai puteau fi plicticoase, iar micuţul domn Peyton din dreapta ei, şi William Rodney din stînga erau amîndoi înzestraţi în aceeaşi măsură cu acea calitate care ei i se părea atît de evidentă şi de valoroasă încît o uluia mereu cum oamenii neglijau să profite de pe urma ei. De fapt, nici nu-şi dădea bine seama dacă se adresa domnului Peyton sau lui William Rodney. Dar celui care, încet-încet, luă înfăţişarea unui domn în vîrstă cu mustaţă, îi descrise cum ajunsese la Londra în după-amiaza aceea şi cum luase un taxi şi străbătuse străzile. Domnul Peyton, de vreo cincizeci de ani, redactor, înclina mereu înţelegător din capul chel. Cel puţin, trase el concluzia, era foarte tînără şi drăgălaşă, şi-şi dădu seama că era tulburată, cu toate că nu sesiză chiar de prima dată din vorbele ei sau nu-şi aminti din proprie experienţă de ce anume era atît de tulburată. „Nu erau muguri pe copaci ?" întreba ea. „Pe ce traseu a apucat ?"

Explicaţiile amabile pe care le cerea fură prompt întrerupte de dorinţa ei de a şti dacă domnealui era o persoană care citea — sau una care priveşte pe fereastră ? Domnul Peyton nu prea era convins ce fel de persoană era. Avea impresia că era cîte puţin din amîndouă. I se spuse că făcuse o confesiune extrem de periculoasă. Ea putea să-i ghicească toată viaţa din acest unic fapt. O provocă s-o descrie ; iar ea îl proclamă membru liberal în Parlament.

William, aparent angajat într-o conversaţie oarecare cu mătuşa Eleanor, auzise fiecare cuvînt, şi profitînd de faptul că doamnele vîrstnice nu prea au continuitate în discuţii, cel puţin în cele purtate cu cei pe care-i preţuiesc pentru tinereţea şi sexul lor, îşi făcu simţită prezenţa printr-un rîs nervos.

Cassandra se întoarse imediat spre el. Fu încîntată să descopere că aceste creaturi fascinante îi oferă comorile lor spre îmbogăţire atît de uşor şi de repede.

— *Tu* nici nu mă îndoiesc ce faci într-un compartiment, William, spuse ea, folosindu-i primul nume cu plăcere. Nici măcar *o dată* nu te uiți pe fereastră ; citești *absolut* tot timpul.

— Și din ce anume deduceți acest lucru ? se interesă domnul Peyton.

— A, pentru că e poet, bineînțeles, spuse Cassandra. Dar de fapt ar trebui să mărturisesc că știam dinainte, așa că nu e cinstit. Am manuscrisul la mine, continuă ea, neglijîndu-l pe domnul Peyton fără jenă. Mi-am notat o mulțime de lucruri de care vreau să te întreb.

William înclină din cap și încercă să-și ascundă plăcerea pe care i-o făcea remarca ei. Dar plăcerea era umbrită. Oricît de susceptibil la laudă ar fi fost William, niciodată n-ar fi îngăduit să fie flatat de niște oameni cu gusturi necizelate sau sentimentale în ale literaturii, iar dacă ea cumva ar fi greșit cît de puțin față de ceea ce el considera fundamental în această privință, urma să-și arate nemulțumirea prin ridicarea mîinilor și încreținea frunții ; după aceea, lauda ei n-ar mai fi avut valoare.

— Mai întîi, continuă ea, aș vrea să te întreb ce te-a hotărît să scrii tocmai o piesă ?

— A ! Vrei să spui că nu e suficient de dramatică ?

— Vreau să spun că nu văd ce ar cîștiga dacă ar fi jucată. Dar oare Shakespeare cîștigă ? Henry și cu mine ne certăm mereu pe Shakespeare. Sînt convinsă că greșește, dar n-am cum să dovedesc pentru că nu l-am văzut pe Shakespeare jucat decît o dată la Lincoln. Dar nu sînt sigură, insistă ea, că Shakespeare a scris pentru scenă.

— Ai perfectă dreptate, exclamă Rodney. Speram să susții punctul ăsta de vedere. Henry greșește total. Bineînțeles că încercarea mea e nereușită, așa cum se întîmplă cu toți modernii. Doamne, Doamne ! ce bine ar fi fost să te fi consultat dinainte.

De aici discuția continuă pe diferite aspecte ale piesei lui Rodney, în măsura în care îi ajuta memoria. Cassandra nu afirmă nimic care să-l deranjeze, iar îndrăzneala ei candidă avu o asemenea putere stimulatoare, încît Rodney putu fi zărit de cîteva ori cum rămîne cu furculița suspendată în aer, în vreme ce dezbătea primele principii ale artei. Doamna Hilbery se gîndi că niciodată nu fusese mai

bine pus în valoare ; da, era oarecum schimbat ; îi amintea de cineva care nu mai exista, o persoană distinsă... uitase cum o chema.

Vocea Cassandrei se făcu auzită, plină de emoţie.

— Nu ai citit *Idiotul !* exclamă ea.

— Am citit *Război şi Pace*, replică William, cam ţîfnos.

— *Război şi Pace !* repetă ea, uşor batjocoritoare.

— Mărturisesc că nu-i înţeleg pe ruşi.

— Dă mîna cu mine ! Dă mîna cu mine ! bubui vocea unchiului Aubrey de dincolo de masă. Nici eu. Şi mă aventurez să afirm că nici ei înşişi nu par să se înţeleagă.

Bătrînul domn condusese o parte din imperiul indian, dar avea obiceiul să spună că ar fi preferat să scrie operele lui Dickens. La masă, conversaţia abordă un subiect foarte îndrăgit. Mătuşa Eleanor dădea semne că ar vrea să-şi exprime şi ea o părere. Cu toate că gusturile ei se tociseră din cauza înclinaţiei filantropice de aproape douăzeci şi cinci de ani, avea totuşi un instinct desăvîrşit pentru cît simula sau cît era de snoabă ; ştia la perfecţie care literatură merge şi care nu. Avea fler dar nu se mîndrea niciodată cu el.

— Nebunia nu este un subiect potrivit pentru beletristică, anunţă ea hotărîtă.

— Există totuşi binecunoscutul caz al lui Hamlet, interveni domnul Hilbery, cu glasul lui molcom şi semiumoristic.

— A, dar cu poezia este altceva, Trevor, răspunse mătuşa Eleanor, ca şi cum primise o împuternicire specială din partea lui Shakespeare pentru această afirmaţie. Cu totul altceva. Şi eu personal n-am fost niciodată de părere că Hamlet era chiar atît de nebun. Dumneavoastră ce credeţi, domnule Peyton ?

Căci, dacă exista un propovăduitor al literaturii prezent în persoana redactorului unei reviste de renume, era gata să-i accepte opiniile.

Domnul Peyton se lăsă puţin pe speteaza scaunului, şi înclinînd uşor capul într-o parte, observă că la această întrebare nu fusese niciodată în stare să răspundă mulţumitor. Erau multe de spus de ambele părţi, dar tocmai

cînd să chibzuiască de partea cui să încline, doamna Hilbery interveni în alegerea judicioasă.

— Minunata, minunata Ofelia ! exclamă ea. Ce putere extraordinară are... poezia ! Mă trezesc într-o dimineaţă complet înghemţată ; afară, o ceaţă gălbuie ; micuţa Emily aprinde lumina cînd îmi aduce ceaiul şi spune : „Ah, doamnă, apa a înghemţat în cazan şi bucătăreasa şi-a tăiat degetul pînă la os". Şi pe urmă, deschid o cărţulie verde, şi păsările încep să cînte, stelele licăresc, florile îşi unduie capetele...

Privi în jurul ei ca şi cum aceste imagini ar fi prins viaţă în salon.

— Şi s-a tăiat rău bucătăreasa ? întrebă mătuşa Eleanor, adresîndu-se în mod firesc Katharinei.

— Ei, degetul bucătăresei n-a fost decît o metaforă, spuse doamna Hilbery. Dar dacă şi-ar fi tăiat tot braţul, Katharine i l-ar fi pus la loc, remarcă ea, privindu-şi cu afecţiune fiica, parcă puţin întristată, după cum i se păru.

— Dar ce gînduri groaznice, încheie ea, punînd alături servetul şi împingîndu-şi scaunul în spate. Haideţi să urcăm la etaj şi să găsim un subiect mai vesel de discutat.

Sus, în salon, Cassandra găsi noi surse de delectare, mai întîi în aspectul distins şi tihnit al camerei, şi pe urmă în şansa oferită de a-şi arunca undiţa spre o nouă varietate de persoane. Dar glasurile scăzute ale femeilor, tăcerea lor meditativă, frumuseţea, care cel puţin i se părea ei că emană din rochiile negre de satin şi boabele de chihlimbar care înconjurau gîturile vîrstnice, îi schimbară dorinţa de conversaţie într-una mai potolită, de observaţie şi şoaptă. Intră încîntată într-o atmosferă în care chestiunile personale erau discutate liber, aproape monosilabic, de către doamnele mai în vîrstă care o acceptaseră ca pe una de-a lor. Expresia ei deveni foarte înţelegătoare şi blajină, ca şi cum şi ea era cuprinsă de solicitudine în faţa lumii pe care mătuşa Maggie şi mătuşa Eleanor o ocroteau, o ţineau în frîu sau o dezaprobau. După un timp observă că verişoara ei se izolase într-un fel de grup, şi brusc, lăsă deoparte înţelepciunea, blajinitatea şi înţelegerea şi începu să rîdă.

— De ce rîzi ? întrebă Katharine.

Gluma atît de bufă şi nerecunoscătoare nu merita explicaţii.

— A, nimic... ceva ridicol... de cel mai prost gust, dar totuşi, dacă închizi pe jumătate ochii şi te uiţi...

Katharine închise pe jumătate ochii şi se uită în sens invers, iar Cassandra rîse mai tare şi încă rîzînd încercă să-i explice pe şoptite că mătuşa Eleanor, văzută cu ochii întredeschişi, semăna cu un papagal din colivia de la Stogdon House, cînd, îşi făcură apariţia bărbaţii iar Rodney se îndreptă spre ele şi dori să cunoască motivul veselici.

— Refuz să ţi-l spun ! răspunse Cassandra, ridicîndu-se dreaptă, şi încrucişîndu-şi braţele, înfruntîndu-l. William găsi această poză foarte drăgălaşă. Nici o clipă nu-i trecuse prin cap că ar fi putut rîde de el. Rîdea pentru că viaţa era atît de minunată, de încîntătoare.

— Vai, dar e o cruzime să mă faci să simt cît de barbari sîntem noi, bărbaţii, răspunse el, adunîndu-şi picioarele şi apăsînd cu degetele un baston de malaca imaginar sau un joben închipuit. Am discutat tot felul de lucruri plictisitoare şi acum n-am să mai pot afla ceea ce-mi doream mai mult.

— Nu ne poţi păcăli ! exclamă ea. Nici o clipă ! Ştim amîndoi că te-ai simţit extraordinar de bine. Nu-i aşa, Katharine ?

— Nu, răspunse ea. Cred că spune adevărul. Nu prea îl interesează politica.

Cuvintele, cu toate că fuseseră rostite fără emfază, provocară o schimbare ciudată în atmosfera voioasă şi plăcută. William îşi pierdu brusc însufleţirea şi spuse grav :

— Nu înghit politica.

— Nu cred că bărbaţii au voie să afirme acest lucru, spuse Cassandra, aproape cu severitate.

— De acord. De fapt nu-i înghit pe politicieni, se corectă el iute.

— Vezi, am impresia că verişoara mea este ceea ce se numeşte o feministă, continuă Katharine. Sau mai bine spus, acum şase luni era o feministă, dar n-are rost să îmi închipui că şi acum este ce era acum şase luni. Asta este unul din farmecele ei, după mine. Niciodată nu poţi fi sigur.

Zîmbi către Cassandra ca o soră mai mare.

— Katharine, mă faci să mă simt îngrozitor de copilăroasă, exclamă Cassandra.

— Nu, nu, nu asta vrea să spună, interveni Rodney. Sînt de acord că femeile au un avantaj uriaş faţă de noi. Îţi scapă o mulţime de lucruri cînd încerci să cunoşti lucrurile pe toate feţele.

— Ştie greaca pe toate feţele, spuse Katharine. Dar la fel ştie şi o mulţime despre pictură, şi multe despre muzică. E foarte cultivat... poate cea mai cultivată persoană din cîte cunosc.

— Şi poezie, adăugă Cassandra.

— Da, am uitat de piesa lui, observă Katharine şi întorcînd capul ca şi cînd văzuse ceva care-i solicita atenţia în celălalt colţ al camerei, se îndreptă într-acolo.

O clipă, rămaseră amîndoi tăcuţi, după această prezentare voită a lor, iar Cassandra o urmări pe Katharine traversînd camera.

— Henry, spuse ea peste o clipă, susţine că scena n-ar trebui să depăşească dimensiunile acestui salon. Consideră că ar trebui să fie incluse şi dansul şi cîntecele şi actoria... numai că exact opusul lui Wagner... înţelegi ?

Se aşezară, iar Katharine, întorcînd capul cînd ajunse lîngă fereastră, îl văzu pe William cum ridică mîna gesticulînd, cu gura întredeschisă, gata să dea replica în clipa în care Cassandra ar fi tăcut.

Îndatorirea lui Katharine, fie că ar fi trebuit să tragă draperia sau să mişte un scaun, a fost uitată sau lăsată baltă, dar ea continua să rămînă lîngă fereastră fără să facă nimic. Persoanele în vîrstă erau toate grupate în jurul focului. Alcătuiau un fel de comunitate independentă, matură, ocupată de propriile interese. Povesteau foarte frumos diverse întîmplări şi le ascultau foarte condescendent. Ea însă, evident, nu-şi găsea nicăieri locul.

„Dacă spune cineva ceva, am să susţin că mă uit la rîu", se gîndi ea, căci încă tributară tradiţiilor de familie, era gata să-şi plătească greşeala cu o minciună plauzibilă. Dădu la o parte transperantul şi se uită la rîu. Era însă o noapte întunecoasă iar apa abia dacă se zărea. Pe drum treceau taxiuri, iar cupluri se plimbau agale, ţinîndu-se cît mai aproape de parapet, cu toate că arborii încă nu aveau

frunzișul care să arunce umbre peste îmbrățișările lor. Astfel retrasă, Katharine își simți apăsătoare singurătatea. Seara fusese chinuitoare oferindu-i clipă de clipă dovezi tot mai evidente că lucrurile se vor desfășura după cum prevăzuse. Făcuse față glasurilor, gesturilor, privirilor ; știa, chiar stînd cu spatele, că William se cufunda în clipa aceea tot mai mult în desfătarea de a se înțelege cu Cassandra. Aproape mărturisise că totul era mai frumos decît își imaginase. Privi pe fereastră, hotărîtă să uite de amărăciunea personală, să uite de ea, să uite de viețile individuale. Scruta cerul întunecat, dar glasurile din cameră ajunseră pînă la ea. Le auzi ca și cum veneau de la ființe dintr-o altă lume, o lume anterioară lumii ei, o lume care era preludiul, anticamera realității ; se făcea de parcă era moartă de curînd și-i auzea pe cei vii vorbind. Natura halucinatorie a vieții noastre nu-i apăruse niciodată mai pregnant, nici viața nu fusese mai strîns legată de cei patru pereți ale căror obiecte existau numai în limitele luminilor și a focului, dincolo de care nu se mai întindea nimic, sau nimic altceva decît bezna. Părea că fizic păși dincolo de tărîmul unde lumina iluziei încă îți mai stîrnește dorința de a avea, de a iubi, de a te lupta. Și totuși, melancolia nu-i aduse seninătatea. Încă mai auzea glasurile din cameră. Încă mai era frămîntată de dorințe. Își dorea să le depășească pe toate. Dorea cu totul nepotrivit să se afle undeva pe stradă, grăbită ; chiar o cuprinse nerăbdarea să fie alături de cineva, care după o clipă de nesiguranță se identifică cu persoana lui Mary Datchet. Trase draperiile pînă se unir în falduri adînci spre mijlocul ferestrei.

— A, uite-o, spuse domnul Hilbery, care stătea cu spatele la foc, înclinîndu-se cu amabilitate ba la stînga, ba la dreapta. „Vino aici, Katharine. Nu știam unde v-ați dus..: Copiii noștri", remarcă el patetic, „sînt și ei de folos..: vreau să te duci la mine în birou, Katharine ; pe al treilea raft din dreapta ușii ai să găsești *Amintiri despre Shelley* a lui Trelawny ; adu-mi-o. Pe urmă, Peyton va trebui să recunoști față de toată lumea că ai greșit.

„*Amintirile despre Shelley* de Trelawny. Al treilea raft din dreapta ușii", repetă Katharine. La urma urmelor,

nu poți opri copiii să se joace și nici nu-i trezești pe visători. Trecu pe lîngă William și Cassandra.

— Stai, Katharine, spuse William, vorbind ca și cum era conștient de ființa ei în ciuda lui însuși. Mă duc eu.

Se ridică după o secundă de ezitare, și ea înțelese că îi venea foarte greu. Își sprijini un genunchi de divanul pe care stătea Cassandra și privind la chipul verișoarei, încă marcat de iuțeala vorbelor pe care le rostise, o întrebă :

— Ești... fericită ?

— Ah, draga mea ! exclamă Cassandra, ca și cum nici nu mai era nevoie de alte cuvinte. Bineînțeles că avem păreri absolut opuse despre tot ceea ce există, exclamă ea, dar cred că e cel mai inteligent bărbat pe care l-am întîlnit... iar tu ești cea mai frumoasă fată, adăugă ea, privind-o, și în acest timp, chipul pierdu din vioiciune și aproape se întristă, simpatizînd cu melancolia Katharinei, care Cassandrei i se păru o notă de cel mai mare rafinament.

— Ei, dar nu e decît zece, spuse Katharine întunecată.

— Atît de tîrziu ! Păi... ?

Nu înțelegea.

— La ora douăsprezece, caii mei se transformă în șoricei și am plecat. Visul se destramă. Dar îmi accept soarta. Eu bat fierul cît e cald.

Cassandra o privi nedumerită.

— Katharine vorbește de șoricei și fier și tot felul de lucruri ciudate, spuse ea cînd William reveni. Se întorsese repede. Tu înțelegi ce spune ?

Katharine observă după ușoara încruntare și șovăială că problema nu-i prea era pe plac în clipa aceea. Se îndreptă pe dată și spuse pe un ton diferit :

— Totuși, chiar că mă retrag. Te-aș ruga să explici tu, William, dacă e nevoie. N-am să întîrzii dar trebuie să văd pe cineva.

— La ora asta ? exclamă Cassandra.

— Pe cine trebuie să vezi ? îi ceru socoteală William.

— Pe cineva care mi-e prieten, aruncă ea vorba, schițînd o întoarcere către el. Știa că el ar fi dorit ca ea să rămînă, nu cu ei, bineînțeles, ci prin apropiere, în caz că ar fi avut nevoie de ajutor.

— Katharine are mulți prieteni, spuse William cam stingaci, așezîndu-se din nou, cînd Katharine ieși din cameră.

Taxiul mergea în viteză, pe străzile cu felinarele aprinse, așa cum își dorise. Îi plăceau și lumina și viteza și senzația că nu mai este acasă ci singură și că va ajunge la Mary, în camera ei pustie de la etaj. Urcă repede treptele de piatră, observînd în treacăt nota bizară pe care o aduceau rochia de mătase și pantofii albaștri pe piatra plină de praful ghetelor din timpul zilei, la lumina pîlpîitoare a felinarelor.

Ușa fu deschisă imediat chiar de Mary, al cărei chip nu numai că trăda mirarea la vederea vizitatoarei, dar și o oarecare jenă. O salută cu căldură și cum nu era timp pentru explicații, Katharine se duse direct în sufragerie, și se pomeni în prezența unui tînăr așezat comod pe un scaun, în mînă cu o foaie de hîrtie, pe care o privea ca și cum aștepta să continue fără întîrziere ceea ce începuse să-i spună lui Mary Datchet. Apariția unei doamne necunoscute în rochie de seară păru să-l tulbure. Își scoase pipa din gură, se ridică bățos și se așeză brusc.

— Ai luat masa în oraș ? întrebă Mary.

— Lucrați ? se interesă simultan Katharine.

Tînărul scuturâ din cap, ca și cum se retrăgea din implicația întrebării, ușor iritat.

— Păi, nu prea, răspunse Mary. Domnul Basnett mi-a adus să văd niște proiecte. Ne-am uitat peste ele, și eram pe sfîrșite... Povestește-ne despre petrecere.

Mary era zburlită ca și cum își trecuse degetele prin păr în timp ce discutase ; era îmbrăcată mai mult sau mai puțin ca o țărancă rusoaică. Se așezase din nou pe un scaun care părea să fi fost ocupat de ea de cîteva ore ; farfurioara de pe brațul lui conținea urmele multor țigări. Domnul Basnett, foarte tînăr, cu un ten proaspăt și o frunte înaltă, descoperită de părul pieptănat pe spate, era unul din grupul „tinerilor destoinici", după cum bănuise pe drept domnul Clacton, care avea o influență asupra lui Mary Datchet. Terminase nu demult o universitate, și acum era însărcinat cu reformarea societății. Împreună cu ceilalți tineri foarte destoinici întocmise un plan

pentru educarea muncitorilor, amestecarea clasei mijlocii cu cea a lucrătorilor, şi asaltarea capitalei prin forţele unite într-o Societate de educare a democraţiei. Planul ajunsese la stadiul în care se putea închiria un birou şi angaja o secretară, iar el fusese ales să-i explice lui Mary şi să-i ofere postul de secretară, pentru care, din principiu, urma să primească şi o mică sumă de bani. De la ora şapte îi citise documentul în care se exprima credinţa noilor reformatori, dar lectura fusese atît de des întreruptă de discuţii, şi fusese necesar de atîtea ori să o informeze pe Mary „absolut confidenţial" despre caracterele aparte şi intenţiile rele ale anumitor indivizi şi societăţi, încît nu depăşiseră jumătate din manuscris. Nici unul dintre ei nu-şi dăduse seama că discuţia durase trei ore. Absorbiţi de probleme uitaseră chiar să mai pună lemne pe foc, şi totuşi domnul Basnett în expunerea lui şi Mary în întrebările formulate păstraseră cu grijă un fel de stil oficial menit să înfrîneze dorinţa de a devia spre discuţii nesemnificative. Întrebările ei începeau în mod frecvent cu „Deci ar trebui să înţeleg...", iar răspunsurile lui reprezentau părerile cuiva pe care-l numea „noi".

La vremea respectivă, Mary aproape se convinsese că şi ea făcea parte din acel „noi", şi fusese de acord cu domnul Basnett că opiniile „noastre", societatea „noastră", politica „noastră" reprezentau ceva cu totul aparte faţă de trupul societăţii, ceva înconjurat de o lumină superioară.

Apariţia lui Katharine în această atmosferă distonă puternic, iar lui Mary îi stîrni amintiri despre lucruri pe care fusese bucuroasă să le dea uitării.

— Ai luat masa în oraş ? o întrebă din nou privind cu un zîmbet uşor rochia albastră de mătase şi pantofii cusuţi cu perle.

— Nu, acasă. Înfiinţaţi o nouă societate ? se hazardă Katharine şovăitoare, privind hîrtiile.

— Da, răspunse domnul Basnett şi nu mai adăugă nimic.

— Am de gînd să-mi părăsesc prietenii din Russell Square, explică Mary.

— Înţeleg. Şi te vei ocupa de altceva.

— Păi, mă tem că mie îmi place să lucrez, spuse Mary.

— Te temi, spuse domnul Basnett, dînd impresia că, după părerea lui, nici o persoană raţională nu se putea teme că-i place munca.

— Da, spuse Katharine, ca şi cum el îşi exprimase toată părerea cu voce tare. Şi mie mi-ar plăcea să încep ceva... să mă lupt de una singură... aşa ceva aş vrea să fac.

— Da, ăsta-i tot chichirezul, spuse domnul Basnett privind-o pentru prima dată atent şi umplîndu-şi pipa.

— Dar nu poţi să limitezi munca... eu aşa zic, spuse Mary. Adică există şi alte feluri de muncă. Nimeni nu munceşte mai mult ca o femeie cu copii mici.

— Adevărat, spuse domnul Basnett. Tocmai pe femeile cu copii mici vrem să le prindem aici.

Se uită la document, îl răsuci în formă de sul, şi se uită la foc. Katharine avu sentimentul că în această companie orice s-ar fi afirmat ar fi fost judecat după cum merita ; n-aveai decît să rosteşti ce gîndeai deschis şi răspicat, dar în mod ciudat aveai senzaţia că interpretările ar fi fost limitate. Iar domnul Basnett era bătos numai la suprafaţă ; pe chip avea înscrisă o inteligenţă care făcea apel la propria ei inteligenţă.

— Şi publicul cînd va afla ? întrebă ea.

— La ce vă referiţi... la noi ? întrebă domnul Basnett schiţînd un zîmbet.

— Asta depinde de multe, răspunse Mary.

Conspiratorii păreau mulţumiţi, ca şi cum întrebarea Katharinei, care conţinea credinţa în existenţa lor, îi însufleţise.

— Cînd înfiinţezi o societate aşa cum dorim noi (mai multe nu puteau spune deocamdată), începu domnul Basnett, scuturînd uşor din cap, „există două lucruri pe care trebuie să le avem în vedere — presa şi publicul. Alte societăţi, pe care nu le numesc, au eşuat tocmai pentru că au apelat doar la excentrici. Dacă nu doreşti o societate care să cadă în extaz în faţa propriei imagini, şi care piere în clipa în care toţi au descoperit greşelile fiecăruia, trebuie să te pui bine cu presa. Trebuie să-ţi apropii publicul.

— Aici e problema, spuse Mary gînditoare.

— Şi aici intervine ea, spuse domnul Basnett, dînd din cap în direcţia lui Mary. „E singura dintre noi care este capitalistă. Poate să lucreze o normă întreagă. Eu sînt legat

de un birou ; nu pot să ofer decît timpul meu liber. Dar dumneavoastră, cumva căutaţi o slujbă ? o întrebă pe Katharine, cu un amestec bizar de neîncredere şi respect.

— În prezent, slujba este căsătoria, răspunse Mary în locul ei.

— A, înţeleg, spuse domnul Basnett.

În cazul acesta era dispus să fie îngăduitor ; el şi prietenii lui alături de alte idei se confruntaseră şi cu cea a sexului şi îi alocaseră un loc de onoare în planul cu privire la viaţă. Katharine simţi acest lucru sub asprimea comportamentului, iar lumea încredinţată pe mîinile lui Mary Datchet şi ale domnului Basnett i se părea o lume bună, cu toate că nu constituia un loc romantic sau frumos, sau ca să vorbim figurat, un loc unde fiecare panglică de ceaţă azurie leagă delicat un copac de altul la orizont. O clipă avu impresia că vede pe chipul lui, acum aplecat deasupra focului, trăsăturile omului etalon pe care ni-l închipuim din cînd în cînd, deşi nu-i cunoaştem decît nişte varietăţi ale lui în persoana funcţionarului, avocatului, membrului în guvern sau muncitorului. Problema nu se punea că domnul Basnett, dedicîndu-şi filele comerţului şi timpul liber reformei sociale, va duce multă vreme după el posibilitatea desăvîrşirii, dar în clipa aceea, din cauza tinereţii şi a patosului, încă teoretic, încă nestînjenit, ţi-l puteai închipui ca cetăţean al unei lumi mai nobile ca a noastră. Katharine întoarse pe toate feţele bagajul de informaţii aflate, întrebîndu-se ce ar putea să încerce să facă societatea lor. Pe urmă, îşi aduse aminte că îi stînjenea şi se ridică, cu gîndurile încă la această societate, şi se adresă domnului Basnett :

— Ei, sper să mă chemaţi şi pe mine cînd va sosi timpul.

El aprobă din cap şi-şi scoase pipa din gură, dar pentru că nu reuşi să spună ceva, o vîrî iar în gură, deşi i-ar fi părut bine ca tînăra să mai rămînă.

Cu toată împotrivirea, Mary insistă s-o conducă pînă jos, şi pe urmă, cum nu se vedea nici un taxi, rămaseră una lîngă alta, privind în jur.

— Du-te înapoi, o îndemnă Katharine gîndindu-se la domnul Basnett cu hîrtiile în mînă.

— Nu se poate să colinzi singură pe stradă îmbrăcată așa, spuse Mary, dar dorința de a găsi un taxi nu era motivul adevărat pentru care mai zăbovea lîngă Katharine. Din nefericire pentru liniștea ei, domnul Basnett și hîrtiile lui i se păreau un incident oarecare în cursul serios al vieții prin comparație cu un fapt esențial care se contura în prezența lui Katharine. Se prea poate să fi fost luciditatea că amîndouă aparțin universului feminin.

— L-ai văzut pe Ralph ? întrebă ea brusc fără introducere.

— Da, răspunse direct Katharine, dar nu-și mai aminti cînd sau unde îl văzuse. Îi trebuiră cîteva clipe ca să facă legătura de ce Mary o întrebase despre Ralph.

— Cred că sînt geloasă, spuse Mary.

— Prostii, Mary, răspunse Katharine, destul de tulburată, și luînd-o de braț începură să urce strada în direcția șoselei principale. Să mă gîndesc ; ne-am dus la Kew și am convenit să fim prieteni. Da, așa s-au petrecut lucrurile.

Mary nu spuse nimic, sperînd ca ea să-i mai spună și altceva. Dar Katharine nu rosti nici un cuvînt.

— Nu de prietenie e vorba, exclamă Mary, enervîndu-se spre surprinderea ei. Știi și tu. Cum ar fi posibil ? Nu am dreptul să mă amestec... Se opri. Numai că n-aș vrea ca Ralph să sufere, conchise ea.

— Am impresia că știe să-și poarte singur de grijă, remarcă Katharine.

Fără să dorească, între ele începuse să se înjghebe ostilitatea.

— Chiar crezi că era cazul ? spuse Mary, după o pauză.

— Cine poate spune ? întrebă Katharine.

— Ai ținut vreodată la cineva ? o luă din scurt Mary, pripindu-se prostește.

— Mi-e imposibil să hoinăresc prin Londra și să-mi discut sentimentele... Uite un taxi... nu, e ocupat.

— N-aș vrea să ne certăm.

— Trebuia să-i fi spus că nu vreau să fiu prietenă cu el ? întrebă Katharine. Să-i spun ? Dacă da, ce motiv să invoc ?

— Bineînțeles că nu poți să-i spui așa ceva, protestă Mary stăpînindu-se.

— Totuşi cred că asta am să fac, replică brusc Katharine.

— Mi-am ieşit din fire, Katharine ; n-ar fi trebuit să spun ce ţi-am spus.

— Toată povestea asta este o prostie, decretă Katharine. Eu aşa cred. Nu merită.

Vorbea cu o vehemenţă inutilă, dar nu împotriva lui Mary Datchet. Animozitatea dintre ele dispăruse complet ; asupra lor însă mai plutea un nor apăsător, care le întunneca viitorul, îngreunîndu-le să găsească drumul pe care trebuiau să apuce.

— Nu, nu, nu merită, repetă Katharine. Închipuie-ţi, după cum ai spus, nici nu se pune problema... prieteniei ; se îndrăgosteşte de mine. Nu vreau. Totuşi, adăugă ea, cred că exagerezi ; dragostea nu este totul ; şi căsătoria e unul dintre lucrurile...

Ajunseseră la şosea şi rămaseră cu ochii la omnibuze şi la trecătorii care pentru moment păreau să ilustreze cuvintele lui Katharine legate de diversitatea intereselor umane. Amîndouă ajunseseră la unul din acele momente de detaşare maximă, cînd se pare că nu mai e necesar vreodată să iei în circă povara fericirii şi a unei existenţe ambiţioase. Vecinii lor se puteau bucura de comorile ce le aveau amîndouă.

— Nu enunţ precepte, spuse Mary, revenindu-şi prima după o pauză îndelungată. Tot ce vreau să-ţi spun este că trebuie să ştii ce cauţi... precis ; dar, adăugă ea, cred că ştii.

În acelaşi timp era extrem de nelămurită, nu numai în legătură cu ce ştia despre pregătirile pentru nunta Katharinei, dar şi de impresia pe care o lăsa prezenţa ei, ţinînd-o de braţ, enigmatică şi întunecată.

Se întoarseră şi ajunseră la treptele care duceau spre apartamentul lui Mary. Aici se opriră o clipă, fără să vorbească.

— Trebuie să urci, spuse Katharine, smulgîndu-se din starea în care se găsea.

Priviră spre fereastra luminată din vîrful casei şi aşteptară o clipă. Scara semicirculară ducea spre hol, iar Mary urcă încet cîteva trepte, se opri şi se uită la Katharine.

— Cred că subestimezi valoarea acelei emoţii, spuse ca rar şi puţin jenată.

Mai urcă o treaptă şi privi din nou silueta care se distingea doar parţial în stradă, cu chipul neclar privind în sus. Mary tot mai şovăia cînd îşi făcu apariţia un taxi ; Katharine îi făcu semn şi în timp ce deschidea portiera, spuse :

— Nu uita, vreau să intru şi eu în societatea voastră... să nu uiţi, adăugă ea, ridicînd puţin glasul şi închizînd uşa pe ultimele cuvinte.

Mary urcă scările una cîte una, ca şi cum îşi supunea trupul unei ascensiuni extrem de anevoioase. Trebuise să se smulgă cu putere de lîngă Katharine şi fiecare pas îi încovoia voinţa. Continuă să meargă îndîrjită, încurajîndu-se, ca şi cum ar fi făcut un efort fizic deosebit pentru cucerirea unei înălţimi. Era conştientă că domnul Basnett, la ultimul palier, cu documentele în mînă, i-ar fi oferit un sprijin serios dacă ar fi fost în stare să ajungă pînă acolo. Gîndul îi provocă o uşoară stare de exaltare.

Cînd Mary deschise uşa, domnul Basnett ridică privirea.

— Continui de unde am rămas, spuse el. Opreşte-mă dacă vrei să-ţi explic ceva.

Cît o aşteptase, recitise documentul şi făcuse pe margine note cu creionul ; continuă ca şi cum nu existase nici o întrerupere. Mary se aşeză între pernele turtite, îşi aprinse o ţigară şi ascultă încruntată.

Katharine se lăsă pe bancheta maşinii care o ducea spre Chelsea, conştientă de oboseală, şi conştientă şi de natura serioasă şi recompensatoare a unei activităţi la care tocmai asistase. Gîndul o linişti şi o făcu să se adune. Cînd ajunse acasă, intră cît putu de încet sperînd că toată lumea se dusese la culcare. Dar excursia ei îi luase mai puţin timp decît crezuse ; de la etaj soseau zgomotele inconfundabilei animaţii. Se deschise o uşă, aşa că se retrase într-o cameră la parter în cazul că sunetul însemna că domnul Peyton urma să plece. De unde stătea putea să vadă scările cu toate că ea personal rămînea în umbră. Cineva cobora şi-şi dădu seama că era William Rodney. Arăta puţin cam ciudat, ca şi cum mergea în somn ; buzele se mişcau de parcă repeta un rol. Coborî încet, treaptă cu treaptă, ţinîndu-se de balustradă pentru direcţie. I se păru că William se afla într-o stare de exaltare supremă, pe care nu se cuvenea s-o mai urmărească în taină. Ieşi în hol. William tresări văzînd-o şi se opri.

— Katharine ! exclamă el. Ai fost plecată ?

— Da... Nu s-au culcat încă ?

Nu răspunse şi intră în camera de la parter prin uşa care rămăsese deschisă.

— E mai minunat decît pot să-ţi spun. Sînt incredibil de fericit...

Aproape că nici nu i se adresa ei, iar ea nu spuse nimic. O clipă rămaseră în picioare lîngă masă, la capete opuse, tăcuţi. Pe urmă el o întrebă iute :

— Dar spune-mi, ţie cum ţi s-a părut ? Tu ce crezi, Katharine, există vreo şansă să mă placă ? Spune-mi, Katharine !

Înainte ca ea să-i poată răspunde, la etajul de sus se deschise o uşă, întrerupîndu-i. William fu nespus de tulburat. Tresări, ieşi repede în hol şi spuse pe un ton puternic şi în mod ostentativ nepăsător :

— Noapte bună, Katharine. Du-te la culcare acum. Ne vedem curînd, sper să pot veni mîine.

Într-o clipă se făcu nevăzut. Katharine urcă şi o găsi pe Cassandra pe palier. Ţinea în mînă cîteva cărţi şi se aplecase să privească la altele aşezate într-o mică bibliotecă. Îi spuse că niciodată nu reuşea să se decidă ce carte ar fi dorit să citească înainte de culcare, poezie, biografie sau metafizică.

— Tu ce citeşti la culcare, Katharine ? întrebă ea, cînd urcară amîndouă una lîngă alta.

— Uneori ceva... alteori altceva, spus vag Katharine. Cassandra o privi.

— Ştii, eşti nemaipomenit de ciudată, îi spuse. Toţi mi se par puţin ciudaţi. Poate este efectul Londrei.

— Şi William e ciudat ? întrebă Katharine.

— Păi, cred că şi el e puţin. Ciudat dar fascinant. Astă seară am să citesc din Milton. Katharine, a fost una din serile mele cele mai fericite, adăugă ea, privind cu un devotament sfios frumosul chip al verişoarei sale.

LONDRA, ÎN PRIMELE ZILE ALE PRIMĂVERII, are bobocii deschişi şi florile îşi tremură pe neaşteptate petalele — albe, purpurii sau roşiatice — luindu-se la întrecere cu cele etalate în răzoarele grădinilor, cu toate că aceste flori de oraş nu sînt altceva decît nişte uşi larg deschise pe Bond Street şi în vecinătatea ei, adresîndu-ţi invitaţia să priveşti un tablou, sau să asculţi o simfonie, sau doar să te loveşti şi să te împiedici de tot felul de oameni gălăgioşi, agitaţi şi îmbrăcaţi multicolor. Dar, oricum, ele nu constituie nişte rivale de rînd pentru şirurile înflorite care se întind liniştit. Fie că există sau nu un motiv generos la bază, dorinţa de a împărtăşi şi de a oferi, fie că animaţia se datorează unei înflăcărări nesăbuite şi neînţelegerii, efectul, atîta cît durează, îi stimulează şi pe cei tineri şi pe cei neştiutori să creadă că lumea constituie un bazar uriaş, cu flamurile în vînt şi canapele încărcate cu tot felul de comori aduse din toate colţurile pămîntului, spre încîntarea lor.

În vreme ce Cassandra Otway colinda prin Londra înzestrată cu şilingii care-i deschideau drumul prin barierele rotitoare, sau mai ales cu cărţile de vizită albe şi mari care nu ţineau cont de barierele rotitoare, oraşul i se părea una dintre cele mai ospitaliere şi generoase gazde. După ce vizita Galeria naţională, sau Hertford House, sau asculta la Beehstein Hall un concert de Brahms sau Beethoven, se întorcea acasă şi găsea un alt oaspete, în al cărui suflet se aflau încrustate acele frînturi de substanţă nepreţuită pe care încă le numea realitate, şi pe care încă avea credinţa că le va descoperi. Familia Hilbery, după cum se spune, „cunoştea pe toată lumea", iar acea pretenţie era fără îndoială susţinută de multele

case dintr-un anumit perimetru care-şi aprind luminile pe înserate şi-şi deschid porţile la ora trei după-amiaza, lăsînd să intre în saloanele lor familia Hilbery, să spunem, o dată pe lună. O libertate nedefinită şi o autoritate pe care o aveau în comun majoritatea locuitorilor acestor case păreau să indice că, indiferent dacă era vorba despre artă, muzică sau guvern, se găseau între graniţe familiare şi puteau zîmbi cu indulgenţă la masele uriaşe de oameni obligate să aştepte, să se zbată, şi să-şi plătească intrarea cu monedă obişnuită, pentru a le încălca. Graniţa se deschise imediat şi pentru Cassandra. În mod firesc nu-i convenea tot ce se petrecea acolo şi mereu înclina să citeze ce ar fi spus Henry ; dar deseori reuşea să-l contrazică pe Henry în absenţa lui şi invariabil îşi complimenta partenera de la masa de seară, o doamnă în etate care-i amintea de propria bunică, considerînd că există o noimă în cele ce afirma aceasta. De dragul luminii ce-i scînteia în ochi, i se iertau şi o oarecare neglijenţă, şi exprimarea necizelată. În general lumea împărtăşea părerea că dacă fata ar avea la dispoziţie un an, doi de experienţă, dacă i-ar fi fost recomandată o croitoreasă bună şi ar fi fost ferită de influenţe proaste, ar fi constituit o adevărată achiziţie pentru saloane. Doamnele vîrstnice, aşezate la marginea sălilor de bal, probînd eşantioanele umane alese între degetul mare şi arătător şi respirînd atît de uniform încît colicrele care se ridicau şi le coborau pe piept păreau să reprezinte un fel de forţă elementară, asemănătoare valurilor oceanului umanităţii, conchiseră că fata va face faţă. Vroiau să spună de fapt că probabil urma să se căsătorească cu vreun tînăr a cărui mamă era o persoană respectată.

William Rodney abunda în sugestii. Ştia nişte galerii mărunte şi concerte selecte, spectacole puţin cunoscute, şi cumva reuşea să-şi facă timp să le întîlnească pe Katharine şi pe Cassandra, şi apoi să le ofere ceaiul, sau cina, sau supeul la el acasă. Prin urmare fiecare din cele patruspreze zile promitea să învăluie scopul sobru într-o oarecare lumină. Dar se apropia duminica. De obicei, ziua aceasta era închinată naturii. Vremea era aproape bună pentru o excursie. Cassandra însă respinse

propunerile cu Hampton Court, Greenwich, Richmond şi Kew în favoarea grădinii zoologice. Odată îi surîsese ideea psihologiei animalelor, şi încă îşi mai aducea aminte de caracteristicile moştenite de diverse specii. Aşadar, duminică după-amiaza, Katharine, Cassandra şi William Rodney porniră spre grădina zoologică. Cînd taxiul se apropie de intrare, Katharine se aplecă să facă cu mîna unui tînăr care mergea grăbit în aceeaşi direcţie.

— Uite-l pe Ralph Denham ! exclamă ea. I-am spus să ne întîlnim aici, adăugă ea.

Îi adusese chiar şi un bilet. Prin urmare, obiecţia lui William că nu va fi admis fu respinsă pe loc. Dar felul în care cei doi bărbaţi se salutară arăta clar ce urma să se petreacă. Îndată ce admirară păsările din colivia uriaşă, William şi Cassandra rămaseră în urmă, iar Ralph şi Katharine se grăbiră s-o ia înainte. Era un aranjament în care William îşi asumase partea lui şi care-i convenea, dar care în acelaşi timp îl enervă. Se gîndi că era de datoria lui Katharine să-l anunţe că-l poftise şi pe Denham.

— Unul din prietenii lui Katharine, spuse el cam tăios.

Era clar că se mîniase, iar Cassandra îi înţelegea iritarea. Stăteau în faţa vizuinii unui porc oriental şi ea îmboldea animalul uşor cu vîrful umbrelei, cînd o mie de observaţii mărunte părură să se adune nu ştiu cum într-un mănunchi. Mănunchiul constituia o emoţie stranie şi profundă. Oare cei doi erau fericiţi ? Goni întrebarea în clipa în care o puse şi dispreţui că putuse aplica asemenea măsurători simpliste emoţiilor minunate şi rare ale unui cuplu fără egal. Cu toate acestea, atitudinea ei se schimbă imediat, ca şi cum, pentru prima oară, se simţea în mod conştient femeie, iar William, mai tîrziu, ar fi putut să-i facă nişte confidenţe. Uită tot despre psihologia animalelor şi frecvenţa ochilor albaştri şi căprui la diverse specii, pentru ca brusc să se preocupe de sentimentele ei ca femeie, capabilă să ofere consolare, sperînd ca verişoara ei să meargă în faţă cu domnul Denham, la fel cum un copil care se joacă de-a adulţii speră că mama nu-şi va face apariţia ca să strice totul. Dar oare nu cumva

încetase să se mai joace de-a adulții și devenise dintr-o dată conștientă că era alarmant de matură și de serioasă ?

Între Katharine și Ralph Denham plutea încă tăcerea, dar chiriașii diverselor colivii slujeau drept conversație. În cele din urmă, Ralph întrebă :

— Ce-ai mai făcut de cînd ne-am văzut ultima dată ?

— Ce-am făcut ? se întrebă ea. Am vizitat diverse familii. Oare animalele astea sînt fericite ? speculă ea, oprindu-se în fața unui urs cenușiu, care se juca foarte gînditor cu un ciucure, probabil scăpat de la vreo umbreluță.

— Am impresia că Rodney nu e încîntat că am venit, remarcă Ralph.

— Nu. Dar o să-i treacă repede.

Detașarea din vocea ei îl nedumeri pe Ralph și ar fi fost bucuros ca ea să-i mai dea vreo explicație. N-avea însă de gînd să i-o ceară. Atît cît îi stătea lui în putință, urma să lase fiecare clipă neștirbită, să nu-și datoreze fericirea explicațiilor, să nu împrumute nuanțele luminoase sau întunecate ale viitorului.

— Urșii par fericiți, observă el. Dar ar trebui să le cumpărăm o pungă cu ceva. Uite, acolo se vînd cornuri. Hai să mergem să luăm.

Se duseră spre standul pe care se găseau o grămadă de pungulițe, și fiecare scoase simultan cîte un șiling, împingîndu-l spre vînzătoare, care nu știa dacă să-l accepte din partea doamnei sau a domnului, hotărînd pînă la urmă, din motive convenționale, că era de datoria domnului să plătească.

— Lasă-mă pe mine, spuse Ralph autoritar, refuzînd moneda Katharinei. Am eu un motiv al meu, adăugă el, văzînd-o că zîmbește la tonul lui hotărît.

— Cred că ai motive pentru orice, admise ea, rupînd cornul în bucățele și aruncîndu-le spre urși, dar de data asta nu cred că este valabil. Nu vrei să mi-l destăinuiești ?

El refuză să-i spună. N-avea cum să-i explice că în mod conștient îi oferea toată fericirea lui și că dorea, destul de absurd, să arunce tot ce poseda, chiar și aurul și argintul, pe rugul încandescent. Dorea să păstreze

această distanță între ei... distanța care separă pe credincios de întruchiparea altarului.

Împrejurările uneltiră să-i ușureze calea mai mult decît dacă ar fi stat în salon, de exemplu, și între ei s-ar fi găsit o tavă cu cele necesare ceaiului. O văzu profilîndu-se pe fundalul grotelor și al blănurilor lucioase ; cămilele își mijeau ochii cu pleoapele grele spre ea, girafele o observau mofturoase din înălțimea lor melancolică, iar trompele cu inele trandafirii ale elefanților ridicau prevăzătoare bucățile de corn din mîna ei întinsă. Pe urmă veniră la rînd serele. O văzu aplecîndu-se peste pitonii încolăciți în nisip, sau observînd stîncile care despicau apa băltită din eleșteul cu aligatori, sau scotocind cu privirea în vreo porțiune infimă a pădurii tropicale pentru a surprinde ochiul auriu al șopîrlei, sau trupurile supte ale broaștelor verzi cînd inspiră. O văzu mai ales profilîndu-se pe apele verzi, adînci, în care escadroane întregi de pești argintii se roteau fără încetare, sau o priveau fermecați pentru o secundă, lipindu-și gurile diforme de sticlă, unduindu-și cozile. Și din nou, în încăperea pentru insecte, unde ea ridica transperantele vitrinelor și se minuna de cerculețele purpurii de pe aripioarele unui fluture semiconștient, abia ivit din viermele de mătase indian, sau de omizile imobile ca rămurelele încovrigate ale unui arbore cu coaja albicioasă, sau de șerpii verzi subțiri zvîcnind spre perctele de sticlă, neîncetat, cu limbile despicate. Căldura din aer, și inflorescențele greoaie care pluteau pe apă sau se ridicau rigide din vase uriașe roșii, etalînd tipare și forme fantastice, produceau o atmosferă în care ființele umane erau înclinate să nu vorbească și să pară șterse.

Deschizînd ușa unei încăperi care răsuna de rîsul batjocoritor și profund nefericit al maimuțelor, dădură peste William și Cassandra. William părea că încearcă să ademenească o vietate mică și încăpățînată să coboare de pe o stînghie ca să ia o jumătate de măr. Cassandra citea cu voce tare și ascuțită o descriere a obiceiurilor nocturne și înclinația spre singurătate a creaturii. O văzu pe Katharine și exclamă :

— A, aici erați ! Te rog, spune-i lui William să nu-l mai chinuie pe nenorocitul ăsta de aye-aye.

— Am crezut că v-am pierdut, spuse William.

Îi privi pe rînd şi păru că luase notă de înfăţişarea demodată a lui Denham. Parcă ar fi fost bucuros să se descarce cumva printr-o vorbă răutăcioasă, dar cum nu găsi niciuna, tăcu. Lui Katharine nu-i scăpă privirea şi tremurul uşor al buzei de sus.

— William nu e bun cu animalele, observă ea. Nu ştie ce le place şi ce nu.

— Bănuiesc că tu, Denham, te pricepi bine la chestiuni de genul ăsta, spuse Rodney, retrăgîndu-şi mîna cu mărul.

— E în primul rînd vorba să ştii cum să le mîngîi, răspunse Denham.

— Pe unde se ajunge la Casa reptilelor ? îl întrebă Cassandra, nu din dorinţa sinceră de a le vizita, ci dînd ascultare susceptibilităţii feminine abia conturate, care o îndemna să farmece şi să împace sexul opus. Denham începu să-i explice, iar Katharine şi William porniră unul lîngă altul.

— Sper că ai petrecut o după-amiază plăcută, remarcă William.

— Îmi place Ralph Denham, îi răspunse ea.

— *Ça se voit,* replică William cu un rafinament superficial.

Putea să-i răspundă în felurite moduri, dar dorind să nu tulbure atmosfera, Katharine întrebă doar :

— Te întorci la ceai ?

— Cassandra şi cu mine ne-am gîndit să luăm ceaiul într-un mic local din Portland Place, răspunse el. Nu ştiu dacă ţie şi lui Denham v-ar face plăcere să ne însoţiţi.

— Am să-l întreb, răspunse ea, întorcîndu-şi capul după el.

Ralph şi Cassandra erau din nou preocupaţi de aye-aye.

William şi Katharine îi urmăriră o vreme, privind curioşi la obiectul preferinţei celuilalt. Dar oprindu-şi ochii asupra Cassandrei, la a cărei eleganţă îşi aduseseră contribuţia croitoresele, William spuse tăios :

— Dacă vii, sper că n-ai să faci tot ce-ţi stă în putinţă ca să devin ridicol.

— Dacă ţi-e frică de aşa ceva nici nu vin, răspunse Katharine.

Se prefăceau că privesc cuşca enormă cu maimuţe din mijlocul sălii, şi pentru că William o agasase cumplit, în mintea ei îl compară cu o gorilă mizantropă nefericită, ghemuită la capătul unei prăjini, înfăşurată într-o bucată de şal, aruncînd priviri arţăgoase, bănuitoare şi neîncrezătoare spre celelalte maimuţe. Katharine nu mai avea răbdare. Evenimentele săptămînii trecute i-o tociseră. Se găsea în una din acele stări, poate obişnuită pentru ambele sexe, în care partenerul devine în mod evident de o josnicie vrednică de dispreţ, încît necesitatea relaţiei este degradantă, iar legătura, care în asemenea clipe este foarte strînsă, ia forma unui juvăţ în jurul gîtului. Pretenţiile precise şi gelozia lui William o trăseseră într-o mlaştină infamă a propriei ei firi unde încă se mai dădea bătălia primitivă dintre bărbat şi femeie.

— Am impresia că-ţi face plăcere să mă jigneşti, insistă William. De ce a fost nevoie să faci asemenea afirmaţie despre cum mă port cu animalele ?

În vreme ce vorbea, lovea bastonul de zăbrelele cuştii, producînd la cele afirmate, un acompaniament care pe Katharine o înnebuni.

— Pentru că este adevărat. Niciodată nu vezi ce simte altcineva, spuse ea. Nu te gîndeşti decît la tine.

— Nu e adevărat, spuse William.

Din cauza zdrăngănitului lui constant atrăsese atenţia vie a cîtorva maimuţe. Ca să le cîştige încrederea sau ca să arate că le respectă sentimentele, le oferi mărul pe care-l avea în mînă.

Din nefericire, scena, atît de comică, se potrivea cu imaginea din mintea ei, viclenia lui era atît de transparentă, încît Katharine izbucni în rîs. Rîse din toată inima. William se îmbujoră. Nici o izbucnire de furie nu l-ar fi putut jigni mai profund. Nu numai că rîdea de el ; dar detaşarea pe care o simţea în hohotul de rîs era groaznică.

— Nu înţeleg de ce rîzi, mîrîi el şi întorcîndu-se descoperi că ceilalţi doi îi se alăturaseră. Ca şi cum stabiliseră dinainte, cuplurile se separară din nou, Katharine şi Denham trecînd prin sală şi privind în treacăt. Denham se părea că se supune dorinţei Katharinei de a

se grăbi. Simţea că ceva intervenise. Făcu legătura cu rîsul ei şi cu cele cîteva cuvinte rostite aparte cu Rodney ; simţi că devenise neprietenoasă faţă de el. Vorbea, dar remarcile erau indiferente, iar atenţia părea că-i fuge. La început, această schimbare în starea ei îl deranjă nespus ; curînd însă i se păru salutară. Şi pe el îl afecta burniţa spălăcită din atmosferă. Farmecul, vraja înşelătoare în care se desfătase, pieriseră brusc ; sentimentele luaseră forma unui respect prietenos şi spre încîntarea lui se pomeni că dintr-o dată gîndurile îi fugiră la alinarea oferită de singurătatea propriei camere, în acea seară. Surprins de bruscheţea schimbării şi de gradul de libertate la care ajunsese, se gîndi la un plan îndrăzneţ, prin care fantoma Katharinei să poată fi alungată mai bine decît printr-o simplă abstinenţă. O s-o invite la el la ceai. O s-o oblige să treacă prin furcile vieţii de familie ; o s-o pună într-o lumină care s-o dezvăluie în întregime. Familia lui nu va găsi nimic de admirat la ea, iar ea, era sigur, îi va dispreţui pe toţi, şi acest lucru îi va fi de folos. Simţi că se încrîncenează tot mai mult împotriva ei. Îi trecu prin minte că adoptînd asemenea măsuri curajoase putea pune capăt pasiunii care-i provocase atîta suferinţă şi risipă. Putea să prevadă o vreme cînd experienţele sale, descoperirile şi izbînda lui să fie puse la îndemîna fraţilor mai mici, care ar fi împărtăşit aceeaşi soartă. Se uită la ceas şi anunţă că în curînd grădina urma să se închidă.

— Oricum, adăugă el, cred că am văzut destule pentru o singură după-amiază. Unde s-au dus ceilalţi ?

Privi peste umăr şi nezărindu-i, spuse din nou :

— Mai bine ne facem singuri un plan. Cel mai nimerit ar fi să vii la mine la ceai.

— De ce să nu vii tu la mine ? întrebă Katharine.

— Pentru că sîntem lîngă Highgate, răspunse el prompt.

Ea consimţi, fără să aibă habar dacă Highgate era lîngă Regent's Park sau nu. Era doar bucuroasă să amîne cu o oră, două, întîlnirea cu propria-i familie la masa de ceai în Chelsea. Porniră să străbată hotăriţi aleile şerpuite din Regent's Park, şi străzile în atmosfera de

duminică, din vecinătate, spre stația de metrou. Pentru că nu cunoștea drumul, se resemnă să-l urmeze, iar tăcerea pe care el o păstra o consideră binevenită căci la umbra ei putea să-și rumege în continuare mînia față de Rodney.

Cînd coborîră din metrou în atmosfera și mai sumbră a Highgate-ului, se întrebă pentru prima oară unde o ducea de fapt. Avea familie sau locuia singur ? În general era tentată să creadă că era singurul copil al unei mame în vîrstă, posibil invalidă. Își imaginâ în treacăt, în peisajul monoton pe care-l străbăteau, căsuța albă și bătrîna doamnă cu mîini tremurătoare ridicîndu-se de la masa de ceai ca s-o salute cu cuvinte șovăielnice despre „prietenii fiului meu" ; era cît pe ce să-l întrebe pe Ralph la ce să se aștepte cînd el deschise brusc una din nenumăratele uși de lemn identice și o conduse pe o alee pietruită spre o intrare în stil cabană. Cînd așteptau, dînd ascultare sunetului clopoțelului, Katharine nu fu în stare să-și închipuie nici o altă scenă care s-o înlocuiască pe cea năruită atît de violent.

— Te previn că te vei găsi în mijlocul unei reuniuni de familie, spuse Ralph. Duminică de obicei sînt aproape toți acasă. După aceea putem să urcăm la mine în cameră.

— Ai mulți frați și surori ? întrebă ea, fără să-și ascundă panica.

— Șase sau șapte, replică el îndîrjit, cînd ușa se deschise.

Cît timp Ralph își scoase pardesiul, avu timp să observe ferigile, fotografiile și draperiile, și să audă un zumzet, sau mai bine spus un susur de voci care păreau că întreține o conversație. O cuprinse o timiditate paralizantă. Se ținu cît mai în spatele lui Denham și intră crispată într-o cameră cu lumini fără abajururi, orbitoare, care cădeau pe oameni de vîrste diferite adunați în jurul unei mese mari, presărată neglijent cu fel de fel de mîncăruri și iluminată intens cu gaz. Ralph se duse pînă la capătul opus al mesei.

— Mamă, ea este domnișoara Hilbery, spuse el.

O doamnă în vîrstă, corpolentă, se aplecă peste o lampă de spirt ineficientă, privi în sus ușor încruntată și remarcă :

— Vă rog să mă scuzaţi. Am crezut că sînteţi una din fiicele mele. Dorothy, continuă ea imediat, ca să prindă atenţia servitoarei care tocmai ieşea din cameră, mai avem nevoie de nişte lămpi cu spirt metilat... sau e lampa asta de vină. Dacă aţi putea vreunul să inventaţi o lampă de spirt bună... suspină ea, privind peste masă, apoi începu să caute printre ceştile de porţelan din faţa ei două curate pentru noii veniţi.

Lumina nudă revela mai multă urîţenie decît văzuse vreodată Katharine adunată într-o singură cameră. Era urîţenia unor draperii de pluş cafeniu, cu cute enorme, terminate în colţişori festonaţi, legate cu şnururi cu ciucuri, şi care ascundeau rafturi de cărţi burduşite cu manuale de şcoală cu coperţi negre. Ochii i se opriră pe peretele de un verde mohorît, pe care erau încrucişate două teci de sabie din lemn fasonat; în toate locurile unde exista cîte un postament, se afla şi cîte o ferigă unduindu-se dintr-un ghiveci de porţelan striat, sau cîte un cal de bronz cambrat atît de mult încît picioarele din faţă trebuiau să-i fie sprijinite cu un ciot de lemn. Apele vieţii de familie păreau să se înalţe şi să coboare pe deasupra capului ei, şi continuă să mestece în tăcere.

În cele din urmă doamna Denham ridică privirea de pe ceştile din faţă şi remarcă :

— Ştiţi, domnişoară Hilbery, copiii mei vin la ore diferite şi doresc lucruri diferite. (Iei tava sus dacă ai terminat, Johnnie). Fiul meu Charles e răcit şi stă în pat. Era de aşteptat... a jucat fotbal şi era transpirat din cap pînă în picioare. Am încercat să luăm ceaiul în salon, dar n-a fost posibil.

Un băiat de şaisprezece ani, care părea să fie Johnnie, mormăi batjocoritor atît la adresa ideii salonului pentru ceai cît şi a obligaţiei de a duce sus tava pentru fratele lui. Dar se ridică totuşi să plece însoţit de vocea mamei care-i spunea să aibă grijă cum urcă, şi închise uşa după el.

— E mai plăcut aşa, spuse Katharine, atacînd hotărîtă prăjitura; îi dăduseră o felie prea mare. Ştia că doamna Denham o bănuia că face comparaţii critice. Ştia şi că nu prea face progrese cu mîncatul prăjiturii. Doamna Denham o privise suficient de des ca lui Katharine să-i

fie limpede că se întreba cine era această tînără, şi de ce o adusese Ralph la ei la ceai. Probabil că doamna Denham nu ajunsese încă la nici o explicaţie clară. Se purta însă cu o amabilitate destul de învechită şi crispată. Făcea conversaţie despre înlesnirile din Highgate, starea lui actuală şi dezvoltarea ulterioară.

— Cînd m-am căsătorit, spuse ea, Highgate era separat de Londra, domnişoară Hilbery, iar casa asta, cu toate că poate nu vă vine să credeţi, avea în faţă o livadă de meri. Asta a fost înainte ca familia Middleton să-şi fi construit casa vis à vis de noi.

— Probabil că e foarte avantajos să locuieşti în vîrful unui deal, spuse Katharine.

Doamna Denham aprobă călduros, ca şi cum aprecia mai mult acum bunul simţ al Katharinei.

— Da, într-adevăr, e foarte sănătos să locuieşti aici, spuse ea, apoi continuă, aşa cum fac deseori oamenii care locuiesc în suburbii, să demonstreze că era mai sănătos, mai convenabil şi mai sigur decît în oricare altă suburbie a Londrei. Vorbea atît de apăsat încît imediat îţi dădeai seama că susţinea o idee nepopulară pe care copiii ei o combăteau.

— În cămară iar s-a cojit tavanul, spuse brusc Hester, o fată de optsprezece ani.

— Într-o bună zi o să se dărîme toată casa, mormăi James.

— Prostii, replică doamna Denham. Puţină tencuială... de fapt nu înţeleg cum ar putea să reziste oricare altă casă cu toată agitaţia voastră.

Aici interveni o glumă de familie pe care Katharine n-o pricepu. Chiar doamna Denham rîse, în ciuda ei.

— Domnişoara Hilbery o să ne creadă foarte neciopliţi, adăugă ea cu reproş.

Domnişoara Hilbery zîmbi şi dădu dezaprobator din cap, conştientă că asupra ei se opriseră pentru o clipă multe perechi de ochi, de parcă le-ar fi făcut plăcere să discute despre ea cînd ar fi plecat. Probabil, din cauza acestei priviri critice, Katharine trase concluzia că familia lui Ralph Denham era banală, fără individualitate, lipsită de farmec şi exemplificată perfect prin natura oribilă a

mobilelor și decorațiilor. Privi polița de deasupra căminului pe care se înșiruiau care de bronz, vaze de argint și bibelouri de porțelan fie excentrice, fie nelalocul lor.

Nu-l etichetă și pe Ralph în mod conștient, dar cînd peste o clipă ochii îi căzură asupra lui, îl situă mai jos ca oricînd de cînd se cunoșteau.

Ralph nu se străduise de loc să-i ușureze acomodarea, iar acum, prins într-o discuție cu fratele lui, aparent uitase de prezența ei. Probabil că ea contase pe sprijinul lui mai mult decît își dăduse seama, căci această indiferență, accentuată, după cum se părea, de banalitatea încăperii, o făcu sensibilă nu numai la urîțenie ci și la propria greșeală de a veni acolo. Trecu mintal în revistă o scenă după alta cu iuțeală, cutremurîndu-se, ceea ce ar echivala cu o îmbujorare. Îl crezuse cînd îi vorbise despre prietenie. Crezuse într-o lumină spirituală, arzînd constant și neșovăitor îndărătul dezordinei cumplite și incoerenței vieții. Lumina însă pierise acum, brusc, de parcă ar fi fost ștearsă cu buretele. Masa murdară și conversația cu doamna Denham, plicticoasă dar pedantă, rămaseră însă ; se agățase de o minte lipsită de orice apărare, conștientă acut de degradarea care urmează unei lupte, fie ea victorioasă sau nu ; se gîndi posomorită la singurătatea ei, la inutilitatea vieții, la proza aridă a realității, la William Rodney, la mama ei și la cartea neterminată.

Răspundea doamnei Denham în doi peri, aproape grosolan, iar Ralph, care o observa atent, avu senzația că se desprinsese complet de prezența fizică. O privi și mai înaintă cîțiva pași în argumentația mintală, hotărît ca după ce această experiență va lua sfîrșit să nu mai rămînă nici urmă din fosta nebunie. În clipa următoare, peste întreaga masă coborî o tăcere bruscă și mormîntală. Tăcerea tuturor oamenilor din jurul mesei rotunde și neglijente era îngrozitoare și fără margini ; se părea că urma să se petreacă ceva oribil, iar ei rezistau încăpățînați. Peste o secundă, ușa se deschise și se auzi un suspin de ușurare ; strigătul : „Bună, Joan ! Nu mai ai ce să mănînci !“ întrerupse concentrarea apăsătoare a atîtor priviri pe fața de masă și puse din nou apele familiei în mișcare, încredințîndu-le în vălurele ușoare. Era limpede

că Joan avea o putere misterioasă și binefăcătoare asupra familiei ei. Se duse la Katharine de parcă ar fi auzit de ea și se bucura s-o cunoască în sfîrșit. O lămuri că vizitase un unchi bolnav și că întîrziase din acest motiv. Nu, nu luase ceaiul, dar se mulțumea cu o felie de pîine. Cineva îi întinse o bucată de prăjitură caldă, care fusese ținută pe grătarul căminului; se așeză lîngă mama ei, iar neliniștea doamnei Denham păru să dispară și toată lumea începu să mănînce și să bea de parcă atunci se așezaseră la ceai. Hester îi explică de bună voie lui Katharine că era gata să dea nu știu ce examen, pentru că își dorea cel mai mult din lume să meargă la Newnham.

— Ia, acum să te auzim cum îl declini pe *amo*... iubesc, îi ceru Johnnie.

— Nu, Johnnie, la masă nu discutăm limba greacă, spuse Joan, prinzîndu-i remarca din zbor. Toată noaptea stă și învață, domnișoară Hilbery, și sînt convinsă că examenele nu se iau în felul ăsta, continuă ea, zîmbindu-i lui Katharine, cu zîmbetul preocupat și glumeț al unei surori mai mari ai cărei frați mai mici au devenit aproape niște copii de-ai ei.

— Joan, doar n-ai fost serioasă cînd ai spus că *amo* e în greceşte ? întrebă Ralph.

— Grecește am spus ? Ei, nu-i nimic. La ceai nu ne ocupăm de limbile moarte. Dragul meu băiat, nu te obosi să-mi faci pîine prăjită...

— Sau dacă-i faci, vezi că trebuie să fie pe undeva furculița cu coadă lungă, spuse doamna Denham, încă sperînd să salveze cuțitul de pîine. Sunați unul din voi și cereți-o, spuse ea fără să fie convinsă că i se va da ascultare. Dar Ann vine să stea cu Unchiul Joseph ? continuă ea. Dacă da, mai bine ar trimite-o pe Ann la noi..., și lăsîndu-se în tainica desfătare de a afla și alte amănunte ale acestor aranjamente, sugerînd ea însăși niște idei mai potrivite, care după felul ofensat în care fuseseră expuse păreau să eșueze de la început, doamna Denham uită complet de prezența vizitatoarei frumos îmbrăcate care trebuise să fie pusă la curent cu îmbunătățirile aduse Highgate-ului. Îndată ce Joan se așezase, de ambele părți ale Katharinei izbucnise o dispută cu privire

la dreptul Armatei Salvării de a cînta imnuri la colţul străzilor în dimineţile de duminică, şi împiedicîndu-l pe James să-şi continue somnul, şi încălcînd drepturile libertăţii individuale.

— Ştiţi, lui James îi place să stea în pat şi să doarmă ca un purcel, îi explică Johnnie lui Katharine, la care James, stîrnit, exclamă, luînd-o drept ţintă de atac :

— Pentru că duminica este singura mea zi din toată săptămîna cînd pot dormi cît trebuie. Johnnie face o murdărie grozavă în cămară pentru că umblă cu nişte chimicale puturoase...

Băieţii îi plăceau, şi ea uită de prăjitură şi începu să rîdă, să vorbească şi să discute în contradictoriu cu o animaţie bruscă. Familia numeroasă i se păru atît de apropiată şi diversă încît uită să-i mai cenzureze pentru gustul lor la ceramică. Dar diferendul dintre James şi Johnnie alunecase într-o dispută mai amplă, care aparent era susţinută de două grupuri din familie, iar Ralph preluase conducerea ; Katharine se pomeni că-i stă împotrivă şi susţinu cauza lui Johnnie care, după cît se părea, întotdeauna se pierdea cu firea şi se înfierbînta într-o discuţie cu Ralph.

— Da, da, asta vreau să spun. Are dreptate, exclamă el după ce Katharine reformulă ideea, precizînd-o. Dezbaterea fu lăsată aproape numai pe umerii lui Katharine şi ai lui Ralph. Se priveau fix în ochi, ca doi luptători care încearcă să vadă ce mişcare va face adversarul, iar în timp ce Ralph vorbea, Katharine îşi muşca buza, pregătită să-i dea următorul argument în clipa în care i-ar fi venit rîndul. Erau amîndoi foarte stăpîni pe motivaţie, iar discuţia era foarte echilibrată.

Dar la cel mai palpitant punct al disputei, fără vreun motiv clar pentru Katharine, toate scaunele fură împinse înapoi şi unul după altul membrii familiei Denham se ridicară şi ieşiră din cameră, ca şi cum ar fi răspuns la chemarea unui clopoţel. Nu era obişnuită cu programul precis al unei familii numeroase. Ezită să răspundă şi se ridică. Doamna Denham şi Joan se trăseseră lîngă foc, ridicîndu-şi uşor poalele fustelor deasupra gleznelor şi discutînd ceva care părea să fie foarte serios şi intim.

Parcă uitaseră că mai era cineva străin acolo. Ralph rămase în picioare, ţinîndu-i uşa deschisă.

— Vrei să vii la mine în cameră ? întrebă el. Iar Katharine, uitîndu-se spre Joan care-i zîmbi preocupată, îl urmă pe Ralph pe scări. Se gîndea la disputa lor şi cînd el deschise uşa, după ce urcară o mulţime de trepte, îi spuse imediat :

— Problema este, prin urmare, cînd are individul dreptul să-şi afirme voinţa împotriva voinţei statului.

O vreme continuară discuţia, şi pe urmă intervalele dintre o afirmaţie şi alta deveniră tot mai prelungite ; începură să vorbească tot mai teoretic şi mai puţin bătăios, iar în cele din urmă se aşternu tăcerea. Katharine îşi revizui argumentaţia, amintindu-şi cum din cînd în cînd fusese împinsă pe făgaşul cel bun de o remarcă oferită fie de James, fie de Johnnie.

— Ai nişte fraţi foarte isteţi, spuse ea. Probabil că obişnuiţi să discutaţi mereu în contradictoriu.

— James şi Johnnie pot continua aşa ore întregi, răspunse Ralph. La fel şi Hester dacă începi discuţia despre dramaturgii elisabetani.

— Dar fetiţa cu codiţe ?

— Molly ? Are doar zece ani. Dar întotdeauna se ceartă între ei.

Era extraordinar de încîntat de lauda Katharinei pentru fraţii şi surorile lui. Ar fi vrut să-i mai povestească despre ei, dar se înfrînă.

— Înţeleg că trebuie să-ţi fie greu să-i părăseşti, continuă Katharine. În momentul acela, mîndria ce o simţea pentru familia lui îi era mai clară ca oricînd, iar ideea de a trăi de unul singur la ţară i se păru ridicolă. Îi răsăriră în minte toate clipele petrecute împreună cu fraţii şi surorile lui ; copilăria comună într-un trecut comun înseamnă toată stabilitatea, tovărăşia reală şi înţelegerea tacită dintr-o viaţă de familie trăită frumos, şi gîndindu-se la ei ca la un grup al cărui conducător era, se gîndi şi la călătoria grea, obositoare dar minunată pe care o parcurseseră cu toţii. Iar cea care-i deschisese ochii asupra acestui lucru fusese Katharine, îşi spuse el.

Atenţia fetei fu atrasă de un ciripit slab şi bîrîit din colţul camerei.

— Corbul meu domesticit, explică el scurt. O pisică l-a muşcat de un picior.

Katharine se uită la corb, apoi privirea îi rătăci de la un obiect la altul.

— Stai aici şi citeşti ? întrebă ea, uitîndu-se la cărţi.

Îi răspunse că avea obiceiul să lucreze acolo seara.

— Marele avantaj al Highgate-ului este că poţi să vezi toată Londra. Noaptea, priveliştea de la fereastra mea e minunată.

Era foarte dornic ca ea să aprecieze priveliştea, iar ea se ridică să vadă ce era de văzut. Se făcuse suficient de întuneric pentru ca aburul tumultuos să devină gălbui de la lumina felinarelor de pe stradă, şi ea încercă să ghicească cartierele oraşului de dedesubt. Imaginea ei privind prin fereastra lui îl umplu de o mulţumire cu totul aparte. Cînd fata se întoarse în cele din urmă, Ralph încă stătea nemişcat pe scaun.

— Am impresia că e tîrziu, spuse ea. Trebuie să plec.

Se aşeză nehotărîtă pe unul din braţele scaunului, gîndindu-se că de fapt n-avea nici un chef să plece acasă. William era probabil acolo, şi va găsi o modalitate să facă lucrurile neplăcute pentru ea ; amintirea cărţii lor îi reveni în minte. Observase şi ea răceala lui Ralph. Se uită la el, şi după privirea lui fixă trase concluzia că probabil concepea cine ştie ce teorie sau argumentaţie. Poate se gîndise la ceva nou legat de poziţia lui, de graniţele personale. Aştepta tăcută, gîndindu-se la libertate.

— Ai cîştigat din nou, spuse el în cele din urmă fără să se clintească.

— Am cîştigat ? repetă ea gîndindu-se la dispută.

— Aş da orice să nu te fi adus aici, izbucni el.

— Ce vrei să spui ?

— Cînd eşti aici, totul e altfel... sînt fericit. Nu trebuie decît să te duci la fereastră... nu trebuie decît să vorbeşti despre libertate. Cînd te-am văzut acolo printre toţi ceilalţi...

Se opri brusc.

— Te-ai gîndit ce banală sînt.

— Am încercat să mă conving. Dar mi-ai părut mai minunată ca oricînd.

În inima ei urcă o uşurare imensă, dar şi îndîrjirea de a nu se bucura de această uşurare.

Se aşeză pe scaun.

— Credeam că nu mă poţi suferi, spuse ea.

— Dumnezeu mi-e martor că am încercat, răspunse el. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă să te văd cum eşti, fără nimic din păcătoasa asta de aiureală romantică. De aceea te-am invitat aici, şi n-am reuşit decît să înnebunesc mai rău. Cînd ai să pleci, am să mă uit pe fereastră şi am să mă gîndesc la tine. Am să-mi irosesc toată seara gîndindu-mă la tine. S-ar putea să-mi irosesc chiar toată viaţa.

Vorbea cu atîta vehemenţă încît uşurarea ei se spulberă ; Katharine se încruntă ; iar tonul luă aproape o notă severă.

— Ţi-am prezis acest lucru. Nu vom avea de cîştigat decît nefericire. Uită-te la mine, Ralph.

O privi.

— Te asigur că sînt mult mai banală decît par. Frumuseţea nu reprezintă nimic. De fapt, cele mai frumoase femei sînt în general cele mai proaste. Eu nu sînt aşa, dar sînt prozaică, am un caracter obişnuit, simplu : întocmesc meniul, plătesc facturile, ţin socotelile, răsucesc ceasul şi niciodată nu mă uit în vreo carte.

— Uiţi... începu el, dar ea nu-l lăsă să vorbească.

— Vii şi mă vezi printre flori şi tablouri şi mă crezi misterioasă, romantică şi toate celelalte. Pentru că eşti lipsit de experienţă şi foarte impresionabil, te duci acasă şi inventezi o poveste cu mine, iar acum nu mă poţi separa de persoana pe care ţi-ai imaginat-o că o întruchipez. Bănuiesc că numeşti aceste lucruri — a fi îndrăgostit ; de fapt nu e decît o amăgire. Toţi oamenii romantici sînt la fel, adăugă ea. Mama mea şi-a cheltuit o viaţă întreagă fabricînd poveşti despre persoanele pe care le îndrăgeşte. Dar n-am să te las să faci acest lucru cu mine, dacă pot.

— Nu poţi, spuse el.

— Te previn că este cauza tuturor relelor.

— Şi a tuturor lucrurilor bune, adăugă el.

— Ai să descoperi că nu sînt ceea ce crezi.

— Poate. Dar am să am mai mult de cîştigat decît de pierdut.

— Dacă merită să ai asemenea cîştig.

Tăcură o vreme.

— S-ar putea ca tocmai asta să avem de înfruntat, spuse el. Nimic altceva. Nimic decît ceea ce ne închipuim.

— Motivul singurătăţii noastre, meditä ea şi iar tăcură un timp.

— Cînd te căsătoreşti ? întrebă el brusc, schimbînd tonul.

— Nu mai devreme de septembrie, cred. S-a amînat.

— Atunci n-ai să fii singură, spuse el. Conform celor afirmate de oameni, căsătoria este o treabă foarte bizară. Se zice că diferă de orice altceva. S-ar putea să fie adevărat. Am cunoscut două cazuri care păreau autentice.

Speră ca ea să continue subiectul. Dar Katharine nu răspunse. Ralph făcuse tot ce-i stătuse în putinţă să se stăpînească, iar vocea îi era destul de indiferentă, însă tăcerea îl chinuia. Nu-i va spune niciodată nimic despre Rodney de bună voie, iar rezerva lăsa un întreg continent al sufletului ei în întuneric.

— S-ar putea să se amîne şi mai mult, spuse ea, ca şi cum stătuse puţin pe gînduri. Cineva de la biroul lui William este bolnav şi el îi ţine locul. De fapt, s-ar putea s-o amînăm vreme îndelungată.

— Îi vine greu, nu-i aşa ? întrebă Ralph.

— Are munca lui. Are o mulţime de lucruri care îl interesează... Cunosc locul ăsta, se întrerupse ea, arătînd spre o fotografie. Dar nu-mi amintesc unde e... a, da, bineînţeles... Oxford. Ei, ce se mai aude cu căsuţa ta ?

— N-o mai iau.

— Ce schimbător eşti ! zîmbi Katharine.

— Nu din cauza asta, spuse el nerăbdător. Ci pentru că vreau să fiu acolo unde te pot vedea.

— Legătura noastră se menţine în ciuda a tot ceea ce am spus ? întrebă ea.

— În ceea ce mă priveşte, pentru întotdeauna !

— Ai de gînd să continui visarea şi închipuirile şi să inventezi poveşti despre mine cînd colinzi străzile, pretinzînd că eşti călare prin codri sau acostezi pe o insulă...

— Nu. Am să mă gîndesc la tine cum alcătuiești meniul, cum plătești facturile, cum ții socotelile, cum arăți doamnelor în vîrstă amintirile...

— Așa e mai bine, spuse ea. Mîine dimineață poți să mă închipui căutînd date în Dicționarul de Biografii naționale.

— Și cum îți uiți geanta, adăugă Ralph.

La aceasta Katharine zîmbi, dar în clipa următoare zîmbetul îi dispăru, fie din cauza cuvintelor lui, fie din cauza felului cum le rostise. Era capabilă să uite diverse lucruri. Iar el observase. Și ce altceva mai observase ? Oare nu contemplase ceva ce nu arătase încă nimănui ? Ceva atît de profund încît doar ideea că el fusese martor o ului. Zîmbetul se stinse, și o clipă, păru gata să rostească ceva, dar privindu-l în tăcere, cu ochi care păreau că întreabă ce ea nu era în stare să tălmăcească în cuvinte, se întoarse și își luă rămas bun.

CAPITOLUL 25

În camera în care Ralph stătea singur, efectul prezenței Katharinei se stinse ușor ca o frîntură de muzică. Muzica încetase tocmai cînd era transfigurat de melodie. Își încordă auzul să prindă cele mai slabe ecouri care ar mai fi zăbovit ; o clipă, memoria îl dezmierdă, liniștindu-l ; dar curînd efectul pieri ; începu să străbată camera, atît de dornic să audă din nou acel sunet încît era conștient că nu mai avea altă dorință în viață. Plecase fără să vorbească ; în calea lui se căscase pe neașteptate un abis în care șuvoiul vieții se scurgea dezordonat ; se rostogolea peste stînci ; se năpustea izbindu-se și distrugînd. Suferința avu un efect nimicitor. Tremura, pălise ; se simțea sfîrșit ca după un efort fizic uriaș. În cele din urmă se lăsă într-un scaun din fața celui rămas liber și observă mecanic, cu ochii ațintiți pe ceas, cum se îndepărta tot mai mult de el, cum ajungea acasă și cum din nou, bine-înțeles, se afla împreună cu Rodney. Dar pînă să-și dea seama de aceste lucruri trecu multă vreme ; dorința copleșitoare de a o avea alături îi învolbură simțurile, înspumîndu-le ca valurile, zimțîndu-le, evaporîndu-le într-o emoție care împinsese realitățile la o parte din fața percepției, și-i dădu un ciudat sentiment al distanței, chiar față de formele materiale ale zidului și ferestrei din apropiere. Perspectiva viitorului, acum că i se dezvăluise forța pasiunii, îl îngrozi.

Căsătoria trebuia să aibă loc în septembrie, îi spusese ea ; prin urmare, avea la dispoziție șase luni în care avea să treacă prin aceste extreme emoționale îngrozitoare. Șase luni de chin, și după aceea tăcerea mormîntului, izolarea nebunului, exilul damnatului ; în cel mai bun caz, o viață al cărei bun suprem era cunoașterea adevărului de la

care el era exclus pentru totdeauna. Un judecător imparțial ar fi putut să-l asigure că speranța lui cea mai însemnată consta tocmai în această dispoziție enigmatică ce identifica o femeie în carne și oase cu ceva care nu putea rămîne multă vreme în păstrarea unei ființe umane, în clipa în care apărea fața alteia ; ea se va duce, ca și dorința pentru ea, dar credința în ceea ce ea reprezenta, separat de ființa ei, va rămîne. Această linie de gîndire poate că îi oferea un oarecare răgaz, și pentru că poseda o minte situată cu mult deasupra vîltorii simțurilor, încercă să pună ordine în incoerența nebuloasă și rătăcitoare a emoțiilor. Instinctul de autoconservare era puternic în el, iar Katharine i-l resuscitase în mod ciudat, convingîndu-l că familia lui merita și avea nevoie de toate forțele de care era capabil. Avea dreptate, și de dragul lor, dacă nu de-al lui, această pasiune, care nu putea să ducă la nimic, trebuia stăvilită, smulsă din rădăcini, dezvăluită ca fiind nefondată, după cum susținuse ea. Cea mai bună cale să ajungă la această convingere nu era să fugă de ea, ci s-o înfrunte, și după ce s-ar fi scăldat în calitățile ei, urma să-și încredințeze rațiunea că ele erau, după cum ea îl asigurase, departe de a fi cele imaginate de el. Era o femeie practică, o soție gospodină a unui poet minor, înzestrat de o toană a Naturii mărginite cu o frumusețe romantică. Fără îndoială că numai frumusețea luată în sine nu suferea comparație. Cel puțin lucrul ăsta putea să-l stabilească cu certitudine. Avea o carte cu fotografii după statuile grecești ; capul unei zeițe, dacă ascundea restul, îi provocase deseori extazul ca și cum s-ar fi aflat în prezența Katharinei. Luă cartea de pe raft și o deschise la reproducerea respectivă. Mai avea și un bilețel de la ea în care îl rugase s-o întîlnească la grădina zoologică ; plus o floare, culeasă la Kew cînd încercase s-o învețe botanică. Astea erau amintirile lui. Și le înșirui pe genunchi și se concentră, încercînd s-o vizualizeze cît mai limpede, ca să nu mai lase loc decepției sau amăgirii. Într-o secundă și-o imagină, cu soarele căzîndu-i pieziș pe rochie, venind spre el pe aleea înverzită din Kew. O făcu să se așeze lîngă el. Îi auzi vocea, atît de joasă și totuși atît de fermă ; vorbea logic despre chestiuni oarecare. Îi vedea defectele, și-i analiza virtuțile. Pulsul i se liniști, iar gîndurile i se limpeziră. De data

asta nu-i putea scăpa. Iluzia prezenței ei devenea tot mai deplină. Păreau să străbată fiecare gîndurile celuilalt, întrebînd și dînd răspunsuri. Parcă ar fi realizat o comuniune perfectă. Și astfel uniți, se simți purtat spre înălțimi, exaltat, cuprins de o forță a realizării pe care niciodată n-o simțise cînd fusese singur. Mai trecu o dată în revistă, conștiincios, greșelile pe care le avea, în fire și pe chip ; le cunoștea prea bine ; dar ele se contopeau în legătura perfectă născută din prietenia lor. Amîndoi contemplau viața pînă la limitele imposibilului. Și cît de profundă li se părea privită de la această înălțime ! Cît de sublimă ! Cum îl puteau mișca lucrurile cele mai banale pînă la lacrimi ! Și astfel, uită de îngrădirile inevitabile ; uită că ea era absentă ; i se părea că nu contează dacă se va căsători cu el sau cu un altul ; nimic nu avea importanță, în afară de faptul că ea exista, și că el o iubea. Cîteva cuvinte din aceste reflecții fură rostite cu glas tare și se întîmplă ca printre ele să-și găsească locul și „o iubesc". Era prima oară cînd întrebuința cuvîntul „iubire" pentru a-și descrie sentimentul ; înainte, îl numise nebunie, romantism, halucinație ; dar pentru că aparent dăduse peste cuvîntul „iubire", îl repetă de cîteva ori cu un sentiment de revelație.

„Dar m-am îndrăgostit de tine !" exclamă el, aproape speriat. Se sprijini de pervaz și privi orașul așa cum făcuse ea mai înainte. Totul devenise în chip miraculos diferit și foarte clar. Sentimentele erau justificate și nu mai era nevoie de o altă explicație. Dar trebuia să le împărtășească cuiva, pentru că descoperirea pe care o făcuse era atît de însemnată încît îi privea și pe alții. Închise cartea cu reproduceri grecești ascunse amintirile, coborî treptele în fugă, smulse haina din cuier și ieși în stradă.

Se aprindeau felinarele, dar străzile erau destul de întunecate și de pustii ca să le poată străbate în graba cea mai mare și ca să vorbească în timp ce mergea. Nu stătuse o clipă pe gînduri unde urma să se ducă. Avea s-o găsească pe Mary Datchet. Dorința de a împărtăși ceea ce simțea cuiva care l-ar fi înțeles era atît de imperioasă încît i se părea un lucru firesc. Curînd ajunse pe strada ei. Urcă în fugă scările, două cîte două, și nici nu-i trecu prin minte că s-ar putea să nu fie acasă. Cînd sună la ușă,

avu impresia că venise să anunțe ceva minunat, ce nu-i aparținea și care îl investea cu autoritate față de toți ceilalți. După o clipă de așteptare, Mary deschise ușa. Ralph nu scoase o vorbă ; în obscuritate, chipul părea foarte palid. O urmă în cameră.

— Vă cunoașteți ? spuse ea, spre extrema lui surprindere, căci fusese sigur că Mary era singură. Un tînăr se ridică și spuse că-l știe pe Ralph din vedere.

— Tocmai răsfoiam niște hîrtii, spuse Mary. Domnul Basnett îmi dădea o mînă de ajutor pentru că încă nu mă pricep prea bine la ce trebuie să fac. E vorba de noua societate, explică ea. M-au ales secretară. Nu mai lucrez în Russell Square.

Rostise totul atît de crispată încît glasul sună aproape dur.

— Și ce scopuri aveți în vedere ? întrebă Ralph.

Nu se uita nici la Mary, nici la domnul Basnett. Domnul Basnett se gîndi că rareori văzuse un om mai neplăcut și mai teribil ca acest prieten al lui Mary, acest domn Denham, cu chipul alb și privire sarcastică, ce părea să ceară socoteală parcă de scopurile societății și să le critice înainte de a le fi văzut. Totuși, îi explică proiectul cît putu de clar, ca domnul Denham să-i aprobe.

— Înțeleg, spuse Ralph după ce el termină. Știi, Mary, adăugă el brusc, cred că fac un guturai. N-ai cumva niște chinină ?

Îi aruncă o privire care o îngrozi ; exprima mut, și probabil inconștient, ceva profund, sălbatic și pasional. Mary ieși imediat din cameră. Inima îi bătea repede în prezența lui Ralph ; dar îi bătea dureros și cuprinsă de o teamă nespusă. Ascultă cîteva clipe vocile din camera alăturată.

— Bineînțeles că sînt de partea voastră, îl auzi pe Ralph spunîndu-i domnului Basnett, cu o voce ciudată. Dar se pot face mult mai multe. De exemplu, ați luat legătura cu Judson ? Ar trebui să ajungeți la el.

Mary se întoarse cu chinina.

— Adresa lui Judson ? întrebă domnul Basnett, scoțînd un carnețel și pregătindu-se să scrie. Așternu pe hîrtie, poate timp de douăzeci de minute, nume, adrese și alte sugestii pe care i le dictă Ralph. Pe urmă, Ralph

tăcu, iar domnul Basnett simți că prezența lui era nedorită și mulțumindu-i lui Ralph pentru ajutor, lăsînd să se înțeleagă că el era foarte tînăr și neștiutor în comparație cu el, își luă rămas bun.

— Mary, spuse Ralph, îndată ce domnul Basnett închise ușa și rămaseseră singuri, Mary, repetă el.

Dar vechea opreliște de a-i vorbi lui Mary deschis îl împiedica să continue. Încă mai simțea puternic dorința de a-și striga dragostea pentru Katharine, dar în clipa în care o văzuse pe Mary avusese senzația că nu i-o putea împărtăși. Sentimentul se amplificase cîtă vreme vorbise cu domnul Basnett. Și totuși, gîndurile i se îndreptaseră tot timpul spre Katharine și se minunaseră de iubirea resimțită. Tonul pe care rostise numele lui Mary era aspru.

— Ce s-a întîmplat Ralph ? întrebă ea, mirată de glasul lui.

Îl privi neliniștită și cuta dintre sprîncene arăta că făcea tot ce era posibil să-l înțeleagă, dar era dezorientată. O simțea cum bîjbîie după adevăr și asta îl agasă ; se gîndi că întotdeauna o considerase înceată și stîngace. Se purtase urît cu ea, e adevărat, și asta îl scotea și mai mult din sărite. Fără să mai aștepte răspunsul, Mary se ridică ca și cum îi era indiferent ce ar fi auzit și începu să aranjeze niște hîrtii lăsate de domnul Basnett pe masă. Fredona o melodie și se agita prin cameră, parcă se apucase să deretice și n-avea altă grijă.

— Rămîi la cină ? întrebă ea într-o doară, întorcîndu-se la locul ei.

— Nu, îi răspunse Ralph.

Nu insistă. Se așezară unul lîngă altul fără să vorbească, iar Mary întinse mîna după coșulețul de lucru și se apucă să coasă.

— Inteligent tînărul, spuse Ralph, referindu-se la domnul Basnett.

— Mă bucur că ai impresia asta. Avem o muncă extraordinar de interesantă, și dacă stau și mă gîndesc, am lucrat bine cu toții. Dar înclin să-ți dau dreptate ; ar trebui să fim mai conciliant. Sîntem absurd de pretențioși. E greu însă să vezi că și opoziția ar putea avea dreptate. Horace Basnett este într-adevăr cam inflexibil.

Să nu uit să-l controlez dacă-i scrie lui Judson. Tu ești prea ocupat, bănuiesc, ca să vii la noi, la comitet.

Rostise întrebarea pe tonul cel mai neutru.

— S-ar putea să plec din oraș, răspunse Ralph, cu aceeași detașare.

— Organul executiv se întîlnește în fiecare săptămînă, bineînțeles, remarcă ea. Dar unii membri nu vin decît o dată pe lună. Cel mai rău e cu membrii din parlament ; cred că nu trebuia să-i solicităm.

Își văzu de cusut în tăcere.

— Nu ți-ai luat chinina, spuse ea, ridicînd privirea și văzînd pastilele pe masă.

— Nu mai am nevoie, răspunse el scurt.

— Mă rog, tu știi mai bine, spuse Mary liniștit.

— Mary, sînt o bestie ! exclamă Ralph. Vin aici să-ți răpesc timpul și nu fac altceva decît să te scot din sărite.

— Cînd se instalează guturaiul îți dă o stare oribilă, spuse ea.

— N-am nici un guturai. Am mințit. N-am nimic. Cred că am înnebunit. Ar fi trebuit să am bunul simț să nu vin. Dar am vrut să te văd... am vrut să-ți spun... m-am îndrăgostit, Mary.

Rostise cuvîntul, dar rostindu-l parcă rămăsese doar o vorbă fără miez.

— Ești îndrăgostit ? întrebă ea liniștită. Mă bucur, Ralph.

— Cred că m-am îndrăgostit. Oricum, nu mai sînt în toate mințile. Nu mai cuget, nu mai pot să lucrez, nu mai îmi pasă de absolut nimic pe lumea asta. Doamne iartă-mă, Mary ! Sînt tulburat la culme ! O clipă sînt fericit, în clipa următoare sînt nenorocit. O urăsc o jumătate de oră, pe urmă mi-aș da și viața să fiu lîngă ea zece minute ; nu știu niciodată ce simt sau de ce simt așa ; asta e nebunie, și totuși are o logică de fier. Tu pricepi ceva ? Înțelegi ce s-a întîmplat ? Știu că bat cîmpii ; nici nu mă asculta, Mary, vezi-ți de lucru.

Se ridică și ca de obicei începu să străbată camera. Își dădea seama că ceea ce spusese nu prea semăna cu ceea ce simțise, căci prezența lui Mary acționa asupra lui ca un magnet puternic, smulgîndu-i anumite expresii care

nu erau aceleaşi cu cele folosite cînd medita de unul singur, şi nici nu reprezentau cele mai profunde sentimente ale lui. Se dispreţui puţin pentru că vorbise astfel, dar într-un fel fusese obligat să vorbească.

— Te rog să stai jos, spuse Mary brusc. Mă faci să...

Vorbea cu o iritare neobişnuită, iar Ralph, sesizînd mirat acest lucru, se aşeză pe dată.

— Nu mi-ai spus cum o cheamă... sau nu vrei să spui ?

— Cum o cheamă ? Katharine Hilbery.

— Dar e logodită...

— Cu Rodney. Se va căsători în septembrie.

— Înţeleg, spuse Mary.

De fapt, atitudinea calmă pe care o avea, acum că se aşezase, o făcu conştientă de ceva extrem de puternic, de tainic, şi de nemăsurat, încît parcă nu îndrăznea să-l întrerupă cu un cuvînt sau o întrebare. Îl privi pe Ralph pierdută, cu un fel de veneraţie pe chip, buzele uşor întredeschise şi sprîncenele ridicate. Aparent, el nu-şi dădea seama că e privit. Pe urmă, ca şi cum nu se mai putea uita la el, se lăsă pe spătarul scaunului şi închise pe jumătate ochii. Distanţa dintre ei o îndurera nespus ; îi veniră în minte ba un lucru, ba un altul, tentînd-o să-l asalteze pe Ralph cu întrebări, să-l oblige să i se destăinuie ca să se poată din nou bucura de apropierea lui. Dar respinse fiecare imbold, căci nu putea vorbi fără să încalce reticenţa care se conturase între ei, îndepărtîndu-i şi mai mult, încît Ralph îi apărea distant şi demn, o persoană pe care n-o mai cunoştea atît de bine.

— Aş putea să te ajut cumva ? întrebă ea cu blîndeţe şi chiar cu amabilitate pînă la urmă.

— Poţi să te vezi cu ea... nu, de fapt, nu vreau ; nu-ţi mai face probleme cu mine, Mary...

Şi el vorbea cu multă blîndeţe.

— Din păcate cred că nici o altă a treia persoană nu te poate ajuta, adăugă ea.

— Nu, scutură el din cap. Katharine mi-a spus azi cît de singuri sîntem fiecare.

Observă cu cît efort rostise numele lui Katharine, şi-şi închipui că se forţa să-şi repare greşeala anterioară cînd

tăinuise lucrurile. Oricum, ea nu simțea nici un fel de supărare, ci mai degrabă o milă nesfîrșită pentru cineva condamnat să sufere cum suferise și ea. Dar cu Katharine era altceva ; pe ea era indignată.

— Omul își găsește întotdeauna ceva de făcut, răspunse ea ușor agresivă.

Ralph se mișcă brusc.

— Vrei să te apuci de lucru acum ?

— Nu, nu. E duminică, îi răspunse ea. Mă gîndeam la Katharine. Ea nu înțelege ce înseamnă munca. N-a trebuit niciodată să înțeleagă. Nu știe ce înseamnă să muncești. Și eu am descoperit abia de curînd. Dar sînt convinsă că este singura cale de salvare.

— Mai sînt și altele, nu crezi ? șovăi el.

— Nimic pe care să te poți baza, replică Mary. La urma urmelor... alții... Se opri, dar se obligă să continue : Unde aș fi acum dacă n-ar fi trebuit să mă duc în fiecare zi la slujbă ? Mii de oameni îți vor spune același lucru .. mii de femei. Știi ceva, munca este singurul lucru care mi-a oferit salvarea, Ralph.

Ralph strînse din buze de parcă vorbele ei l-ar fi rănit : arăta ca și cum se hotărîse să îndure orice i-ar fi fost spus, în tăcere. Merita, și faptul că trebuia să suporte îi dădea un fel de ușurare. Dar ea tăcu și se ridică de parcă ar fi vrut să aducă ceva din cealaltă cameră. Înainte de a ajunge la ușă, se întoarse și-l privi, sigură pe sine și totuși sfidătoare și impunătoare în atitudine.

— Pentru mine totul s-a rezolvat cum nu se poate mai bine, spuse ea. Și cu tine se va întîmpla la fel. Sînt convinsă. Pentru că la urma urmelor, Katharine merită.

— Mary... ! exclamă el.

Dar ea întoarse capul, iar el nu putu să rostească ce avusese de gînd.

— Mary, ești extraordinară, conchise el.

Ea îl privi și-i întinse mîna. Suferise și renunțase, își văzuse viitorul transformîndu-se dintr-o făgăduială uriașă într-un teren sterp, și totuși, cumva, dincolo de ceea ce intuia vag și dincolo de consecințele abia schițate, învinsese. Pentru prima dată, zîmbindu-i deschis și senin lui

Ralph care n-o slăbea din ochi, simți că învinsese. Îl lăsă să-i sărute mîna.

Duminică seara străzile erau destul de pustii și dacă sărbătoarea și distracțiile familiare specifice sărbătorii nu-i putuseră reține pe oameni în casă, vîntul puternic făcuse acest serviciu. Ralph Denham sesiza vîrtejul de pe străzi, asemănător cu propria sa stare. Rafalele care cutreierau Strand-ul păreau să mături și o porțiune limpede de cer în care se iviseră stelele și pentru scurt timp luna argintie, grăbită, tăind norii, ca și cum ar fi fost înconjurată de valuri înspumate. Norii o potopeau, dar ea ieșea la suprafață ; se năpusteau asupra ei și o acopereau, dar ea apărea neînfrîntă. Pe ogoare iarna își presărase victimele ; frunzele moarte, ferigile vestejite, iarba uscată și decolorată, dar mugurii rămăseseră neatinși și nici smicelele apărute nu pătiseră nimic, și se prea poate ca mîine prin verdele tulpinii să se întrevadă un fir albastru sau galben. Dar starea de spirit a lui Denham nu păstră decît agitația din atmosferă iar dacă se ivea vîte o stea sau o înflorescență, ele nu reprezentau decît o luminiță licărind o clipă pe coama valurilor năvalnice. Nu fusese în stare să vorbească cu Mary, cu toate că o clipă ajunsese aproape să fie ispitit de minunata posibilitate de a fi înțeles. Dar dorința de a comunica ceva de cea mai mare importanță puse complet stăpînire pe el ; încă dorea să-și reverse prinosul asupra unei alte ființe umane ; îi căuta compania. Mai mult din instinct decît conștient, o apucă spre locuința lui Rodney. Bătu tare la ușă, dar nu răspunse nimeni. Sună. Îi trebui mult timp să accepte că Rodney nu era acasă. Cînd nu mai putu să se amăgească că șuieratul vîntului prin clădirea veche nu semăna cu zgomotul produs de cineva care se scoală de pe scaun, coborî din nou în fugă scările, ca și cum își schimbase țelul și abia atunci își dăduse seama. Apucă spre Chelsea.

Dar oboseala fizică, căci nu mîncase și mersese și mult și repede, îl făcu să se așeze o clipă pe o bancă de pe Embankment. Unul dintre ocupanții obișnuiți ai acelor locuri, un om în vîrstă, beat, probabil fără casă și slujbă, se ridică împleticit, cerși un foc și se așeză lîngă el. Era o seară cu vînt, remarcă el ; vremurile erau grele ; urmă

o istorisire lungă despre ghinion și nedreptate, povestită de atîtea ori încît omul părea că nu se adresează nimănui sau, poate, neatenția auditorului îi stăvilise de mult orice încercare de a le mai stîrni interesul. Cînd începuse să vorbească, Ralph simți o dorință nebunească să stea cu el ; să-l chestioneze, să-l facă să înțeleagă. De fapt, chiar îl întrerupse la un moment dat ; dar în zadar. Vechea poveste a ghinionului, eșecului, nefericirii nemeritate zbură pe aripa vîntului ; silabe disparate treceau pe lîngă urechile lui Ralph cu o ciudată alternare de sonoritate și murmur ca și cum, în anumite momente, omul își amintea de nedreptățile suferite, pe urmă, încet-încet, renunța să mai povestească și sfîrșea într-un mormăit resemnat, ce părea să reprezinte o cădere finală în disperarea obișnuită. Glasul nefericit îl mișcă pe Ralph, dar în același timp îl și irită. Iar cînd bătrînul, mormăind în continuare, nu vru să-i dea și lui ascultare, în minte îi apăru imaginea unui far asediat de trupurile păsărilor în aer, care erau împinse aiurea de furtună și izbite de geam. Avu ciudata senzație că el reprezenta și farul și păsările ; era nestrămutat și strălucitor ; și în același timp era învîrtejit aiurea împreună cu celelalte trupuri în jurul geamurilor. Se ridică, lăsă ofranda de monezi și-și văzu de drum, înfruntînd vîntul. Imaginea farului și a furtunii cu păsări îi stărui în minte, luînd locul altor gînduri mai precise, cîtă vreme trecu pe lîngă clădirea Parlamentului și Grosvenor Road, pe marginea rîului. În starea lui de oboseală fizică, amănuntele se contopeau într-o perspectivă mai largă, ale cărei manifestări aparente erau negura călătoare și luminile intermitente ale felinarelor, dar nici o clipă nu se abătu de la direcția spre casa Katharinei. Luase de bun faptul că era necesar să se petreacă un anume lucru, și pe măsură ce înainta, mintea îi era năpădită de bucurie și de așteptare. Prin apropierea casei, străzile se umplură de prezența ei. Fiecare locuință avea o individualitate binecunoscută lui Ralph, din cauza uluitoarei individualități a locuinței ei. Ultimii iarzi pînă la ușa familiei Hilbery îi străbătu într-o adevărată euforie, dar cînd ajunse și deschise portița de la grădiniță, șovăi. Nu știa ce să facă după aceea. Totuși, nu era nici o grabă, iar împrejurimile casei erau

suficient de plăcute ca să-l mai reţină o vreme. Traversă şi se lăsă pe balustrada Embankment-ului, cu privirea fixată pe casă.

Cele trei ferestre lunguiețe ale salonului erau luminate. Spaţiul camerei din spatele lor deveni în viziunea lui Ralph centrul goliciunii întunecate şi mişcătoare a lumii ; justificarea zbuciumului nebulos din jur ; lumina constantă care-şi arunca razele, ca un far, peste pustiul fără urme, în căutarea tihnei. În acest mic sanctuar se adunau diverşi oameni, dar identitatea lor se topea într-o strălucire generală a ceva ce poate s-ar numi civilizaţie ; oricum, siguranţa, tărîmul ferit, de deasupra talazurilor, capabil să-şi păstreze o conştiinţă proprie, era centrat în salonul familiei Hilbery. Scopul acestui salon era salutar ; cu toate acestea atît de sus, deasupra lui, încît i se părea auster, o lumină care se revărsa dar totuşi se ţinea deoparte. Pe urmă, în gînd, începu să distingă diversele persoane din interior, refuzînd în mod conştient să se atingă de figura Katharinei. Se opri o clipă asupra doamnei Hilbery şi a Cassandrei, pe urmă se întoarse spre Rodney şi domnul Hilbery. Fizic, îi văzu scăldaţi în valul constant de lumină galbenă care umplea dreptunghiurile ferestrelor ; aveau mişcări graţioase ; discuţiile şi le închipuia uşor reţinute, cu subînţelesuri, însă simplu de descifrat. În cele din urmă, după toată această selecţie şi aranjament semiconştient, îşi permise să se apropie de Katharine însăşi ; şi brusc scena fu invadată de emoţie. N-o vedea trupeşte ; părea nerăbdător să şi-o închipuie ca o siluetă de lumină, chiar lumina însăşi ; aşa, frînt de epuizare şi în acelaşi timp uşurat, avea impresia că este una din păsările rătăcite, fascinate de far şi ademenită la geamul lui de strălucirea orbitoare.

Gîndurile acestea îl îmboldiră să mărşăluiască prin faţa porţii familiei Hilbery. Nu-şi bătea capul să-şi facă planuri de viitor. Ceva necunoscut va hotărî şi anul şi ora aşteptată. Din cînd în cînd, în veghea lui, căuta lumina din ferestrele lunguiețe sau se uita la raza care aurea cîteva frunze şi fire de iarbă din grădiniţă. Mult timp, lumina arse neîntrerupt. Tocmai ajunsese la capătul drumului pe care şi-l propusese să-l străbată, şi se în-

toarse, cînd ușa de la intrare se deschise și aspectul casei se schimbă cu desăvîrșire. Pe cărare apăru o siluetă întunecată care se opri la poartă. Denham își dădu brusc seama că era Rodney. Fără să ezite, și conștient numai de o mare prietenie față de cineva care ieșise din camera aceea luminoasă, se duse direct la el și-l opri. Rodney fu luat prin surprindere în rafala de vînt, și o clipă vru să-și vadă de drum, murmurînd cîteva cuvinte, ca și cum ar fi avut impresia că i se cere de pomană.

— Dumnezeule, Denham, ce faci aici ? exclamă el, recunoscîndu-l.

Ralph mormăi ceva despre drumul spre casă. Porniră împreună, cu toate că Rodney mergea destul de grăbit ca să dea limpede de înțeles că n-avea chef de companie.

Era extrem de nefericit. În după-amiaza aceea, Cassandra îl respinsese ; încercase să-i explice dificultățile situației și să-i sugereze natura sentimentelor lui pentru ea fără să afirme nimic precis sau jignitor. Dar își pierduse cumpătul ; atît de batjocura Katharinei, se aventurase să spună prea multe, iar Cassandra, desăvîrșită în demnitate și severitatea ei, refuzase să mai asculte un cuvînt și îl amenințase că se întoarce imediat acasă. Agitația pricinuită de o seară petrecută între cele două tinere ajunse la culme. Mai mult, mereu se gîndea, la ora aceea, că Ralph dădea tîrcoale casei familiei Hilbery, din motive legate de Katharine. Probabil că se înțeleseseră amîndoi — cu toate că asta nu mai conta acum. Era convins că niciodată nu ținuse la cineva în afară de Cassandra, iar viitorul Katharinei nu-l interesa. Spuse tare, pe un ton tăios, că era extrem de obosit și dorea să găsească un taxi. Dar duminică seara, pe Embankment nu prea apărcau taxiuri, iar Rodney se pomeni forțat să străbată pe jos o bucată bună, cel puțin în compania lui Denham. Ralph păstra tăcerea. Iritarea lui Rodney se estompă. Găsi tăcerea ciudat de sugestivă pentru virtuțile masculine pe care le respecta atît de mult și pe care în acea clipă avea motive să le dorească. După greutatea, misterul și nesiguranța care caracterizaseră înfruntarea cu sexul opus, întîlnirea cu unul de-al său avu o influență

binefăcătoare, aproape înnobilatoare, întrucît se putea vorbi pe şleau iar subterfugiile erau de prisos. În plus, Rodney simţea nevoia unui confident ; Katharine, în ciuda promisiunilor de a-l ajuta, îl părăsise în momentele critice ; plecase cu Denham ; poate îl chinuia pe Denham cum îl chinuise şi pe el. Cît de serios şi de nădejde părea ; vorbea puţin, mergea neşovăitor, faţă de Rodney care-şi cunoştea propriile chinuri şi şovăieli ! Începu să tatoneze o cale prin care să-i istorisească despre relaţiile cu Katharine şi Cassandra în aşa fel încît să nu coboare în ochii lui Denham. Pe urmă îi trecu prin cap că poate chiar Katharine i s-a destăinuit lui Denham ; aveau ceva în comun ; şi era foarte probabil ca în după-amiaza aceea să fi discutat despre el. Dorinţa de a descoperi ce anume vorbiseră despre el începu să-l obsedeze. Îşi aminti cum rîsese Katharine ; îşi aminti că plecase rîzînd să se plimbe cu Denham.

— Aţi rămas mult după ce am plecat ? întrebă el brusc.

— Nu. Ne-am dus acasă la mine.

Asta păru să întărească convingerea lui Rodney că el constituise subiectul de discuţie. Răsuci o clipă în gînd pe toate feţele neplăcuta idee.

— Femeile sînt nişte creaturi imposibil de înţeles, Denham ! exclamă el pe urmă.

— Hmmm, spuse Denham, care avea impresia că înţelege nu numai femeile, ci întregul univers. Şi pe Rodney putea să-l citească, ca pe o carte. Ştia că e nefericit, şi-i era milă de el şi ar fi vrut să-l ajute.

— Spui ceva şi pe ele... le apucă năbădăile. Sau pufnesc în rîs, aşa, din senin. Cred că oricită educaţie le-ai da...

Propoziţia se pierdu în vîntul puternic, căruia nu i se puteau împotrivi ; dar Denham înţelese că se referea la rîsul lui Katharine şi că amintirea încă îl mai durea. În comparaţie cu Rodney, Denham se simţi extrem de protejat ; îl văzu pe Rodney în chip de pasăre rătăcită, izbindu-se nebuneşte de geam ; unul din trupurile zburătăcite care umpluseră aerul. Dar el şi Katharine erau împreună, singuri, departe, minunaţi şi luminoşi, de două ori mai luminoşi. Simţea milă pentru creatura instabilă

de lîngă el ; simţea dorinţa să-l protejeze, căci fără cele ştiute de el şi care-l făceau să cunoască drumul atît de bine, creatura era o pradă uşoară. Erau uniţi, precum sînt uniţi aventurierii, cu toate că numai unul ajunge la destinaţie, iar celălalt moare pe drum.

— Nu se poate să rîzi de cineva la care ţii.

Această propoziţie, aparent destinată nimănui, ajunse la urechea lui Denham. Vîntul păru s-o înnăbuşe şi s-o ia în zbor mai departe. Rodney o rostise oare ?

— O iubeşti.

Asta era propria lui voce, care parcă răsuna în aer la cîţiva iarzi în faţa lui ?

— Am îndurat chinuri, Denham, torturi !

— Da, da, ştiu.

— A rîs de mine.

— De mine... niciodată.

Vîntul păru să segmenteze propoziţia... să sufle... atît de puternic spre cuvinte, trimiţîndu-le aiurea, încît părură nerostite.

— Cît am iubit-o !

Exclamaţia fusese fără îndoială rostită de cel de lîngă Denham. Vocea avea toate caracteristicile lui Rodney, şi îi amintea cu o ciudată veridicitate înfăţişarea. Denham îl putea vedea profilat pe clădirile şi turnurile albicioase de la orizont. Îl văzu demn, exaltat şi tragic, aşa cum probabil arătase şi el, seara, singur, la el în cameră, gîndindu-se la Katharine.

— Şi eu o iubesc pe Katharine. De aceea am venit aici astă-seară.

Ralph vorbise răspicat şi cu bună ştiinţă, de parcă mărturisirea lui Rodney făcuse necesară confesiunea lui.

Rodney scoase un sunet nearticulat.

— Ah, am ştiut eu, strigă. Am ştiut din prima clipă. Ai să te căsătoreşti cu ea.

Strigătul avea o notă de disperare. Din nou vîntul le interceptă cuvintele. Nu mai vorbiră. În cele din urmă se opriră simultan sub un felinar.

— Dumnezeule, Denham, ce proşti sîntem amîndoi ! exclamă Rodney.

Se priviră în lumină, suspicioşi. Proşti ! Păreau să-şi mărturisească abisurile prostiei lor. O clipă, sub felinar parcă fură conştienţi de lucrurile cunoscute de amîndoi care anihilau posibilitatea unei rivalităţi şi-i făceau să fie mai înţelegători unul cu altul decît cu oricine altcineva. Aprobînd simultan, fiecare cu cîte o înclinare a capului, ca şi cînd ar fi confirmat această înţelegere, se despărţiră fără să mai rostească un alt cuvînt.

ÎNTRE DOĂUSPREZECE ŞI UNU, KATHARINE stătu în pat în acea noapte de duminică, fără să doarmă, ci vizitînd tărîmul amurgit de unde putem contempla detaşat şi umoristic propria noastră soartă ; sau dacă trebuie să fim serioşi, seriozitatea ne este înfrînată de sosirea rapidă a toropelii şi uitării. Văzu siluetele lui Ralph, William, Cassandra şi a ei, ca şi cum erau toate imateriale, şi renunţînd la realitate cîştigaseră un fel de demnitate care poposise pe umerii fiecăruia în aceeaşi măsură. Şi astfel, scăpînd de orice simţămînt incomod dat de susţinerea unei anume idei sau de povara obligaţiei, începu să alunece treptat în somn, cînd la uşă se auzi o bătaie uşoară. O clipă mai tîrziu, Cassandra intră în cameră, cu o lumînare în mînă şi vorbind şoptit aşa cum se cuvine la vreme de noapte.

— Nu dormeai, Katharine ?

— Nu, nu dormeam. Ce s-a întîmplat ?

Se ridică în capul oaselor şi se întrebă ce făcea Cassandra, pentru numele lui Dumnezeu ?

— N-am putut să dorm şi m-am gîndit să vin să stau de vorbă cu tine... doar cîteva minute, pentru că mîine plec acasă.

— Acasă ? De ce, ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat ceva care nu-mi mai permite să rămîn.

Cassandra vorbea pe un ton oficial, aproape solemn ; anunţul fusese pregătit cu migală şi lăsa să se întrevadă o criză de o gravitate extremă. Continuă să debiteze ceea ce se părea că face parte din discursul pregătit.

— Am hotărît să-ţi spun tot adevărul, Katharine. William şi-a permis să se comporte într-un mod care astăzi m-a făcut să mă simt foarte prost.

Katharine păru să se trezească definitiv și să fie stăpînă pe ea.

— La grădina zoologică ? întrebă ea.

— Nu, în drum spre casă. La ceai.

Ca și cum ar fi prevăzut că discuția urma să fie lungă iar noaptea răcoroasă, Katharine o sfătui pe Cassandra să se înfășoare în plapumă. Cassandra se supuse cu o solemnitate desăvîrșită.

— La ora unsprezece e un tren, spuse ea. Am să-i spun mătușei Maggie că a trebuit să plec brusc... am să mă folosesc de vizita Violetei drept scuză. Dar, după ce am stat și m-am gîndit, nu știu cum aș putea să plec fără să spun adevărul.

Avu grijă să nu privească spre Katharine. Tăcu o vreme.

— Dar nu văd nici cel mai mic motiv pentru care să pleci, spuse în cele din urmă Katharine.

Vocea ei suna atît de uluitor de calmă încît Cassandra o privi. Nici nu putea să-și treacă prin cap că ar fi fost surprinsă sau indignată ; dimpotrivă, așa cum stătea în capul oaselor, cu brațele înconjurîndu-și genunchii și încruntîndu-se ușor, părea să se gîndească bine la o chestiune care o lăsa rece.

— Pentru că nu permit nici unui bărbat să se poarte așa, răspunse Cassandra, și adăugă ; mai ales cînd știu că este logodit cu altcineva.

— Dar îl placi, nu ? întrebă Katharine.

— Asta nu are nici o legătură, exclamă Cassandra indignată. Consider că în aceste împrejurări, comportamentul lui este degradant.

Cu asta se încheia discursul ei premeditat ; și după ce rosti ultima propoziție, nu mai avu nimic altceva de adăugat despre acest subiect. În clipa în care Katharine remarcă :

— Eu aș zice că are foarte mare legătură, pe Cassandra o părăsi stăpînirea de sine.

— Nu te înțeleg deloc, Katharine. Cum te poți purta în felul ăsta ? De cînd am venit aici sînt stupefiată de ce văd !

— Te-ai distrat, așa-i ? o întrebă Katharine.

— Da, e adevărat, recunoscu Cassandra.

— Oricum, comportarea mea nu ți-a stricat vizita la noi.

— Nu, admise din nou Cassandra.

Era pur și simplu încurcată. Prevăzuse că în urma discuției, Katharine, fără îndoială, va avea o izbucnire de neîncredere și va consimți ca ea să se întoarcă acasă cît mai repede cu putință. Katharine, din contră, îi acceptase pe loc pledoaria și nu părea nici surprinsă nici șocată, ci doar arăta mai gînditoare ca de obicei. De la poziția de femeie matură, pe umerii căreia se găsea o misiune importantă, Cassandra coborî la cea de copil neexperimentat.

— Crezi că m-am purtat prosteşte ? întrebă ea.

Katharine nu-i răspunse, ci rămase intenționat tăcută, iar Cassandra fu cuprinsă de o ușoară panică. Poate cuvintele ei atinseseră adîncimi nebănuite, intangibile, așa cum era și Katharine pentru ea. Se gîndi brusc că se jucase cu lucruri extrem de periculoase.

Privind-o în cele din urmă, Katharine întrebă rar ca și cum îi venea foarte greu să formuleze întrebarea :

— Dar ții la William ?

Observă tulburarea și buimăceala de pe chipul fetei, și cum își întoarse privirea de la ea.

— Vrei să spui — dacă m-am îndrăgostit de el ? întrebă Cassandra, respirînd agitat și mișcîndu-și nervoasă mîinile.

— Da, dacă ești îndrăgostită de el, repetă Katharine.

— Cum aș putea iubi pe omul cu care tu ești logodită ? izbucni Cassandra.

— S-ar putea ca el să fie îndrăgostit de tine.

— Nu cred că ai dreptul să afirmi asemenea lucruri, Katharine, exclamă fata. De ce spui asta ? Chiar nu-ți pasă deloc cum se poartă William cu alte fete ? Dacă eu aș fi logodită, n-aș putea să rabd.

— Nu sîntem logodiți, spuse Katharine, după o vreme.

— Katharine ! strigă Cassandra.

— Nu, nu sîntem logodiți, repetă Katharine. Dar nu știe altcineva în afară de noi.

— Dar de ce.. nu înțeleg... nu sînteți logodiți ? ! spuse iar Cassandra. Ah, atunci se explică totul ! Nu-l iubești ! Nu vrei să te căsătorești cu el !

— Nu mai sîntem îndrăgostiți unul de celălalt, spuse Katharine, ca și cum scăpa de un balast pentru totdeauna.

— Ce straniu, ce ciudat, ce deosebiți sînteți voi doi, Katharine, spuse Cassandra, părînd că întregul ei trup și glas se prăbușeau, se surpau și din toată frămîntarea și mînia anterioară nu mai rămăsese decît o liniște visătoare.

— Nu-l iubești ?

— Ba îl iubesc, spuse Katharine.

Cassandra rămase cu capul plecat, de parcă o copleșea povara destăinuirii, și nu putea să-și revină. Nici Katharine nu vorbi. Se purta de parcă ar fi încercat să se ascundă cît mai mult în fața celei care o observa. Suspină adînc ; tăcu, și aparent gîndurile o năpădiră.

— Știi cît e ceasul ? spuse ea în cele din urmă, și-și bătu perna ca și cum se pregătea să se culce.

Cassandra se ridică supusă și-și luă din nou lumînarea. Poate din cauza halatului alb, a părului despletit și a unei anume expresii din ochi, semăna cu o femeie care merge în somn ; cel puțin așa i se păru lui Katharine.

— Atunci nu trebuie să plec acasă ? spuse Cassandra, oprindu-se. Doar dacă tu, Katharine, dorești să plec. Ce vrei să fac ?

Pentru prima oară privirile li se încrucișară.

— Ai vrut să ne îndrăgostim unul de altul, exclamă Cassandra ca și cum ar fi citit certitudinea acestui lucru. Dar uitîndu-se, avu parte de o imagine care o surprinse. Din ochii lui Katharine izvorau lacrimi, fără să i se rostogolească pe obraji, ci doar licărind în colțuri — lacrimile unei profunde emoții, fericiri, dureri, renunțări ; o emoție atît de complexă încît era imposibil de exprimat, iar Cassandra, aplecîndu-și capul și primind lacrimile pe propriul obraz, le acceptă în tăcere ca o consacrare a iubirii ei.

— Vă rog, domnișoară, spuse servitoarea pe la ora unsprezece, a doua zi dimineața, doamna Milvain este la bucătărie.

Sosise de la țară un coș lung de răchită, încărcat cu flori și ramuri, iar Katharine, îngenuncheată pe dușumeaua din salon, le sorta, în vreme ce Cassandra o ur-

mărea din fotoliu şi se oferea din cînd în cînd, distrată, să-i dea o mînă de ajutor, care îi era imediat refuzată. Mesajul servitoarei avu un efect ciudat asupra Katharinei.

Se ridică, se duse la fereastră, iar după ce servitoarea plecă, spuse cu tărie şi chiar cu un accent tragic :

— Ştii ce înseamnă asta.

Cassandra nu pricepuse nimic.

— Mătuşa Celia e la bucătărie, repetă Katharine.

— De ce la bucătărie ? întrebă Cassandra, cam distrată.

— Probabil pentru că a descoperit ceva, răspunse Katharine. Gîndurile Cassandrei zburară la subiectul preocupărilor ei.

— Despre noi ? se interesă ea.

— Dumnezeu ştie, răspunse Katharine. Totuşi n-o s-o las să stea la bucătărie. O aduc aici.

Severitatea cu care rostise cuvintele sugera că mătuşa Celia urma să fie adusă sus în chip de măsură disciplinară, cine ştie pentru ce motiv.

— Doamne iartă-mă, Katharine, exclamă Cassandra, sărind de pe scaun şi dînd semne de agitare, nu te pripi. Să n-o laşi să bănuiască ceva. Nu uita, nimic nu e sigur...

Katharine o asigură dînd de cîteva ori din cap, dar felul în care ieşi din cameră nu fusese calculat să inspire încredere deplină în diplomaţia ei.

Doamna Milvain stătea, sau mai degrabă se cocoţase pe marginea unui scaun din camera servitorilor. Fie că un motiv anume o determina să aleagă această cameră de subsol, fie că încăperea era pe măsura spiritului ei cercetător, doamna Milvain invariabil venea pe uşa din dos şi rămînea în camera servitorilor ori de cîte ori era preocupată de problemele confidenţiale de familie. Pretextul evident era că nici doamna nici domnul Hilbery nu trebuiau să fie deranjaţi. Dar adevărul este că doamna Milvain era tributară mai mult decît majoritatea doamnelor vîrstnice ale generaţiei ei emoţiilor adorabile ale intimităţii, frămîntărilor şi tainelor, iar fiorul în plus oferit de subsol nu era de lepădat. Protestă aproape plîngăreţ cînd Katharine îi propuse să urce la etaj.

— Am ceva să-ți spun *personal*, spuse ea, șovăind încăpățînată pe pragul ascunzișului.

— Nu e nimeni în salon.

— Dar am putea s-o întîlnim pe mama ta pe scări. L-am putea deranja pe tatăl tău, obiectă doamna Milvain, luîndu-și precauția de a vorbi în șoaptă.

Dar cum prezența lui Katharine era absolut necesară pentru succesul întrevederii, iar Katharine începuse să urce cu îndărătnicie scările bucătăriei, doamna Milvain n-avu ce face decît s-o urmeze. Se uită pe furiș în jur cînd începu să urce și ea cu fustele adunate în jur, pășind prevăzătoare pe lîngă toate ușile, fie că erau deschise sau închise.

— N-o să ne audă nimeni ? șopti ea, cînd ajunseră în sanctuarul aproximativ al salonului. Văd că te-am întrerupt de la lucru, adăugă ea, privind florile răspîndite pe podea.

Peste o clipă se opri intrigată.

— Mai era cineva cu tine ? spuse ea, observînd o batistă pe care Cassandra o scăpase în graba ei de a pleca de acolo.

— Cassandra mă ajută să pun florile în apă, spuse Katharine, vorbind atît de răspicat și tare încît doamna Milvain privi nervoasă spre ușa principală și pe urmă la draperiile care despărțeau cămăruța cu amintiri de salon.

— A, Cassandra n-a plecat ? spuse ea. William a trimis florile astea frumoase ?

Katharine se așeză vis à vis de mătușă și nu-i răspunse în nici un fel. Privirea îi lunecă dincolo de ea, părînd că avea de gînd să cerceteze modelul draperiilor. Un alt avantaj al subsolului, din punctul de vedere al doamnei Milvain, era că puteau să stea foarte aproape una de cealaltă, iar lumina era mai scăzută față de cea care se revărsa acum prin cele trei ferestre asupra lui Katharine și a coșului cu flori, dînd pînă și siluetei ascuțite și firave a doamnei Milvain o aureolă aurie.

— Au sosit de la Stogdon House, spuse repezit Katharine, scuturînd puțin din cap.

Doamna Milvain avu sentimentul că nu va fi ușor să-i spună nepoatei ceea ce-și pusese în cap să-i spună dacă ar fi fost mai apropiate la propriu căci, spiritual, distanța dintre ele era uriașă. Cu toate acestea, Katharine nu făcu

nici un avans, iar doamna Milvain, care poseda un curaj eroic și năvalnic, se avîntă, fără nici un fel de introducere :

— Oamenii te vorbesc, Katharine. De asta am venit în dimineața asta aici. Iartă-mă că-ți spun ceea ce n-aș vrea să-ți spun. Dar o fac de dragul tău, copila mea.

— Încă n-ai de ce să te scuzi, mătușă Celia, spuse Katharine, aparent bine dispusă.

— Oamenii vorbesc că William se duce peste tot cu Cassandra și că e foarte atent cu ea. La balul de la Markham au dansat de cinci ori. La grădina zoologică au fost văzuți singuri. Și tot singuri au plecat. Nu s-au întors decît pe la șapte seara. Și asta nu e totul. Se spune că atitudinea lui este deosebită... că e schimbat cînd e ea de față.

Doamna Milvain, ale cărei cuvinte se rostogoliseră în grămadă și al cărei glas se ridicase aproape în chip de protest, se opri și se uită atentă la Katharine, ca și cum ar fi judecat efectul vorbelor sale. Fata avea buzele strînse, iar ochii mijiți priveau încă fix draperia. Aceste schimbări aparente acopereau în realitate o scîrbă interioară nesfîrșită, asemănătoare celei care s-ar naște în urma contemplării unei scene oribile sau indecente. Scena indecentă era propria ei faptă văzută pentru prima oară din exterior ; vorbele mătușii o făcură să-și dea seama cît de îngrozitor de respingătoare este structura vieții lipsită de suflet.

— Și ? spuse ea în sfîrșit.

Doamna Milvain schiță un gest ca și cum ar fi vrut să vină mai aproape, dar nu i se răspunse în același mod.

— Știm toți ce bună ești... ce altruistă... cît te sacrifici tu pentru alții. Dar ai fost mult prea generoasă, Katharine. Ai făcut-o pe Cassandra fericită, iar ea a profitat de bunătatea ta.

— Nu înțeleg, mătușă Celia, spuse Katharine. Ce-a făcut Cassandra ?

— Cassandra s-a purtat într-un mod de care n-aș fi crezut-o capabilă, spuse afectuos doamna Milvain. A dat dovadă de un egoism feroce... de o cruzime nemăsurată. Trebuie să stau de vorbă cu ea înainte de a pleca.

— Nu înțeleg, insistă Katharine.

Doamna Milvain o privi. Chiar era posibil ca nepoata ei să se mai îndoiască ? exista ceva ce doamna Milvain nu înţelegea ? Îşi luă inima în dinţi şi rosti teribilele cuvinte :

— Cassandra i-a furat inima lui William.

Cuvintele nu avură nici acum un efect deosebit.

— Vrei să spui, rosti Katharine, că s-a îndrăgostit de ea ?

— Există metode de *a-i face* pe bărbaţi să se îndrăgostească, Katharine.

Katharine tăcu. Tăcerea o alarmă pe doamna Milvain, şi ea începu grăbită :

— N-aş fi spus lucrurile astea dacă nu m-aş fi gîndit la tine. N-am vrut să mă amestec şi nici să-ţi provoc suferinţă. Sînt o femeie bătrînă şi inutilă. N-am copii. Şi vreau să te văd fericită, Katharine.

Îşi întinse iar braţele, dar rămaseră goale.

— Cassandrei n-ai să-i spui toate astea, rosti brusc Katharine. Mi le-ai spus mie şi ajunge.

Katharine vorbea cu glas atît de scăzut şi atît de greu, încît doamna Milvain trebui să-şi ciulească urechile ca să-i prindă cuvintele, iar cînd le auzi, rămase buimacă.

— Te-am supărat ! Ştiam că aşa o să se întîmple, exclamă ea.

Se cutremură şi aproape scoase un suspin ; dar şi faptul că o mîniase pe Katharine era un fel de uşurare care-i înlesnea trăirea plăcutei senzaţii a martiriului.

— Da, spuse Katharine, ridicîndu-se. Sînt atît de supărată încît nici nu vreau să vorbesc. Cred că mai bine ai pleca, mătuşă Celia. Nu ne înţelegem deloc.

La aceste cuvinte doamna Milvain păru o clipă extrem de speriată ; privi chipul nepoatei, dar nu desluşi nici un fel de milă ; prin urmare îşi încrucişă braţele pe o geantă de catifea neagră, ceea ce o făcu să arate ca şi cum s-ar fi rugat. Şi dacă într-adevăr se ruga, indiferent de divinitatea căreia îi erau adresate rugăciunile, fapt cert este că îşi recapătă demnitatea în mod cu totul ciudat, şi îşi înfruntă nepoata.

— Dragostea încununată de căsnicie, spuse ea rar şi accentuînd fiecare cuvînt, este cea mai sfîntă dragoste. Dragostea soţului şi a soţiei este sacră. Aşa i-a învăţat

Mamma pe copiii ei, şi asta n-o vor uita niciodată. Am încercat să-ţi vorbesc aşa cum şi-ar fi dorit să vorbească fiica ei. Iar tu eşti nepoata ei.

Katharine păru să chibzuiască asupra acestui argument căutîndu-i partea bună, dar pînă la urmă îl socoti o falsitate.

— Nu cred că ai vreo scuză pentru ce ai făcut, spuse ea.

La aceste cuvinte domana Milvain se ridică şi rămase o clipă în picioare lîngă nepoata ei. Pînă acum nu mai avusese parte de un asemenea tratament, şi nu ştia cu ce arme să doboare îngrozitorul zid de rezistenţă oferit de cineva care în virtutea tinereţii, frumuseţii şi sexului ar fi trebuit să înoate în lacrimi şi rugăminţi. Dar doamna Milvain era şi ea încăpăţînată ; într-o problemă de genul ăsta nu putea să recunoască nici că se înşelase nici că greşise. Se considera apărătoarea căsătoriilor din dragoste, pure şi învingătoare ; ce anume apăra nepoata ei nu era în stare să-şi dea seama, dar o năpădiră cele mai sumbre bănuieli. Bătrîna şi tînăra rămaseră în picioare, una lîngă alta, într-o tăcere desăvîrşită. Doamna Milvain nu se putea hotărî să se retragă atîta vreme cît principiile ei nu se ţineau în cumpănă, iar curiozitatea nu-i fusese potolită. Îşi scotoci mintea după vreo întrebare care s-o oblige pe Katharine s-o lămurească, dar stocul era redus şi alegerea grea, şi tot ezitînd astfel, uşa se deschise şi William Rodney îşi făcu apariţia. Avea în mînă un buchet urias, minunat de flori albe şi roşii, şi fie că nu o văzuse pe doamna Milvain, sau nu-i păsa că e acolo, se îndreptă spre Katharine şi-i oferi florile, spunîndu-i :

— Astea sînt pentru tine, Katharine.

Katharine le luă cu o privire care nu-i scăpă doamnei Milvain. Dar cu toată experienţa pe care o avea, îi fu imposibil s-o interpreteze. Aşteptă nerăbdătoare să se lămurească. William o salută fără vreun semn vizibil că ar fi vinovat, şi explicîndu-i că avea o zi liberă, şi el şi Katharine părură să ia de bun faptul că această zi urma să fie sărbătorită cu flori şi petrecută la Cheyne Walk. Urmă o pauză, absolut firească ; iar doamna Milvain avu senzaţia că ar fi fost învinovăţită de egoism dacă ar mai fi rămas. Simpla prezenţă a tînărului îi schimbase în mod ciu-

dat dispoziția, și simțea nevoia de o scenă care să se încheie cu o iertare plină de emoții.

— Trebuie să plec, spuse ea, și simți că vorbește cu toată hotărîrea.

Nici unul dintre ei nu spuse nimic ca s-o rețină. William o însoți politicos pe scări și tot protestînd și rostind vorbe stîngace, doamna Milvain uită să-și ia rămas bun de la Katharine. Plecă, murmurînd cuvinte despre mormane de flori și un salon care arată întotdeauna minunat, chiar și în toiul iernii.

William se întoarse la Katharine ; o găsi în același loc unde o lăsase.

— Am venit să-mi cer iertare, spuse el. Cearta noastră mi s-a părut oribilă. N-am dormit toată noaptea. Nu ești supărată pe mine, Katharine ?

Nu putu să-i răspundă pînă cînd nu se debarasă de impresia lăsată de mătușa ei. I se părea că pînă și florile erau contaminate și batista Cassandrei, căci doamna Milvain le folosise drept mărturie în investigația ei.

— Ne-a spionat, spuse ea, ne-a urmărit prin Londra și a tras cu urechea la ce vorbesc oamenii.

— Doamna Milvain ? exclamă Rodney. Ce ți-a spus ? Aerul de încredere îl părăsi complet.

— Ei, oamenii vorbesc că te-ai îndrăgostit de Cassandra și că nu-ți mai pasă de mine.

— Ne-au văzut ? întrebă el.

— Tot ce am făcut de două săptămîni încoace.

— Ți-am spus că așa o să se întîmple, exclamă el.

Se duse la fereastră, vizibil tulburat. Katharine era prea indignată ca să-l mai oprotească. Era răvășită de propria mînie. Stătea dreaptă și nemișcată, strîngînd în mînă florile lui Rodney.

Rodney se întoarse de la fereastră.

— Totul a fost o greșeală, spuse el. Sînt vinovat. Ar fi trebuit să-mi dau seama. M-am lăsat convins de tine într-o clipă de nebunie. Te implor să-mi ierți rătăcirea, Katharine.

— A vrut chiar s-o prigonească pe Cassandra ! izbucni Katharine, fără să-l asculte A amenințat că o să vorbească cu ea. E în stare... e în stare de orice !

— Doamna Milvain nu are tact, știu, dar exagerezi, Katharine. Oamenii vorbesc despre noi. A avut dreptate să ne atragă atenția. Nu face decît să-mi confirme propriul meu sentiment — situația e oribilă.

În cele din urmă Katharine prinse o frîntură din cele rostite de el.

— Doar nu vrei să spui că are vreo influență asupra ta, William ? îl întrebă ea, uluită.

— Are, spuse el înroșindu-se. Am o senzație profund neplăcută. Nu suport să ne bîrfească oamenii. Și pe urmă mai e și verișoara ta... Cassandra...

Se opri stînjenit.

— Am venit aici azi-dimineață, Katharine, reluă el cu glas schimbat, să te rog să-mi ierți nebunia, arțagul, comportamentul meu incredibil. Am venit, Katharine, să te întreb dacă ne putem întoarce la ce-a fost înainte de... de perioada asta de sminteală. Mă vrei înapoi, Katharine, încă o dată și pentru totdeauna ?

Fără îndoială că frumusețea ei, intensificată de emoție și sporită de florile din brațe, în culori vii și forme ciudate, acționaseră asupra lui Rodney și o îmbrăcaseră în vechiul romantism. Dar în el acționa și o pasiune mai puțin nobilă ; era înnebunit de gelozie. Încercarea de afecțiune fusese grosolană, iar Cassandra, cu o zi înainte, după cum își închipuia, îl respinsese total. Și în fine, vraja lui Katharine asupra lui făcea parte dintre cele pe care frigurile nopții nu le pot goni.

— Și eu sînt tot atît de vinovată ca și tine pentru ziua de ieri, spuse ea blînd, fără să-i ia în seamă întrebarea. Mărturisesc, William, că văzîndu-te împreună cu Cassandra m-a apucat gelozia și n-am putut să mă stăpînesc. Știu că am rîs de tine.

— Tu și geloasă ! exclamă William. Te asigur, Katharine, că nu ai nici cel mai mic motiv să fii geloasă. În măsura în care există vreun sentiment față de mine, Cassandra nu mă poate suferi. Am fost îndeajuns de prost să încerc să-i explic natura relațiilor noastre. N-am rezistat să-i spun ce presupuneam că simt față de ea. A refuzat, pe bună dreptate, să mă asculte. Dar m-a lăsat cu certitudinea că mă disprețuiește.

Katharine ezită. Era nedumerită, agitată, obosită fizic, şi în plus, puternica senzaţie de dezgust provocată de mătuşă îi răscolea încă toate simţurile. Se aşeză pe un scaun şi lăsă să-i cadă florile în poală.

— M-a fermecat, continuă Rodney. Am crezut c-o iubesc. Dar asta e de domeniul trecutului acum. S-a terminat, Katharine. A fost un vis... a halucinaţie. Amîndoi sîntem de vină, dar încă nu e pierdut nimic dacă mă crezi cît de sincer ţin la tine. Spune-mi că mă crezi !

Rămase în aşteptare, gata să prindă primul semn aprobativ. Chiar în clipa aceea, probabil datorită sentimentelor răvăşite, o părăsi oricare altă simţire afectuoasă, la fel cum ceaţa se înalţă deasupra pămîntului într-o clipită. Şi cînd ceaţa se îndepărtă, în urma ei rămase doar scheletul unei lumi şi vidul... o imagine îngrozitoare pentru ochii celor vii. Văzu pe chipul ei expresia de spaimă şi fără să-i priceapă cauza, îi luă mîna într-a lui. Odată cu consimţămîntul de camaraderie reveni şi dorinţa copilului de a fi ocrotit, de a accepta ce-i putea oferi... şi în acel moment se părea că el îi oferea singurul lucru care putea face viaţa de îndurat. Îl lăsă să-şi lipească buzele de obrazul ei, şi-şi plecă capul pe braţul lui. A fost clipa lui de izbîndă. Singurul moment în care ea îi aparţinea, depinzînd de protecţia lui.

— Da, da, da, şopti el, mă accepţi, Katharine. Mă iubeşti.

O clipă ea nu scoase nici un cuvînt. Pe urmă William îi auzi şoapta :

— Cassandra te iubeşte mai mult decît mine.

— Cassandra, şopti el.

— Te iubeşte, repetă Katharine.

Se ridică şi repetă propoziţia pentru a treia oară.

— Te iubeşte.

Se ridică şi William, încet. Instinctiv credea ce îi spusese Katharine, dar avea impresia că nu putea înţelege. Putea oare Cassandra să-l iubească ? Oare să-i fi spus lui Katharine că îl iubeşte ? Dorinţa de a cunoaşte adevărul deveni imperativă, indiferent care ar fi fost urmările.

Emoţia vie, asociată cu gîndul la Cassandra puse din nou stăpînire pe el. Nu mai era emoţia anticipării sau a recunoaşterii, era emoţia a ceva mai mult decît o posibi-

litate căci acum o cunoștea și avusese măsura înțelegerii dintre ei. Dar cine să-i dea lui siguranța ? Oare Katharine, Katharine care adineaori îi stătuse în brațe, Katharine însăși, cea mai admirată dintre femei ? O privi, îndoit și neliniștit, dar nu spuse nimic.

— Da, da, replică ea, înțelegîndu-i dorința de a primi asigurări ; e adevărat. Știu ce simte pentru tine.

— Mă iubește ?

Katharine dădu din cap aprobativ.

— Ah, dar cine știe ce simt eu ? Cum aș putea să fiu sigur de propriile mele sentimente ? Acum zece minute te-am rugat să te căsătorești cu mine. Și încă mai doresc acest lucru... nici nu știu ce vreau...

Își strînse pumnii și se întoarse. Brusc o înfruntă din nou și-i spuse poruncitor.

— Spune-mi ce simți pentru Denham ?

— Pentru Ralph Denham ? întrebă ea. Da ! exclamă apoi, ca și cum găsise răspunsul la o întrebare, pentru moment derutantă. Ești gelos pe mine, William, dar nu mă iubești. Eu sînt geloasă pe tine. Prin urmare, de dragul amîndurora, eu spun că ar trebui să stai de vorbă cu Cassandra imediat.

William încercă să se reculeagă. Străbătu de cîteva ori camera ; se opri lîngă fereastră și privi florile răspîndite pe jos. Între timp, dorința de a-și confirma spusele categorice ale Katharinei deveni atît de presantă încît nu mai putu nega tăria sentimentelor sale copleșitoare pentru Cassandra.

— Ai dreptate, exclamă el, oprindu-se și ciocnind puternic cu încheieturile degetelor o măsuță pe care se afla o glastră grațioasă. O iubesc pe Cassandra.

Cînd spuse acestea, draperiile de la cămăruță se desfăcură iar Cassandra păși în salon.

— Am auzit totul ! exclamă ea.

Anunțul fu urmat de o pauză. Rodney făcu un pas înainte și spuse :

— Atunci știi ce aș dori să te întreb. Dă-mi răspunsul...

Cassandra își acoperi chipul cu mîinile, se întoarse și păru că vrea să scape de amîndoi.

— Este ce ți-a spus și Katharine, șopti ea. Dar, adăugă, ridicîndu-și capul cu o expresie de spaimă din cauza să-

rutării cu care el îi întîmpină destăinuirea, ...ce îngrozitor de complicat este totul ! Adică sentimentele noastre... ale tale, ale mele şi ale lui Katharine. Katharine, spune-mi, facem bine ceea ce facem ?

— Bine... sigur că facem bine, răspunse William, dacă după ceea ce ai auzit te mai poţi căsători cu un om cu asemenea încîlceală în minte, cu o deplorabilă...

— Opreşte-te, William, interveni Katharine. Cassandra ne-a auzit ; poate judeca şi singură cum sîntem ; înţelege mai bine decît i-am explica noi.

Dar, încă ţinîndu-l pe William de mînă, în inima Cassandrei se mai învîrtejeau întrebări şi dorinţe. Făcuse rău că ascultase ? De ce o condamnase mătuşa Celia ? Katharine considera că se purtase cum trebuie ? Şi în primul rînd, William o iubea, cu adevărat, mai mult decît pe oricine altcineva ?

— Katharine, eu trebuie să fiu numărul unu pentru el ! exclamă ea. Nu-l pot împărţi nici măcar cu tine.

— N-am să-ţi cer niciodată aşa ceva, spuse Katharine.

Se îndepărtă puţin de locul unde stăteau şi începu pe jumătate conştientă să sorteze florile.

— Dar tu l-ai împărţit cu mine, spuse Cassandra. Eu de ce nu pot să fac la fel ? De ce sînt atît de meschină ? Ştiu de ce, adăugă ea. Noi doi ne înţelegem, William şi cu mine. Voi nu v-aţi înţeles niciodată. Sînteţi prea deosebiţi.

— N-am admirat vreodată mai mult o fiinţă, interveni William.

— Nu despre asta e vorba... încercă să-l lămurească Cassandra .. e vorba de înţelegere.

— Nu te-am înţeles eu niciodată, Katharine ? Am fost foarte egoist ?

— Da, replică Cassandra. I-ai cerut înţelegere şi ea nu este înţelegătoare ; ai vrut să fie practică şi nu e practică. Ai fost egoist ; ai fost pretenţios — şi Katharine la fel — dar nu e vina nimănui.

Katharine ascultase această încercare de analiză extrem de atentă. Cuvintele Cassandrei păreau că şterg aburreala de pe geamul vieţii, limpezindu-l atît de bine încît arăta ca nou. Se întoarse spre William.

— E foarte adevărat, spuse ea. Nu e vina nimănui.

— Sînt multe lucruri pentru care te va căuta întotdeauna, continuă Cassandra, încă citind din cartea ei invizibilă. Eu sînt de acord, Katharine. N-am să-i cer niciodată socoteală. Vreau să fiu la fel de generoasă ca şi tine. Dar faptul că sînt îndrăgostită complică totul.

Tăcură toţi. În cele din urmă William rupse tăcerea.

— Un singur lucru vă cer la amîndouă, spuse el, şi privind-o pe Katharine, vechea nervozitate din atitudine îi reveni. Să nu mai discutăm niciodată aceste lucruri. Nu pentru că sînt timid şi convenţional, după cum crezi tu, Katharine. Numai că discutînd, nu facem decît să stricăm prea multe ; se răvăşeşte mintea ; iar acum sîntem toţi aţîţi de fericiţi...

Cassandra întări această concluzie, în ceea ce o privea, iar William, după ce primi desăvîrşita bucurie a privirii ei afectuoase şi perfect încrezătoare, se uită neliniştit spre Katharine.

— Da, sînt fericită, îl asigură ea. Şi sînt de acord. Nu vom mai discuta despre asta.

— Ah, Katharine, Katharine ! strigă Cassandra, întinzînd braţele în timp ce lacrimile i se rostogoleau pe obraji.

CAPITOLUL 30

PENTRU TREI PERSOANE DIN CASĂ ZIUA ERA atît de deosebită de alte zile, încît rutina vieții domestice — servitoarea care servea la masă, doamna Hilbery care scrisese o scrisoare, ceasul care bătea și ușa care se deschidea, precum și toate celelalte semne ale unei civilizații de mult încetățenite părură să nu mai aibă brusc nici un înțeles, cu excepția poate a faptului că îi legănau pe domnul și domana Hilbery cu gîndul că nu se petrecuse nimic deosebit. Se întîmplă că doamna Hilbery se simțea deprimată fără motiv aparent, sau poate că de vină era o anumită lipsă de rafinament bătînd spre vulgaritate în temperamentul elisabetanilor ei preferați. Oricum, închise *Ducesa de Malfi* cu un suspin, și dori să știe, așa îi spusese și lui Rodney la cină, dacă exista vreun scriitor tînăr care să posede mărețul spirit... cineva care să te facă să crezi că viața este *minunată* ? De la Rodney nu primi mare ajutor, și după ce își fredonă recviemul jeluitor despre moartea poeziei însăși, adoptă din nou o bună dispoziție amintindu-și de existența lui Mozart. O imploră pe Cassandra să-i cînte, și cînd urcară, Cassandra ridică imediat capacul de la pian și-și dădu toată silința să creeze o atmosferă de frumusețe desăvîrșită. La auzul primelor note, Katharine și Rodney simțiră amîndoi o imensă ușurare pentru îngăduința cu care muzica le permisese să nu mai fie atît de crispați asupra mecanismului comportării. Se cufundară în gînduri. Doamna Hilbery fu curînd purtată pe aripile unei stări încîntătoare, pe jumătate reverie pe jumătate toropeală, un amestec de melancolie plăcută și fericire neștirbită. Numai domnul Hilbery asculta. Era o persoană extrem de muzicală și Cassandra sesiză că-i urmărea fiecare notă. Cîntă cît putu de bine, și-i cîștigă lauda. Aplecîndu-se ușor înainte pe scaun, și răsucindu-și

pietricica verde, cîntări apreciativ frazările, dar o opri brusc pentru a se plînge de un zgomot în spatele lui. Fereastra era deschisă. Îi făcu semn lui Rodney, care străbătu imediat camera să o închidă. Rămase lîngă fereastră o clipă mai mult decît era necesar probabil, și după ce rezolvă ce trebuia, își trase scaunul puțin mai aproape de cel al lui Katharine. Muzica continua. La adăpostul unei frînturi muzicale desăvîrșite, se aplecă spre ea și-i șopti ceva. Ea își privi tatăl și mama, și peste o clipă, aproape neobservată, ieși din cameră împreună cu Rodney.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea în clipa în care închiseră ușa.

Rodney nu răspunse ci o conduse în salonul de la parter. Chiar și după ce închise ușa tot nu spuse nimic, ci se duse direct la fereastră și desfăcu draperiile. Îi făcu semn Katharinei.

— Uite-l iar, spuse el. Privește acolo... sub felinar.

Katharine se uită. Habar n-avea ce vroia să spună Rodney. Un vag sentiment de spaimă puse stăpînire pe ea. Văzu un om sub felinarul de pe partea cealaltă a drumului, cu fața spre casa ei. Sub privirile amîndurora, omul se întoarse, făcu cîțiva pași și reveni apoi la vechea poziție. Lui Katharine i se păru că o privește fix și că își dă seama că și ea îl privește. Într-o secundă știu cine pîndea. Trase înapoi brusc draperia.

— Denham, spuse Rodney. Și aseară a stat acolo.

Vorbea cu severitate. Întreaga atitudine era autoritară. Katharine avu impresia că într-un fel o acuza de cine știe ce nelegiuire. Păli și se simți profund tulburată și de ciudățenia purtării lui Rodney și de vederea lui Ralph Denham.

— Dacă el vrea să vină... spuse ea sfidător.

— Nu-l poți lăsa să aștepte acolo. Mă duc să-l poftesc în casă.

Rodney vorbea cu o asemenea hotărîre încît în clipa în care ridică brațul Katharine se așteptă să tragă pe dată draperiile. Îi prinse mîna cu o exclamație ușoară.

— Așteaptă ! strigă ea. Nu-ți permit.

— Nu poți să mai aștepți, răspunse el. Ai forțat prea mult lucrurile.

Mîna îi rămase pe draperie.

— De ce nu recunoşti, Katharine, izbucni el, privind-o cu expresia şi de mînie şi de dispreţ, că-l iubeşti ? Ai de gînd să te porţi cu el cum te-ai purtat cu mine ?

Îl privi, şi în ciuda nedumeririi ce o cuprinse, rămase uluită de forţa cu care vorbea.

— Îţi interzic să tragi draperia, spuse ea.

William reflectă, pe urmă luă mîna.

— N-am dreptul să mă amestec, conchise el. Te las. Sau, dacă vrei, ne întoarcem în salon.

— Nu, nu mă pot întoarce, spuse ea, scuturînd din cap. Înclină fruntea gînditoare.

— Îl iubeşti, Katharine, spuse brusc Rodney.

Tonul îşi pierduse ceva din duritate şi putea fi foarte potrivit pentru a-l face pe un copil să-şi mărturisească vina. Ridică ochii şi-l privi stăruitor.

— Îl iubesc ? repetă ea.

El aprobă din cap. Katharine îi scrută trăsăturile ca şi cum ar fi vrut încă o confirmare a cuvintelor lui şi cum el rămase tăcut şi în aşteptare, se întoarse iar, pierzîndu-se în gînduri. William o urmări atent, dar fără să facă vreun gest ca şi cum i-ar fi dat răgazul necesar să se hotărască să-şi facă datoria. Acordurile din Mozart ajungeau pînă la ei din camera de sus.

— Ei, hai ! spuse ea brusc, cu un fel de disperare, ridicîndu-se de pe scaun, şi părînd să-i poruncească lui Rodney să-şi joace rolul. William trase imediat draperia, iar ea nu schiţă nici un gest să-l oprească. Ochii lor căutară din nou acelaşi loc de sub felinar.

— Nu mai e acolo ! exclamă ea.

Locul era pustiu. William ridică geamul şi privi afară. Vîntul năvăli în cameră, aducînd cu el sunetul îndepărtat al roţilor, paşii grăbiţi pe trotuar, şuieratul sirenelor de pe rîu.

— Denham ! strigă William.

— Ralph ! spuse Katharine, numai că vocea era o idee mai puternică decît dacă s-ar fi adresat cuiva din aceeaşi cameră. Cu ochii aţintiţi pe trotuarul opus, nu observară o siluetă lîngă grilajul care despărţea grădina de stradă. Dar Denham traversase drumul şi stătea acolo. Tresăriră auzindu-i vocea atît de aproape.

— Rodney !

— Aici erai ! Vino în casă, Denham.

Rodney se duse la uşa din faţă şi o deschise.

— Uite-l ! spuse el, aducîndu-l pe Ralph cu el în salon unde Katharine stătea cu spatele la fereastră. Ochii lor se întîlniră pentru o clipă. Denham păru uşor buimăcit de lumina puternică, şi aşa cum arăta, încheiat pînă în gît la pardesiu, cu părul răvăşit pe frunte din cauza vîntului, părea că fusese salvat în largul mării de pe o barcă eşuată. Brusc, William închise fereastra şi trase draperiile. Acţiona cu o hotărîre voioasă ca şi cum era stăpîn pe situaţie şi ştia exact ce avea de făcut.

— Eşti primul care afli vestea, Denham, spuse el. Katharine nu se mai căsătoreşte cu mine pînă la urmă.

— Unde să pun..., începu Ralph vag, întinzînd pălăria şi privind în jur ; o puse cu grijă pe o cupă de argint de pe bufet. Pe urmă se aşeză destul de greoi în capul mesei ovale. Rodney se aşeză într-o parte, Katharine în partea cealaltă. Parcă ar fi prezidat cine ştie ce întrunire din care majoritatea membrilor lipseau. Aşteptă şi în acest timp ochii i se opriră pe luciul mesei de mahon minunat lustruită.

— William s-a logodit cu Cassandra, spuse scurt Katharine.

Denham îl privi iute pe Rodney. Expresia lui Rodney se schimbă. Îşi pierdu stăpînirea de sine. Zîmbi puţin nervos, pe urmă atenţia păru să-i fie atrasă de o frîntură de melodie de la etajul superior. Uită o clipă de prezenţa celorlalţi.

— Felicitări, spuse Denham.

— Da, da. Sîntem cu toţii nebuni... nebuni de legat, Denham, spune el. Parţial e vina Katharinei... parţial a mea.

Se uită ciudat prin cameră ca şi cum dorea să se convingă că scena în care juca şi el un rol era cît de cît reală.

— Nebuni de legat, repetă el. Chiar şi Katharine...

În cele din urmă, privirea i se opri asupra ei, de parcă şi ea îşi schimbase imaginea în mintea lui. Îi zîmbi ca şi cum ar fi vrut s-o încurajeze.

— O să-ţi explice Katharine, spuse el, şi după ce înclină capul spre Denham, ieşi din cameră.

Katharine se așeză imediat și-și sprijini bărbia în pumni. Atîta vreme cît Rodney se aflase în cameră, planul serii se găsise în mîinile lui, iar seara însăși păruse ruptă de realitate. Dar cînd rămăseseră singuri, Katharine simți că amîndoi scăpaseră de o anumită constrîngere. Avea senzația că erau singuri, la temelia casei care se înălța etaj peste etaj, deasupra lor.

— De ce stăteai afară ? întrebă ea.

— Ca să te pot zări, răspunse el.

— Puteai să aștepți acolo toată noaptea dacă n-ar fi fost William. Și bate vîntul. Probabil că ai răcit. Ce să vezi ? Niște ferestre.

— A meritat. Am auzit cînd m-ai strigat.

— Te-am strigat ?

Strigase fără să-și dea seama.

— S-au logodit azi-dimineață, îi spuse ea după o pauză.

— Și-ți pare bine ? întrebă el.

Katharine plecă fruntea.

— Da, da, suspină ea. Dar tu nu știi ce bun e ...ce-a făcut pentru mine...

Ralph scoase un sunet înțelegător.

— Ai așteptat acolo și aseară ? întrebă ea.

— Da, știu să aștept.

Cuvintele părură să umple camera de o emoție pe care Katharine o legă de sunetul îndepărtat al roților, pașii grăbiți pe trotuare, mugetele sirenelor pe rîu, bezna și vîntul. Își imagină silueta dreaptă așteptînd sub felinar.

— Să aștepți în întuneric, spuse ea, uitîndu-se spre fereastră ca și cum și el putea să vadă ce vedea ea. A, dar e altceva... Se întrerupse... Eu nu sînt persoana pe care ți-o închipui. Pînă nu-ți vei da seama că este imposibil...

Își puse coatele pe masă și începu să răsucească inelul pe deget, distrată. Se încruntă la șirurile de cărți legate în piele, din fața ei. Ralph o privi atent. Îngrozitor de palidă, dar concentrată total asupra a ceea ce vroia să comunice, frumoasă însă fără să-și dea seama, părînd îndepărtată și de el, avea ceva rece și abstract care-l exalta și-l înghețа în același timp.

— Da, ai dreptate, spuse el. Nu te cunosc. Nu te-am cunoscut niciodată.

— Şi totuşi s-ar putea să mă cunoşti mai bine decît oricine altcineva, medită ea.

Un instinct întîmplător o făcu să-şi dea seama că privea o carte care de fapt aparţinea unui alt colţ al casei. Se duse la raft, o luă şi se întoarse la loc, aşezînd cartea între ei. Ralph o deschise şi privi portretul unui bărbat de pe frontispiciu, cu un guler alb uriaş.

— De fapt te cunosc, Katharine, afirmă el, închizînd cartea. Numai în anumite clipe simt că înnebunesc.

— Vrei să spui că două nopţi reprezintă o clipă ?

— Îşi jur că acum, în momentul ăsta, te văd exact cum eşti. Nimeni nu te ştie ca mine... Ai fi putut să iei cartea aceea dacă nu te-aş fi ştiut ?

— E adevărat, spuse ea, dar nici nu-ţi închipui ce frămîntată sînt... cît de bine mă simt lîngă tine şi cît de nedumerită. Irealul... întunericul... aşteptarea afară, în vînt... da, cînd mă priveşti, fără să mă vezi, şi nici eu nu te văd... Dar de fapt văd, continuă ea repede, schimbîndu-şi poziţia şi încruntîndu-se din nou, o sumedie de lucruri, dar nu pe tine.

— Spune-mi ce vezi, o îndemnă el.

Katharine însă nu putea să-şi limiteze viziunea în cuvinte întrucît nu reprezenta o singură formă colorată pe un fond întunecos, ci mai degrabă o emoţie generală, o atmosferă care atunci cînd încercă s-o vizualizeze luă aceeaşi formă ca şi rafalele de vînt biciuind pantele munţilor nordici şi trimiţînd luciri peste lanuri şi eleştee.

— Imposibil, suspină ea, rîzînd de ridicola noţiune de a îmbrăca oricare parte a viziunii în cuvinte.

Încearcă, Katharine, o îndemnă Ralph.

— Dar nu pot... spun aiureli... genul de aiureli pe care ţi le debitezi de unul singur.

O sperie expresia de disperare şi dor de pe chipul lui.

— Mă gîndeam la un munte în nordul Angliei, se încumetă ea. Nu, e o prostie... nu mai continui.

— Eram împreună ? o îmboldi el.

— Nu. Singură.

Katharine păru să-i dezamăgească dorinţa copilăroasă.

Denham se bosumflă.

— Întotdeauna te imaginezi singură acolo ?

— Nu pot să-ți explic.

Nu putea să-i explice că esențial era singură acolo.

— Nu e un munte în nordul Angliei. E imaginația... o poveste închipuită. Doar ai și tu din astea ?

— În poveștile mele sînteni împreună. Eu mi te închipui, să știi.

— A, înțeleg, suspină ea. De asta e imposibil.

Se întoarse spre el aproape violent.

— Trebuie să faci ceva să pui capăt, îi spuse.

— Nu vreau, răspunse el ursuz, pentru că eu...

Se opri. Își dădu seama că sosise clipa să-i dea vestea cea mai importantă pe care încercase să i-o comunice lui Mary Datchet, lui Rodney pe Embankment, vagabondului beat de pe bancă. Dar cum să i-o spună lui Katharine ? O privi iute. Văzu că îl asculta doar pe jumătate ; numai o parte din ea îi era dezvăluită. Ideea îl făcu atît de disperat încît îi trebui foarte mult să-și stăpînească impulsul de a se ridica și a pleca. Mîna ei se arcuia moale pe masă. O prinse, strîngînd-o puternic ca și cum ar fi vrut să se convingă de existența ei și de a sa proprie.

— Pentru că te iubesc, Katharine, spuse el.

Declarația lui fu lipsită de o anume căldură sau rotunjime, iar ea nu trebui decît să scuture ușor din cap ca el să dea drumul mîinii și să întoarcă capul rușinat de propria neputință. Se gîndi că ea îi surprinsese dorința de a o părăsi. Simțise fisura în hotărîrea lui, vidul din centrul viziunii. Era adevărat că fusese mai fericit afară, pe stradă, cu gîndul la ea, decît acum cînd se găseau în aceeași cameră. O privi cu o expresie vinovată. Dar chipul ei nu exprima nici nemulțumire, nici repros. Atitudinea era liniștită și faptul că învîrtea inelul cu rubin pe masa lucioasă te făcea să te gîndești că prin minte îi treceau alene fel de fel de reflecții. Denham uită de disperarea lui, întrebîndu-se la ce medita.

— Nu mă crezi ? spuse el.

Glasul îi suna umil și o făcu să-i zîmbească.

— Atît cît te înțeleg... dar ce mă sfătuiești să fac cu inelul ăsta ? îl întrebă ea, întinzîndu-i-l.

— Te-aş sfătui să mă laşi pe mine să ţi-l păstrez, răspunse el, pe acelaşi ton de seriozitate uşor glumeaţă.

— După ce mi-ai spus, nu prea am încredere... doar dacă nu-ţi retragi cuvintele.

— Prea bine. Nu te iubesc.

— Dar cred că mă iubeşti cu adevărat... ca şi mine, adăugă ea din întîmplare. Cel puţin, continuă ea punîndu-şi inelul înapoi în deget, cum am putea descrie astfel starea în care ne găsim ?

Îl privi solemnă şi întrebătoare, ca şi cum ar fi căutat ajutor.

— Cînd sînt lîngă tine încep îndoielile, nu cînd sînt singur, declară el.

— Mi-am închipuit.

Ca s-o facă să înţeleagă starea lui de spirit, Ralph îi repovesti experienţa cu fotografia, scrisoarea şi floarea culeasă la Kew. Katharine îl ascultă foarte serioasă.

— Şi pe urmă ai început să rătăceşti pe străzi, meditä ea. Ei, e destul de rău. Dar starea mea e şi mai proastă decît a ta, pentru că nu are nimic de-a face cu faptele. E o halucinaţie, pur şi simplu — o intoxicaţie... Te poţi îndrăgosti oare de raţiunea pură ? se hazardă ea. Pentru că tu te-ai îndrăgostit de o viziune şi cred că şi eu la fel.

Concluzia îi păru ireală şi profund nesatisfăcătoare lui Ralph, dar după uluitoarele variaţii ale propriilor sentimente din ultima jumătate de oră n-o mai putea acuza de exagerări imaginare.

— Rodney pare să ştie foarte bine ce vrea, spuse el aproape cu amărăciune.

Muzica nu se mai auzea, dar acordurile lui Mozart ce stăruiau în aer păreau să exprime iubirea desăvîrşită şi fără complicaţii a cuplului de la etaj.

— Cassandra n-a avut nici un moment de îndoială. În schimb..., îl privi ca şi cum vroia să se convingă de poziţia lui..., noi ne vedem doar din cînd în cînd...

— Ca luminile în furtună...

— În mijlocul uraganului, conchise ea, în vreme ce fereastra prinse să zgîlţîie din cauza vîntului.

Ascultară amîndoi în tăcere. Peste cîteva clipe uşa se deschise extrem de precaut, şi capul doamnei Hilbery îşi făcu apariţia, mai întîi prevăzător, dar după ce se

convinse că ajunsese în salon şi nu în cine ştie ce loc necunoscut, intră şi nu păru deloc şocată de ce văzu. Ca de obicei dădea senzaţia că e în căutare de ceva şi că în mod plăcut, dar ciudat, a fost întreruptă la vederea uneia dintre ceremoniile inutile şi stranii în care alţii consideră să se implice.

— Vă rog să nu vă deranjaţi din cauza mea, domnule..., ca de obicei nu-şi amintea numele, iar lui Katharine i se păru că nici nu l-a recunoscut. Sper că aţi găsit ceva frumos de citit, adăugă ea, arătînd spre carte. Byron, a, Byron. Ştiu persoane care l-au cunoscut pe Byron.

Katharine, care se ridicase puţin tulburată, nu putu să nu zîmbească la gîndul că mamei ei i se părea absolut firesc şi oportun ca fiica să-l citească pe Byron în salon, tîrziu noaptea, singură, alături de un străin. Fu recunoscătoare acestei înclinaţii atît de convenabile şi se gîndi cu tandreţe la mamă şi la excentricităţile ei. Dar Ralph observă că deşi doamna Hilbery ţinea cartea în dreptul ochilor nu citea un rînd.

— Mamă dragă, de ce nu te-ai culcat ? exclamă Katharine, schimbîndu-se uluitor într-o clipă, adoptînd atitudinea autoritară a bunului simţ. De ce te mai agiţi prin casă ?

— Sînt convinsă că poezia dumneavoastră o să-mi placă mai mult decît cea a lordului Byron, spuse doamna Hilbery adresîndu-se lui Denham.

— Domnul Denham nu scrie poezie ; a scris articole pentru tata, pentru Revistă, spuse Katharine ca şi cum îi ajuta memoria.

— Vai de mine ! Ce plictisitor ! exclamă doamna Hilbery rîzînd brusc şi nedumerindu-şi fiica.

Ralph simţi că ea şi-a întors deodată privirea asupra lui, vagă dar în acelaşi timp extrem de pătrunzătoare.

— Dar sînt convinsă că seara citiţi poezie. Întotdeauna judec după expresia ochilor, continuă doamna Hilbery. „Ferestrele sufletului", adăugă ea patetic. Nu ştiu prea multe despre avocatură, cu toate că o mulţime dintre rudele mele au fost avocaţi. Unii chiar arătau foarte chipeşi cînd îşi puneau peruca. Dar cred că la poezie mă pricep puţin. Şi toate lucrurile care nu sînt scrise dar... dar...

Dădu din mînă de parcă ar fi arătat spre bogăţia poeziei nescrise din jurul lor.

— Noaptea şi stelele, zorii care se ivesc, bărcuţele plutitoare, soarele care apune... Ah, Doamne, suspină ea, ei, apusul este foarte frumos. Uneori am impresia că poezia nu este atît ceea ce scriem cît ceea ce simţim, domnule Denham.

Pe parcursul acestui discurs, Katharine se întoarse, iar Ralph avu impresia că doamna Hilbery îi vorbea numai lui, dorind să se convingă de ceva, dar ascunzîndu-şi intenţia prin cuvinte vagi. Se simţea curios încurajat şi îmbărbătat de lucirea din ochii ei şi nu de vorbele rostite. De la depărtarea vîrstei şi sexului părea să-şi fluture braţul către el, salutîndu-l ca o corabie care dispare la orizont şi-şi ridică steagul în semn de salut pentru cea care a pornit în aceeaşi călătorie. El înclină fruntea, nu spuse nimic, dar avu ciudata certitudine că ea citise un răspuns mulţumitor la întrebarea ei. Oricum, divagă într-o discuţie a curţii de judecată, apoi alunecă într-o denunţare a justiţiei engleze care, după cum considera ea, încătuşa pe săracii ce nu-şi puteau plăti datoriile.

— Spuneţi-mi, vom putea vreodată să ne debarasăm de toate acestea ? întrebă ea, dar ajungînd aici, Katharine insistă cu blîndeţe ca mama ei să meargă la culcare.

Privind înapoi de la mijlocul scării, Katharine păru să vadă ochii lui Denham urmărind-o atent şi neabătut, cu aceeaşi expresie pe care o ghicise cînd stătea pe trotuarul opus şi-i privea ferestrele.

CAPITOLUL 31

PE TAVA CARE ADUSE CEAȘCA DE CEAI a lui Katharine a doua zi dimineața se afla și un bilețel de la mama ei în care îi scrisese că avea de gînd să prindă trenul de dimineață spre Stratford-on-Avon chiar în ziua aceea.

„Te rog să te interesezi cum pot ajunge acolo cel mai bine", scria în bilețel, „și telefonează-i dragului domn John Burdett să mă aștepte și transmite-i toată dragostea mea. Te-am visat toată noaptea, pe tine și pe Shakespeare, iubita mea Katharine."

Nu scrisese biletul sub impulsul momentului. Într-adevăr doamna Hilbery visase numai la Shakespeare în ultimele șase luni, cochetînd cu ideea unei excursii în locul pe care ea îl considera inima lumii civilizate. Să stai la doi metri deasupra oscemintelor lui Shakespeare, să vezi pietrele tocite de picioarele lui, să meditezi la faptul că cea mai vîrstnică dintre mame a celui mai vîrstnic bărbat se prea poate s-o fi văzut pe fiica lui Shakespeare — asemenea gînduri stîrniră o emoție pe care și-o exprima în momente nepotrivite, cu o pasiune deloc nelalocul ei pentru o pelerină la mormîntul sacru. Singurul lucru ciudat era că dorea să se ducă singură. Dar și cît se poate de firesc, căci avea o mulțime de prieteni care locuiau în apropierea mormîntului lui Shakespeare și care erau încîntați s-o întîmpine; plecă ceva mai tîrziu, cît se poate de bine dispusă. Pe stradă un om vindea violete. Era o zi minunată. O să țină minte să-i trimită domnului Hilbery prima narcisă pe care o va vedea. Și alergă înapoi în hol ca să-i spună Katharinei că simțea, simțise întotdeauna că dorința lui Shakespeare de a nu-i tulbura nimeni oscemintele se referea numai la acea specie ori-

bilă de curioşi — nicidecum la dragul de sir John şi ea. Lăsîndu-şi fiica să cugete asupra teoriei că Ann Hathaway ar fi autoarea Sonetelor precum şi a manuscriselor îngropate la care se făcea referire — o ameninţare la adresa siguranţei inimii civilizaţiei însăşi, închise zglobie uşa taxiului şi fu condusă spre prima etapă a pelerinajului său.

Fără ea, casa păru ciudat de diferită. Katharine descoperi că servitoarele îi luaseră deja în stăpînire camera, cu intenţia de a face ordine cîtă vreme stăpîna lipsea Katharine avu senzaţia că şterg dintr-o dată şaizeci de ani cu prima atingere a cîrpei de praf. I se părea că munca pe care se străduia s-o depună în acea cameră era transformată într-o moviliţă nesemnificativă de praf. Păstoriţele de porţelan aruncau deja luciri de sub jetul de apă caldă. Biroul arăta de parcă ar fi aparţinut unui profesionist foarte meticulos.

Adunînd cîteva hîrtii la care lucra, Katharine se duse în camera ei cu intenţia de a-şi arunca poate ochii pe ele în cursul dimineţii. Dar pe scări se întîlni cu Cassandra, care o însoţi, lăsînd însă spaţii atît de mari pînă urca fiecare treaptă, încît Katharine, înainte de a ajunge în faţa uşii, simţi că îi trecuse cheful de lucru. Cassandra se aplecă peste balustradă şi privi covorul persan din hol.

— N-ai impresia că totul arată straniu azi ? întrebă ea. Chiar ai de gînd să-ţi petreci dimineaţa cu scrisorile alea prăfuite ? Pentru că dacă aşa stau lucrurile...

Scrisorile prăfuite, care ar fi înnebunit pe cei mai sobri colecţionari, fură aşezate pe masă şi, după un moment de tăcere, Cassandra, părînd brusc gravă, o întrebă pe Katharine unde ar putea găsi *Istoria Angliei* a Lordului Macaulay. Era jos, în biroul domnului Hilbery. Verişoarele coborîră amîndouă s-o caute. O luară spre salon pentru bunul motiv că uşa era deschisă. Portretul lui Richard Alardyce le atrase atenţia.

— Oare el cum o fi fost ?

Era o întrebare pe care Katharine şi-o pusese de multe ori în ultima vreme.

— Ei, un impostor ca şi ceilalţi... cel puţin aşa susţine Henry, răspunse Cassandra. Cu toate că nu cred tot ce spune Henry, adăugă ea în chip de apărare.

Coborîră în biroul domnului Hilbery și începură să se uite la cărți. Le cercetau atît de neatent încît un sfert de oră nu reușiră să ajungă la nici un rezultat.

— Chiar trebuie să citești *Istoria* lui Macaulay, Cassandra ? întrebă Katharine, întinzîndu-și brațele să se dezmorțească.

— Trebuie, răspunse prompt Cassandra.

— Bine, atunci te las s-o cauți singură.

— A, nu, Katharine. Te rog, stai cu mine și ajută-mă. Știi... știi... i-am promis lui William că am să citesc cîte ceva în fiecare zi. Și cînd vine, vreau să-i spun că am și început.

— Cînd vine William ? întrebă Katharine, întorcîndu-se spre rafturi.

— La ceai, dacă-ți convine.

— Dacă-mi convine să fiu plecată, bănuiesc că vrei să spui.

— Ah, ești groaznică... de ce nu... ?

— Poftim ?

— De ce nu ești și tu fericită ?

— Sînt cît se poate de fericită, răspunse Katharine.

— Vreau să spun fericită ca mine, Katharine, spuse ea impulsiv ; hai să ne căsătorim în aceeași zi.

— Cu același bărbat ?

— Ah, nu. Dar de ce să nu te căsătorești și tu... cu altcineva ?

— Uite-l pe Macaulay al tău, spuse Katharine, întorcîndu-se cu cartea în mînă. Cred că ar trebui să te apuci de citit imediat dacă vrei să fii educată pînă la ora ceaiului.

— Lua-l-ar naiba pe Lordul Macaulay ! strigă Cassandra, trîntind cartea pe masă. Nu vrei mai bine să stăm de vorbă ?

— Am vorbit prea mult, răspunse evaziv Katharine.

— Știu că n-am să pot sta liniștită să-l citesc pe Macaulay, spuse Cassandra, privind mîhnită coperta roșu închis a volumului recomandat care, totuși, poseda o proprietate talismanică pentru că era admirat de William. O sfătuise să citească puțin, dar serios, în orele de dimineață.

— Dar *tu* l-ai citit pe Macaulay ? întrebă ea.

— Nu. William n-a încercat niciodată să mă educe.

Pe măsură ce vorbea observă că o umbră se așterne pe chipul Cassandrei, ca și cum cuvintele implicau o relație de altă natură, mai tainică. Fu cuprinsă de remușcări. Se minună de propria grabă de a influența viața altuia, așa cum o influențase pe cea a Cassandrei.

— Nu eram serioși, spuse ea grăbită.

— Dar eu sînt extraordinar de serioasă, spuse Cassandra, înfiorîndu-se și privirea arătă că rostise adevărul. Se întoarse și o privi pe Katharine ca niciodată pînă acum. Avea teamă în ochi-i iscoditori, pe care și-i plecă vinovată. Ah ! Katharine avea totul — frumusețe, înțelepciune, caracter. Nu va putea niciodată să-i stea alături ; nu va putea niciodată să se simtă în siguranță atîta timp cît Katharine plana în jurul ei, dominînd-o și avînd-o la degetul cel mic. O numi în sinea ei rece, nepăsătoare, fără scrupule, dar pe față nu se manifestă decît într-un mod ciudat — întinse mîna și apucă volumul de istorie. În clipa aceea sună telefonul iar Katharine se duse să răspundă. Cassandra, lipsită de ochii scrutători, lăsă cartea și strînse pumnii. În cele cîteva minute trecu printr-o tortură mai îngrozitoare ca oricînd ; află mai multe despre capacitatea ei de a simți. Dar cînd Katharine reapăru, era din nou calmă și cîștigase o expresie demnă, cu totul nouă pentru ea.

— El era ?

— Ralph Denham, răspunse Katharine.

— La el m-am referit.

— De ce tocmai la Ralph Denham ? Ce ți-a spus William despre Ralph Denham ?

Acuzația că verișoara ei era calmă, crudă și indiferentă pica în fața agitației de care dădu dovadă în acea clipă. Nu-i lăsă timp Cassandrei să-și formuleze răspunsul.

— Ei, cînd aveți de gînd să vă căsătoriți ? o întrebă ea.

Cassandra nu răspunse cîteva minute. Era, într-adevăr și greu de răspuns. În conversația din seara precedentă, William îi dăduse Cassandrei să înțeleagă că, după cîte credea el, Katharine se logodea cu Ralph Denham în salon. Cassandra, în lumina trandafirie a împrejurărilor, fusese tentată să creadă că totul se și rezolvase. Dar în dimineața aceea primise o scrisoare înfocată de la William

în care îi arăta pe ocolite că ar prefera ca anunțul logodnei lor să coincidă cu cel al Katharinei. Cassandra scoase documentul în chestiune și citi tare, sărind pasaje mari și șovăind mereu.

„...o mie de scuze... hmm... mă tem că vom stîrni multă supărare, absolut firească. Dacă totuși se va întîmpla ceea ce cred că ar trebui să se întîmple — nu peste mult timp, și situația actuală nu este cîtuși de puțin jignitoare pentru tine, după părerea mea, aminarea ne va sluji tuturor mult mai bine decît o explicație pripită, care ar produce mai multă mirare decît este de dorit..."

— Stilul lui William, exclamă Katharine, care prinsese ideea principală a tuturor remarcilor cu o iuțeală neașteptată pentru Cassandra.

— Îl înțeleg foarte bine, răspunse Cassandra. Sînt de acord cu el. Cred că ar fi mult mai bine să așteptăm cum spune William dacă ai avea de gînd să te căsătorești cu domnul Denham.

— Și dacă nu mă căsătoresc decît peste luni de zile... sau poate niciodată ?

Cassandra tăcu. Perspectiva o îngrozea. Katharine vorbise la telefon cu Ralph Denham ; părea și cam ciudată ; trebuia să fie logodită cu el, sau cel puțin gata să se logodească. Dar dacă Cassandra ar fi putut asculta conversația la telefon, nu ar fi fost la fel de sigură că asta le era intenția. Sunase cam așa :

— La telefon Ralph Denham. Mi-am revenit acum.

— Cît ai mai așteptat în fața casei ?

— M-am dus acasă și ți-am scris o scrisoare. Am rupt-o.

— Și eu am să rup totul.

— Am să vin.

— Da. Vino azi.

— Trebuie să-ți explic...

— Da. Trebuie să explicăm...

Urmă o pauză îndelungată. Ralph începu o propoziție, pe care o anihilă cu cuvîntul „nimic". Brusc, amîndoi, în aceeași clipă își luară rămas bun. Și totuși, dacă telefonul ar fi fost legat printr-un miracol cu cine știe ce pătură atmosferică înaltă, cu miros pișcător de cimbru și sare, Katharine nu ar fi reușit să inhaleze o doză mai

mare de euforie. Coborî în grabă scările purtată pe aripile ei. Era buimăcită să descopere că William şi Cassandra o şi considerau viitoarea soţie a proprietarului vocii sacadate pe care tocmai o auzise în receptor. Spiritul ei înclina însă să apuce cu totul altă direcţie ; şi de o altă natură. N-avea decît s-o privească pe Cassandra ca să vadă ce însemna dragostea ce sfîrşeşte în logodnă şi apoi în căsătorie. Stătu puţin pe gînduri, apoi spuse :

— Dacă nu vrei tu să le spui oamenilor, le spun eu în locul tău. Ştiu că în privinţa asta William are nişte sentimente care-l împiedică să întreprindă ceva.

— Pentru că e îngrozitor de atent cu sentimentele celorlalţi, răspunse Cassandra. Numai ideea că ar putea s-o supere pe mătuşa Maggie sau pe unchiul Trevor l-ar îmbolnăvi pentru săptămîni întregi.

Pentru Katharine această interpretare a ceea ce ea numea convenţionalismul lui William fu absolut nouă. Cu toate acestea avea sentimentul că este cea reală.

— Da, ai dreptate, spuse ea.

— Şi pe urmă divinizează frumuseţea. Vrea ca viaţa să fie frumoasă în oricare părticică a ei. Ai observat vreodată cît de desăvîrşit duce la bun sfîrşit orice face ? Uită-te la adresa de pe plic. Fiecare literă este fără cusur.

Katharine nu era prea sigură dacă asta era valabil şi pentru sentimentele exprimate în scrisoare ; dar cînd William îşi revărsa solicitudinea asupra Cassandrei, nu numai că n-o mai scotea din sărite, ca în vremea cînd ea constituia obiectul adoraţiei lui, dar părea, după cum spusese Cassandra, fructul dragostei lui pentru frumos.

— Da, spuse ea, iubeşte frumosul.

— Sper să avem mulţi copii, spuse Cassandra. Iubeşte copiii.

Remarca o făcu pe Katharine să-şi dea seama de profunzimea apropierii lor mai mult decît oricare alte cuvinte ; o clipă o apucă gelozia, apoi însă se simţi umilită. Îl cunoştea pe William de ani de zile şi nu bănuise niciodată că iubeşte copiii. Se uită la ciudata licărire de exaltare din privirea Cassandrei, prin care ea observa adevăratul spirit al omului, şi-şi dori să nu mai contenească cu povestitul despre William. Cassandra era cît se poate de dornică să-i facă plăcere. Continuă să vorbească. Di-

mineaţa se scurse pe nesimţite. Katharine abia dacă-şi schimbă poziţia de la marginea biroului tatălui, iar Cassandra nici nu deschise *Istoria Angliei.*

Şi totuşi, trebuie să mărturisim că atenţia Katharinei asupra verişoarei suferea de mari întreruperi. Atmosfera era extrem de potrivită pentru propriile ei gînduri. Se lăsa uneori pradă unei reverii atît de profunde încît Cassandra, întrerupîndu-se, putu s-o observe cîteva clipe fără să-şi dea seama. Oare la ce se gîndea Katharine, dacă nu la Ralph Denham ? Era mulţumită că prin cîteva răspunsuri la întîmplare, Katharine alunecase puţin de la subiectul perfecţiunii lui William. Dar Kataharine nu dădea nici un semn. Întotdeauna îşi încheia pauzele cu o replică atît de firească încît Cassandra era iar amăgită să dea nişte exemple inedite legate de subiectul acesta atît de captivant. Pe urmă, cînd luară prînzul, singurul semn de neatenţie al lui Katharine a fost că a uitat să-i ofere budinca. Semăna mult cu mama ei, cum stătea acolo, total absentă de la îndatorirea de a servi tapioca, încît Cassandra izbucni fără să vrea :

— Ce mult semeni cu mătuşa Maggie !

— Prostii, răspunse Katharine, mai iritată de remarcă decît era cazul.

Adevărul este că acum că mama ei era plecată. Katharine se simţea mai visătoare ca de obicei, dar după cum îşi argumentă singură, nici nu era nevoie de atîta logică. În taină, era puţin zdruncinată de dovada pe care i-o oferise acea dimineaţă în legătură cu uriaşa ei capacitate de a... cum ar putea-o numi oare ?... de a divaga pe o infinitate de gînduri, prea aiurite ca să poată fi exprimate. De exemplu, se plimba pe un drum în Northumberland într-un apus de soare în august ; îşi lăsase însoţitorul la han, adică pe Ralph Denham, şi era purtată, nu atît de propriile picioare cît de nişte mijloace invizibile, spre vîrful unui deal înalt. Aici, miresmele, sunetele buruienilor uscate, al firelor de iarbă strivite în palme puteau fi atît de uşor simţite încît le experimentă pe toate, pe rînd. După asta, mintea începu să-i rătăcească în negurile aerului, sau să se aştearnă pe suprafaţa mării care putea fi observată acolo, sau, cu aceeaşi lipsă de motivaţie să se întoarcă la culcuşul de ferigi sub stelele de la miezul nopţii, şi să co-

linde văile troienite ale lunii. Toate aceste închipuiri nu erau deloc ciudate, căci pereţii fiecărei minţi sînt împodobiţi cu motive asemănătoare, dar brusc se trezi că a pornit în căutarea unor astfel de vise cu o înflăcărare maximă, care se transformă în dorinţa de a-şi schimba situaţia reală pe ceva cît de cît apropiat celei din vis. Pe urmă tresări ; şi îşi dădu seama că verişoara ei o privea uluită.

Cassandrei i-ar fi plăcut să fie sigură că atunci cînd Katharine nu răspundea deloc, sau dădea un răspuns anapoda, se gîndea la faptul că ar trebui să se căsătorească imediat, dar era greu, dacă aşa stăteau lucrurile, să explici cîteva dintre remarcile despre viitor aruncate de Katharine. Reveni de cîteva ori asupra verii, ca şi cum intenţiona să şi-o petreacă de una singură, hoinărind. Se părea că-şi făcuse un plan pentru care avea nevoie de familia Bradshaw şi de numele hanurilor.

În cele din urmă, Cassandra, minată de propriul neastîmpăr, pretextă că are ceva de cumpărat, aşa că se îmbrăcă şi porni să colinde străzile din Chelsea. Dar pentru că nu cunoştea drumul, o cuprinse panica la gîndul că va întîrzia, aşa că abia intră în magazinul de care avea nevoie, că se şi grăbi să se întoarcă pentru a fi acasă cînd urma să vină William. William veni, într-adevăr, la cinci minute după ce ea se aşezase la masă, aşa că avu fericirea de a-l primi de una singură. Felul în care o întîmpină îi spulberă orice îndoială cu privire la afecţiunea lui, dar prima întrebare pe care i-o puse William fu :

— A vorbit Katharine cu tine ?

— Da. Dar mi-a spus că nu e logodită. Nu pare că are de gînd să se logodească vreodată.

William se încruntă şi păru sîcîit.

— Au vorbit azi-dimineaţă la telefon şi ea se poartă foarte ciudat. A uitat să servească budinca, adăugă Cassandra ca să-l mai înveselească.

— Copila mea dragă, după cîte am văzut şi am auzit aseară, nu se pune problema ghicitului sau bănuitului. Ori e logodită cu el ori...

Lăsă propoziţia în suspensie, căci în clipa aceea Katharine îşi făcu apariţia. Amintirile scenei din seara precedentă le simţea prea vii ca să se poată uita la ea, şi abia după ce ea îi spuse de vizita mamei la Stratford-upon-

Avon, își ridică privirea.. Era limpede că simțea o mare ușurare. Privi în jur acum, ca și cum era în largul său, iar Cassandra exclamă :

— N-ai impresia că totul arată altfel ?

— Ați mutat divanul ? întrebă el.

— Nu. Nu m-am atins de nimic, spuse Katharine. Totul este la fel ca înainte.

Dar rostind acestea, cu o hotărîre care lăsa să se înțeleagă că nu numai divanul era la fel ca înainte, ridică o ceașcă în care uitase să toarne ceaiul. I se atrase atenția și Katharine se încruntă enervată, remarcînd că verișoara ei o demoralizează. Privirea pe care le-o aruncase și felul hotărît în care îi forța să vorbească îi făcură pe William și pe Cassandra să se simtă ca niște copii care au fost prinși că-și bagă nasul unde nu le fierbe oala. Îi dădeau ascultare supuși, întreținînd conversația. Oricine ar fi venit, și-ar fi închipuit că erau cunoștințe care se vedeau, probabil, pentru a treia oară. Dacă așa stăteau lucrurile, concluzia ar fi fost că gazda își amintise brusc că mai avea de rezolvat ceva. Mai întîi, Katharine se uită la ceas, pe urmă îl rugă pe William să-i spună ora exactă. După ce-i comunică că era cinci fără zece, se ridică dintr-o dată și rosti :

— Atunci, nu vă supărați, trebuie să plec.

Ieși din cameră, ținînd încă în mînă pîinea cu unt. William o privi pe Cassandra.

— Măi, măi, da' *ciudată* mai e ! exclamă Cassandra.

William părea tulburat. O cunoștea mai bine pe Katharine decît Cassandra, dar nici el nu putea spune ce se întîmpla. Într-o clipă Katharine reapăru, îmbrăcată ca de plecare, ținînd încă pîinea cu unt în mîna neînmănușată.

— Dacă întîrzii, nu mă așteptați, spuse ea. O să mănînc.

Și rostind acestea, ieși din cameră.

— Dar nu poate să..., exclamă William, cînd ușa se închise,... fără mănuși și cu pîinea cu unt în mînă !

Se repeziră la fereastră, și o văzură mergînd grăbită pe stradă spre City. Pe urmă dispăru.

— Probabil că s-a dus să se întîlnească cu domnul Denham, exclamă Cassandra.

— Dumnezeu știe ! articulă William.

Incidentul îi impresionase pe amîndoi ca un lucru ciudat și de rău augur, ceva cu totul ieșit din comun.

— Cam așa se poartă mătușa Maggie, spuse Cassandra în chip de explicație.

William scutură din cap și începu să străbată camera, profund tulburat.

— Am prevăzut asta, izbucni el. În clipa în care lăsăm deoparte convențiile obișnuite... Slavă domnului că nu e acasă doamna Hilbery. Dar este domnul Hilbery. Lui cum să-i explicăm ? Trebuie să te părăsesc.

— Dar unchiul Trevor nu vine decît peste cîteva ore, William ! îl imploră Cassandra.

— Nu se știe niciodată. S-ar putea să fie în drum spre casă. Sau dacă cumva doamna Milvain — mătușa ta Celia — sau doamna Cosham, sau oricare dintre unchii și mătușile tale apar aici și ne găsesc singuri. Știi bine ce se și vorbește deja.

Cassandra fu la fel de impresionată de agitația lui William, cît și de îngrozită de perspectiva plecării lui.

— Ne-am putea ascunde, exclamă ea într-o doară, privind spre draperia care separa cămăruța cu amintiri.

— Refuz hotărît să stau sub masă, răspunse William sarcastic.

Văzu că William își iese din fire din cauza dificultăților situației. Instinctul îi spunea că în clipa aceea ar fi fost extrem de nepotrivit să facă apel la afecțiunea lui. Se stăpîni, se așeză, își turnă încă o ceașcă de ceai și începu s-o soarbă liniștită. Acțiunea atît de firească, dovedind o completă stăpînire de sine și arătînd-o în una din acele atitudini feminine pe care William le găsea fermecătoare, ajută mai mult la calmarea lui decît ar fi putut să facă oricare cuvînt. Făcea apel la cavalerismul lui. Acceptă o ceașcă. Pe urmă ea ceru o bucată de prăjitură. Cînd prăjitura fu mîncată și ceaiul băut, întrebarea personală se risipise și acum vorbeau despre poezie. Pe nesimțite trecură de la problema poeziei dramatice în general la exemplul particular care se afla în buzunarul lui William, iar cînd servitoarea intră să strîngă masa William ceru permisiunea să-i citească un scurt pasaj cu voce tare „dacă n-o plictisea".

Cassandra încuviință din cap în tăcere, dar ochii exprimau prea puțin din ceea ce simțea, și astfel îmbărbătat, William rămase cu credința că era nevoie de ceva mai deosebit decît doamna Milvain ca să-l clintească din locul lui. Citi cu glas tare.

Între timp Katharine mergea grăbită pe stradă. Dacă i s-ar fi cerut o explicație pentru gestul impulsiv de a se ridica de la masă, n-ar fi putut da alta decît că William o privise pe Cassandra ; Cassandra și William. Totuși, pentru că se priviseră, situația ei devenise imposibilă. Dacă uită cineva să toarne ceai în ceașcă asta înseamnă oare că s-a logodit cu Ralph Denham ? Știa că peste aproximativ jumătate de oră ușa se va deschide, iar Ralph Denham își va face apariția. Nu putea rămîne acolo să-l primească cu ochii Cassandrei și ai lui William ațintiți asupra lor, judecîndu-le gradul exact de intimitate, ca să poată fixa ziua nunții. Hotărîse brusc că-l va întîlni pe Ralph pe stradă ; însă mai avea vreme să ajungă la Lincoln's Inn Fields înainte ca el să plece de la slujbă. Făcu semn unui taxi, și-i ceru s-o ducă la un magazin care vindea hărți, amintindu-și că era unul în Great Queen Street, pentru că nu dorea să fie dusă cu mașina chiar la scară. Cînd ajunse la magazin, cumpără o hartă a Norfolk-ului și astfel dotată, se grăbi spre Lincoln's Inn Fields, sigură de localizarea biroului domnilor Hoper și Grately. Marile candelabre cu gaz se vedeau deja aprinse prin ferestrele birourilor. Își închipui că sub unul din ele, în camera din față, cu trei ferestre înalte, stă Ralph, la o masă uriașă încărcată cu hîrtii. După ce se postă în dreptul acelor ferestre, începu să se plimbe pe trotuar. Nu apăru nimeni de statura lui. Scrută fiecare siluetă masculină care se apropia și o depășea. Și totuși, fiecare siluetă masculină avea ceva din el, poate din cauza ținutei profesionale, a pașilor grăbiți, a privirii cercetătoare pe care i-o aruncau în timp ce-și vedeau grăbiți de drum spre casă, după o zi de muncă. Piața însăși, cu uriașele sale case atît de întesate și de severe ca aspect, cu atmosfera lor de putere și activitate febrilă, ca și cum pînă și vrăbiile și copiii își cîștigau pîinea zilnică, ca și cum pînă și cerul, cu norii săi cenușii și stacojii reflectau intenția serioasă a orașului de dedesubt, îi vorbeau de el. Aici se găsea un loc potrivit pentru întîlnire,

se gîndi ea ; aici era locul potrivit unde, plimbîndu-se, se putea gîndi la el. Îi era imposibil să nu compare locul acela cu străzile tihnite ale Chelsea-ului. Şi reţinînd comparaţia, mări perimetrul plimbării încă puţin şi ajunse în artera principală. Şuvoiul uriaş de furgonete şi maşini se scurgea în josul Kingsway-ului ; trecătorii formau două curente în mişcare. Rămase la colţ, fermecată. Uruitul puternic îi umplu auzul ; zgomotul schimbător avea fascinaţia inexplicabilă a vieţii cu multe feţete, curgînd neîncetat cu un anume scop, care, pe măsură ce privea, i se păru întrucîtva scopul firesc pentru care fusese concepută viaţa ; indiferenţa totală a vieţii faţă de individ, pe care-l înghiţea şi-l rostogolea, o umplu cu o exaltare cel puţin temporară. Amestecul de lumină a zilei cu cea a felinarelor o făcea o spectatoare invizibilă, la fel cum dădea şi celor care treceau pe lîngă ea o tentă semitransparentă, transformîndu-le chipurile în nişte ovale palide ca fildeşul, în care numai ochii erau întunecaţi. Însoţeau năvalnicul şi uriaşul şuvoi — curgerea nestăvilită, vîna adîncă, fluxul nepotolit. Stătea neobservată şi absorbită în gînduri, delectîndu-se făţiş în extazul care o inundase în ascuns toată ziua. Brusc fu zgîlţîită fără voie, din afară, de amintirea scopului pentru care venise acolo. Venise să-l găsească pe Ralph Denham. Se întoarse grăbită la Lincoln's Inn Fields şi-şi căută punctul de reper — lumina din cele trei ferestre înalte. Îl căută în zadar. Cele trei ferestre ale lui Ralph reflectau pe geamurile fantomatice doar o răsfrîngere a cerului plumburiu şi verzui. Trase hotărîtă de clopoţelul de sub numele pictat pe firmă. După o vreme, îi deschise un îngrijitor a cărui găleată şi mătură vorbeau de la sine de sfîrşitul unei zile de muncă şi plecarea salariaţilor. Nu mai rămăsese nimeni în afară poate de domnul Grately însuşi, o asigură el pe Katharine ; toţi ceilalţi plecaseră în urmă cu zece minute.

Vestea o readuse total la realitate pe Katharine. O cuprinse neliniştea. Porni grăbită spre Kingsway, privind oamenii care îşi recîştigaseră în mod miraculos substanţa. Alergă pînă la staţia de metrou, cercetînd ghişeu după ghişeu, călător după călător. Nimeni nu semăna cît de puţin cu Ralph Denham. Şi-l închipuia tot mai clar, şi tot mai mult i se părea că nu semăna cu nimeni. La uşa staţiei

se opri și încercă să-și adune gîndurile. Ajunsese probabil aproape de casa ei. Dacă s-ar fi urcat într-un taxi ar fi putut să i-o ia înainte. Dar se închipui deschizînd ușa salonului, pe William și Cassandra ridicînd privirile, pe Ralph apărînd o clipă mai tîrziu, apoi privirile — insinuările. Na ; nu putea să înfrunte totul. Cumpără hîrtie și creion de la un stand și intră într-o cafenea, se așeză la o masă goală, ceru o cafea și începu să scrie imediat :

„Am venit să te întîlnesc și nu te-am văzut. N-am fost în stare să-i înfrunt pe William și pe Cassandra. Vor ca noi..., aici se opri, „Susțin că sîntem logodiți", înlocui ea, „și n-am fi putut să discutăm sau să le explicăm ceva. Vreau..." Dorințele îi erau atît de nemăsurate acum că lua legătura cu Ralph, încît creionul nu era cîtuși de puțin în stare să le aștearnă pe hîrtie ; avea impresia că tot torentul de pe Kingsway trebuia să curgă prin pana ei. Privi atentă un anunț atîrnat vizavi pe peretele stropit cu praf de mătase. „...să-ți spun o mulțime de lucruri", adăugă ea, caligrafiind fiecare cuvînt cu truda unui școlar. Dar cînd ridică privirea pentru a medita din nou la propoziția următoare, își dădu seama că lîngă ea se afla o chelnăriță pe al cărei chip se putea citi că sosise ora închiderii și, privind în jur, Katharine își dădu seama că era aproape ultima persoană din local. Luă scrisoarea, plăti și se pomeni din nou pe stradă. O să ia un taxi pînă la Highgate. Dar în clipa aceea îi veni în minte că nu-și mai amintea adresa. Opreliștea păru să interpună un soi de barieră în calea dorinței sale năvalnice. Își scotoci memoria disperată, căutînd numele străzii ; întîi își amintea cum arăta casa, pe urmă, încercă să dea de urma cuvintelor pe care o dată, cel puțin, le scrisese pe un plic. Cu cît se străduia mai mult, cu atît cuvintele se estompau. Casa se numea Orchard nu știu cum, sau strada era Hill nu știu cum ? Renunță. Din copilărie nu se mai simțea atît de neajutorată și mîhnită. Asupra ei năvălirâ toate consecințele inexplicabilei ei nepăsări ; parcă se trezea dintr-un vis. Își închipui chipul lui Ralph în clipa în care i se spusese că nu e acasă, plecînd fără să primească vreo explicație, simțind dureros că fusese respins, că-i dădea dureros de înțeles că nu mai dorea să-l vadă. Îl urmări cum se îndepărtează ; îi era însă mult mai ușor să-l vadă cum pleacă repede, un-

deva departe, oriunde şi pentru orice perioadă de timp, decît şi să-l închipuie înapoindu-se la Highgate. Nu cumva va mai încerca o dată s-o întîlnească la Cheyne Walk ? În clipa în care întrezări această posibilitate, imaginea deveni atît de clară încît, ca dovadă, porni grăbită şi aproape că ridică mîna să facă semn unei maşini. Nu ; era prea nîndru ca să se mai întoarcă ; respinse ideea şi-şi continuă drumul, înainte, înainte... Ah, dacă ar putea citi numele străzilor acelora imaginare pe care trecuse ! Dar imaginaţia o trădă sau îşi rîse de ea, oferindu-i viziuni ciudate, întunecoase şi îndepărtate. Într-adevăr, în loc s-o ajute să ia vreo hotărîre, îi umplu mintea cu întinderile vaste ale Londrei şi imposibilitatea de a da peste o siluetă singuratică rătăcind de colo-colo, aşa că o luă la dreapta, la stînga, apucă pe o străduţă dosnică şi mizeră unde copiii se jucau în mijlocul drumului şi... Se trezi la realitate cuprinsă de nerăbdare. Merse grăbită pe Holborn. Curînd, se întoarse şi o luă la fel de rapid în direcţia opusă. Nehotărîrea asta nu numai că era detestabilă, dar avea ceva care o alarma, aşa cum se mai alarmase puţin o dată sau de două ori în ziua aceea ; se simţea neputincioasă în faţa propriilor dorinţe. Pentru o persoană care de obicei ştie să se stăpînească, brusca descătuşare a ceea ce părea o forţă uriaşă şi neraţională însemna umilinţă şi spaimă. Durerea din mîna dreaptă îi arăta că strîngea mănuşile şi harta Norfolk-ului cu o putere necesară pentru a sfărîma un obiect mai solid. Slăbi strînsoarea ; privi neliniştită chipul unui trecător ca să descopere dacă ochii lui au rămas aţintiţi asupra ei mai curioşi sau mai mult decît era normal. După ce-şi netezi mănuşile şi făcu tot ce-i stătu în putinţă să arate ca de obicei, uită de trecători şi din nou fu cuprinsă de dorinţa disperată de a-l găsi pe Ralph Denham. Dorinţa devenise acum sălbatică, iraţională, inexplicabilă, asemănătoarea unei porniri pe care o simţise în copilărie. Îşi făcu din nou reproşuri cumplite pentru nepăsarea de care dădea mereu dovadă. Dar pentru că se pomeni vis à vis de staţia de metrou, se reculese şi luă imediat o hotărîre, ca pe vremuri. Într-o secundă se gîndise să se ducă la Mary Datchet şi s-o roage să-i dea adresa lui Ralph. Decizia sosi ca o uşurare, nu numai fiindcă îi oferea un scop, ci şi pentru că îi slujea drept

scuză rațională pentru acțiunile ei. Îi oferea, fără discuție un scop, dar faptul că avea un scop o făcea să se concentreze exclusiv asupra obsesiei ei, așa că în clipa în care sună la ușa lui Mary, nu se gîndise nici un minut cum va privi rugămintea Mary însăși. Spre enervarea ei, Mary nu era acasă ; deschise ușa o slujnică. Katharine nu putu decît să accepte invitația să aștepte. Stătu, poate vreun sfert de oră, pe care-l irosi străbătînd camera de la un capăt la altul fără întrerupere. Cînd auzi cheia lui Mary în broască, se opri în fața căminului, iar Mary o găsi în picioare, privind hotărîtă și nerăbdătoare, ca o persoană care a venit să facă un comision atît de important încît lucrul trebuia rezolvat fără nici un fel de introducere.

Mary scoase o exclamație de surpriză.

— Da, da, spuse Katharine, expediind remarcile ca și cum îi stăteau în cale.

— Ai băut ceaiul ?

— A, da, spuse ea, gîndindu-se că-l băuse cu sute de ani în urmă sau cam așa ceva.

Mary tăcu, își scoase mănușile și găsind chibriturile, se apucă să aprindă focul.

Katharine o opri cu o mișcare nerăbdătoare și spuse:

— Te rog să nu faci focul pentru mine... Vreau să-mi dai adresa lui Ralph Denham.

Ținea în mînă un creion și se pregătea să scrie pe plic. Aștepta cu o expresie imperioasă pe chip.

— The Apple Orchard, Mount Ararat Road, Highgate, spuse Mary, vorbind rar și destul de ciudat.

— Ah, acum mi-am adus aminte ! exclamă Katharine, iritată de propria ei prostie. Bănuiesc că nu-mi trebuie mai mult de zece minute cu mașina pînă acolo.

Își luă geanta și mănușile și păru gata să plece.

— Dar nu-i acasă, spuse Mary, oprindu-se cu chibritul în aer. Katharine, care tocmai se îndreptase spre ușă, se opri și o privi.

— De ce ? Unde e ?

— Nu cred că a plecat de la serviciu.

— Ba a plecat, răspunse ea. Singura problemă e dacă a ajuns acasă sau nu ? S-a dus la mine, în Chelsea ; am încercat să-l prind pe drum și n-am reușit. Acasă nu i-am

lăsat vorbă, așa că trebuie să-l găsesc... cît mai curînd posibil.

Mary cîntări situația pe îndelete.

— Dar de ce nu-i telefonezi ? întrebă ea.

Katharine lăsă brusc să-i cadă tot ce ținea în mînă ; expresia de crispare dispăru, și exclamînd :

— Ah, dar bineînțeles. Cum de nu m-am gîndit pînă acum ! înșfăcă receptorul și ceru numărul ei de acasă. Mary o privi îndelung, pe urmă ieși din cameră. În cele din urmă, Katharine auzi, traversînd toată supraaglomerarea Londrei, sunetul misterios de pași din propria casă urcînd spre nișa cu telefonul, unde putea chiar să-și imagineze cărțile și toblourile ; ascultă extrem de atentă sunetele care se apropiau, și pe urmă spuse cine este :

— A fost domnul Denham pe acolo ?

— Da, domnișoară.

— A întrebat de mine ?

— Da. I-am spus că nu sînteți acasă, domnișoară.

— A lăsat vreun mesaj.

— Nu. A plecat. Cam acum douăzeci de minute, domnișoară.

Katharine închise. Străbătu camera atît de supărată încît la început nici nu-și dădu seama că Mary nu era acolo. Pe urmă strigă pe un ton aspru și poruncitor :

— Mary !

Mary, care nu apucase să se dezbrace de cînd venise, era în dormitor și-și scotea haina.

— Da, răspunse ea. Vin într-o clipă.

Dar clipa se prelungi ca și cum pentru cine știe ce motiv Mary nu numai că se bucura să se facă comodă ci să se și aranjeze. În ultimele luni ajunsese la o etapă a vieții care-și lăsase amprenta asupra comportamentului ei pentru totdeauna. Tinerețea, floarea tinereții apusese lăsînd voința chipului să i se evidențieze în pomeții scofîlciți, buzele strînse, ochii care-și pierduse din spontaneitatea privitului la întîmplare și se fixaseră pe un obiectiv îndepărtat. Această tînără devenise o ființă utilă, stăpînă pe propriul ei destin și astfel, printr-o combinație de idei, se cădea să fie împodobită cu lanțuri de argint distinse și broșe cu ape. Intră în cameră agale și întrebă :

— Ei, ai vorbit ?

— A plecat din Chelsea, răspunse Katharine.

— Dar tot n-a ajuns acasă, spuse Mary.

Katharine fu din nou irezistibil tentată să privească o hartă imaginară a Londrei, să urmărească întortocherile și cotiturile unor străzi fără nume.

— Am să-l sun acasă și să întreb dacă s-a întors.

Mary se duse la telefon și, după o serie de remarci scurte, anunță :

— Nu. Sora lui spune că n-a sosit.

— Ah ! Puse din nou receptorul la ureche. I-a anunțat că nu vine la cină.

— Atunci ce va face ?

Extrem de palidă și cu ochii mari ațintiți nu atît asupra lui Mary, cît asupra întinderilor de vid tăcute, Katharine se adresa nu lui Mary ci spiritului neînduplecat care acum părea să-și rîdă de ea din fiecare colțișor pe care-l cerceta.

După ce așteptă puțin, Mary remarcă indiferentă :

— Chiar că nu știu.

Se lăsă încet pe speteaza fotoliului și urmări flăcările care începuseră să se furișeze nepăsătoare printre cărbuni, ca și cum și ele erau nespus de îndepărtate și indiferente.

Katharine o privi indignată și se ridică.

— S-ar putea să vină aici, continuă Mary, fără să schimbe tonul. Poate n-ar fi rău să-l aștepți dacă vrei să-l vezi astă-seară.

Se aplecă și răscoli în foc, astfel că flăcările cuprinseră bucățile de cărbuni.

Katharine chibzui cu glas tare :

— Am să aștept o jumătate de oră, spuse ea.

Mary se ridică, se duse la masă, își întinse hîrtiile sub lampa cu abajur verde și, cu un gest care-i intrase în reflex, începu să învîrtească pe deget o buclă. O dată își ridică privirea pe neobservate spre vizitatoarea ei, care nu se clintise din loc, ci rămăsese împietrită, cu privirea atît de atentă încît aproape puteai să-ți închipui că urmărea ceva, parcă un chip care nu se uita la ea. Lui Mary îi fu imposibil să mai continue să scrie. Întoarse privirea, dar numai ca să deslușească la ce se uita Katha-

rine. Camera era plină de fantome, iar una dintre ele ciudat și trist, era chiar a ei. Clipele se scurgeau.

— Cît să fie ceasul ? întrebă în cele din urmă Katharine. Nu trecuse o jumătate de oră.

— Mă duc să pregătesc cina, spuse Mary, ridicîndu-se de la masă.

— Atunci plec, spuse Katharine.

— De ce nu mai rămîi ? Unde te duci ?

Katharine se uită prin cameră, împrăștiind nesiguranță prin priviri.

— Poate îl găsesc, cugetă ea.

— Dar ce importanță are ? O să-l vezi altă dată.

Mary vorbise, în mod intenționat, cu răutate.

— N-am făcut bine că am venit, răspunse Katharine. Privirile li se încrucișară, dar nici una nu clipi.

— Aveai tot dreptul să vii aici, răspunse Mary.

Le întrerupse o bătaie puternică la ușă. Mary se duse să deschidă și se întoarse cu un pachețel sau un bilet ; Katharine privi în altă parte ca Mary să nu-i citească în priviri dezamăgirea.

— Bineînțeles că aveai dreptul să vii, repetă Mary, punînd biletul pe masă.

— Nu. Doar dacă ești disperată ai cumva dreptul. Și sînt disperată. De unde să știu ce se întîmplă cu el acum ? E în stare de orice. Poate rătăci pe străzi toată noaptea. I se poate întîmpla orice.

Vorbea cu o uitare de sine pe care Mary n-o sesizase niciodată la ea.

— Știi că exagerezi ; vorbești prostii, spuse ea dur.

— Mary, trebuie să spun... trebuie să-ți vorbesc...

— Nu-i nevoie să-mi spui nimic, o întrerupse Mary. Crezi că singură nu văd ?

— Nu, nu, exclamă Katherine. Nu e vorba...

Privirea ei, trecînd dincolo de Mary, dincolo de limita camerei și dincolo de orice cuvinte care i-ar fi apărut în cale, era pasionată și sălbatică, convinsă că Mary, oricum, n-ar fi putut-o urmări pînă la capăt. Era încurcată ; încercă să-și readucă starea de extaz a iubirii ei pentru Ralph. Își apăsă pleoapele cu degetele și șopti :

— Uiți că și eu l-am iubit. Am crezut că îl cunosc. *L-am* cunoscut.

Şi totuşi, ce cunoscuse de fapt ? Nu-şi mai amintea. Îşi apăsă pleoapele pînă în întuneric apărură steluţe şi sori. Se sugestionă că se mişca prin cenuşă. Încetă. Era uluită de descoperire. Nu-l mai iubea pe Ralph. Se uită din nou prin cameră, ameţită, iar ochii i se opriră pe masa cu hîrtiile luminate de lampă. Iradierea neşovăitoare păru pentru o clipă să-şi afle replica în ea ; închise ochii ; apoi îi deschise şi privi iar lampa ; într-o strălucire buimacă ghici că o altă dragoste sau aşa ceva ardea în locul celei vechi, apoi revelaţia se spulberă şi vechea imagine din jur reveni. Se plecă în tăcere asupra poliţei de deasupra căminului.

— Există moduri şi moduri de a iubi, murmură ea, în cele din urmă, aproape numai pentru ea.

Katharine nu răspunse şi nici nu păru că auzise ceva. Parcă era absorbită de propriile gînduri.

— Poate diseară aşteaptă iar în stradă, exclamă ea. Plec. S-ar putea să-l găsesc.

— E mult mai probabil să vină aici, spuse Mary, iar Katharine, după ce se gîndi o clipă, răspunse :

— Aştept o jumătate de oră.

Se lăsă din nou pe scaun şi adoptă aceeaşi poziţie pe care Mary o asemui cu cea a cuiva care urmăreşte un chip nevăzut. Într-adevăr, urmărea nu un chip, ci o procesiune, nu de oameni, ci a vieţii ; binele şi răul ; sensul ; trecutul, prezentul şi viitorul. Toate îi apăreau limpede şi nu se jena de extravaganţă ci urca înflăcărată spre o culme a existenţei ei, unde se cuvenea ca lumea să-i aducă omagiul. Nimeni în afară de ea nu ştia cît însemna să nu-l întîlnească pe Ralph Denham în seara aceea ; în acest eveniment nepotrivit se îngrămădeau sentimente pe care crizele puternice ale existenţei n-ar fi fost în stare să le stîrnească. Nu-l întîlnise, şi resimţea toată amărăciunea eşecului ; îl dorea şi cunoscuse chinul patimei. Nu avea importanţă ce întîmplări minore o conduseseră spre această culme. Şi nici nu-i păsa cît de bizară ar fi putut apărea, sau cît de făţiş îşi arăta sentimentele.

Cînd Mary termină de pregătit masa, o pofti, iar ea veni supusă, ca şi cum se lăsa îndrumată de alţii. Mîncară şi băură aproape fără să vorbească, iar cînd Mary

o mai îmbie să mănînce, ea n-o refuză ; cînd i se spuse să bea, bău. Totuşi, sub această docilitate aparentă, Mary îşi dădu seama că tînăra îşi urma netulburată gîndurile. Nu era neatentă cît îndepărtată ; păru brusc atît de distrată şi atît de atentă la o viziune a ei încît, treptat, Mary deveni nu numai ocrotitoare, ci chiar alarmată de perspectiva unei ciocniri dintre Katharine şi forţele aflate în lumea care o înconjura. În clipa în care sfîrşiră masa, Katharine anunţă intenţia că vrea să plece.

— Dar unde te duci ? întrebă Mary, dorind vag s-o împiedice.

— A, mă duc acasă... nu, poate la Highgate.

Mary văzu că era inutil să încerce s-o oprească. Tot ce putu face a fost să insiste să meargă şi ea, dar nu întîlni nici un fel de opoziţie. Katharine părea indiferentă faţă de prezenţa ei. În cîteva minute ajunseră pe Strand. Mergeau atît de repede încît Mary se amăgi cu ideea că Katharine ştia încotro se îndreaptă. Ea personal nu era atentă. Era bucuroasă să se plimbe pe străzile luminate, în aer liber. Atingea tematoare şi dureros, totuşi cu o speranţă ciudată, descoperirea peste care dăduse din întîmplare în seara aceea. Era din nou liberă cu preţul unui dar, poate cel mai preţios pe care-l putea oferi, însă, slavă Domnului, nu mai era îndrăgostită. Era tentată să-şi folosească primul acont al libertăţii cu uşurinţă ; la parterul Coliseum-ului, de exemplu, de vreme ce intrau acum pe uşă. De ce să nu meargă şi să-şi sărbătorească eliberarea de sub jugul iubirii ? Sau, poate, în vîrful unui omnibuz care se îndreaptă spre o destinaţie îndepărtată, cum ar fi Camberwell, sau Sidcup, sau Welsh Harp, care s-ar potrivi mai bine ? Pentru prima oară de săptămîni întregi observa numele pictate pe tăbliţe. Sau cumva să se întoarcă în camera ei şi să-şi petreacă noaptea concepînd detaliile unui plan foarte luminat şi ingenios ? Dintre toate posibilităţile aceasta o atrăgea cel mai mult, şi-i înflăcăra mintea, înteţea lumina felinarului, lucirea constantă care părea să fie aprinsă în locul unde arsese o flacără mai vie.

Brusc Katharine se opri, iar Mary îşi dădu seama că de fapt nu avusese nici un scop. Se opri lîngă o încruci-

şare de drumuri, se uită într-o parte şi în alta, şi în cele din urmă o luă spre Haverstock Hill, după cîte se părea.

— Stai puţin... unde te duci ? strigă Mary, prinzînd-o de mînă. Trebuie să luăm un taxi şi să mergem acasă.

Făcu semn unei maşini şi insistă să se urce, iar ea dădu şoferului adresa de pe Cheyne Walk.

Katharine se supuse.

— Prea bine, răspunse. Putem să mergem şi acolo sau unde vrei.

Parcă o cuprinsese o posomorală. Se trase într-un colţ tăcută şi aparent istovită. Mary, în ciuda propriei ei preocupări, fu izbită de paloarea şi deprimarea ei.

— Sînt convinsă că o să-l găsim, spuse ea mai blînd ca pînă acum.

— S-ar putea să fie prea tîrziu, răspunse Katharine.

Fără să înţeleagă, lui Mary i se făcu milă văzînd-o suferind.

— Prostii, spuse ea, luîndu-i mîna şi mîngîind-o, dacă nu-l găsim acolo, îl găsim în altă parte.

— Dar dacă rătăceşte pe străzi... de ore întregi ?

Se plecă înainte şi privi pe geam.

— S-ar putea să nu mai vrea să vorbească niciodată cu mine, spuse ea cu glas scăzut, aproape fără să se adreseze nimănui.

Exagerarea era atît de mare încît Mary nici nu încercă să-i facă faţă, şi doar o ţinu pe Katharine de încheietura mîinii. Aproape că se aştepta ca ea să deschidă brusc uşa şi să sară. Poate Katharine îşi dădu seama de ce o ţinea de mînă.

— Nu te speria, spuse ea, rîzînd scurt. N-am de gînd să sar din maşină. N-ar ajuta la nimic, de fapt.

La acestea, Mary îşi retrase ostentativ mîna.

— Ar fi trebuit să-mi cer scuze, continuă Katharine, cu un efort, pentru că te-am amestecat în toată povestea asta ; şi nu ţi-am spus nici măcar jumătate. Nu mai sînt logodită cu William Rodney. Se va căsători cu Cassandra Otway. S-a aranjat totul... totul e perfect... Şi după ce a aşteptat ore întregi pe stradă, William m-a făcut să-l poftesc în casă. Stătea sub un felinar şi se uita la ferestrele mele. Era alb ca hîrtia cînd a intrat în cameră. William ne-a lăsat singuri şi am stat de vorbă. Acum am

impresia că asta s-a întîmplat cu secole în urmă. Chiar a fost aseară ? Sînt de mult plecată ? Cît e ceasul ?

Zvîcni în față ca să zărească vreun ceas, ca și cum în cazul ei timpul exact ar fi avut vreo importanță.

— Numai opt și jumătate ! exclamă ea. Atunci s-ar putea să mai fie acolo.

Se aplecă pe fereastră și-i spuse șoferului să meargă mai repede.

— Dar dacă nu e acolo, ce mă fac ? Unde aș putea să-l găsesc ? Străzile sînt atît de aglomerate.

— O să-l găsim, repetă Mary.

Mary nu se îndoia că pînă la urmă tot îl vor găsi. Dar dacă cumva chiar îl găsesc ? Începu să se gîndească la Ralph cu un fel de ciudățenie, în efortul ei de a-l înțelege cum ar putea el să satisfacă această dorință extraordinară. Se gîndi din nou la vechea ei imagine despre el și cu un efort își reaminti de ceața ușoară care îi înconjura silueta și sentimentul de euforie buimacă, atîtată, care se afla în vecinătatea lui, astfel că luni de zile nu mai auzea cu exactitate vocea sau nu deslușea chipul — sau cel puțin așa i se părea acum. Durerea resimțită din cauza pierderii pe care o avusese îi străbătu întregul trup. Nimic nu o putea înlocui — nici succesul, nici fericirea, nici uitarea. Dar durerea fu imediat urmată de asigurarea că cel puțin acum cunoștea adevărul ; iar Katharine, îi trecu ei prin minte, privind-o pe furiș, nu-l cunoștea ; da, Katharine inspira o milă teribilă.

Taxiul, care se înțepenise în traficul intens, reuși să se elibereze și porni în viteză pe Sloane Street. Mary era conștientă de tensiunea lui Katharine care se întețea pe măsură ce se apropiau, ca și cum mintea i se fixase pe un punct din fața lor și marca secundă de secundă apropierea lor. Nu spunea nimic, iar Mary își fixă și ea gîndurile, prin simpatie mai întîi, și apoi uitînd de însoțitoarea ei, asupra unui punct din față. Își închipui punctul ca o stea joasă pe orizontul întunecat. Acolo, pentru ea, pentru amîndouă, se afla ținta pentru care se luptau, iar scopul înflăcărării spiritelor lor era același ; dar nu putea să spună dacă era într-adevăr, sau ce anume era, sau de ce se simțea convinsă că amîndouă erau unite în

căutarea lui, mergînd cu viteză pe străzile Londrei, una lîngă alta.

— În fine, şopti Katharine, cînd maşina trase la uşă. Sări din maşină şi iscodi ambele trotuare. Între timp Mary sună la uşă. Uşa se deschise cînd Katharine se asigurase că nici unul dintre cei de pe stradă nu semăna cîtuşi de puţin cu Ralph. Văzînd-o, servitoarea o anunţă :

— Domnul Denham a venit din nou, domnişoară. Vă aşteaptă de cîtva timp.

Katharine dispăru de lîngă Mary. Uşa se închise între ele, iar Mary porni singură, încet şi gînditoare, în susul străzii.

Katharine se îndreptă spre sufragerie. Dar cînd puse mîna pe clanţă, ezită. Poate că îşi dăduse seama că momentul acesta nu va mai reveni niciodată. Poate o secundă avu senzaţia că nici o realitate nu ar fi putut egala imaginile din închipuire. Poate că o reţinea o teamă nedesluşită de anticipare, care o făcea să se sperie de orice schimbare sau întrerupere. Dar dacă aceste îndoieli şi temeri sau această fericire o făceau să ezite, totul nu dură decît o clipă. În secunda următoare, apăsase clanţa şi muşcîndu-şi buza ca să se stăpînească, deschise uşa spre Ralph Denham. Văzîndu-l, o cuprinse o extraordinară clarviziune. I se păru atît de mic, de singur, de detaşat de orice altceva, omul acesta care fusese cauza acestor agitaţii şi aspiraţii extreme. Ar fi putut să-i rîdă în faţă lui Ralph. Dar, împotriva voinţei, dădu cîştig de cauză acestei clarviziuni, şi spre neplăcerea ei, o cuprinse un val de buimăceală, de alinare, de siguranţă, de umilinţă, de dorinţa de a nu se mai lupta ci de a discrimina, şi lăsîndu-se în voia lor, îi căzu în braţe şi-i mărturisi iubirea.

NIMENI N-O ÎNTREBĂ NIMIC PE KATHARINE a doua zi. Dacă ar fi fost supusă unui interogatoriu contradictoriu ar fi putut foarte bine să declare că nu i se adresase nici o persoană. Lucră ceva, scrise puțin, alcătui meniul pentru cină și stătu mai mult ca de obicei ținîndu-și capul în mîini și iscodind tot ce avea în fața ochilor, indiferent că erau scrisori sau dicționare, ca și cum în fața privirilor ei aprinse și meditative s-ar fi desfășurat vaste perspective. Se ridică o dată, se duse la bibliotecă, scoase dicționarul grecesc al tatălui și întinse în fața ei paginile sacre cu simboluri și cifre. Le netezi cu un amestec de amuzament afectuos și speranță. Oare într-o bună zi vor fi privite și de alți ochi ? Gîndul, atîta vreme de neîndurat, devenise acum suportabil.

Nu-și dădea seama cu cîtă neliniște îi erau urmărite mișcările și cît de iscoditor îi priveau chipul doi ochi. Cassandra era foarte atentă să nu fie observată, iar discuția lor era atît de prozaică încît, dacă între propoziții n-ar fi existat pauze sau poticneli, ca și cum mintea era cu greu ținută în frîu, nici măcar doamna Milvain n-ar fi putut detecta ceva suspicios în ce ar fi auzit.

William sosise în după-amiaza aceea tîrziu și o găsise singură ; avea să-i comunice ceva foarte important. Tocmai trecuse pe lîngă Katharine pe stradă, iar ea nu-l recunoscuse.

— Bineînțeles că nu are nici un fel de importanță, dar dacă ar fi fost altcineva în locul meu ? Ce-ar fi crezut ? Ar fi bănuit totul numai după expresia feței. Arăta... arăta... ezită... ca cineva care merge în transă.

Cassandrei i se părea semnificativ că verişoara ei plecase fără să-i spună nimic, iar ea interpretase acest lucru cum că s-ar fi dus să se întîlnească cu Ralph Denham. Dar spre surprinderea ei, William nu găsi nici o consolare în această probabilitate.

— În clipa în care renunţi la convenţii, începu el, în clipa în care faci ce nu se face... şi faptul că te duci să te întîlneşti cu un tînăr nu dovedeşte nimic, în afară de faptul că dă naştere la bîrfă.

Cassandra observă, puţin geloasă, că era extrem de afectat ca nu cumva oamenii să vorbească pe seama lui Katharine, ca şi cum interesul pentru ea era încă de natură posesivă, nu prietenească. Cum nici unul nu ştia de vizita lui Ralph cu o seară înainte, nu aveau imboldul necesar alinării, închipuindu-şi că lucrurile se precipitau spre un moment de criză. Mai mult, aceste absenţe ale Katharinei îi lăsă pradă întreruperilor care aproape că le răpiseră plăcerea de a fi singuri împreună. Seara ploioasă făcea plimbarea imposibilă ; iar după codul lui William, bineînţeles, era mult mai condamnabil să fie văzuţi pe stradă decît surprinşi în casă. Se aflau atît de mult la discreţia soneriilor şi uşilor încît abia dacă puteau discuta despre Macaulay cu convingere, iar William prefera să amîne cel de al doilea act al tragediei pentru o altă zi.

În acele clipe, Cassandra se punea în lumina cea mai favorabilă. Înţelegea neliniştile lui William şi făcea tot ce-i stătea în putinţă să le împărtăşească ; totuşi, să fie singuri împreună, să înfrunte împreună riscurile, să fie parteneri într-o minunată conspiraţie i se părea atît de încîntător că uita mereu de discreţie, scoţînd exclamaţii de încîntare ; iar William începu să creadă că deşi situaţia era deplorabilă şi enervantă, nu era totuşi lipsită de farmec.

Cînd uşa se deschise în cele din urmă, William tresări, cu toate că era pregătit să-l înfrunte pe noul venit. Dar nu era doamna Milvain, ci Katharine, urmată îndeaproape de Ralph Denham. Katharine le susţinu privirile, cu o lucire dîrză în ochi, care arăta ce efort făcea, şi spuse :

— N-avem de gînd să vă întrerupem.

Îl conduse pe Denham după draperiile din fața camerei cu amintiri. Nu-și dorise refugiul acesta, dar confruntată cu trotuarele ude și cu vreun muzeu întîrziat sau stația de metrou drept adăpost, fusese obligată, de dragul lui Ralph, să înfrunte neplăcerile propriei locuințe. I se păruse, trecînd pe sub un felinar, că arată obosit și crispat.

Și astfel despărțite, cele două cupluri rămaseră ocupate o vreme cu propriile probleme. Doar murmure scăzute treceau dintr-o cameră în cealaltă. În cele din urmă, servitoarea intră să aducă mesajul domnului Hilbery cum că nu venea la cină. E foarte adevărat că nu era obligatoriu să i se spună acest lucru și domnișoarei Hilbery, dar William îi ceru părerea Cassandrei de o asemenea manieră ca să-i arate că fără sau cu temei, dorea foarte mult să-i vorbească.

Cassandra îl refuză din motive personale.

— Dar nu crezi că nu e prea politicos ? se hazardă el. De ce să nu facem ceva amuzant ?... Să mergem la teatru, de exemplu ? Să-i invităm și pe Katharine și Ralph, nu ?

Asocierea celor două nume în acest mod firesc făcu inima Cassandrei să zvîcnească de plăcere.

— Nu crezi că probabil... ? începu ea, dar William o întrerupse grăbit.

— Ei, nu știu. M-am gîndit doar că ne putem distra cînd unchiul tău e plecat.

Porni cu petiția încercînd un sentiment confuz de jenă și emoție care-l făcu să stea puțin cu mîna pe draperie, pentru a cerceta atent cîteva clipe portretul unei doamne, pe care doamna Hilbery, plină de optimism, îl considera o operă timpurie a lui Sir Joshua Reynolds. Pe urmă, bîjbîi inutil în faldurile draperiei, o trase, și cu ochii în pămînt repetă mesajul și sugeră că ar trebui să meargă cu toții în seara aceea la teatru. Katharine acceptă sugestia cu atîta căldură încît i se păru ciudat cînd ea nu reuși să spună cu exactitate ce fel de spectacol dorea să vadă. Îi lăsă pe Ralph și William să decidă, care, sfătuindu-se prietenește, cu ziarul în față, căzură de acord asupra efectelor binefăcătoare ale unui music-hall. După ce se stabili acest lucru, totul își urmă cursul simplu și cu entuziasm. Cassandra nu fusese niciodată la un spec-

tacol de music-hall. Katharine îi dezvălui din încîntările aparte ale acestui gen, unde urşii polari îşi execută numărul după doamne elegante, în rochii de seară, iar scena este o grădină misterioasă, o cutie de pălării şi un magazin de pescărie din Mile End Road. Oricare ar fi fost natura programului din acea seară, el se ridica la cele mai înalte cerinţe ale artei dramatice, cel puţin în ceea ce îi privea pe patru dintre spectatori.

Fără îndoială că actorii şi autorii ar fi rămas surprinşi să afle în ce formă ajunseseră eforturile lor la urechile şi ochii celor patru ; dar, oricum, n-ar fi putut să nege că efectul era pe de-a-ntregul uluitor. Sala răsuna de alămuri şi corzi, alternînd privelişti maiestuoase şi pline de pompă cu tînguiri suave. Pînzele roşii şi crem din fundal, lirele, harfele, urnele şi craniile, protuberanţele de ghips, ciucurii de la cortinele purpurii, nenumăratele lumini electrice orbitoare care slăbeau treptat n-ar fi putut fi întrecute de nici un efect decorativ al oricărui meşteşugar antic sau modern.

Pe urmă mai era publicul însuşi, cu umerii dezgoliţi, cu horbote şi ghirlande în staluri, mai reţinut dar festiv la balcoane şi îmbrăcat ca pentru stradă şi ore matinale la galerie. Dar, oricît de diferiţi ar fi fost luaţi în parte, cu toţii împărtăşeau în grup aceeaşi bună dispoziţie contagioasă, care dădea naştere la şoapte şi legănări şi înfiorări cîtă vreme pe scenă, în faţa lor, se desfăşurau dansul, jongleria, declaraţiile de dragoste ; rîdeau alene şi renunţau cu greu la rîs, aplaudau cu o generozitate dezordonată care în răstimpuri devenea atotcuprinzătoare şi copleşitoare. O dată William o zări pe Katharine aplecîndu-se în faţă şi bătînd din palme cu o uitare de sine care-l făcu să tresară. Rîsul ei răsună alături de rîsul celorlalţi spectatori.

O secundă rămase descumpănit ca şi cum rîsul acesta îi dezvăluise ceva ce nici nu bănuise. Dar pe urmă, o zări pe Cassandra, privind cu uluire la un bufon, fără să rîdă, prea emoţionată şi mirată ca să rîdă de ce vedea, şi cîteva clipe o urmări ca şi cum se uita la un copil.

Spectacolul se sfîrşi, iluzia se stinse, întîi aici, pe urmă dincolo, pe măsură ce unii se ridicau să se îmbrace,

iar alții să dea onorul la imn ; muzicanții își strînseră partiturile și instrumentele, iar luminile scăzură una cîte una pînă cînd sala se goli, tăcu și se umplu de umbre uriașe. În urma lui Ralph care trecea prin ușile batante, Cassandra privi înapoi și se minună să descopere că scena era deja despuiată de orice romantism. Cum, se întreba ea, chiar acoperă în fiecare seară toate locurile cu olandă cafenie ?

Succesul spectacolului fusese atît de mare încît, înainte de a se despărți, puseră la cale o altă escapadă pentru a doua zi. A doua zi era sîmbătă, prin urmare și William și Ralph erau liberi să-și dedice întreaga după-amiază unei excursii la Greenwich, unde Cassandra nu fusese niciodată, iar Katharine îl confundase cu Dulwich. Cu această ocazie, Ralph se oferi să fie ghid. Îi conduse la Greenwich fără nici un impediment.

Ce exigențe ale statului sau toane ale imaginației au dat întîi naștere ciorchinelui de locuri încîntătoare care înconjoară Londra nu are importanță acum, cînd s-au adaptat atît de bine nevoilor celor între douăzeci și treizeci de ani care au la îndemînă după-amieze de sîmbătă libere. Într-adevăr, dacă pe fantome le-ar interesa sentimentele celor care le-au urmat, ar trebui să-și adune cele mai bogate recolte cînd sosește din nou vremea frumoasă, iar îndrăgostiții, amatorii de priveliști și excursioniștii se revarsă din trenuri și omnibuze pe vechile lor terenuri de agrement. Este adevărat că în marea lor majoritate treceau pe lîngă tăblițele și inscripțiile arhitecților sau pictorilor de altădată fără să le citească, dar de data asta William era gata să le ofere lauda lui, nemărginită, așa cum rareori primiseră de-a lungul anului. Mergeau pe malul rîului, iar Katharine și Ralph, rămași puțin în urmă, prindeau din zbor frînturi din cele citite de William. Katharine zîmbi auzindu-i vocea ; asculta ca și cum i se părea străină, oricît de bine o cunoștea ; chibzui asupra sunetului. Nota de siguranță și fericire era nouă ; William era foarte fericit. Afla în fiecare minut ce izvoare de fericire îi refuzase ea. Nu-l rugase niciodată să o învețe ceva ; nu consimțise niciodată să-l citească pe Macaulay ; nu-și exprimase niciodată părerea că piesa lui putea sta lîngă operele lui Shakespeare. Îi urma visătoare, zîmbind

încîntată de sunetul care purta pînă la ea aprobarea totală, totuşi nu servilă, a Cassandrei.

Pe urmă murmură : „Cum poate Cassandra...", dar schimbă sensul propoziţiei exact la antipod şi sfîrşi prin „cum putuse să fie atît de oarbă ?" Dar nu era necesar să urmărească aceste enigme cînd prezenţa lui Ralph îi furniza probleme mai interesante, care nu ştiu cum se contopiră cu bărcuţa care traversa rîul, cu City-ul maiestuos şi ros de griji, şi vasele întorcîndu-se acasă cu comori, sau pornind în căutarea lor, astfel că erau necesare răgazuri serioase ca să le poată descîlci unele de altele. Mai mult, Ralph se opri şi începu să se intereseze la un bătrîn luntraş despre flux şi vapoare. Cum stătea de vorbă, părea un altul, şi chiar arăta diferit, îi trecu ei prin cap, proiectat pe fundalul rîului, cu turle şi turnuri în depărtare. Bizareria lui, romantismul, puterea de a face abstracţie de ea şi de a se amesteca în treburile altora, posibilitatea de a închiria împreună o barcă ca să traverseze rîul, iuţeala şi neaşteptata decizie îi umplură mintea şi-i inspirară un asemenea extaz, pe jumătate iubire, pe jumătate aventură, încît William şi Cassandra se opriră tresărind din discuţie, iar Cassandra exclamă :

— Arată de parcă ar aduce o jertfă ! Foarte frumoasă, adăugă ea repede, cu toate că, din respect pentru William, îşi înfrînă mirarea că imaginea lui Ralph Denham vorbind cu barcagiul pe ţărmul Tamisei ar putea stîrni cuiva o asemenea adoraţie.

După-amiaza aceea se scurse pe nesimţite, cu ceaiul şi curiozităţile tunelului Tamisei, străzile necunoscute, astfel că singura metodă de a o prelungi a fost să plănuiască o altă escapadă pentru ziua următoare. Se hotărîră să meargă la Hampton Court, în loc de Hampstead, căci deşi Cassandra visase de mică la tîlharii din Hampstead, acum îşi transferase afecţiunea complet şi irevocabil asupra lui William III. În consecinţă, ajunseră la Hampton Court cam la vremea prînzului într-o dimineaţă frumoasă de duminică. Expresiile de admiraţie pentru clădirea de cărămidă roşie fură la unison, încît se părea că veniseră acolo doar ca să se asigure unul pe altul că palatul acesta era cel mai impunător din lume. Se plimbară pe Terasă, toţi patru

în șir, și închipuindu-și că erau proprietarii, socotiră cît bine aducea omenirii o asemenea moștenire.

— Singura noastră speranță, spuse Katharine, ar fi ca William să moară, iar Cassandra să primească o locuință în calitate de văduvă a unui poet distins.

— Sau..., începu Cassandra, dar se înfrînă să și-o închipuie pe Katharine ca văduvă a unui avocat distins. Dar era a treia zi de hoinăreală și devenise greu să te mai abții chiar și de la asemenea nevinovate zboruri ale imaginației. Nu îndrăznea să-l întrebe pe William ; era de nepătruns ; niciodată nu părea să-i urmărească pe ceilalți doi împins de curiozitate cînd se despărțeau, lucru care se întîmpla des, cînd se opreau în fața vreunei plante sau la vreo frescă. Cassandra le studia mereu spatele. Observă cum, uneori, imboldul de pornire îl dădea Katharine, iar alteori Ralph ; cum, uneori, mergeau agale, ca și cum erau absorbiți de o discuție ; alteori, repede, parcă înflăcărați. Cînd erau din nou toți patru, purtarea lor însă era cît se poate de detașată.

„Ne întrebam dacă vor prinde totuși un pește..." sau : „Trebuie să ne grăbim să ajungem la Labirint." Pe urmă, ca să o buimăcească de tot, William și Ralph umpleau toate răstimpurile dintre mese sau călătoria cu trenul cu tot felul de argumente binevoitoare ; discutau politică ori povesteau [illegible]ioare, ori făceau diverse socoteli pe dosul unor plicuri vechi, ca să dovedească cine știe ce. Avea vaga impresie că verișoara ei era distrată, dar nu puteai fi sigur. În anumite clipe se simțea atît de tînără și neexperimentată încît aproape că-și dorea să se întoarcă iar la viermii ei de mătase de la Stogdon House și să nu mai fie amestecată în această afacere deconcertantă.

Cu toate acestea, asemenea clipe nu erau decît umbra necesară sau răceala care punea în evidență substanța fericirii ei, și nu micșora strălucirea care părea să-i învăluie la fel pe toți. Aerul proaspăt al primăverii, cerul spălat de nori pogorîndu-și căldura din senin păreau să răspundă cu acordul naturii la starea ei sufletească deosebită. Iar în această stare urmau să se găsească și printre căprioare, care se tolăneau la soare tăcute, și printre pești, suspendați în undă, căci cu toții participau la acest

calm fără să aibă nevoie să se exprime în cuvinte. Nici un cuvînt pe care l-ar fi rostit Cassandra nu putea să exprime nemişcarea, strălucirea, aerul de aşteptare care se găsea în frumuseţea ordonată a potecilor înverzite şi a aleilor cu pietriş pe care le străbăteau toţi patru în acea după-amiază de duminică. Umbrele arborilor se întindeau tăcute pe spaţiile însorite ; tăcerea îi învălui inima în faldurile sale. Nemişcarea tremurătoare a fluturelui pe floarea aproape deschisă, căprioarele păscînd liniştite pe iarbă, toate erau imagini pe care privirea i se opreа, reflectîndu-le ca pe imaginile propriei sale firi gata să adăpostească fericirea şi să se înfioare în extaz.

Dar după-amiaza trecu, şi sosi timpul să plece. În drum spre Chelsea, de la Waterloo, Katharine începu să aibă temeri cu privire la atitudinea tatălui ei, care, adăugate la ziua de luni cînd începea lucrul în birouri, îngreuna planificarea unei alte distracţii pentru ziua următoare. Pînă atunci, domnul Hilbery privise absenţele lor cu o bunăvoinţă părintească, dar nu putea să le treacă cu vederea la infinit. Ba chiar, dacă ar fi ştiut, începuse să sufere că nu erau împreună şi să tînjească să se întoarcă.

Nu-i plăcea singurătatea, iar duminica, în mod special era perfect adaptată corespondenţei, vizitelor sau mersului la club. Pe la vremea ceaiului se pregăti să plece de acasă tocmai pentru asemenea scopuri, dar pe scări îl întîmpină sora lui, doamna Milvain. Auzind că nu era nimeni acasă, ar fi trebuit să se retragă supusă, în schimb acceptă invitaţia lui cu jumătate de gură să poftească înăuntru şi domnul Hilbery se pomeni în sîcîitoarea situaţie de a fi obligat să comande ceaiul pentru ea şi să rămînă în salon cîtă vreme avea să-l bea. Doamna Milvain nu întîrzie să facă limpede scopul pentru care venise — o problemă de rezolvat. Fratele nu fu de loc entuziasmat auzind vestea.

— Katharine e plecată azi după-amiază, observă el. De ce nu treci mai tîrziu să discuţi cu ea... cu noi amîndoi, ce zici ?

— Dragul meu Trevor, am niste motive întemeiate să discut numai cu tine personal... Unde e Katharine ?

— E plecată cu tînărul ei, bineînțeles. Cassandra joacă foarte conștiincios rolul de „chaperone". E o tînără încîntătoare... preferata mea.

Începu să răsucească între degete pietricica în timp ce plănuia diverse metode de a-i scoate din cap Celiei obsesia care după cîte își dădea el seama era legată ca de obicei de problema lui Cyril.

— Deci cu Cassandra, repetă semnificativ doamna Milvain. Cu Cassandra.

— Da, cu Cassandra, consimți politicos domnul Hilbery, mulțumit de latura pe care apucaseră lucrurile. Am impresia că aveau de gînd să se ducă la Hampton Court, și parcă îl luau cu ei și pe un protejat de-al meu, Ralph Denham, un individ foarte isteț, ca să-i țină companie Cassandrei. Mi s-a părut un aranjament cît se poate de nimerit.

Era pregătit să insiste puțin pe acest subiect neprimejdios și spera ca fiica lui să se întoarcă pînă l-ar fi terminat.

— Întotdeauna am considerat Hampton Court locul ideal pentru logodnici. Au Labirintul, au și unde să stea să bea ceaiul în tihnă... am uitat cum îi spune... și pe urmă, dacă tînărul știe ce are de făcut reușește el să-și convingă logodnica să se plimbe pe malul rîului. Plin de posibilități... plin. Vrei o prăjitură, Celia ? continuă domnul Hilbery. Eu respect cina întru totul, dar asta nu-i valabil pentru tine. După cîte îmi amintesc, n-ai ținut niciodată la așa ceva.

Amabilitatea fratelui n-o păcălea pe doamna Milvain ; o întrista puțin ; cunoștea prea bine cauza. Orb și îngîmfat ca de obicei.

— Cine este acest domn Denham ? întrebă ea.

— Ralph Denham ? spuse domnul Hilbery, ușurat că sora lui apucase această linie de gîndire. Un om deosebit de interesant. Am mare încredere în el. E o autoritate în instituțiile noastre medievale și dacă n-ar fi obligat să-și cîștige existența ar scrie o carte de care este mare nevoie.

— Prin urmare nu e înstărit ? interveni doamna Milvain.

— N-are un sfanț, cred, iar familia este mai mult sau mai puțin dependentă de el.

— O mamă și surori ?... n-are tată ?

— Da, tatăl lui a murit acum cîțiva ani, spuse domnul Hilbery, care era pregătit să-și folosească imaginația, dacă era cazul, pentru a-i servi doamnei Milvain fapte cu privire la istoria personală a lui Ralph Denham, întrucît pentru cine știe ce motiv subiectul o pasiona.

— Tatăl lui a murit cu cîtva timp în urmă, iar tînărul i-a luat locul...

— Familia e legată de avocatură ? se interesă doamna Milvain. Am impresia că am văzut pe undeva numele ăsta.

Domnul Hilbery scutură din cap.

— Înclin să mă îndoiesc că au lucrat vreodată în profesiunea asta, observă el. Parcă Denham mi-a spus o dată că tatăl lui a fost negustor de grîne. Sau poate a spus agent de bursă. Oricum, a ajuns la strîmtoare așa cum se întîmplă cu agenții de bursă. Pe Denham îl respect mult, adăugă el.

Remarca sună în auzul lui nefericit de concludentă, și se temea că altceva nu mai era de spus în legătură cu Denham. Își examină vîrfurile degetelor cu atenție.

— Cassandra s-a făcut o tînără de-a dreptul încîntătoare, începu el din nou. E o încîntare s-o privești, și o încîntare să stai de vorbă cu ea, cu toate că n-are cunoștințe de istorie prea serioase. Mai dorești o ceașcă de ceai ?

Doamna Milvain își împinsese ușor ceașca, ceea ce însemna că pentru moment era cam nemulțumită. Dar nu mai dorea ceai.

— Pentru Cassandra am venit, începu ea. Îmi pare nespus de rău să-ți spun că nu e deloc ce crezi tu, Trevor. A profitat de bunătatea lui Maggie și a ta. S-a purtat într-un mod care este de-a dreptul incredibil — în această casă între case — dacă n-ar fi alte împrejurări care sînt și mai incredibile.

Domnul Hilbery păru luat prin surprindere, și o secundă tăcu.

— Totul sună cam sumbru, remarcă el politicos, continuînd să-și examineze unghiile. Dar trebuie să recunosc că sînt complet în necunoștință de cauză.

Doamna Milvain se înțepeni și-și emise mesajul în propoziții scurte, cu puține silabe dar extrem de tăioase.

— Cu cine a ieșit Cassandra ? Cu William Rodney. Cu cine a ieșit Katharine ? Cu Ralph Denham. De ce se întîlnesc mereu la colțul străzilor și se duc la music-halluri și cu taxiuri noaptea tîrziu ? De ce nu-mi spune Katharine adevărul cînd o chestionez ? Acum pricep motivul. Katharine s-a încurcat cu acest avocățel necunoscut ; a considerat potrivit să scuze comportamentul Cassandrei.

O altă pauză scurtă.

— Ei, păi Katharine nu mă îndoiesc că are să-mi dea o explicație, răspunse netulburat domnul Hilbery. E cam complicat pentru mine să înțeleg totul dintr-o dată. Mărturisesc... și, dacă nu mă consideri cam nepoliticos, Celia, cred că am să ies să fac o plimbare spre Knightsbridge.

Doamna Milvain se ridică brusc.

— A scuzat comportamentul Cassandrei și s-a încurcat cu Ralph Denham, repetă ea.

Stătea absolut dreaptă, cu aerul înțepat al celui care depune mărturie pentru veridicitate, indiferent de consecințe. Știa din discuțiile anterioare că singura cale să contracareze indolența și indiferența fratelui ei era să-l bombardeze cu încă un enunț în formă comprimată pînă apuca să iasă din cameră. După ce rostise acestea, se abținu să mai spună ceva, și părăsi casa cu demnitatea celui inspirat de un ideal măreț.

Își formulase remarca de așa natură încît să-l împiedice pe fratele ei să pornească în vizită spre Knightsbridge. Domnului Hilbery nu-i era teamă pentru Katharine, dar undeva, într-un colțișor al minții avea bănuiala că nepoata lui, Cassandra, ar fi fost împinsă prosteşte, fără să-și dea seama și absolut inocentă, în una din idilele lor nesăbuite. Soția lui era o judecătoare excentrică a convențiilor ; el însuși era leneș ; iar Katharine era cufundată în gînduri în mod firesc... Aici își aminti cît putu el de bine natura exactă a atacului. „A scuzat comportamentul Cassandrei și s-a încurcat cu Ralph Denham.“ De unde reieșea că fiica lui nu era cufundată în gînduri, sau ce anume era ea să se fi încurcat cu Ralph Denham ? În acest labirint al absurdităților, domnul Hil-

bery nu reușea să găsească o ieșire, pînă cînd nu i-ar fi venit în ajutor Katharine ; prin urmare, foarte filozof de fapt, se lăsă în voia unei cărți.

Însă abia îi auzi pe tineri intrînd și urcînd la etaj că o și trimise pe servitoare să-i spună domnișoarei Katharine că dorea să vină în birou să stea puțin de vorbă. Katharine lăsă să-i cadă blana pe podeaua din sufragerie, în fața focului. Erau cu toții adunați acolo, venindu-le greu să se despartă. Mesajul din partea tatălui o miră pe Katharine, iar ceilalți îi surprinseră în priviri un vag sentiment de teamă, în clipa în care se întoarse să plece.

Domnului Hilbery îi veni inima la loc cînd își văzu fata. Se felicită și se mîndri că avea o asemenea fiică, cu un simț de răspundere și o înțelegere profundă a vieții, care depășeau anii ei tineri. Mai mult, astăzi arăta altfel decît de obicei ; se obișnuise să o considere frumoasă din capul locului ; acum acest lucru îi era amintit și asta îl ului. Se gîndi instinctiv că îi întrerupsese un răgaz fericit petrecut cu Rodney, și se scuză.

— Scuză-mă că te deranjez, draga mea. Te-am auzit sosind și m-am gîndit că e mai bine să mă fac de la început antipatic... după cîte se pare, din păcate, taților li se cere să se facă antipatici. Uite ce e, mătușa Celia a venit să mă vadă ; mătușei Celia i-a intrat în cap, după cîte se pare, că tu și Cassandra ați fost... hai să spunem puțin prostuțe. Plimbările astea în comun... distracțiile astea amuzante... au dat naștere la niște confuzii. I-am spus că nu văd nimic rău în asta, dar vreau să aud același lucru și de la tine. Cassandra a fost lăsată cumva prea mult în grija domnului Denham ?

Katharine nu răspunse imediat, iar domnul Hilbery bătu încurajator cărbunii cu vătraiul. Pe urmă, Katharine spuse fără să se scuze sau să se simtă stînjenită :

— Nu văd de ce aș răspunde întrebărilor mătușei Celia. I-am mai atras o dată atenția că nu e cazul.

Domnul Hilbery se simți ușurat și în taină amuzat la gîndul interviului, deși pe față nu putea să accepte o asemenea necuviință.

— Prea bine. Atunci mă autorizezi pe mine să-i transmit că s-a înșelat și că n-ați vrut decît să vă amuzați

puțin ? În mintea ta, Katharine, nu există nici un fel de îndoială ? Cassandra este în grija noastră și nu doresc ca oamenii să pălăvrăgească pe seama ei. Îți propun să fii puțin mai atentă pe viitor. Invită-mă și pe mine la viitoarea voastră întîlnire.

Katharine nu răspunse, după cum sperase, umoristic sau afectuos. Medită, chibzuind ba la una ba la alta, și tatăl ei reflectă că pînă și Katharine a lui se deosebea de alte femei în capacitatea de a lăsa lucrurile să curgă de la sine. Sau avea ceva de spus ?

— Ai ceva pe conștiință ? întrebă el într-o doară. Ia spune-mi, Katharine, o luă mai în serios, izbit de expresia din ochii ei.

— Vroiam să-ți spun de cîtva timp, spuse ea. Nu mă căsătoresc cu William.

— Nu te căsătorești... ! exclamă el, scăpînd vătraiul stupefiat. De ce ? De cînd ? Explică-te, Katharine.

— A, mai de demult... o săptămînă în urmă, poate mai mult.

Katharine vorbea repezit și nepăsătoare, ca și cum știrea nu mai privea pe nimeni.

— Dar aș putea și eu să întreb... de ce nu mi s-a spus nimic din toate astea... ce înseamnă povestea asta ?

— Nu vreau să ne căsătorim... atît.

— Asta e și dorința lui William, nu numai a ta ?

— A, da. Sîntem absolut de acord.

Domnul Hilbery rareori se simțise mai pierdut ca acum. Se gîndi că fiica lui trata problema cu o ciudată detașare ; abia dacă își dădea seama de gravitatea vorbelor ; el personal nu pricepea nimic. Dar dorința de a aplana totul în mod plăcut îi veni în ajutor. Fără îndoială că se certaseră, că William avusese vreun capriciu, căci, deși era băiat bun, uneori era prea tipicar... iar femeile nu prea înghit lucrul ăsta. Cu toate că era înclinat să-și ia responsabilitățile cît se poate de în ușor, ținea prea mult la fiica lui ca să lase lucrurile de capul lor.

— Mărturisesc că-mi vine foarte greu să te urmăresc. Aș dori să aud și versiunea lui William, spuse el iritat. Și cred că ar fi trebuit să vorbească cu mine în primul rînd.

— Nu-i dau voie, spuse Katharine. Cred că ţi se pare foarte ciudat, adăugă ea. Dar te asigur că dacă ai puţină răbdare... pînă se întoarce mama.

Rugămintea de amînare era pe placul domnului Hilbery. Dar conştiinţa se ridica împotrivă. Oamenii vorbeau. Nu putea să suporte ca purtarea fiicei lui să fie considerată în nici un fel ieşită din comun. Se întreba, date fiind împrejurările, dacă n-ar fi mai bine să-i telefoneze soţiei, sau să-şi cheme una din surori, să-i interzică lui William să mai vină la ei, s-o trimită pe Cassandra acasă — căci era vag conştient de responsabilităţile pe care le avea şi faţă de nepoată. Pe frunte îi apărură tot mai multe cute din cauza problemelor care se acumulau şi pe care era tentat să le pună pe umerii lui Katharine să le rezolve, cînd uşa se deschise şi William Rodney îşi făcu apariţia. Lucrul acesta necesita o schimbare totală, nu numai în exteriorizare dar şi în atitudine.

— Uite-l pe William, exclamă Katharine, uşurată. I-am spus lui tata că nu mai sîntem logodiţi, i se adresă ea. I-am explicat că te-am împiedicat să-i comunici tu acest lucru.

William se purta extrem de oficial. Se înclină uşor în direcţia domnului Hilbery, rămase rigid ţinîndu-se de un rever al hainei şi privind în mijlocul focului. Aşteptă să vorbească domnul Hilbery.

Domnul Hilbery adoptase şi el o aparenţă de nespusă demnitate. Se ridicase în picioare, şi-şi înclinase o idee partea de sus a trupului.

— Aş dori să-ţi aud versiunea, Rodney... dacă fiica mea nu te împiedică să vorbeşti.

William aşteptă să treacă cel puţin două secunde.

— Logodna noastră este ruptă, spuse el băţos.

— Aţi ajuns la această concluzie de comun acord?

După o pauză sensibilă, William înclină din cap, iar Katharine adăugă, ca şi cum se gîndise încă o dată.

— A, da.

Domnul Hilbery se balansă de cîteva ori, mişcă buzele de parcă ar fi vrut să facă cîteva remarci, dar nu reuşi să le îmbrace în cuvinte.

— Nu pot decît să vă sugerez să aminaţi orice hotărîre pînă cînd efectul acestei neînţelegeri a avut suficient timp să treacă. V-aţi cunoscut..., începu el.

— Nu e nici o neînţelegere la mijloc, interveni Katharine. Absolut nici una.

Făcu cîţiva paşi prin cameră, ca şi cum avea de gînd să plece. Atitudinea ei firească, detaşată contrasta ciudat cu pompozitatea tatălui şi cu rigiditatea militărească a lui William, care nu-şi ridicase deloc privirea. Pe de altă parte, Katharine privea dincolo de cei doi bărbaţi, peste cărţi, dincolo de mese, spre uşă. Aveai impresia că nu acordă nici cea mai mică atenţie celor ce se petreceau. Tatăl ei o privi brusc tulburat şi înnegurat. Cumva încrederea în logica şi seriozitatea ei fusese zdruncinată în mod straniu ? Nu mai simţea că ar fi putut să-i încredinţeze total propria viaţă, după felul superficial în care o trata. Pentru prima oară, după mulţi ani, simţea că este răspunzător de fiica lui.

— Uite ce e, trebuie să clarificăm totul, spuse el, renunţînd la atitudinea oficială şi adresîndu-i-se lui Rodney ca şi cum Katharine nu era de faţă. V-aţi certat pe ceva, nu ? Ascultaţi-mă pe mine, majoritatea oamenilor trec prin asta cînd sînt logodiţi. Eu unul am văzut mai multe necazuri iscate din logodnele îndelungate decît din vreo formă de nebunie omenească. Urmaţi-mi sfatul şi daţi uitării cearta... amîndoi. Vă prescriu abstinenţă totală de la emoţii. Vizitează vreo staţiune veselă, Rodney.

Fu izbit de înfăţişarea lui William care părea să indice un sentiment profund ţinut în frîu cu străşnicie. Se gîndi că fiica lui fusese fără discuţie agasantă, agasantă în mod inconştient şi-l împinsese să ia această atitudine fără voia lui. Domnul Hilbery nu supraestima suferinţele lui William. Nici o altă clipă a vieţii lui nu-i smulsese lui William pînă atunci asemenea nelinişte. Era pus faţă în faţă cu consecinţele propriei lui nesăbuinţe. Trebuia să mărturisească complet şi să-l facă pe domnul Hilbery să înţeleagă cum era el de fapt. Toate vorbeau împotriva lui. Pînă şi seara de duminică, şi focul, şi scena liniştită a bibliotecii i se ridicau împotrivă. Iar apelul domnului Hilbery făcut către un om de lume era de-a dreptul contrar firii lui. Nu mai era omul de lume pe care dom-

nul Hilbery căuta să-l recunoască. O forță din el, însă, îl obliga, așa cum îl obligase să și coboare în această cameră să-și declare poziția pe dată, de unul singur, fără ajutorul nimănui, fără vreo perspectivă sau recompensă. Răsuci în minte diverse propoziții, pe urmă iemi :

— O iubesc pe Cassandra.

Chipul domnului Hilbery căpătă culoarea stacojiu intens. Își privi fiica. Dădu din cap ca și cum ar fi vrut să-i transmită fără vorbe să iasă din cameră : dar Katharine fie că nu observă, fie că nu dori să se supună.

— Ai nerușinarea .., începu domnul Hilbery pe un ton scăzut și înfundat, pe care singur nu și-l recunoștea, cînd... în hol se auziră exclamații și pași, cînd Cassandra, care după cîte se părea ținuse piept cuiva care dorise s-o împiedice, năvăli în cameră.

— Unchiule Trevor, exclamă ea, insist să-ți spun eu adevărul !

Se repezi între Rodney și unchiul ei ca și cum ar fi vrut să pareze niște lovituri. Dar cum unchiul rămăsese nemișcat, părînd foarte impunător și masiv, și cum nimeni nu rostea nici un cuvînt, se retrase puțin, privind-o mai întîi pe Katharine și pe urmă pe Rodney.

— Trebuie să afli adevărul, spuse ea cam stîngaci.

— Ai nerușinarea să-mi spui acest lucru în prezența lui Katharine ? continuă domnul Hilbery, vorbind fără să țină cîtuși de puțin cont de întreruperea Cassandrei.

— Sînt conștient, cît se poate de conștient... cuvintele lui Rodney, rostite după o pauză și cu ochii în pămînt, nu aveau prea mult sens, dar exprimau o hotărîre surprinzătoare. Sînt cît se poate de conștient ce părere aveți despre mine, reuși el să articuleze, privindu-l pe domnul Hilbery pentru prima oară direct în ochi.

— Dacă am fi singuri aș putea să-mi expun mai pe larg părerea despre acest subiect, replică domnul Hilbery.

— Uiți că și pe mine mă interesează, spuse Katharine. Făcu cîțiva pași spre Rodney, iar mișcarea păru să certifice tăcut respectul și sprijinul față de el. Cred că William s-a purtat absolut corect, și de fapt părțile interesate sînt eu și Cassandra.

Cassandra făcu și ea o mișcare extrem de scurtă care păru că-i unește pe toți trei. Tonul și privirea Katharinei

îl descumpănîră din nou pe domnul Hilbery, şi în plus, îi dădu sentimentul că este penibil şi enervant de demodat ; dar în ciuda golului interior, părea echilibrat.

— Cassandra şi Rodney au tot dreptul să-şi rezolve treburile după propriile dorinţe, dar nu văd nici un motiv de ce-ar face-o în camera mea sau în casa mea... Totuşi, doresc să fiu bine lămurit ; nu mai eşti logodită cu Rodney.

Se opri, şi pauza păru să semnifice cît de recunoscător era pentru această eliberare a fiicei lui.

Cassandra se întoarse spre Katharine, care-şi luă aer în piept, gata să spună ceva, apoi se înfrînă ; şi Rodney părea că aşteaptă ca ea să întreprindă ceva ; tatăl ei o privi de parcă aproape se aştepta să i se mai aducă la cunoştinţă şi alte lucruri. În tăcerea care se lăsă, auziră paşi distincţi care coborau scara, iar Katharine se duse direct la uşă.

— Aşteaptă, porunci domnul Hilbery, vreau să vorbesc cu tine... între patru ochi, adăugă el.

Katharine se opri, ţinînd uşa întredeschisă.

— Mă întorc, spuse ea, şi rostind acestea deschise uşa şi ieşi.

O auziră imediat vorbind cu cineva, cu toate că nu se distingea ce anume.

Domnul Hilbery rămase lîngă cuplul vinovat, care stătea în picioare, ca şi cum refuzau să fie alungaţi, iar plecarea Katharinei adusese o schimbare în situaţie sau, cel puţin, aşa i se părea în taină domnului Hilbery, căci nu putea să explice satisfăcător purtarea fiicei.

— Unchiule Trevor, exclamă impulsivă Cassandra, nu te supăra te rog. N-am avut ce face ; te implor să mă ierţi.

Unchiul refuză încă să-i recunoască identitatea şi continua să vorbească ca şi cum nici n-ar fi existat.

— Bănuiesc că ai comunicat familiei Otway, îi spuse el lui Rodney înverşunat.

— Unchiule Trevor, am vrut să-ţi spunem ţie, răspunse Cassandra în locul lui. Am aşteptat..., se uită rugătoare spre Rodney care scutura uşor din cap.

— Da ? Şi ce aţi aşteptat mă rog ? întrebă tăios unchiul, privind-o în sfîrşit.

Cuvintele i se stinseră Cassandrei pe buze. Era evident că-şi ciulea urechile să prindă un zgomot din afară care să-i vină în ajutor. Unchiul n-avu parte de răspuns. Ascultă şi el.

— E o problemă neplăcută pentru toţi, conchise el, lăsîndu-se din nou pe scaun, arcuindu-şi spatele şi privind flăcările. Părea că stătea de vorbă cu sine însuşi, iar Rodney şi Cassandra îl priviră tăcuţi.

— De ce nu staţi jos ? spuse el brusc.

Vorbea cu asprime, dar focul minţii se stinsese sau vreo altă preocupare îi îndreptase starea sufletească spre alte culori. Cassandra acceptă invitaţia dar Rodney rămase în picioare.

— Cred că Cassandra vă poate explica lucrurile mai bine în absenţa mea, spuse el, şi ieşi din cameră ; domnul Hilbery consimţise printr-o uşoară înclinare a capului.

Între timp, în salonul alăturat, Denham şi Katherine se aşezaseră din nou la masa de mahon. Păreau să-şi continue conversaţia întreruptă la mijloc, căci fiecare îşi aminti cu precizie unde anume se opriseră şi erau dornici să o reia cît mai repede cu putinţă. Katharine îi relată pe scurt discuţia cu tatăl ei, iar Denham, fără să comenteze, spuse :

— Oricum, nu văd nici un motiv să nu ne mai vedem.

— Sau să fim împreună. Numai problema căsătoriei nu se pune, replică Katharine.

— Şi dacă cumva încep să te doresc tot mai mult ?

— Şi delăsările se acumulează ?

Ralph suspină nerăbdător şi tăcu o vreme.

— Cel puţin, reluă el, am stabilit că delăsările mele sînt într-un mod ciudat legate de tine ; ale tale n-au nici o legătură cu mine, Katharine, adăugă el, stricînd încercarea de argumentaţie logică din cauza agitaţiei. Te asigur că nu iubim... aşa cum înţeleg oamenii să se iubească. Adu-ţi aminte de seara aceea. Atunci n-am avut nici unul nici un fel de îndoială. Am fost absolut fericiţi timp de o jumătate de oră. N-ai simţit delăsarea decît a doua zi ; iar eu, abia ieri dimineaţă. Am fost fericiţi toată ziua, pe intervale, pînă cînd eu... mi-am dat drumul, şi tu, bineînţeles, te-ai plictisit.

— Ah, exclamă ea, ca şi cum subiectul o irita, nu pot să te fac să pricepi. Nu e vorba de plictiseală... nu mă plictisesc niciodată. Realitatea... realitatea, exclamă ea, bătînd cu degetul pe masă ca şi cum ar fi dorit să-şi accentueze spusele şi să explice, probabil, de ce rostise izolat cuvîntul. Pentru tine, încetez să mai fiu reală. Din nou apar chipurile din furtună... viziunea unui uragan. Pentru o clipă sîntem alături, apoi ne despărţim. E şi vina mea. Nu sînt mai bună ca tine... poate mai rea.

Încercau din nou să explice, după cum o dovedeau gesturile obosite şi frecventele întreruperi, ceea ce în limbajul lor comun ajunseseră să numească „delăsări" ; o sursă constantă de tristeţe pentru ei în ultimele zile, şi motivul imediat pentru care Ralph se pregătea să plece, cînd Katharine ascultînd preocupată, îl auzise şi-l reţinuse. Care era cauza acestor delăsări ? Fie pentru că ea arăta mai frumoasă, sau mai deosebită, pentru că purta ceva aparte, sau spusese ceva neaşteptat, simţămintele romantice ale lui Ralph urcau în fiinţa lui, stăpînindu-l şi reducîndu-l fie la tăcere fie la o exprimare nearticulată pe care Katharine, cu o răutate neintenţionată dar constantă, le întrerupea sau le contrazicea cu severitate sau opunîndu-le cine ştie ce fapt prozaic. Pe urmă, viziunea se topea, iar Ralph exprima la rîndul său vehement convingerea că nu-i îndrăgea decît umbra şi puţin îi păsa de realitate. Dacă „delăsarea" o cuprindea pe ea, lua forma unei detaşări treptate pînă cînd se lăsa total în voia gîndurilor care o purtau cu o asemenea intensitate încît refuza cu îndărătnicie să-şi amintească de prezenţa lui. Este inutil să afirmăm că aceste transe erau provocate de Ralph, oricît de puţin ar fi fost ele legate de el, în fazele finale. Faptul că nu avea nevoie de el şi că nu suferea să i se amintească de el era cert. Atunci, cum puteau fi oare îndrăgostiţi ? Natura fragmentară a relaţiilor lor era evidentă.

Stăteau astfel tăcuţi la masă în salon, uitînd de tot ce-i înconjura, în vreme ce Rodney străbătea salonul de la etaj într-o stare de agitaţie extremă, iar Cassandra rămăsese singură cu unchiul ei. În cele din urmă, Ralph se ridică şi se duse încruntat spre fereastră. Se lipi de pervaz.

Afară se aflau adevărul și libertatea și nesfîrșitul care nu pot fi cuprinse decît în singurătate și nu pot fi niciodată împărtășite altuia. Ce sacrilegiu mai mare se putea comite decît să încerci să violezi ceea ce simți prin strădania de a-l împărtăși cu cineva ? O mișcare îndărătul lui îl făcu să reflecteze că această Katharine avea tăria, dacă dorea, să fie persoana pe care o visa. Se întoarse brusc pentru a-i implora ajutorul, și din nou privirea ei detașată, fixată parcă pe un obiect îndepărtat îi strecură un fior rece în suflet. Ca și cum era conștient că o privește, se ridică și venind lîngă el, aproape, scrută și ea amurgul. Apropierea fizică îi amintea cu amărăciune de distanța dintre mințile lor. Dar chiar și cu această distanță prezența ei lîngă umărul lui îi schimbă întregul univers. Se văzu săvîrșind fapte minunate de bărbăție ; salvînd înecații, salvîndu-i pe cei oropsiți. Iritat de această formă de egocentrism, nu putea totuși să se debaraseze de convingerea că viața era totuși minunată, romantică, stăpîna pe care merita s-o slujești cîtă vreme o aveai. Nu dorea s-o audă pe Katharine vorbind ; n-o privi și n-o atinse ; se părea că era cufundată în gînduri și uitase de el.

Ușa se deschise fără zgomot. Domnul Hilbery privi prin cameră și o clipă nu desluși cele două siluete de la fereastră. Tresări neplăcut impresionat cînd le văzu și le observă atent pînă cînd se hotărî să spună ceva. În cele din urmă, făcu o mișcare care îi anunță prezența ; se întoarseră amîndoi brusc. Fără să vorbească, îi făcu semn Katharinei să vină la el, și evitînd să se uite în direcția lui Denham, o îndrumă înapoi în birou. După ce intrară, închise atent ușa ca și cum voia să se pună la adăpost de ceva neplăcut.

— Ei, Katharine, spuse el, luîndu-și locul în fața focului, poate ai amabilitatea să-mi explici...

Katharine tăcu.

— Ce concluzii vrei să trag ? spuse el tăios... Îmi declari că nu mai ești logodită cu Rodney ; te văd, după toate aparențele, în termeni extrem de apropiați cu un altul — cu Ralph Denham. Eu ce să cred ? Ești, adăugă el, pentru că ea nu spusese nimic, ești logodită cu Ralph Denham ?

— Nu, răspunse ea.

Se simți nespus de ușurat ; fusese sigur că răspunsul ei îi va confirma bănuielile, dar pentru că i se luase acea piatră de pe inimă, începu să simtă enervarea pe care i-o stîrnise purtarea ei.

— Atunci nu-mi rămîne să-ți spun decît că ai niște idei foarte ciudate cu privire la modul firesc de comportament... Oamenii au tras niște concluzii și nici nu mă mir㠄... Cu cît mă gîndesc mai mult cu atît mi se pare mai de neînțeles, continuă el, mîniindu-se pe măsură ce vorbea. De ce nu mi se spune nimic din ceea ce se petrece în casa mea ? De ce trebuie să aud aceste lucruri pentru prima oară de la sora mea ? Este cît se poate de neplăcut... de revoltător. Cum am să-i explic unchiului tău Francis... dar eu unul mă spăl pe mîini de toată afacerea asta. Cassandra va pleca mîine acasă. Lui Rodney îi interzic să mai pună piciorul aici. Cît despre celălalt tînăr, cu cît își ia tălpășița mai repede de aici, cu atît mai bine. După ce am avut atîta încredere în tine, Katharine...

Se întrerupse neliniștit de tăcerea de rău augur cu care fură întîmpinate cuvintele lui, și-și privi fiica ușor neliniștit de starea ei de spirit, la fel cum se întîmplase pentru prima oară în seara aceea. Observă din nou că nu-l asculta pe el, ci niște sunete din afară. Stătu și el atent. Îi veni iar în minte că între ea și Denham exista o înțelegere, dar avu neplăcuta bănuială că era de natură nepermisă, așa cum întreaga situație dintre tineri i se părea condamnabil de nepermisă.

— Am să stau de vorbă cu Denham, spuse el, mînat de această bănuială și dînd să plece.

— Vin cu tine, spuse brusc Katharine, luîndu-i-o înainte.

— Rămîi aici, replică tatăl.

— Ce ai de gînd să-i spui ?

— Bănuiesc că am dreptul să spun ce poftesc în casa mea ? replică el.

— Atunci plec și eu, susținu Katharine.

La aceste cuvinte, care păreau că implică hotărîrea de a pleca — de a pleca pentru totdeauna, domnul Hilbery își reluă vechea poziție în fața focului și începu să se

balanseze uşor, fără să facă deocamdată nici un comentariu.

— Am înţeles că nu eşti logodită cu el, spuse domnul Hilbery în cele din urmă, fixîndu-şi fiica.

— Nu sîntem logodiţi, spuse Katharine.

— Prin urmare nu are importanţă pentru tine dacă mai vine aici sau nu... nu suport să asculţi altceva cîtă vreme îţi vorbesc ! izbucni el supărat, observîndu-i înclinarea uşoară. Răspunde-mi cinstit, ce relaţii ai cu acest tînăr ?

— Nici una pe care s-o pot explica unei a treia persoane, replică ea încăpăţînată.

— Nu-ţi mai rabd răspunsurile astea echivoce, tună el.

— Refuz să dau explicaţii, replică fata şi în clipa aceea se auzi uşa izbită. Uite ! exclamă ea.

Îi aruncă tatălui o privire atît de indignată, încît acesta îşi pierdu pentru o clipă stăpînirea de sine.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Katharine, stăpîneşte-te, strigă el.

O secundă, Katharine arătă ca un animal sălbatic vîrît într-o cuşcă dintr-un loc civilizat. Se uită la pereţii înţesaţi cu cărţi ca şi cum, pentru moment, uitase unde se află uşa. Pe urmă dădu să plece, dar tatăl îi puse mîna pe umăr. O forţă să se aşeze.

— Emoţiile astea fără îndoială că te-au tulburat, spuse el.

Îşi recăpătase toată blîndeţea şi vorbea cu o autoritate părintească alinătoare. Ai fost pusă într-o situaţie foarte delicată, după cîte am înţeles de la Cassandra. Hai să ajungem la o înţelegere ; pentru moment să lăsăm deoparte problemele astea şi să încercăm să ne comportăm ca nişte fiinţe civilizate. Hai să citim din Sir Walter Scott. Ce-ai zice de *Arheologul*, ei ? Sau *Mireasa din Lammermoor* ?

— Alege singur, şi înainte ca fiica lui să poată protesta sau fugi, se pomeni readusă pe făgaşul unei fiinţe civilizate prin intermediul lui Sir Walter Scott.

Domnul Hilbery însă avea mari dubii chiar în timp ce citea, dacă toată povestea era de suprafaţă. Civilizaţia

fusese răsturnată serios și neplăcut ; cît de mari erau ravagiile nu se putea încă stabili ; își ieșise din fire — o catastrofă fizică neexperimentată de mai bine de zece ani ; și propria sa stare necesita tămăduire și alinare prin intermediul clasicilor. Casa lui se afla în haos ; avu imaginea unor întîlniri neplăcute pe trepte ; mesele urmau să fie înveninate în viitor ; oare literatura era un leac la toate aceste neplăceri ? Glasul căpătă o notă seacă, pe măsură ce citea.

CAPITOLUL 33

ȚINÎND CONT DE FAPTUL CĂ DOMNUL HILBERY locuia într-o casă care era proporționată pe măsura membrilor ei, și că el întocmea actele, plătea chiria și de mai mult de șapte ani era chiriaș, avea circumstanțe cînd instituia legi pentru comportamentul celor care se găseau acolo, iar aceste circumstanțe, cu toate că erau total nepotrivite, le găsea acum folositoare în perioada interregnumului de civilizație cu care se pomenise confruntat. Conform acelor legi, Rodney dispăruse ; Cassandra fusese trimisă să prindă trenul de unsprezece și jumătate de luni dimineața ; Denham nu-și mai făcuse apariția ; așa că numai Katharine rămase ocupanta legală a apartamentului de sus, iar domnul Hilbery găsea că e de datoria lui să vegheze ca să preîntîmpine orice altă situație compromițătoare. A doua zi dimineața, cînd se salutară, habar n-avea care erau gîndurile fetei dar, reflectă el cu o oarecare amărăciune, pînă și asta era un pas înainte față de totala ignoranță din celelalte dimineți. Se duse la el în birou, scrise, rupse foile și scrise din nou o scrisoare soției, rugînd-o să se întoarcă din cauza unor probleme familiale pe care mai întîi le specificase iar apoi, cînd refăcuse scrisoarea, le lăsase discret nespecificate. Chiar dacă ar fi plecat în clipa în care prima poștă, se gîndi el, tot nu va reuși să ajungă pînă marți seara, și numără sumbru orele pe care le avea de petrecut într-o situație de autoritate nesuferită, singur, cu fiica lui.

În vreme ce-i scria soției se întreba ce făcea ea acum oare ? Nu putea să supravegheze telefonul. Îi era imposibil să facă pe spionul. Iar ea putea să-și aranjeze orice întîlnire ar fi vrut. Cu toate acestea, gîndul nu-l tulbură atît, cît atmosfera ciudată, neplăcută, nefirească a întregii

scene cu tinerii din seara anterioară. Resimţea neplăcerea aproape fizic.

Nu ştia că fiica lui era suficient de departe, şi fizic şi spiritual, de telefon. Stătea în camera ei, înconjurată de dicţionarele grele care-şi întindeau paginile mari pe masă, iar toate foile pe care le adăpostiseră atîţia ani erau aranjate în teancuri. Lucra cu o concentrare neabătută pe care ţi-o dă efortul izbutit de a împiedica prin gîndire un alt gînd. După ce gîndul neplăcut a fost respins, mintea porni să lucreze cu o forţă sporită, care decursese din izbîndă ; pe o coală de hîrtie se succedau şiruri de cifre şi simboluri scrise des şi apăsat, marcînd diverse etape ale progresului ei. Şi totuşi era plină zi ; se auzeau bocănituri şi fîşîitul măturilor, ceea ce demonstra că de partea cealaltă a uşii se aflau oameni în plină activitate, iar uşa, care putea fi deschisă în orice clipă, era singura ei pavăză împotriva lumii. Dar cumva, ajunsese să fie stăpînă în regatul ei ; îşi asumase suveranitatea inconştient.

Se apropiau paşi pe care nu-i auzi. E adevărat că paşii zăboviră, divagară şi urcară cu hotărîrea cuiva trecut de şaizeci de ani, şi mai mult, ale cărui braţe erau încărcate de crengi cu flori ; dar se apropiau constant şi nu peste mult timp un ciocănit cu ramuri de lauri o făcu pe Katharine să oprească creionul pe hîrtie. Totuşi nu schiţă nici o mişcare, şi rămase cu privirea goală ca şi cum aştepta să nu mai fie întreruptă. Dar uşa se deschise. La început, nu pricepu ce se întîmpla cu masa de verdeaţă care părea că înaintează fără vreun ajutor omenesc. Pe urmă, recunoscu părţi din capul mamei şi o persoană în spatele florilor galbene şi al bobocilor catifelaţi.

— De la mormîntul lui Shakespeare ! exclamă doamna Hilbery, dînd drumul buchetului pe duşumea, cu un gest care părea să arate un semn de dedicaţie. Pe urmă deschise larg braţele şi-şi îmbrăţişă fiica.

— Slavă Domnului, Katharine ! exclamă ea. Slavă Domnului ! repetă.

— Te-ai întors ? spuse Katharine foarte vag, ridicîndu-se să primească îmbrăţişarea.

Cu toate că recunoscuse prezenţa mamei, era încă foarte departe de a participa la scenă, şi totuşi i se părea

nemaipomenit de firesc ca mama ei să fie acolo, mulțumind cerului din tot sufletul pentru nu se știe ce binefaceri, și răspîndind florile și crengile de la mormîntul lui Shakespeare pe podea.

— Nimic altceva nu contează în lumea asta ! continuă doamna Hilbery. Numele nu spun nimic ; totul este ceea ce simțim. N-am avut nevoie de scrisori prostești, amabile și curioase. N-am avut nevoie să-mi spună tatăl tău. Am știut din prima clipă. M-am rugat ca să se întîmple așa.

— Ai știut ? repetă Katharine cuvintele mamei, vag și stins, uitîndu-se dincolo de ea. Cum ai știut ?

Începu, ca un copil, să răsucească un ciucure de la pelerina mamei.

— Din prima seară cînd mi-ai spus, Katharine. Ah, și de o mie de ori... la petreceri... cînd vorbeam despre cărți... felul cum intra el în cameră... vocea ta cînd i te adresai.

Katharine păru să chibzuiască pe rînd toate aceste dovezi. Pe urmă spuse grav :

— Nu mă mai mărit cu William. Și mai este și Cassandra...

— A, da, Cassandra, spuse doamna Hilbery. Trebuie să recunosc că la început am fost cam enervată dar, la urma urmelor, cîntă atît de minunat la pian. Te rog să-mi spui, Katharine, i se adresă ea impulsivă, unde te-ai dus în seara în care ea l-a interpretat pe Mozart, și ai crezut că eu picotesc ?

Katharine își aminti cu greutate.

— La Mary Datchet, spuse în cele din urmă.

— Aha ! făcu doamna Hilbery ușor dezamăgită. Îmi înjghebasem și eu idila mea... o mică speculație.

Se uită spre fiica ei. Katharine șovăi sub acea privire candidă și pătrunzătoare ; se îmbujoră, se întoarse și pe urmă ridică niște ochi extrem de luminoși.

— Nu-l iubesc pe Ralph Denham, spuse ea.

— Să nu te căsătorești dacă nu ești îndrăgostită, spuse doamna Hilbery foarte repede. Dar, adăugă ea, privind-o fugitiv pe Katharine, nu există și alte căi, Katharine... alte... ?

— Dorim să ne întîlnim ori de cîte ori ne face plăcere, dar să rămînem liberi, continuă Katharine.

— Să vă întîlniți aici, să vă întîlniți la ei acasă, să vă întîlniți pe stradă.

Doamna Hilbery trecu în revistă posibilitățile ca și cum încerca diverse corzi care nu-i sunau destul de plăcut în auz. Era limpede că avea sursele ei de informare, și fără îndoială că poșeta îi era burdușită de ceea ce ea numea „scrisori amabile" de la cumnată.

— Da. Sau să mă retrag la țară, conchise Katharine.

Doamna Hilbery se opri, păru nefericită, și-și căută inspirația pe fereastră.

— Cît mi-a fost de ajutor în magazinul acela... cum m-a însoțit pînă la ruine imediat... cît de *în siguranță* m-am simțit lîngă el...

— În siguranță ? A, nu, e groaznic de pripit... întotdeauna riscă. Vrea să-și lase baltă profesiunea și să locuiască într-o căsuță la țară, să scrie cărți, cu toate că n-are un ban și are o sumedenie de surori și frați de întreținut.

— A, are și mamă ? se interesă doamna Hilbery.

— Da. O doamnă în vîrstă destul de chipeșă, cu părul alb.

Katharine începu să-i descrie vizita, și curînd doamna Hilbery reuși să afle nu numai că locuința era înspăimîntător de urîtă și că Ralph o suporta cu stoicism, ci și că absolut toți depindeau de el, iar camera lui se afla la mansardă, și avea o perspectivă minunată asupra Londrei, și un corb.

— O pasăre bătrînă și nenorocită, într-un colț, aproape fără pene, spuse ea cu o gingășie în glas care părea că exprimă toate suferințele umanității și în același timp încrederea în capacitatea lui Ralph Denham de a le alina, astfel că doamna Hilbery nu putu să se abțină să nu exclame :

— Dar, Katharine, *ești* îndrăgostită ! la care Katharine se înroși, păru luată prin surprindere, de parcă spusese ceva nepermis și clătină din cap.

Doamna Hilbery ceru grăbită și alte amănunte ale acestei case aparte, și interpuse și cîteva speculații despre

întîlnirea lui Keats cu Coleridge, ceea ce netezi stinghereala de moment, şi o făcu pe Katharine să-şi continue descrierile şi indiscreţiile. Ba chiar, îi făcea o plăcere nespusă să aibă libertatea să vorbească cu cineva la fel de înţelept şi blajin, mama din cea mai fragedă pruncie, ale cărei tăceri păreau să răspundă unor întrebări neformulate. Doamna Hilbery asculta o perioadă îndelungată de timp fără să facă vreun comentariu. Părea că trage concluziile doar uitîndu-se la fiica ei, fără să fie nevoie s-o asculte, şi dacă ar fi fost luată la întrebări, probabil că ar fi dat o descriere extrem de greşită a vieţii lui Ralph Denham, în afara faptului că nu avea un ban, nici tată şi locuia la Highgate — toate acestea fiindu-i de fapt în avantaj. Dar ajutîndu-se de aceste priviri furişe, se asigură că fiica ei se afla într-o stare care-i dădea, pe rînd, ba o încîntare desăvîrşită, ba o spaimă grozavă.

În cele din urmă nu se putu abţine să nu exclame :

— În ziua de azi nu-i nevoie decît de cinci minute la Biroul de Înregistrări dacă consideră că serviciul divin e puţin prea înzorzonat — şi de fapt chiar aşa e, cu toate că are o mulţime de lucruri nobile.

— Dar nu vreau să ne căsătorim, replică fata cu tărie, şi adăugă : De fapt, de ce nu e posibil să locuieşti împreună, fără să fii căsătorit ?

Doamna Hilbery păru din nou descumpănită, şi în tulburarea ei, ridică foile de pe masă şi începu să le răsfoiască în toate părţile, şi să murmure în vreme ce le privea :

— A plus B minus C egal xyz. Vai ce oribil, Katharine. Asta sînt... ceva oribil.

Katharine luă foile din mîna mamei şi începu să le vînture distrată, căci privirea ei fixă părea să arate că era absorbită de cu totul alte gînduri.

— Ei, eu nu cunosc ce înseamnă oribil, spuse ea în cele din urmă.

— Dar el nu-ţi cere mîna ? exclamă doamna Hilbery. Nu-i vorba de tînărul acela serios cu ochii căprui, profunzi ?

— Nu cere nimic... nici unul din noi nu cere nimic.

— Dacă aş putea să te ajut, Katharine, aducîndu-mi aminte ce am simţit şi eu...

— Da, spune-mi ce ai simţit.

Doamna Hilbery, pe măsură ce ochii îşi pierdeau expresivitatea, îşi întorcea privirile de-a lungul uriaşului coridor de zile la capătul căruia se aflau siluetele mărunte — a ei şi a soţului ei, îmbrăcate fastuos, ţinîndu-se de mînă pe plaja luminată de lună, şi în amurg, boltele de trandafiri se unduiau.

— Eram într-o bărcuţă care se îndrepta seara spre o corabie, începu ea. Soarele apusese şi luna se înălţase deasupra capetelor noastre. Pe valuri scăpărau scînteieri argintii iar în mijlocul golfului se vedeau trei lumini verzi de la vapor. Capul tatălui tău arăta atît de măreţ profilat pe catarg. Acolo se găsea moartea şi viaţa. Marea uriaşă ne înconjura. Călătoria era nesfîrşită.

Vechiul basm răsuna în auzul lui Katharine armonios şi stăruitor. Da, putea să vadă spaţiul infinit al mării ; cele trei lumini verzi ale vasului ; siluetele cu mantii urcînd pe punte. Şi astfel, străbătînd apele verzui şi roşiatice, pe lîngă stîncile şi lagunele nisipoase, şi prin golfurile înţesate de catarge şi turlele bisericilor... ajunseră. Rîul parcă îi purtase şi îi depusese în acel loc precis. Îşi privi cu admiraţie mama, vechea călătoare.

— Cine ştie, exclamă doamna Hilbery, continuîndu-şi reveria, unde ne îndreptăm, sau de ce, sau cine ne-a trimis, sau peste ce vom da... cine ştie altceva în afară de faptul că iubirea este credinţa noastră... iubirea... îngînă ea, iar pîlpîirea uşoară dintre cuvintele rostite slab îi dădu Katharinei sentimentul că aude valurile spărgîndu-se solemn şi regulat de ţărmul întins la care se uita. Ar fi fost mulţumită ca mama ei să repete acel cuvînt aproape la nesfîrşit... un cuvînt alinător atunci cînd era rostit de altcineva, o realipire a bucăţilor fărîmate din lume. Dar doamna Hilbery, în loc să repete cuvîntul dragoste, spuse rugător :

— Şi n-o să-ţi mai treacă iar prin cap gîndurile acelea oribile, Katharine, aşa-i ? La care, vasul pe care Katharine îl zărea părea să intre în port şi să-şi sfîrşească voiajul. Cu toate acestea simţea intens nevoia, nu chiar de compasiune,

ci de un fel de sfat, sau, cel puțin, de prilejul de a-și putea expune problemele în fața unei a treia persoane, ca să le poată reîmprospăta pentru sine.

— Asta înseamnă, spuse ea, ignorînd dificila problemă a lucrurilor oribile, că știai că ești îndrăgostită ; noi două ne asemănăm. Am impresia, continuă ea, încruntîndu-se puțin cînd încerca să prindă sentimentul dificil, că parcă ceva se sfîrșește brusc... dispare... se estompează... o iluzie... de parcă atunci cînd credem că iubim ne închipuim doar că iubim... ne imaginăm ceva ce nu există. De aceea este imposibil să ne căsătorim vreodată. Să descoperim întotdeauna că celălalt nu e decît o iluzie, să ne vedem de drum și să o lăsăm baltă, să nu fim niciodată siguri că ne pasă, sau că lui îi pasă de cu totul altcineva, nu de tine, groaza de a trece dintr-o stare sufletească în alta, fericirea unui moment schimbată pe nefericirea următorului... acesta este motivul pentru care nu este posibil să ne căsătorim. În același timp, continuă ea, nu putem trăi unul fără celălalt, pentru că...

Doamna Hilbery așteptă răbdătoare să-și sfîrșească propoziția, dar Katharine tăcu și-și trecu degetele peste foile cu cifre.

— Trebuie să avem încredere în viziunea noastră, reluă doamna Hilbery, privind cifrele, care o întristau vag și în mintea ei se legau de socotelile casei, altfel, după cum spuneai...

Aruncă o privire iluminatorie în străfundurile deziluziei care, poate, nu-i erau total necunoscute.

— Crede-mă, Katharine, e același lucru pentru toți... pentru mine, pentru tatăl tău, spuse ea serios și suspină.

Scrutară amîndouă abisul, și fiind cea mai vîrstnică, își reveni prima și rosti :

— Dar unde este Ralph ? De ce nu este aici să-l văd și eu ?

Expresia lui Katharine se schimbă brusc.

— Pentru că nu are voie să vină aici, replică ea cu amărăciune.

Doamna Hilbery se descotorosi de asta cu un gest.

— Ar mai fi timp să trimitem după el înainte de ora prînzului ? întrebă ea.

Katharine o privi ca și cum într-adevăr era o magiciană. Simți încă o dată că în fața mamei ei nu se afla adulta deprinsă să sfătuiască și să dea ordine, ci o ființă o idee mai înaltă decît tulpinile lungi de iarbă și florile pitice, complet dependentă de silueta nedefinită al cărei cap se înălța spre cer, și a cărei mînă o ținea pe a ei, pentru îndrumare.

— Nu sînt fericită fără el, spuse ea simplu.

Doamna Hilbery aprobă din cap lăsînd să se înțeleagă că pricepe, că are în minte niște planuri pentru viitor. Adună florile, le inhală mireasma și fredonînd un cîntecel despre fata unui morar, ieși din cameră.

Cazul de care se ocupa Ralph Denham în după-amiaza aceea nu primea întreaga lui atenție, după cîte se părea, și totuși afacerile răposatului John Leake din Dublin erau suficient de încîlcite ca să solicite întreaga grijă pe care un avocat le-o poate acorda, dacă nu dorea ca văduva Leake și cei cinci copii de vîrstă fragedă să nu primească nici un fel de venituri modeste. Dar apelul la umanitatea lui Ralph nu prea avea șanse astăzi ; nu mai era modelul de concentrare cunoscut. Paravanul ridicat cu atîta grijă între diversele sectoare ale vieții lui fusese dărîmat, cu rezultatul că deși ochii săi erau fixați pe testament, pe pagină îi apărea un anume salon din Cheyne Walk.

Făcu apel la toate procedeele care se dovediseră eficiente în trecut pentru a susține paravanul minții, pînă cînd ar fi putut să plece acasă fără să nască bănuieli ; dar spre ușoara lui spaimă, se pomeni asaltat atît de persistent, parcă din afară, de Katharine, încît se lansă disperat într-un interviu imaginar cu ea. Ea îl făcea să uite o bibliotecă burdușită cu rapoarte avocățești, iar colțurile și laturile camerei suferiră o ciudată îndulcire a contururilor, așa cum se întîmplă cu o cameră care pare nefamiliară în clipa în care te trezești din somn. Încet, încet, un puls sau o tensiune începură să bată la intervale regulate în mintea sa, adunîndu-i gîndurile în valuri la care se potriveau cuvintele și fără să-și dea prea bine seama ce făcea, începu să scrie pe o bucată de ciornă ceva care aducea cu o poezie, cu spații goale la fiecare

vers. Cu toate acestea, nu aşternuse prea multe versuri cînd trase violent de toc, de parcă el era răspunzător de aceste fapte necugetate ; rupse hîrtia în bucăţele. Acesta era un lucru pe care Katharine i-l făcuse clar şi remarca nu putea fi echivalată poetic. Remarcile ei erau total distrugătoare de poezie, deoarece ele arătau limpede că poezia nu avea nici în clin, nici în mînecă cu ea ; îi spunea că toţi prietenii ei îşi petreceau timpul alcătuind fraze ; toate sentimentele lui erau iluzii, şi în clipa următoare, ca şi cum ea îşi bătea joc de neputinţa lui, se lăsase în voia acelor stări de visare care nu luau cîtuşi de puţin în seamă existenţa lui. Ralph fusese stîrnit de încercările lui înfocate de a-i atrage atenţia asupra faptului că el stătea în mijlocul cămăruţei din Lincoln's Inn Fields la o distanţă considerabilă de Chelsea. Distanţa fizică îi sporea disperarea. Începu să străbată camera în cercuri pînă cînd procesul îl îngreţoşă ; apoi luă o foaie de hîrtie ca să scrie o scrisoare şi înainte de a o începe, jură s-o trimită în aceeaşi seară.

Era greu să cuprindă totul în cuvinte ; poezia ar fi fost mai potrivită, dar trebuia să se înfrîneze de la aşa ceva. Într-un număr nesfîrşit de mîzgăliturî, pe jumătate şterse, încercă să-i transmită posibilitatea că deşi fiinţele umane sînt jalnic de prost adaptate comunicării, cu toate acestea, asemenea comuniune este cea mai bună din cîte cunoaştem ; mai mult, ele înlesneau amîndurora să aibă acces la o altă lume independentă de treburile personale, o lume a dreptului, filozofiei, sau mai straniu, o lume din care prinsese o frîntură cu cîteva seri în urmă cînd amîndoi păreau să împărtăşească ceva, să creeze ceva, un ideal... o viziune cu mult înaintea circumstanţelor reale. Dacă acest cearcăn auriu ar fi fost şters, dacă viaţa n-ar fi fost înconjurată de iluzie (dar de fapt chiar era o iluzie ?), atunci ar fi o poveste prea deprimantă ca să fie lusă la capăt ; aşa că scrise sub un impuls brusc de convingere care o vreme curse liber şi lăsă cel puţin o frază aşternută pînă la capăt. Lăsînd loc celorlalte dorinţe, în general această concluzie îi apărea ca justificatoare pentru relaţia lor. Dar concluzia era de natură mistică ; il azvîrlea în meditaţie. Dificultatea cu care şi acest scurt

fragment fusese scris, lipsa de adecvare a cuvintelor şi nevoia de a scrie sub ele şi deasupra lor alte cuvinte, care pînă la urmă se dovediră la fel de nepotrivite, îl făcură să lase totul baltă înainte de a rămîne mulţumit de ce compusese, şi neputincios în faţa convingerii că asemenea divagaţii nu vor face niciodată impresie asupra lui Katharine. Se simţi mai izolat de ea ca niciodată. Alene, şi pentru că nu mai reuşea să înainteze în nici un fel cu vorbele, începu să schiţeze siluete pitice între spaţiile goale, capete concepute să semene capului ei, pete înconjurate de flăcări menite să reprezinte... poate întregul univers. Fu întrerupt din această ocupaţie de anunţul că o doamnă dorea să-i vorbească. Abia avu timp să-şi treacă mîinile prin păr ca să arate pe cît posibil a avocat şi să-şi înfunde în buzunar hîrtiile, cuprins de jena că ar putea fi zărite şi de alţi ochi, cînd îşi dădu seama că toate pregătirile lui fuseseră inutile. Vizitatoarea era doamna Hilbery.

— Sper că nu lichidezi averea cuiva în grabă, remarcă ea, privind actele de pe masă, sau să tai pe cineva de la moştenire dintr-o lovitură, pentru că vreau să te rog să-mi faci un hatîr. Iar Anderson nu lasă caii să aştepte. (Anderson este un tiran desăvîrşit, dar l-a dus pe bietul tatăl meu la Catedrală în ziua în care l-au îngropat.) Mi-am permis să vin la dumneata, domnule Denham, nu în căutare de ajutor legal (cu toate că nu ştiu zău la cine aş apela dacă m-aş afla la strîmtoare), ci ca să te rog să mă ajuţi să pun la punct nişte probleme plicticoase şi mărunte de familie care s-au ivit cită vreme am lipsit de acasă. Am fost la Stratford-on-Avon (trebuie să-ţi povestesc şi asta într-o zi), şi acolo am primit o scrisoare de la cumnata mea, o gîsculiţă amabilă căreia îi face plăcere să se vîre peste copiii altora pentru că ea personal nu are. (Ne este foarte teamă că o să-şi piardă vederea la un ochi şi întotdeauna am avut convingerea că bolile fizice se transformă în boli mintale. Cred că Matthew Arnold spune ceva în genul ăsta despre Lordul Byron.) Dar asta nu are nici o legătură.

Efectul acestor paranteze, fie că erau introduse în mod voit sau reprezentau o pornire instinctivă din partea doamnei Hilbery ca să-şi înfrumuseţeze goliciunea dis-

cursului, îi dădu lui Ralph timp suficient să-şi dea seama că era în posesia tuturor datelor situaţiei şi venise, cumva, în calitate de ambasadoare.

— N-am venit aici să vorbesc despre Lordul Byron, continuă doamna Hilbery rîzînd scurt, cu toate că ştiu că şi dumneata şi Katharine, spre deosebire de alţi tineri ai generaţiei voastre, încă îl mai consideraţi demn de citit.

Se opri.

— Sînt atît de bucuroasă că am făcut-o pe Katharine să citească poezie, domnule Denham ! exclamă ea, şi să simtă poezia şi să privească poezia ! Încă n-o poate exprima în cuvinte, dar o va face... ah, o va face !

Ralph, a cărui mînă se crispase şi a cărui limbă refuza să articuleze ceva, cumva reuşi să spună că existau momente cînd se simţea pierdut, absolut pierdut, cu toate că nu dădea dovadă de nici un motiv pentru această afirmaţie.

— Dar ţii la ea ? întrebă doamna Hilbery.

— Doamne Dumnezeule ! exclamă el, cu o vehemenţă care nu admitea nici o umbră de îndoială.

— Amîndoi aveţi ceva împotriva slujbei de la biserică ? întrebă inocentă doamna Hilbery.

— Puţin îmi pasă ce fel de slujbă e, replică Ralph.

— Dacă lucrurile ajung în ultima fază, te căsătoreşti cu ea la Catedrala Westminster ? întrebă doamna Hilbery.

— M-aş căsători cu ea la Catedrala Sf. Paul.

Dubiile asupra acestui punct, care erau întotdeauna stîrnite de prezenţa lui Katharine, dispăruseră complet şi cea mai fierbinte dorinţă a lui era să fie alături de ea imediat, căci în fiecare secundă, departe de ea, şi-o imagina alunecînd tot mai mult într-una din acele stări de spirit în care el nu-şi găsea locul. Dorea s-o domine, s-o posedeze.

— Slavă Domnului ! exclamă doamna Hilbery.

Îi mulţumea Domnului pentru nenumărate binecuvîntări ; pentru convingerea cu care vorbea tînărul ; şi nu cel mai puţin pentru perspectiva că de ziua nunţii fetei ei peste distinsa adunare aflată lîngă locul unde zăcea liniştit tatăl ei alături de alţi poeţi ai Angliei, vor răsuna cadenţele, versetele impunătoare ; vechea elocinţă a sluj-

bei de nuntă. Ochii i se umplură de lacrimi ; dar își aminti simultan că o aștepta trăsura și abia văzînd din cauza lacrimilor se îndreptă spre ușă. Denham o urmă pe scări în jos. —

Călătoria a fost ciudată. Pentru Denham a fost într-adevăr cea mai neplăcută din cîte avusese parte. Singura lui dorință era să ajungă cît mai repede și fără ocol la Cheyne Walk ; dar curînd fu evident că doamna Hilbery fie că nu ținea cont de această dorință fie că socotea potrivit să o dejoace, întrerupînd diverse comisioane personale. Oprea trăsura la oficii poștale, cafenele și magazine suspect de distinse, unde vînzători vîrstnici trebuiau salutați ca prieteni vechi ; și observînd domul Catedralei Sf. Paul deasupra vîrfurilor ascuțite și neregulate de pe Ludgate Hill, trase șnurul impulsiv și dădu instrucțiuni lui Anderson să-i ducă într-acolo. Dar Anderson avea motivele lui să descurajeze pioșenia de după-amiază, și ținu cu încăpățînare frîul spre vest. După cîteva minute, doamna Hilbery își dădu seama de situație și o acceptă bine dispusă, cerîndu-i scuze lui Ralph dacă era nemulțumit.

— Nu contează, spuse ea, mergem în altă zi la Sf. Paul, și s-ar putea chiar să ne ducă pe lîngă Catedrala Westminster, și ar fi chiar mai bine, deși nu pot să promit că lucrurile se vor petrece *chiar așa.*

Ralph pierdu șirul vorbelor. Parcă trupul și gîndurile ei începuseră să plutească într-o altă regiune, cu nori fugărindu-se și încrucișîndu-se, învăluind totul într-o nebulozitate aburită. Între timp însă, își dădea seama de dorința sa intensă, de neputința de a o realiza și de suferința crescîndă pe care i-o aducea nerăbdarea.

Brusc doamna Hilbery trase șnurul cu atîta hotărîre încît pînă și Anderson trebui să dea ascultare ordinului rostit de ea cu capul scos pe geam. Trăsura trase pe neașteptate în mijlocul Whitehall-ului în fața unei clădiri uriașe, dedicată unui birou guvernamental. Într-o secundă, doamna Hilbery prinse să urce treptele, iar Ralph rămase singur cu un simțămînt puternic de iritare din cauza acestei noi întîrzieri, și făcînd presupuneri ce comisioane o împinseseră să apuce calea spre Consiliul Educației. Era

cît pe ce să sară din trăsură și să ia un taxi, cînd doamna Hilbery reapăru vorbind plină de bună dispoziție cu cineva care nu se vedea în spatele ei.

— Începem foarte bine toți, spunea ea. Avem loc berechet. Mai e loc pentru *patru* ca tine, William, adăugă ea, deschizînd ușa, iar Ralph observă că Rodney se alăturase grupului. Cei doi bărbați se priviră. Dacă mîhnirea, rușinea și stinghereala în cele mai acute forme ar fi fost vizibile pe chipul omului, Ralph le-ar fi putut citi foarte ușor pe toate în spatele torentului de vorbe ale nefericitului său însoțitor. Dar doamna Hilbery fie că nu observa nimic, fie că era hotărîtă să nu observe. Continua să vorbească ; se adresa, după cum li se păru celor doi tineri, cuiva dinafară, undeva în văzduh. Vorbea despre Shakespeare, apostrofa rasa umană, proclama virtuțile poeziei divine, începu să recite versuri care se întrerupeau pe la mijloc. Marele avantaj al discursului era că n-avea nevoie de nici un sprijin exterior. Decurse fără întreruperi pînă la Cheyne Walk, însoțit doar de vreo duzină de mormăituri și murmure :

— Ei, spuse ea coborînd sprintenă, am ajuns !

Avea în glas și pe chip o notă ironică și neserioasă cînd se întoarse de pe trepte să-i privească, amănunt care îi umplură și pe Rodney și pe Denham de aceleași presimțiri funeste pentru că se lăsaseră pe mîna unei asemenea ambasadoare ; iar Rodney chiar șovăi în prag și-i șopti lui Denham :

— Du-te tu, Denham. Eu...

Se întoarse, dar ușa se deschise și înfățișarea familiară a casei etalîndu-și farmecul îl făcu să-i urmeze grăbit pe însoțitorii lui, și ușa se închise, barîndu-i drumul de scăpare. Doamna Hilbery îi conduse la etaj și de acolo în salon. Focul ardea ca de obicei, măsuțele erau încărcate de serviciile de porțelan și de argintărie. Salonul era gol.

— Ah, spuse ea. Katharine nu-i aici. Probabil că e sus, la ea în cameră. Ai să-i spui ceva, știu, domnule Denham. Știi să ajungi la ea ? ridică vag mîna spre plafon. Devenise brusc serioasă și calmă, stăpîna casei. Gestul cu care îl concedie pe Ralph avea o demnitate pe care acesta n-avea s-o uite niciodată. Se părea că-i oferă cu o simplă

mişcare a mîinii să dispună cum doreşte de tot ce avea. Ieşi din cameră.

Casa familiei Hilbery era înaltă, cu multe etaje şi culoare cu uşi închise, care în clipa în care Ralph trecu de salon deveniră total necunoscute. Urcă cît putu de repede şi ciocăni la prima uşă.

— Pot să intru ? întrebă el.

O voce dinăuntru răspunse : „Da".

Sesiză într-o clipă o fereastră mare, luminată, o masă goală şi o oglindă lunguiaţă. Katharine se ridicase şi rămăsese în picioare cu nişte hîrtii albe în mînă, care se aşternură zburătăcite pe jos în clipa în care îşi dădu seama cine era vizitatorul. Explicaţia a fost scurtă. Sunetele erau nearticulate ; nimeni, în afară de ei, n-ar fi fost în stare să înţeleagă despre ce era vorba. Ca şi cum toate forţele lumii se aflau în acţiune ca să-i sfîşie în bucăţi, rămaseră cu mîinile încleştate, îndeajuns de aproape pentru ca şi ochiul răutăcios al timpului să nu-i poată percepe decît ca un cuplu unit, o unitate indivizibilă.

— Nu face nici o mişcare, nu pleca, îl imploră ea, cînd el se aplecă să adune foile căzute. Dar el le ridică şi dintr-un impuls brusc, îşi desfăşură propria lui dizertaţie neterminată, cu concluzia ei mistică ; îşi citiră compunerile în tăcere.

Katharine citi totul pînă la sfîrşit ; Ralph urmări cifrele atît cît îi permitea matematica pe care o ştia. Sfîrşiră amîndoi aproape în aceeaşi clipă, şi rămaseră o vreme tăcuţi.

— Astea sînt foile pe care le-ai uitat pe bancă la Kew, spuse în cele din urmă Ralph. Le-ai împăturit atît de repede încît n-am putut să văd ce scria în ele.

Katharine se înroşi profund ; dar cum nu se mişca sau nu încerca să-şi ascundă chipul, avea înfăţişarea cuiva lăsat fără nici o apărare, iar Ralph o asemui cu o pasăre sălbatică lăsîndu-se din zbor cu aripile tremurătoare adunate, gata să fie prinsă de mîna lui. Clipa revelaţiei fusese nespus de dureroasă — lumina căzuse cu o intensitate surprinzătoare. Trebuia acum să se obişnuiască că mai era cineva cu ea care-i împărtăşea singurătatea. Uluirea era pe jumătate ruşine şi jumătate preludiul

unei bucurii imense. Nici nu era străină de faptul că la suprafață totul probabil că apărea nespus de absurd. Se uită să vadă dacă Ralph zîmbea dar îi observă privirea ațintită asupra ei cu o asemenea seriozitate încît înclină să creadă că nu comisese nici un sacrilegiu ci se îmbogățise, poate nemăsurat, poate etern. Abia dacă îndrăznea să se cufunde în această fericire nemărginită. Privirea lui însă părea să-i ceară o asigurare despre o altă problemă, deosebit de importantă pentru el. Îi cerea, fără cuvinte, să-i spună dacă ceea ce Katharine citise pe foaia lui de hîrtie confuză reprezenta vreun înțeles sau adevăr pentru ea. Katharine își înclină încă o dată fruntea asupra foilor din mîna ei.

— Îmi place punctul cu flăcările în jur, spuse ea gînditoare.

Ralph aproape că-i smulse pagina din mînă, ruşinat şi disperat cînd văzu cum contemplă simbolul idiot al celor mai confuze şi emoționate clipe ale lui.

Era convins că ele nu pot spune nimănui nimic, cu toate că pentru el nu o reprezentau numai pe Katharine, ci şi toate trăirile resimțite alături de ea de cînd o văzuse pentru prima oară turnînd ceai în acea după-amiază de duminică. Reprezenta prin forma lui, un punct central cu mîzgăliturî împrejur — acea strălucire care încunjura pentru el în mod inexplicabil atît de multe obiecte ale vieții, îndulcindu-le contururile, astfel că putea să vadă anumite străzi, sau cărți, sau situații tivite de o aureolă abia perceptibilă privirii. Katharine zîmbea oare ? Așezase jos hîrtia plictisită, condamnînd-o nu numai pentru forma nepotrivită, ci şi pentru falsitate ? Avea de gînd să protesteze din nou, că el iubea numai o viziune a ei ? Dar ei nu-i trecuse prin cap că acea diagramă avea vreo legătură cu ea. Katharine spuse simplu şi pe același ton meditativ :

— Da, şi mie mi se pare că lumea arată așa.

Ralph îi primi asigurarea cu o bucurie nemărginită. Tăcut şi constant, în spatele întregii vieți, începu să se înalțe acea margine roşiatică care dă culoare atmosferei şi umple scena cu umbre atît de întunecoase şi profunde, încît începi să-ți închipui că vrei să le străpungi densita-

tea și să înaintezi mereu, explorînd la nesfîrșit. Fie că exista sau nu vreo corespondență între cele două perspective care se deschideau acum în fața lor, împărtășeau acum același simțămînt al unui viitor iminent, vast, misterios, încărcat nedefinit cu forme incipiente pe care fiecare urma să le desfășoare în fața privirilor celuilalt ; dar pentru prezent, perspectiva viitorului era suficientă spre a-i umple de o adorație mută. Oricum, încercările ulterioare de a-și vorbi fură întrerupte de o bătaie în ușă și de apariția unei servitoare care, cu o notă misterioasă pe potrivă, anunță că o doamnă dorește s-o vadă pe domnișoara Hilbery, dar refuză să-și dea numele.

Cînd Katharine se ridică, cu un suspin adînc, pentru a-și relua îndatoririle, Ralph se duse cu ea, dar nici unul nu făcu nici o presupunere cu privire la doamna anonimă, în timp ce coborau scările. Se prea poate ca ideea fantastică cum că la ușă se afla o cocoșată în negru, cu un pumnal de oțel pe care urma să-l înfigă în inima lui Katharine, să-i fi apărut lui Ralph plauzibilă, așa că se repezi primul în sufragerie ca să pareze lovitura. Apoi exclamă : „Cassandra !" cu asemenea ușurare la vederea domnișoarei Otway, în picioare, lîngă masa din sufragerie, încît ea puse degetul la gură și îl imploră să tacă.

— Nu trebuie să știe nimeni că sînt aici, explică ea cu o șoaptă teribilă. Am pierdut trenul. Am colindat prin Londra toată ziua. Nu mai suport, Katharine, ce mă fac ?

Katharine împinse un scaun în față ; Ralph găsi repede vinul și-i turnă un pahar. Chiar dacă nu leșină, era cît pe ce.

— William e sus, spuse Ralph, îndată ce fata păru să-și revină. Mă duc să-l rog să coboare.

Propria lui fericire îi dăduse încrederea că toți ceilalți trebuiau să fie și ei neapărat fericiți. Dar Cassandra nu uitase de poruncile și mînia unchiului, așa că nu îndrăznea să facă vreo mișcare. O apucă agitația și spuse că trebuie să părăsească imediat casa. Nu era însă în stare să plece, chiar în cazul în care ar fi știut unde să se ducă. Vechiul bun simț al Katharinei, la care aceasta nu

mai făcuse apel de vreo două săptămîni, o ocoli şi de astă dată, şi nu fu în stare decît să întrebe :

— Da' unde ţi-e bagajul ? cu vaga credinţă că închirierea unei camere depinde în totalitate de numărul de bagaje.

— L-am pierdut, a fost răspunsul Cassandrei, fără cîtuşi de puţin de folos în chip de concluzie.

— Ţi-ai pierdut bagajul, repetă ea.

Ochii i se opriră pe Ralph, cu o expresie care părea să fie mai potrivită însoţirii unei mulţumiri profunde pentru faptul că exista, sau unui jurămînt de devotament etern, şi nicidecum problemei bagajelor. Cassandra remarcă privirea şi văzu că îi fusese înapoiată : ochii i se umplură se lacrimi. Începu să şovăie în exprimare. Apoi porni iar să discute problema locuinţei cînd Katharine, care păruse că se înţelesese cu Ralph din ochi şi-i căpătase permisiunea, îşi scoase inelul cu rubin de pe deget şi i-l dădu Cassandrei, spunîndu-i :

— Cred că ţi se potriveşte fără nici un fel de modificare.

Aceste cuvinte n-ar fi fost suficiente s-o convingă pe Cassandra de ceea ce ţinea atît de mult să creadă, dacă Ralph nu i-ar fi luat mîna într-a sa, şi ar fi întrebat-o :

— De ce nu vrei să ne spui că eşti bucuroasă ?

Cassandra era atît de bucuroasă încît pe obraji începură să i se rostogolească lacrimile. Certitudinea logodnei Katharinei nu numai că o uşura de o mie de temeri slabe şi reproşuri ce şi le aducea, dar îi stinse şi spiritul critic care în ultima vreme îi subminase încrederea în Katharine. Vechea încredere îi reveni. Păru s-o privească cu aceeaşi intensitate curioasă pe care o pierduse ; ca o fiinţă care ieşe din sfera noastră, astfel că viaţa în prezenţa ei devine un proces intensificat, iluminîndu-ne nu numai pe noi, ci şi o bucată bună din lumea ce ne înconjoară. În clipa următoare îşi compară propria soartă cu cea a lor şi înapoie inelul :

— Nu-l iau pînă nu mi-l dă chiar William. Ţine-l tu pentru mine, Katharine.

— Te asigur că totul este în regulă, spuse Ralph. Să-i spun lui William...

Era cît pe ce să ajungă la uşă, chiar în ciuda protestului Cassandrei cînd, doamna Hilbery, care fie că fusese prevenită de servitoare sau cu obişnuită presimţire bănuise că era nevoie de intervenţia ei, deschise uşa şi-i cuprinse într-o privire zîmbitoare.

— Draga mea Cassandra, exclamă ea. Ce fericită sînt să te văd aici. Ce coincidenţă ! remarcă ea, printre altele, William e sus. Ceainicul dă în foc. Katharine, unde e ? zic eu. Mă duc să văd şi o găsesc pe Cassandra !

Păru că-şi demonstrase ceva spre marea ei satisfacţie, cu toate că nimeni nu putea afirma precis ce anume.

— O găsesc pe Cassandra, repetă ea.

— A pierdut trenul, interveni Katharine, văzînd că verişcara ei nu putea articula nici un cuvînt.

— Viaţa, începu doamna Hilbery, inspirîndu-se din portretele de pe perete, după cîte se părea, constă în pierdutul trenurilor şi găsitul...

Dar se stăpîni şi observă că probabil ceainicul a dat în foc de mult.

În starea de tulburare în care se afla, avu impresia că acest ceainic trebuie să fie ceva uriaş, capabil să inunde casa cu vălătucii lui neconteniţi de aburi, reprezentantul mînios al tuturor celorlalte îndatoriri gospodăreşti pe care le neglijase. Alergă grăbită spre salon şi ceilalţi o urmară, căci doamna Hilbery o înconjură pe Cassandra cu braţul şi o forţă să urce scările. Îl găsiră pe Rodney supraveghind ceainicul, stîngaci, dar atît de detaşat încît catastrofa de care se temea Katharine era cît pe ce să aibă loc. Pentru că trebuiau să vadă de ce se întîmpla, n-avură vreme de saluturi, dar Rodney şi Cassandra îşi aleseră locuri cît mai departe unul de celălalt şi se aşezară cu aerul unora care aveau de gînd să zăbovească foarte puţin. Fie că doamna Hilbery nu observase cît erau de stînjeniţi, fie că părea să nu ia în seamă acest lucru, sau poate considera că venise vremea să schimbe subiectul, oricum nu făcu altceva decît să sporovăiască despre mormîntul lui Shakespeare :

— Atîta pămînt şi atîta apă şi spiritul acela sublim planînd peste toate, meditä ea şi continuă să-şi fredoneze cîntecul ciudat, aproape nepămîntesc despre zori şi apusuri, marii poeţi şi spiritul neschimbat al iubirii nobile

pe care o dăduseră aceştia ca exemplu, încît nimic nu se transformă, şi fiecare epocă se leagă de cealaltă, şi nimeni nu moare, şi cu toţii ne întîlnim ca spirite ; după un timp făcu abstracţie de toate persoanele care se găseau în cameră. Brusc însă, remarcile ei părură să micşoreze cercul uriaş în care se avîntau, şi să se oprească temporar şi în gol pe probleme de moment.

— Katharine şi Ralph, spuse ea, ca şi cum încerca sunetul, William şi Cassandra.

— Mă simt într-o postură absolut falsă, spuse William disperat, avîntîndu-se în această paranteză a reflecţiilor doamnei Hilbery. N-am dreptul să stau aici. Domnul Hilbery mi-a spus ieri să părăsesc această casă. N-am avut intenţia să mai revin vreodată. Acum am să...

— Şi eu simt la fel, îl întrerupse Cassandra. După ce mi-a spus unchiul Trevor aseară...

— Te-am pus într-o situaţie absolut abominabilă, continuă Rodney, ridicîndu-se de la locul lui, mişcare pe care Cassandra o imită în aceeaşi clipă. Pînă nu capăt consimţămîntul tatălui tău, nu am dreptul să-ţi mai vorbesc... cu atît mai puţin în această casă, unde comportamentul meu... o privi pe Katharine, se împotmoli în cuvinte şi tăcu... unde comportamentul meu a fost reprobabil şi cît se poate de condamnat, se obligă el să continue. I-am explicat mamei tale totul. Este atît de generoasă încît încearcă să mă facă să cred că nu am făcut nimic rău... ai convins-o că purtarea mea, aşa egoistă şi şovăielnică cum pare... egoistă şi şovăielnică... repetă el, ca vorbitor care şi-a pierdut însemnările.

În Katharine păreau că se luptă două porniri : una era dorinţa de a rîde de spectacolul ridicol pe care îl făcea discursul oficial al lui William, aruncat peste masa de ceai ; cealaltă era dorinţa de a izbucni în lacrimi la vederea acestor manifestări puerile şi cinstite ale lui şi care o mişcau nespus. Spre surprinderea tuturor se ridică, întinse mîna şi spuse :

— Nu ai ce să-ţi reproşezi... întotdeauna ai fost..., aici însă vocea i se stinse şi din ochi îi izvorîră lacrimi care se prelinseră pe obraji, iar William la fel de mişcat, îi luă mîna şi i-o duse la buze. Nimeni nu băgă de seamă că uşa salonului se deschise suficient de mult pentru a

permite cel puțin unei jumătăți din domnul Hilbery să pătrundă, sau suficient pentru a-i da posibilitatea să contemple scena din jurul mesei de ceai cu o expresie de cel mai profund dispreț și dezaprobare. Se retrase neobservat. Se opri pe palier încercînd să-și recapete stăpînirea de sine și să se hotărască ce cale ar trebui să adopte ca să nu piardă din demnitate. Așteptă o clipă și pe urmă, apăsînd de mai multe ori cu zgomot clanța, deschise pentru a doua oară ușa. Toți își reluaseră locurile ; cine știe ce incident absurd le stîrnise rîsul și se uitau pe sub masă, astfel că apariția lui trecu pentru moment neobservată. Katharine, îmbujorată, ridică capul și spuse :

— Ei, asta e ultima mea încercare melodramatică.

— E de necrezut ce departe se pot rostogoli lucrurile astea, spuse Ralph, aplecîndu-se să ridice colțul covorului.

— Lasă... nu face nimic. O să-l găsim... începu doamna Hilbery, și pe urmă îl zări pe soțul ei și exclamă : Ah, Trevor, caută inelul de logodnă al Cassandrei.

Domnul Hilbery privi instinctiv spre covor. Spre surprinderea lui, inelul se rostogolise chiar în locul unde se afla. Văzu rubinele atingînd vîrful ghetei. Obișnuința ne este atît de înrădăcinată încît nu se putu înfrîna să nu se aplece, înfiorat de plăcere ușor și absurd că el era cel care-l descoperise, în timp ce ceilalți îl căutau, și aplecîndu-se, îl culese de pe jos și îl oferi cu o înclinare extrem de curtenitoare Cassandrei. Se prea poate ca reverența să-i fi declanșat în mod automat sentimentele de curtoazie și politețe, așa că domnul Hilbery se pomeni că, în clipa în care se îndreptă de spate, îi dispăruse total orice resentiment. Cassandra îndrăzni să-i întindă obrazul și primi o sărutare. Se înclină cam rigid către Rodney și Denham, care se ridicaseră amîndoi în picioare ; după aceea, se așezară cu toții. Doamna Hilbery păru că așteptase exact momentul în care să-și facă apariția soțul ei pentru a-i pune o întrebare, care, din înflăcărarea cu care fusese rostită, era evident că se afla de mult timp formulată.

— Ah, Trevor, spune-mi, te rog, cînd s-a jucat pentru prima oară *Hamlet* ?

Ca să-i răspundă, domnul Hilbery trebui să recurgă la singurătatea cărturărească a lui William Rodney, și

înainte ca acesta să poată spune că ceea ce susținea domnul Hilbery era întru totul ceea ce știa și el, Rodney avu sentimentul că era din nou primit în societatea celor civilizați având binecuvîntarea nu a altcuiva decît a marelui Shakespeare. Mrejele literaturii, care temporar îl părăsiseră pe domnul Hilbery, îl prinseră iar, turnînd asupra urîțeniei vulgare a problemelor omenești balsamul ei tămăduitor, și oferindu-i un făgaș în care frămîntările lui, atît de chinuitoare cu o seară înainte, puteau curge, rotunjindu-i-se pe buze în fraze armonioase, care nu răneau pe nimeni. Era suficient de stăpîn pe ceea ce spunea, cel puțin în măsura în care putea s-o privească pe Katharine și apoi din nou pe Denham. Toată această discuție despre Shakespeare avusese darul unui soporific, sau mai degrabă acționase ca o incantație asupra lui Katharine. Se lăsă pe speteaza scaunului, în capul mesei, fără să rostească un cuvînt, și-și lăsă privirea să-i lunece ușor peste ei toți, receptînd cele mai vagi noțiuni ale unor capete omenești profilate pe tablouri, pe pereții gălbui, pe draperii de catifea stacojie. Denham, spre care se întoarse un moment mai tîrziu, îi împărtăși aceeași imobilitate transmisă prin privire. Dar îndărătul calmului și reținerii, se putea citi o hotărîre, o voință, susținute cu o tenacitate neșovăielnică, care făceau ca turnurile de frază ale domnului Hilbery, atît de măiestrit conduse, să pară lipsite de importanță. Oricum, acesta nu rosti nimic. Îl respecta pe tînăr ; era un tînăr extrem de capabil ; nu l-ar fi mirat să facă exact ce-și propusese. Îi trecu prin minte că acest tînăr, liniștit și cu o ținută foarte demnă, ar fi putut să înțeleagă preferințele Katharinei ; îl surprinse fiorul puternic de gelozie care-l străbătu. Dacă s-ar fi măritat cu Rodney, n-ar fi simțit nici o tresărire. Dar pe omul *ăsta* îl iubea fiica lui. Sau care era starea de lucruri dintre ei ? Începu să-l cuprindă o emoție extrem de confuză, care-i învinse pornirea rea, cînd doamna Hilbery, care simțise brusc pauza din conversație, și o privise pe Katharine nostalgic o dată sau de două ori, remarcă :

— Dacă vreți să plecați, Katharine, sînteți liberi. E acolo cămăruța aceea. Poate tu și Ralph...

— Sîntem logodiți, spuse Katharine, trezărind din visare, și privindu-și brusc tatăl.

Domnul Hilbery fu luat prin surprindere de anunțul direct; ieni ca și cum primise o lovitură neașteptată. Își dorise să o vadă purtată de acest torent, să fie dusă de lîngă el de o forță necontrolabilă, să stea lîngă ea neajutorat și nebăgat în seamă? Ah, cît de mult o iubea! Se înclină scurt către Denham.

— Aseară am înțeles ceva în direcția asta, spuse el. Sper s-o meriți.

Dar nu privi deloc spre fiica lui, și ieși cu pași mari din cameră, lăsînd în gîndurile femeilor de acolo un simțămînt de respect amestecat cu amuzament față de masculul necivilizat, nepăsător, mînios, care se retrăgea furibund scoțînd un răget ce mai reverberează uneori și în cele mai distinse saloane. Pe urmă, Katharine privi spre ușa închisă, apoi în jos, și-și ascunse lacrimile.

CAPITOLUL 34

LAMPILE ERAU APRINSE ; LUCIREA LOR se reflecta pe lemnul lustruit ; vinul bun făcea ocolul mesei ; înainte ca cina să se fi desfăşurat, civilizaţia îşi spusese cuvîntul, iar domnul Hilbery prezida peste un festin care începuse să aibă tot mai mult aspectul vesel, demn şi de bun augur pentru viitor. Dacă ar fi fost să judece după expresia din ochii Katharinei, promitea ceva... dar se înfrînă să dea în sentimentalism. Turnă vinul ; îl invită pe Denham să se servească.

Urcară şi-i văzu pe Katharine şi Denham retrăgîndu-se în clipa în care Cassandra întrebase dacă nu doresc să cînte ceva... poate Mozart ? sau ceva din Beethoven ? Se aşeză la pian ; uşa se închise încet în urma lor. Ochii îi rămaseseră aţintiţi pe uşa închisă preţ de cîteva secunde, dar treptat, aşteptarea i se stinse în priviri şi cu un suspin se întoarse să asculte muzica.

Katharine şi Ralph se înţeleseseră fără măcar să rostească vreun cuvînt asupra a ceea ce doreau să facă, şi într-o clipă fata i se alătură în hol, îmbrăcată pentru plimbare. Noaptea era liniştită şi luminată de stele, prielnică hoinărelii, cu toate că oricum ar fi fost, lor li s-ar fi părut la fel de frumoasă, dornici să guste din mişcare şi libertate, să scape de tăcere şi iscodeli, în aerul curat.

— În fine ! respiră ea, cînd uşa de la intrare se închise.

Îi povesti cum aşteptase, zbuciumată, cum îşi închipuise că el nu va veni, cum îşi ciulise auzul la zgomotul uşilor, aproape crezînd că-l va vedea din nou sub felinar, cu privirea aţintită pe casa ei. Se întoarseră şi contemplară faţada senină, cu ferestrele încadrate de pervaze aurite, un adevărat altar pentru el. În ciuda rîsului ei şi a strînsorii

ușoare și zeflemitoare de pe brațul lui, vocea Katharinei se precipită, aducîndu-i un sunet tainic în auz, dar nu avea timp — nu avea aceeași înclinație — alte obiecte îi atrăgeau atenția.

Cum ajunseră să se plimbe pe strada cu multe felinare, avînd colțurile scăldate în lumină și un șir constant de omnibuze în ambele sensuri, nici unul dintre ei nu putea explica; la fel ca și imboldul care-i împinse brusc să aleagă unul din acele vehicole și să urce pe locurile din față. După ce străbătură niște străzi întortocheate, destul de întunecoase și atît de strîmte încît umbrele transperantelor se profilau la cîteva picioare depărtare de chipurile lor, ajunseră la unul din acele noduri uriașe de activitate unde luminile, după ce s-au apropiat, se despart iar și apucă căi diferite. Omnibuzul îi purtă pînă văzură turlele bisericilor orașului apărînd palide și uniforme pe cer.

— Ți-e frig ? întrebă el, cînd se opriră la Temple Bar.

— Da, puțin, răspunse ea, dîndu-și seama că minunata cursă a luminilor care-i răsăreau în fața ochilor din cauza șerpuirilor și întorsăturilor făcute de monstrul mecanic în care se aflau ajunsese la capăt. Și gîndurile urmaseră o anumită rută; fuseseră purtați ca niște învingători pe carul triumfal, spectatori ai unui alai măreț, stăpîni ai vieții. Dar rămași de unii singuri pe trotuar, exaltarea îi părăsi; erau din nou bucuroși că sînt doar ei doi. Ralph stătu o clipă locului ca să-și aprindă pipa sub un felinar.

Katharine îi privi chipul izolat în cerculețul de lumină.

— Ah, căsuța, spuse ea. Trebuie s-o luăm și să mergem acolo.

— Și să lăsăm toate astea ? întrebă el.

— Cum vrei, răspunse ea.

Se gîndi, privind cerul de peste Chancery Lane, cum semănau acoperișurile între ele; cît era acum de sigură, ce însemna pentru ea această întreagă imensitate albastră, cu luminițele ei constante; realitatea, ce reprezenta — cifre, iubire, adevăr ?

— M-am gîndit la ceva, spuse Ralph brusc. Adică m-am gîndit la Mary Datchet. Sîntem aproape de casa ei. Ai vrea să mergem la ea ?

Se întoarse înainte de a-i răspunde. N-avea chef să vadă pe nimeni în seara aceea ; i se părea că teribila enigmă primise răspuns ; problema fusese rezolvată ; pentru o clipă fugară ţinuse în mîini globul pe care ne străduim să-l modelăm o viaţă întreagă, rotunjit, complet şi detaşat de învălmăşeala haosului. Dacă ar fi mers la Mary exista riscul ca acest glob să fie distrus.

— Te-ai purtat urît cu ea ? întrebă ea destul de mecanic, fără să se oprească din mers.

— Aş putea să aduc argumente, spuse el, uşor sfidător. Dar ce rost are cînd simţi ceva ? Nu stau nici o clipă, spuse el. Vreau numai să-i spun...

— Bineînţeles că trebuie să-i spui, replică Katharine şi păru nerăbdătoare ca el să săvîrşească ceea ce era necesar, dacă şi el avea să-şi păstreze globul pentru o clipă rotunjit, complet şi detaşat.

— Aş vrea... aş vrea..., suspină ea, căci tristeţea o cuprinse din nou şi-i estompă cel puţin o parte din claritatea ideilor. Globul plutea în faţa ei ca şi cum ar fi fost întunecat de lacrimi.

— Nu regret absolut nimic, rosti Ralph cu tărie.

Ea se aplecă spre el aproape de parcă ar fi vrut să vadă ce vedea el. Se gîndi cît de neclar îi apărea încă Ralph, cu excepţia faptului că el reprezenta tot mai mult un foc mistuitor văzut prin fum, o sursă de viaţă.

— Spune mai departe, îl îmboldi ea. Nu regreţi absolut nimic...

— Nimic, ...nimic, repetă el.

„Ce foc !" se gîndi ea. Şi-l închipuia arzînd splendid în noapte, şi totuşi atît de întunecat încît atingîndu-i braţul, aşa cum îl ţinea în clipa aceea, însemna de fapt atingerea unei substanţe opace care înconjura flacăra avîntîndu-se în văzduh.

— De ce nimic ? îl întrebă grăbită, ca el să mai spună ceva, ca flacăra avîntată să pară şi mai minunată, mai roşiatică, mai întunecoasă, amestecîndu-se cu fumul.

— La ce te gîndeşti, Katharine ? întrebă el bănuitor, remarcîndu-i tonul visător şi cuvintele nepotrivite.

— Mă gîndeam la tine... da, jur. Întotdeauna la tine, dar în mintea mea iei nişte forme atît de ciudate. Mi-ai

distrus singurătatea. Să-ţi spun oare cum îmi apari ? Nu, povesteşte-mi... povesteşte-mi de la început.

Porni să-i spună în cuvinte zvîcnite, apoi din ce în ce mai curgător, din ce în ce mai înfocat, simţind-o cum se apleacă spre el, sorbindu-i cuvintele precum un copil, şi cu recunoştinţă, precum o femeie. Îl întrerupse doar din cînd în cînd, serioasă.

— Dar era o prostie să stai afară şi să te uiţi la ferestre. Dacă nu te observa William ? Te-ai fi dus la culcare ?

Reproşul sosi odată cu gîndul de uimire că o fată de vîrsta ei putea să stea pe Kingsway şi să urmărească circulaţia ; Katharine uită de întrebare.

— Atunci mi-am dat prima dată seama că te iubesc ! exclamă ea.

— Spune-mi de la început, o imploră el.

— Nu, nu sînt o fiinţă care este în stare să povestească, răspunse ea rugător. Aş începe să debitez nişte lucruri ridicole... ceva despre flăcări... focuri. Nu, nu-ţi pot spune.

Dar el o convinse să-i povestească pe frînturi care lui i se părură minunate, aşa cum erau încărcate de o emoţie extremă — îi spuse de focul roşu întunecat, şi fumul din jur făcîndu-i să simtă că trecuse pragul spre infinitul uşor luminat al unei alte minţi, forfotind de forme, uriaşe, difuze, descoperindu-se doar fragmentar, şi din nou contopindu-se în beznă, înghiţite de ea. Ajunseseră pe strada unde locuia Mary şi fiind absorbiţi de ce vorbeau şi parţial vedeau, trecură de trepte fără să se uite în sus. La ora aceea nu mai era circulaţie şi aproape nici trecători, aşa că puteau merge braţ la braţ, fără să se oprească, ridicînd din cînd în cînd mîna ca să descnecze ceva pe vasta draperie albastră a boltei.

Şi astfel, din starea de fericire profundă alunecară spre o limpezime a gîndurilor acolo unde o ridicare a degetului avea efect imediat, iar o vorbă însemna mai mult decît o întreagă propoziţie. Uşor, vorbele se stinseră, călătorind pe cărările întunecoase ale gîndului, una lîngă alta, către ceva ce se zărea în depărtare şi care, treptat, puse stăpînire pe amîndoi. Erau victorioşi, stăpîni ai vieţii, dar în acelaşi timp absorbiţi de flacără, dîndu-şi viaţa pentru a

sporî strălucirea, pentru a pune în încercare credința. Merserâ astfel poate de două-trei ori în susul și în josul străzii lui Mary Datchet înainte ca lumina din spatele unei jaluzele gălbui, transparente să le apară de cîteva ori și să-i facă să se oprească fără să știe exact de ce. Parcă ardea în continuare și în gîndurile lor.

— Asta e lumina din camera lui Mary, spuse Ralph. Probabil că e acasă.

Arătă spre trotuarul opus. Ochii Katharinei se opriră acolo.

— E singură, și lucrează atît de tîrziu ? La ce lucrează ? se întrebă ea. De ce s-o întrerupem ? reluă ea cu înfocare. Ce avem noi să-i oferim ? Și ea e fericită, adăugă. Are munca ei.

Vocea îi șovăi puțin iar lumina dansă ușor ca un ocean de aur îndărătul lacrimilor.

— Nu vrei să mă duc la ea ? întrebă Ralph.

— Du-te, dacă vrei ; spune-i ce vrei.

El traversă drumul imediat și urcă treptele. Katharine rămase pe loc, privind spre fereastră și așteptînd să vadă umbra străbătînd-o ; dar nu văzu nimic ; jaluzelele nu arătau nimic ; lumina nu se clinti. Îi arăta ceva de dincolo de strada întunecată ; era un semn triumfal aprins veșnic, imposibil de stins pînă la întîlnirea cu moartea. Avu senzația că înalță un stindard în chip de onor pentru această fericire ; îl coborî în semn de omagiu. „Cum ard !" se gîndi ea, și toată întunecimea Londrei păru cuprinsă de focuri care se avîntau în văzduh ; dar privirile i se întorceau spre fereastra lui Mary și rămaseră acolo mulțumite. Așteptă puțin pînă cînd o siluetă se desprinse din tocul ușii și traversă încet și anevoios spre locul unde se afla ea.

— N-am intrat... n-am fost în stare, izbucni el.

Stătuse în fața ușii lui Mary fără să fie în stare să bată ; dacă ea ar fi ieșit, l-ar fi găsit acolo, cu lacrimile curgîndu-i pe obraji, incapabil să rostească ceva.

Rămaseră cîteva clipe, cu privirile ațintite pe jaluzelele luminate, cu o expresie conținînd ceva impersonal și senin ca și spiritul tinerei din casă, adîncită în munca ei, făcînd planuri pînă noaptea tîrziu... planuri pentru binele omenirii pe care nici unul dintre ei n-avea să le cunoască.

Pe urmă, gîndurile li se îndreptară spre alte siluete mărunte apropiindu-se în alai, conduse, după închipuirea lui Ralph, de imaginea lui Sally Seal.

— O mai ţii minte pe Sally Seal ? întrebă el.

Katharine plecă fruntea.

— Mama ta şi Mary ? continuă el. Rodney şi Cassandra ? Bătrîna Joan, în Highate ?

Se opri din enumerare, incapabil să le lege într-un fel şi să explice ciudata combinaţie, pe care el o simţea firească pe măsură ce se gîndea la ea. Îi apăreau tot mai mult ca indivizi ; făcuţi din multe lucruri pe care le aveau în comun ; avu o viziune a unei lumi ordonate.

— Totul este atît de uşor... atît de simplu, o cită Katharine pe Sally Seal, amintindu-şi cuvintele ei, şi dorind ca Ralph să înţeleagă că ea merge pe aceaşi linie de gîndire.

Îl simţi cum încearcă să adune cu trudă şi migală fragmente de credinţă, nesudate, disparate, lipsite de unitatea frazelor alcătuite de vechii credincioşi. Bîjbîiră amîndoi pe acest tărîm accidental, unde lucrurile neterminate, neduse la bun sfîrşit, nescrise, neînapoiate se adunau în felul lor fantomatic, purtînd masca lucrurilor desăvîrşite şi satisfăcătoare. Viitorul reieşi mai minunat ca oricînd din această construcţie a prezentului. Urmau să fie scrise cărţi, şi întrucît cărţile trebuiau scrise în camere, iar camerele trebuiau să aibă draperii, iar dincolo de ferestre trebuia să se întindă pămîntul, şi la capătul lui orizontul, poate chiar copaci, şi un deal, schiţară o locuinţă suprapusă pe siluetele marilor birouri din Strand şi continuară să chibzuiască asupra viitorului, în omnibuzul care îi ducea înapoi în Chelsea ; şi totuşi, pentru amîndoi, el înota miraculos în lumina aurie, neşovăitoare a unui felinar uriaş.

Cum noaptea era înaintată, avură locuri berechet la dispoziţie, iar drumurile pustii, cu excepţia cîtorva perechi, purtau chiar în acel miez de noapte un aer ocrotitor. Umbra unui om nu mai cînta la umbra unui pian. Cîteva lumini din ferestrele dormitoarelor încă mai zăboveau, dar pe măsură ce treceau de ele, se stingeau pe rînd.

Coborîră şi porniră de-a lungul rîului. Simţi că o strînge de mînă şi gestul îi reaminti că intraseră pe tărîmul fermecat. Putea să-i vorbească, dar cu tremurul ciudat din voce, cu ochii orbiţi de adoraţie, oare cui i-ar fi răspuns el ? Ce femeie avea în închipuire ? Şi unde mergea, cine o însoţea ? Momente, frînturi, o viziune de o clipă, şi pe urmă valurile urcătoare, vînturile care împrăştie şi destramă ; apoi, din nou, revenirea din haos, întoarcerea la certitudine, pămîntul sigur sub picioare, minunat şi strălucitor în lumina soarelui. Din mijlocul acestei întunecări, el îşi rosti recunoştinţa ; dintr-un tărîm, la fel de îndepărtat şi tainic, ea îi răspunse. Într-o noapte de iunie, privighetorile cîntă, răspunzîndu-şi peste cîmpie ; se aud pe sub ferestre, printre arborii grădinii. Se opriră, priviră dedesubt rîul care îşi purta apele veşnic fremătătoare. Se întoarseră şi se porniră în faţa casei. Contemplară în liniştele locul prietenos, cu luminile aprinse, fie pentru că erau aşteptaţi, fie pentru că Rodney încă mai stătea de vorbă cu Cassandra. Katharine împinse pe jumătate uşa şi rămase în prag. Lumina cădea în boabe aurii pe obscuritatea profundă a casei cuprinsă de tăcere şi somn. O clipă aşteptară, pe urmă îşi desprinseră mîinile.

— Noapte bună, murmură el.

— Noapte bună, răspunse ea şoptit.

Lector : DENISA COMĂNESCU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 22.III.1967
Coli de tipar : 31

Com. nr. 60 599

Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

Așa cum Debussy s-a desprins de Wagner și de naturismul emfatic al plăsmuirilor sale, distilînd o muzică a diafanelor irizări cromatice, tot astfel Virginia Woolf s-a delimitat critic de naturalismul tern al generației eduardiene (Arnold Bennett, H. G. Wells, John Galsworthy), elaborînd un roman al sensibilității, al trăirilor afective, al poeticității stărilor de spirit.

STEFAN STOENESCU

Noapte și zi **este libretul perfect al unei opere clasice în maniera comică dar melancolică a lui Mozart, cu un oarecare adaos de disonanțe stilistice — cum stă bine unui text modern.**

JANE MARCUS

[redacted]